

180/2
1980/2

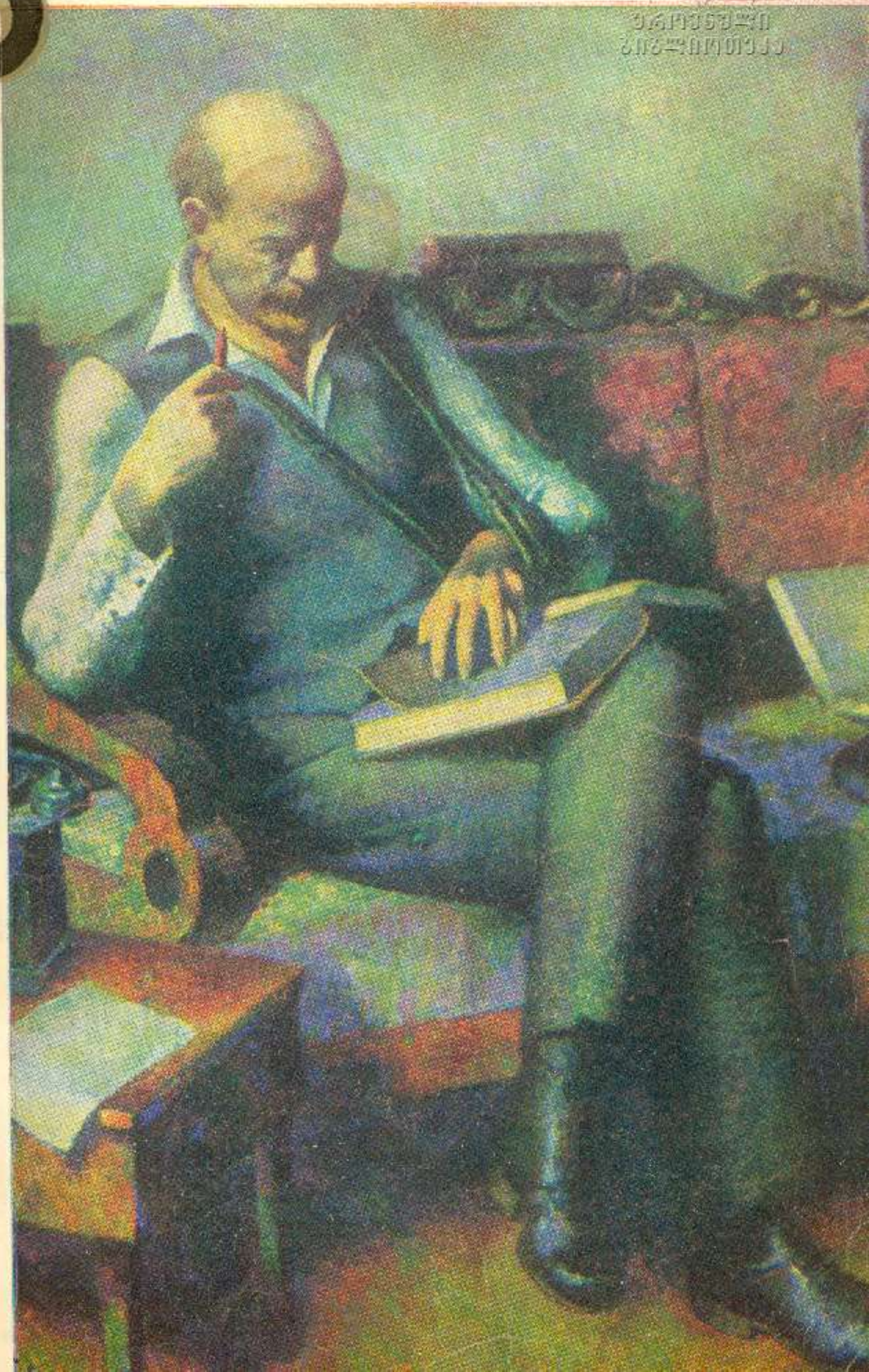

ପଞ୍ଚକଣ୍ଠ

1980

୨

ପ୍ରକାଶକ: ଶ୍ରୀମତୀ ଶର୍ମିଷ୍ଠା ଦେବୀ
ପ୍ରେସ୍: ଶ୍ରୀମତୀ ଶର୍ମିଷ୍ଠା ଦେବୀ

ISSN 0134-9848

ეს ნახატი 91 წლის მხატვარმა ვლადიმერ ჯაფარიძემ
მიუძღვნა ვ. ი. ლენინის დაბადების 110-ე წლისთავს

სურსათი

მხატვრული თარგმანისა და ლიტერატურულ
ურთიერთობათა მთავარი სარედაქციო
კოლეგია

შ ი ნ ა ა რ ს ი

ეძღვნება ვ. ი. ლენინის დაბადებას 110-ე წლისთავს:

მსოფლიოს კომუნის ლენინს. ლიტანიები. თარგმნა შორას ფოცხიშვილმა	211
რუმინული კომუნის. ლიტანიები. თარგმნა ოთარ შალაშვილმა	172
ფილიპე მახარაძე. ლენინი — ამხანაგი, მებრძოლი	217
ბ. მ. კოლონტაის არქივიდან (დღიურები, წერილები). თარგმნა ანდრო რობაქიძემ	221

*

იური სპიტნიკი. ცხენიწმეზე ნაღირობა. მოთხრობა. თარგმნა ნინო სამუჯაშვილმა	4
იასუნარი კაკაბაძე. თოვლიანი მხარე, რომანი. თარგმნა ლილი მჭედლიშვილმა	50

□

მთავარი რედაქტორი: ურთა ნიშნიანიძე.

სარედაქციო კოლეგია: მზია ბაქრაძე, ბაჩანა ბრეგვაძე, გურამ გოგიასვილი, ნანა ღარსია (პ. მგ. მდივანი), მარტო თოდუა, ნოდარ კაკაბაძე, ვიხვილ კვსელიაძე, ზურაბ კიკნაძე, ვახუშტი კოტეტიშვილი, როვან ვიხინოშვილი, ოთარ ნოდია, ნიკო ვიასაშვილი, თამაზ ჩხენკელი, ჯავით ფერდინანდი

საქართველოს მწერალთა კავშირი
 მსოფლიო ლიტერატურის ორთვიური
 ალმანახი

შინაარსი

ალექსანდრე გუზაკინი, ლექსები. თარგმნა ხუტა ვაგუამ	116
ჯეიმზ ჯოისი, ულიამ რიჟანი, მეშვიდე ეპიზოდი. ინგლისურიდან თარგმნა ნიკო უიასაშვილმა	118
ვან ვანი, ლექსები. თარგმნა ჯარჯი უზოველმა	158
• იუსოვლავური მოთხრობები. თარგმნა მზია შენგელიამ	180
ვანო გულიანი, ლექსი. თარგმნა შალვა ამისულაშვილმა	170
ანდრე მორუა, კოლ ვალერი. კოლ ვალერი, წერილები. ფრანგულიდან თარგმნა ბაჩანა ბრეგვაძემ	175

•

გარეკანზე: რიხი თურქია. კვლავ მუშაობა

□

«САУНДЖЕ»

ЛИТЕРАТУРНО-ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ АЛЬМАНАХ
 НА ГРУЗИНСКОМ ЯЗЫКЕ № 2 1980

ГЛАВНАЯ РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

ХУДОЖЕСТВЕННОГО ПЕРЕВОДА И ЛИТЕРАТУРНЫХ ВЗАИМОСВЯЗЕЙ
 ТБИЛИСИ, УЛИЦА ШАЛВЫ ДАДИАНИ, 2

იური სპიტნევი

ცხენირემზე ნადირობა

მოთხრობა

თარგმნა ნინო სამუკაშვილმა

1. ვიდრე დიდთოვლობა დაიწყებოდა, ცხენირემმა თავისი პატარა ზვინთან დაწვა, ნიშნად იმისა, რომ დღეიდან ეს იქნება მათი ბინა დიდი ხნით. ბიყინმა ჯერ ერთ ადგილზე იტრიალა, ბულბულებად დალაგებული ჭინჭრის ხშელი ღეროები ჩაახრამუნა, მერე ახალ სადგომს შემოუბრინა, მაგრამ მალე დაძლია მოძრაობის წყურვილი, მამის უკან შეიჩინა საბუნავე. ფური არ დაწოლილა მათ გვერდით, ხშირ წნორში შევიდა, თავი დახარა, ხარივით მსხვილი თვალეები ოდნავ მილულა და ღრმად ჩაფიქრდა. თრი დღის წინათ ანაზღად იგრძნო სხეულში მეორე სიცოცხლე, სადღაც ღრმად, ძალზე ღრმად თითქოს რაღაც გაუსკდა და მოთენთილობამ ბლახტად, თბილად დაუარა თავით ფეხამდე. მერე სუსტი ფეთქვაც იგრძნო, მის საკუთარ გულისცემას ჰგავდა ეს ფეთქვა, ოღონდ უფრო მიმქრალი იყო, ოდნავ შესამჩნევად და უცებ ისე დაუმძიმდა ტანი, თითქოს მის სხეულში მოკალათებულმა იმ რამდენიმე წამში მოიცა წონა. ფური უკანა ფეხებზე ოდნავ ჩაიკეცა, მიიხედა, ენით ისე მალულად შეეხო ცარიელ ცურს, გეგონებოდათ, საკუთარს კი არა, სხვის ცურს ეხებოდა. ბოლოს თავი გადაიგდო და საზარდულზე ჯერაც ღრმა, თბილი ღარები გაილოკა.

მის სხეულში მოკალათებული დღეს პირველად იძრა, უფრო მოხერხებულად მოეწყო და დედას ესმა მისი. მას უკვე ჰქონდა მოყვანილობა, გრძელი კისერი, გამობურცული შუბლი, პატარა თავი, წვრილი ფეხები და ამ გრძელკისერამ თავისი მოძრაობით გაახსენა დედას დამძალი ფოთლების სუნდაკრული, ჯერ კიდევ შორეული გაზაფხულის მტკნარი წყლების სურნელი, ჯადვარის წვრილი წამწამებით მოფენილი ხავსის ფშეა, შეესმა, იღუმალი ჩურჩულით როგორ მოარღვევდა მიწას ბალახი, გაიგონა ხმა მიწისა, თავის წიაღში ადგილს რომ უთმობდა კიდევ ერთ მის შვილს.

წამოვიდა, დაეცა მიწას მსხვილი, მძიმე თოვლი და უმაღ რიდესავით ჩამოეფარა ირგვლივ ყველაფერს. გათიშა, გაიმარტოვა ფური, ისევე გამოამწყვდია, როგორც მის შიგნით იყო გამომწყვდეული სხვა სიცოცხლე, რომელიც, ბუნების ბრძნული კანონის თანახმად, მისი სიცოცხლის გამგრძელებელი

უნდა ყოფილიყო. ფურს მიძმედ ჩაეჭინდრა თავი, ტუჩებით თითქმის თოვლს ეხებოდა, ბურანში იძარებოდა, კარგად, მშვიდად გრძნობდა თავს, ამიტომ რომ იმ ძილბურანში განიცდიდა იმას, რაც გაზაფხულზე უნდა განეცადა, რაც სწყუროდა, რისკენაც ისწრაფვოდა. და აი ღვას ფური, ესწრაფვოდა, რომ წყნაროცა მისი დიდი, მიძმე სხეული ტანჯვით გამოსტყორცნის ცოცხალ-მარცხამ-ჩატდება, გალალდება, ნაზად შეეხება ჯერ ტუჩებით, მერე ენით იმ ცოცხალ, მორთაღლვარე საკუთარ სისხლსა და ხორცს, მისი სუნი რომ ექნება. შეეხება და აღმოხდება სიხარულნარევი შვების ხვნეშა, ხვნეშას დედობრივი, კეთილი „ჩე-ე-მი-ა“ ჩაეწნება, გაპყვეთს სამყაროს, დაარღვევს დაბადების უდიდეს საიდუმლოებას.

„ჩე-ე-მი-აა!“ — ამოიძვრებს თავაწეული და ცის თბალი ლაქვარდი ჩაეღვრება განაწანებ, ბედნაურ თვალეშა.

სხვისი თვალისა და ყურისაგან მორიდებით იგი კიდევ ერთხელ შესტყორცნის სამყაროს ამ „ჩე-ე-მი-ას“, შესტყორცნის ცაა, ლღრჯ სივრცეს, თავისუფლებას. მისი ცური, სურვილითა და ბედნიერებით გაქექილი, უცებ დაღვრის რძის ორ ნაკადს და იმ რძის სუნზე მიეტახება ცხელ დვრილებს სველი ბაგენი.

დედა, ვიდრე მას ძალუეს დედობა, მუდამ ელის ამ ბაგეს, ამ ხანგრძლივ, ჩიუტ წოვას.

16513

2. მოსალამოებულზე სუსხში იმძლავრა, ვარსკვლავები აკიაფდა და ცაქალაქის თავზე თითქოს ასაკში შევიდა, თითქოს მომწითლა. ბოლო სამი კვირა იგი ახალშობილივით ჩვილი იყო. ღანით, ღმერთმა უწყის საიდან, მოზღვავედა ღრუბლები, ეინვა მოღბა და სველი, მიძმე თოვლი კი არ წამოვიდა, ზვავივით გადმოინთქა.

სერგეის იმ ღანით ცუდად ეპინა. ჯერ დიდხანს ვერ მოხუტა თვალი, უცნაურად იყო გაბრუებული, გამოთიშული: წამით თითქოსდა ვინება ებინდებოდა, რააც მოსდევდა ნათელი შეგრძნება არსებულისა — მერე ისე ბინდი, ისე ძილ-ღვიძილი, ისე სისხლის დაძაბული ჩქროლვა საფეთქლებში და აზრის სიცხადე. ასე გაგრძელდა, ვიდრე მაგიდაზე ნაღვიძარა გოგოვით არ აწკარუნდა. სერგეიმ ხელი დააჭირა საათს, უცებ წამოღვა. ნთელი ტანი მოთენთილი პქონდა, ტეხდა კეფა, თითქოს იქ ვერცხლისწყალივით მიძმე სითხე ჩადგომოდა.

ოთხს თხუთმეტა წუთი უკლდა, მადვიძარამ დანიშნულ დროზე თხუთმეტი წუთით აღრე დარეკა. სერგეის შუქი არ აუნთია. პატარა ოთახის ფანჯარაზე ფარდა იყო ჩამოშვებული და სიბნელეში რამდენიმე ვარჯიში შეასრულა, რომ უძილობით მოღუნებული, მოთენთილი სისხლი აეჩქარებინა, ღრმად ჩაისუნთქა, მუცელი გამობერა, მკერდი გამოზნიქა, ფილტვები პირთამდე აივსო ცივი პაერით. ფარდის უკან ფანჯარა ღია იყო. ნესტიანი სიგრილე შემოდიოდა. სამზარეულოში (ბინას სააბაზანო არა პქონდა) სერგეიმ ისევ სიბნელეში აანთო გაზით სათბობი ქვაბი, ფაღის მოლურჯო ალის მკვდარმა შუქმა გაანათა სამზარეულო. ქვაბის სახელურის გადაწევის დროს ეს შუქი ხელზე დაეცა და სერგეიმ უცებ დაინახა ცაილისფერი უძრავი თითები, დაბერილი, თითქოს გაქვავებული ვენები და წამით შეზარა ამან. სანათური უცებ აბრიალდა, ნარინჯისფერი ალი მზიარულად აგუგუნდა, ქვეშ მოიქცია, მოსრისა ფაღის მკვდარი შუქი. სერგეი აივნის კართან მივიდა და დაინახა, რომ თოვდა. თეთრი, ფაშარი

ქართული საბ. საქ. სსრ
საქართველოს სსრ
მწიგნობრობის მინისტროს ბიბლიოთეკა

ფიფქები არ ირეოდნენ, არ უშლიდნენ ერთმანეთს, მშვიდად ეშვებოდნენ მიწისკენ და დაბლანტებული მიდამო ჭვიოდა.

სერგეი დიდხანს შესცქეროდა თოვლის ცვენას, არათერზე არ ფიქრობდა, ყურს უგდებდა თბილი წყლას დენას აბაზანაში და უცებ გაუელვა, რომ ასეთ ამინდში ძნელია მგზავრობა, რომ მის გვერდით მჯდარი გრძობილი ნერვიულ-ლებს, ბოლო არ ექნება შენიშვნებს, რჩევა-დარიგებებს მანქანის ტარების თაობაზე და უსათუოდ დაფრთხება. სერგეიმ უცებ ცბადად დაინანა, როგორ გააფთრებით ჩააფრანდა გრიგოლი მანქანის ტყავის ხელმოსაკიდს, ძვლებმაც კი გაუტკაცუნა. გარკვევით იგრძნო, რომ მანქანა მოსრიალდა და მოპირდაპირე ზოლისკენ გასხლტა. ვამეშდა დაზაფრული გრიგოლი. სერგეის პირი გაუშრა, მისი თვალები თავისთავად, მთელი ძალით შემოესალტა, ჩაეწინა საჭეს, მაგრამ უცებ ვერ დაიმორჩილა სიჩქარე, იგი ხელ-ხელა კარგავდა ძალას... ძნელი იქნება ასეთ ამინდში მანქანის ტარება, მაგრამ ახლად დაფიქრულ ტყეში ნადირის კვალში ჩადგომა კი გაადვილდება.

წყალი უკვე მძიმედ, ყრუდ ისხმებოდა, აბაზანა სწრაფად ივსებოდა. სერგეიმ ძლიერ მოწვევითა თვალი თოვლითა ბარდნას, მოგუფუნე სანათურის ყვირთელ შუქზე ჩადგა ფეხები წყალში, ჩაცუცქდა და იგრძნო, რა ნაზად მოელამუნა სიბოთ ტანზე და მოთენთილობას შეეებრძოდა.

როცა პირი გაიბარსა და ჩაიღვა, გრიგოლს დაურეკა. ყურმილი ეენიამ აიღო.

— შენა ხარ, სერიოჟა? გრიშის ჯერ კიდევ სძინავს. ჩეტა რას აიხირეთ ეგ ნადირობა? — უღროოდ გაღვიებული ადამიანის უკმაყოფილება არ იგრძნობოდა მის ხმაში. ეენია, როგორც მხოლოდ მას ჰგუოდა, სხაპაახუბით, სულ-მოუთქმელად ლაპარაკობდა: — დაგეთქვათ და სადმე შეხვედროდით ერთმანეთს, მაშინ დარეკვა არ დაგჭირდებოდა. არღა სულაც ერთად დაგეძინათ, რომ შუალამისას არ გაგვღვიძებინეთ.

— მოიცა, ეენია, მოიცა... ვანი არ შევთავაზე გრაშას, ჩემთან დარჩი-მეთქი, მაგრამ ის შენ ვდარაჯობს.

• მე სადარაჯო არათერი მჭირს! — ნამძინარევი ხმით სწრაფად ჩაილაპარაკა ეენიამ.

— კარგი, გააღვიძე შენი კაცა, მალე გამოეფეკლი. — უთხრა სერგეიმ და ყურმილი დადო.

• „ოპ, ეენია, ეენია, გულნამცეცა დედაკაცო!... ქალისთვის ყველაფერია სიკეთე, თუნდაც მხოლოდ ერთის მიმართ გამოიჩინოს, ოღონდ წრფელი გულითა და თავდავიწყებით, როგორც ვერაა ჩემდამი ეერა გარეგნულად არის ცივი და გორიზი, თორემ მისი სიკეთე გვეყანას გასწილება. ოღონდ ძნელად აჩენს იმ თავის ჭეშმარიტად კეთილ გულს...“

ჯერ მხოლოდ ერთი კვირა გავიდა, მაგრამ სერგეის ესე ეჩვენება, რომ საუკუნემ გაიარა მას შემდეგ. რამდენჯერმე აკრია მისი ტელეფონის ნომერი. აკრეფდა და უკანასკნელ ციფრზე ყურმილა დებდა.

...ერთი კვირის წინ იერამ დაურეკა სამაახურში:

— სერიოჟა, შენთან გატარებული დღეები ყველაზე საუკეთესო, ყველაზე ბედნიერი დღეებია ჩემთვის... უმშვენიერესი დღეები... მე შენ მაყვარხარ, მხოლოდ შენ, სხვა არავინ...

ვერას რომ უსმენდა, მთელი ტანი გაუშეშდა, კრიჭა შეეკრა, რამე რომ ეკითხა ვერას, კრინტს ვერ დაძრავდა. ვერამ განაგრძო:

— მაგრამ ყველაფერს აჭვს დასასრული. სერიოზოა. დაე. იგი... მე არ მინდა მოპარული ბედნიერება... მშვიდობით... **უკონცესიონი**

— მოიცა, ვერა! — ნეტა როგორ მოახერხა ხმის ამოღებები **სტუდენტული** გაქვავებულმა.

— რაღაც გინდა მითხრა?

— მინდა.

— თქვი.

— ახლა არ შემიძლია... დაგირეკავ...

— ნუ დაპირეკავ... ნურასოდეს... ყველაფერა, რაც გითხარი, სიმართლეა. ოღონდ ნულა დარეკავ.

სერგეი ხმას არ იღებდა, ვერაც ღუმდა. მერე წვრილად აეღერდა ყურმილში წავეტილი ბგერები. ეს ბგერები ბზიკებივით მიფრინავდნენ, ესეოდნენ და ნესტრავდნენ სერგეის...

— რა დაგემართა? — ჰკითხა კაბინეტში შემოსულმა გრიგოლმა.

გრიშას შეშინება ძნელა იყო, მაშინ კი ნამდვილად შიში ედგა თვალებში. სერგეის ყურმილის დადება უნდოდა, მაგრამ ვერაფრით ვერ აიგლიჯა ყურმილან.

— ახლავე, — უთხრა გრიგოლს, თან სკამზე ანაწნა, დაჯექით, — ახლავე...

გრიგოლი მის პირდაპირ დაჯდა. წყვეტილი ბგერები თანდათან იუტანელი გახდა, სერგეი კი ვერ ინძრეოდა. თითქოს მიუხვდაო მეგობარს უმწეობას, გრიგოლი წამოდგა, შემოუარა ტელეფონის მაგიდას, გამოგლიჯა ყურმილი და ჩასძახა: „ალო!“ — როცა მოკლე ბგერების გულისგამაწვრილებელი წიწინი შეესმა, გაოცებით აწიდა წარბები.

— მაშ ყველაფერი დამთავრდა? — ჰკითხა სერგეის და ყურმილი დადო. სერგეიმ თავი დაუქნია.

— წყალი დაგისხა? — ჰკითხა და სერგეი მიხვდა, რომ გრიგოლი არ ეხუწებოდა.

— განა ასე ცუდად გამოვიყურები?

— კუბოში ჩასაწვენად მზადა ხარ...

„ვიგული“ გასაღების ერთი გადატრიალებით დაიქოჭა. ერთბაშად ონღარ კვიცივით ახვიბვინდა, მერე ჩაჩუმება დააპირა, მაგრამ სერგეიმ არ აცალა, თავისკენ ოღნავ მოზიდა შემწოვი და ძრავი აამუშავა.

ისევ ასე ბარდნიდა, მიწას სქლად ეჯინებოდა თოვლი. ვიდრე ძრავი გახურდებოდა, მისი თეხას შავი ნაკვალევა სადარბაზოდან გარაჟამდე უკვე გაქრა. სერგეიმ გაიფიქრა, თუ თოვა არ შეწყდა, ცხენირმები უდაბურ კუნძულებზე გადაინაცვლებენ, აღარ გამოჩნდებიან და დიდი ჯაფა დაგვადგება მათ საძებრად კუნძულ-კუნძულ ალაღბედზე ხეტაალშიო. თუმცა ორასი კილომეტრის იქით, სადაც ისინი მიეშურებოდნენ, იქნებ არც თოვდა.

გათენება ჯერ სად იყო, ქალაქში რომ უკვე შემოვიდა დილა — ისეთი ძლიერი ნათელი დაუფინა თოვლს ირგვლივ.

სარკეში სერგეი თავისი მანქანის ნაკვალევს ვერ ხედავდა, თოვლმა სქლად დაფარა ასფალტი, „ვიგული“ თითქოს მიწაზე კი არ მიდიოდა, მიფრინავდა.

...მაშინაც სწორედ ასე ბარდნიდა. ღამით სერგეის, თითქოს ხელი წაპკრესო, უცებ გაღვიძა, გული შეშინებულივით აჩქარებით უცემდა, ვერ გაეგო, რა მოხდა, რატომ დაემართა ეს, აყურადებდა თავის თავს, სიბუხეს, ფანჯრის მიღმა რაღაც იღუმალი შრაშუნი ესმოდა და საკუთარ გულში სევდის დაბადების ტკბილ წამს იჭერდა. იწვა, ყურს უვდებდა უცნაურ ხმებს და საკუთარი გულის ძგერას.

წუთი წუთს მისდევდა მძინედ, ზოზინით. სევდა აცხრობდა გულის ჩქროლვას, სევდა გარს ევლებოდა, თანდათან ეუფლებოდა, თუნცა რატომ და რისგან, არც ესმოდა, და იწვა, იწვა გაუნძრევლად, ფართოდ თვალგახელილი.

მისი უცნაური ოთახი, ერთ დროს ვერანდა, ახლა კი სამი ძნრით შუშას კედელშემოვლებული და ერთი წუთის წინ წკვარამში ჩაირული, უცებ განათდა. „გათენდა“, — გადაწყვიტა სერგეიმ და საათი თვალთან მიიტანა. ციფერბლატი გარკვევით ჩანდა, წამის ისარიც კი. ოთხს თხუთმეტი წუთი აკლდა. შუქი კი სწრაფად იკრებდა ძალას, ოთახში იჭრებოდა. სერგეი ახლა განა მართო სევდას გრინობდა, გული ეწურებოდა, ელეოდა. ლოგინიდან წამოდგა, ფანჯარასთან მივიდა, მტკრიანი ფარდა განზე გასწია. ქვეყანა გასპეტაკებულიყო, სასტუმროს ფანჯრის მიღმა ბარდნიდა, შემოდგომის პირველი თოვლი მოდიოდა, ფანტელების ნელი ფარფატისა და სუსტი შარიშურის ხმა იდგა სამყაროში.

დაუფრადებული სერგეი თოვლის ცვენას უყურებდა და უცებ გაუელვა, რომ ეს სისპეტაკე, ეს სითეთრე სამყაროში მათთვის შეიქმნა, მათ პატივსაცემად, ვერას და მის სადიდებლად და რომ ეს ბრილი ნათი საერთო ბრილი იყო...

„მგონი, წითელ შუქზე მივდივარ“. სერგეიმ გაზს მოუკლო, მუხრუჭსაც ოდნავ შეეხო, იგრძნო, მანქანა რომ ემორჩილებოდა, სატერფულს ფეხი დააჭირა და სწორედ შუქნიშნის ქვეშ გააჩერა იგი.

ქარსაცავ მინაზე წრიბინით დასხლტოდნენ გამწმენდა თამასები, ნახევარწრედ ხვეტავდნენ თოვლს. თბილად ციმციმებდა ხელსაწყოთა დაფა, ნელა ირბეოდა მის ხელში გადამროველის თბილი ტარი.

აინთო მწუხანე თვალი და მანქანა მორჩილად დაიძრა, რბილად გააპო თოვლის რიდე.

...ღილით ისევ გამოაცხადეს, თვითნებრინავი არ იქნებოთ. მამასადანე, წინ კიდევ ერთი დღე ედოთ.

გზა, რომელსაც ისინი დაადგნენ, წინა დღით თოვლჭყაპიანი იყო, ახლა კი მოეყინა. გასცდნენ ბოსტნებს, მინდორს, ჩაუარეს საგუმბარს და ტყისკენ გაუყვანენ მდინარეს. მდინარის გაღმა — ეს ტაივის პატარა დეღე იყო — ერთმანეთს მიტყუებოდა ერთი ფერის საღებავით შეღებილი, ერთნაირი ძელური სახლები (უთუოდ სოფლის მალაზიაში სხვა ფერის საღებავი არ იყიდებოდა). აბანოებიც ერთნაირი იყო, ღობეებიც. ეს ახლად დასახლებული სოფელი სულაც არ ჰგავდა ციმბირულ სოფლებს. ამაზე ფიქრობდა სერგეი მაშინ, ვერამ რომ შეხედა და გაუღიმა:

- მეც მაგაზე ვფიქრობ, სერიოეა!
- რაზე?
- სოფელზე...

ნაძენარს გზა ჰკვეთდა, იმ გზას გაუყვნენ საუბრით, თუმცა მათ უთქმელადც ესმოდათ ერთმანეთისა, როგორც ნადირებს ესმით.

სერგეის ბებრი წიგნი და წერილი ჰქონდა წაკითხულა ცხოველთა სამყაროზე (ეს სამყარო მას უყვარდა). იმ წიგნებსა და წერილებსი ყოველი ავტორი თავისებურად ხსნიდა ცხოველთა ურთიერთობას. მაგნიტისე, რომ სერგეი თავისით (მას ეს არსად ამოუკითხავს) მივიდა დასკვნას, რომ ცხოველები დაჯილდოებული არიან გასაოცარი უნარით, მათ შეუძლიათ ერთმანეთს გაუგონ და გააგებინონ ყველაფერი. სწორედ ამიტომ შეწყვილდებიან ხოლმე, ამიტომ იქმნება ოჯახი, მათ ესმით ერთიმეორისა უჩვეულო, თითქოსდა სულიერი სმენით, თითქოს ერთსულ, ერთხორცად იქცევიან — სწორედ ეს არის ოჯახი. ერთმანეთის თუ არ ესმით, არც შეწყვილდებიან. რამდენჯერ შესწრებია სერგეი ირმების თუ ცხენირმების ბრძოლას და ბევრჯერ უნახავს, ფური დამარცხებულს რომ გაპყოლია.

— გესმის ჩემი? — ჰკითხა ვერას.

— მესმის.

— მეც მესმის შენი.

შორს, შორს მიდიოდნენ ხელჩაკიდებულები. ნაძენარი გაიღია და წინ ღრმად დასხული მინდორი გადაიშალა.

— აი, ეს გზა მარადია, — თქვა სერგეიმ.

— რატომ? — ჰკითხა ვერამ.

— ჩვენ მას არასოდეს დავივიწყებთ.

ვერამ თავი დაუქნია.

— გადავჭრათ ხნული.

— წამო.

მზემ უკვე დიდი ხანია ამოიმაღლა და ტაიგას თავზე დაადგა, თოვლმა დაიწია, დაეანტა, ატა-იქ მიწამ შავად გამოიხედა. მაჰყვებოდნენ ხნულს, რბილად ეფლობოდათ ფეხი ნიადაგში. ტაიგამ თითქოს მათ წინ გაშალა შავი ფრთები, მინდორი თვალუწყდენელი გახდა, ერთი კედით ცას ებჭინებოდა, იმ მხარეს ტყე არც კი ჩანდა, მხოლოდ ქვალი თივის ზვინები იყო მომთაბარეთა კარვებივით აშართული, მეორე მხარეს მჭკნარი, დაგვალული ტაიგა ესაზღვრებოდა ხნულს. უკან დარჩათ გზა და ძველი ნაძენარი, წინ კი, საითაც მიდიოდნენ, თეთრად ანათებდა ნაძენარშერეული არყის ხშირი ტყე.

შუახნულში იდგნენ და უყურებდნენ ირგვლივ გადაშლილ სამყაროს, რომელიც, ვინ იცის, იქნებ იმისთვისაც იყო შექმნილი, რომ ეს სარი ერთიმეორეს შეხვედროდა.

3. გრიგოლი რეჩნოი ვაგზალთან ცხოვრობდა. სერგეი იმ უბანს ხეირიანად არ იცნობდა და გაუკვირდა, მანქანა პირდაპირ ამხანაგის სახლთან რომ მიიგრივალა.

გრიგოლს საფრენოსნო ქურთუკი და უნტები ეცვა. უწვევებელი ზურგჩანთით და თერმოსით გამოსხლტა თოვლის ფარდიდან და ხელი აუქნია „ეიფულის“.

— გაჩერდი! გაჩერდი!

სერგეიმ ზედ უნტებთან მიუგდო მანქანა. გრიშა, მისი ზორზოხი ტანისთვის შეუფერებელი სიმკვირცხლით, განზე გახტა.

— რას ხელოვნობ, შე შტერო! — მართლა გაბრაზდა გრიშა და მუშტი მანქანის შუშასთან მუქარით შეუტრიალა. — უყურე ამ ეშმაკის კერძს გრიგოლმა საბარგული გახსნა, ჩადო ზურგჩანთა, დიდხანს ეცოდვილა, ვიდრე საიმედოდ დააბინავებდა თავის თოფს. მერე ქურთუვი გაიხადო, ისიც საბარგულში შეაგდო, გააღო მანქანის უკანა კარი და ისევ უხელოდ დაიწყო ლიფო, რომ სერგეიმ უბრძანა:

— გვერდით მომიჯექი. — გრიგოლს უკანა სავარძელზე უყვარდა წადინება მგზავრობისას და უკმაყოფილოდ აბუსღუნდა.

— დაჯექი-მეთქი, შენ გეუბნები. ვერა ხედავ, წინ არაფერია ჩანს. თთხი თვალი უკეთ დაინახავს გზას.

გრიგოლი ქშენით დაეცა სერგეის გვერდით სავარძელზე და არცის სუნთ დააყუნა.

— რაო, ნასვამი ხარ?

— არა, რას ამბობ! — გრიშამ ხელი ჩაიქნია. — გუშინ გერმანელებთან ვიყავი. განა იმათთან კაცი დათვრება? შინ რომ დაებრუნდი, ეყენია „რაგის ბალზამი“ მოგვარე და გამოეწურუბე.

— კარგი დღე არ დაგადგება მაგისტვის.

— არაფერიც არ მოხდება. „ბალზამის“ ბოთლში ყავა ჩავასხა. ღერით და სუნით გერც კი გააჩნეე.

— მერე, გემა?

— ვიდრე დალუკავზე მივა საქმე, ბოთლს შევუცვლი. მარგერს ეთღებეშებ, რომ გამომაგზავნოს.

უკვე ლენინგრადის პროსპექტზე მიჰქროდნენ. ბარდნიდა და ბარდნიდა გაუჩერებლივ. გრიგოლი გვერდით რომ მოუჯდა, სერგეის თათქოს გულს-ტკივილი ჩაუტბრა და სიტყვების გრძნობა გაუქრა.

— კიდევ ვერ დაშოშმინდი? — გრიგოლი უთროს მოხერხებულად მოეწყო სავარძელში და პაპირთას მოუკიდა. ამჯერად აღარ დაუწყია რჩევა-დარიგებები, როგორც მუდამ იცოდა ხოლმე.

— ვერა...

— თუ გინდა წაეღო მასთან, როგორც კი დაებრუნდებიო ნადირობიდან, მაშინვე მოვალ.

— გამოგაგდებს... კარს არ გავიღებს...

გრიგოლი სავარძელში შეიშმუნა, ამოიოხრა და კვერთხი დაუჭრა მეგობარს:

— მართალი ხარ, გამომაჯობებს ასეთიო, — და გიჩუქდა.

აღარც სერგეი იღებდა ხმას. იგი ფაქტით კილავ დაუბრუნდა შემოდგომის იმ დღეს, პირველად რომ მოთთვია, დაუბრუნდა და ინანა, რომ გრიგოლს უკანა სავარძელზე დაჯდომის ნება არ მისცა. ახლა ძილში იქნებოდა, რაში გამოადგება ნასვამი.

...არყნარიც გაიღია, დაიწყო წერეული, ნაგრივალევი ტივივა. ტყისტოცხას ბუჩქებში გაკვალულ ნადირის ბილიეს გაჰყენენ, ფესვებამობრუნებულ, ქარქცეულ ხეებში რომ მიიკლავნებოდა — იმ ბილიკით ხალხიც დადიოდა. ხეებს და ადამიანის სამადლე ბუჩქებს ტოტები ჩამოტეხილი ჰქონდა, გზა სათაღად იოლი და მშვიდობიანი იყო. მერე განაკადს დაადგნენ და ვერამ თქვა, მარჯვ-

ნივ უნდა ავიღოთ გეზი, სამიოდ კილომეტრის შეზღვევ იმავე გზაზე გავალთ, რომელმაც ხნულზე გამოგვიყვანა, იქიდან კი ნავსადგურში დავბრუნდებით.

გაპყნენ ნაკაფს, ცხენირმების ძველ კვალს. მზემ შეიმოღლა ეს ისეთი მცხუნვარე სხივები მოპფინა მიდამოს, თითქოს შემოდგომა კი არა, მთა ზაფხუ-ლი დგასო. დამბალ წიწვს თხშივარი ასდიოდა, განაკაფის გაყვლა-რტო სუნი იდგა, მაგრამ ჰაერი მაინც მსუბუქი და სუფთა იყო.

სერგეი წინ მიდიოდა, მიდიოდა მოკლე ნაბიჯით, რომ ვერას გადავიღებოდა მის ნაკვალევზე სიარული. მიდიოდა და ვერაზე დიქრობდა.

— შეხედე, სულ ახალია, — უთხრა ვერამ და კვალზე მიუთითა. აველი კვალი, რომელმაც ისინი მისდევდნენ, ახალმა კვალმა გადაკვეთა.

— სამს გაუვლია, მამას, დედას და შვილს, — სერგეი ჩატეკდა, კვალს დააკვირდა. სულ რაღაც თხუთმეტოდე წუთის წინ ყოფილან აქ.

— როგორი ჭკვიანი მყავხარ, — გაუღიმა ვერამ.
„მყავხარ“, პირველად უთხრა.

ნახევარი საათის შემდეგ ისევ დაინახეს ცხენირმების კვალი. ახლა ეს კვალი თან მისდევდათ, ის-ის იყო გაველოთ ნადირებს, რბილ ბუნებში ჩათხრილი ღრმა ფოსტები, მათი ნაფხურები, ჯერ კიდევ არ ავსალიყო ნღვრად წყლით.

— ცხენირმები აქ არიან, ამ ბუჩქებს უკან, — უჩუჩულა სერგეიმ ვერას, — ყური მიუგდე...

სიჩუმე იდგა, ტაიგა გაყუჩებულიყო, მარტო წიწვანა აწკრილებდა სადღაც თავის პაწია შეშის ზარს. სულგანაბულები, ოდნავ წინ წახრილები, დაძაბულები იდგნენ ვერა და სერგეი.

ასევე დაძაბულები იდგნენ მათ მახლობლად, არყის ხეების უკან, ცხენირმები. მამა ცხენირმმა დიდი თავი ასწია, მსხვილა, ლურჯი თვალი დინჯად მოატარა მიდამოს, დაუფრადებული იყო, სიჩუმეს ყნოსავდა. ფური და კორი წლის ბიყინიც დაძაბული იდგნენ, მაგრამ ამენით მარტო მამალ არემს უსმენდნენ, მათი გული მისი გულასცემის აყოლებით ძგერდა, სისხლიც ერთნაირად უჩქროლაყდათ. მამლის სხეულის სუსტი თრთოლვაი კი გადაეცემოდ ხოლმე დედა-შვილს, მისი კუნთების ზამბარისებრი დაძაბულობა მათი კუნთების დაძაბულობა იყო.

ცხენირმმა თავი მამელ გააქნა და ნაბიჯი გადადგა; ჭყაბუნით ამოჰქონდა საფლობიდან ჩლიქები. ცხენირმში მშვიდად იყო, მისი ახლობლებიც დამშვიდდნენ. იგა დინჯად ლუნავდა მძლავრ ყეხებს, ნარნარად გასტკორცნიდა ხოლმე წინ მამაე ტერფს და ძველ ნაკვალევს მიუყვებოდა. ფური და ბიყინიც მშვიდად მისდევდნენ.

— გესმის, ისინი აქ იყვნენ, — სერგეის თითქოს ხმამაღლა არ უთქვამს ეს, მხოლოდ გაიუჟრა, ვერა კი მიუბნდა და თანხმობით დაუქნია თავი.

— რა დღეში ვიყავით, სერიოჟა? — თითქოს ვერამაც მხოლოდ გაიფიქრა ეს და სერგეიმ თავი დაუქნია.

თავა შეწყდა თუ არა, ეციბ ყველაფერმა დაკარგა ელვარება. გარუხდა. თურმე ჯერ კიდევ დამე იყო. გრიფთლს თავი გადაეგდო სავარძლის ზურგზე და უსანდისოდ ხვრინავდა, მაგრამ სერგეის მისი ხვრინვა არ აღიზიანებდა. ხვრინვა იყო ერთადერთი, რაც სინამდვილესთან აკავშირებდა და რის გამოც მანქანა ზომიერი სიჩქარით მაპყავდა.

პუშკინოში, სადაც მათი ჯგუფი იკრიბებოდა და სადაც სერგეი გრიგოლ-
თან ერთად ჩაწერილი იყო მონადირეთა საზოგადოებაში, სერგეი დაბნულ
დროზე ათი წუთით ადრე ჩავიდა. შესაკრებ ადგილზე, ბაზის შენობასთან/სერ-
გეიმ კენტად მდგარი კაცი და პირველი გამოშვების თეთრი „ვიგულის“ დაინახა.
ავტომობილისტის ჯაგური ინსტიქტით თავისი მანქანა „ვიგულის“
ამოუყენა გვერდით, ძრავი გამორთო, გრიგოლი არ გაუღვივებია, ისე გადავი-
და მანქანიდან. თეთრი „ვიგულის“ პატრონს წინაფრიანი ბეწვის ქუდი ეხურა,
მაიმუნის ბეწვისსარჩულიანი, ამერიკელთა - სადესანტო მსუბუქი ქუროუკი
ეცვა, შარვალი კრაგებში ჩაეტანებინა. კაცი სერგეის დააკვირდა, ელოდა,
ვიდრე სერგეი პირველი მიესალმებოდა.

— სანადიროდ აპირებთ? — ზრდილობიანად ჰკითხა უცნობმა მას მერე,
როცა სერგეი მიესალმა, და გულგარეთ გაუღვიმა, სწორი კბილები გამოაჩინა.

— დიან, ექვსი საათისთვის გვაქვს შეკრება დაბნულში.

— მეც ექვსი საათისთვის ვიყავი შეთანხმებული. თქვენია? — მანქანაზე
ანიშნა თავით, თითქოს ეგონა, რომ მანქანის პატრონს ეძინა, სერგეი კი მისი
მოაღვრი იყო.

— ჩემი გახლავთ!

— ხომ არ ეშფოტებით?

— არა, ჯერჯერობით საყვედური არ მეთქმის.

— ეწვეით? — „ვისსტონის“ კოლოფი გაუწოდა.

— არა, მაგრამ ახლა კი მოეწევ.

სერგეიმ უზერხულად მოკიდა თითები სიგარეტს, ერთს მეორე გამოჰყვა
და თოვლში ჩაეარდა. ალება დააპირა, ის იყო უნდა დახრილიყო, რომ უცნობ-
მა მძიმე ფესსაცმლით მოსრისა თოვლში სიგარეტი.

სერგეიმ იგრძნო, ერთ-ერთ მათგანს მეორისთვის თავისი ვინაობა უნდა ეთ-
ქვა, და უთხრა:

— პოლიაკოვი გახლავართ, სერგეი ივანოვიჩი.

— ლიხოდევია, აგენირ ლეონიდიჩი, საგარეო საქმეთა სამინისტროს თანა-
შრომელი.

— მომიტევეთ, თქმი აღარ შევაცნე: წორეული აღმოსავლეთის გეოლო-
გიურ-საკვლევო ექსპედიციის მეოთხე რაიონის გეოლოგიური პარტიის უფ-
როსი.

ლიხოდევმა თავი დაუქნია, კვლავ გულგარეთ გაუღვიმა და თქვა:

— დიდად სასიამოვნოა.

— მანქანაში სძინავს ჩვენი პარტიის უფროს გეოლოგს, გრიგოლ ალექ-
სანდროვიჩ სამოხეალოვს. ცოტა ნასევამია, გერმანელებთან იყო შეხვედრაზე, —
თქვა და თავის თავზე მოუვიდა გული, ეს რაღა საჭირო იყო.

ფარებმა შექმა გაქვევითა სიბნელე, მოედანზე გამოენთო „გაზი“. ჯერ
მანქანა არ გახერხებულიყო, რომ ბაზის უფროსის მოადგილე გადმოხტა და
სერგეის გადაეხვია. ისეთი სიხარულით შესცივინებდა და უღიმოდა, ლამის
პირი ყურებამდე გახეოდა. ეღუარდმა კეთილი, აღტაცებული ღიმილი იცოდა.

— წუთით წუთზე, ზუსტად ექვსზე გავჩნდი აქ. დიდი ხანია მელით,
სერგეი ივანოვიჩ?

— მე ახლახან მოვედი, აგენირ ლეონიდიჩი კი...

— გამარჯობათ! ალექსეევას ჯგუფში ვარ ჩაწერილი.

— დიახ, დიახ, ეგ ჩვენი ჯგუფია, — ელი უკვე გულიანად ართმევდა ხელს ლიხოდევს. — იცი, ჩვენებიდან ზოგი უკვე აღვილზეა. გუშინ გაემგზავრნენ, ალექსევიც იქ არის, ჩვენი კაპიტანი. თქვენზე მელაპარაკა. მაშასადამე, ყველა უკვე შევიკრიბეთ!

— ედა, გამოსაფხიზლებელი არაფერი გაქვს? — გაელაზნდა არაგა მანქანიდან გადმოსული გრიგოლი.

— გრიგოლ ალექსანდროვიჩ, ეგ როგორ მოგივიდათ? ცხენირემაზე ნადირობისას... — ედუარდი ვერ მიხვდა ხუმრობას, გრიგოლის ანკესს წამოეგო, კეთილი სახე უცებ მოედრებლა, თუბცა მაინც ილიმებოდა.

— ცხენირემაზეო? — განაგრძო ისევ ისე გრიგოლმა, ვითომ ენას ძლივს აბრუნებდა და ფეხზე ველარ იდგა. — მე ტახზე ვაპირებ ნადირობას, ღორი ჩემთვის სოციალურად უფრო ახლობელი ტიპია.

— ეგ როგორ იქნება? — ედუარდმა დაბნევით გაშალა ხელები. — ზომ იცი, როგორი სანიმუშო-საჩვენებელი მეურნეობა გვაქვს. ასეთ ყოფაში იქ გამოჩენა შეუძლებელია.

— ედკა, ეშმაკის კერძო, გამარჯობა შენი! — გრიგოლი გადაეხვია ტანმორჩილ, გამხდარ პანიუკოვს, აიტაცა. — რა გულუბრყვილო ვილაცა ხარ. გამარჯობათ, მონადირეებო! უპ, რა კარგად გამოვიძინე!

...ირმებისთვის საზამთრო თივის შესანახ ფარდულში იწვნენ. ახლად მიწურული მცხუნვარე ზაფხულის, ქვენა ქარის, ცვრისა და ივლისის დილის დამათრობელი სურნელებით დაბანგულ ტაივის თივის სუნს კიდევ ათასი ყვავილის სურნელი შერთვოდა: ძიძოს ოდნავ მხუთავი სუნი, თავსისხლას ტკბილ-მომწკლარტო, ცხრატყავას ყელში მოხიციანე და მრავალი სხვა ყვავილის ნაზი თუ მჭახე, მოტკბო თუ მომწარე, ბლანტი თუ თავლივით ტკბილი სურნელი ტრიალებდა. ვერა და სერგეი ამ სურნელებათა ფსკერზე იწვნენ. ღრუბლებით უკვე დაფარული ცა თბილი მუცლით ისე ეკიდა მათ თავზე, თითქოს ქალ-ვაყის დაფარვა და გათბობა უნდაო. მიწურული ზაფხულის, ქვენა ქარის და ტაივის თივის სუნი უდიოდდა ვერას სახესა და ბაგეს.

— იცი, — ჩურჩულებდა ვერა, — ბებიაჩემმა მიამბო, თურმე სწორედ თივის დაწყების წინ დაიწერეს ჯვარი ინან და ბაბუაჩემმა. დღეს იქორწინეს, ხვალ უკვე სათიბად გავიდნენ. დიდი ვიყავი უკვე, როცა ბებიაჩემ მიამბო, როგორ გაატარა თავლობის თვე. მე კა ის სურნელება პატარაობიდან თან მდევდა. საოცარია, არა?

— საოცარია, ვერა! საოცარია! გესმის, მდინარის მხრიდან როგორ წამოუბერა ქარმა და ბალახი მიწისკენ დახარა?

— შესმის... და უმაღლ ცეცხლის ალივით გაირბინა, ეს თავცეცხლები მიწვნენ და ისევ გაიმართნენ.

— შავბალახაც, არა, ვერა?

— შხამასოკოც, წიწვანაც.

— ჰერბაროუმი, — გაილიმა სერგეიმ.

— არა, რას ამბობ, ეგ რაღაც უცხო სიტყვაა, სამგლოვიარო სიტყვა. მე ყვავილების და ბალახების ჩადება მიყვარდა წიგნის ფურცლებში.

— მეც...

— გადაშლი ძველ წიგნს და უცებ შემოგანათებს ზამბახი, გრაკლა, თავ-
ცეცხლა, ცხვირსატეხელა. დაიწყებ ფიქრს, ეს სად მოგწყვიტე, ნეტა სად იყო?
როცა გაგახსენდება, ისე კარგად იგრძნობ თავს... აღამიანებს აუ რიდაც უხა-
რიათ, კმაყოფილები არიან, მაშინ წყვეტენ ყვაკილებს, არა?

— არასოდეს არ მიფიქრია ამაზე, მაგრამ შენ თქვი და ახლა ვეცდები რომ
ასეა. მართალი ზარ.

სერგეიმ იგრძნო ტავის თავის სურნელთან შერწყმული მისი თმის სურ-
ნელი. მათა მშაერა, მწარე ბავშვობის მდელოებზე მოთიბული ბალახის სუნი
უღოდა ვერას თმას, მის ბაგესაც მათა ბავშვობის სურნელი ჰქონდა, ამიტო-
მაც ოდნავ დაპკრავდა სიმწარე. იგი ალალი იყო, გულგახსნილი, როგორც სა-
წყისი საწყისთა, როგორც ბავშვობა...

4. მთელი სიჩქარით მიმავალი (სერგეიმ მოსწრო სპიდომეტრზე დახედ-
ვა — ოთხმოცი კილომეტრი) „უიგული“ უცებ მოსტიალდა და მოპირდაპირე
ზოლზე გაიჭრა.

გველაფერი ისე მოხდა, როგორც სერგეიმ შინ წარმოიდგინა, ოღონდ იმ
გამსხვავებით, რომ მაშინ არ დაუნახავს ელვის სისწრაფით მათკენ გამოფრენი-
ლი გზისპირი, რომლის მიღმაც დიდ ხნარცეს დაედო პირი. გზა იქ ოდნავ მარ-
ჯვნივ იყო მოქნეული, აკუჩებოდა, ეუხს მალმა ერთბაშად დაქანებული, შემა-
ღლებული ადვილის ბირს ემჭინებოდა, მარცხენა ნაპირთან პირდაღებული
ხნარცი კი თითქმის ვერტიკალურად ეშვებოდა პატარა, მაგრამ ღრმა ტბისკენ.
„ყინული ჯერ არ განაგრებულა, ცხადია, ჩავამტვრევთ“. — გაუელვა სერგეის
და მისმა ხელებმა საჭე მთელი ძალღონით მარცხნივ მიატრიალა, შეესმა უკი-
ღურესობამდე დაჭიმული საჭის საწყევების სუსტი ღრჭიალი. „გადაბმა უნდა
გამოვთიშო ამწუთსვე და მეორე სიჩქარეში ჩავაგდო მანქანა“.

ვერც კი შეამჩნია, როგორ გააკეთა ეს. მანქანამ უცებ დაკარგა სიჩქარე,
მიაწყდ-მოაწყდა, აყანყალდა. მაგრამ სერგეიმ მაინც დაიჭირა ის ერთი წამი,
როცა გველაფერი მის სისწრაფეზე იყო დამოკიდებული. საჭეს ოდნავ შეუშვა
ხელი, ფეხი გაზის სატერფულს დაატორა, ჩამოსჭრა ფზის ნაპირი, კინალამ ბორ-
ბალი გადაუცდა სიცარიელეში, განოვიდა გზაზე და წამსვე იგრძნო გრიგოლას
დაძაბული ტანის ტყვიასებური სიმძიმე, მისი სიმძლავრე, როცა იგი მარჯვნივ
გადაქანდა. ასე აკეთებენ ავტომობილები მკვეთრი მოხვევისას.

მომეხმარე, მომეხმარე, გრიშა! — გაიღიმა სერგეიმ და თვითონვე გა-
აკვირვა თავისმა სიმშვიდემ.

გრიგოლმა შეიცადა, როცა აღმართი აათავეს და სწორ გზაზე გავიდნენ,
მაშინლა ამოიღო ხმა:

— უკანასკნელად მოგყვები მანქანით. ასეთი ვირაყებით ხიფათს ვერ ავ-
ცდებით.

— ხომ მაინც აგვეცდა ხიფათი, გრიშა. მაშასადამე, ვირაყაც გამართლებუ-
ლია. გზა მოლიბულია, მანქანა სრიალებს.

შენც ნელა იარე, ნუ მიერეკები.

— ნელა, გრიშა, საკუთარი დამარხვის დღეს დადიან. ნელა ნადირობას
ვერ ჩავუსწრებთ.

— და მაინც, სერგიოჯა, ფრთხილად იყავი...

— კარგი, კარგი, გრიშა!

ისევ წამოუშინა მძიმე, სველმა თოვლმა. განთიადი მოახლოვდა, სოფლებს რომ ჩაუვლიდნენ, სახლებში შუქი ბეჭუტავდა, ვარეთ ბებორციელი არ ჭაჭანებდა. გზა უკაცრიელი იყო.

...სამყარო ნელა მიცურავდა სიჩუმეში. ირწეოდა დედამიწა, სულ ახლოს აწკარუნებდა და აწკარუნებდა თავის ხარს წიწკანა და პისი ხარის წკრიალი ტაიგას ცვარივით ეფინებოდა.

— გრძნობ, როგორ ბრუნავს დედამიწა? — უჩურჩულა სერგეიმ ვერას და ტუჩები დაწვზე შეახო. — გრძნობ?

— არა.

— ნეთუ ვერ გრძნობ, ჩვენ ნელა მივცურავთ... გესმის?

ვერა დაეურაღდა, ფიქრიანი სახე ჰქონდა, წარბი შეჭმუხნა. და ბედნიერების წაპი — განა აქ, ამ ტაიგაში, დღესით, ამ თოვლში, უკვე რომ დაეანტდა და დაიწია ჯერ კიდევ თბილ მიწაზე, სადაც თავის სუნი იდგა და წიწკანას ხარის წკრიალი ისმოდა. სხვაგან, სულ სხვაგან, სულ სხვა განსომილებებაში — მათი ბედნიერების წამი, როგორც ყოველთვის უკვდავი, უკვე მარადიაობას ეზიარა.

— შეხედე, სერიოჟა!

სერგეიმ იქით გაიხედა, საითაც ვერა იღურებოდა და უმაღ იგივე განცდა დაეუფლა, რაც ვერას.

ფიცრულ ღობესთან, თავის ზვინს რომ შემთვლებოდა, ცხენიარეზები მომდგარიყვნენ და ზევიდან დაპყრებდნენ მათ, როდის მოვიდნენ ნადირები, არც ერთს არ გაუგია, და აი, ახლა მამა, დედა და ვაჟაშვილი ათვლიერებდნენ ადამიანებს მრგვალი, ნუქლურჯი, წყლიანი თვალებით, თანაგრძნობით და თბილად დაპყრებდნენ, ვერხვის ქერქის მომწკლარტო სუნს აფრქევდნენ სუნთქვისას. როგორც ჩამს, ის-ის იყო აექერქათ ხე, ცხენიარეზი სერგეის შეჭყურებდა.

შიში კი არა, რაღაც შეუცნობელი შებოჭილობა იგრძნო სერგეიმ, ვერ გარკვეულაყო, რა ხდებოდა, იცოდა, რომ თუ საჭირო გახდებოდა, უნდა დაეცვა ვერა, და მან თვალი თვალში გაუყარა ნადირს. ცხენიარეზმა უცებ მძიმე თავი გააქნია, სახით გაუქერქავ ხარისას გაეხახუნა, მძიმედ ამოიხვნეშა, ირგვლივ ვერხვის გადაღეჭილი ქერქის მწკლარტე სუნი მიმოავრქვია, ნაბიჯი წინ წადგა, მკერდით მოსინჯა ღობის სიმაგრე, ისევ ამოიხვნეშა და ღინჯად დაიძრა ტევრისკენ. ფურიარეზი მიჰყვა. ბიჭინი კი ცოტა ხანი შეყოვნდა, ვიდრე ხარისას ხმელ ქერქს არ ააცლიდა, მერე ისევ ტევრისკენ წაკუნტრუნდა დედ-მამის კვალდაკვალ...

თავაწეული ცხენიარეზი უჩუმრად შეურია ტევრს, ერთი ხანი კიდევ მოჩანდა მისი ვეება რუხი ტანი, მერე უცებ გაქრა, გაქრა მისი ცოლ-შვილიც, თითქოს იქ არც ყოფილიყვნენ, მხოლოდ მათი ნაფეხურები, პატარა მომრგვალო ორნაობები მოჩანდა თოვლზე შავად და წკლით ივსებოდა.

— რა იყო ეს, სერიოჟა?

— ცხენიარეზები...

— ასე მეგონა, ეს-ესაა დაგველაპარაკებიან-მეთქი.

— მეც ასე მეგონა.

ორივეს გაეცინა, გაუნელდათ შებოჭილობა, განხიარულდნენ.

— ვერა, ჩვენ ადამიანები აღარ ვართ, — უთხრა სერგეიმ. — ნადირები არ გვიფრთხიან.

— ხალხი არ გვაპატიებს ამას, — გაიცინა ვერამ.

— აქედან აღარ ვიცი, საით წავიდე, — უთხრა სერგეიმ, — ვერა, გიგოლა და მანქანა გზის პირზე გადაიყვანა, როცა კონსტანტინოვს გზა გადაკვეთა და უცნობ ტრაქტზე გავიდა.

— სხვებს დაველოდოთ, — ისე უპასუხა გრიგოლმა, თვალი არ გაუხელია, ჯიბეში ხელის ფათურით მოიძია სიგარეტი.

— რა მოგივიდა, ხომ არ გამინაწყენდი? — ჰკითხა სერგეიმ. გრიგოლმა უმაღლესად გაახილა თვალი და სწრაფად შეაგება სიტყვა:

— არა, რას ამბობ. უბრალოდ რაღაც გამახსენდა და არ მინდოდა მოვწყვეტოდი იმ ფიქრს.

— მეც გამახსენდა, — სერგეი გაჩუმდა, ამოიოხრა, — რაღაც-რაღაცა...

— იმაზე ფიქრობდი?

— იმაზე.

მადლიერების გრძნობამ, რომ მეგობარი მიუბედა, რომ ფიქრში ხელი არ შეუშალა, თბილ ტალღასავით დაუარა სერგეის.

ფარების ციმციმით ჩაიქროლა ლიხოდევის „ქიგულიმ“. სერგეი „გაზს“ დაელოდა, სვლა შეანელა. როცა იგი მოუახლოვდათ, სერგეი ჯერ გაუსწორდა „გაზს“, ნიშანზე უპასუხა, მერე უკან მოექცა და მას კვალზე გარეკა „ქიგული“.

5. კოსტინსკის მონადირეთა სანიმუშო-საჩვენებელ მეურნეობაში ჯერ კიდევ დილაბნელზე ჩავიდნენ. ბუჩქნარიან ადგილას, ტყეში ოთხი სტანდარტული სახლი იდგა და საჩიხით გადახურული მანქანების დასაყენებელი გარაჟი. ცოტა მოშორებით ძველებური, ჯვარედინად ნაგები ძელური საჯინიბო ჩანდა, იქვე ამართულიყო თივის ზვინი. თოვლს იქაც გადაეთეთრებინა ყველაფერი, წინა სალამოს მოსუფთაებებული გზები უკვე სქლად დაეფარა ფიფქს და საჩიხიდან, სადაც მანქანები დატოვეს, სახლისკენ მონამქერებული გზით მოუხდათ წასვლა.

— უჰ, რამსისქე თოვლი დადო, — წუხდა ელუარდი და გზას მიიკვლევდა. ელუარდს გრიგოლი მისდევდა, მერე ლიხოდევი მიაჭრიჭინებდა ახალ კრაგებს, შემდეგ „გაზით“ ჩამოსული ორი კაცი მიდიოდა და ბოლოს სერგეი. იგი ჯერ სანადიროდ არ იყო გამოწყობილი, ქალაქურა მსუბუქი ფეხსაცმელი ეცვა.

იმ სახლში, სადაც მათი ჯგუფი დაბინავდა, დიდი ელექტრონათურები კაშკაშებდა, გაზის ქურაზე უზარმაზარი ჩაიდანნი შიშინებდა, სასადილო ოთახში, სამზარეულოს გვერდით, სუფრა იყო გაშლილი. ალექსეევი, მონადირეთა ჯგუფის კაპიტანი, მალალი, ხმელ-ხმელი, გრძელხელება, შუბლიდან გაბელატებული კაცი, განგებ ცივად მიესალმა ყველას. აგრძნობინა, რომ ნადირობა სერიოზული საქმეა და რომ ამ წუთიდან დაწყებული ყველა მას უნდა მოერიდებოდეს. მონადირეებმა შეხვედრისას ზუმრობა და ბაქიობა რომ წამოიწყეს, კაპიტანმა ხელად ჩააჩუმა, ინსტრუქციას მოუსმინეთო.

მაგიდას შემოიუსხდნენ. სულ ცხრა კაცი იყო. ალექსეევმა ლიცენზიაზე დართული სიის მიხედვით ამოიკითხა მათი გვარები.

— მაშ ასე, ამხანაგებო, — დაიწყო ალექსეევმა. — ყველამ იცით, რომ ცხენ-
ირეშზე სანადიროდ მივდივართ. დანომრილ ადგილებზე მე და ეგერი გაგა-
ნაწილებო. იქიდან ფეხი არ უნდა მოიცვალოთ, სროლა მარტო თქვენს ხაწილში
შეგიძლიათ. ნადირის გამორეკვის დროს დანომრილი ადგილებისკენ უფრო/ახალ-
გაზრდა ნადირი მირბის, უფროსები ფრთხილობენ, მარეკების მჭიდროდ/უფროსადი-
ლობენ დანალვაა. ასე რომ წვრილფეხობა უნდა გავუშვათ. მხტლად/მხტლად ცხენ-
ირმის მოკვლას ნება გვაქვს. თუ ტახი გამოვა, იმის მოკვლაც შეიძლება, რადგან
ტახის გეგმა ჯერ შესრულებული არ არის. მოკლავ ნადირს, ესე აცნობე სხვებს,
ფეხი არ მოიცვალო, დანომრილი ადგილიდან ისევ მე და ეგერი ნოგხსნით.

ალექსეევი კიდევ დიდხანს ლაბარაკობდა, ლაბარაკობდა დინჯად, გულის
გამაწვრილებლად ისეთ რამეზე, რაც ყველამ კარგად იცოდა. სერგეიმ ჩათვ-
ლიდა. იგი ცხელი ჩაით სავსე ტოლჩაზე ხელებს ითბობდა. დიდი ხნის დაძაბუ-
ლი მგზავრობის შემდეგ სხეული მოუდუნდა, სიზანტე სისხლის ჩქროლვასთან
ერთად შეეპარა და გაიფაქრა, ნეტა არსად არ ვიყო წასასვლელი, კარგი ჭამა-
სმის შემდეგ გავიდოდი გვერდზე ოთახში, გავწვებოდი საწოლზე და დავიძი-
ნებდიო.

76513

ალექსეევი მოულოდნელად მოღბა და გრიგოლის თხოვნით ას-ასი გრამის
დაღვეის ნება დართო მონადირეებს, რაც ელვისებური სისწრაფით გაკეთდა.
სასმელზე არავის უთქვამს უარი.

სერგეი სხვებზე ადრე წამოდგა სუფრიდან, გვერდით ოთახში გავიდა ბეწ-
ვის მსუბუქი ქურთუკი ჩაიცვა, წელზე ფალასკა შემოირტყა და უცებ ივრძნო,
რომ დიდი ხნის მომქანცველ ნადირობას გაუძლებდა. თავის მოქანცვა სწყუ-
როდა, გული უჩქროლავდა, უნდოდა ახლავე, ამ წუთში გასულიყო გარეთ,
დადგომოდა გზას და ევლო, ევლო ისეთ ღრმა ნამქერებში, რომ სუნთქვა
შეკვროდა ძნელად გასაკვალავი გზის დაძლევაში, სული შეგუბებოდა ნესტიანი
პაერისაგან, ისე გადერილიყო ოფლად, სამოსზე მაროლს გამოეტანებინა და
ყელში ჩხვლუტა ევრძნო.

მონადირეები ჯერ კიდევ თავის აღჭურვილობას აწესრიგებდნენ, სერგეი
რომ გარეთ გავიდა. იგი მოუთმუნლად ელოდა სხვებს, საშინლად ღელავდა. კან-
ტორის შენობასთან დაჭურული „ზილ-230“ მოგრაილდა, რომელშიც საზენიკ-
ლო სახელოსნო იყო მოწყობილი. უკანა კარი გაიღო და თოვლზე ჩამოხტა პა-
ტარა ტანის კაცი, სერგეის რომ პირველად ბიჭი ეგონა, მარჯვედ ჩამოუშვა
კიბე და მანქანიდან კიდევ სამი კაცი ჩამოვიდა. ყველას ერთნაირი ქურთუკი და
უნტები ეცვა, თავი მშვიდად ეჭირათ, არ ფაციფუცობდნენ, ეტყობოდათ, ხა-
მად არ იყვნენ, კარგად იცოდნენ, რაც უნდა გაეკეთებინათ. სახლიდან ერთი-
მეორის მიყოლებით გამოდიოდნენ მონადირეები, დადინჯებულნი, შინაგანად
შემზადებულნი ნადირობისთვის. ასე ემართება ყოველ მოხალისეს, შეკრების
წუთებში იგი თითქოს პირველად შეიცნობს ამ არაჩვეულებრივი საქმას მნიშვ-
ნელობას, მის მთელ სირთულეს და ერთხანს აღსავსეა უჩვეულო ღირსე-
ბით.

ალექსეევი უცებ აწრიალდა, თავპარისმტვრევით გაიქცა კანტორისკენ,
ახლად ჩამოსულებს გზად რაღაც გადაულაპარაკა, შევარდა სახლში, უმაღლ გა-
მოენტო და მონადირეებს გამოუცხადა, რომ მათ ჯგუფს უერთებდნენ კიდევ
ერთ ჯგუფს, ამ ახლად ჩამოსულებს. ალექსეევის ნათქვამისთვის თითქოს ყუ-
რადღება არავის მიუქცევია, მარტო ლიხოდეევმა ჩაიციხა იქედნურად.

ქ. მარქსის სახ. საქ. სსრ
საბუნებისმეტყველო ინსტიტუტი

— მაშ, ორი ნადირის მოკვლა შეგვიძლია? — ისე იკითხა ედუარდ ალექსევიჩმა, აშკარა იყო, ეს ამბავი არ მოეწონა.

— თავის დროზე მოგახსენებენ, — მოკლედ მოუჭრა ალექსევიჩმა და განკარგულება გასცა: — ამხანაგებო, მანქანაში, — თან ხელი „ჩილისკენ“ გაიქნია. ახალმოსულებს ყველა ხელის ჩამორთმევით მიესალმა, მოუკრიბა სულ ხუთნი იყვნენ. სერგეის არც ერთი მათგანი არ დაამახსოვრდა, კაცუნას გარდა, ვინც პირველი ჩამოხტა იმ მანქანიდან. გაიოცა მისმა ტრუტა, მოწყურულმა თვალებმა, გამგირავმა გამოხედვამ, თითქოს ტყვიას შიგ ვულში გიმიზნებსო.

ყაყანით ავიდნენ მანქანაში, დასხდნენ. ის სიღინჯე, შინაგანი შემზადება, ერთად შეყრის პირველ წუთებში რომ დაეფულათ, წამში გაქრა და ყველამ გზა მისცა გრძნობებს. ლაყბობდნენ, იცინოდნენ. ზოგი სკამზე იჯდა, ზოგმა დაზგაზე მოიკალათა.

მანქანა კარგა ხანი არ დაძრულა და მონადირეებმა ანეკდოტები გაიხსენეს. ნადირობისას თავს გადახდენილი შემთხვევების მოყოლით განსაკუთრებით კაცუნამ გამოიჩინა თავი. სახელიც უცნაური ერქვა, ტონ ტონიჩა.

ედუარდი დაიხარა, სერგეის ყურთან მიუტანა პირი და უხურჩულა:

— იტალიელია, კამოველი უმიგრანტების შვილი. გაბედული კაცია. სამოცდათხუთმეტი წლისაა და აბა შეხედე, რაგორ გამოიყურება!

სერგეი არ უსმენდა მონადირეების ლაპარაკს. ბაჭიბუქში არ აყოლია მათ, იგი მალეით ათვალისწინებდა ტონ ტონიჩს. ამ კაცს ერთ ცოდა ტანზე გოდორა თავი ეჯდა, ფართო, გაშლილ მხარბუქში კისერი თითქმის არ უჩანდა და ამიტომ უფრო დაბალი გეგონებოდა. უბეში, ძვალტყავა სახე სუფთად გაეპარსა, ყვრობალებზე სილურჯე დაჰკრავდა, მსხვილი, მოკაუტებელი ცხვირი დამცინავ თხელ ტუჩებსა და ჭადარაშვრული შავი უღვამის წვერილ ზოლზე გადმოჰკიდებოდა, გამსჭვალავი შავი თვალები მოჭრულ ქუთუთოებში ჩამალვოდა და ამას გამო წარბები ოდნავ მოჭმუხნული ჰქონდა. ტონ ტონიჩმა ბოხობი მოიხადა. სერგეი გაიოცა საფეთქლებთან ოდნავ შევერცხლილმა მისმა ხშირმა ქონორმა, სულ მცირეზე რომ უკან დაეხევიანებინა შუბლიდან შეპარულ სიქაჩლეს. ჩქარი, რბილი ლაპარაკი იყო ტონ ტონიჩმა, იტალიური აქცენტი არ ჰქონდა, მაგრამ მეტყველებას თითქოს განგებ ამახანჯებდა. „რას მივაშტერდი ამ კაცს? — გაიფიქრა სერგეიმ და გუნება გაუფუჭდა, უცნობს რომ ასე ჩაცვივებით უცქეროდა. — რა ეშმაკად მიხდა? რა აქვს ასეთი?“ ეკითხებოდა თავის თავს და მაინც გამომცდელი თვალით შეჰყურებდა, თითქოს უნდოდა. ტონ ტონიჩის ყურადღება მიეპყრო, ეს კაცი მისით დაინტერესებულყო, ახლოს გაეცნო და თან თვითონვე ეწინააღმდეგებოდა ამ სურვილს.

— პოდა, წამოვიდა ჩემკენ ტახი, — ყვებოდა ტონ ტონიჩა. — აბა შენ იცი, ესროლე, — ვფიქრობ გულში. ამოვიღე ნადირი მიზანში და ძალიანაც ზუსტად ვესროლე: წკაპ-წკაპ-წკაპ! რა მოხდა? ტყვია არ გავარდა, გაისმა მხოლოდ: წკაპ-წკაპ და საფანტი ფეხებთან დამეხნა. ისევ ვესროლე, ისევ: წკაპ-წკაპ-წკაპ და ისევ ფეხებთან დამეხნა საფანტი. ღმერთო ძლიერო, წინა საღამოს ვახნებს რომ ვტენიდი, მარუსია მოვიდა, გვერდით მომიჯდა, მუხლზე დამადო ხელი, მეც დავადე მუხლზე ხელი და ისე ავღელდი, თოფისწამლის ჩადება დამვიწყებია.

— კარგად დატენეთ კია, ტონ ტონიჩ? — ჰკითხა ღიმილით გაბადრულმა

გრიგოლმა. ისიც დახვალე იჯდა, ტონ ტონიჩის გვერდით, და უკვე შინაურულად ელაპარაკებოდა.

— დავტენე.

ყველამ გაიციანა, ტონ ტონიჩმაც ავხორცულად ჩაიხიხითთა, თან ვეება ცხვირზე ჩამოისვა ხელი. მანქანა დაიძრა, ლაპარაკი და სიცილიც მანქანის შეწყდა. სერგეიმ იცოდა, დუმილი მანამდე გასტანდა, ვიდრე მანქანის მოძრაობას შეეჩვეოდა, შეეჩვეოდნენ კი მალე, რადგან ისინი სანადიროდ მიდიოდნენ, საუცხოო გუნებაზე იყვნენ. წინ კი ერთი ან, ვინ იცის, იქნებ ორი დღის სიჩუმე ელოდათ, ვიდრე არ გაიგონებდნენ შორეულ, თითქოს ძილში მოღანდებულ კაჟის მარცვებისა, ძაღლებია ყვეფას, მერე დაძაბული ნოლოდინი, მღელვარება და ბოლოს უსრუნველი დასვენება კვამლით, ნესტით, შემწვარი ღვინოს, სპირტის და თამბაქოს სუნით გაღუნთილ მონადირეთა სახლში.

„ვერასაც უნდოდა სანადიროდ წამოსვლა“ — ფიქრობდა სერგეი და თვალდახუჭული ცდილობდა წარმოედგინა ვერა აქ, ამ შეიარაღებული ნაშაყაცების წრეში, რომლებიც ხარხარებდნენ და მოუტირებლად იკურათებოდნენ. არა, ალბათ აქ ვერასთვის არ მოინახებოდა ადგილი. რა თქმა უნდა, კაბინში ჩასვამდნენ, სადაც ახლა ალექსეევი ზის, ან იქნებ სულაც „გაზით“ წამოსულიყვნენ მონადირეთა მკურნეობის დირექტორ გლუხოვთან ერთად, რომელიც ევერთა უბნამდე მიჰყვებოდათ. ვერას იაღიან უნდოდა ცხენირუმზე ნადირობის ნახვა. მთელი ცხოვრება ტაიგაში გაატარა, ნადირობა კი არ უნახეს.

როცა სანადიროდ ერთად წასასვლელად ემზადებოდნენ, ყველაფერი ისე ნათელი იყო მათ ცხოვრებაში, ბედნიერებით გაბრწყინებული, რომ სანადიროდ წასვლას დასვენებად თვლიდნენ. მაგრამ უცებ დაიძახა ყოველივე, ისინი ერთად აღარ არიან, უამისოდ კი სერგეის ვერ გაუძლია, აღარ შეუძლია განშორების ატანა, მომავალში აღარაფერი ელის გარდა ტკივილისა და მისი ნახვის აუხდენელი ნატვრისა. „რატომ არის აუხდენელი? — ჰკითხა სერგეიმ თავის თავს და პასუხა ვერ იპოვა. — მაინც რატომ?... იქნებ ყველაფრის გამოსწორება შეიძლება?“ და მაინც ის აღარ იქნება, რაც იყო: ყველაფერი ისე იქნება, როგორც უნდა იყოს! ნუთუ შენს ცხოვრებაში ყველაზე მთავარი ის ერთი დღეა? იმ თოვლის შემდეგ? ნუთუ შენი ცხოვრების მთავარი დღე შენი ქვშმარიტი სიყვარულის დღეა? უამისოდაც ხომ შეიძლება ცხოვრება... შეიძლება... ბალიან ხშირად ადამიანები უსიყვარულოდ ატარებენ ცხოვრებას, მაგრამ განა ისინი უკეთ გრძობენ თავს? განა სამყარო მაშინ უფრო ნათელია? განა სიყვარული ცხოვრებაში ყველაფერზე მთავარია? რა თქმა უნდა, არა.

მანქანა გაჩერდა. ვილაცამ უმაღლესად ჩაუშვა კიბე და კარი თითქოს თავისით მოფრიალდა, გამოჩნდა სივრცის თეთრი კვადრატი. ეს სითეთრე ისეთი კაშკაშა იყო, ისე უცაბედი, როგორც უკუნეთში მოულოდნელად აბრიალებული შუქი. სერგეიმ თვალი დახუჭა. როცა გაახილა, იმ თეთრ ჩარჩოში უკვე მონადირეები იდგნენ.

— მუხლი გაემართოთ, სერგეი, — უთხრა გრიშამ.

გამოვიდნენ მანქანიდან. პატარა სოფელში თოვლს სახლები სარკმლებამდე მოენამქერებინა, ქუჩა დაეფარა, ჭისკენაც კი არ იყო ბილიკი ვაკვალული.

მონადირეთა მეურნეობის დირექტორი გლუხოვი, მხარბეჭვანიერი, ჯუჯა კაცი, გოდორა თავზე ბოხიხი რომ ზვინივით ედო, მათ კვალდაკვალ მომავალი

„გაზი“-დან გადმოვიდა. ტონ ტონიჩი და ალექსეევი უმაღლეს მისკენ გაეჩქარნენ. გლუხოვის გაფრთხილებული, სქელდრუნჩა სახე ერთი დანახვით დაამახსოვრდებოდა ადამიანს და დიდხანს ვერ დაივიწყებდა. სერგეიმ თვალის ერთი შევლევით ამოიკითხა მის სახეზე დაუფარავი სიმკაცრე და მოეწონა იგი. გლუხოვი თითქოს დაბნეული იყო, მორიდებული, მაგრამ თვალეზზე სიმკაცრე ეტყობოდა.

ეგერი შინ არ დაუხვდათ. დიასახლისმა, ზორბა, ახტაჯანა ქალმა ასე თქვა: — „თავის ძამიასთან წავიდა ნათლობაზე, მეზობელ სოფელში. გუშინ იქ იყო, დღეს კი, ვინ იცის, სად არის, იქნებ ტყის შემოსავლელადაა წასული, ან ნადირს აღეცნებს თვალს. ხომ ხედავთ, როგორ მოფიფქა ყველაფერი, როგორ ამოაფსო თოვლმა აქაურობა“... ის იყო მონადირეები მეზობელ სოფელში უნდა წასულიყვნენ, რომ ეგერი თვით გამოცხადდა. მთვრალი იყო, მაგრამ სიმთვრალეს არ იმჩნევდა, თვებზე მაგრა იდგა, არ ბანცალებდა, ოღონდ გადაჭარბებულად თავაზიანად ეჭირა თავი.

გლუხოვმა ვერაფერი შეატყო ეგერს, დინჯად, მტკიცე ხმით აუხსნა:

— მაშ ასე, ვიტალიჩ (ვიტალიჩი — ასეთი მამის სახელი სულ არ შეეფერებოდა ეგერს), ეს ხალხი ცხენირეებზე სანადიროდ ჩამოვიდა, მიიყვან მათ, სადაც საჭიროა, დააყენებ თავთავის ადგილზე, ყველაფერს ისე მოაწყობ, როგორც წესი და რიგი მოითხოვს.

— ბატონი ბრძანდებით, — უბასუბა ვიტალიჩმა და გაიჭიმა, ჯარისკაცური მსუბუქი ბუმლატის საყულოდან ყელი ამოძვინა, — ყველაფერს საუცხოოდ, ანდრეი პეტროვიჩ, გეთაყვა...

— მარეკები თუ ტახს გამოდენიან, იმის მოკვლაც შეგიძლიათ. ტახის გეგმა შესრულებული არა გვაქვს.

— სწორედ ასეა, — ვიტალიჩმა ზომაზე მეტად გაძვინა ყელი და ოღონდ შექანდა.

გლუხოვმა ვერც ახლა შეამჩნია ვერაფერი, დარიგება განავრძო:

— აბა შენ იცი, ყველაფერი წესისა და რიგის თანახმად იყოს.

— კეთილი... სულითა და გულით... გეთაყვა... — თქვა ეგერმა.

— სამწუხაროდ, მე არ შემიძლია თქვენთან ერთად წამოსვლა, — ახლა თითქოს ყველას მიმართა გლუხოვმა, ჯერ ტონ ტონიჩს შეხედა, მერე ალექსეევს და ბოლოს დანარჩენებს მოავლო თვალი. — სხვა ჯგუფს შევპირდი ჯერ კიდევ თქვენს ჩამოსვლამდე.

— იქნებ იმათ მოიცადონ, ანდრეი პეტროვიჩ? — გადაეხვია ტონ ტონიჩი გლუხოვს და თვალეზში ჩააცქერდა. მონადირეთა მეურნეობის დირექტორის გვერდით ტონ ტონიჩი ისეთი პატარა აღარ ჩანდა, ერთიმეორის შესაფერები იყვნენ.

— ვერა, ტონ ტონიჩ. სიტყვა ნიმიცია.

— მაშ საღამოს შემთავიარეთ, იქნებ ნანადირევით დაგბრუნდეთ.

— წინასწარ ნუ დაიქადნი, ნუ დაიჭადნი...

— ტონიჩ, მხარუკულმა გადააფურთხეთ, — ზრდილობიანად ჩაურათო სიტყვა ვიტალიჩმა... — თუ შეიძლება...

ტონ ტონიჩმა მართლა გადააფურთხა მხარუკულმა. ვილაცამ გაიციანა, ალბათ ეგერის საამებლად, რადგან გლუხოვის გამგზავრების შემდეგ მის ხელთ რჩებოდა ნადირობის სვე-ბედი. კიდევ სხვაშეც ჩაიციანა, მხარი აუბა მამებელს.

ლიხოდევება კი შინაურულად, მაგრამ პატივისცემით შხარზე დაადო ეგერს ხელი.

— ასეთ ამინდში ძნელია მათი მიგნება... ხედავთ, რამოდენა თოვლი დადო? — ცხარედ დაიწყო ვიტალიჩმა, თავიანი თავის შემოწმება უწოდდა, ენა ხომ არ მეზმებაო. — ის უკვე ჩადგა ურბანში. აბა მიხედო, რამოდენა ხარ, სად არის... შესასვლელიც და გაძოსასვლელიც ნამქერმა ამოიჭრა... ცხელი ტიალე ერთი კუნძულიდან ნეორგზე.

— მაშ რისთვისა ხარ ეგერი? მიღო და აბლოტიალე, — უთხრა გლუხოვმა და მონადირეებს გამოემწვიდობა: — მაშ ასე, ნებედედრამდე. ღმერთმა ხელი მოგიმართოს!

— საღაპოს შემოგვიარეთ, — დაადევნა ტონ ტონიჩმა „გაზი“-სკენ მიმავალ გლუხოვს. ალექსეევმა კი დაუმატა:

— აბა, გელით, ანდრეი პეტროვიჩ!

„გაზი“ რომ წავიდა, ვიტალიჩმა თავისუფლება იგრანო, ერთი ამოისლოკინა და „გაზს“ უცნაური დიმილით გააყოლა თვალი.

თუ ურბანში ჩადგა, როგორ მიაგნებ, ჰა?

ჰკითხა მან რატომღაც მარტო სერგეის. ამ წმინდა ციმბირულმა სიტყვა „ურბანში“ ტკბილად შეეკუთვნა გული აერგეის და მთვრალე ეგერი მიმზიდველი და უცნაურად ახლობელიც კი ეჩვენა.

— ჰო, მიგნება ძნელია, — დაეთანხმა სერგეი. რატომღაც ყველამ ისე შეხედა სერგეის. თათქოს შასგან ასეთ პასუხს არ ელოდნენ.

გრიჯოლმა, როგორც ჩვეოდა, ადვილად მოიჭონა თავი ეგერს, ძნაბიჭურად გადაეხვია, შეახჯღრია:

— ვერ მიაგნებსო? ვინ ვერ მიაგნებს, ვიტალიჩი? არა მჯერა! ვერ დავიჭერებ!

ეგერს შეეპარდნო ყბები ჰქონდა. ყვრიმალეები წამოყრილი, თვალები ღრმად ჩამჯღარი, გვითელი შუბლი ავადმყოფური იფლითა დანამტული, გამომეტყველება კი მედიდური და მკაცრი.

— აცით, ბიჭებო, ხორცს ვერ დავპირდებოთ, ხომ ხედავთ — თოვს და თანაც დათბა. რქაბუღიანს ახლა საქმე არაფერი აქვს, ურბანში იქნება დიდი ხნით ჩამდგარი.

ისევ ციმბირულად გაიმეორა ის სიტყვა — ურბანი, ცხენირემსაც ციმბირულად რქაბუღიანი უწოდდა. სერგეი გულით ჩაეჭიდა ამ სიტყვებს, რატომღაც სულში ნათელი ჩაუდგა და შეხსიერებაში წარსულის სურათები ამოიტივტივდა. ეგერის სახემ, წმინდა ჩაღდონურმა სახემ ბევრი რამ გაახსენა. წამით, როგორც უწინ ემართებოდა, ახლაც ირწმუნა, რომ ამ სამყაროში სიხარული მისთვისაც მისაწვდომი იყო... „ყველაფერი კარგად იქნება, ყველაფერი კარგად იქნება, — გაუელვა თავში სერგეის. — თღონდ არ უნდა ავჩქარდე, არ უნდა ავჩქარდე... ყველაფერი კარგად იქნება“.

ეგერმა ისევ სერგეის მიმართა, რატომღაც მკაცრად:

— იცოდეთ, ნადირობისას წესი არავინ დამარღვიოს. თამაში და სხვა ამგვარი უმსგავსობა არავინ წამოაწყოს.

— არა, ვიტალიჩ, რას ბრძანებთ!

— პირველად არ მივდივართ..

— წესები ვიცით...

აყაყანდა ყველა. ასეთი შთაბეჭდილებით კმაყოფილი ეგერი მანქანას კაბინაში აქვრა.

— ვიდრე დედაკაცს არ დაეუჭერივარ, დავიძრათ.

მაგრამ მათი დედაკაცი ფოშფოშა თოვლში უკვე მოტყეპნიდა ფართო ბილიცს.

მზრი სპიტანვი

— ვიტალიჩ! აუ, ვიტალიჩ! მოიცა! — ყვიროდა ქალბატონი იწვდიდა ქმრისკენ, თითქოს საყულოში უნდა სწვდესო.

— რა გინდა? — ვიტალიჩი უკვე კაბინაში იჯდა, კვლავ თავდაპირველი და დინჯი გახდა.

— ერთი წუთი დამოცადე!

— არ შეშინებია, საქმე მაქვს.

— ვხედავ, ვხედავ! მინკას დაუცადე, აუღე ერთი წუთი.

— მა... კარგი, ეგ შეიძლება, — უბასუხა ვიტალიჩმა და თავი განზე წაიღო, რომ მისი ამონასუნთქი ცოლს ცხვირში არ სცემოდა.

— პელაგეა პავლოვნა, როგორ ბრძანდებით? — ტონ ტონიჩმა მანქანის კარიდან თავი გამოყო, დიასახლისს გაუღიმა, რაკი შეატყო, რომ ქალი მომეტებული ყურადღებით აკვირდებოდა ქმარს, მთლიანი ხომ არ არისო.

— აა, ტონ ტონიჩ, თქვენც გაგიჩარჯათ! ხელდამშვენებული დაგვიპრუნდით. მანქანაში უკვე შეხტა მამის ძალი და კვალი, ციმბირულად ყერიმალეზ წამოწეული, ოდნავ თვალმარლი მინკა, ვიტალიჩის გაყიშვალი.

დაიძრა თუ არა მანქანა, უმაღლესი ხანადგა, ყველა ცდილობდა მოხერხებულად დამჯდარიყო, თოფი საიმედოდ დაებინავებინა. „ზილი“ პირდაპირ გამოიხს დაადგა ნახლობელ ტყისკენ. იქიდან განაკაფზე გადიოდა ძლივს შეხამხნევი გზა, შენდევ ეგვროვსკოეს ტყისკენ მიემართებოდა, სადაც ვიტალიჩი ნადირის ძებნას ამარებდა.

ბ. ცხენირემა მეგობრის მოსაპოვებლად ბრძოლა არ დასჭირვებია ისეთივე მძლავრებსა და ლიმაჩებთან, როგორც თეიანონ იყო; არაეის შეზღიბა, არ შეჯახებია გატოტვილი ძლიერი რქებით სამკვდრო-სასიცოცხლოდ, არც მისი სისხლი დაღვრილა, არც სხვისი ვადმითაჭრიალებულა ჩაფხრეწილი ეენიდან თეთრად ასვეტილ არჯნარში, არც თვითონ გაქცეულა; არც დამარცხებული გარიდებია, არაფინ დანარცხებია მიწას ჩრიალით. მან იგი იბოვა ხუთი მტანჯველი დღის შემდეგ, როცა ისეთი უძლეველი სევედა შემათაწვა, რომ კოთბუჯის და ნორჩი ეერხეების მტოებმა, ხავსმა და თვით წნორის ნორჩმა ნაყარმაც კი დაკარგა მისთვის გემო.

ახალგაზრდა იყო, მძლავრი, ბლომად და მაღიანად ჭინდა, ამიტომ გასუქდა, დამძიმდა და დინჯად დარონინებდა ტყის უღაბურ კუნძულებში. ტაფობზე დილაანდრიახად გადიოდა, როცა ბალახს ჭერ კიდევ ეფინა ნისლის თხელი საბურველი, როცა მიწიდან ოდნავ წამოკრეფილი ნისლის ფოშფოშა, აფუებული ქაფით იყო წალეკილი ბუჩქნარი და ტყის ახალი ამონაყარი. ირგვლივ საჩუბე იდგა, ჭაობიდან მწკლარტე, მოძლაშო სუნნი მოდიოდა, ჭერ კიდევ მწვანე არყის ტყიდან კი მოტკბო-ბლანტი სურნელი. მაგრამ მიწურული ზაფხულის ამ გამახალისებელ სურნელებას ჭაობის სუნთან ერთად დროდადრო სოკოს დამხუთველი სუნიც ერთვოდა — მოახლოებულნი შემოდგომის უტყუარი ნიშანი. დიდხანს იდგა იგი ტაფობზე, გასცქეროდა შორეთს, გრძობდა საკუთარი ტა-

ნის სიმძიმესა და კუნთების ძალას, მზინავი კანი ოდნავ უთრთოდა, რადგან ზევ-ზევით მიმავალი ნისლი გამსჭვალავი საცივით სუსხავდა. ვრცელი ტაფობის შორეულ საზღვარზე გამოჩნდებოდნენ ადამიანება და ნელა გაცურდებოდნენ მანლობელი ფოთლოვანი ტყიდან, თეთრ საღრმეში ეფლობებოდნენ, ხედავდა ადამიანებს ცხენირეში, მანაილით ოდნავ დამახინჯებული მათი ხმებიც უწყდა-ბოდა სმენას, მაგრამ არ ეწინოდა, იცოდა, იმათ თავისი საქმე ჰქონდათ ტყეში, ხელნი ცარიელი კალათები ეჭირათ და მიდიოდნენ, ირგვლივ არაფერს აქცევდნენ ყურადღებას. რატომ იდგა საათობით ერთ ადგილზე, როცა არაფერში აჭირდებოდა იქ დგომა, არაფერ იცის, მაგრამ ის მაინც ყოველდღე გამოდიოდა ტაფობზე, მსხვილ თვალებს მიაბჯრობდა შორეთს და ელოდა რაღაცას, გრძნობდა ქონმოდებული სხეულის ძალასა და სიმძიმეს. და ერთ დილას უცებ რაღაც შეიცვალა, თითქოს გვერდით სასურველი რამ იგრძნო, მოლოდინით დაქიმულს შავნით რაღაც ჩაუწყდა, აღელდა, ჩლიქებით აჩიქნა მიწა. ლაღად გაიჭრა წინ, მაგრამ უმაღ შემობრუნდა, რამდენჯერმე ვარს შემოურბინა თავის სადგომს, ისევ ტაფობზე გაიჭრა და კვლავ რაღაცით აღელვებული, დაუურადებული დაბრუნდა უკან. ის, რასაც იგი აყურადებდა, თვით მის არსებობაში იყო.

სამყარო თითქოს ერობაშად დაცარიელდა და ცხენირეში ტყეში უმიზნოდ იწყო ბორბალი. ჰაერს უნთსავდა, არ იცოდა, რას ეძებდა, ყოველგვარი შეგრძნებიდან მხოლოდ საკუთარი სხეულის სიმძიმის და სამყაროს სიცარიელის გრძნობა შემოჩნა. იმისათვის, რომ დამზატებულიყო, ჭამა მიატოვა, მძიმე თავს ფრთხევინვით მალლა სწევდა, ყვიროდა, მოძრაობით იჭანცავდა სხეულს, ზურგზე ვადაიჭრიდა დატოტვილ რქებს და გაუივალ უღრანებს მკერდით მიარღვევდა, დაბურულ ტევრებში გზას მიიკვლევდა.

და აი. ცხენირეში დაინახა იგი, დაინახა და მსწრაფლ მიხვდა, რომ ჰყოვა, რასაც ეძებდა. ფური წყნარად იდგა დაბურულ ტყეში, ყურს უკლებდა ჭახატებს, ცხენირეში რომ შეუყენა ხეებს გაუვალში გაარომისას. ფურირემს დიდრონი, წყლიანი, ოდნავ შემკრთალი თვალები ჰქონდა, მაგრამ ეს კრთომა შიშით კი არა, უფრო მოლოდინით იყო გამოწვეული. ცხენირემ ესმა მისი, ნესტოებით ღრმად შეისუნთქა შემოდგომის სუსხდაკრული სურნელოვანი ჰაერი, ესმა და გაიჭრა წინ წვრილი ხეების ლაწალუწით, გაიჭრა და უცებ შეიფა, გაშეშდა. სახლა იგი გარკვევით ხედავდა ფურს, ხედავდა მოლოდინით ოდნავ აზიდულ მის თავს, თავისკენ მობჯრობილ თვალებს, თეთრ, დიდ ხალს მკერდზე, სუფთა, მზინავი ბეწვით დაფარულ საზარდულის რბილ ლარებს. მოკრებილ მუცელს, თითქოს ესაა ადგილიდან მოწყვეტას აპირებსო, და მძლავრ ფეხებს დაძაბული, ამობურცული კუნთებით.

ცხენირეში ოდნავ დაიქნია თავი, იგრძნო რქების სიმძიმე, ყელიდან დაგუდული, ნაზი ხმა აღმოხდა და ამ ხმისგან ორივეს მსუსხავმა თრთოლვამ დაუარა ტანში. არასოდეს აღმოხდომია მსგავსი ხმა, არც სხვისი გაუგონია, ფურსაც პირველად ესმა იგი და მიხვდა, რომ მხოლოდ ამას ელოდა, როცა ჯერედ განუცდელი მოლოდინით იჭანჯებოდა.

დამძიმებული ცხენირეში — შიმშილმა და განუწყვეტელმა მოძრაობამ მას ვერაფერი დააკლო — დინჯად მიუახლოვდა ფურს, ცხვირით მიეჭრა იმ თეთრ ხალზე, მკერდზე რომ ჰქონდა, ოდნავ აუსვა ენა ცხელ ლარზე, სადაც მძლავრად უჩქეფდა სისხლი, ფურის ოფლისა და ბეწვის სუნი იუნოსა და გაახსენდა მწვანე

მდელთა დაბურულ ტყეში, საიდანაც გამოდიოდა დედასთან ერთად. დედა ჯერ ფრთხილობდა, მერე ქარივით გაფრინდებოდა მზის სხივებით აღაბლაპებულა ტბისაკენ. მაშინ ეს სურნელი ნესტოებს უვსებდა, თანდათან ეძლეებოდა და ბოლოს მთლად შემოებურებოდა ირგვლივ, როცა დედასთან ერთად წყალში მოადენდა ხოლმე ტყაპანს.

ფურმა ალერსზე ალერსითვე უბასუხა, მსუბუქად დაჰკრუნობდა ტუჩი. რაკი ფური თავის გვერდზე ყოფნის და ალერსის ნებას აძლევდა, ცხენირემი რკით ოდნავ შეეხო ფერდზე და ისევ ჩარგო თავი იქ, სადაც ფუმფულა ბეწვნი, როგორც ხავსში, მიმალულიყო მისი დერილები. იგრძნო ტკბილი, თავბრუდამხვევი, შეუღარებელი სუნი და თრთოლვამ დაუარა, ფეხქვეშ მიწა განთეცალა, თითქოს სინაგრე დაჰკარგა, ძვლები დაურბილდა და იგი შექანდა, კინაღამ მიწაზე მოილო ზღართან, მაგრამ მთამთამავლობის გამაგრებლების ძალამ წაიხც შეაკავა, მოერია ფურის დამბნიდავ სურნელს.

დინჯად შენოუარა ირგვლივ ფურს და ტუჩი ტუჩში ატაკა. ფურმა ნესტოებზე აუხვა ენა, იგრძნო მისთვის ესოდენ საყვარელი კოთხუჯის მოცხარო სურნელი, ოდნავ მწარე, ოდნავ ცხარე, როგორც პარველი სუხსის ეკლები, ხავსს რომ დაეფინება, იგრძნო და აქლოცა ნესტოები, უბები, დიღრონი მინაბული თვალები, გაულოკა ყურები, თხემი, პაწია თეთრი ხალით დამშვენებული შუბლი.

ფურს ერიდებოდა დღის სინათლისა, მზისა, ერიდებოდა ყვავისა, სადღაც შორს, ადამიანთა საცხოვრებლის ნახლობლად ხმელი ხის კენწეროზე რომ კანტკუნტად ყრახტალებდა. ეუხერხულდებოდა, რცხვენოდა ათასთვალეზა ტყისა და იგი ნელა გაუყვა ტაფობს. ცხენირემი მიჰყვა, ესმოდა, რომ ფური მას კი არ გაურბოდა, პირიქით, საითღაც, ტაივის სიღრმისკენ უხმობდა, სადაც ვერც ვერავინ უთვალთვალდებოდათ, ვერც ყურს მიუგდებდათ.

ფურმა შორეულ, ხშირბუჩქნაროან ადგილას გაიგვანა იგი. იქ მისვლამდე ჭაობიც გადაიარეს, უღრანიც, კიდევ დიდხანს იბთრიალეს ტევრში, ვადრე გაშლილ ტაფობზე გავიდოდნენ. ცხენირემმა ახლავა შეამჩნია, რომ ხეებს თითქმის მთლად შემოძარცვოდათ ფოთლები, რომ ისინი ერთი-ორი დღე კი არა, ვინ იცის, რამდენი ხანი მოდიოდნენ. გაუთავებელ ალერსში დიდ დროს გაერბინა და მთელი ამ ხნის მანძილზე იგი საჭმელს არ გაჰკარებია, იმის წყურვილით, რაც შეიძლება ჩქარა დამჩატებულიყო.

იმ მიყრუებულ ადგილას, ყოველი სულიერის თვალისა თუ ყურისთვის დაუფარულ ტაფობზე იგრძნო სასურველი სიმსუბუქე, მალა ასტყორცნა წინა ფეხები და უკანა ფეხებით რამდენიმე ნაბიჯიც კი გაიარა, თითქოს პერში გაცურდათ. ხელახლა მოპოვებულმა სიმსუბუქემ და ხარღაღის ძალამ კვლავ ააზივთა და იგი აყვირდა, აყვირდა სუფთა ხმით, ლაღად, მოწოდების ძახილით. ფურმა დაიხია, წინდაუხედაობა უსაყვედურა. დღე იდგა და იმ უდაბურ კუთხეშიც კი ფურს ერიდებოდა. რცხვენოდა სინათლის, ხეების, ქარის, შრელი ფოთლების გუნდას რომ მოათამაშებდა. მას საყვარელი სწყუროდა, მაგრამ სიყვარული მალული და ფარული.

ცხენირემები საგულდაგულოდ მალავენ სიახლოვის წუთს, ვერა სულიერი ვერ დაიტრაბახებს, მათი სიახლოვის მოწმე რომ გახდა.

ფური იცავდა ორთა უდიდეს საიდუმლოებას და ღამით, უკუნეთ სიბნელეში ეზიარა მას. არავის უნახავს მათი სიახლოვის წამი, მხოლოდ მიწას და

წვეარამში ჩადირულ დაბრმავებულ ხეებს ესმოდა იმ ორის სუნთქვა, ვნებათა-
 ლეღვა და შარადიულობა. მაგრამ მიწამ საიდუმლოს შენახვა იცოდა, ხეებმა ენა
 კი მხოლოდ შორეულ ვარსკვლავებს ესპით. იმ ღამით ცაზე ვარსკვლავებზე არ
 ჩანდა.

უკიდურესი

ჯონგა შეეძინათ. აღრიანი გაზაფხული იდგა. მზიან ადგილზე მყოფი
 მარტშივე დადნა, აპრილში კი უდაბურ ადგილებშიც მოშიშვლდა მიწა, დაიძრა
 მსიმე. ნომწყლართო წყალი, შეუმღვრეველად, მხიარული ჩუხსუხითა და შიში-
 ნით ჩარბოდა ხრამებში. მთელი სამთარი ცხენირაჲში ფურთან იყო, ზრუნავდა,
 იცავდა მოულოდნელი შემთხვევებისაგან. დიდი წყალდიდობის დაწყებისას
 ფურმა იგრძნო, მუცელში როგორ მოინაცვლა ადგილი ნაყოფმა, თანდათან
 დაძძინდა და ისე დაქაჩა ქვევით, კინაღამ ღვანა ფეხებზე ჩაჯდა. ის გაეპარა
 ცხენირაჲში. კვლი აურია, შორსა და შორს გაუტია, დიდი გზა მუცელამდე წყალ-
 ში იარა. მშობიარობა გზაში დაეწყო, ტანჯვით, კენკსით შობა გვერდებზე
 ყვითელნოლდაყოლებული წითელი ხბო. სამთარის ტვირთისაგან ახლად გან-
 თავიანუფლებულ მიწაზე იწვა ჩვილი და ჩიტისთავას ისრები, უკვე რომ ამო-
 ეტყორცნათ წვრილი ყვავილედები, ტანზე უხიციანებდა. ამომავალი ბაღახი
 ცასკენ ილტვოდა, ის კი დრუნით — დედის ცურისკენ. დედა ლოკავდა, ჩას-
 ჩურჩულებდა, ასწავლიდა ცხოვრების პირველ. მაგრამ უმთავრეს სიბრძნეს, გო-
 ნიურა იყო ჩვილი: ადვილად ისწავლა, დედა რომ დააწვეწვდა, იმ ადვილს მაგ-
 რად გავეროდა. ისე მოხერხებულად, ისე ოსტატურად მალავდა დედა, ზოგჯერ
 თვითონაც ველარ აგნებდა და ხმანაღლა ყვირის იწყებდა. ხბო თვა-
 ლის დაბამხამებაში გამოენთებოდა სამალაგიდან, წვრილფეხება, ღიღთავა, მხიარ-
 ული, დედისკენ ვარბოდა. ღამაში იყო, ძალიან ღამაში, როგორც ყველა
 ახლადშობილი.

მასამ იბოვა ისინა. დაყნოსა ჩვილი, ქედზე ოდნავ აუშალა ბეწვი. იგრძნო
 დედის ცურის მოტკბო, გამაბრუნებელი სურნელი და სუნთქვა შეილად.
 სამნი ერთად დადიოდნენ, ხან სხვა, მათსავე შეხმატკბილებულ ოჯახს შეუ-
 ერთდებოდნენ. შემოდგომამდე ერთად დაბორიანდებდნენ, სექტემბერში შვილი
 მისივე ტოლებში დატოვეს და თვითონ გაქრნენ. ახლა შვილმა მიაგნო მათ
 და დედ-მამამ მიიღო იგი. ნოემბერი იდგა, რბალი და თბილი პირველი თოვლი
 დროდადრო ფარავდა მიწას. ისინი ისევ ერთად მიდიოდნენ, ნაცნობ ხეებს,
 ღრანტეებს მიუყვებოდნენ, თავისუფლება სიხარულს, ცხოვრების სისავსეს
 ანიჭებდათ.

ჯონგა, პირველი, რაც მათ სამყაროს მისცეს — კობტა იყო, ღამაში.

დეკემბერში თავისი ადგილ-სამყოფელი მიატოვეს და სხვა ტყეში დაიდეს
 ბინა. იქ ყოველთვის იბოვებოდა საკვება, ტყის ერთ კუნძულზე უხვად
 იყო მლაშობებიც და ჭინჭრის ბუღუღებიც.

ახლაც იმ კუნძულისკენ წავიდნენ, გრძნობდნენ, მალე დიდი თოვლი მოვი-
 დოდა და მართლაც ახალწლის დამდეგს დაიწყო თოვა.

ჯერ დროგანოშევებით თოვდა, თითქოს სამყარო სითუთრით უნდა დაატ-
 კბოსო, მერე კი მოსსნა პირი და დღეღამ გაუჩერებლად ცვიოდა ფანტე-
 ლები.

თოვლმა თანდათან იმატა, თვალგაუტან ფარდასავით დაეკიდა, ზვავით
 ჩამოსკდა და გაჩერებას აღარ აპირებდა. ცხენირაჲში ბიცის კუნძულზე ჩადგ-
 ნენ უღრან ტევრში.

7. ეგორვესკოეს ვრცელი ტყე ხშირი არყით დაფარული გორაკებით განი-
ჯაა გაჭრილი. ტყის ორივე კალთა მწვერვალთან შედარებით უფრო უღრანო.
ხშირ ტყეებში შავ ნაძვნარს წვრილიანი საკაფი და თხილნარი ეძახებო. ქვე-
მოთ კი ნესტიანა ტყის კორომები იწყება: ჭგუფ-ჭგუფად დგაან ვერხები,
დაგვალული არცები, დაბალი ხეჭრელები, წნორებს მთლად ამოვსებენ ფირო-
ბის ძირი. უფრო ქვემოთ კი ცივი, პატარა მდინარე ტერეხეხელს უფრო
ისეთი უსიერია, არათუ ზაფხულში, ზამთარშიც ვერ გაიკვლევს იქ ვზას ადა-
შიანი. წყალგასაყარის მეორე მხარეს, სამხრეთისკენ უფრო ხშირი, ნარევი
ტყეა: ნაძვები, ვერხები, არცები, ხეჭრელები და წნორიც ერთად ხარობს და მთე-
ლი ეს ბურვილი ერთად ჩაბბის ნაკადულ პაზუხასაკენ. სხვა ხეებს წნორი წყლის
ნაპირისკენ გამოუდევნია, ოდესღაც, შორეულ წარსულში. ამ ტყის სამხრეთ
კალთაზე ბუნაჯებში საზამთროდ წყებოდნენ დათვები. სამხრეთით გაცილებით
მეტე თოვლი დევს მუღამ, ვიდრე უღრანებში, მაგრამ მხე იქ უფრო სწრა-
ფად აშრობს ნიადაგს.

წყალგასაყარს ათადან-ბაბადან ხეცვსია შარვალს ეძახდნენ — ორა მდი-
ნარე შარვლის ორი ტოტივით მოყდინებოდა. ხეცვის შარვალი ეგორვესკოეს
შუაგულია, მის ირგვლივ სათიბებით და სახნავეებით დასერილი ტყის ქაობიანი
კუნძულებია გაშლილი თაღისა ჭალებით, ტბებით, რომელთა ნაპირებიც ლე-
ლითა და ისლითაა დაბურული, მოსარკულ წყალზე თეთრი ღუმფარები და
ირმის ბაღახი — კოთხეჭი ტიეტივებს.

ზამთარში ტბებია თითქმის უსკერამდე იყინება, თოვლით ასეა დაფარული,
კაცი ვერ მიხვდება, სად ტბაა, სად ნიადაგი, პაზუხა და ტერეხენიოვკა ჩქარი
მდინარეებია, ზამთარში არ იყინებიან და ტბებიდან წოფენ წყაროს წყალს.

„ზიღნა“ თუხათუხით და ბუყბუყით გაავლო მაკლაკნილ-მოკლაკნილი ღრმა
კვალი თოვლით სქლად დაფარულ გზაზე და გაჩერდა. მონადირეები დინჯად,
აუბქარებლად გადმოვიდნენ მანქანიდან, ვიტალიხი მანქანის კართან იდგა და
იღიმებოდა. მერე თითა მიიღო ტუჩებზე და დაისისინა: — სუუ!

ვიტალიხს ყველა ენორჩილებოდა, ცდილობდნენ ჩქამი არ გაეღოთ, კან-
ტიკუნტად გადაუჩურჩულებდნენ ერთმანეთს თითო-თროლა სიტყვას.

განიერა მდულო, სადაც მანქანა გაჩერდა, შორს, შამბნარმოღებულ
წვრილიან ტყემდე მიდიოდა, სადაც თოვლქვეშ ქაობა იგრძნობოდა. მანქანის
მარჯვნივ მდულო ხეეს უერთდებოდა, ხევი ტერეხენიოვკასკენ ჩაბბოდა. ტე-
რეხენიოვკას ხევით ცამდე ატყორცნილი ტყე სქელი ნისლით იყო შემობუ-
რული. ხეთა კენწეროები დაბლა ჩამოწოლილი ცის ქვეშ ფაფუკ ჭანღში იმა-
ლებოდა. მანქანის მარცხნივ კი ბებერ ნარევ ტყეს არყების თეთრი შტამბები
ანათებდა.

— მაშ ასე, გეთაყვა, დაგველოდეთ. ჩვენ შემოსავლელად მივდივართ, —
თქვა ვიტალიხმა.

ეგერის ფეხებთან პაწია ძალი ტრიალებდა, ნაგაჩის და ფოქისის ნარევი.
არავის დაუნახავს, როდის შეიყვანა ეს ცხვირპირგაბანჯგვლული ძალი ვიტა-
ლიხმა მანქანაში. ძალი მოუსვენრად წრიალებდა, წარამარა პატრონს. უყუ-
რებდა და თავს ისე გადაიგდებდა, თითქოს თვალეებზე ჩამოშლილი ხშირი,
წითური ბეწვის გადაყრას ლამობსო.

— მაშ ასე, დაგველოდეთ, — გაიმეორა ვიტალიხმა. — ჩვენ წავედით.

და ალექსეევთან ერთად მდელის ვაჭყვა ჭაობისკენ. ძალღი ცუბტუხით დაედევნა.

ეგერის წასვლის შემდეგ მანქანასთან შეჯგუფული მონადირეები ათობდნენ წუთს ჩუმად ეწეოდნენ პაპიროსს, მაგრამ მალე სიფრთხილედ გაეფარებოდნენ, მთელი ხმით ილაპარაკდნენ. ანას ისიც დაემატა, რომ ალექსეევს ეჭვქვეშ დასა-რეელი მარას რახრახით მობრუნდა უკან და მასმა ნათურმა საჩუჩის თითქოს ტარზე ახსნა. წამოვიდა და წამოვიდა ანეკდოტები, თავს გადახდენილი ამბები, უჩვეულო შემთხვევები. მალურიდებელ ხორხაცსა და ლაქლაქში საათზე ნეტი გავიდა.

— ჭბ, როგორც იქნა, გამოჩნდნენ. მოდიან! — წამოიასჩა ვილაქამ.

ვიტალიჩი და ალექსეევი წელან თუ ჭაობისკენ გაუდგნენ გზას, ახლა სულ სხვა მარტიდან გამოჩნდნენ, თვლად გაღვრილები, სახეაჭარხლებულები. ალექსეევს დადღისაგან შუბლი, ყურის ძირები და უცრიმალეები აეთრი ლაქებით შეფოთვლოდა.

ვიტალიჩიც მაგრად გახვითქულიყო, ტყაბუჭი გადაედუნა, ხელები ზურგზე დაეჭდო, თხელი წითფრი თმა შეწებებოდა, მოთედლოდა და ილაგ-ილაგ ვარდისფერი თავის ქალა ნოუჩანდა. უკვე გამოფხიზლებულიყო, მაგრამ სიფხიზ-ლუსთან ერთად თითქოს სიზანტე შეპარვოდა. ისეთი იერი ჰქონდა, ნადირობისთანა ფუჭი და უნაყოფო საქმე კი არა, ქვეყნად არაფერა ანალვლებდა.

— კვალთა ნასახიც არსად ჩანს! მთელი ტყე შემოვიარეთ, უკვე იმედი გა-
დანიწყდა, — თქვა მან და ქუდიან საბიდან თვლი ჩამოიწმინდა, „ზილთან“ ჩაცუცქდა. — დროის ტყუილად დაკარგვია, მეტი არაფერი.

ლიხოდევება თავაზიანად, მოწიწებით გაუწოდა „ვიმსტონის“ კოლოფი, მაგრამ ვიტალიჩმა წითელ ლამაზ კოლოფზე ხელი აუკრა და ტონ ტონის მი-
მართა:

— აბა, ტონიჩ, ერთი ჩვენებური მომიხსრიე.

ტონ ტონიჩი „ბელამორით“ გაუმასპინძლდა ვიტალიჩს და ყველს მიხე-
და, რომ ეგერის შემდეგ უპირველესი პირი ნადირობის დროს იტალიელი იყო.

— ელდად არის-მეთქი საქმე... კვალთა არსად ჩანს! — კვამლისკენ მოგუ-
დული ხმით, ხელებ-ხელებით თქვა ვიტალიჩმა.

— უარესიც ყოფილა, მაგრამ... უბასუხა ტონ ტონიჩმა. — აბა კუნძუ-
ლი ზაბოლოტნი შევამოწმოთ.

— შენ გვთნია, იქ იქნებიან ჩამდგარი?

— ვითონ რატომაც არა?

— საეჭვოა, აბა რად უნდა ჩამდგარიყვნენ ზაბოლოტნიში?

— რატომ არ უნდა ჩამდგარიყვნენ?

მონადირეები მოწიწებით, მღუმარედ უსმენდნენ, სატყვის ჩართვას ვე-
რაინ ბედავდა, ყველას ესმოდა: ნადირობის ბედი წყდებოდა. სერგეი ალექსეევს უყურებდა, რომელიც დილას აქეთ ისე გამოცვლილიყო, კაცი ვეღარ იცნობდა. თუ დილით თავდაჯერებული, თუნაც მედიდური იერი ჰქონდა და ისეთ კაცს ჰგავდა, ვინც თავისი თავის ფასი იცის, ახლა მათხოვრად ქცეული-
ყო, გაოფლილი სახე გაფითრებოდა, ჩამოწვრილებოდა, თმა გვერდზე ჰქონდა გაყოფილი და კანის ზოლს, ინსტრუქციის წაკითხვისას რომ ასე მედიდურად უბრიალებდა, ახლა მთლად დაჰკარგოდა პეწი, ეს ზოლი თითქოს სწორედ ასეთ დადრეკილ თავს შეშვენოდა. ალექსეევს კადევ არ სჯეროდა, რომ ურყევ ვი-

ტალიჩს, ვინაც სულ რაღაც ხუთი წუთის წინ მტკიცედ განაცხადა: „დღეს ნადირობა არ შედგება!“ მოლაპარაკებაზე დაიყოლიებდნენ. მისთვის ცხადი გახდა, რომ ნადირობის ბედი ახლა ტონ ტონიჩის ხელთ იყო. მერე და იყო! — მეტყველებდნენ ალექსეევის თვალეში. ლიხოდევაც შეცვლილიყო. დაფაციცებული ხან ტონ ტონიჩს დაუკრავდა კვერს სიტყვაზე, ხანვეტიცხლად წაუღიებდა. ედუარდი კი გულწრფელად წუხდა, თუმცა სერგებში ბუნებრივად იგრძობდა, რომ ედის მბოლოდ სანადირო სამზადისი უყვარდა, უყვარდა ტყე, ტყეში ხანგრძლივი მოლოდინი, თოვლის ტკეპნა ერთ ადგილზე და როცა ადგილს მიუჩენდნენ, ნატრობდა, ნადირი მასვენ არ გამოსჭრილიყო. ედუარდისთვის ყველაზე ბედნიერად ნაშინ მთავრდებოდა ნადირობა, როცა მონადირენი ხელმოცარულნი რჩებოდნენ.

სერგეი უცებ მიხვდა, რომ შეტანსმეტი ჩაცვებით ათვალისწინებდა თანამგზავრებს, რომ სხვებივით თვითონაც ინტერესით უგდებდა ყურს ეგერისა და ტონ ტონიჩის ლაპარაკს, რომ სხვებივით იმასაც შეუძლოდ აეტანა ბეგრი რამ, თვითონ ეგერს ნადირობის ნება დაერთო.

— აბა რა საჭიროა ტყე-ტყე ტყუილუბრალოდ წოწიალი. — გააწყვეტინა ვიტალიჩმა ტონ ტონიჩსა და, ისევ ისე ჩაცუცქულმა, წვიბურტათ შორს მოიხროლა პაპიროსის ნაწივი.

— კი მაგრამ, ტყეში არა ვართ უკვე? — შეესიტყვა ტონ ტონიჩი. — მე აგერ მანქანა მთელი დღით მოვაცდინე, ხალხი მოსკოვიდანაც კი ჩამოვიდა.

— ვინ ჩამოვიდა მოსკოვიდან? — ვიტალიჩმა თავი ააწია, ირგვლივ მყოფთ თვალთ მოავლო, თუმცადა მხერა არაფისზე შეუჩერებია. ეგერს ცისფერი თვალები პქონდა, გლთუთათები ავადმყოფურად დაწითლებული, თეთრი წამწამები უხვიროდ გატრუსული ტახის ჯაგარივით წამოფშეკოდა.

— ანდრეი პეტროვიჩთანაც ხომ შეთანხმებული ვართ, თვითონ არ დაგავალა ჩვენი გაძლოლა? — დინჯად, მაგრამ ეგერისადმი მოკრძალებით იმეორებდა ტონ ტონიჩი.

— ანდრეი პეტროვიჩს რომ ენაბა, რა ხდება ტყეში, თვითონ ჩაშლიდა ნადირობას.

— აბა, ეგ რა სათქმელია, ვიტალიჩ, სხვა რომელიმე ეგერთან იქნებ მართლა ჩაეშალა ნადირობა, მაგრამ შენთან არც იფიქრებდა. — უთხრა ტონ ტონიჩმა. თან გულზე მიიღო ხელი და დაუმატა: — პირფერობად ნუ ჩამომართმევ, მე ხომ გიცნობ. ბიჭებიც კარვად ვიცნობენ.

მონადირეებმა ერთმანეთს არ დააცალეს. ერთხმად დაუკრეს კვერი ტონ ტონიჩს. ყიციო ვიტალიჩის ნიჭისა და უნარის ამბავით.

— მაშ შენ ვინდა ხაბოლოტნიში ვცადოთ ბედი?

— უნდა ვცადოთ!

— ეეჰ, რა გაეწყობა, ეტყობა, ასე გვეწერა დღეს. ვიტალიჩი სწრაფად წამოდგა, დაბუყებულა ზურგი განართა, მურდი გამოჯვამა. — კარგი და პატიოსანი, თვითონ ჩემი სიკეთე დაიხსოვით. ნომრების მიხედვით ანოუდეჭით ერთმანეთს კინწში, აგერ ბუხალაც მოვიდა.

ტვერიდან პატრონზე უარესად გაღუემბული ბუხალა გამობარტყუნდა, გრძელი ბანჯგელი ვიტალიჩის თხელ თმასავით მოთელოდა და შიგადაშიგ მოთეთრო კანი უჩანდა.

— ხედავთ, ბუხალამაც ვერ იყრა ნადირის სუნი, — ისე დაიწყო ვიტა-

ლიჩმა, თითქოს ნადირობაზე კვლავ ხელის აღებას აპირებდა. — იმას ნუ უყუ-
რებთ, ასე პატარა რომაა. ბუზალა ნაცადი მონადირეა.

— ვიტალიჩ, მაშასადამე, მე ბოლოში მოვექცევი, არა?

— დიახ, ხევს გავცდებით თუ არა, პირველ ნომერზე დადგება ვინ გამო-
მყვება ადგილებზე ხალხის დასაყენებლად? შენ ხომ არა ხეცქეც უფროსი? —
ისე ჰკითხა ვიტალიჩმა ალექსეევს, თითქოს მთელი საათი ტყეში უნდა არ
ეგლოთ.

— მე... — ალექსეევი ვიტალიჩისკენ გაეჩქარა.

— კინწში ამომადექით და გაისუსეთ! — ეს უკვე ყველას გასაგონად იყო
ნათქვამი. — უჩუპრად იარეთ, ნურც ხმას ამოიღებთ, ნურც თამბაქოს მოს-
წევთ. რქაბუდიანი კუნძულ ზაბოლოტნიზე ურბანშია ჩამდგარი, ფურიც იქა
ჰყავს, თავისი ბიჟინიც და კიდევ ორი სამწლიანი სხვა ოჯახიდან, — აშკარად,
ყველას გასაგონად განთავსადა ვიტალიჩმა, სულ დაავიწყდა, რომ წუთის წინ
თვითონ ეტყობდა, ღირს კი იმ კუნძულის ალყის დარტყმაო. კაცი უცებ გარდა-
იქმნა, მოქმედება მოსწყურდა, იმ დიდი გულგრილობისა და საზნატიის კვალიც
ალარ დარჩა, ცოტა ხნის წინათ რომ ეტყობოდა.

— აბა, დაეძრათ.

ერთიმეორეს ამოუდგნენ უკან, ანუ „კინწში“ ვიტალიჩის თქმით, და მო-
ნადირეთა გრძელი კოლონა ტყეს გაუყვა. უკან დარჩათ დაკლაკნილი, თითქოს
ცოცხალი ღრმა კვალი. ყველაზე ბოლოს სერგეი მიდიოდა. მაშასადამე, მას
უნდა შეეკრა მონადირეთა ჯაჭვი შორეულ ფლანგზე. ედუარდი წინ მიდიოდა,
გრიგოლი სადღაც შუაში იყო.

ყოველთვის, როცა ვიტალიჩი მორიგ ნომერზე დააყენებდა მონადირეს,
კოლონა ჩერდებოდა, ნომერზე დარჩენილ ამხანაგს ხელის აწევით ემშვიდობე-
ბოდა, ისიც ხელის აწევით პასუხობდა და უმალ იწყებდა მოხერხებული ადგი-
ლის ძებნას, სადაც უნდა მოკალათებულყო, ხესთან ან ბუჩქთან, ვის როგორ
ეამებოდა.

ფართო ნახევარწრედ გაიშალნენ კუნძულ ზაბოლოტნიზე მონადირენი,
გამოსარეკი ადგილი კარგა დიდი იყო, მარეკები კი ცოტა ჰყავდათ — თვით ვი-
ტალიჩი, მისი ვაჟი მინკა, ორი შოფერი და ტონ ტონიჩი, რომელმაც თავისი ად-
გილი რატომღაც ლიხოდევს დაუთმო. მათ გარდა იყო კიდევ პატარა ძაღლი.
სერგეიმ სანადიროს ასპარეზს გონების თვალთ გადახედა და გაიფიქრა, რომ
არაფერი არ კეთდებოდა წესიერად, ამიტომ, გინდაც ყოფილიყვნენ კუნძულ-
ზე ცხენირმები, მონადირეებისკენ მაინც არ წამოვიდოდნენ. თავისი ადგილი კი
მოეწონა სერგეის. მადლობა, სადაც ის იდგა, ორ ტოტად ჰყოფდა ვიწრო ხევს,
უკან მსხვილი არყების მეჩხერი ტყე ერტყა, იქიდან ადვილად შეეძლო ტყვია
დაედევნებინა გაქცეული ნადირისთვის. სასროლად ძალიან მოხერხებული კუთ-
ხე იყო. წინ კი, ასე ორმოცდაათი მეტრის იქით, უღრანი იწყებოდა, მაგრამ ეს
უღრანი არ იყო ძნელად გასავლელი, თანაც სერგეის კარგად ფარავდა. ხევსაც
არყის ბურვილი ჩასდევდა, თითქოს დაგაკებული იყო ის ადგილი და უთუოდ
იქ ზაფხულობით გუბე დგებოდა.

სერგეიმ ყურადღებით მოათვალიერა მიდამო და შეამჩნია, რომ ზოგ ად-
გილას ნამქერი ოღნავ ჩაწოლილიყო — მაშასადამე, ცხენირმების ნაფხური
ახლად მოფიჭულ თოვლს დაეფარა. ჩლიქების ნადგამის მიხედვით იგი მრავ-
ვალჯერ ნავალი ზამთრის ბილიკი უნდა ყოფილიყო და არა უბრალო კვალი.

შეიძლება სწორედ ამ გზას გამოჰყვინენ ცხენირმები, მარეკებს რომ გამოექცევიან. სერგეი გულდასმით ათვალთვობდა თავის მიჩნეულ ადგილს, ყველაფერს აკვირდებოდა. საერთოდ ჩვეოდა თავისი საჯრის ძირისძირამდე წაიხრება, რომ ყოველი ტოტი, ყოველი ჭირკა და ხე აღბეჭდოდა გონებაში და მერე, უსაფრთხოდ დაძაბულობის წუთებში, მისი ყურადღება აღარაფერს გაეფანტებოდა — რიყო და ნასროლი არ გაცუდებოდა. ამ ათვალთვებაში ისევე გაიჭრა სხვათა, ვერც კი გაიგო. როცა საათს დახედა და დაინახა, რა დრო გასულიყო, სმენად იქცა. აქამდისაც უნდა გაეგონა მარეკების ყიყინი, მაგრამ ტყუ დუმდა, ღრმა, ნესტიანი მდუმარება მიიმედ დასწოლოდა ტყეს. სერგეიმ ისიც კი იგრძნო, თითქოს ეს ნესტიანი მდუმარება მასაც დააწვა და მხრები დაუბუჯა. სხეული მოადუნა, აღარ აყურადებდა მარეკებს, თითქოს შვება იგრძნო, რაც მთავარია — მოლოდინი და დაძაბულობა იმ ფიქრებმა შეცვალა, შორს რომ იყო ნადირობიდან. იგი კვლავ საყუთარ თავს დაუბრუნდა.

მრავალი თავის შემდეგ სერგეიმ ღღეს პირველად პირდაპირ და მოურიდებლად ჰკითხა თავის თავს: „რა მემართება?“ მართლაცდა რა ემართებოდა ცხოვრებაში ყოველგვარ სიღუჭტოებს შეხვეულ კაცს. ვინაც მატარაობიდანვე იცნობდა სილატაკეს, შიმშილს, ვინც მძიერი ყრმობა გამოიარა, არც ნერვ გაუხეზიერებია ცხოვრებას, იგა შეეჩვია ხელმოკლეობას, ვაჭირებებს, საფრთხიან საფასე მომთაბარულ ცხოვრებას.

ორმოცი წლის იყო, გეოლოგიური პარტიის ხელმძღვანელობა რომ ჩააბარეს და მას შემდეგ მარტო თავისი პარტიის ინტერესებით ცხოვრობდა. მისი კოლექტივი ყველაზე სადი, ყველაზე მსიარული და მოქმედი იყო. გეოლოგები ცდილობდნენ სერგეის პარტიაში მოხვედრას. კარგი მუშახელისაგან ხომ მოსვენება აღარ ჰქონდათ. ყველამ იცოდა: პოლიაკოვის პარტიაში მუდამ წესრიგია, საქმეაო დაუღვეველი და, რაც მთავარია, მეგობრული ურთიერთობა სუფევს.

ამაზე ფიქრობდა სერგეი, როცა თავის თავს ჰკითხა, რა მემართებაო. რა აკლია ცხოვრებაში? აქვს სამუშაო, საყვარელი საქმე, აქვს სახლი, ოჯახი. მერე ვერა? ვერაც ჰყავს. ვერა შეუყვარდა. სერგეიმ გამოსცადა შიმშილი, სიცივე, სილატაკე, მას უნახავს, როგორ კვდებოდნენ ადამიანები, თვითონაც არაერთხელ შებრძოლებია სიკვდილს და გაუმარჯვნია. მას მხოლოდ სიყვარულმა აუარა გვერდი და ახლა უმწუოა ამ გრძნობის წინაშე...

პირველად დაინახა ასე ნათლად, რაც აკლია. მის ცხოვრებას აკლდა სიყვარული, სიყვარული მისი ცხოვრებიდან განდევნილი იყო. თუმცა არა მარტო მისი ცხოვრებიდან.

გრიშამ, მოარშიყე გრიშამ, თავის ისე დაჭერა რომ უყვარდა, თითქოს დიდი გამოქეჭილი კაცი იყო, მთელი სისპეტაკე, მთელი კრძალვა თავისზე შვიდი წლით უფროს ქალს მიუძღვნა. მასწავლებელი ქალი იყო, დიდთვალეა, ფერმკრთალი, წაბლისფერკულულებიანი, გაუბედავი, წყნარი. გრაშას შეუყვარდა იგი, შეუყვარდა ისე კი არა, როგორც ჩვიდმეტ-თვრამეტი წლის ბიჭებს უყვართ, არამედ წრფელი, თავდავიწყებული სიყვარულით. ეს იყო მთავარი. ანა ფილიპოვნასაც, რუსული ენისა და ლიტერატურის მასწავლებელს, უყვარდა გრიშა. გრიშა მაშინ უკვე მუშაობდა, ათწლეულის დამთავრების შემდეგ, თან ინსტიტუტში შესასვლელად ემზადებოდა. სამი წელიწადი გაგრძელდა მათი მიჯნურობა, მაგრამ მერე ეს ჰემმარტი სიყვარული საზოგადოებრივმა აზრმა გაქელა, ლაფში ამოსვარა. მათი სიყვარული ყველას სალაპარაკო გახდა, ყოველ კუთხე-

ში, ყოველ ქუჩაზე ამაზე გაჰყვიროდნენ, პარტიულ კომიტეტზეც გააჩივს მათი საქმე. დაბოლოს გრიგოლის დედამ, ძლიერი ნებაყოფის ქალმა, თავის დროზე რომ ქალთა საბჭოს ხელმძღვანელობდა და თვითონ გრიგოლს იცდართხი წლისამ თვრამეტი წლის ბიჭისგან გააჩინა, მოითხოვა ანა ფელიპოვნას დასჯა, ანა ფელიპოვნა მოხსნეს სკოლიდან და ორასი კილომეტრის დაშორებით სოფლის სკოლაში გადაიყვანეს. გრიშა კიდევ ორი წელიწადი უსწავლელი გზაში, ანასთან ჩადიოდა. ანა იქ პირველ და მეოთხე კლასს ასწავლიდა. მაგრამ იქაც მოსწვდა „ზნეობის დამცველთა“ ხელი, იქაც განაქიქეს და გაქვლეს სიყვარული. გრიგოლი უკვე გეოლოგიურ ფაკულტეტს ამთავრებდა, ჭაბუკი აღარ იყო, მაგრამ ინსტიტუტშიაც გაირჩა საზოგადოებასა და დედამისის განცხადება. დედამისი წერდა, ვერ ავიტან იმას, რომ იმ საზიზღარმა, გარყვნილმა დედაკაცმა ჩემი ბიჭი სიბინძურის შორევეში ჩაითრიათ.

სიყვარული მოკვდა. ანა ფელიპოვნას იბულებით ააღებინეს ხელი სიყვარულზე, გრიგოლს კი მთელი სიცოცხლე მოუშუშებელი დარჩა ტრილობა. სერგეიმ წამდვილად იცის, გრიგოლს ცოლი არ უყვარს და იან ცხოვრობს, ცხოვრობს წესიერად და შშვილად თავის ოჯახში, სიყვარული კი წარსულში დარჩა. ანიტომ გრიშა ძალიან უბედურია, იქნებ სმაც ანის გამო დაიწყოს, საამულს ეაძლებს, როცა ტკივილს ვეღარ უძლებს. განა გრიგოლი დამნაშავეა ამანი, ან მისი ყბედი ცოლია დამნაშავე?

სერგეიც დაოჯახების შემდეგ მოთმინებით ეზიდებოდა თავის ჯვარს. დიდი ხანია დავიწყებას მიეცა ეს დრო, როცა სახლიდან გარბოდა სულიერად გაძარცვულა, უგულვებელყოფით ველნატკენა. უკვე დიდი ქალიწვილი ჰყავდა, უზრუნველყოფილი იყო, ყველაფერი ისე ჰქონდა, როგორც სხვებს აქვთ, სხვის დასახანად იდეალური ოჯახის მამა გახლდათ, ის კი გაჭირვებით მიაჩანჩალებდა იმ დღეებს, როცა ოჯახში იყო, გრძნობდა, რომ ისე არ ცხოვრობდა, როგორც თვითონ უნდოდა.

და ერთხელ საოცარი რამ აღმოაჩინა: თურმე მისი ცოლი ლენა, რომელსაც იგი სუსტი, ნერვიული, ავადმყოფ ქალად თვლიდა, ეჭვიანი და უწყოს ეგონა (უიმიხოდ დაიღუბება), სულ სხვანაირი ყოფილა. ეს ქალი მთელი ცხოვრების მანძილზე მხოლოდ და მხოლოდ იმას აკეთებდა, რაც თვითონ უნდოდა, ყველაფერზე საკუთარი აზრი, საკუთარი გაგება ჰქონდა და ვაი მას, ვინც სხვანაირად ფიქრობდა, განსაკუთრებით მას ოჯახში. არც სერგეის ინდობდა, არც ირინეს. სერგეი ბუნებით მშვიდობისმოყვარე იყო, ეშინოდა ჩხუბის, აყალმაყალის, თუმცაღა ჩხუბი ყოველგვარი უმნიშვნელო მიზეზების გამო მაინც იფეთქებდა ხოლმე, და ცოლს ყველაფერს უთმობდა. ასე ცხოვრობდა ველზე სამუშაოდ გასვლამდე.

მათ ოჯახში თურმე ყველაფერი ისე იყო აგებული, როგორც ესმოდა და ნებავდა ლენას. სერგეის არ ეთქმოდა სუსტი, მით უფრო ჩვილი, მაგრამ იგი დიდი ხანია ისე ცხოვრობდა, როგორც ლენას სურდა, ცხოვრობდა მხოლოდ საველე სამუშაოდან დაბრუნებიდან საველე სამუშაოდ წასვლამდე. ველად, ექსპედიციის დროს სერგეი სულ სხვა იყო, პირდაპირი, მოურიდებელი. ყველას სიმართლეს ეუბნებოდა, არ ერიდებოდა უთანხმოებასაც ჭეშმარიტების დასადგენად. თავისი საქმით გატაცებული, შებყრობილი, მუდამ სამართლიანი, ყველასთან გულლია იყო, შინ კი ხმას არ იღებდა, ყველაფერს ისე აკეთებდა, როგორც მის ცოლს სურდა. შინ ნელ-ნელა თმობდა თავის პრინციპებს, იმე-

დით ცხოვრობდა, ყველაფერი მოგვარდებოდა. მართლაც მათ ოჯახში თავის რიგსა და წესზე მიდიოდა ყველაფერი, მაგრამ მწვავე სევდა ხშირად გულს უწურავდა სერგეის. სევდა იმაზე, რაც აკლდა ცხოვრებაში, რასაც ეძებდა ქვეყნის ერთი კუთხიდან მეორეში წიწილისას. მაგრამ დაქანცა ამო ძებნამ და მიხვდა, რომ ველარასოდეს პპოვებდა იმას, რასაც ასეთი სასიკეთით ეძებდა მთელი ცხოვრება. ეძებდა კი სიყვარულს, საკუთარ სამყაროს სხვა ~~ნაღვივების~~ სიყვარულს ჩვევა სცვლიდა, დინჯი, წესიერი დამოკიდებულება ორ სხვადასხვა სქესის ადამიანს შორის.

იგი არ ლაღობდა ლენას და სწორედ ამ ერთგულებას გამო ირწმუნა ქალმა, რომ ქმარი მისი საკუთრებაა. შვილი ჰყავდათ, შვილიც ძალას მატებდა მის უფლებებს ქმარზე. ლენას უსათუოდ უნდა ებატონა ქმარზე, თორემ ცხოვრება ისეთი აღარ იქნებოდა, როგორც მას უნდოდა.

ტყე გაყუჩებული იყო, არსაიდან ჩქამი, არც ჩაჩენი, არც მარეკების კიჟინა. სერგეი თითქოს აღარც აყურადებდა ტყეს. მან უკვე ირწმუნა, რომ ყველაფერი, რაც იქ ხდებოდა, სულაც არ ჰგავდა ნადირობას. მაშ რა იყო? თავის შექცევა? მგონი, არც ეს. ყველაფერი: მთვრალი ვიტალიჩი, გამოქეცილი ტონტონიჩი, როგორც დილით მოეჩვენა სერგეის — საამური გლუხოვი, გადამუშავებული გაზებით გაეღვნილი მანქანა და ალექსეევიც კი, ნადირობის წესებიც დაცვაზე რომ ასე ზრუნავდა, ყველა და ყველაფერი, რაც იმ დღეს ტყეში ხდებოდა, ის არ იყო, რასაც ნამდვილი ნადირობა ჰქვია. აქ რაღაც ღრმად დამალული სიყალბე იგრძნობოდა, როგორც მისა და ლენას ცხოვრებაში მთელი ეს ხანი.

— აუ-აუ-აუ! აუ-აუ-აუ! ეჰე-ჰეეი! — ყრუდ გაიბინა ტყეში შეძახილმა.

როგორც იქნა, შეესმა სერგეის მარეკების ხმა. ჯერ შორს იყვნენ, მაგრამ მან მაინც მოახერხა გულსყურის მოკრება, როგორც ჩვევად ჰქონდა, მოათვალიერა თავისი ადგილ-სამყოფი, მერე თვალი დახუჭა, რომ ფიქრში წარმოედგინა თვალით ნანახი და მიხვდა; ყველაფერს შეუცნობლად, ჩვეულების ძალით აკეთებდა, რომ გულით აღარ მონაწილეობდა ცხენარეზზე ნადირობაში, მაგრამ შინაგანად მაინც ეზრადებოდა საამისოდ.

მ. გამოსარეკი არე, როგორც ელოდებოდა სერგეი, ცარიელი იყო, მარეკებიც აქეთ-იქით ვაიფანტნენ და რომც ყოფილიყო ნადირი კუნძულზე, ადვილად გააღწევდა სამშვიდობოს.

ალექსეევმა უფროსის კვლობაზე თავისი ნებით მიატოვა ადგალი, სერგეისთან მივიდა და მიიხედ-მოიხედა.

— კარგი ადგილია. ნადირი რომ გამოედენათ, მხოლოდ აქეთ წამოვიდოდა. აფსუს, რომ არაფერი გამოვა.

სადღაც სულ ახლოს ყვიროდა ვიტალიჩი, ვილაყას არწმუნებდა, რომ ნადირა წამოადგო, ერთი კი არა — სამნი, ფურირემი და ორი სამწლიანი, მაგრამ ისინი მარცხნივ წავიდნენ, ალყაშემორტყმულ ადგილს გაექცნენ, იმიტომ რომ შოფრები უხეიროდ მოერეკებოდნენო.

— ხმაური თითქოს მარჯვნიდან იყო, — თქვა ალექსეევმა ვიტალიჩის სიტყვების გაგონებაზე.

— არ გამოგონია. მე თუ შეითხავთ, კუნძულს ძალიან უხეიროდ შემოვარტყით ალყა.

— ვიტალიჩმა თავისი საქმისა კარვად იცის, — არ დაეთანხმა ალექსეევი

სერგეის და უცებ ტონ ტონიჩივით ეშმაკურად მოწყურა თვალი, მერე ჩურჩულით, თითქოს დიდ საიდუმლოს უზიარებდნენ, წაილაპარაკა: — ეგერს თუ მოვტეხავთ, ნანადირევიც გვექნება. წამოდით, მე გხსნით ამ ადგილიდან.

იქით წავიდნენ, საიდანაც ვიტალიჩის ხმა ისმოდა, თავისსავე ხაკვალევს გაჰყვინნენ. ვიტალიჩის ედუარდიც მოეხსნა ადგილიდან და ახლა ედუარდიც მოლოდინში ხვამაძლა, მოურიდებლად თათხავდა მარეკებს უგეტყულობრძულის. ტონ ტონიჩი გვერდით ედგა და თავის კანტურით კვერს უკრავდა, მართალსა ბრძანებო.

— რას ვიზამთ, უფროსო, ნადირი არა ჩანს! — ეგერმა რატომღაც ალექსევს კი არა, სერგეის ნიშართა, თან ხელები გაშალა, უძლურების ნაშნად.

— იქნება, — ისე დაჯერებით უპასუხა სერგეიმ, თვითონაც არ ელოდა, — თქვენთან ხელმოცარული არ დავრჩებით.

ვიტალიჩი სერგეის ჩააცქერდა. სერგეიმ თვალი არ დახარა, პირიქით, თავხედურად გაუღიმა ეგერს. ვიტალიჩის მოეწონა მისი ღიმილი, შეთქმულივით ჩაუჭრა თვალი და ჰკითხა:

— საიდან იცი?

— ციმბირის კვალობაზე...

— ვითომ?

— აბა როგორ!

— ჩაღდონი ხომ არა ხარ?

— აბა არა!

— ჯანდაბას შენი თავი, რომელი კუთხიდან?

— რომელი გითხრა, მთელი ციმბირი შემოვლილი მაქვს.

— უყურე შენ! — გაეღიმა ვიტალიჩს. მაინც საიდან?

— გეოლოგი ვარ, ვიტალიჩ!

— რქაბუდიანზე გივლია?

— აბა როგორ!

— მაშ კარგი, ყმაწვილო, აქაც რაღაცას ვიპოვით.

ვიტალიჩი გვერდით მიჰყვებოდა, ფართო ბილიკი გაჰქონდა გაუკვალავ თოვლში თავისი ჩექმებით, სერგეის თვალეებში შეჰყურებდა, უღიმოდა, კმაყოფილი იყო, რომ თანამემამულეს წეზვდა. ლანის ამოძვრა თავისი ტყაბუჭიდან, გრძელი ჯოხი ზურგზე მოიდო, ხელები ამოსდო ამ ჯოხს და ასე მიდიოდა. ძველი, გაქვითული, ნწვეანგოკარდიანი ფორმის ქუდი კინკრიხთზე ედო, აწეული ყურსაგარები თავისუფლად უკონწიალებდა და ეგერის სახეს მასხარის იერს აძლევდა.

— ციმბირიდან აქეთ რატომ გადმოხვედით?

— აქაური ქალი მყავს, შემიჩხნდა, დამატოვებინა ჩემი კუთხე. ისე კი თითქოს არაფერი დანიკარგავს, აქაც რიგიანად მოვეწყე. სახლი ავიშენეთ, სამუშაოც იგივე მაქვს, ტყეში. ძმაც აქეთ გადმოვიბირე, ისიც ეგერია, თლონდ სხვა მონაკვეთზე. ჩვეული საჭმე გვაქვს ორივეს. აბა როგორ? ციმბირი ტყიანი მხარეა, ყველაფერს გასწავლის: რა დაზოგო, რა გადიმალო, რა ჩაიგდო ხელში. თვითონაც იცი.

სერგეიმ თავი დაუქნია, როგორ არა, ვაციო. მათ უკან ნელ-ნელა გაიბაწრნენ მონადირენი, თავთავიანთ ადგილებს ტოვებდნენ, წყვილ-წყვილად მოსდევდნენ ვიტალიჩს, იმედს არ კარგავდნენ. ბუდი გაგვიმართლებსო.

მანქანასთან რომ მივიდნენ, საიდანღაც ტონ ტონიჩი გამოძვრა და სერგეი მიხვდა, რომ კერძო ლაბარაკის დრო ამოიწურა.

— კიდევ ვცადოთ ბედი, არა, ვიტალიჩ?

— ვითომ ვცადოთ?..

— უნდა ვცადოთ.

— იქნებ ეგორშინის ხევისკენ წავიდეთ?

— ბიცის კუნძული ხომ არ აჯობებდა? — ხმადაბლა, თითქმის ჩურჩულით უთხრა ტონ ტონიჩმა.

— რაო? იქ რა გვინდა? — მკაცრად შეჰმუხუნა წარბი ვიტალიჩმა. — იქ ნადირი არ ჭაჭანებს. ეგ კარგად ვიცო.

— მაინც რომ გვეცადა? — არ მოეშვა ტონ ტონიჩი, წელზე შემოხვია ხელი ვიტალიჩს და განზე გაიყვანა.

ვიტალიჩი ბიცის კუნძულს თვალისჩინივით უფრთხილდებოდა, დარაჯობდა, უცხოებს კი არადა, ახლობლებსაც არ აჭაჭანებდა. ბიცი მუდამ იმედოდ ჰქონდა. თუ ნადირობისას ყველგან მოეცარებოდა ხელი, იცოდა, იქ არ უმტყუნებდა ბედი. ეს ჰქონდა შემონახული რჩეული სტუმრებისთვის ან მათთვის, ვისგანაც სარგებლობას გამოელოდა, გამოურეკავდა ნადირს ასეთ ხალხს და ნიშანზე დაუსვამდა, მაგრამ როდის ან ვის, ეს უკვე გარემოებაზე იყო დამოკიდებული. თავისი საქმის ოსტატიც ამიტომ ერქვა. იმ კუნძულზე აწვდიდა საკვებს ნადირს, აბნეედა ბიცი. იქ ნადირი მიმნდობი იყო და კარგად ნაკვები, ჯოგებად დადიოდა.

— ეგორშინისკენ წავიდეთ, — გადაჭრით თქვა ვიტალიჩმა.

— როგორც გენებოს, აქ შენ ხარ ყველაფრის ბატონ-პატრონი, — უცებ დაეთანხმა ტონ ტონიჩი. — აბა, ძმებო, მანქანისკენ.

ვიტალიჩი ახლა გაზში ჩაჯდა, იქვე მოიკალათა ტონ ტონიჩმა, ოღონდ მანამდე რაღაც ისეთი მნიშვნელოვანი აცნობა ალექსეევს. ალექსეევი „გაზში“ აღარ ჩაჯდა, „ხილის“ კაბინაში შევიდა. ისინი კვლავ ჯანჯვარ-ჯანჯვარით გაუყვნენ ჯერ თავის ნავალ ვზას, მერე გაუკვალავ თოვლს.

— ნადავლი გვექნება, — თვალი ჩაუკრა გრიგოლმა სერგეის, მის გვერდით რომ ჯდებოდა.

— ასე გჭირდება ნადავლი?

— რატომაც არა? ჩემს ცოლივთ ახალი ხორცი უყვარს.

— იცი, გრაშ, — სერგეი დაიხარა, პირი ყურთან მიუტანა გრიშას და უჩურჩულა: — მე მგონია, ცხენირემზე კი არა, უფრო ვიტალიჩზეა გაცხარებული ნადირობა.

გრაშას გაეცინა.

— ისეთი შთაბეჭდილება დამრჩა, რომ ეგერს სადღაც მოშინაურებული ნადირი ჰყავს დაბმული.

— მერე რა, ახლა ცხენირემების ფერმებიც კი შეჰქმნეს და ფურებს წველიან.

— ნეტა იქ ამოგაყოფინა თავი, ჰა? გულს გაიძღებდი ბათქაბუთქით.

— რას ამბობ? იქ მოშინაურებული ცხოველებია და არა ნადირი.

ამ სიტყვებზე სერგეის თვალწინ დაუდგა ცოცხალის კვლის ის დაუძლეველი: უაზრო, ბრმა ეინა, რისა მოწმევ თავის ცხოვრებაში არაერთხელ გამს-

დარა და ყოველთვის უგრძნია ამ დროს რაღაც საერთო მოკლულ პირუტყვთან, მონდომებია განწირული ნადირის დაცვა, გინდაც ეს საბუღისწერო ნაბიჯი ყოფილიყოს მისთვის... ასე მოხდა მაშინაც, როცა იაკობში შემთხვევით მოხვდნენ ირმების სასაკლაოზე. ზღუდესთან იდგნენ და შესცქეროდნენ პირუტყვების რუხ ნაკადს, გრიგალივით რომ დაქროდნენ და ტრიალებდნენ შემოზღუდულ არეში, ერთ უზარმაზარ ცოცხალ სხეულად ქცეულნი, და ამ მოძრაობაში იმდენი საცოცხლე, კუნთების ისეთი სიმკვრივე იგრძნობოდა, თვალს ვერ მოწყვეტდა ადამიანი. ისინი აგვარასთან იდგნენ და უყურებდნენ, წარმოდგენაც არ ჰქონდათ იმაზე, რაც ცოტა ხანში უნდა მომხდარიყო. უცებ თითქოს თავისით მოფრიალდა ჭიშკარი და პირუტყვები იქით გაიჭრნენ, რომ აგვარაში ტრიალით დაგროვებული თავისი ძალისა და ენერჯისთვის გასაქანა მიეცათ. გეგონებოდათ, უკიდურესად დაჭიმული ზამბარა გაიშალათ. პატარა შემოზღუდული არედან ჯოგი უფრო უფრო საჩიხში შეიჭრა. სწორედ იმ წუთში მათ შესახვედრად გამოცვივდნენ ადამიანები, და სურვილს დაინახა, დაწინაურებულმა პირუტყვებმა, თითქოს ცირკის არენაზე არიან გამოწვრთნილნი, როგორ ჩაიბოქნეს მათ წინ, უკან მონავლები რამდენიმე ნახტომის შემდეგ ეცემოდნენ. მაშინდა დაინახა სერგეიმ, რომ ის ადამიანები მსიმე კომპლებით იყვნენ შეიარაღებულები და ერთი მოქნევით მდუმარედ, კრინტის დაუბრვლად ზუსტად თავში ურტყამდნენ კომპლებს პირუტყვებს. ისმოდა მხოლოდ ჩლიქების ბაკუნნი და დაოსებელი ნადირის ფრთხვინვა, მკერდიდან ამომსკდარი უკანასკნელი „პაკ“. სულ რაღაც თხუთმეტ წუთში მოთავდა ყველაფერი, აღარ იყო ცოცხალი, ლამაზი, ერთ უზარმაზარ სხეულად ქცეული ჯოგი, აღარ იყო თვალწარმტაცი სრბოლა, დარჩა მხოლოდ რუხი, უსულო ხორცის გროვება და სისხლის მოტკბო, სულის შემხუთველი სუნნი. და უცებ, ამ გამოგნებელი სურათის შემდეგ, გაისმა ხმა: „ლენა, ახლა ისინი გამოუშვი...“

„გამოუშვი!“ სერგეიმ ეს ხმა ჭიშკრის გაღების წინ გაიგონა და, გონების ხმას კი არა, დახოცილ პირუტყვებთან გაიგივების გრძნობას დამორჩილებული, მკვირცხლად ვაძვრა ძელებქვეშ, ჭიქურ ლენასკენ გაემართა, გაემართა ერთი ნატვრით, ერთი სურვილით ანთებული, რომ ლენას შეეებდა მისთვის ზელის შემოკვრა. ლენამ დაიხია: „რა იყო, ბიჭო, რა გინდა? იცოდე, გდრუზავ კომბალს, გაიგე?“ სისხლის სუნით ამოვსებული ნესტოები დაბერვოდა ლენას, სიკვდილის სუნით. პაერში რომ უარფატებდა, და სერგეი მიხვდა, ეს კაცი ნამდვილად ჩასცხებდა კომბალს. არ შეშინდა, პირიქით, თავისი თავი, თავისი სხეული მაუგდო მოსაკლადად, თითქოს ესმოდა კიდევ, როგორი მხუილით დაეშვებოდა მის თავზე კომბალი.

რატომ იყო, რომ მაშინაც თავისი სიკვდილით უნდოდა იმის დასჯა, რაც არ დაისჯებოდა. რატომ გასწირა თავი, თუმცა არ სჯეროდა, რომ მოკვდებოდა. ნუთუ მაშინაც უკიდურესობასკენ უბიძგა საყვარულმა, უნწეოთა საყვარულმა?

არა! ასე არ არის!

მას უყვარს ვერა! ვერა! უყვარს? უყვარს. მაგრამ ვერამ უთხრა: — მორჩა, ყველაფერი გათავდაო. მაშ არ ყოფილა სიყვარული. თუ დაძლევა შეიძლება, არ ყოფილა სიყვარული. სერგეის არ შეუძლია დაძლევა, ვერას კა შეუძლია? მაგრამ მან ხომ თქვა: „მორჩა, ყველაფერი გათავებულაო“...

9. — გამოდით, ბიჭებო, ეგორშინას ხევი, — განკარგულება გასცა ალექსეევმა.

„გაზიც“ მოგრიადლა.

— სერგეი ივანოვიჩ, ჩემთან ერთად ხომ არ იაურვებთ წამოსვლას? — დაუძახა ვიტალიჩმა სერგეის და ხელი დაუქნია.

— არა, ვიტალიჩ, ჩემს ადგილზე დავდგები. გრიგოლი წაიყვანეთ, მაგას რკინის ყანყრალო აქვს.

გრიგოლი სახარულით წავიდა მარჯვად. ვერაფერი შვილი მსროლელი იყო, მარეკი კი ფასდაუღებელი, როხროხა და გულმოდგინე. კაცი მარჯვად იყო გაჩენილი.

„ჩემი ადგილი ცარიელი დარჩება, — გაიფიქრა სერგეიმ, — რაკი ვიტალიჩი მარჯვად გვიხმობს. ტონ ტონაჩი ისევ მასთანაა“.

— ეგრე იყოს, სერგეი ივანოვიჩ. საუკეთესო ადგილს შეგიჩვენებ, — დაპირდა ვიტალიჩი. — ჯერ მე გამომყევით.

და კვლავ შავად გაიბაწრნენ თეთრ თოვლზე.

ამჯერად ვიტალიჩმა მსროლელები ორ განაკაფზე დააყენა. განაკაფები მახვილ კუთხედ ერთდებოდა, მარეკების ხაზმა კი სამკუთხედი შეკრა და იმ სამკუთხედის თავში სერგეი დადგა. ესეც მოხერხებული ადგილი იყო, წინ და უკან მსხვილი არყის მუჩხერი ტყე იდგა. გამორეკვის დაწყებას ხევიდან აპირებდნენ. ასე ვარაუდობდნენ: ხევის იქით ცხენირნები არ წავლენ, იქ ძალზე ღრმა თივლი დევს, ვერ ჩაღვებიან, ერთადერთი საზამთრო ადგილი ნათთვის უღრანი ტყერია.

გამოსარეკ ადგილს ზომიერი სივანე ჰქონდა, მარეკებს არათუ ესმოდათ, ხედავდნენ კიდევ ერთმანეთს.

საგრძნობლად ჩამოთბა, ტყეშიც კი დაყანტდა თოვლი. არყს მიყრდნობილი სერგეი გალაჭული იდგა, ისუნთქავდა ზამთრის ნესტს. თითქოს დაშოშმინდა, გაუყურდა ტყვილი, სევდა, განდგომილება გრძნობა, თითქოს გულგრილობამ და სიმშვიდემ დაისადგურა მის სულში. „ასე იქნება თუ ასე, უნდა ვიცოცხლო“. ყოველ ადამიანს ადრე თუ გვიან უთუოდ ეწვევა ხოლმე ასეთი წუთი, როცა იგი თავის წარსულს გადახედავს, შეაჯახებს განვლილსა და განცდილს. დადგება წუთი, როცა უცებ აეჩილება თვალი და დაინახავს, რომ აქამდე მოლოდინით ცხოვრობდა, ეგონა, მის ცხოვრებაში მთავარი ჯერ არ დაწყებულა, რომ განვლილი წლები არ იყო ისეთი, როგორც სისხლსავე ცხოვრებისას არის, რომ ჯერ კიდევ ყველაფერი, ყველაფერი წინა აქვს. ვაგლახ, რომ არა! ცხოვრება, მთავარი და ერთადერთი, დაბადებიდან იწყება, პირველ ამოტარებასთან ერთად, ცხოვრებას ხელახლა ვერასოდეს, ვერასოდეს ვერ დაიწყებ. პოდა, დადგება წუთი, როცა უცებ ჩამოგშორდება თვალთაგან ბინდი და დაინახავ, რომ ცხოვრება თითქმის გალიე, გალიე ხარბად, უკანმოუხედავად, სულმოუთქმელად. გეგონა, შენი ცხოვრება მარად და მარად გასტანდა, მაგრამ ცივი და მკაფიო შეგნება იმისა, რომ უკან მეტი წლები მოიტოვე, ვიდრე წინ დავრჩა, უცებ გეწვევა: ჩაგრჩება სამუდამოდ, ხშირ-ხშირად შეგახსენებს, რომ ველარასოდეს გააკეთებ იმას, რაც აქამდე არ გაგიკეთებია. დრო გაფრინდა, დრომ გააქროლა.

იი, ეს ნადირობაც ცხენირებზე შენი ცხოვრებაა, განუმეორებელი ცხოვრება. ეს თოვლი, ეს ტყე, მარეკების შორეული კიყანა და რბალი, ზამთრის სიმყუდროვით მოყრუებული ექო ზურგს უკან, შენი ფიქრები — არასოდეს, არა-

სოდეს განმეორდება. აუსხიანი იყო შენი ცხოვრების გზა, ბედი და საყვარელი საქმე ხან სად და ხან სად გისროდა, ჩრდილოეთიდან სამხრეთისკენ, სამხრეთ-აღმოსავლეთისკენ თუ აღმოსავლეთიდან დასავლეთისკენ. შენ იწვინიე ყარაჯუმის ხეატი, უიზილყუმში და ბამირის მთასწინეთში შავი, სილიანი, აბეზარი ქარის გემო, შენ გადაიარე მყინვარი შედველა და სამყაროს სიკვდილ-ძველი ბილაგება ბარტანგის ხეობისა, შენ გაეცანი შორეულ მდინარეებს და ნეორე სამშობლო კპოვე ციმბირის ტაიგაში. შენ გადაიარე გობას უდაბნო, შენ იყავი დაბალ ტატრებში, რამდენი რამ ნახე ქვეყნად, რამდენი განიცადე და მაინც გეგონა, რომ ცხოვრება ჯერ არ დაგიწყია, არ დაგიწყია იმიტომ, რომ ამ ხეტილში, ამ შენი საცნობისა თუ შრომისას ეძებდი იმ ერთს, ვისგანაც იწყება წლების სათვალავი. ზოგჯერ გეზუნებოდა, რომ კპოვე იგი, ერთადერთი, ყველაზე ახლობელი და ეს იყო ლენა, შენ უბრუნდებოდი, კვლავ შორდებოდი, კვლავ უბრუნდებოდი, და იავე ტოვებდი მას. კარგად გესმოდა: არა, ლენა არ იყო ის, ვისაც ეძებდი. ლენასთან ყველაფერი სხვანაირად იყო, სწორედ ისე, როგორც არ უნდა ყოფილიყო შენს სამყაროში. და კვლავ მართლობა გქონდა ხვედრად, როგორც საჩუქარი, როგორც ხეიმი, როგორც ყოფიერების ერთადერთი ბედნიერება და ეს დიდებული მართლობა იყო შენივე ბორკალი, შენი სამყარობილე, ტკივილი შენი. მერე კი ისევ თავს იტყუებდი, მამასაღამე, სხვებსაც ატყუებდი, რადგან როცა თავს იტყუებ, არ შეიძლება ირგვლივ მყოფები, ახლობლები თუ შორეულები არ მოატყუო. ისევ ფიქრობდი, რომ იმ ერთადერთი, ახლობელი, ამ შენი წყვილსა ძებნა აღარ ღირდა, რადგან უკვე ნაპოვნი გაყავდა. ეს კვლავ ლენა იყო. ისევ ლენა! შენ კეთილი იყავი, ნაზი, გულუხვი ნისდაძა, მაგრამ მოელო შენი სიკვთე, სინაზე, გულუხვობა საბოლოო ჯამში ისევ ტკივილად იქცეოდა, იავე ტანჯვად. ასე იყო მოელო ცხოვრება. მერე გამოჩნდა ვერა. შენ ის იპოვე, იპოვე გვიან, როცა უკვე ცხოვრების დიდი გზა გქონდა გავლილი, როცა მოცილებული გქონდა ის ტვირთი, რაც ორმოცდაათ წელს მიღწეულმა ადამიანმა უხდა ზიდოს, ადამიანმა, ვისაც თავისი თავი ნიადაგ მივიწყებელი ჰყავდა, აუღასა და გულს მხოლოდ საქმეს, მხოლოდ ხალხს უნაწილებდა. ჰოდა, რა უფრო პატიოსანური: კიდევ ითმანო, იზრუნო ოჯახზე, დაქნაყოფილდე პატარ-პატარა სიხარულით. ნიადაგ ელოდო, როდის გააღწევ ველად, ნიადაგ გწყურთაღეს სახლიდან წასვლა: გინდაც ქუჩაში, თოვლსა, წვიმასა თუ ყინვაში, თლონდ კი განთავისუფლდე იმისაგან, რასაც ოჯახური წრე ჰქვია, თუ თავიდან დაიწყო ყველაფერი, პირველად განიცადო ჰეშმარიტი სიხარული, იმიტომ რომ კპოვე ვერა. შენთვის ერთადერთი ქალი, კპოვე სიყვარული, განა ვინაა დამნაშავე, რომ სიყვარული გვიან გეწვია, გეწვია მაშინ, როცა უკვე ორმოცდაშვიდი წლის კაცი იყავი, დამამწრალი ყოველივე იმით, რითაც ცხოვრება ტვირთავს ისეთ ადამიანს, ვინც გულლიად, თაიდაუზოგავად ცხოვრობს? დამნაშავე არავინაა, არც ვერა, არც ირინე, არც ლენა, არც თვითონ შენ მიგიძღვის ბრალი. მაგრამ შენ ჯერ კიდევ შეგიძლია მოკვლა! ვისი? შენი თავისა? სიყვარულის? ვისი მოკვლა შეგიძლია შენ?

შენ არასოდეს გეშინოდა სიკვდილის. არა, ასე არაა. შენ არ გეშინოდა სიკვდილის, როცა იგი გვერდით გედგა. ისე კი, როგორც ყოველ კაცს, როცა შენ მიწიერ ზღვარზე ფიქრობდი, შიში გააბნიდა და არ გინდოდა, არ გინდოდა ამაზე ფიქრი. მაგრამ შენ იშვიათი ნიჭით იყავ დაჯილდოებული, არ გრძნობდი, არ გეშინოდა სიკვდილისა, როცა იგი გვერდით ან ზურგს უკან გედგა.

— ეჰე-ჰე-ჰეიი! ეჰე-ჰე ჰეიი!

ვაჰ, რა ყანყრატო აქვს გრიგოლს. მარეების შუა მოდის, მაგრამ ისე გე-
წვეხება, თითქოს ყველგან ის მოჰკიოდეს. ყურიან მარეები, ხეებს ჯოხებს
უხათქუნებენ, ხველაზე მკაფიოდ მაინც გრიგოლის ხმა ისმის, უღრანს მოარ-
ღვევს, მოაბრბის, იგი ყოველთვის ყველაფერს გულით აკეთებს, მთელი ჩა-
ლონეს ახმარს საქმეს. შრომაში გრიგოლს ტოლი არა ჰყავს, მარტო მარტო
უფროსი გეოლოგი სანთლით საძებარია, სახრიანია, გაგებული, მასთან იოლია
ურთიერთობა, შემთხვევით რომც აწყენინო, არ შეიმჩნევს, თუ შეამჩნია, ყუ-
რადღებას არ მიაქცევს. ახლაც მთელი გულით მიეცა საქმეს. ტონ ტონის ხე-
ლად დაუმეგობრდა, ლახოდევს და ალექსანდროს გაუშინაურდა, ერთიმე-
რეს გაუგეს, ვიტალიჩთანაც გამოჩინა სერთო ენა. ძალიან უნდა ნადირობიდან
ხელდამშვენებული დაბრუნდეს შინ. სერგეიმ იცის: არ დავიწყებია გრიგოლს
თავისი სიყვარული, აქამდე აქვს გულში ჩაიჩენილი, ხშირად ნადვლობს ამ
ფერმკრთალ წაბლისფერ ულულებიან ჭალზე, კუბოს კარამდე რომ შეიკვარა.
ნადვლობს, ახსოვს, უყვარს, მაგრამ იაეთი კეთილი, ჩვილი გული აქვს, არასო-
დეს არავის აწყენინებს. მხურხველი ქმარია, მის ცოლს საფიქრელი და სა-
დარდებელი არაფერი აქვს, ბედნიერია, გალღებული, მზიარული.

მაშ სერგეის რაღა ჩანდა მთელი, რად იქცა მისი ცხოვრება ტანჯვად?
ზომ იტანდა ოცი წელიწადი! რა მოხდა იაეთი? ვთქვათ და პპოვეს მან და
ვერამ ერთმანეთა. დიდებულია! შესანიშნავა! წადი მასთან და გიყვარდეს,
რამდენიც გინდა. გეცოდებოდეს მარტო ის, ის ერთი! იმასაც უყვარხარ, იმა-
საც ეცოდები!

მაგრამ არა, გადაწყვიტა არავისთვის ეწყენინებინა, გული არავისთვის
მოეკლა. ეგონა, ლენა გაუგებდა ეს მგრამდენედ ეგონა! გაენდო და რა გამო-
ვიდა? რა მოჰყვა ამას? ჩხუბი, აღრზაური, მექარა! „ახლაცე მიახარია, ვინ არის
შენი სატრფო! თვალებს ამოგკაწრავ!“ მეტრე ისტერიკა, გულის წასვლა და
კვლავ მტქარა: „იცოდე, თუ ამ საღამოს შინ არ დაბრუნდი, თავს მოვიწამლავ!
ირინეს ყველაფერს ვეტყვი. ვეტყვი, როგორ მტანჯავდი მთელი ცხოვრება.
შენმა გარე-გარე სიბარულმა, შენმა გეოლოგიამ დამაბერა. ახლა ვილა წამი-
ყვანს? ათი წლის წინათ რომ წასულაყავი პატრონხად, არ დაგაკავებდი, მაგრამ
ახლა, ახლა ვილა ვარ? დუდაბერი!“ და ისევ ცრემლი, ისევ გულის შეღონება
(გულა გამიჩერდაო, თვითონ გამოაცხადა), გაღურჯებული, ქაფმოდებული
ტუჩები.

ხუთე მას, სერგეი პოლიაკოვს შეუძლია კაცის მოკვლა? იგი ხომ მთელი
ცხოვრება იმის ცდაში იყო, რომ ოჯახში მშვიდობა ჰქონოდა, ბევრს ითმენდა,
ერიდებოდა უსიამოვნებას, ჩხუბს, ძალად, კვლში იმარხავდა ყოველგვარ
მარცხს, უმხნამუნელო გამარჯვებას კი ახვიდებდა, რომ ოჯახში სიბარული
შეეტანა, აღარ დაენახა მოღუშული სახე, შეკრული შუბლი, არ გაეგონა ხმა-
აწეული ლაპარაკი. და აი, იგი კლავს ადამიანს, უბედურს ხდის, მისი სიკეთე
პოროტებად იქცა. დიახ, ვერაფერს მიაღწევ დეშვილით, გადაკრული, ბუნდო-
ვანი ლაპარაკით. ვერაფერს მიაღწევ, როცა ვინდა ხველაფერი მშვიდობიანად,
წყნარად დამთავრდეს, არავინ დაგრჩეს უკმაყოფილო. ვერაფერს, გარდა იმი-
სა, რომ სხვასაც მიაყენებ ტკივილს და საკუთარ თავსაც, ასეა, ასე, სერგეი
ივანოვიჩ, კეთილი კაცა ხარ! გრიგოლის ცოლმა კი ყველაფერი იცის ანა ფი-

ლიპონაზე. იცის და ცხოვრობს თავისთვის არხეინად... რა კარგად, რა მარჯვედ ერეკებიან ბიჭები...

სერგეი დაიძაბა, ყური გაამახვილა, წამით მოეჩვენა, რომ ტევრის ტრალზე ჩრდილი გაკრთა და მსწრაფელ გაირინდა. არა, მოეჩვენა, ტევრში ნადირი არაა. აი, გრიგოლიც გამოჩნდა, ქურთუკი გადაღებული აქვს, თოფი მხარხინ უდგოდა. ხელში კეტი უჭირავს, ქუდი კინკრინოზე მოქცევიან მხარხინ უდგოდა. ხნავს თოფს უნტებით, მისი ფეხით თოფში გავლებული ნალარი თითქმის თეძომდე სწვდებოდა. „რა გაეწყობა, აქაც მოეცარათ ხელი“. სერგეი გრიგოლის შესაგებებლად გაეწურა.

— არსად სულდგმული არ ჭაქანებს, სერგუნა! ჩიტაც კი არ ბოგინობს, — დაუყვირა გრიშამ ხელების ქნევით. — მოცაროელეზულია აქაურობა.

სერგეი ღიმილით შეჰყურებდა მეგობარს, მიუწყნარდა, მიუყუჩდა ტკივლი, დაუშოშმინდა გული. რას იზამ, დაე, ისე იყოს ყველაფერი, როგორც არის. ვერაჲ თქვა: „მორჩა!“ მაშ მორჩეს. მგონი, დაძლია თავს, შეძლებს უამისოდ ცხოვრებას. და თუ შეძლებს, ნაშინ რა იყო ეს ტანჯვა?... რაღაა სიყვარული, თუ მისი დაძლევა შეიძლება?... არა, აღბათ სიყვარული არ არსებობს...

— ვაჰ, რა კარგია! — გრიგოლი სერგეისთან მივიდა, სახე უღაფღაყებდა, მამაკაცის მჭახე, მოტკბო-მომწყლარტო იფლის სუნე უდიოდა. — მოლღვა, არა, სერგუნა?

— მოლღვა, გრიშ... გზაზე აღბათ გუბეებიც დგას.

— რა კარგია აქაურობა! როგორ ლალად სუნთქავს ადამიანი. მიყვარს ნახატსევეზე ტყეში ყოფნა.

მოვიდნენ სხვა მარეკებიც, ყველა გახვითქულიყო, ყველას ჯანსაღი სიწითლით უტკრციალებდა სახე. ვიტალიჩი და ტონ ტონიჩი მსროლელთა მარცხენა ფრთაზე შეიჯარნენ, მოხსნეს ადგილებიდან მსროლელები და გაკვალული ბილიკით წამოვიდნენ. ტონ ტონიჩი ისე გამოიყურებოდა, თითქოს ესაა უდიდესი გამარჯება მოიპოვათ. ჭიანჭველასავით მოცაცუნებდა ყველას წინ. როცა სერგეისა და გრიგოლს მოუხანლოვდა, გრიგოლს ეშმაკურად ჩაუკრა თვალი.

— ხემი აზრით, ისევ სერგეის მიმართა ვიტალიჩმა, — ახლა პატარა წავიხემსოთ მანქანასთან, სერე კი ვხახოთ. ცდა ბედის მონახევრეოთ, ნათქვამია. ღმერთს სამება უყვარს. გცადოთ მესამედ!

— საგსებით სწორია, — კვერი დაუკრა ტონ ტონიჩმა ვიტალიჩს და ისევ ჩაუკრა თვალი გრიგოლს.

ზედ თოფზე დააგეს ტონ ტონიჩის ლაბადა, ვისაც რა ჰქონდა მოტანილი, წამოყარეს და ჭამას შეუდგნენ. ტონ ტონიჩმა მანქანის უკან ჩუმად უმასპინძლა ვიტალიჩს, ერთლიტრიანი თერმოსის სარქველით მიაწოდა არაფი. ვიტალიჩმა ერთი დაღია, მეორეზე უარა თქვა, მაგრამ იმ ერთმაც გაამხიარულა, არაფერი უჭამია, ნარტო პაპიროსს ეწეოდა და იცინოდა ძირს დაგებული ლაბადის წინ ჩაკეცილი. მერე უცებ შვილს მიუბრუნდა და ყეფია ციგანის მოსაყვანად წასვლა უბრძანა. მონადირეება აუხსნა:

— ციგანი და ბუზალა. როცა ერთად არიან, უფრო ჩქარა აგნებენ ნადირს. ბიცის კუნძულზე ვაპირებ თქვენს წაყვანას, — ეშმაკურად მოწყურა თვალი, ტონ ტონიჩს ჩააცქერდა და დაუმატა: — ვაპირებ-მეთქი. ჯერ არ გადამიწყვეტია... მე მგონი, არც ბიცის კუნძულზე გველის ხეირი.

როცა ჭამა მოათავეს და მანქანებში დააბირეს ჩასხდომა, გრიშამ სერგეი განზე გაიხმო.

— სერიოჟა, ფული გაქვს?

— მაქვს. აქ რაში დაგჭირდა ფული?

— იცი რა, ბიჭებმა გადაწყვიტეს, ვიტალიჩა შეეწიონ, ^{რას, ფული შეუ-} გროვონ. ხომ ხედავ, მთელი დღე ჩვენთან ჯახრობს, ^{დაგვდექს დაგვცხადებს.}

— ეს მისი ნოვალეობაა...

— ოჰ, მოპყევი ახლა წუწუნს. ჩემი რომ წამოგელო, არაფრით არა გთხოვდი.

— წეწ წამოგელო რა!

— დამავიწყდა!

— დაგაეიწყდა თუ ცოლმა არ მოგცა? — სერგეის გრიშას გაბრაზება უნდოდა, არ ჩქარობდა ჯიბიდან ფულის ამოღებას.

— ჯიბის ფული გამითავდა, იმას კი არა ვთხოვე. — უცებ გულწრფელად წამოიხროლა გრიგოლმა და განზე გაიხედა.

სერგეის შეეცოდა მეგობარი, ხუმრობით პლუსტი წაჰკრა მხარზე.

— გეხუმრები, შე შტერო, ვერა ხდება? რამდენია საჭირო?

— ხუთ-ხუთ ნანეთს ჩამოვდივართ, — გაჩაღისდა გრიგოლი.

ძალიან კი გაივირებულა რაღაც... აჰა, — გაუწოდა ათმანეთიანი და პკითხა: — მაშ, მარტო ლიცენზია აღარ კმარა?

არ მოსწონდა, რაც იქ ხდებოდა იმ დღეს. „ეგერს ქრთამს ჩრიან, ვინ არი ეგერი, ღმერთო, რომ ტყვიაზე გამოუშვას ნადირი?“ ვიტალიჩი ღმერთი არ იყო, მაგრამ თავისი საქმე ჩინებულად იყოფა.

— გეგნებათ ხანადირევი, — უთხრა ტონ ტონიჩს ვიტალიჩმა, როცა მან შეგროვილი ფული გადააცა.

მოვიდა მინკა, მოიყვანა ციგანი, მონადირეები ჩასხდნენ მანქანებში. მანქანები ბიცის კუნძულისკენ დაიძრნენ.

— წამოხვალ ჩემთან ერთად? — გრიგოლმა ისევ განზე გაიყვანა სერგეი. ფრთხილად გამოძვრნენ მანქანიდან სხვა მონადირეებიც, ჩურჩულით ელაპარაკებოდნენ ერთმანეთს.

— ვიათან, მარეკებთან?

მარეკებთან, მაგრამ ვიტალიჩი შეგვბირდა, შენ, მე და ტონ ტონიჩს ცალკე ადგილებზე დაგვაყენებს.

— რატომ?

— ძალიან ბევრნი ვართ. მარეკები შარაზე გამოდენიან ნადირს, ხალხსაც გზის გასწვრივ ჩაამწყრავენ. ცხენარმები შარაზე გამოიჭრებიან, სხვა გზა არა აქვთ და აი, იმ წარაფით მეზობელ კუნძულზე გავარდებიან.

— შენათ მიხვდი ამას?

— არა, ვიტალიჩი ამბობს, ააე იქნებათ. ჰოდა, იქ სამა კაცის მეტს ვერ დააყენებს.

— არა, გრიშა, მე სხვებთან ერთად ვიქნები, ალექსეევს შესთავაზე.

მაგრამ არც ალექსეევი გაპყვა მათ. ლიხოდეევი შეიამხანაგეს. კარგად დატკეპნილი შარაგზას გასწვრივ მინკა აყენებდა ადგილებზე მონადირეებს — ყოველ ტელეგრაფის ბოძთან, ღია ადგილზე თითო-თითო მსროლელს.

ნენ, — ჯერ ვერ გადაეწყვიტათ საით გაქცეულიყვნენ. ძალები მათგან ძალიან შორს იყვნენ, უთუოდ სხვა ნადირს მოერეკებოდნენ, აქ კი სამნი გამოვიდნენ — უზარმაზარი ჯონგა მძლავრი ჯიდათი, მსუბუქი, ახალგაზრდა ფური და ბიენი. ბიენი ჯონგა იყო თუ ფური, იმ სიშორიდან ვერ გაარჩევდი. ნადირები წამათ შედგნენ. ტელეგრაფის ბოძს ამოფარებული თუ ტყეში ჩასაფრებული ყოველი მსროლელი ალბათ გულში ემუდარებოდა მათ: „სერგეიმ წამოდა!“ სერგეიმ ეს სიტყვები შელოცვასავით, ჯაღო სიტყვასავით გაიმეორა რამდენჯერმე გულში და ცხენირმებს თითქოს ესმათ მისი, მსუბუქი თოხარკით გაჰყვნენ ტყის პირს ჭაობისკენ, ისლიანისკენ, საიდანაც გულახკროლებული სერგეი უთვალთვალუბდათ.

— აქეთ, აქეთ გამოიქცეით! — თავისდაუნებურად ერხეოდა ტუზები სერგეის.

ცხენირმები კიდევ ორჯერ შედგნენ, ორჯერ მიაყურეს ძალების ყეფას. ჯონგა თავს მალლა სწევდა, ჰაერს უნოსაედა. სერგეიმ ახლა გარკვევით დაინახა მესამეც — თრწლიანი ბიენი ჯონგა იყო, ეტყობოდა, მამასავით მძლავრი და ლამაზი დადგებოდა.

ამ სამეულმა გულში რაღაც სასუკვარი მოგონება გაუღვიძა, მაგრამ სერგეიმ ისე ჩაიხშო იგი, ვერც კი გაერკვა, რა მოგონება იყო.

ცხენირმები უკვე გზის პირს მიადგნენ, ერთი ხანი ტირიფის ხშირ ბუჩქებთან იტრიალეს და უცნებ ისლიანისკენ გაიქცნენ ერთმანეთს მიტყუებულნი. შარავზას ვიწრო ზოლი, წნორის მეჩხერი ბუჩქები და თხრილიდა აშორებდა მათ სერგეისაგან. სერგეიმ თვალის კუნჭულით დაინახა, როგორ დაუმიზნა ფური ირემს ალექსეევმა და ჯერ კიდევ რა არბენად იყო ედუარდი გადათხლეშლი ბუჩქებზე. „ჯონგას უნდა დაეცე ტყვია, ვიდრე ალექსეევი ფურს ესარის“, გაუელვა სერგეის თავში. ჯერ კიდევ სჯეროდა, რომ ყველაფერი ინსტრუქციის თანახმად მოხდებოდა — თითო გასროლა თითო ნადირზე. ის ჯერ კიდევ მიზანში იღებდა ჯონგას, როცა მიხვდა, დაიგვიანა. ალექსეევმა ორი ლულიდან პირდაპირ მუცელში დაახალა ტყვიები ფურს, მაგრამ ვერ მოკლა. ასეთი ჭრილობით ნადირი შორს მიდის, წვალობს, დიდხანს წვალობს და ბოლოს საშინელი წამებით კვდება. სერგეიმ ახლა ფურს დაუმიზნა, რომ ტანჯისგან ეხსნა და ბეჭის ძირში მოახვედრა ტყვია. ნადირები მოულოდნელად გზაზე გავიდნენ. აი, მაშინ აღყდა, რაც ატყდა! ისროდა ყველა, გამაყრუებელი ბათქაბუთქი იდგა, ვილაცამ მინდორი გადაჭრა და ხუთმუხტიანიდან დაუშინა. საითაც გაენათებოდნენ ნადირები, უმაღ ტყვიას წვიმა დააცხრებოდათ. მარტო ედუარდი არ ისროდა, ვერაფრით ვერ ეპოვა თავისი თოფი, ეძებდა, კოტრილობდა ბუჩქებში. სწორედ მისაღნ გაიჭრნენ ნადირები გარკვეპნილი გზით და ჩაუქროლეს. ედუარდმა მაინც მოასწრო თავისი თოფის ერთი ლულის დაცლა.

— გაუშვით არა, არამზადებო, დოყლაპიებო! — ყვიროდა ალექსეევი.

და ისე, როგორც მუხილი, როგორც მოხეთქილი ქვის ზაივი, აგრუხუნთა თოფები, გზა გადაარბინა კიდევ სამმა ცხენირმმა. იმათ ბუზალა და ციგანი მოერეკებოდა. ძალები ტყვიის წვიმაში რომ მოხიდნენ, დამფროხალები ვახტნენ განზე, იქ ახალი კვალი აიღეს და ტყეში შეიჭრნენ.

ყვიროდა და იგინებოდა ყველა, მეტადრე ის ორი ტონ ტონიჩის გვლფიდან, ილანძობოდნენ მინკა, ალიქსეევი და ედუარდიც კი. სერგეი ჩუმად ავიდა თავის საფრიდან, გზა გადაჭრა, იქით გაეშურა, სადაც ის-ის იყო ერთმა-

ნეთს მიტყუებულნი ნადირები იდგნენ. თოვლზე ყუჩლის ყვითელი წვეთები და ბლუჯა-ბლუჯა ბეწვა დაინახა. სერგეი კვალს გაჰყვა. ვიდრე ცხენიკები გზაზე გამოიჭრებოდნენ, ჯერ უკან გაბრუნდნენ, მაგრამ იმ მხარეს ძაღლების ყეფას შეეფეთნენ და ისევ გზაზე გამოენთნენ. იქ უკვე თოვლი ალაგ-ალაგ სისხლით იყო წითლად შეფერილი, გზაზეც დაინახა სისხლი სერგეიმ დატანჯულად: „ეს ჩემი ნატყვიარიდან არის... რომ არ დატანჯულიყო“. შარავნები შექმნილნი ნადირები ცხარედ კამათობდნენ, ვინ რომელს ეაროდა, ვინ რომელს მოარტყა და ვინ ააცდინა. ისევ გამოადიოდა, რომ ყოველმა მათგანმა მოახვედრა მიზანში და ყოველმა მათგანმა მოკლა სამივე ცხენიკი.

— შე კი ნამდვილად მოვახვედრე. ჰკითხეთ სერგეი ივანოვიჩს! — უვიროდა ალექსეევი. — ჩემი დაკოდილი შორს ვერ წავა. თქვენი სადღაა? ხომ მართალს ვამბობ, სერგეი ივანოვიჩ, მოვარტყი, არა?

— გაუშვით, გაუშვით არა, დოყლაპიებო! — უვიროდა რომელიღაც მონადირე ტონ ტონიჩის ჯგუფიდან.

— ეჰ, დოყლაპიებო! დოყლაპიებო! ჩვენკენ რომ წამოსულიყო!..

— კვალს არ გაყვებით? — ჰკითხა სერგეიმ ალექსეევს. — თქვენი დედა ირემი შორს ვერ წავა, აქვეა სადღაც. — სერგეის ისევ მოეძალა სევდა, ცუდ გუნებაზე დაღვა.

— ხომ გაიგონეთ! ჩემი ფუტრი ვერსად წავა! — დაიყვირა ალექსეევმა იმ საშანელი გიყური ბათქაბუთქის შემდეგ უველა გაყრუებული იყო და ხნააწევით ლაპარაკობდნენ.

— სჯობს ეგერს დაველოდოთ! — თქვა ვიდაცამ.

— მაინც ვერსად წავივია. აბა წესარად! — უბრძანა სერგეიმ შეყრილებს. უველა მიყუჩდა. ტევრში გააღმასებით უფდნენ ძაღლები.

— ესეც ასე. დატრილი ხელთა გვყავს, — თქვა საქმის მცოდნე მინკამ. მთელი საჩქაროთ მოგრიალდა „გაზი“. მანქანიდან გამოგორდა ტონ ტონიჩი, გადმოხტნენ ლიხოდეევი, გრიგოლი, ვიტალიჩი დონჯად გამოიჭრა.

სად არის? — ტონ ტონიჩი ჩასისხლიანებულ თვალებს აქეთ-იქით აცეცებდა, გაფითრებული იყო, ყურებიც თითქოს ჩამოწვრილებოდა. განაცრებოდა.

— აგერ იქითაა, ძაღლებსა ჰყავთ დატყერილი, — უპასუხა მინკამ მამას.

— მარტო ერთი? — დელავდა ტონ ტონიჩი.

— თუ ძაღლებს დავუჭურებთ, სამივე იქ უნდა იყოს.

— ეჰ, მსროლელებო! მსროლელებო! ისევ უნდა დაახალოთ ტყვია, იქვე გააგოროთ, — თქვა ლიხოდეევმა და ზიზღით მიმოიხედა.

— რას ბრძანებთ, მართლა? — ცალკუბად ჩაიციხა სერგეიმ.

ლიხოდეევმა გზა გადატრა და ნამქერში შეალაჯა.

— აგერ სისხლი, აქაც კიდევ სისხლი! — მიარღვევდა იგი ცხელი სისხლით დაფერილ თოვლს. — უყურე შენ, რა ძალა ატყს! სისხლი თქრიალით გადმოდის და მაინც გარბის...

ყველა სისხლიან კვალს გაჰყვა.

სერგეის თანდათან უფრო მოერია ნაღველი, გული შეუკუმშა, უკან მიჰყვებოდა სხვება, დაჰყურებდა სუფთა სისხლით აღისფრად მოჩითულ თოვლს.

— აგერ ისიც! შენ წადი, ტონ ტონიჩ, წადი, ეს ჩემია, — უვიროდა ლიხოდეევი.

10. ბუჩქნარში კვდებოდა სქელტუჩა ფურჩემი, თავი ძირს დაეზნაქა, ჯერ ფეხზე იდგა, ოდნავ არწვიადა, ფეხები აღარ ემორჩილებოდა, მაინც თავის შენაგრებას ცდილობდა, მაგრამ ძალა ეცლებოდა. ფურს ეჩვენებოდა, რომ დედასთან ერთად ერთ ღამეში ამოზრდილ თეთრ სავსზე გაიბინა. მაშინ ჯერ არ იცოდა, რა იყო თოვლი. ის პირველი თოვლი იყო მის ცხოვრებაში. ტბისკენ გაიქცა, ტაობის ჯერ კიდევ მწვანე ლაქაშებისკენ, და გაქანებულს ტბისკენ წაიქცა. ტბამ კი არ ისურვა მისი წილება, ხლიქები გან-გან წაუყრიდა. ორგულზე ყველაფერი დატრიალდა, ფეხები მოუსრიალდა და ყინულზე დაპროწიალდა. ცდილობდა ფეხის განართვას, სწორად დადგომა, მაგრამ ვერ ახერხებდა.

ფეხები არ ემორჩილებოდა, ახლაც აქეთ-იქით მიუდიოდა და მისთვის სამყარო უცებ უზარმაზარ, გაყინულ ტბად იქცა.

ლიხოდვევმა თოფი შემართა, თავში ესროლა ფურჩემს, მაგრამ მას აღარ უგრავნია ტყვია, იგი ყინულზე მისრიალებდა, იგი უცვლელ შთარს იყო. შთარს ამ ტყვიდან — თავის ზავშეობას დაბრუნებოდა.

— მაშ მეორე ჩემი იქნება! — დაიყვირა ტონ ტონიჩი და ჭლივანით შევაბდა ტევრში, იქით, სადაც ძაღლები ყუფუნენ.

მირბოდა, მიკოჭლაობდა, ვრძნობდა, ის ძალა აღარ ჰქონდა, როგორც ადრე, და მაინც გაბრბოდა, გზადაგზა თოვლს იტაცებდა აუტანელი სიციხით ამობუგული პირის გასაფრთხელებლად.

ბიჯანისთვის ორადე ფეხში გაეცლო ტყვიას, ორჯერ ჩაწვა თოვლში და ორჯერვე წამოდგა, ძაღლებს გაიქცა. მაგრამ თანდათან დაუსუსტდა ფეხები, ბოლოს ვეღარ გაუძლო ტყვიას და დაბურულ ტევრში დაეცა, ფეხები წინ გასტყორცნა, თავი ზედ ჩამოაგდო. ძაღლები წამოეწივნენ, ახლოს ვერ ბედავდნენ მისგან, გარშემო ურბენდნენ ყუფით, მის წამოგდებას ცდილობდნენ, დევნა უნდოდათ, ბიჯანი კი თავს აქეთ-იქით ატრიალებდა და მსბვილი, ცისფრად მიბნედილი თვალთ თავის ახლობლებს ეძებდა. ტონ ტონიჩი ტევრში წვიჭრა, ბიჯანის უკან გაშენდა წამით, მშრალი ნერწყვი გადაყლაპა და უცებ ივრძნო, როგორ ხელა დაუარა სბეულში მიეიწყებულმა. მიძინებულმა ვნებამ.

— თპ-თპ-თპ! — დაიქანესა ბერიკაცმა და ვიდრე ტყვიას დასცემდა მსხვერპლს, წამით კვლავ მიუყურადა საკუთარ სხეულს, ივრძნო ტრეოლვა და ჩაბმასს გამოტკრა თითი ერთხელ, მეორედ.

სისხლმა იჩქეფა უზარმაზარ, გაგლეჯილ ჭრილობიდან. ბიჯანი შეხტა, მიწას დაასკდა თავისი სისხლით გაგუდული. ტონ ტონიჩი ხელებს იფშენებდა, იცინოდა, ზეიმობდა გამარჯვებას, თან ძაღლებს მძიმე უნტებით პანდურს ურტყამდა, ერეკებოდა.

— აქეთ, აქეთ წამოდიოთ! — დაიყვირა მან, როცა წევსმა, რა ლაწალუწით მოარღვევდნენ ტევრა მის დასახმარებლად წამოსული მონადირეები.

მოხუცი ჯერ კიდევ მძიმედ ქმინავდა, ჯერ კიდევ ცახცახებდა, როცა მონადირეები მივიდნენ მასთან.

— მესამე არ უნდა გავუშვათ! მესამე! ჯონგა! — ეწორჩულებოდა ტონ ტონიჩი მონადირეებს და თვალს ტევრში აცეცებდა, იქ ხომ არ არის მესამეო.

— რის მესამე, ტონ ტონიჩ, რომელი ჯონგა! ისედაც ორი წავაქციეთ. ვიტალიჩი დაგვასმენს.

— არ დაგვასმენს! არ დაგვასმენს! მესამეც საჭიროა. თქვენ, ბიჭებო, მიდით, გაატყავეთ, მე კი შემოვირბენ, მოვათვალევრებ აქაურობას, იქნებ ბედმა

გამიღიმოს! — თქვა და გაიქცა. ისევ მიკოქლაობდა, ისევ თოვლს იტენიდა პირში გამწვანალი ყელის გასაგრებლად. „ისიც თუ წიფუმატეთ ამით, ისიც თუ მოვკალით!“ — ფიქრობდა და გარბოდა, გული იმედით ჰქონდა საფსე.

სერგეი მივიდა მომაკვდავ ფურთან. თვალეში ჯერ კიდევ სიბოლო ედგა ნადირს, მაგრამ სადღაც გუგის ქვემოდან თვალის კაკალს, მრთხმტტ — მინვა წყალს, უკვე სიცივე კრავდა, თვალეში ენისლებოდა, ეყინებოდა და მსუბუხად ირეკლავდა გარემოს. ფურას დიდ, მოლურჯო შავ გუგაში სერგეიმ თავისი თავი დაინახა, ფეხებდამოკლებული, ტანთან შედარებით ვეება, ჩამოგრძელებული თავით.

— ვინ მოკლა? — ჰკითხა ის-ის იყო მოსულმა გრიგოლმა სერგეას, ყურადღება არ მიუქცევია იქვე მდგარ კამათში გართულ ალექსეევს, ლიხოდუევს და კიდევ ერთი მონადირისათვის ტონ ტონიჩის ჯგუფიდან.

— ალექსეევმა მუცელი გაუხვრიტა, მე კი ბეჭქევს დაეკარი და მოვათავე.

— არადა, გააჭცეოდა! — ყვიროდა ლიხოდუევი.

— მოდი, დავაფეშხათო, ტყვიები ამოვიღოთ და დავხედოთ, ვისია, ჰა? — ბობოქრობდა ალექსეევი.

მინკა მივიდა მათთან, დინჯად ამოიღო დანა უნტის უელიდან და თქვა:

— ახლავე ვნახავთ, ვისი ტყვია სად ზის.

დაიბარა, ფურას ყელში გამოუსვა დანა. ფური უკანასკნელად შეტოკდა, ეტყობა, მაინც იგრძნო ტკივილი, სისხლმა დუარივით იწყო დენა, თოვლი ღრუბელივით ისრუტავდა ცხელ სისხლს. სისხლმა სწრაფად შემოიღწო ირგვლივ თოვლი და ფართო ღრმული გაჩნდა.

— მომეხმარეთ, რას უდგებართ, უნდა გავატყავოთ! — წამოიძახა მინკამ, პატრონის თვალი შეაგლო პირუტყვის, ვარჯა თუ არაო, მგონი, მოეწონა და ჭორფლიან, ჯერ კიდევ ბავშვურ საბეზე კმაყოფილების ღიმილი გადაეფინა. — აბა უკანა ფეხებში ჩაავლეთ ხელი, ოდნავ დახიეთ! — აძლეოდა განკარგულებას მინკა, დანას ხელში ათამაშებდა, დიდი თითის ფრჩხილზე ამოწმებდა. ბასრია თუ არაო.

ვიტალიჩი განზე იდგა, ზურგით არყს მიჰრდნობოდა და ისეთი იერით ეწეოდა პაპიროსს, ვითომ სულაც არ ეხებოდა, რაც აქ ხდებოდა, მაგრამ ამასთან ერთად მისი სახე თითქოს ანებობდა: „ყველაფერი ვიცი, ყველაფერს ვხედავ. იფუსფუსეთ, იფუსფუსეთ, ოღონდ ნუ დაივიწყებთ, რომ მე თქვენი თვის ერთ ლიცენზიაზე ორი ნადირის მოკვლის ნება არ მომიცია. თუ პასუხს მომთხოვენ, შეიძლება საშართლევ ვთქვა...“

სერგეის უნდოდა მინკას მიხმარებოდა, მაგრამ რაღაც უშლიდა, რაღაც აწუხებდა, ვერ კი გაეგო, რა. თითქოს რაღაც მნიშვნელოვანი დაავიწყდა, ოღონდ რა — ვერაფრით ვერ გაიხსენა, აუნაზღაურებელი დანაკლისის გრძნობა ჰქონდა და მისთვის ირგვლივ ყველაფერმა კვლავ დაკარგა ინტერესი. განზე გავიდა, ჯირკზე ჩამოჯდა. სწორედ ამ დროს ტყეში ერთიმეორის მიულოებით, თითქმის ერთდროულად იგრიალა ორმა თოვმა.

მინკამ თავი ასწია, დაისრუტუნა, პურახგის აკაპიწებული სახელითი ცხვირი მოიწმინდა (გაქონილ ხელებზე ფურიირმის სისხლი ეახგისფერ ზოლებად დამჩნევოდა) და ლაზათიანად შეიგინა.

— ...დუბლეტიათაა, ტონიჩმა აღბათ ჩემი მოათავე!

— შენსას მეც მოვართვი, — თქვა ალექსეევმა, მაგრამ მინკამ არაფერი უპასუხა, დანით მარჯვედ მუშაობდა.

სერგეიმ დაინახა, რომ ედუარდ ალექსეევიჩს, თითქმის უკვე დაფეშ-ხოებულ ნადირთან რომ იდგა, თვალი შორეთასთვის მიეშტერებინა, გაფითრებულ სახეზე მოლურჯო ფერი დაჰკრავდა, ტუჩებზე ლილასფერო მკვდრობა, თვალები ჩაცვენოდა და გაიფიქრა, რომ ეს კეთილი, ღმრთიერი მძიმე ავად იყო და უთუოდ შემდეგ ნადირობამდე ვერც მიატანდა. გული სიბრა-ლულითა და სინაზით აევსო ამ კაცისადმი და კვლავ გაიფიქრა, რომ ცხოვ-რებაში ედუარდს მცირე დროლა რჩებოდა სიბოროტი და სინაზის განსაცდელად. დაახლოებით შვიდი წლის წინათ გააცნეს ერთმანეთი, როცა ტაიგაში დიდი ხანძარი გაჩნდა, პირდაპირ შუაგულ ცეცხლიდან გამოჰყავდათ გეოლოგიური პარტიის წევრები, სასიკვდილო საფრთხემ დაამუგობრა ისინი. მას მერე არც შეუწყვეტიათ მეგობრობა: ერთმანეთს ხვდებოდნენ მოსკოვში, პუშკინოში, ყი-ნულტევში თევზაობისა თუ ნადირობისას, ედუარდს რომ ასე გატაცებით უყ-ვარდა, მაგრამ მუდამ, როცა კი დიდ ნადირს კლავდნენ (სერგეი ორჯერ გახდა ამის მოწმე, ორჯერვე ციმბირში), მოიღრუბლებოდა, სახე შეეშლებოდა, თვა-ლებში, გრძელი, ხშირი წამწანებით მობურულ თვალებში ტკივილი ჩაუდგებო-და. უკანასკნელი ორი წლის მანძილზე სერგეი ედის თვალებში ხშირად ამჩნევ-და ამ ტკივილს, მაშინაც კი, როცა იგი იცინოდა, ედუარდი ავად იყო, თვითონ არ ჩიოდა, არაფერს ამბობდა თავის ავადმყოფობაზე, მაგრამ ძალიან გახდა და სერგეიმ ახლა დაინახა, რომ მისი მეგობარი საკვდილ-საკოცხლის ზღვართან იდგა.

თბილი, სულის შემხუთველი სუნი ეცათ ნესტოებში. მინკამ ფურჩინებს მუცელი გაუფატრა, თოვლზე გადმოყარა ლურჯი შიგნეული, ჯერ კიდევ რომ ასდიოდა ოხშივარი. აქა-იქ შედედებული სისხლის ლაქებს ალექსეევის ტყვი-ების კვალი აჩნდა. ალექსეევი გაფაციცებული იქეჩებოდა ნაწლავებში, ეძებდა თავის ტყვიებს ამის დასამტკიცებლად, რომ ჩუბინი მსროლელი იყო.

— აქ რატომ მოართვი? — მინკამ ჭრილობებში ატაკა ხელი. — აქ როცა ესერი, მერე დიდხანს ვეღარ იბოვი. ასეთი ჭრილობით ნადირი ცხრა მთას გა-დაივლის, იწვალება, იწვალება და ბოლოს ტახავით მოკვდება.

— ბევრი იცი შენ, — შეუტია მინკას თავისი ტყვიების ძებნაში გართულმა ალექსეევმა. იანია ახლა თითქოს ტოლება იყვნენ, ეს ხანშიშესული კაცი და ცხვირმოუხოცავი ღლაბა, რომელიც გულში დარწმუნებული იყო, რომ როგორც ალექსეევი, ასევე ყველა სხვა წარჩინებული თუ უბრალო ადამიანი, ვინც კი აქ სანადიროდ ჩამოდიოდა, მასზე დაბლა იდგა, რადგან მათ ხეირიანად არ იცოდნენ ის საქმე, რაც მინკასი და მისი მამასთვის მთელი ცხოვრების აზრს შეადგენდა.

— აჰა! — ზეიმიტ წამოიძახა მინკამ. — ორი ერთად წაგიპარჭიკებიან!

მინკას ხელში პაწია არსება ეჭირა, რომელსაც ადამიანივით ვარდისფერი ფრჩხილები-ჩლაქები ჰქონდა, ბატივით გაწვრილებული კისერი და პატარა თავი, მუწუტივით პაწია მუცელზე ნეკნები ემჩნეოდა. უმწუო არსება დედის გამკვირვალე ლორწოში იყო გახვეული და ლორწო ახლა ბლანტ ნაკადად იქცეოდა თოვლზე.

— ძაღლებს მათვდე, — ურჩია ლიხოდევმა, მაგრამ ალექსეევი შეესიტყ-ვა:

— არა, ხეზე ჩამოკიდე, ფრინველები გამოკორტნიან.

სერგეი შეაბრუნა ამ სურათმა და წამოდგა, ზურგი აქცია მათ. გრუნობდა, ესმოდა, რომ მისი იქ ყოფნა, მისი დუმილი, მისი ცხოვრების ერთი ბილწი საქმის მონაწილეს ხდიდა, რომლის კვლასაც ველარასოდეს ჩამოირეცხდა. იცოდა, არა ერთხელ და ორჯერ დაუდგებოდა თვალწინ მინკაძის მკვლელის სახე, მათ მიერ მოკლული სიცოცხლის ნაყოფი მის ხელში, გარშემოშეშრული სრული გულგრილობა, მასივე გულგრილობაც...

სერგეიმ ნაბიჯი გადადგა და ამ წუთში ისევ დაინახა ედუარდი. დაინახა, როგორ უცებ გაბტა იგი განზე, წელში მოიკაკვა, აცახცახდა და პირიდან წააღებინა. ისევე, როგორც იქ, ფურის სხეულთან, თოვლი ჟანგისფრად შეიღება. ედუარდს იისფერ ტუჩებზე სასხლანნი ქაფი მოედო.

მერე ედუარდი „გაზში“ იწვია, თითქოს უფრო ჩამომდნარი და გაღეული ამ რამდენიმე წუთში, ტუჩის კუთხეებში და თეორ უნტებზე შავ ლაქებად შეხმობოდა სისხლი. სახე კი მწვიდი უჩანდა, მოლურჯო სიფიორეც თითქოს გაქრობოდა, აღარც ტუჩები ჰქონდა იისფერი, სიცხისგან გაფიცებებოდა.

— არაფერი არ მჭირდება, სრულიად არაფერი, — მობოდიშებით ამბობდა ედუარდი, — უკვე კარგადა ვარ. გესმის, სერგეი ივანოვიჩ, წყლულს თავის დროზე არ მოვლარე, ახლა, როგორც კი მომშვიდება, მაშინვე მასაქმებს.

სერგეიმ თურმოსიდან ტოლიაში დაუახა ცხელი ჩაი და გაუწოდა. ედუარდმა აცახცახებული ხელით მიიტანა პირთან ტოლია, პატარ-პატარა ყლებებით სვამდა, ტოლიის კედელზე მის კბილებს კაპუნი გაჰქონდა.

— უკვე გაშიარა, კარგია, რომ წამალი წამოღებულა მქონდა, — დამნაშავესავით უღიმოდა სერგეის ედუარდი და თვალეებში კვლავ ტარილი ედგა. მისი თვალეები ახლა საოცრად ჰგავდა ფურირმის თვალეებს, ვიდრე ნადირს გუგები გაეყინებოდა.

— სერგეი ივანოვიჩ, ვიპოვე ჩემი ტყვიები, ორივე ვიპოვე! — ყვიროდა ალექსეევი, — გერმანული ბრუკებიც ვიპოვეთ. ოქვენია?

გერმანული „ბრუკები“ სერგეისა იყო, მაგრამ მან უპასუხა:

— არა.

11. პატარა სასტუმრო-ოროთახიანი ქოხი ისე ვაგებრებინათ, სულს ვერ მოითქვამდა ადამიანი. სერგეი სასტუმროს ათვალეებდა, ლუმელს შემას უმატებდა, თან დიასახლისს ესაუბრებოდა. ვიტალიჩის ახოვანი ცოლი ღვიძლს წვავდა. ვიდრე შეწვავდა, ჯერ უზარმაზარ სათლში მოხარშა, მთელ ქოხში სარეცხის საპნის სუნს დადგა. სერგეის უნდოდა ეთქვა დიასახლისისათვის, რომ ირმის, გამსაკუთრებით ახალგაზრდა ირმის ღვიძლის ასე შეწვა ბარბაროსობა იყო, რომ თვითონ უკეთ გააკეთებდა ყველაფერს. მაგრამ რატომღაც ვერ უთხრა. დრო ზანტად მიზოხინობდა და სერგეის თანდათან უფრო ერეოდა ნღელვარება.

საძინებელ ოთახში, საწოლზე უნტებგანდილ ედის ეძინა, სახე მკაცრი ჰქონდა, ცვალივით უსაცოცხლო, ცხვირი ჩამოწვრილებული. სერგეი ხას შეღებულ იატაკზე შალის წინდებით უჩემრად დადიოდა, დროდადრო დახედავდა ედის, მიაყურებდა, სუნთქავს თუ არაო. სუნთქავდა, პაწია ლურჯი გულივით უცემდა თხელ საფეთქელზე ძარღვი...

ზმაფრით შემოვლიდინდა ქოხში გრიგოლი:

— სერგუნი!

— ჩუ. ჩუ-უ-მად... ედას სძინავს.

— სერგუნი, — უკვე ჩურჩულით განაგრძო გრიგოლმა. — ^{ხორცი დავანა-}
წილეთ, საბარგულში ჩავდე ყუთით. გესმის? იფ, რა კარგი ^{ნაჭრები შეგვხვდა!}

— ჯანდაბამდის გზა გქონია იმ შენი ხორციანად!

— რა მოხდა, რატომ? განა უშრომლად შეგვხვდა?

— ვიყიდეთ.

გრიგოლმა შიშით გააპარა თვალი ფარდისკენ, სამწარეულოს კარის ღიობს რომ ფარავდა.

— კმარა, გეყოფა. ფეხები ნიზუზუნებს, იმდენი გზა შემოვიძუნებულე, ყრონტი მეწვის, ყვირილისაგან ჩამეხლიჩა, შენ კი...

— კარგი. ამაზე მერე. ტყეში რომ ვიყავით, შენ სად დაიკარგე?

— ტონ ტონიჩთან წავიდე. ირმის წინა ნაწილი წამოვიკიდე და აქამდე ვათრიე.

— სულელი ხარ.

— ნე, სერგუნი, ასე არ შემიაღია. ისედაც აღმაცერად იყურებიან ბიჭები. ეს რა ბატონი გაგვიჩნდა აქ, არაფერს აკეთებსო. ეგ შენი მისამართითაა.

— მე ავადმყოფს ვუვლი... გარდა ამისა მანქანაში ხორცი გადავატანინე. ყველა შეიკრიბა, მაგიდას შემოუჩადნენ, სვამდნენ, ჭამდნენ, აჭებდნენ ჯერ განიხარწულ, მერე კი ტაფაზე შეხანსლულ ღვიძლს. ვიტალიჩი შთაბეჭდილებების წიგნისკენ იშვერდა თითს, ყვიროდა და უცებ დაწვებზე ნამდვილი, კამკამა ცრემლი ჩამოედინა.

— მე ყველას გულისწინიერად ვაძევი. ყურადღების განსახიერება ვარ! ისინი კი, ისინი რას წერენ ჩემზე? მაშ მე ლოთი ვარ? ნადარობა ვერ მოვაწყე? ცუდი ვარ, არა? თქვენ მე პატივი მეცით, მე კი — თქვენ! სწორი არა ვარ! გეცით თუ არა პატივი, ჰა?

— კი, კი, ვიტალიჩ! სვენ ახლავე ჩაგიწერთ მაგ წიგნში მადლობას, — დაპირდა ტონ ტონიჩა.

— შენ, ტონიჩ, ჩემი მეგობარი ხარ?

— ვარ, ვიტალიჩ, ვარ...

ტონიჩი ცოტას სვამდა, ალექსევიც ფხიზლად იყო, გლუხოვს ელოდნენ, ღამე აქ აპირებდნენ დარჩენას, რომ მეორე დღეს ჯონგას კვალს დადგომოდნენ. მინკა სუფრიდან წამოდგა, სასმელს ცოტას სვამდა, ჯერ ძალიან ახალგაზრდა იყო და არც მამას ჰგავდა. მინკა სხვანაირი იყო, იმას არც ციმბირი პქონდა უკან მოტოვებულა, არც ცხოვრება გავლილი, მაგრამ გამოცდილება აღრე მიეღო. მინკამ მამას იღლივებში ამოსდო ხელები, ნაგიდიდან წამოაყენა. ვიტალიჩი არ გაძალანებია, არ უფვირია, მხოლოდ გულით მწარედ ტიროდა. მინკამ სიცილით თვალი ჩაუკრა მეინახეებს:

— მანაც ასეთი უნდა!

გლუხოვიც ჩამოვიდა, აღაყდაყებული იყო, გათფლილი, აღარ ჩანდა დილანდელივით საამური, სადღაც უკვე დაეღია, მაგრამ აქაც საჭარილო ხარბად გადაჰკრა.

თითქმის ყველა დათვრა, ქობში ბული იდგა.

— რატომ არ სვამ? დილაე, — ურჩია გრიგოლმა სერგუის.

— არ შემიძლია, გრიშა, სული მეხუთება..

- ავად ხომ არ ხარ?
- მგონი, კი.
- მე ზვალ ისევ მინდა ცხენირეშე სანადიროდ წასვლა.
- მადა, ინადირე.
- შენ არ დარჩები?
- არა, წავალ.
- ხორცი აივანზე გაიტანე.

გრიგოლი დათვრა, ალერსიანი გახდა, კოცნიდა ტონის, ალექსეევს, გლუხოვს.

სერგეი გვერდ-გვერდ გამოძვრა მაგალიდან. არავის მაუჭყევია მისთვის ყურადღება, მხოლოდ გლუხოვმა გამოაყოლა ჩაწითლებული თვალი და იკათხა:

- ეგ ვაღაა?
- ჩვენი ბიჭია...
- ჩვენი?
- ჰო, შინაურია, ჩვენია, მგენი.

საწოლზე წამომჯდარ ედუარდს ხელში ქაღალდის ფურცელი ეჭარა, საცალით კითხულობდა, მხრები უძიგძიგებდა.

- რა მოგივიდა, ედუშკა?
- აჰა, წაიკითხე!

„აქტი, — წაიკითხა სერგეიმ, — ჩვენ, მონადირეთა უფროსმა რიკოვმა და ეგერმა ერემკანმა აღმოვაჩინეთ, რომ ფარდულში გასასუქებლად დამწვედულ ტახს არა აქვს, ესე იგი, გამოჭმული აქვს მკერდი და უკანა ნაწილი. სიკვდილის შიშეში გაუჩქვეველია. რის შესახებაც შევადგინეთ ქვემოთ აქტი“. ჯერ მარტო მონადირეთა უფროსი რიკოვი აწერდა ხელს. აქტი ვიღაცას დავარდნია. სერგეიმ ფრთხილად დაკეცა ქაღალდი და უბის ჯიბეში ჩაიღო.

- სამაჩსოვროდ მექნება.

— ნუ, სერგეი ივანოვიჩ, არ არის კარგი, — უთხრა ედუარდმა. — მაგათ ხომ სჭირდება ეგ ქაღალდი.

- ახალს დაწერენ.

— საიით? — ჰკითხა ედუარდმა სერგეის, როცა მან უნტები და ქუროტუკი ჩაიკვია, თავზე ქუდი ჩამოიფხატა.

— მე, ედუარდ ალექსეევიჩ, ვერასთან მივდივარ! ვერასთან მივდივარ! უნდა გავიგო, არსებობს თუ არა ქვეყნად სიყვარული!..

მანქანაში ოღნავ აგრძნობოდა ახალი ხორცის სუნი. სერგეიმ ძრავა აამუშავა, დაელოდა, ვიდრე ისარი წითელ ნიშანს შეეხებოდა, და გადამცემი ჩართო. გზატკეცილზე გასვლისთანავე მთელი სიჩქარით გააფრინა მანქანა, მაგრამ უარები უცებ შავ უზარმაზარ ჩრდილს შეეფეთა. ჩრდილი გზას ფარავდა და სწრაფად იზრდებოდა. ღრჭალებდა მუხრუჭები, ძრავი შემზარავად ბლატოდა, თითზე ჩამოსათვლელი მეტრებიღა რჩებოდა, ცხენირეში კი იდგა, გაუნძრევლად იდგა გზატკეცილზე. „რამ გამოიყვანა აქ? რა უნდა? რისთვის მოვიდა? ეს უსამართლობაა...“ ფიქრობდა სერგეი და მთელი ძალ-ღონით აწვებოდა საყვირს, მაგრამ ცხენირემს არ ესმოდა მანქანას ბლავილი, ცხენირეში იქ სასიკვდილოდ მოსულიყო.

იასუნარი ქაქაბაძე

თოვლიანი მხარე

რომანი

თარგმანა ლილი მამულაშვილმა

მთარგმნელისაგან

თანამედროვე იაბონური ლიტერატურის ერთ-ერთი უდიდესი წარმომადგენელი იასუნარი ქაქაბაძე (1899—1972) რადიკალური თავისი შემოქმედებით აღმოაჩინა ლიტერატურაში, რომელსაც მნიშვნეული აქვს ნობელის პრემია.

შემოქმედებითი ცხოვრების დასაწყისში იგი განიცდის დასავლეთის მოღერნიტული სკოლის (პრეტა, ჟოისი, ფროიდი) ერთგვარ გავლენას, მაგრამ მალე რადიკალურად ეპიჯნება კლასიკურ ეპოსებს და თავისი შემოქმედების მასშტაბობებელ წყაროს იაბონური კლასიკურა ლიტერატურის სათავეებიდან იღებს. მხატვრული ხედვის, სიტყვის მოყვარული ვაზრების, მსოფლალქმის თავისებურებით იასუნარი კავბატას შემოქმედება, გამომდინარე იაბონური კლასიკური ლიტერატურიდან, მკვიდრად უკავშირდება ბუღისმის ერთ-ერთი სკოლის—ქენის მოძღვრების გათქვიკას.

ქენის მიერ გარეგნული დიდობისა და ძალმოსილების, ნოჩენებითი აღმტებულობისა და ფუჟე გამორჩეულობის უგულვებელყოფა თავის დროზე შესანიშნავად შეერწყა იაბონულთა კავბებს მშვენიერებაზე. იაბონური კლასიკური ესტეტიზმი მშვენიერად ცნებს უკავშირებს არა ძალასა და სიუხვს, არამედ ქალურ სინაზესა და სინტიფეს. იასუნარი კავბატაც, როგორც მწერალი და შემოქმედი, განაღილება არა შუი საეკენეების სამერაფელ იაბონაას, არამედ მისი შუიკა მიმართულია სწორედ ერთნული კლასიკისაკენ, მისი შემოქმედებისათვის ეცხთა მებრძოლი გმირის საზე, იგი ღირიკის ჩვეულებრივ ყოველდღიურობაში ეძიებს შინაგანი ღირიში, მატყფი ნოჩენილობა, ესტეტიკობა—აი, ის ძირითადი, რითაც განსაკეთრებარ განთიჩნევა მწერლის მხატვრული სიტყვა.

ათოვლიანი მხარე“, რომელსაც აღმანახ „საუნჯის“ წინამდებარე ხაიერი ქართულ მკითხველს სთავაზობს, წარმოადგენს ერთელ ღირიულ ნოთხრობეს, სადაც პოეტურად არას გადმოცემული აღამიანთა ურთიერთფაშოკიდებულება, გრანობათა სიფაქრზე

იასუნარი კავბატას ეს მითხრობა სწორედ ეს ხაწარმოებია; სადაც ყველაზე უფრო ხაოვლად გამოიკეთა მწერლის განსხვავებული ხელწერა, მისი თვითმყოფელი სტილი. იგი თანამედროვე იაბონური ლიტერატურის შედევრადია აღიარებული და მსოფლიოს მრავალ ენაზე თარგმნილი.

მითხრობის სიკვდილი უკავტრესად მარტოეა—ტყვის საკაქრო ებანში აღმაივებული და ვაზრდილა, ფეჟე შუიკა ხაზა მიღწეული სიმამრა ჩაბოლის ქუჩისა ჩრდილოეთში, რათა დატყვებს აქაერი ზენების, აისბეტყვითა და მშვენიერებით აქ, ამ თოვლიან მხარეში სიმამრისა ვრძნობებისაგან საცლად სულში ნოუღადაცლად იტყუბა მწყერი რა იაბონელი ქალის—კომეკოა საზე, რომელსაც კავს თავისი სულიერა სიფაქრითა და სინტიფით უფრო აოცება, ვაზრე ვარეგნული საღამაზით. მაგრამ ზერელე, ყველაზე და ყველაფრისაღნი უტალიტარულიად ვანწყობილი სიმამურსათვის ეცხთა ხაბუბილი სიფაქრული, მასაგან სარულიად გაფხუბარია კომეკოს თავფაღება, მისი აღადლებული გრანობა.

მითხრობაში მნიშვნეულადანია აცგალი უტარავს, საშბოლიკს, იაბონულმა მკითხველმა იგი

მოთხოვნის პირველსავე სტრიქონებში ამოიყენა „ორი პროვინციის სახელგანთავსებელი გვირაბი გაჭიმული. ცვარაბს იქით თოვლიანი მხარე იწყება. მატარებელმა ბნელი გვირაბი გაიარა და ხანიშნო სადგურზე გაჩერდა. დამე განათდა. ვათენდა“. გრძელმა მატარებელმა გამოიჩინა თოვლიანი მხარე დაბრუნებულმა იმ სამყაროთა, რომელიც მატარებლის გაღალბა დარჩა. თოვლი იპროვინციებისათვის სიმბოლოა სიბნელის, უშუალოების და არა სიცოცხლის, გულარძნილობის, სიმარტოვის. თოვლის ცქერისას იპროვინციებს ნიბლავთ არა მხოლოდ მშვენიერება წელიწადის დროთა მარჯულილი მიმოქცევითა, არამედ თოვლი მათ გულში მბაღებს თბილ ვრძინობებს, მახლობლებსა და ნევობრებზე ფიქრს, მონატრებასა და სინანულს.

თსუნარი კავებატას სოფელსათვის ნაწარმოებთა უმთავრესი დანიშნულებაა — ტექნიკის, რაციონალიზმის საუკუნეში ადამიანში არ ჩაქლას ადამიანური ვრძინობები, არ წაღვეს ადამიანის ადამიანთა მისასდღელი ბილიტი.

მორი პროვინციის სახელგანთავსებელი გვირაბი გაჭიმული. გვირაბს იქით თოვლიანი მხარე იწყება. მატარებელმა ბნელი გვირაბი გაიარა და ხანიშნო სადგურზე გაჩერდა. დამე განათდა. ვათენდა.

ვაგონში, გასასვლელის მხარე მხარე, ახალგაზრდა ქალი იჯდა. ქალი წამოიღო, სიმამურის გვირაბით ფანჯარასთან მივიდა და ჩამოსხნა. ვაგონში ციცი, თოვლის ხურნელათ კოლექციონერი პაერი მკითხა. ქალმა თავი ფანჯარაში ვაგონ და ხიერცეს გახსნა:

— ბატონო სადგურის უფროსო!.. ბატონო სადგურის უფროსო!

მაღე თოვლიე ნელი საბუჯის სმა ვაიბა და ფანჯარას ხელფარნიანი კაცი მიუახლოვდა. მკითხა ქული უფროსზე ჩამოფიქრება, ყელსახევი ღამის ცსკირამდე მკითხა მოხვეული.

„ნუთუ ასე ციცი?“ — გაიფიქრა სიმამურამ და ფანჯარაში გახსნა. ყრუ, უდაბური ადგილი იყო. შორს, წიბის მარას, ექ სადაც თოვლის ქათქათა ხიოყარეს შავი ჩრდილავით დახვდომიდა ბანჯი, თრითე უღაჩათო მენობა მოჩანდა, ავლათ რკინაგზებების სახლები თუ იყო.

— მე ვარ, ბატონო უფროსო, მე კეძახლით! როგორ ბრძანდებით?

— ა-ა, მენა ხარ, იოკო! მამ. მადისარ მან... აქ ეი, ბი ხედავ, რა ხიცივეებაა.

— გავაგე, ჩემს უმცროს მამს თქვენი უმუშავია, კმაღლობით, ბატონო სადგურის უფროსო.

— მო, როგორ არა, მუშაობ... ემ, ასეთი ვერაზა ადგილია, ისეთი მოწყენილობა, მემონა, არ აქვლექდეს. ცოლო, ახალგაზრდა კაცი.

— ახალგაზრდა ეი არა, ვერ ისეე მიქაა, ბატონო უფროსო. ძალიან გიხიცი, თვალქვეშ იყოლით, ყურადღება მიაქციით...

— მიაქციე. მამ რას ვიხამ... ვერჯერობით ეი რა უჭირს, ვანზეა, ხამხამურსაც თავს რივიანად არიძევს... მაღე ცხარე დღეები დაგვიადება. ვაგონებს, ბლომად გვექნება სამუშაო. შარმის ამ დროს ასეთი თოვლიანობა იყო, ენით აუწერელია, მოდიოდა და მოდიოდა მკაცრი, მატარებლებს აჩერებდა. იღვწენ ასე საცოდაოდ. ასლიმბლო სოფლებში ხალია საქმეს ვუღარ აუჯიოდა, დღედადამ ბრძანეს არჩევდნენ, დახარალებულებს უსარშევდნენ.

— ბატონო უფროსო, თქვენ რაღაც ძალიან თბილად ხართ, მამ ეი მწერდა, ვერ ვიღვივებ არ ჩამოცემათ.

— მე? თბილად ეი არა, თბილად კამონთ ზედ მაცვია. ახალგაზრდებს რა ქული მოეკითხებათ. აცივდება თუ არა, სხედან და ხუხაკენ ხაკეს, მერე ვაგონებიან და გორაობენ ღოვანში... — თქვა სადგურის უფროსმა და ფარნიანი ხელი რკინაგზის სახლებიხაკენ გაიქნა.

— რას ბრძანებთ, ნუთუ ჩემი მამი მენგია სმას?

— აჰ, არა!..

— უაჰე მადისარი, ბატონო უფროსო?

— მო, ექიმთან უნდა ჩაკედ, დაჭრილი ვარ!

— უმე, რას ბრძანებთ!

სადგურის უფროსი, მართალია, ამ თავის თბი კამონის ვარა თბილ ბაღტომიაც იყო

ქალი თითქმის ცხვირწინ ეჯდა, ცხადია, პარდაბარ ხახუნი უყურებდა, მაგრამ რატომ-
ღაც რცხუყნობდა და ცხადობდა, თვალი ღეროვებინა. მატარებელში რომ ვაჯდებოდა ამ გოგოს
ცანცხადი, ელდაბავით სიღამაზე მაშინვე თვალში ეცა, თუმცა ისევე წუთს მას წყნარი მამა-
კაცის ყურმურთაღი სვლაც დაღიანდა და, წარამარა იქით ყურება უხერხულად. — გაოცდებოდა.

მშვიდსა და უწყინარ მოაბეჭდილებას ხტოვებდა ხარკეზე არეკლილი მატარებლის მკვეთ-
ლა და აუგანიერო იყო მისი გამოხედვა. ენ იცაბ, იქნებ ეს მისი ბრძანებ-
ქელის მტარდა რომ უყურებდა. სიკულებსაგან დაუწყებურებულა და უაღაჯო, მოვლი თავისი
არაგბით. თუმცა ძლიერ შესამსწერ, მაგრამ როგორღაც ანგლონო მესხობაზედაც, ხაბო
პარდონის, გამოსატყავდა. თექვემ მარფი მქონდა ანადებულა, რომლის ერთი ბოლო პარსა
და დაწვებზე ეყარა. როგორც ეს მარფი კაცს ცხვირზე წაშოუფარებოდა, ქალი ვიქნა მუდ-
როან მხერის არ დაადიდა, მარფს ხახათ გაუსწორებდა, თან იქეთი უწყნარ იყო, ისე წა-
რამარა უსწორებდა კვდხახევეს — უწყნარაში პარსობდა ხაბამურა. ისევე ვიქნებზე კაღიბურულ
ბაღტოს შეუბწროვდა, კალთებს ამოუწებდა, კაღვე და კაღვე თან ისე მუხებრივად, ისე
გულწრფელად, ისე გულთათად ირჯებოდა, ხულაც არაგის დაგიდევდა, მკაინი, ხარც კი
ახიოვდა, ხე იყო. არგვლიე ყოველივეს გახტოვდა, ცნობებოდა, თავის იდუმალ სამყაროში
წინაქმუდოვდა ხაბამურა კი უყურებდა და ისე ევონა, სიკის უხედავებაში ეს არა, უცნობ
სახმარა ესედაც, მას თანმავლობასა ვარ აუღიანდა. ან იქნა ისე ხხარებულად ამიტომ ეწვე-
რებოდა, მოუღ ამ ამბავს ცხადად ეს არა, ხარკეზე არეკლილ რომ სვდებოდა.

ხარკის ბედნიერება მიწმუნებინა ერთადერთული ბუნება მოდუდელივებოდა... არა ეს თავად
ბუნება ეს არა, ეხვე ამ ბუნებას — ამ მოთა, ამ მინდვრების ანარკალი იყო, და ეს იანი სუ-
რათი, თან ანარკელი. ისე როგორც კინოფილმშია, თრმავა კადრით ვინაგვლებოდა კარმბ-
ნეთს. არ იყო თანავე კავშირიც კი ურნა და მოქმედ პარსო მოარის, მაგრამ ევონში მუდო-
მა ქალ-გვებს მოწვევსათა არგვლობა ხარბულაშემდგარი ვარკებუნების მორთოვლარე სურ-
თებს ვრწყებოდა ცნობასედა არეკლი და ხაბამდოთი მატარებლის სამყაროს ეწინადა. ისე
ძლიერა იყო ეს შეგონება, როცა ანარკალი ბორს, მინდორში აბრდვიალებულმა ცეცხლის
ათინათა უცხო ქალის ხახუზე იფვოქა, ხაბამურა აბრდვიალივინ ვაშრა, ვაქმდა!

და ხანია, შიე უნდა ვარკებზე იქით სიხვეწა, ვარკებებს თავზე ვაჯდომდვარა ზეცის
დახაღურს კი ვაღწ ისევე ვარკიბურა შიე დახთამაშებდა. ხაღამოს მანდბუნება მორთაღ
ბუნება, მორთაღია, ვერ დამის წყდიაღს არ მათენიქა, მაგრამ ხაღა იყო ფერთა ახ ხაკი-
გასე! უღიმღამოდ, მოწყნით იმხირებოდა მთა ბარა. და მანც ხაღამოს ამ მწყურდავრულ
ბუნებაში, ცხადია, ამ ქალის ხახის გამო, ისე როგორც მოუხტოვრულ გრმობათა ნაკადში,
ხაღიერა ვანი და დაბამუდობა ივრმობოდა, ხახე მანაზე არეკლიდა ბუნების ერთ ნაწილს
შეგაროვდა, მას ირგვლიე გამუდმებით კრთებოდა — ვაბეღუებდა და ექვრებოდა ვაგონებს. გა-
მოკაღებულე ვალ-მინდვრებას დაბეღული ხატები, რის გამოც ქალის ხახე გამქვარვალე გვი-
ყენებოდა, თუმცა იმ გრუბრებულ კრთობათა გამო ვერც ის დაგვევარებინა, მართლც ვამქვირ-
ვალე ყოთ ავა თუ არა. ისე ვანია, მამწყურათა მოცულა ეს მოცხა, ეს მანდვრება, ხაღაღ.
მანის უფარ კი არა, ამ ქალის ხახეზე მოაგაღებოდა. არც ვაგონი თუ ვარკაღ განათებუ-
ლი, არც ხარკე აყო სამყარა — იგი არც ხაბამდებს ირგვლივდა, არც გამოკვეთილ ხატს
არგვრებდა — და ია, ხარკელქვეულ ფანჯარაში მოშვირად ხაბამურის აუღამყოთი თანდათან
მაიქვრდა, თანდათან დაიკული ბუნებას ღამქვრამი მოცურავე ქალის ხახემ ვახსმო...

ანარკელ ქალს ხახეზე მინდორში აბრდვიალებულე ცეცხლას ათინათი მოყუნა, მაგრამ
ათინათა მორყულა ცეცხლის შუა ვარ დაჯამა, თუმცა ვარც ცეცხლმა აჯომა სავთარ
ათინათს — ათინათმა ქალის ხახე მოღიანად მოიღვა, მაგრამ ვერ ხანთი, ვერ აავარვარა, ვა-
ნაღან ეს თავად ცეცხლა კი არა, ამ ცეცხლას მოილოდ ცივი და შორეული ნაყნბი იყო.
ია, ცეცხლას ათინათმა ხარკეში არეკლილ თვალში ჩახხედა, შიე მუქად ჩაგვა და ხაღამოს
ხანდაბურ ქალღებში მოკაღელ, დაუმაღებოთ მოცულ ცეცხლათელს დაბამეგება.

ქალს მის წინ მუდომარე მამაკაცის დაუანებულა მხერა არ უვრძენია, მოვლი მისი ყუ-
რადღება ავადმყოფისავენ აყო მამკრობილი, რომც გამოკვდა, მინახე ხაკუთარი ხახის ან-
რეკლს კი არა, ფანჯარაში მომხარად კაცს დაინახავდა და, სულ ერთია, ვერაფერს მიხვად-
ბოდა.

ხაბამურა კი აჯდა და ქალს ჩუმაღ უთვალთვალებდა. ისე ვაბტაცა ხარკეში არეკლილი
ხაღამურა ბუნების სღამბრულმა ხამყარამ, ანარკაც არ მოხვლია, მისი ხატციელი ამ ახელ-
გარდა და ცის მამართ არცთუ ისე ღამაში და ხახაქაღული რომ იყო.

ექნებ ხწორედ ამ სღამბრულა ხიღუებით შეგვრობილმა თავი ანარკელ რომედილიც

შათსობის კმარად წარმოიღვანა და როცა იმ ქალმა ხადგურის უფროსთან დარბაზდური საუბარი გააბა, კიდევ უფრო მეტა ცნობისწადილი ივრინო მას წამართ.

მატარებელი ხადგურიდან რომ გამოვიდა, გარეთ უკვე წყვილი დამე ეწეა, მალე ხარკზე ჩახქერავით წამოხუდა მუნებთს სურათები მაილია და უმაღლე ხარკშიც რაქიაი მაგიური ძალა დაკარგა, მართალია, ქალის ხატოცა ხასე იავე არკელებოდა ხარკის გლეჯა შედამირზე, მაგრამ სიმამურამ ორთქლით შეცვარული მინის წმენდის თაფი ანება ვინჯიდან იმ სილამაზის, იმ სათნოებისა და მაღლია ხავსე ზრუნვა-ბატრონობის, რასაც ქალი თავისა თანამგზავრის მიძარა იზენდა, ეს მაინც ცივა და ხელშეწყობა ვიცხადე იყო.

მაგრამ ერთხელ კიდევ გაოცდებოდა სიმამურა; ერთხელ კადევ უნდა ეფეთქნა იმის ცნობისწადილს — ქალაცა და მისი თანამგზავრიც სწორედ იმ ხადგურზე ჩამოვიდნენ, სადაც თვითონ სიმამურა ჩავიდა, თითქოს ზადაც იზადედა, თითქოს რაღაც აკეცდებოდა იმ ხადგურთან, მიხრუნდა და ყურებსაც კა დაუწყო. ღამის თვალებით ეკითხებოდა — მეტე, მერე როგორღა წავიქცეო? მერე თავისი უწყარ ხატცაველას თვითონვე შერცხავ, თან საქანზე გაღმონგდისის ხაცავეშიც ძეაღსა და რბილში დაუარა და ერთბაშად გამოიფხავლა. მერე იმ მხარეს აღირ ვაუხუდაც, ართქლნაველს წან კადაუარა და ვხა მოკლეზე გაღაჭრა.

როცა ქალის მხარზე დაერბობილმა კაცმა მოკლეზე გადახველა მთინობა, ხადგურის მორიგეს ხელი ეკუქნა და არ ეკუქნა.

სწორედ იმ დროს ხიმუღილის საბარვო მატარებელი წამოიხრთა, ქალაცა და მისი თანამგზავრიც სიმამურანს თვალთაყის წარიტაცა.

სასტუმროს მხარური ტანხაცქელში ასე იყო გასკეული, კაცს მუხანძრე ეგონებოდა — ყურებზე ქუდისთიფსატუელს ეყრბო რეჩინის ნექქისი კცა. ის ქალიც, მოხადეველ დარბაზში რომ იჯდა და ვიდიცხ ედოდა იმ კაცით იყო ჩაფუთული — ლურჯ მობახხამში ვახვეულს თავზე კაბიუქონი ეხურა.

თბილად გაღუღუნებულა ვაკისიდან სათხოვანთიდილ სიმამურას, მართალია, ჯერ ხაცივე ასე არ შეეერჩია, მაგრამ უკ თოვლის მხარესი ჩამთარხა და თოვლობას წელს პირველად იყო და იმ თბილად ჩაცმულ-დაბურული ხალხის დანახვამ უფრო შეაძინა.

— ნუთუ ასე ცივან? ისე ხართ ევალანა ჩაცმულ-ჩათბუნებულები...

— დიხს, კაი ხანია ზამთრის ტანხამოსა გვაცვია. დიდა სიცივეება დააჭირა, განსაკუთრებით ხადამთობით ეანახს, აი, თოვლს რომ გადაადებს და ცა რომ მოიწმინდება. ახლაც აღბათ ნულ გრადუსზე ნაკლებია.

— ნუთუ ნულზე ნაკლებია?..

სასტუმროს მხარურთან ერთად მანქანაში რომ ვდებოდა, სიმამურამ მუქრა თოვლში ჩაფლულ შენობებს მოავლო. სახურავებზე ყინულის კრიადა კადაღუება ეკიდა. უმიხოდაც პატარა, ჯუჯა ხასლები თოვლში კიდევ უფრო დაბაღა და მოუხეშავი ჩანდა. მდუმარებაში გარინდულადყო სოფელი, არსაიდან ხმა და ჩამიჩუნნი არ იხმოდა.

— პო-ო, ჩანს, მაგარი ხაცივეა, რასაც არ უნდა მიეკარო, ყველაფერა გათომადლია.

— შარშან იმ დროსაც ხაცივე ღამის ქვას ხეთქავდა, ყინვამ ოცდარაღაც გრადუსამდეც კა მოაღწია...

— ეტყობა, ჰარაქიანა თოვლა ეცოლინება.

— დიდთოვლობას ზოგჯერ ერთ ძაღმდეც აღწევს.

— ხაცა აღბათ წამოყა და წამოვი უარტენი...

— დღე-დღეზე ვეღოდეებით, იმ პერიოდში ასე იცის, ერთი თუ გაბა, მორჩია... ამის წინებზედაც კარგა გეარაიხად მოითევა, ყველაფერა კადაათეონრა, მალევე კა დადნა, ახლა ერთ სიკეუმდე? თუ ექნება.

— ნუთუ თოვლი იმ დროსაც დნება?

— კი, როგორ არა, მერე და მერე კა ხულ უმატებს და უმატებს.

— ხომ არ იცავთ, ის ქალიშვილი, ნახწყელებლინ სახელმა რომ ცხოვრობდა, სხვაგან ხომ არ წავლიდა?

— არა, აქავეა. ეს-ეს არას ისიც ხადგურზე ტრიალებდა, აი, ლურჯმოსასხამიანი ქალი რომ იჯდა.

1 ძიუ — სივრცის საზომი, უღრის 3,03 მეტრი.
2 სიკეუ — სივრცის საზომი, უღრის 30,3 სანტიმეტრს.

— აი, ის აქა? შეიძლება დაგებტიყო?

— დღესვე?

— ჰო, დღესვე.

— ეერ გეტყვიო. ამბობდა, ბოლო მატარებლით მანუყელებთან გავი უნდა ჩამოვადხო. სადგურზეც იმის დახმევდრად მოკვდა.

უცნაურია... გამოსდის, რომ უანჯრის მინაზე არეკლილი ის უცხო მარცხენა მკერდი იყო. ეტყობა, მახსენებლობს აქამყოფა ვაჟა შაბუაიძე, ამ ქალს სახელს პატარა მკერდი უწოდებდა. ვუღიანოვებდი სიმამურს აქ, ამ თოვლიან მხარეში ჩამოვიდა...

ამის გაფიქრებაზე იგრძნო, მკერდში გულა როგორ შეეკუმბა. თუმცა, კაცმა რომ თქვას, ამ უცნაურს დანოსიკვით არც ახე გაოცებულა იყო.

ერსიანად მათი ხული უცნაურმა წინასვრძობამ შესძრა — აი, უცვე თვალნათლივ ხედავდა, რა უნდა მომხდარიყო ამ ქალსა, მოგახემაღ რომ დაურჩა მის ხელს, და ამ თვალმაცვცხლა გოგოს შორის, ცალ თვალმა აღვა და ოთხნათა რომ ინთებდა. ჩანს, სიმამურა ჯერ ასევე უანჯრის მინაზე არეკლილი ხდობრული სურათების ტყვეობაში იყო — სომ შეიძლება, სარკეში მოღვლედავე დაბეული ბუნების ის სავადი დროის ნაკადის სიმბოლური გამოხატულება იცხოს, — ფიქრობდა...

როდესაც ხომალური ამხნოდან გამოვიდა, სახტუმროთ უცვე ძალსა და მღუძარებას მოეცნო. ვანიადან სათბილიმური სესონი ვერ დაწვებული არ იყო და მთელ მუხობაში მხოლოდ თათო-ორთლი კაცა თუ დაკანტიუნტობდა, ყოველი ნაბაჯის კადაფკმაზე ნემსისული კარების ხრილი დაძველებულ დერეფანს აგებდა. გრძელი დერეფნის ბოლოს, მინასვევმა, ვიღაც ქალა დაიხახა, ქალი ქანდაკებააიეთ გაუნძრევლად იდგა, კამოსის კალთები წავად მოლაბლაზე იატაკზე ეუინა.

გრძელად დაშვებული კამონის დანახვაზე ვუნებაში ვაიყარა, კეტევი გეიშად სომ არ დაეგო, და შეკრთა სიმამურა! მკერამ ქალს თავი შეტახიკტად დირხეულად ეჭირა, ავა დინჯად გამოეძარათა სიმამურაბავენ, თავა თდნაყ დაბარა, დარბაისლურად შეეხალმა და მომორებით შედგა. სიმამურამ შდევსა ნაბაჯის გაწია ქალისავენ, აი, ახლოს მიედა, წინ დაუდგა, მკერამ ხმა არ ამოიღო, იყენა, სიტყვაც იღარ დახძრა. მამის გალიმება სცადა ქალმა, მკერამ მებუდრულმა ხახემ დამაღა არ შეკმნო, მოცინარს კი არა, მოტირალს უფრო დაემსგავსა. ერისანს განუძებული იდგა, მერე ახახდად ვატრიადდა და პარდაპარ სიმამურას ოთახისაკენ წავადა.

რამდენმა წყალმა ჩაიარა, რა დადი დრო გავიდა მას შემდეგ, სიმამურა კი ერისკლავ არ ჩანოხულა, ერისხელაც არ მოუწერია, არც შებირებულა იაბორური ცეკვების სახელმძღვანელო გამოუგზავნია. სეტევი რას ფიქრობს, როგორ აფხვებს მის საქცაელს ყოველივე იმის შემდეგ, რაც მათ შორის მოხდა? ვეროთი, დრო ატარა, მერე წავიდა და დაიგაწია! ვანა ხაწყენი, ვანა გულსაკლევა არ არის? ვანა სრული უფლება არა აქვს, მან არ გახცვს, იღვეს ახე და ევლოღოს, რათა სიმამურამ უთარას პარეკლმა, ბოდიში პარეკლმა მოუხადოს? მკერამ ქალს კვერდით მამიკელი სიმამურა გრძობდა, თუმცა თავა არ აუწვევა და წესიერად ხახუნი არც კი შეუხედავს, ეს ქალი არაოფ ადნაშაულელება, მთელა თავისი არხებით მივლტვობდა, გული ხომო-ხომოხათა ბქონდა ხავსე. ანკი რა უნდა უთხრას? ყოველგვარი თავის პარადლემა ახლა მხოლოდ უთარობა იყო. გრძობდა ქალს ამ უპარატესობას და ღუძდა. მერე ოახლიათს გულმა ჩათვლი ჩაუდგა, მთელა მისი არხება წოიღვა.

კახესთის რომ მიკვანენ, სიმამურამ დაბუჭული მარცხენა წინ გაწია.

— აი, ვახ ახსოვხარ!

— მართლა?

ქალმა ხელი შეღმა ჩაავლო, კბის ხაფეხურებს შეუკვა და სიმამურაც თან გაიტაცა.

— ამას ვახსოვარ, არა, აა, ამას?

— არა, მარჯვენა არა, ამას, მარცხენას... — სიმამურამ მარჯვენა ხელი გაინთავისუფლა, კოტაცუზე ვადაფარებული ხაზნის ქვეშ შემაღა და ქალს დაბუჭულა მარცხენა გაუწოდა.

— ვაცა! — წარმოიქვა ქალმა გულდარჯად. ოდნავ, ხულ ოდნავ გაიღიმა, დაბუჭული ხელი გაუშალა და სახეზე მიიტკბო. — ამას ვახსოვარ, არა, ამას?

— უ, რა ცივი თმა გოქვს! არ ვიცოჯი, თნის ახე გაყინვაც თუ შეიძლებაოდა...

— ტოკაოში ჯერ არ მოუთოვია?

¹ კოტაცუ — ტავა, რომელსაც იაბონელები ოთახის გასათბობად ხმარობენ.

— ვახსოვს, მაშინ რას მეუბნებოდით? აი, სედე, მართალი არ იყავი. ასე რომ არა, ამ თამაშს და ვინცაში აქ რა ჩამოსაყვანდა, თანაც ამ ზამთრის მარხს.

„მაშინ“ ის-ის იყო აღმოსავლური დღეები აწყობოდა, სედეასობის ჩამოსაყვანის შავი გვეგლო და მთაში სეტყაღის მოყვარულები ახლად შეფოთლად მოეხს შეტყაობდნენ. ეს ის დრო გახლდათ, მაგადიდან ბეების სონსი ეღორტება რომ ვაქრება ხოლმე.

უქმსა და უღანდელ ცხოვრებას მასვეღელ სამამურას იღარფერი უტყობს, გვეფერო ახლდებდა, ბუსება კი არა, საკუთარი თავის მიმართაც კი გულგრილია. თუმცა თავადვე წუხდა თავის ამ გულდამწიფლობას და ცრმობებისათვის. უქმე რომ დაებრუნებინა, პირს სმარად იზამდა ხოლმე მოსახურს. მაშინაც შეიდა დღე და შეიდა დაძვე ინეტაღლა მთა-მთა. აქედან ცხელ წყლებზე რომ ჩამოვიდა, გვიშა მომიბატოეოთ — დახოვა, მაგრამ დაბეჯითებით ვერაფერი უძახუსება: ხოფელში დღეს ვნა მწენებლობა დამთავრდა. აქედან დაიდა ბუშია და დრობტარება აქეთ. ნადანსხათვის მწობაც კი აქანაგეს, აი, წარმოსაგენება რომ იმართება და არეკუმის წაღ რომ გამოეყო. აყობდაც იმ ხალხსე იქნებათ, სულ რაღაც თორმეტ-ცამეტა გვიწია, აბა, თორმეტა გვიშა ასეა ხელს რას ვახწვდებოთ და სოფლს ახე უთხრეს: „აქ ერთა ახალგაზრდა ქალი, მახწავლებლის ხახლში ცხოვრობს, იქნებ ახ დამოსხმდეს და მოკლეს, მართალია, ახლა იმაც ხალხშია, მაგრამ დიღხანს არ ღარჩება, ერთა-ონს იცეკვებს და წამოყა“. როცა სამამურამ ავიდა, ყან არას, რას წარმოთქვამს, აფხხნეს, სამამურსე დაგვრება და იმბონური გვეგებამ მოწვევებულა ქალის ხახლში ცხოვრობს, მართალია, გვიშა არ არის, მაგრამ როცა რამე უნახეუარებულა დავიოთა ამ შეფლისი იმართება, დადი ხანძრუნებით უბსიან, მაგენსუნებით, აქედან კომპისი აყარც ასე ახალგაზრდათა არან, ასე ხალხისი ვეღარ ცეკვობს, ეს კი მოველი გულგრილი და სულთ ცეკვებს, სოფელშიაც ძაღლიან აფანებენ. ასე, ნოქრში მარტო თითქმის არახთდეს შეფის, მოკლედ, ცხელ კოვო არ არიან... — დაახლოებით ახე აფხხნეს მაშინ სამამურას.

მას კი გწნა ეპარებოდა, დარწმუნებული არ იყო, ნამდვილად მოვიდოდა თუ არა. მერე მოხალხებურე ქალში ნომერში რომ შემოიყვანა, ისე გაუგვირდა გაიფიქროსებან აფგაღადანაც კი წამოაწია. გოგო კი აფადა და მოსამახურე ქალს გვერდიდან არ იცადებდა, ქალმა წახელი რომ დაამირა, ხახელთა ასე ჩაფურჩადა, ხელადან იღარ გაუშვა.

ქარქარა გოგო იყო, ასე გვეტონებოდა, ფეხისგულეებზე ვაფლებულ ყოველ მაწანა ნომრშიაც კი თეთრა, შუქი ვახდათ. და ასევე გაკვირდა სამამურა — თვალა თუ მარტოებს, მთაში ახლად დახვიაქულში გაზაფხულში იყო დაიცადათ.

გოგო თითქმის ვეამს ცუდობასე იყო ჩაცმულ-დახურული, თუმცა ტანზე მშვენიერად მომდგარი კომპონა ქობა იატაკზე არ დახტრეგდა. აი, თბი კი მართლაც რომ ხუცსოთ იყო, თვა ცა და ყუდამწახელით განხხეიეფებოდა მოკლე შიბი სამოხახეან და რატომღაც მწვოღებს ცრმობას აწყვედა.

როცა დაბარავი მოსე ჩამოვირდა, მოხალხებურე ქალში დრო იხელთა და წავიდა. გოგო კი, მანს, კარვად არ იცნობდა ამ მხარეს, წესხურად ვერც ერთა ამ მწკრეკალს ხახელა ვერ დაახახელა, სოფლადან ხელისგულეფით რომ მოჩანდა. მოიწყინა სამამურამ, ნეტავი სავე მონც იცნობი — ანატრა. მაგრამ ერთბაშად გოგომ ენა ამოიფდა, თავახი ამხავი სულ თავადან მოდამდე ჩაურაკრავა. ამ მხარენი დავამოფეთ... ვეღაფერს გულდაიდ ამბობდა, მაგეყავით გუღუნრეყოფოდა. ერთბაშს ტოკიოში უშემაგია, მაგრამ მეურეეს გამოუსეადა. თურმე აბო-ნურა ცეკვას მახწავლებლობაზე აცნებობდა, სოფელურით, წელიწად-ნახეეარსაც არ გაუვლია, რომ იმ კაცს სულა უფლისათვის მიუბარებოდა... მხოლოდ მათი ვარდაციფილების მერე გავიგე სამდგალა ცხოვრება რა არის, ცცბოფრთბ ახლა ჩემს ხემაზე, როგორც ადამიანს შეფეერებათ. მაგრამ აბა რაიქელი ქალა იტყვას ვეღაფერს გულახა დაიდ ცხრამეტა წლისა ცართ, შეახედავ კი თვდათრსაც მშვენიერად მახცემდი. ამის გაფაქრებაზე სამამურა რატომღაც ვათამამდა, ანაზდავ ხატყვა კაბუკის თეატრზე ჩამოვიდა. ამ გოგოს კი თეატრიც მსეესიერად სტოდნა, ამ თეატრის მსახობებაც, მათი ცხოვრების ახეაღ-დახეაღილა და თამაშის კაიღაც. ხაუნბანს მოსიტრებულა სამამურა ნატაცებით დაბარავობდა, გოგოც, როგორც ეს მსიარული უბნის ქალებს ხეკვით, თანდათან ვმზში შედიოდა, კეკლუცობდა. მანს, არცთუ ისე ცუდად ერეეოდა ნამაკაცის ხახათა და ბუნებანი. სამამურა, რომელმაც ასე მოადო ეს ქალი, როგორც არა გვიშა, სრულებით განხხეეფებულად, განსაკუთრებულად ეცეოდა. იქნებ ამ შეიდი იღის განმავლობაში მარტოობაიდან ვახზრებულს დაბარავი სწეურთდა? იქნებ ვერ ახეე გულში ბინაზედ ჩამდგარი მოემა მოქმედებდნენ მის წარმოსა-

ხეზე? აქნებ ეს ხინაზე გადაქონდა ამ გოგოზე? ერთი კა ცხადი იყო — ხელ უფრო შეტი თანაგრძნობით ამსჭვალებოდა, ხელ უფრო შეტი ხიხლოვებს ვერძობდა.

მეორე ადგს გოგომ ნამიკრში შეუარა, ხაზანათ მოწყობილობა გარეთ, ღერეუნი დატოვებინა.

მაშინვე ეს/ახლა.
ეროვნული
ბიბლიოთეკა

ქალა ჯერ დამჯდარი არ იყო, ვინმე გვიშას ხომ ვერ მომიკებნათ, — მაშინვე ეს/ახლა.
— როგორ თუ მოკიბებნი? — გაიოცა ქალმა.
— როგორღა, იხე! ვითომ არ იცი!
— ფუ, რა საშინელება! აღმათ ხინმარშიაც არ დანესიხმრებოდა, თუ ვინმე ასეთ რამეს თუ მოხოდნათ! ახე რამე მცოდნოდა, აქ ფესხაც არ შეკივადგამდი!

ქალა გაბრაზებული წამოდგა და ფანჯარასთან მივიდა. ერთხანს კარისმოფარულ მათებს გახეურებდა. მერე თანდათან სასიყუე ცეცხლი წაუკოდა.

— ასეთი ქალა მე აქ არაკის მეკულება!
— თუ ღმერთი გწამს, სიღამრებს ნუ იფორქმ!
— ხომ გეუბნებთ, აქ ასეთი არაკის არის-მეთქი! — აგი ხომამურახევენ შემიბრუნდა და აქვე, ფანჯრის რაფაზე ჩამოჯდა. — დამიჯერეთ, აქ არაკის არაკის მაქანკლომს, არაფერს აიძულებს, გვიშა ჩიტავით თავისუფალა, თავის ნებაზე ცხოვრობს. ხომ გეუბნებით, ასეთ-მეთქი! თუ არ დავამდიოთ, თუ მანცადამინც ასე ვანდათ, აი, მთავრითვე ვანმე და თქვენ თვითონვე მოვლამარაკეთ.

— შენ რამ მოლამარაკებოდი ჩემ მივავრად?
— ვითომ რისი გულისხამვახ უნდა ჩავიდიოთ ასეთი რამ?
— რისა და, ამისა გულისხამვას, შენ მე ჩემს მეგობრად რომ მაშინწინარ, შენ დაყოლიებახ ეს ამიტომ არ გედილომ, მინდა ბოლომდე ასე შევამრებახ დივრჩეთ.
— შევამრებახ? — მაშინტად ვამიკორა ქალმა, მაგრამ მალე ასევე უკმეხად დაყოლია: — არა, დიდა უცნაურა ვაცა ხარო! ნეტავა ენა როგორ მოვიტრიალდათ, ასეთი რამ როგორ მოხოდნათ?

— ვითომ ასეთი რა ვთქვი? მთამ ჯანზე მომიყვანა, ხინხლი ამიფორიაქა, ეგ არის და ვეს-ასეთი არა, უწყადლოდ შენთანც ვერა ვარ, გელამარაკება და თქვის პირველი ამრება მიტრიალებს.

ქალა თვალმდამრიალა აფდა, დაწვებზე შიგად დასფენოდა წამწამი. სიმამურა შეხეურებდა და და ამკარა მაშინკაცური კადნიერებით აყვამობდნენ იწისი თყადები. მართლაც რომ საოცრად ღამაში წამწამები შექონდა ამ გოგოს, ყორნისფერთა, მიჯრით მანხმული წამწამები მერე მარჯვნივ დაბრიალა ხელუქი ხახე წამოყნით, დაწვინთაფება შეუყვავდა.

— მაშინ რა მნიშვნელობა აქვს ვინ აქნება, მთავრითვე ვადავა და ეგ არის!
— ეინ-მეთქი, აგი მეც მანდა გეკათხებთი მე ხომ აქ მარველიდა ვარ, რა ვიცო, კვალზე ღამაში ვინ არის!

— მთავრითვე ვადავა და ეგ არის!
— როგორი და, ახალგაზრდა, ნორჩი, კარგად, ცოტა დაბნეულიც თუ აქნება, თან სუფთა და მწყობრით, რაც მთავრით, ენატარტარა არ იყო, ღებობა თუ მომიწდება, შენთანც კარგად ვალებებ!

— ნემოან? ნერედა, ეინ ვითბრით, ვიდუ მოვალთ?!
— ნეტავა რა ხახედედეს ღამარაკოს!
— აგი გეუბნებით, მე აქ ფესხს შემიმდგმელიც აღარა ვარ-მეთქი!

— ხომ არ გავდუნებ, აი, ასე, ქალებს რომ ავდუნესქს, ბარაქათ, მინდა ჩვენ შორახ რაც შეამლება ფიქაში დამოუდესხელება იყოს, მეგობრული, კოველკვარი ქვენა ამრების ვარეშე.

— აი, თახედედნაც ამას ბქვი!
— რატომ არ გეწამს, ვთქვით, ჩვენ შორახ რაღაც მოხდა, რა ვიცო, ხელ რა გუნებაზე ვარ, ღამარაკა კა არა, აქნებ შენი დანახუაც არ მინდოდეს. მე კა მთაში იძენი ხეტიალის მერე აღმიანური ხაუბარი მენიტრება, ხომ ვამივე, რატომაც გერიდეტი? ჩამობული ვაცა ვარ, ნურც ეს დაგაგაწყდება!

— მართლად ხართ!
— ხაქვეც ის არახ, რომ მართალი ვარ! ჩვენ შორახ რაიმე რომ მოხდეს, აღმათ შენა თუგი შენ თვითონ შევზარდეხა... მე კა... ვითომ რატომ უნდა ვავთ იმახთან, ვინც შემიხვევით ხელთ მომხველება... ერთიც ვნახოთ, არ მომეწონხა? ენა არ ვლობა, შენ ამომარჩიო?

— არც იმდენად! — მკვახედ მოხალა ქაღმა და ბირა იბრუნა, მაგრამ მალე ისევ დაე-
თანხმდა: — რა ვიცა, იქნებ თქვენ უფრო მართალი ხართ!

— არადა, ხომ შეაძლება ჩვენი ეს კარგი მეგობრობა ერთი ხელისდაკრებით წაშლილი...
სახეობა და უსიამოვნო გრინობის მეტა გულში არაფერი დაგვრჩეს!

— მო, მუდამ ასეა... მე ხომ ნავსადგურში დავიბოდე, აქაც არ, ეს უხელი წყლებია... —
ანახდოდ ბავსივით გულდაოდ ატაკტიკდა ვოვო, — ეს მუშტრები ხომ ჩემს მუშტრებს უნდა, —
ვევლანი დასველებლები არაან. მართალია, მე ვერ ახალგაზრდა ვარ, მაგრამ ვერ
ვერცევი, მაგრამ რანდენსგან გამოიონია, შეხვედრია კიდეც: მთხროსებია, გულშიაღ
წარდნია, ის კი ისე წახულა, ვერ გამოხტელობია... მერე ბევრა დროც გახულა, ბევრ წყალსაც
ჩაუვლია, გულიდან კი ვერა და ვერ ამოუღია. წერაღებდაც თურმე ასეთემა აწერებია... მო,
მუდამ ასეა...

ქაღმა ფანჯარასთან ტატამზე! აჯდა უცნაური ხასი პქონდა, თითქოს აი, ხის სიძამურას
გვერდით და თავისი წარხული ცხოვრების სურათებს გასცქერიათ.

ისეთი მიმნდობა, ისეთი ადგლი თვალყობით შესცქეროდა, ასე ვუღლიოდ ღამიარეობდა,
სიძამურა როგორღაც შერბა, შეინამუნა — რა ადგილი მთხატეულებათ, — გაიფიქრა.

კაცმა რომ თქვას, ტყუილია ხომ არაფერი უთქვამს? ახლა სიძამურას მხოლოდ ქაღმის
სხეული ხწილია, ამ წადაღის დოკება ხულ ერთი წუთის საქმეა, სტუძარს კი ამას ვერ შეე-
კადრებს. რაც უნდა იყოს, რა წარხულიც არ უნდა პქონდეს, ამკარია, ამ ხატმის ქაღმი არ
არან, მეტისმეტად ხუფთაა, შერყვანელი, ხემაძრისია შესეგო, მაშინვე მახვდება, ამხიარ ქა-
ღმითან საერთო რომ არაფერი აქვს.

ხელია ზაფხულიც დადგება — ამასაც ითვალახწინებდა სიძამურა — თვალთი წამოვი, ამ
სოფელში დაიხვეწებს. ეს ქაღმა (კიდევ კარგი, გემა არ არის!) მის ცოლს უამხანაგებს, აქნებ
ერთა-ორა ცეკვაც შეასწავლოს, აბა ცეკვა რით იქნებათ, მაგრამ ერთს ვერ ათვალახწინებ-
და — ამ ქაღმის მეგობრობასა თუ რაღაც ამდაგვარს რომ ცდასობდა, ასე ბრმაოდ ირჯებოდა,
თითქოს თავისხელში ადღებულზე მიაბოტეს, ფონის საძებნად თავს არ იღლიბო...

კონკრეტო ვერ ასევე მანახე არეკლადი ხაღამეულია მუნებახ ის სურათები უტრიოდებდა,
მისდა უსწესურად ამ ქაღმის რომ აჯეშარებდა. შემოხვევით კეშარბა და შემთხვევით შეხ-
კადრილ ქაღმს კი მხოლოდ იმითამ როდი ვაურბოდა, მარტო მის მთხლოდნელ შედეგებზე
ფიქრობდა! რა აქმა უნდა, არა, ეს ქაღმა, ისე როგორც მწუხრის ბანდში ყახჯრის მინახე
მართაღუ ქაღმის ხატება, არცთუ ასე რეილურად ესახესოდა.

ახსოვს, ვერობულმა ბაღეტმა რომ გაიტაცა, მის ხულში მაშინაც რაღაც ამდაგვარი
ხელობდა. ტოკოს ხეგვრო უბანში ვახრდილხა და დაბადებულს ჭამა კახუკახ თეატრში
პქონდა მოჭრილა, თავისი ხუთი თითივით იცნობდა და უყვარდა. მერე და მერე კი, სტუ-
დენტობის წლებში, აბონურ ცეკვასა და მანტოამის გაჯამევა კველიფერში ასეთი იყო —
უნდოდა მირასძირობაზე ხახწილენოდა ცეკვის არხს, მთელი ძველი ხელნაწერები ვადაქმა,
დადოდა ხან ერთ, ხან სეორე ხკოლაში, იცნობოდა ერთგნული ცეკვის გაღამმუშაებლებს და
ბოლოს ამ ხკათხებზე რაღაც ესება თუ კრატაკული ხარკევის წერას მამყო ხელი, ასეთი
გატაცების ბუნებრივა შედეგი კი ის აღშფოთება ყახლდათ, ერთის მხრივ ერთგნული ცეკვის
ტრადიციების ერთ წერტილზე მიძინებამ, ხოლო სეორეს მხრივ ამ ტრადიციულ ხელთგნე-
ბაში რაღაც ასლის მეტანის უბემსა მტეღლობამ რომ გამოიწვია. ყოველივე აქლიან ვამომ-
დანარე, უნდოდა თუ არ უნდოდა, ის, სიძამურა, უმრადოდ ვალდებულაც იყო (ყოველ
შემთხვევაში, თვითონ ასე მანანდა), თვითრადან პრაქტიკაზე ვადანულიყო, მაგრამ, როდესაც
ახალგაზრდა მოცეკვავეებმა იგი თავიანთ რიგებში მიიწვიეს, არც იცოდა, არც აცბელა და
ახლა ვერობულ ბაღეტზე ვაღამინაცვლა ასე იყო ამ ახალი ცეკვ-ცაღებობით შეპერობილი,
ვადს ასაოვდა აბონურ ხაღბური ცეკვა! ვერობულ ბაღეტზე კი თუ ხაღმე წივნი ან ფო-
ტოტურათი მოძივებოდა, არათერა ღაუტოვებია, ყუღლოფერი შექმნა, ის კი არა, იმდენი
აწივდა, თვამები და პრაგრაძივაც კი მიაღო პახლეორგარეთოდან, ახლა მხოლოდ ვერობული
ბაღეტადა აჯღდა თავად ვერობულია შესრულებით. თუცა დიღად არ დავიდევდათ ამ აბბავს,
ანუწმიაღ არ აჯღებდა! სწორედ ეს იყო მისი გატაცების ეშხი და მარილი, ამის დაბამ-
ტკაცებელი აბონელია მთხაწილეობით შესრულებული ვერობული ბაღეტახაღმი სიძამურას
სრული ვულგრალობაც ვახლდათ. სამაყუროდ, არ იტყვი, რა იოლი იყო ასე წერა! დაიღებდა

1 ტატამი — სი. ს. მ. წალის ნეტა იატაკზე ვახაუენი, ფართობის ძარობი.

წაენსო თუ კურნალს და წერდა და წერდა გამბედეულად ამხუ წერა და გასხვბ, რაც თვალთ-
ოაც არასოდეს ენახა, შენაარ საქმედ ეხახებოდა. თ, რა სახითაღეთო იყო თავის თათამა
ჯდობა და მშვენიერ ხელაყნისისე მიხედლობა, წყაროსთვალავით მოდიოდა, თუბისა, თუკრე-
ბოდა სიდადებელი ნამნა ამ აღუმაღლი დუსაყნისა. მართალია, ხამამურა თუბის ამ სიდადვი-
ლარს კვლევას ეა ემახლა, მადრამ, კვლევა ეა არა, ეს მხოლოდ მათი გონების წარმოახსნა
იყო, იყო განსჯიდა და შეაფასებდა არა ცოცხალ, ხამხლ სორცმესმულმ ~~მრქმს მსმსმს~~
სელოვნებას, არამედ ვერსმული წაენებთა და ფოტოსურათით გადასმული ~~მრქმს მსმსმს~~
კვლევას ეა არა, ეს რელიც შორეულსა და უცნობ შეყვარებულსე ჭმუნვას უფრო შეავდა.
მოუხედავად ამისა, ხამხამს მათიც წაუღამნადა რაიმე ადევნებურო წერადა ვერსმული
ბაღუნის თათბაზე და, ამე განსჯეთ, ამ საქმას მცოდნედაც ეა თავლებოდა, კაცა, მომელსაც
ამქვეყნად სხვა საქმე და ხსნრუბავი არიყერი ვიხნდა, მთელ თემა ხამხოვნებას ამ საქმესა
ბბოვებდა. ეხეც ება, თუთონეუ და ცომოდა ხაკუთარ თავს ამის ვიპო.

და აა, თავისი ეს ცოდნა იღეს პირველად ვაითადცა — ცეკვაზე საუბრათ ქალის გულა
შაინადარა, ეგ არას, ქვეცნობაურად ამ ქალსაც მხევი ვეაღებოდა, როგორც ამ კერობულ
ბაღუნს.

სწორედ ამიტომ იყო, ყარაბის თღნიეს სეგდით შეპერობილი თავისდა უნებურად მისი
ცხოვრებას მტკიცეულდ აღვიღს რომ შეება, იყოს ვრძობა დაუფფლა, თათქის ამ ქალის
შობატყუებლად, მის მახადორებლად აქერდა თადარაყს.

— ვასმის, ჩეყი შორას ყველიყერი თუ ამე დაჩნება, ვრომასეთთან თავს მამინაც კარ-
გად გაგრძობთ, ცოდ-შეიღთან ერთად დასაღვენებლად რომ ხანოლად.

— აა-აა... შეუბედა... ყველაფერს მივბედი...

ქალს ხმა სიუწყედა, ხაყუერაფლი, მერე კვლევდა: ჩანდელი ვეინახიყოს გადამა:
იყოს დაბოკადებულემა მცც ქალის მაცყარს, რაც უფრო უბრადლო ურთიერობა. მათ უფ-
როს ხანგრძლივია.

— რა თქმა უნდა... მამ, მომიყეს, არა?..

— ახლავე?

— მთ, ახლავე...

— მარდისარ ნათცემო! ხად წაგდაე, ვის რა ვუთხრა ახლა ამ შუადღისის?!

— ახე თუ გაწედე, ბებრუხუყნისა მეტა ბარაყინ დაკვრისება

— როგორ გეკადრებთაი, ახე როგორ დაბარაყობთ! ნეტა ვიცოდე, რა ხდება მაგ თქვენს
გონებაშია?! აქაოდა, ცხელ წყლებზე ვარო, ახე გვონით, აქ ყველას ხინდის-ნამუსი ბქვს და-
ბრეულა. შე ეა ვეიქროს, ქაუთამყოფელმა ეცცმა ხაკმარასია ამ ჩეყს ხოფელს თვადი
ვროს უბრადლოდაც კადიყელის, რომ მამინყუ მახვდეს, ეს ახე არ არიბო.

ამგარად ვტყობოდა, ვადიხანენბული იყო, მერე ეა, როცა სიმამური თავს უფლებამის-
ლა და ისევე გამოთქვა ენგი ამას თათბაზე, ვრობაშიდ აფფოქი, მადრამ ბაღლოს მათიც აფსხნა:
იყო ვითხარით, ბებურა გეიშა ჩატიფის თავახუფაღია, თღონდ მუნტართან პატრონის ნებარ-
თეა, კარყე თუ ჯინა, პატრონი მახუსს არაფერზე აყება, ხუდ ხსეყა, როცა ეს პატრონის
ნებარსეთი ხდება — რაც უნდა დაქარათოს, რაც არ უნდა მოუხდეს, ყველაფერზე თვითონ
პატრონივეა მახუსისმეგბელი.

— ვითომ ახეყა რა უნდა მოუხდეს?

— რა უნდა მოუხდეს და, ხამ შეიძლება ქალი დაფესმძიძელს, ათახა რამ ქარი და სნე-
მა შეყვაროს!

თაკას ხუდეღური შეკასიყისე სიმამურს თვაითნეე ვაკცინა და გუნებაში გაიფიქრა, რა
გახაკვარაბ, ამ ყრუ სოფელმა, ამ უკაცურ მოებში გამოყტილა ქალი ახეყა არხვისი და
ყურწაღებული აყოსო.

იქნეს მამიყრახხელსი თანდაყოლილა ამ სათყარა მადრეკაღების წყაღობით, წერგლე-
ქარაფარტია ეცც რამ ახასათებს, ხამამურა მუღამ განბაყუთრებულ ადღოს ამფლაგნებდა
იმ ხაღსას აღათისა და სნე-ჩვეულებია მამარო, ხადაც ან რა ხაღსშიაც მოხელებოდა, ამ
უბრადო, ვროსის მესეღვით პურბეყარ სოფელსაც ხან მამანვე შეამსნია ვრთვეარო სიღაღე
და ვულხადვაითობა. მერე და მერე გამოთრევა, მთელ იმ თთვლასი მხარება იყო მართლიც
თურმე ყველასზე ადბლიანა სოფელი აყო, რეინავა ხუდ რაღაც ორიოდე წლის წან გაეყვა-
ნათ, მამამე ეა ეს ცხელი წყაღემა ახღონახლო სოფდეღებს გარდა თურმე არც არავის
იციოდა, არც არავის მკურნაღლიოდა, მხეღად თუ ვინმე ეწვეოდა იმ დაწესებულეებას, რომლის
ფარდახეც „პახაუზმე“ ან „რესტორანი“ ეწერა, ვინაიდან ეს ხაკრთეღლა, უთავადო შენობები,

მათი შევლითა, შექყარტლულა ხოთქმა სულაც არაფრით შეკლავებოდა ამ სახელ-
წოდებებს. ვარდა იმ სახაუქმახა და რეხტორნიბა, თითო-თითო გემა საწერადმანოებმა და
სამაქარლამოებმათაც ზეადათ, თუმცა არც მათი პატრონები ზეკდნენ მხარულად დაწესებუ-
ლებას ნამდვილ მუღობებებს, სოფლის სხვი ვლესების მკაცხად, იანაც მანოებში, მუშა-
ობდნენ, ამ გლეხებივით იბინიც მაწახ სხავდნენ და თეხადნენ. ჩანს, არც კომპი იფა-
ხებდნენ მაინცდისინც თავიანთ მდგომარეობას და შევლისში ეს ახალეჭრეჭრულად წავს-
მარებოდათ, თავს უაფრით არ იკლავდნენ. ვინ იცის, აქნებ იმხანაც უნდა იყოს, ის
ქალა მახაყდებლის სახელად რომ იყო.

- მაინც რამდენნი არიან?
- ვისი, ვეინა? მგონი, თორმეტი ან ციმეტი უნდა იყოს.
- კოდა, თქვი ახლა, ვინ დაუწახხათ? პო, პო, სახელს მათხარი! — ხამამურა წამოიღო და
დილაკს ხელი დააჭირა.

- მე ასლა წავალ, კარვი?
- მეჩუდა, აქ უშენოდ რა უნდა გაყავით?
- მე ვი სრულყოფილად არ შებატნაიება აქ ფლობა და ამ ამბების ყურება! — ქალმა ასე

წარმოთქვა ეს სიტყვები, თითქოს ხელის აქნევით თავიდან შეურაცხყოფას იშორებდა. —
წავალი... სუ წუხხანია, სულ ზომ არ მიფიციან, ზმარად შემოვიფიციან.

მაგრამ სწორედ ამ დროს თოხში მახარა ქალი შემოვიდა და კამოც არაფრით, იგი
სხვე მთავარი მახარება რომელიც არა მკათხა, ვინ ვნებავთ ვის დეკესხათ, ვერაფერ დაუ-
სახელა.

მალი გემათაც მოვიდა, მატარა გოგო იყო, თქმისმეტ-სეიამეტისა თუ იქცხოთ... ხამამუ-
რამ ერთი კი შეხვდა და მოელი ის წლობა და წადილი მთავრად ჩამთხელის მერე ასე რომ
გვემა და აწვადრთა, ერთბაშად ხაღდაც გაქრა. გულს ხედა შემიბაწვი, მოიწყინა, როგორმე
თავისი უგუნებობა რომ დაეფარა, ასეთი სხვი მიიღო, ვითომ ვერ იხვე ამ პეტიკორ, მალე-
კუჭატრუხულ მაამიტ გოგოს უყურებდო, სინამდვილეში იფა და მის ზურგს უფას ფანდა-
რამა, მწვანედ მახახახე მოყბა ვამყურებდა. ასლა უცეე ლამარეკის ხალისიც აღარ მქონდა.
ნამდვილად მყურებულად სოფლის გემა იყო როცა კამაქიმ მოიყვდა, მე აქ უნდა ზედმეტი
ყარო და წავალი. ხამამურას მაშინ კი ამკარად წაუსთა ვუნება. ახლა მხოლოდ იმაზედა ფაქ-
რობდა, ეს გოგო თავიდან როგორ მოეშორებანა. მერე ვრობაშად გახსენდა, ფობტოში უნდა
წავიფიყო თა იმ ახალეჭარდა გემათთან ერთად თოხიდან გაედა.

მაგრამ ხსტუმროდან გამოსულმა მხერა შენობის უკან აღმართულ, ახლად გამოფიცილი
ფოთლებამ გადაბაბინებულ, მწვანედ მოადლანქ მოას მკათა. მთა ანდამტყვისა მხარედა,
ემახთა, თავიდან უნამობდა ხამამურას და კვა-მადიკის განურჩეულად ვეა უკეთა შევიით შე-
უყვია მთის კალთას.

უცხად მისა ხამამადლა ხარხარი ვაისმა, თუმცა სახელადო, კაცმა რომ თქვას, არაფე-
რა იყო.

მაღლის სახამამურათ დოღლელობა იგრძნო, მობრუნდა, კამინოს კალთებო თბანი ზიტიანა
თა თაღმირთვე ხარბილ ხარბადით რომ დეჟნა, ფეხებთან არი ყუათელი ზეშედა აუფირ-
ფატლა.

სეშელში სულ მიიწყინანქ ცოხაკენ, მაღლა, სულ მაღლა, მაღლის ყროებს ფერი ვაუმ-
კროდლა და ნთის კამემა ზურს იფთრი დაქსიხეიათა თახნდა.

- რა იყო, რა დაუგმართათი? — კომპაკო კრამტომერის ჩრდილში იფა. — ასე გულთანად
იფინათ...
- ვადვიფიქრე, ვესმით, კადვიფიქრე! — ასეე ახახარდა ხამამურა.
- მართლა?

ქალმა კაცს ანახად ზურგი აქცია, კრამტომერის ხევიან შეერა... მალი ხამამუ-
რაც უხიტყოფ მაყვია ქალს უან.

სანტოს ტამარიან ქალა მ დღის ხეხმოკადებული ქანდაკებას იყარდათ, პრტყელ ქვაზე
ჩამოყვდა.

- „მკრილა აღვიფილა, მუა სეფხულძიაც კი ვრიფი ხოი უბერეგს...“
- „რაო, ვეველა აქური გემა ასეთია, როგორიც უხა?“
- „მე მგონი, კი... თუმცა, ცოტა უფრო სანშანგულელს შორის ლამაზებიც ურევიან“.
- მშრალად, უხალახოდ თქვა ქალმა და თავი რომ დახარა, გასერზე კრამტომერის მან-
დახფერი ხიმწვანის ანარეკლა აუთამაშდა. კრამტომერებო შევიით, სულ შევიითა და სეკიას

აეტოტებინათ სწორი, ლატანაკით აქნილი შტოყმა. როგორც არ უნდა მოვეხდომებანი, მოვლი ტანითაც რომ ვადასრილიყავი, ხელემა კლდისათვის დაკეზუნა და იხე აგეხუდა ხახათვის, კუნწერთმდე თვალა მათაც ვერ შეადწევდა. წიწყის მუქ სიმწყანეს (კა თოვლით გადახურა, სის ქვეშ ოდნავ, ხელ ოდნავ მდეროდა ხისუმე.

სამამურა ნებური კრიპტომერის შტანბზე ზურგმაცრდისილი იჯდა, რატომღაც, ჩრდილოეთით სეს ტოტემა გახმობოდა და ღეროში მარვიღუბავით ჩარჭობილი, მკერდისქით მყოფად განსაკუთრდა როგები ზეცას მრისხანე იორავს მიაგავდა.

— არა, გესმის, როგორ შეეცდა! — თქვა სიტალით სამამურამ. — შევინა, ყველა აქაური გემა ლამინა-მეთქი. რატომ? რატომა და იმიტომ, მითიდან ჩამოსვლისას პირველად შენ რომ შეგსვდი...

თქვა და მხოლოდ აბლაღა მიხვდა, საქმე რაშაღე იყო — მართალა, შვიდი ღღის განმავლობაში მათში დავრთვილი ენერგია გამოსივადს ეძებდა, მაგრამ, თუ არა ეს ქალი, წადილით ასე არ აგეხებოდა.

ქალი კი იჯდა და დავინების გახტქეროლა ჩამავალ შპის სხივებში მოღაბლაზე შორეულ მდინარეს... და, ქალმაცა და კაცისაც თავი ორივემ უხერხულად აგრძნო...

— თა, თქვენ ბლბათ მათწევა გენდომესათ! — თქვა ქალმა. ცდილობდა, რაც შეიძლება უსუალო ყოფილიყო. — იცით, მაშინვე უკან შემოგბრუნდა, თქვენ კა უკვე ნომერში აღარ იყავით. ნეტავა ხელ წავადა-მეთქი, — კაგიფიქრე... ასახდაღ ფანჯარაში დავინახეო. სულ კისრისტეხით არბოდიო ფერდობზე... იცით, ასეთა სახეცადო იყავით! მერე გავიხადე, სივა-რერი დაგვაწყებოდა... დაგველე სელი და წამოვიღე.

ქალმა კამონის სახელოდან მიტარეტი გამოიპრო, კაცს შაწლოდა და თან ახანოს მოუკადა.

„წილიან ტუღად კი გამომივიდა ამ გოგოსთან...“

„ღიდი ანბაყა... მუშტრის საქმე არ არას, როცა უნდა მოიყვანს და როცა უნდა გაუშვებს“.

ყურთახმუნას ქეის კალაბოტში მოდუღუსე მდინარის სმურა სწყეებოდა. კრიპტომერის ხეებს შორის კალთებზე ჩრდილმობსირებული მთები ინზარებოდნეს.

— მერე რომ შეგხვდება, ხომ გულს დაბაკლდება, დრო შემსავით ღამაზ ქალისა რომ არ გავატარა?

— ნეტავი რაქმს შეღაბარიყებით! არა, ნაწიც რა კაოტა კაცი ხართ! — ბრახათ, დაქცა-სოყად წარნოთქვა ქალმა.

მაგრამ ამ ახალგაზრდა გეიშას მოხვლას შემდეგ მათ დამოკიდებულებაში რაღაც აშკარად შეიცვალა.

როგორც კი სამამურახათვის წათედა ვახდა, ამთავითვე თურმე ეს ქალი მეწადა, მათლოდ ამ ჩემა უმნო ხეღუღებს გამო კურთხალენდი ვარსკისო, ჩემა ხახათის გამო ყველა მოდი ღობე-ჭორებსო, საკუთარი თავი შესძავდა, სამაგაეროდ, ამ წუთას მერე, ხეივნიდან რომ დაუძახა, მას თვალში ქალი კიდევ უფრო გაღაბაზდა, კაღვი უფრო შორეული, მაგროვანი და კამეკმა გაზდა.

მართალა, მახა წახა, ქანჯავი ცხვარა ერთის შეხედვით თითქოს უსიცოცხლო მოგჭყუნებოდა, თითქოს ისეთი ეშხი და მიმზიდველობა გერა მქონდა, სამაგიეროდ მწვენიერი, მარუმარების დროსაც საოცრად მკრეკილა, შორიულკარე ბავებნი წითლად უხახხახებდა უცნაურა, სამამურანა იგი რატომღაც ბეჭდად შეკრულ, სისხლისფერ წურბელას უფრო აგონებდა... ეს მათრთბელი ბავებმა ნაოჭათ დაღირული ის გაცრეცად-ფერმიტეტვილი რომ ყოფილაყო, იქნებ უსამოგნოდაც კი მოგჩვენებოდა. მაგრამ, თ, რა ჩაბა უმწწყისიხდა, რა გუღიანქარმტაცად უდაღანებდა ეს ბავებმა! ასე სწორა, თარვში მოყვანილიყავა თვალის ტრალი მქონდა, კაცს უცნაურაღაც კი მოგჩვენებოდა. არც ბაღიან ხშირა, არცოთ იხე წაღალი წარბებს ცახარტეულეს მაგვადა, ოდნავ ყვრისიღწამონრდილი ხახს გერეკმანობა ჩვეულებრივა, თათქოს შობრეკვალი უფრო იყო, სამაგიეროდ ფაიფურიყით მოკაღმული სახის კანი თყარად უწათწათებდა, ოღაივი ვარდისფერი დაბკრავდა. საოცრად წახა, ბავშვიით ნატლვი კახერი მქონდა, იქნებ ამას გამო იყო, იგი მხოლოდ ხიღაბაზით კა არა, მარველქმნილი ხაწმანჯითა და საფაქისით რომ ვაოტებდა.

„შვავთ, რამდენი მუშელი დაგვესა!“

ქალი წამოდგა, კამონის კალთებს სელი ჩამოუხვა, ჩამოაპურტყა.

უკვე აუტანელი გამხდარა ამ მდუღარებმა დარჩენა — უხერხულობის გრძობა სულ უფრო ვუფლებოდა ორივეს, სახესუ ჩრდილიყო ეხურებოდა.

სადამის ბაი საათი იქნებოდა, ქალმა დერეფნიდანვე ხმამაღლა რომ დაუბახრა რომელიმე მოყარეულივით შემოღახლახდა. ფესზე იღიქვდა იღვა — საცა დეცემო... მერე მუხისათვის უდარხოვ დეშვა, წყალს ხმოურით დაეწყო. საცადაზე ჭურჭველა აწერიალდა და აქეთ-იქით გაიშალა.

ერქმეული

ამ ხელის ძველი ნაცნობები შემხვდნენ. მარძან ამ დროს, მასტურა-სამხალდურთა ხალაურზე გაიცანია... უღელტეხილა გადმოუგლიათ... სამტუმროში მოძიბოტიყეს, უარა აღარ გუთხარა. მერე გეშვებიც მოვიდნენ, დილა დროსტარებდა და მსაარულენა განაღდა. დამატურესო...

ქალი ღამარაკობდა, ენა არ გაუწყრებია, თან ღამის აქცეოდა, თავს ქლივს იძაგრებდა. „ახლა წავალ, უხერხულია, აღბათ მქსტენს. მერე ისევე აქ მოვიდ, კარგია?“

ქალი წამოდგა, ბარბაციით გავიდა თათისთან.

უხერხად ერთი საათის შემდეგ დერეფანში ავლავ არეული ნაბიჯის სმა გაიქცა. ჩანს, ქალი მოდიოდა, თან ევალეზა აწყდებოდა, იქნებ თავს ვერ იმეგრებდა და ეცემოდა კიდევაც... სამამურა-ხან, სამამურა-ხანს! მოსხმა ქალის სამამადელი მსიღლა. — სამამურა-ხან, ვერაფერს ვხედავ, გესმათ, ვერაფერს ვერ ვხედავ!

ეს დაიცავს ძახილი იყო, ვამომყდლებული ყოველი სულსა.

ამის კი ნამდვილად არ ელოდა სამამურა, თან ასე ხმამაღლა ეძახდა, აღბათ მოვედ სამტუმროს ეხმოდა. ავა დაბნეული წამოიღია დოვიანიდან, სწორედ ამ დროს ქალი საათის ჩაეჭადა, ქალაღლა გაახა და თუათის ავა სულ სამამურას მკერდზე მიხედავდა.

— ა-ა, აა, თურმე ხარ ყოვადმაროს!

კაცს მკლავები შემთაჭლა, მსითის ერთად ტარამზე ჩაიხიქა.

— არა, მოერაღია არ გვეთხათ... ცუდადა ვარ... ძალიან ცუდადა ვარ... გონება კი ნათელი მაქვს, პო, პო, დღეიყოთ ნათელი... უბ, როგორ მწეურია! შეტავი რა მრჯიდა, ის სამსხელა ვახვი რაღაზე დავლევ... ხულ თავსა მარტყამს! ვაა, როგორ მტყივის!

ქალი ღამარაკობდა და თან თავსე ხელს იხვამდა.

ფანჯრებს მიღმა წვიმის ხმოურმა იძალა.

როდესაც სამამურამ ქალევა თანავ მოაღერა, ქალი ერთბაშად მოეშვა, თუმცა სამამურასათვის ხელი არ გაუშვია, იწვა ასე მკლავებში მოჭრობილი და კაცს ხულ უფრო ეკვროდა. მიბი მწიფროდ მკერულა დილაღლება კაცს დაწკნუ უხომონხოდ ედებოდა, ბრყენდა. კაცმა ხელი გამოსოს ხაყულოში წელა შეაღურა, ყურში რაღაც ჩახსურნოდა... ქალმა გულხელი დაიკრიფა, მკლავები დობესავით აფარა — ეს კაცს მკარსა, რაღაცას მამარებში, — გააუტქრა, მაგრამ სამამურადღობავან მიღვამოცვლილა მკლავები ასევე უდარხოვ ჩამოუშვა.

— შეტავი რის მაქნასები ბაროს... არიფრის ძილა და დონე აღარა გაქეთ, ვის რაში ხვარდებოთ... — თავახვივას წაიბურტყუნა და საკუთარ ხელს უცხად კბილებით დახწავდა.

ვაოცებულა სამამურა ქალს ეცა — ქალს ხელსე დამდახიყოთ დარჩენოდა ნაბჯნი ავა უკვე უურადეკას აღარ აქცევდა სამამურას ხელეპს, შეკდლით თავს ხეზზე ეძოქმედა, მერე განაცხიდა, ახლა მე რაღაც უნდა დაწმერთ და ამ ხელის სახელეპის წარახ მოეყო, ვანც მოხწონდა თუატრისა და კანის მხაბობთა ავა თუ თცვათა სახელი სამამურა, მერე სამამურას სახელს მიხვდა და წარა რა წერა.

სამამურას ხელსახულეებქვეშ ვარინდულ მკერდს თანდათან ჩაიბი ჩავლვარა.

— მადლაშა დმეროს... — თქვა წყნარად სამამურამ, ანახდა ქალის მამართ ხაოცარა, ხინაზე ორბრო, სწორედ ასეთა, უმწყო ჰავშვას მამართ რომ ავარქმობენ.

მაგრამ ქალი ისევ ცუდად ვახდა, დოვიანიდან წამოხტა, ოთახის კუთხეში ატყავსე მოიკრუნხხა.

- არ შემოდლა, არა, არ შემოდლა, მია უნდა წავიდე.
- ვარ არეობ, ფესზე ძლავსად დვახარ... ხომ ხედავ, ვარუთაც რა თევხმდა.
- ფესშიმყუდა წავიდ, ვაეცურავა.
- მეფრის ხუ ღამარაკობს! მადლობა და მადლობ თუ აღარ გავიშვია, უყიყისა და ვიღაცადღებ.

— ვორავზე წამომდვარ სამტუმროს წან კვლევხევით ხაიკლვადი მიღვავი მადუთოდა.

— თბი ვახხენა, ვაბია, ცოტა მანს დაწყო, ვანებზე მამედა.

— არა, ეს არ მამყელახ, ხენა თავის ამბავს ხომ ვიცი... ეს მარტყედა ხომ არ არახ...

ქალი დოღლა, წყლისა გაიძარია: სუნთქვა კი წინა უჭირდა, ხუფს ევრა და ვერ ითქვა-
მა. მერე ფანჯარა გაბოიღო, მაგრამ ჯერც არც უძველა: ებოღა ებოღებე აჭირდა, ცდილობ-
და როგორც თავადი მოეპოვებინა იატაკზე გაჩაობის ასე აკვირებულა და
— მან, მის უაღა წაეიდე! — დროდღერო ასე წამოაფერებდა, თითქოს საკუთარ წების-
ყოფას ებრძოდა.

მარცხენი
ნივლითი

ამაობაში მყოფამცე წაბოვიდა.
— ნეტავი რას უზახარო, ხომ გეუბნებთო, დაწვეთო მეთქი...
უკვე დამა მუხამე ხათო აყო.
— მეს რადას მამ?

— რა უნდა ექნა, ვიჯდება, როგორც ვზივარ, ცოტა რომ მომეშვება, წავალ, ვადრე მთ-
ოვბა, მის უნდა ვაყო.

ქალი არ ამდგარა, ხამამურახთან მიჩინდა და სახელოზე მოქანა:
— თომ გაიხარათო, დაწვეთო-მეთქი, დაწვეთო და დაისინეთ, მე ყურადღებას ნუ მომიქ-
ცით.

როდესაც სინამურა ღოვიზში ჩაწვა, ქალი შაყდის გადვს მკერდით ჩამოეყრდნო და
წვალი დაღლა.

— ალექსო, გესმით, ასღავე ალექსო!
— ბოლოს და ბოლოს, გამაყებინე, რა ვანდა!
— თუმცა არა, აწექით...
— ვარცა აბლა, გვეოფი!

სინამურა წაიოდვა, ქალს ხელი მობკალა, მიიზადა.
ქალი შემრუნდა, თავი შორიდა, მერე ერთბაშად მოტრიალდა, კაცს ბავზე დაეწავა.

მაგრამ წამის უხწრაფესადვე მოტორდა და, თითქოს სინამურას, თითქოს საკუთარ ტივილებს
მეხნივიანო, წყნარად ჩაიბუტბუტა:

— არა, არ შეიძლება! ვინა თქვითი არ თქვითი, ბოლომდე მეგობრებზე დაერწეთ...
ასე ბერაოხულად ამბობდა ამ სიტყვებს, სინამურას გული აუჩვილდა. ვადრე ხედავდა,
ქალი საკუთარ ნებასყოფას როგორ ძაბავდა, თავს როგორ ებრძოდა, ყოველგვარი ნდობა და
წადილი დაეკარგა. ღმისი ახიცი კი თვაქია, იქნებ სჯობდეს, სათქვამი ბოლომდე გაეიტანო,
მაღვმულ ხატეკას არ ეუდაღატო.

— მე კი არაფერს ვანახებდა, მთ, მთ, არაფერს არ ვანახებდი! ამხარო კი არ გავო-
ნათ... აკო თვითონ ამბობდით, ჩვეს შორის ყველგვარი მალე გათავდება.

სინამურადანვეან იგი ნახევრად გონებაზე აღირ იყო.
— მე ხომ არ ვარ დამნაშავე... დამნაშავე თქვენა ხართ... ეს თქვენ წააგეთ... თქვენ
გამოინახეთ ხახუარე... — ბუტბუტებდა ქალი თავისთვის.

მერე თითქოს მორღევებულ ხახარულს უკანახკნული წინააღმდეგობა უნდა გაუწიბო,
ებალებით ებოიბოს ხახელის ჩაიჭრანდა.

ერთსახს დამწვიდებულა, დამცხრად დაუწნებულა იწვა. მერე თითქოს რადეც მოავონ-
დათ, გულმწყრილად წარმოთქვა:

— დამცხრათ არა?! ბომ დამცხინთ?
— ნეტავი რადან მოსიქანე.
— კაცო, გუნებამი მათიც დამცხინთ, ვინა არ ყავთ... ხელი თუ არა, მერე აუცილებლად
დამცხინებთ — ქალმა თავი ბადიში წარგო და ერთბაშად ატარდა.

მერე ტარდა ისევე ერთბაშად სწავრატა, როგორც დაიწყო. ანახლად ხათვრად ნახი,
აღვრნიანა ვახდა, ასე დაწვრილებით მყვებოდა თავისი ცხოვრების ამბებს, თითქოს საკუ-
თარ თავს ხამამურას ანარებდო. ანახე კი, რად ეს-ეა არის მთი შორის მოხდა, კრანტი არ
ღოვრავს. ხატეკა არ წაისხტდენია.

...თა, სულ ებად არ ვარაგრავე! ყველგვარი დამაგოწელა..."
მერე დაბნეულად გააღამა და — ვადრე ცინი წათველი ჩადგება, სახლში უნდა ყავთო.

— ვერ წანათოც არ ვარა, ჩვენიან კი ამ დროს მოვლი სოფელს უკვე ვახსენა!
იგი წამოგენი-იკვერ წამოღლა და ფანჯარაში ვახხედა.
— ბნელა, ხახვზე ვეჭაფის ვაბრწევ, მის წვამს ვადეკაც მანდორში დღეს აღმათ არა-
ვან ვახდა.

ბნელა იტრინებოდა მთურე დამე, წყლისი და ვადღანში წელა იკვებოდა ხახტურის
წინ აღმათ-იკვერ მთვლის კრანტურა. მალე სახლის ხახურაივებიც დახმდნენ მთი იკვრლო-

ბეზს, ქალა კი ვერ ასეე სიმამურას ნომერში იყო. ნოდოს მონამხმხურეების ადგომას დრომ რომ მოაწია, თმა გაიხწორა და წახვლი დაბარა. იმას შამთა, არაიან ღმინახსურს, სიმამურას სახტუმროს გახანგელელომდე მიცაღების ნებაც კი არ ღართო, ანქარქშია, თათქმის სარბილით გავიდა კარებში.

იმავე დღეს სიმამურა ტოკიოში გაემგზავრა.

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

— ყველაფერი ას ტყუილია... ყველაფერი, რაც მაშინ მოთხარი, ტყუილია... ააყ რომ არა, ამ სიტყვე-ყიამეთში აქ არ ჩამოვადოდა... ასიც მინდა იცოდე, არახოვებს დამიციანხარ, არც შერე...

ქალმა თავი ახწია. სახე, რომელიც ეს-ეს არას სიმამურას სელსსგულებში შექონდა ჩარგულა, ცნცხლივით წამოიყნო.

ჩანს, სიმამურას სიტყვებში მამინდელი აშბავი გახსენა, თათქოს ჩასჩახა სინათლით თვალმოჭრილა ცდილობა პირსმოძღვარი სიცელი შეკაცობით, სახე დიემიქა, ვამრახებულმა თავი უცხად ძირს დახარა, კამიონის ხველო თღიაც ვაღაქწია და სიმამურამ დაახახა, სიწითლემ კიყურს როგორ ჩაუარა, ზურვს როგორ დაუფიჭა ასე ვგონა, წნემის თულში გაწურული ქალი მის წან თავით ფესამდე დეღიშობილა იდგა. ამ გრძობაზე ყველაზე უფრო ქალის თბია ფერი უათკეცებდა — კუნაბეტივით შივა, ხშირი თმა ნახი და დეროწმინდა როდი იყო, პარიქით, მამაკაცის თმისავით მახვალი დეროები მამამეღ ვლავა ერთმანეთზე და ისე ღაპლაბებდა, თათქოს თმა კი არა, რაღაც ძივა მინერადი ვოფილსივოს.

კიდრე კაცა ამ თვალაერებში იყო გართული, ქალმა ხელა კოტახლზე გაღებულ უცდარზე დაუშვა და თითებზე რაღაცის გამოსივლის მოსეკა.

— მაინც რახ ითვლი? — იკითხა კაცია.

ქალმა არაფერს უმასხსა.

„ოცდახახში მახსია...“ — ჩაილაპარაკა შერე თავახთებას.

— აჰ, აი, თურმე რა! მამ გაინტერებებს, რამდენა დდე გავაღბ არა?... იელნიცა და აგვახტოც, იცოდე, ოცდაათერთშეტ-ოცდათერთმეტია არას!

„ასოსახმოვდაცხრამეტა დდე... ხ-თახანოცდა-ცხრამეტა!...“

— არა, მაინც როგორ დაახსომე, ზუსტად ოცდახახში მახსია რომ აფო?

— როგორ და უბრალოდ, დღიურში ჩავიხებდე!

— დღიურში? რაო, დღიურებს წერ?

— ჰო... მსუყარს, ძველ დღიურებს რომ გადავხედავ, ყო არას, ხანდახან მრცხვენია, მე ხომ არაფერს ვმადდე.

— დიდა ხანია?

— დაახლოებით ამ დროიდან, ტოკიოში მამტანად რომ დავაწყე შეშობა. მახსოვს, ქალაღლას ხევიდელა ფული არ ვამინსდი. სამხეივროდ ის ჩემი იაფუფანიანა ხაერთო რეუულება ასე შექონდა ჩაწავწიკებულა... ვიწრო, ერთმანეთზე მაჯროლი სტრაქიანები, წვრდის ხახები... მერე როცა უახე ქალიღდისა ვიდეა შეძებლო, ასე ღამისად აღარ ვწერდა, გულს ვლარ ვუღებდა. უწინ ჯერ ძველ განუთებზე ვვარჯიშობდა, ხილა მარევე გაკრიალეებულ ქალაღლზე ვაწყებ... ფული თუ ვაქებს, დიდად აღარ დახდე, არაფერს უყერთხილდები...

— ვოველივას წერ?

— დაახ, ყველაზე საინტერესო წლეგანდელა და კადვე ის ჩანაწერებია, თქვსმეტო წლისა რომ ვიყავო მთვილ მეუღლახადარ, ჩევიცემი დამის კამიონთა, დავუღაღები და გწერ. შერე ვავა დრო, ჩაიკაიხახე ამ შენს ნაწერა და სედავ: ჩიგძანენია ამ ადგადეს. მე ხომ შინ შეღამ გვიან დამით ვმრუნდები!

— საინტერესოა...

— ხანდახან ვამოვტოვებ კადვიც-მუფელოდ არ გწერ. ასეთი ვამოვტოვებულა იდგინდა, აქ ხომ ყველა მკადახი ერთმანეთს მკაყის... წელს ბედში მინტყუნა, ისეთი რეეულა ვიყიდე, ყოველ გვერდზე თარხდა აწერია... სოფჯერ კი წერაში ასე გავეროთობა, რეეულას გვერდი აღარ მკოფინას.

ქალას მათქვამში ძლიან გაათცა სიმამურა. კიდვე უფრო გათცდა, როცა კაცო, თხუთმეტი წლიდან ვოველ წაკითხულ მოთხრობახა და რომანს ვაკონსპექტებ, რამდენიმე თეულა ხაერთო რეეული უახე დავონსპექტებულა მამტანა.

— ხაკუთარ შთაბეჭდილებებზეაც თუ იწერ?

— არა, საკუთარი შთაბეჭდილებების წერა არ შემოძლია; ავტორის გვარს, წიგნის სა-
თაურს, მოქმედ პირობა სახელებს და მოკლე შინაარსს ვაწერ.

- შერედა, მაგას რა აზრი აქვს?
- რა ვიცო, შეიძლება არცა აქვს...
- უგ ხომ ამაო შრომაა?..

— ალბათ ასეა! — ქალმა თავა მხიარულად დაუქნია და სამამურას დაეხმარა.
ხედა.

და აა, სამამურას ხმაზედღა უნდოდა ეთქვა, რატომღაც ერთხელ კიდევ უნდოდა ეთქვა —
„ამაო შრომაა“, რომ ერთბაშად უცნაურმა სამსვილქ მოიცვა; თავის რეკავსაკით ჩუმი
და იმთ იყო ეს ხიმშიაღე — ამ ქალის მონატრება, ლტოლვა ამ ქალისადმი. აცოდა, განა არ
იციოდა, იგი მისთვის „ამაო შრომა“ რომ არ იყო! უნდოდა მაინც ეთქვა; მაინც მარში ეხა-
ლებინა ეს ხატყეობა, ეთაიდან ასე ეგონა, ყოველავე შედმეტისაგან გასწმენდა, ამ მშვენიერ
ქალს კიდევ უფრო მშვენიერსა და მამზიდველს გახდიდა.

როცა ამბობდა „მთხრობა“ ან „რომანიო“, მისი ბაგეებიდან წარმოთქმულ ამ სიტყვებს
არაფერა მქონდა საერთო იმასთან, რასაც ლიტერატურა მქვია. იქ, ამ მაყრუებულ სოფელში
აქაური ქალები რაიმეს თუ წაიკითხავდნენ, ეს მხოლოდ ქალთა ჟურნალი იყო, სხვა მეტი
არც თავი მქონდათ, არც სურვილა. ეს ქალი კი ყველაფერს კითხულობდა, განმარტოვებ-
ბოდა თავისთვის და კითხულობდა; ალბათ განურჩევლად, რაც ხელში მოსვლდებოდა, ალბათ
არცთუ ისეთი დიდი წვდომითა და გაგებით. სახტუმროსა რა წაგნასა ან ჟურნალისათვი-
საც არ უნდა მოეგრა თვალს; წამაკითხეთო, — მაშინვე ითხოვდა. კაცმა რომ თქვას, მის მიერ
დასახელებულ ავტორებს შორის იყვნენ ასეთებიც, რომელთა სახელები საერთოდ არ გა-
ეგო სამამურას. უგ კია, როცა ქალი თავის მიერ წაკითხულ წიგნზე ლაპარაკობდა, უცნაურა
კიდო გაერეოდა, როგორღაც ბერაყო და საცოდავო გახდებოდა. იტყოდა, ვადაც ალბათ;
უაქარო მათხოვარი უფიქრად-უგონებლად მადებულა გასაკითხის ამბავს მკვებათ. მისთვის
მოეღა ეს წაწაკითხა როგორღაც დაუგემოვნებელი. უცნაური და უცხო გვარისა იყო. ნეტავი
სამამურაც თავს ასე ხომ არ ერძნობდა, როდესაც ევროპულ ბაღეტზე მსჯელობდა, ბაღეტზე-
რომლის ასავალ-დასავალაც მხოლოდ სასდვარგარეთული გამოცემების მეშვეობით იცოდა?
ქალი არანაკლები სიამოვნებით ლაპარაკობდა იმ ფილმებსა და პიესებზეც, რომელიც მას
არასოდეს ენახა, ეტყობა, ჟურისმგებებსა და მოსაუბრეს იყო მონატრებული. ალბათ დაავა-
წყდა, ასთომოცდაცხრამეტა დღის წინ სწორედ ასეთმა მომზაბლავმა საუბარმა რომ აუბნია
თავ-გისა და ააძულა თვათონვე ჩაგარდნოდა ამ უცხო კაცს მკლავებში. ასეა თუ ისე, თავი-
სავე მიერ წარმოთქმული ხატყეობი თუ ამ სიტყვებისაგან წარმოტმნილი ხატებანი ალბა მას
კვლავ უფრო მეტა ენათ ალბავებდნენ.

ემაწვილ ქალს, ჩანს, ქალაქური გახართობები ენატრებოდა, მაგრამ როგორღაც
აბსტრაქტული იყო ეს მონატრება. გულუბრყვალთ, განუხორცავლებელ ოცნებად ქცეული;
უფრო უბრალო კულნაკლულობა, ვიდრე ქედმიდღური ტმუნვა ქალაქად ცხოვრებას მიჩვე-
ული კაცისა. რომელიც იძულებული გამხდარა სადღაც, მაყრუებულ პროვინციაში უმიზ-
ნოდა და უშინაარსოდ ვაატაროს ჰიცოცხლის დღეები. სხვათა შორის, თვითონ ქალი, მკონა,
სრულებითაც არ წუხდა თავის ახლანდელ ცხოვრებაზე. სამამურას გულს იო ეოველივე
ეს უცნაური სეკლია ავხებდა. თავისი თავისთვისაც უფლება რომ მიეცა, საკუთარ ცხოვ-
რებასაც რომ ჩაფიქრებოდა, თქვენ წარმოიდგინეთ, თავიდაც ალბათ, ასე გადაეარდებოდა
გრძნობებში, თუმცა კი მისი სასათათათვის ეს სრულიადც უცხო რამ ხალი ვახლდათ.
თვითონაც ამ დასკვნამდე მავიდოდა, ჩემს ცხოვრებას არავითარი აზრი და მიზანი არა
აქვსო. მაგრამ მის წან მჯდომარე ახალგაზრდა ქალი ისეთი სიცოცხლით სავსე, ისეთი ქორ-
თა და გამკამა იყო, როგორც ეს ცანცხალი მთის მაერი.

ასეა თუ ისე, სამამურამ ამ ქალზე აზრი იცვალა. მასზე ახლა გაცილებით უკეთესი შე-
ხედულებასა იყო, მაგრამ როცა გაიგო, ვეისა გამხდართ, რატომღაც ვაუჭირდა, ენა ვედარ
მთატრიალა ამის ხათქმელად, აქ რისთვისაც ჩამოვიდა.

ასხთვის, სიმოგრადისაგან არაქათვამოცლილი ქალი საკუთარ ხელებზე როგორ ბრავიობ-
და, რატომ არ შემორჩაღეშაინო, მკლავზე როგორ იკბინა:

„ნეტავი რის მაქნისები ხართ!.. არაფრის ძალა და ღონე აღარა გაქვთ... ვის რაში სჯირ-
დებიო!..“

ფეხზე ძლივსდა იდგა, თავს ძლივს იმაგრებდა.
მერე ის დღე გაახსენდა, ლოგინში რომ აუჯანყდა:

„მე კი, მე არაფერს ვინანებდი... პო, არაფერს ვინანებდი. ისეთი კი სულაც არა ვარ... პო, პო, მე ისეთი ქალი სულაც არა ვარ“...

სიმამურა შეყოყმანდა... ქალი თვალის დახამხამებაში ფეხზე იყო, იგი კადარეულივით ეცა ფანჯარას და მატარებლის საყვირის შორეულ ხმას მიაყურა.

ქალი უარყოფდა კაცს.

— სული საათია. სამგზავრო მატარებელი დელაქალაქშია მიდის... — თქვა მან, ხომღო გაწია, მერე ფანჯარა უხეშად გამოიღო და რაფაზე ჩამოჯდა.

თათხს ერთბაშად ცივი პაწილი მოსვდა. ახლა უკვე ქარის დამეული ბუნების ხმა და შორის, შორის გაჭრილია მატარებლის კავილი.

„სულელო, ხომ ხედავ, სიცივეა!“

სიმამურაც წაშოდვა, ფანჯარასთან მაგვიდა — ქარი უკვე აღარ სტკვენდა...

შეატრია და პირქუში იყო დამეული ბუნების სურათები. თოვლისა და ფარული დედამიწა თითქოს ყანულის მარწყუსებში მოქცეულია, ტოცატოცით სკდებით. ცახ მოვარე არ ანათებდა, სამაგიეროდ მიწიდან ივალანკარა ვარსკვლავებს თეთრად გადაეჭრელებინა თავიანი. ისე ახლოს იყვნენ ვარსკვლავები, ისე ბრძღვილებდნენ, თითქოს ცახ მოსწყდომიან, სურვილ-დაულოკებელნი დედამიწისაკენ მოისწრაფიანო. რაც უფრო ასლოვდებოდნენ, რაც უფრო შორს ეშვებოდნენ ვარსკვლავები, მათ უფრო ზევითა და ზევით აწევდა ცარცვალა, შიშ უფრო შავად იქუფრებოდა დამე. უკუნეთ სამწყდესი ჩანდნარიყო საზღვრად დამდგარი მოყბას კონტური, უსწორმასწორო ნაკეთი ამ მოყბასა. მიოლოდ შავად ჩაბინდული მასა აღინდებოდა უთვალავი ვარსკვლავით მოწყვლილი ცახ კალთახე, ოღნაე, სულ ოღნაე

როცა მიხვდა, სიმამურა ჩემგენ მოდისო — ქალმა თავა ფანჯარაში გავო და მთელი მკერდით ფანჯარის რაფას გადაეკვიდა: მისი ეს საქციელი ქალური რაღი და მოკრძალება კი არა, დაუხვევბელი უპოვებებელგოფა იყო.

აი, ისეუ დაიწყო. — გაიფიქრა კაცმა გუნებაში.

შეყად საქუყრულ მთება წუთით თოვლის სათყორე გადაეფანებოდა და მაშინ არამქვეყნიურ, კეუნახ აღმძვრელ ხატებად წამთმაროებოდა ის მთები. არ იყო არავითარი თანხმობა, არავითარი მარშორია ამ მთებსა და ვარსკვლავებით მოთქევიკებულ თავანს შორის!

სიმამურა ქალს კახერზე მიეზათუთა.

— გაცვიდეები, ნახე, რა გაციინული ხარ!

შეეცადა ფანჯრის სახელურისათვის ზელი გაეშეებინებანა, მაგრამ ქალი სახელურს კიდევ უფრო შავრად ჩაეჭადა და ხმაჩამქრალმა თქვა:

— შინ უნდა წავიდე!

— თუ ასეა, რაღას უცდა!

— აი, ცოტა ბანხაც ვიჯდეები და...

— მე მაშინ ამანთში შევალ, ცხელ წყალში ჩაეწყობი.

— არა, არა, არ წახვიდეო, ცოტა ხანს კიდევ იყავით.

— თუ ქალი ხარ, დახურე ეგ ფანჯარა!

— მოდა ვიანხდეთ, ასე, აი, ასე... ცოტა ხანს, სულ ცოტა ხანს...

სადღაც, კრიბტომერიის წართყს გადმა, სოფელა იყო შეფენალო. ხალყურში ფარნება ციმციმებდნენ და თვალებს ისე სასაჩარკვეითი ახამხამებდნენ, ხაცია ყანყინაჯან წკრიალ-წკრიალით დასკლებიანო.

ახე არასოდეს შეხტეენია სიმამურას. რასაც ხელს შეუხებდა — ქალის დაწეები, ფანჯრის მინება თუ დაბამბულია საღათის სახელთება — ყველაფერი, ყველაფერი გაყინულია იყო.

ბოლოს ტატამზე ფეხებიც გაუციფდა და სიმამურის ისეუ ცხელ წყალში მგზავრობა მოეწადა — აფეყიბი, მარტო წაფალო, — გადაწევიტა.

— დამიცადეთ, მეც წამოვალ, — თქვა ქალმა და ახლა უკვე მორჩილად გაბევა კაცს უკან.

როდესაც ქალი ანანოს წინათათში სიმამურის გახდილ ტანსაცმელს კალათაში აღავებდა, თათხსი ეიღაც მამაკაცი — ხანტუმროს ერთ-ერთი მდგმურთავანი შემოვიდა, სიმამურას წინ გაქკავებული, ხირცხვალისაგან შეცბუნებული ქალა რომ ღინახა, უმაღლ დაძმინა:

— აჰ, უკაცრავად!...

— არა უშავს, მობრძანდით, მე აგერ, მეორე განყოფილებაში გავალ, — თქვა სიმამურამ. ტანსაცმლის კალათს ხელი წამოივლო და თითივით მიშლიკანა ქალთა განყოფილებაში გავარდა.

მაშინვე ქალაც ფესდაფეს აეღვენა — „აბა, ამ უცხო აღამიანმა რა იცის, იქნებ სულაც“

ცოლა ამ კაცისა!..“ სიმამურას უკან არ მოუხედავს, თბილი წყლათ ხაესე ოუზში ჩახტა და იმავე წუთს მთელ ხსეულში ისეთი ხასიათოვნო ხამსუბუქე იგრძნო, ღამის ხარხარი იტყვა. მერე წყალი ონკანიდან მიიშრა ჩაიგუბა, ყელში გაიშალა...

სიმამურა რომ დაბრუნდნენ, ქალმა თავა თანავ გადარჩა, ნეკა თითათ თმა შეახწორა და ხულ ერთადერთი სიტყვა წარმოთქვა:

— მოწყენილიაა!

შავა თვალემა შექონდა, უცნაურად შავი თვალემა! „ქნებ მხოლოდ სანახევროდ ჩვენს გახელილნი?“ სიმამურა ქალთან ახლოს, ხულ ახლოს მივიდა: თურქე გრძელ, მიჯრათ მის-სხმულ წამწამს ჩაეშაფებინა ქუთუთო!

მთელი დამე ქალს ნერვები დაწვევტასე შექონდა — თვალი არ მოუხუჭავს, წუთით არა ხმისებია.

სიმამურამ კი თვალი მხოლოდ მისი თბას შარიშურზედა გაახილა.

— მაპატიე, ასე აღრიანიად რომ გავაღვიძე. ჯერ სანახოც არ არახ... აბა, ერთა შემომხედე, — თქვა ქალმა და სანახოლე ჩაიქრო. — რას იტყვი, მოცნობს ვანმე?

— ამ სიბნელემა ვინ უნდა გაცნოს!

— არა, არა, კარვად შენობხედე — ქალმა ფასჯარა გამოიღო. — ხედავ, გათქნებულია — ეს, რაც არახ, არახ, წავედი...

დაღის სუსხით აქანკალებულმა სიმამურამ ბაღშიდან თავი წამოიწო — ცა ჯერ ოვეს ჩაშაფებულა იყო, ურიერაფო, მხოლოდ მწვეგრვალეებს ეპარებოდა აისი, ჩუმიად, ვეხაკრეფით.

— აბა ასე დილაუთენია გარეთ ვინ გამოვი? გლეხი ამ დროს მინდორში ვერაფერს გააკეთებს, აი, მთაში თუ წაყა ვასმე... — ქალი ოთანში ბოლოს ხცემდა და ხმამაღლა მსჯელობდა, უკან ობის ჩამოწლილი ბოლო დახსრეედა. — ტოკიის მატარებლით არავინ ჩამოსულა, ასე რომ კარვა ხანს არავინ ადგება...

აი, ქალმა ობიც შეიკრა, მავრამ ოთანში კვლავ მოკარკულავით დაბოდიხლობს), ადგება, მერე ასეე დაჯდურა, ხან ერთ კუთხეშია, ხან მეორე კუთხეში, წამდაუწუმ ფანჯარას მიადგება და გარეთ აყურება. ახლა იგი იმ შემსარებულ ნადირსა ეკავს, დიღის მოახლოება რომ იგუბა და დაფეთებული აქეთ-იქით აწყდება... ისეთი ხახე აქვს, ასე გონია, მის არსებში რომელიღაც მორკულ, აღუმაღლებით მოცულ ასტასექტეს ეჩინოს თავი.

აი, ასათა კიდევაც, ახლა უკვე კარკვევით მოჩანდა, ქალს როგორ ასწითლებოდა დაწვე-ბი, ისეთი ხახხახა ფერი შექონდა, ხახე ასე უდაღანებდა — სიმამურა გაოცდა.

— როგორ ავფერადებია ღოფებო, გკვივა?

— ვანა ხაცივას ბრალია, ბარო დავიძანე, ფერ-უმარული მოვიცადე.

ქალი ხაწოღას თავთან შეგარ ხამკარიან ხარკეს მაუჯდა:

— მანამდე ვითრავ ფეხა, კადრე არ დამათენდა...

სიმამურამ ქალს გახედა და თავა მხრებში ჩარტო.

ხარკემა ოყთრად ჩაფენაღა ოთველის ფონზე აღასფრად ვიხვიხებდა ქალის ხახე, ო-რა ხალამაზე შექონდა, რა ენათ უთქმელი, პირველხილვანავით უბიწო, ურიომო ხალამაზე.

აღმათ პირიწონტადან მზე თუ ამოაწყვერა — ანახდად ხარკეში ოთველი აკამკამდა, ციფი აღა ააციგლინა... ოთველის ამ ციფ მხანკარებშია კადვე უფრო შავად ჩაქუფრულავო ქალის ყორნიწრთა, კუნაბეტი ომა, მელნიწურეი დაბღაბი გაქქონდა.

აუსებადან გადმოსული ცხელი წყალი შეგვიანობისათვის ხახელდახელოდ ვასხრილ რუებში ხადიოდა. მთავარი შესახველელის წინ რუიდან წყალი გადმომხედარიყო და მანაწი-საკადუღივით მოლიკლიკებდა. აკატის ჯაშის შავი უსარმაზარი ქოფაკი ღოდზე აყოფხი-ლაყო და იმ პატარა ნაკადულიდან წყალს ხლაფავდა. ხახტუმროს კედლის ჩაყოღებით ხა-კუჭნაოღან ახლახანს გამოტანალი თხილამურები იყო ჩარიგებული, თხილამურებს ცხელი ორთქლის მოტკბო, ძლიეს შესამხნევი ხუნა ახდიოდა. კრამტომერის ტოტებიდან ოთველი გუნდ-გუნდად ცვიოდა, სურთო საბანაოს ხახურავს ვერებოდა და შედ ეღაბნებოდა.

...მაღე, ასე ახალი წლას წინა დღეებში ამინდი ბარევა, ქარბუქები დაიწეება, ამ გზახს ხულ დახამქრავს... სტუმრება მთივლურ პავემებსა და რეზანის ჩექმებში გამოეწეობიან, მო-სახხამეზაა და თავშლებში ჩაიფუთინებიან. იმ დროისათვის ოთველი ღამის ერთ მიუმღე მო-აღწეეს...“ — ამბობდა ქალი და ფანჯარაში აყურებოდა. ცა ახალი შეცახკრებული იყო.

ახლა სიმამურა თავქვე მიუყვებოდა იმ გზას. გზას ნაპირას მადლად გავადულა ბაკშვის ხახვევები შრებოდა, ხარტცხსა და დეღამაწას შუა ქოქათა ოთველით გადათეთრებული მოე-

ბი კარინდულიყენენ. თოვლას თეთრ ხაფარში ნემსებავით ამოწვერილყო, ჯერ ისევ მწვანედ ხახხახებდა ღუკ-ღუკატა.

ბრინჯას მინდვრებს სხილამურებზე შემდგარი გოგობიჭობა მოხდებოდა.

როდესაც სამამურამ გზას პირპირ ჩაყოლიყო სოფლისაკენ შეუსვია, უკრძო რაღაც წვიმისა მრიალას მაგვარი სმა ჩაესმა.

ლაგვარდნებზე საყვარლად წკრიალებდნენ ლოღუებს.

აბასოდან მომავალმა ქალმა სახურავზე ჩამოაათოყლად ასულ კაცს შეხვდა.

— მანდა ხარ, იქნებ ჩვენიც ჩამოვეთოყლა?

და კამკამა მზის სინათლესე სფელგბიჭურტულმა ქალმა შუბლზე სველი პირხახოცი გადაისე (აღმათ ხათხალამურთ ხეზანზე ცოტათდენი ყულის გასაკეთებლად ჩამოსული კალნერა ქალა თუ იყო). იქვე, შორიახლოს ზეთის საღებავებით მინებმოსატული სასაუზმის შენობა იდგა, სახურავი მიბრეც-მიბრეცოდა, ფინჯრებზე ნახატი გადახუნებოდა.

სახლების უმეტესობა წვრილა ჩაჯრიათ იყო დახურული. მზის მხარეს თოვლი შექმნარიყო, მაყად იშვარებოდნენ ადგილ-ადგილ ყავრის დახამავრებლად დალაგებული, გამუდმებული ქარისა და ყინვისაგან მაყად ჩაქალტამებული ქეები და ეს მოძვრო, დაბლხასურაყიანი ჩრდილური სახლები თაკადაც ამ ჩაყურსულ-ჩაქამებულ ქეებს პგაყდნენ.

გზაზე ჯვროდ გამოსული გოგო-ბიჭები რუყიყვიდნენ — რუიდან ყინულას ვეებეროელა ნატრებს ამოიღებდნენ და შარახე ისროდნენ. ყინული წკრიალ-წკრიალით იფშვნებოდა, პაწაწანა, მბზისივარე ნამსხვრეკებოდ იფანტებოდა. ეტყობა, ძალიან მოხწონდათ ბავიეებს ეს თამაში — ყინულის ეს ზამსიმა ნაბერწყლები... მყუდროს მაფიცხებული სამამურაც ვაფაციცებული შეპყურებდა, მიინც რამისსქე ყინულიათ — უგვირდა. კარვა ხანა იდგა ასე, ბავიეების თამაშსა და რუყილ-ხვილს აკვარდებოდა.

ცამეტ-ათთხმეტი წლის პატარა ქალი ზურვით ქვის ვალავანს მაყრდისობოდა და გამალებლით ქსოვდა. ტანთ მთიელურა პაკამა ეცეო, მაშველი ფეხები მაღალ გეტებში პქონდა წაყოფილი. ხიცვიიაივან დაწითლებული ფეხას ქუსლები დახკდომოდა. იქვე, გვერდით, სამიოდე წლას გოგონა ფისის კონახე იჯდა და ბეწრის გორგალს ბუჯათად უმარჯვებდა. ამ ცვროდენა გოგოცუნისა და პატარა ქალს მორის გაბმული ეკაცეოთილ-ვაფხეკილი შალის ნართიც ეკათიქოს ხოცვარ პუქსა და ხათხოს გამთასხიეებდა.

შეადი-რევა სახლას მინორებით, თხილამურების სახელისნოდან შალაშინის შარიშურა მოახმოდა. სახელისნოს წინ, გზის ვადილმა, რომელიღაც ხახლის ლავგარდანას ჩრდილმა გეიშება შეჯგუფულიყენენ — ასე, ექვსნა-შვიდნა იქნებოდნენ. ქალები ადგნენ და რაღაცას ლაპარაკობდენ. ის იყო, სამამურამ ვაიფიქრა, შეადილება კომავოც აქ იყოსო, რომ დაინისა კოდეკაც ამ დროს ქალმაც ვამთასკლი, ჯერ შეცბა, ვაინაბა, შერე ერთბაშად დადინჯდა, დარბაისლური იერი მთილი.

ნეტავი არაფერი ღაიტიყოს, არ ვაწითლდეს, — ვაიფიქრა სამამურამ. მართლაც ქალს მართო სახე ეს არა, ყელ-კისერაც წითლად იუფორიჯდა და ნაცვლად იმისა, მიბრუნებულყო, კაცისათვის თვალა აერიდებანა, საავი უხერახულად ჩაქინდრა, შერე ნელა მოტრიალდა და გზადმიმავალ სამამურას მზერა გაადევნა.

— ერაშია, საცაა ღოყემა მეც წითლად წამოძახურდებ! — სამამურამ ქალს აჩქარებული ნახაყით ჩაუარა, მაგრამ კომავი უკან გამოეკიდა.

— ნეტავი რას დედხართ, ვერ ხედავთ, რა უხერახულ მდგომარეობაშია შევდებო!

— მე კი არა, შენ მაგდეუ უხერახულ მდგომარეობაშია... იფ, არ გამოთილდნენ ქუჩაში ფარბავით, კაცი შამით გზახე ვერ გაიყლი! თქვენ რა, ხულ ასე ქუჩაში ხართ ვამოფენილებსა?

- არა, სადილას შერე ვამოფდივართ.
- ვნათმ ეს ვაწითლდება და უკან გამოდევნება რაღა იყო?
- დიდა ამბავა! — მკვისელ მთასალა კიდეკ უფრო წამოწითლებულმა კომავომ და შეჩერდა. გზის პირას წამოყელეილეებულ ატმის ხეხ მოეხვია.
- იქნებ ჩემთან შემთიაროს-მეთქი.
- ახლოს ცსიყრობ?
- პო, ავერ, აბლოს.
- დღიურება თუ მაჩვენებ, წამოვად.
- უნდა ღაეწვა... იმ დღიურებს რომ დავწვავ, მხოლოდ მაშინ მოგვედება დამშვილებით.
- მან რომ ავადმყოფი გყავს?

— ძალიან ხაჭკეში ჩახედულა კაცო ბრძინებულხართ, ყველაფერი გცოდნიათ!

— განა მეს არ იყავი, გუშინ ხაღამოს მატარებელს რომ დახვდა? ტანო ღურჯო მისას-
სამა გემოსა. მე და იმ აქადმყოფმა ვა ერთი ვაკოთით ვამგზავრეთ, თათქმას გვერდ-გვერდ
ვახსედით. ცილაც ახელავსრდა ქალი ახლდა, ყოფიქრე, აღბათ ცილა თუა-მთქმა, ასე კულ-
დავულ უკლავდა, ასე ქაბაუთებოდა, წუწურებდა და აღტაცებას ვერ ვფარავდი. აღბათ ხე-
დახაც თან ახლდა?

ეროვნული
კომპოზიციონერები

— რატომ გუშინ ხაღამოს ხვე არ მათხარი? — თქვა გაბრაზებით კომპოზიციონერებმა

— მამ ცოლა ამ ვაქაბა?

ქალმა არაფერი უპასუხა.

— ვითომ გუშინ ხაღამოს რატომ არ მათხარი? რომ იცოდე, რა ბუტახელა კაცი ხარ...

სამამურებს ქალის უკმეხი სიტყვა-პასუხა არ მოეწონა — ვითომ ისეთი რა ყუთხარი, რა
ვარყენსე, აღბათ ხახათი აქვს ახეთათ, მაგრამ კომპოზიციონერებმა რომ არ აქნა და აღბათ დამომსახ-
და — რატომ მამსინვე არ მათხარი, რატომ გაჩუნდიო, მახა ეს ახირებულა ხეტიველი რო-
გორდღეც კუდში მოხვდა. დიას, ღღეს დიდებს პარკემა თეთრედ ჩაფხილდა თოვლის, იმ
თოვლისფერ სარკეში ატარებულა კომპოზიციონერებს სახემ ვაგონის ფასჯარაზე არეულადა ის
ქაწვილი ქალი, ის გზა, ის მანდახფერა ხურიოქის დახსენა... მაგრამ რატომ, რატომ უნდა
ვთქვა ვოვლიდე ეს კომპოზიციონერებს?

— რა ყუქოთ, რომ ავადმყოფია, თათში ხამ არავინ უნდა რეცხავს.

კომპოზიციონერებს დაბედ ვაღაყენა ჟურა.

მარჯუნე თოვლით ვადაფიარებულა მახია აყო, მარტხსივ, მუხობელა სახელს ჩახ-
წვრავ, ერთ რაგად ჩაბჭკრავებულა ატმის ხეები ადგა. სახელს წინ კვლები აყო, კვლებს შუა,
ღოტოხის ვამთხეკვან პატარა ტბორში, რომლის ნაპირებშიაც ცბორიდან ამოღებულა ყინუ-
ლი ვლავა, წითელა ჭარბეა დაცურავდეს. სახელაც ასე აყო დრომთონილი, როგორც ეს
ერთ რაგად დაწვალავებულა ბებერი ატმის ხეები. დაბედ ვაგარსე თოვლი ადვილ-ადვილ
შემდნარიყო და ტაღლა-ტაღლა ემკებოდა დოკვარდანიხაკვს.

მაწურ წინგარმა ცაგარა მეყო თუ არა, ნეატრა და ხაცივემ ბელხა და რბილში და-
ურავ; სიმბულეში ვერ ვერც ვა ვერავერი ვაერკვია, რომ უაკე ზევით ვამენე ექანებოდ-
ნენ. მვედ, აღმისცამინდედ ვამენა სოკესურების ნაცვლად ვადანები მქონდა ვადებულა.
თავად თათხა ვა ახვი არა აყო რა, თუ არა სახელა ვაგვლად ზეგულეზბრავი სხენი.

— ამ თათხის უწინ აბრეშუმის ჭია ვამთავავდეთ.

— ნეტა ვაცოდე, მაგრადი რომ მოღახარ, ამ კითხე რატომ არ გორდებო?

— ზოჯჯარ ვვარდები ვადავოც, მანინ ზეგათაც აღბათ ამოვდაურ, მივეფიცხება იქვე
ქვევით, კოტაცო და ვიბინებ.

კომპოზიციონერები ხელი საფარტყელ შვეთ კოტაცო მისინჯა და ნაღკრდლას შემთხატობად ვი-
ვიდა.

სამამურამ თათხს თვალა მოვლო — უცნაურა თათხა აყო, ერთადერთი ფანჯარა სამ-
ხრეთისაგენ ვადიოდა ვახსლებულა, და ვერავ, წვრილუჯარიანი ხაოძი სახეში შემოვრახ-
ნახებდა, სუფთა, ბრანჯას ხაწერქაღალდაგადკრული კვლები შემოვცინოდნენ. მაგრამ თათ-
ხში ფებს შეადგამდი თუ არა, უბალ ისეთი გრძნობა დაგეუფლებოდა, თათქმს ქაღალდის
პატარა კოლოფში აჯექა, იატაკისაგენ დაქანებულა იერი, უფრო ხწორად სახურავას ქვედა
პირი გულზე ვაგმანივით დაგაწებოდა. „ნეტავი ამ კვდელს იქით რა არაა?“ — ვაფიქრ
ახახად სამამურამ, ასე ვგონა, თათხი ვგრევე პავრში აყო გამოკადებულა.

ირველაც საოცარ ხაუფთავეს დევენსინა: თვითოული კუთხე-კუნჭული კრიალეზდა,
კვდლებსა და ბეღლიათკვლ ტიტმს — ყველაფერს, ყველაფერს ქარქარი ვაბქონდა.

კომპოზიციონერები ამ თათხში ცხოვრობს... აღბე აქ აბრეშუმის ჭია ვამთავივდეთ... ამ ქალსაც სხე-
ულა აბრეშუმისა ფაფუკი და სრალა აქვს...”

თათხში კოტაცო ადგა. კოტაცუს ბამბის ზოღასი ქსოვილას საფარი ესურა, ზუბტად ისეთი,
ამ მხარეში მთიელურ პაკიქებს რომ აცრავენ, ერთმანეთს მხარს ვერ უბანდენ, ერთმანეთს
ვერ ესადაგებოდნენ ხებურას მკელი; მაგრამ მგარფასი, შერქნას ნატიფსახეებიანი კომოდი,
აღბათ ტოკოს სახსოვარა, და მას გვერდით მდგარი უბრადო, იფფახიანი ტრიუმი; სამა-
გაერთოდ წითელი, საგულდაგულოდ ვაღაწული ხარდახმა მართლაც რომ საუცხოო რამ ვახ-
ლდათ. ერთ კვდელზე მუხლიანის ფარდახამოფარებულა ფიცრები, აღბათ წიგნის თაროები
იყო მაჭედილი.

კედელზე კომონო ეკადა, ეს ის კომონო იყო, ქალს გუშინ ხელის რომ ეცვა ვადა-
მხსილი კლოგბადან შიგნითა კომონოს აღისფერა ხარჩული ანათებდა.

მაღე კომიკო უკანვე ამობრუნდა, ხელში ჩაღვერდლით ხეზე აქანდასა ექარა

— აეადმყოფის თათხადან წამოყიდე, ამბობენ, ცეცხლს არაფერი ებრუნება, ყოველივეს
სუფთააო...

მერე საგულდაგულოდ დაეარცხნა იგი კარცოვსავე დახარაქნილნი ცეცხლს
ქექავდა და თან აეადნყოფია ამბავს შევებოდა. — ნაწილაკების ტუბერკულოზის კლინიკის
ზანი არ არის, რაც დაბრუნდა, უნდა ხიცოცხლის ბაღი დეკობა თავს მშობლიურ სი-
ფელმა გაატაროს, ამ მაწამი დაიძარბოს”.

— მშობლიურიო, ამას ისე, ხატყვასე ამბობენ, სანამდეგელები ეს სოფელი მხოლოდ დედულე-
თია, დედამისი ევიძა იყო, საბორტო ქალაქში მუშაობდა, სამახურის ყველა რომ კაუვავდა, ამ
ქალაქსივე დარჩა და ცეცხის მასწავლებლობას შიყო ხელი, ვერ უცდათაი წლისაც არ იყო,
დამბლა რომ დავცა და ხოველს დაუბრუნდა — თან ცხელ წყლებზეც ვინკურნალებო, — აღ-
ბით ამხიაც ფაქრობდა, ამ ერთა კუთხ მეტა არავინ გააწავდა, ბაეშობიდანვე ზაჭა ტექნიკის
იყო კატაგებულა, მაღე ერთ მესაათისთან მოეწყო; შართლაც, სამუშაო შესანიშნავი გამოადგა
და კადწევიტა, იმ ქალაქში დაწესდა, მაგრამ არ ვახუდა დიდი დრო, რომ თავა ტო-
კიოში ამოყო — თან მუშაობდა, თან დამა სკოლაშიაც დადიოდა ხომ წარმოგიდგენიათ, რა
დღეში უნდა ყოფილიყო, რა ჯაფა დადგებოდა, შიდა, როგორც ჩანს, ორგანიზმმა ვერ გა-
უძლია, სხაღვაზრდა კაცია, ეს-ეს არის ოცდაექვსიბა გასდა...

სულმოუოქცილებლ ჩამოაჭიკჭავა კომიკომ, ამ ქალაქვილსე კაი მასწავლებლის ვაჟთან
ერთად რომ სგზავრობდა, ხატყვა არ დაუძრავს, არც ის უხსენებია, თვითის რა უნდოდა ამ
სახლში, აქ რატომ ცხოვრობდა.

მაგრამ ეს არიოდე ხატყვაც სკეპარისა აღმოჩნდა, რათა სამამურას თავი მშვიდად
ვეღარ ვერბნო, დამშვიდებით ვეღარ შევადრისო ამ თითქოსდა შავრში გამოკადულ უცნაურ
ოთახში, ხაიდანაც კამაგია სია, ასე ვინია, ღაღად, დაუბრკოლებლად მიფრანავდა ოთხსაე
კუთხათ.

ას იყო, სამამურას კარის ზღურბლსე უნდა გადაეხადებინა, რომ მისი ყურადღება სიბ-
ნელეში თუთრად მოვიადე ხაგანმა მიიპერთ — ხებუერასიგვი კომიოდილი სიამახენის ბუდე,
რატიომაც სეკულებრისზე მოხრდილი ეხენია, ნეტავი როგორ დაათრექს ამ უშველებელ
ყუთხათ, — ვაიფიქრა გუნებაში და გამჭვარტლულმა ფუხუშანაც გააწია, ჩაროყაი წერაღდა,
საოცრად მიძინებულა სია გაასმა.

— კონა-ტიან, შეიძლება ვადავაბიჯო?

სამამურას სხლაც ვურტბში ეაგა ეს სია, ეს ის ხმა იყო, ამ დამეს მატარებლის ფან-
ჯრიდან სადგურის უფროსის რომ უხსიობდა — ეს იოყის ხმა იყო.

— შეიძლება! — მოკლედ მოუჭრა კომიკომ.

და მოავლურ პაკამაში გამოწყობილმა ქალაქვილმა თილად ეადაბიჯა ბუდეში ჩაღე-
ბულ სიამახენს, ხელში ღამის ჭურჭელა — შინის „ახვი“ ექარა.

სადგურის უფროსთან მისი გუშინდელი საუბრისა და ამ მოავლურის პაკამს მიხედვით
ამკარად ჩანდა, იოყო ამ კუთხის მკვიდრი უნდა ყოფილიყო, საოცარა გოგო იყო, არახვე-
ულებრავად მომსაძლავი, მოავლურ პაკამზე ჩაღიაფერა, შავფართობოლიანი ნამხის ხარ-
ტყელი ეკეთა, პარტყელადან და ფერის ობი მოუჩანდა და იგი საოცრად ეხამებოდა გრძელ-
სახელოებთან მუსლინის კამისის, წყლიდან მუხლებამდე გვერდებში ჩაბხნილი პაკამა მოხ-
დენილად ებერებოდა თესობზე, თუშცა ბამბის ხეშემა, სამა ქხოვილა ეტყობოდა არც ისე
იოლა მისხარშიებულა იყო, ქალას ეს ჩაცმულობა კაცს რატიომაც აწყნარებდა, კულზე
ეფონებოდა.

მაგრამ აიყო წუყითაც არ შეჩერებულა, აქარებთ ვაიარა წასკარი და სამამურას
ერთა, ერთადერთა გამკებრავა მშენა ესროდა.

ვარეთ რომ ვამოვავა, ასე ეკონა, იმ გოგოს გამჭოლი, შირეული ნათესახავია ცოცხ-
მშენა ეღლაჯაც მას საავსე კრიოდა, ვერ იქნა, თავიდან ვერ მოაშორა ეს ვრძნობა, გაის-
ხენდა, რა აღტაცებულა იყო, მისივე არკვლოდ სოკოს თვალში შირს, მიწვერად ანდღვრი-
აღებული ცეცხლას ანამუქა რომ ჩაჯდა, ცეცხლმა იგელის ვუვა რომ ვახითა და წღებრუ-
ლი მშვენებით რომ აიგხო... ეს იღბით იოკოს დახაგამ გაახსენა სამამურას, ამან კი სარკმა
თეთრად ჩაფენალი თოვლას ფონზე კომიკოს ვარდასფრად ახახსახებულა, ცანცხალი სახე
მოავონა.

სიმამურამ ნაბიჯს უმატა. მართალია, მანცდამანც სხარტი და მოქნილი ფეხების პატრონი არ იყო, მაგრამ მთაში ხერხილის დიდი ტრფილი კა ვახლდომ სკანარისია, მთა სადღაც თვალსაწიერზე გამოჩენილიყო. უმაღლვე თავახდა უნებურად ფეხს აუჩქარებდა. სიმამურას კაცს ხელისა და მკოცხებეს, აზრადაც არ მოხვლია, სადამურა მუნებისა თუ ამ თოვლიანი დილას ამრეკვლეული ეს თრევე ხარკე სხვა რომ არა იყო რა, თუ არა კაცის ხელით შექმნილია ჩვეულებრივი მინა. მასთვის იგი ამ დედაბუნებას, ამავე ტყის მთაბუნებრივ უცხო და შორეული საბეარისი საწილს წარმოადგენდა.

თავად კომპიოს თითიც კი, საიდამაც ეს-ეს არის გამოვიდა, ახლა მას ახვთივე უცხო და შორეული ეჩქეხებოდა. ეს ამბავი თვითონაც უკვირდა სიმამურას. გორაკზე რომ ავიდა, თვალა მახავათ მკურნალ ქალს მოპერა და ისეთი გაფოთებული ეცა, თათქოს ერიაღერთი სხნა და გამოსავილია ახლა მასთვის ეს ქალიდა ყოყიდივოს.

— მახავს სამ ვერ განიკეთებთ?

• მართალი ვაიხრათ, არ ვაცა, მოკანწრებ თუ არა... ნეტავი რომელი საათია?

ქალმა ჯოსი ადღიამი ამოიღო, უზიდას სიმამურაიანი ჯიბას საათი ამოიპრო და ცაფერბლატი მათებით მოხინჯა.

— თრა საათი და ბედათხუსიმეტრა წუთია, თიხის ნახევარზე სადგურის ვაღმა უნდა ვიყო, აქედან კარგა მოძორებათ. ისე, ცოტა რომც დავიკვიანო, არაფერა უჭირს.

— მიკვირს, დროს ასე როგორ იკვირ?

— როგორ უნდა ვიკვიდე, საათს მინა არა აქვს...

— ნუთუ შეხებათ არსეკო ცაფერებს?..

— არა, ცაფერებს არა...

ქალმა საათი ხეყ ამოიღო, სახურავი ახლა აა, აქ თორმეტია, აქ ექვსი, თორმეტია და ექვსი შორის საათია...

— რა თქმა უნდა, ყოველთვის ზუსტად ვერ ვიცი, მაგრამ არ მახსოვს, თრ წუთიც მუტი რომდინე შექმნილიყო.

— საიდარია... თრ თდრო-ხოდრო კხანე რიგორღნ დადისათ, ნუთუ ვიქია არ გახხლტეპათ?

— წყიმიას ამინდში ქალიშვილი მკამთავს, სადამოობით კო ქვევით, სოფელში ვმუშაობ... მოდა და ნუ ვაგვეცინება, თურმე სახტუმროთს ქალები დავებობენ, ქმარი არ უშკვბხო.

— ბავწევები აღდომ მოხრდილები კეყოლებათ?

— დაბს, უფროსი გოგონა ცამეტა წლახი ვახდა.

ამ ლამარაკ-ღამარავით ისეთი უავე სიმამურანა ნომერში ავიდნენ. ქალი ერისიანს ვა-ნუშებუღი მუშაობდა, მერე დაფიკრებულმა თავი ამ მხარეს მახბრუნა, საიდანაც საიმისენის შორეული ხმა ისმოდა.

— ნეტავი ვან უკრავს?

— როგორ, თქვენ ხმახედაც არჩეეთ, რომელი კაში უკრავს?

გამისა, ვან არახ... ისეთი ფაფუვა სხეული ვაქეთ ვატყობათ, ფუფუნებაში ნაცხოვრება კაცს ხროს.

— მამ ძალიან არა მატევა ქონი მოკადებული?

— აქა-აქ ცოტა კო მოკრევიათ, აა, მაგალითად, კატერზე - კატეობათ, ხაკეს დიდად არ ეტანებთ.

— ასე კედეფერს როგორ სედეპათ?

— ხამა ნუშტარი მყავს, ხამივერა თქვენა ტანადობახისი არაან.

— ვითონ რა ისეთი ტანადობაც კე მატეს?

— არ ვიცი ვი რატომ, მაგრამ ასე მგონია, კაცა თუ ხაკეს არ სვამს, მოელი გულითა და ხუდათ ვერაბოღეს, ძალიანსხს, ანც აღმათ მოხავონებელი დარჩება რაიმე...

— თქვენს ქმარს, ეტყობა, კეკარება დაღევა?

— ნუ ატყვავთ! არ ვაცა, რა ვენა, რა მოეუხერსო.

— ნეტავი ვან არას, ძალიან უგერგილოდ კო ხუდარუნებს.

— მართალი მრიახდეპით...

— თქვენ თუთის თუ უკრავთ?

— კი, როგორ არა, ცხრა წლიდან მასწავლაღნენ, მაგრამ აა, გაფოთვდა და ეს თხუთმეტი წელიწადია ხაკრავი ხელში აღარ ამოღია.

უხინათლოებს ახაკი, როგორც ხახს, ნაკლებად ეტყობათ, — გაიფიქრა სიმამურამ.

— ის, ვინც ბავშვობიდან სწავლობს, ცხადია, უკეთესად უკრავს

— დიას, მაგრამ ხალხა ის ხელები, მარტო ამ ჩემი საქმისათვის თუღი გამოდგება. სმენა კა მუხაკობისა მაქვს. ხანდახან ვუხმენ ბაიბახუნს, აა, ისე, როგორც ახლი და კულს მკერებს. აფსუს, რა გოგო ვიყავი... — ქალმა თავი ისევ ამ მხარეს მიაბრუნა, სიამოვნო, მია- ვურადა, — აღბათ ფეხი-ტანია... ასეა, ვაცს თვილსა და ყურმა პირველად ის მიახედება, რაც ყველაზე კარგია და ყველაზე უხეირო.

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

— ხუთუ აქ რაგანად არიენ უკრავს?

— რატორ არა. ერთი გოგოა, კომპ ტიანი, ხულ ასალვანრა ქალია, მაგრამ ნამდვად მუხაკობს არ ჩამოუვარდება.

— კმ...

— არ იცნობთ კომპ-ტიანს? დადებულად უკრავს... რა ქნას, ამ მიყრუებულ მოაშია მომ- წყვდეულა.

— არა, არ იცნობ, მაგრამ გუშინდამ ცნავეს მასწავლებლის ვაჟი და მე ერთი მატა- რებელია ჩამოყვადით და...

— ნეტავი უკეთესად თუა?

— რა ვიცა, არა მგონია.

— ანთ? ამბობენ, აა ეს კომპო წლეულ ზღვებულს ვეიშად სწორედ მაგისი გულახათვია დადგა, ხომ მოკვსხენებთ, ვაცს ხაგიდსყოფისა რამდენი ფული სჭირდება... ნეტავი რა- ტომ ჩამოვიდა?

— მაინც ვინ არის ეს კომპო, რას წარმოადგენს?

— იმ კეთს დანიშნულაა, ამბობენ, თან მყვება, თავს არ ისოვავხ... მე თუ შვითხაყ, კარგადაც იცნევა, ნათვალში გამოადგება.

— დანიშნულა?

— რა ვიცა, ისე ამბობენ.

სიამაშურისათვის ეს ამბავი სრულად მოულოდნელა იყო. კომპოც ბედზე ამ ქალის ხაზბარიცა და თავად კომპოს ბედისწერაც, ამ ყმაწვილი ქალისა, რომელიც გეიშად მო- ლოდ იმიაათვის, დადგა, ბუბდყოფა საქმროთხათვისა მოეწვლა, ისე ბნაილურა მოეჩვენა, დაჯე- რება უჭირდა, აღბათ საკუთარ აზროვნებაში არაებული როსწვლიდაც სიამაშროვი ბარიერი თუ უშლიდა.

და მაინც უნდოდა ყველაფერი კავეთ კომპოს შესახებ, მაგრამ ქალმა ხატყვა აღარ გა- ავრბელა.

მაშ, კომპოც ცეკვის მასწავლებლის შვადზე ყოფილა დანიშნულა... ითვი აღბათ ამ ვაჟის ახალი შეყვარებულაა, ვაჟი ღღესა თუ სკულ საბიკვდილიად არის განწირული... და სიამაშურის გულში კვლავ ის ნაცისობა პიტყვება გახმაინდა: „აიმაო კარჯა...“ „ამაითა ამბო- ება...“ ვაცმა რომ იქვებს, ვანა ამით არ ირჯებთდა კომპო, გეიშად თავბივილულიც კა ხან- დისა და სიტყვას რომ არ დაღატობლა, მაძაკვადეკა კაცის მკურნალობაზე რომ სრუნავდა?

აი, ვნახავ კომპოს და ვგრევე პირში ვმტყვა. კვ შენი შრომა ხულ ტყვილია, ამით ირჯება-მყისი. მაგრამ კომპოს ახლა უკვე ხულ სხვა სვალთ უყურებდა, კადეე უფრო მშენსური, ფიქციუთ სუფთა და სპეტაკი ეჭვებოდა. მკურნალი ქალი წივიდა, სიამაშურა კა ისეე ისე აწედა და თავის მთხვენებით ხაძკაცრება და გულდაეობს თავდაისწყებით იჭამ- ნაკებდა. ხახაფათო იყო ეს გულდაეობა, საძიმა რისკია ხუნი უდაოდა, და აა, ერთბამად ისეთი ვრძისობა დაუფლდა, თითქოს სულიანი-სორტანად მთელი მისი არსება თანდითან განულის გარბში ეხვეოდა: ფანჯარა ღია დარჩენოდა. — ეს მხოლოდ შერეა შეამშნია სიამაშურამ.

მწუხნას თაღისი ეფანსიოდა სოფლის მახლობლად მოჯარული მთების კალთებს, მწუხ- რის ცივა ხაღებვებით აფერებოდა ფერდობები. მხოლოდ ჩამავალი მზით კანაიებული, მორს გამდგარი მთების თოვლიანი მწკერვალეები ელაგდენს ხაღამის ღურჯ, ბანდბუნდში, რის გა- მოც ანდობა, ხულ ახლის გენვესებოდა ის შორეული მწკერვალეები.

მაღე მთის კალთებზე ჩრდილი უფრო ჩაიბანდა, ბოლოს მზის ნამჭრალი შარავანდა უგანასკნელად გეიშამბა ყველაზე მაღალი მთის კენწეროს და ახლა უკვე ვარდისფერმა დაფიონმა მოაწამახა მთებს გაჯაღმა ჩაკადული დახაღიერი.

მდინარის ხსიაპიროებსა, საცურათ ხაღურა თუ ტაძრის შემოვარენში შავ ღიქებად ჩატბორილიცა ადგილ-ადგილ ჯგუფ-ჯგუფად გაზრდილა კრისტობერია.

ის იყო, ხულის წამლები სეედა ეუფლებოდა სიამაშურას, რომ თთახში მზის ნათელი სხივივით კომპოც შემოიჭრა.

სახტუმროში სათხალანურად ჩამოსული ტურისტების დამხვედრ კომპლექს თათბირი მქონდა. თათბირს შეემდეგ ნადიმი გაპაროთ, მეც დამბატიყესო, — თქვა ქალმა.

მერე კონტაქტისთან მიჯდა, ფეხები საყარქვემ შეაწყო და ისახდა ხომამურად დაწვებზე ხელი მათათათუნა.

— უცნაურია... ასე ფერმგრთალი რატომა ხარ? — ფაფუკ ღოვებზე მივხევევარულა. — სულელა...

ბიზლირთუქა

კრეობოდა, ცოტა ნახვამი უნდა ვოფილიყო.

მერე, მოგვიანებით, ნადამილის მობრუნებულა პირდაპირ იატაკზე ჩაჯდა:

— არ ვიცო... არაფერა არ ვიცო... თხეი მტკიფა, თი, რაფორ მტკიფა...

ქალს თვალსა და სულს შუა საოცარი სახწრაფით კვადებოდა სიმთვრალე.

— მწერია, წყალი მამაწოდუ!

ბიზლირთუქა არ იგადებდა, კოხტად დღვარცხნილი თმა რომ ეშლებოდა, იწეა ტატამში თავ-წარგულა, ატარეცალ ღოვებზე ხელისგულეებს მქონდა. მერე უცნაუდ წამოჯდა, ხახუზე მა-ღამო გადაახვა — ბუდრაგაცლილი დაწვება ასე უდაღანებდა, თვითონვე საცაღის გუნებაზე დადგა, კარე სას გულიანოდ იკინკინა. მერე ხამთერაღემ იხვეუ უცნაუდ გაუარა, როგორც დაწვება მხრეში შეციებულავით შეარსა — მოელა ბგვანტო საშინლად გიტანვებოდი, წერკა-ში დაწვევებზე მქონდათ.

— შენინოდა, ჭკუაზე არ შეემცადარიფაგი, სულ რაღაცაზე ვფიქრობდა, სულ რაღაც მა-წუნებდა. არ ვიცოდი ვი — რა. თათქოს არც მეძინა, თან სულ საირ-ნაირ ხახრძებზეც ვხე-ღვჯი, ვერც ვხეძიდა, ვერც ვწამდა. მუმტარს რომ შევხელებოდი, შამინ თუ მოკერეოდი თვს, რანდევხერ ვოფილა, ვხიკარ მოელა დღე ერთ ადგილას გაუნწრეგლოდ და ტატამში სემის ვუტკობ, დღაით, მხახით, გაგანია სიცხეში.

— მაინც რომელ თვეში წახვედა გვიძოდ?

— ივნისის თვე იყო — ასე, სულ ადვილი შესამლებელია, ასლა სამამაცუმშიაც მქონტონა.

— ქმარიან?

კომაკომ თავი დაუქნია.

— ერთი მამამაცველი ვაცა შემომინნდა გასაქანს არ მაძლევდა, ცოლად წამომყვევით, მესხეწებოდა, მე ვი ვეოყმანობდი, არ ვიცოდა, რა მეტნა, როგორ მოვქცავულავაგი.

— თუ არ მოგწონდა, რაღას ვოკმანობდი?

— არა, არ მამწონდათ, — მოლად ასეც არ იყო...

— სუთუ ასე გულით გეწიდა გათხოვება?

— უ-უ, რა საზარღარი ხარ! ამა, როგორ უნდა გავთხოვილიყავი, როცა ყველაფერი მიდღად წესრავში ცერი მქონდა!

— ემ...

— შენ ვი, გეტყობა, ძალიან არახერითბული ვაცა ხარ.

— იმ სამამაცველ კაცთის რაიმე ურთიერთობა თუ გქონდა?

— ძალიან არ ვეოყმანებდა, რაიმე ურთიერთობა რომ მქონდა?! სულ შემუქრებო-და, გასაქანს არ მოგცემ, ყველანაირად ხელს მეგობლი, სულ ერთია, კერავს ვამყვებათ.

— ვათოს სამამაცველან ხელი როგორ უნდა შეეშალა? ასლა თუ რა? სუთუ მართლა გოღელეება ასეთი ხახულელეება?

თათქოს ხახუთარა სხეულის საიმითთი ტკებბათ, კომაკო ერისანს გარინდებული აწეა, მერე, თე, სხვათა შირის წარმოთქვა:

— შეგონა, არსჯლად ვარ-მყიქი, ახლა რომ მავთნდება, ღამის სიცალით ვაკვებთ...

იგუდებოდა, ხაციღს ძლიფს იკავებდა, მერე ბავშვიყით მოიკუნტა, არივე ხელის ხიმა-მურას კინთოს ხეგელთში მახწვდა.

და აა, უდნავ ჩაქუტული თვალებავით ახლაც შაკად უპრიაღებდა წამწამთა ხიხირისა-გან მაწმრდიღრამდვარი ქუთუთოებში.

მეორე დღეა სამამწურამ თვალა რომ ვაძილა, კომაკო სიბატისზე დაქრანობილა იჯდა და ძველი ჟურნალის ყდაზე რაღაცას გამაღებთი წერდა.

— წარმოგადგენაა, ხახლში ვერ წავხულვარ. მოხამხახურე ქალი რომ არ შემოხულიყო, ნადვერდალა რომ არ შემოეტანა, ალბათ მამინაც ვერ გავიღვიოებდა. ვაა, ხარცხვილო! —

მსე უკვე სიბატს მოხდგომოდა.

— ვი მავრამ, რა დროა?

— რა დროა და, რა საათია.

— ხანათოდ ხომ არ წავსულიყავით? — თქვა სიმამურამ და ლოგინიდან წამოდგა.

— რას დაპირაკობთ?! თქვენ განდით ვისმემ ახლა დერეფანშიაც დამინახოს? ამ წუთას ქალი ნამდვილად თავმდაბლობის განსახიერება იყო...

სიმამურა აბნთდან რომ დაბრუნდა, კომპანია თავზე პირხახოცა წაეკრა და თიხის ლავებაში იყო კართული.

მაგიდის ფესები და ხიბატაც კი საგულდაგულად გაემჩინა. თბით ტაფისუ ნაცარი მოხწორა.

სიმამურა ტატიამზე წამოწვა. ფეხება კოტაცუს საფარქვეშ შეაწყო და პაპიროსს მოუკიდა. მინს დაცვიენული ფერფლი კომპიომ მაშინვე ცხვირხახოცით მოწმინდა და სიმამურას საფერფლე მაწოდა. კაცმა უსრუნველად გააცინა, გაიცინა კომპიომაც.

— აი, გათხოვდები და ქმარს გულს ვაუწყებ.

— ნუთუ გულს ვაწყებებ? რა ვინა, ახეთა დავიბადე. ყველანი დანცინიან. ჭუჭყიანი ხარცხაც საგულდაგულად რომ არ დაგაეცო, გული არ მოძიომენს.

— ამბობენ, თუ ვინდა ქალის საათია გაიგო, იმის კომპიო უნდა ჩიხედოთ.

როცა საუხმეზე დასხდნენ, მოგლი თიხის უკვე მხის ჩახახა სხეებათ იყო გაბღვერილებული. ცოტა რომ მოიბა, კომპიომ ლავეარდასფერად მოხვედრებულ, უძარო ცახ ახედა.

— რა შესანიშნავი ამინდაა! ნეტავი, ცოტა აღრე ვემდგარიყავა. მან დროით წავსულიყავი, საამისყნზე წამეშველადანებია. ახეთ ამინდისი საკრავხაც ხსკა სმა, სხვა უღერადობა აქვს.

თითქოს თაყლას მარმამში გახვეულანო, რძისფრად მიკრთალებულაყვნენ შირს გამდგარი მოყმა.

სიმამურა იმ ქალის ნათქვამა ვახხენდა, მოდი, ნომერში დაუკარიო, სთხოვა.

— კი, როგორ არა, — არ იუარო კომპიომ, — მინ დაურეკავ. განთხაცველულ ტანხაცმელსა და ნაკატას! ნიტყბს მოვატანინებ.

— ნუთუ ტელეფონია იმ ხახლში? — გათფიქრა სიმამურამ და გონებაში კვლავ ითვია ჟვალეები წარმოუდგა.

— აღბათ ის ქალისვილი თუ მოატანს?

— სო, აღბათ.

— ვაგავე, მასწავლებლის ვაჟიშვილზე გოფილსარ დანახულა.

— დმერთო დადებულსი მაინც როდის გოავე, როდის მოასწარს!

— როდის ვაგავე და კუმან.

— დიდა უცხაური კაცო სარ... მამ რატომ გუშინვე არ მოთხარი? ახლა შამე გულდობ იდიმებოდა კომპიო.

— მხელაი, ახეთა რამ უთარა იდამაინს, ეახ მამარიაც გულგრაღი არა სარ!

— ვიცო, ვანა არ ვაცი, ამას იპე, გულხვარეთ დაპირაკობ... ვერ ვატან ამ ტოვათელემა, მარზე სულ ტყუილები აკერაო!

— ხომ ხედავ, როგორც კი იმისა ამბავა ვახხენე, ჩატყვა მანზე ამიგდე.

— სრულემითაც არა! შერედა, დაჯერე?

— რა თქმა უნდა, დავიჯერე.

— აა, ასლაც ტყუილსარ! მე ხომ ვიცო არ დავაჯერება!

— როგორ კითხრა... ცოტა არ იყო, უცხოურად მომეჩვენა. აკა იმასაც ამბობენ, გვიშადაც საქმრთს გულახათვას წავადა, უნდოდა აკადმეთდის ხანგურსადობ ფული მოეგროვებანათ.

— საშინელება, ნამდვილი მე-დო დრა-მია... არა, დანამსული არ ეყოფილვარ. თუმცა კი ახე ზეერს ენისა. რაც შეეხება გვიამად წახვლას, ის აქ არაფერ შუაშია, მინდოდა ჩემს ვალი მოძეხადა.

— შენ რა სულ ქარავებთათ მელაპირაკები!

— მაშინ ვარკვევით გატყვი, იყო დრო, მახწავლებელი თცისობდა, მისი ვაჟაშვილის ცოლი ვაკისდარაყავა, თუცა კი ამასე ერთა სიტყვაც არახოდეს უთქვამს. მე და მისი ვაჟიშვილი, უბრალოდ, ვხვდებოდით მახ ამ სურვილს, კვ არის და ევ, ხსკა ჩვენ შირის არაფერა ყოფილა...

— ესე იგი, ბავშვობის წვეობრები ხართ.
— დიახ... ტოკიოში ჩამუშათდ რომ მივდიოდი, მარტო ეს მაცოდებდა, ეს მე ჩემს პირველსავე დღიურში მაქვს ჩაწერილი.

— აღბათ სამორტო ქალაქში რომ დარსწინდიყავით, ახლა ცოლ-ქმარი იქნებოდით.
— რა უცოა, არა მგონია.
— ვაითომ?

— კაცმა რომ თქვას, შენ რა გაღელვებს?.. ისე, აღბათ დიდი ხნაზე იქნებოდით აღარ უწყრია.

— მართალი რომ ვიქნა, ცუდია. დამდამობით შან რომ არ ითესებ.
— მე თუ მკითხავ, ცუდია ეს არის, შენ რომ ღამარაკობ იმაზე. მოქცევით ეს — ჩემი ნებაა, როგორც მოვაქცევია, ამას თვითონ ეს მომაკედავიც ვერ დამიშლას.

რაღა უნდა ეთქვა სამამურას!
ვე არის, კომპაკოს არც ასეა დასცდენია ხატყვა იოკოს შესახებ.
რატომ, მაინც რატომ?..

გარდა ამასა, იოკოს, რომელიც ასე თავდადებით, ასეთი დედობრივი მზრუნველობით უვლავდა ამ ბავშვსავე, ეითომ რა ვალდებულა იყო, რატომ უნდა მოეტანა კომპაკოსათვის ნოტება და ტანსაცმელი? ან ის ხელთმობრძავი კაცა იმ სახელში რატომ უნდა მიეყვანა, სადაც კომპაკო ცხოვრობდა?

რატომ, მაინც რატომ?..
როგორც ყოველთვის, თავის უცნაურ კარაუდებში გართულა სამამურა ამ წუთშიაც სადღაც, სეცაში დაფრინავდა.

— კომა-ტიან, კომა-ტიან! — გაისმა წყნარი, წერიალი ხმა... ეს ხმა... ხმა იოკოსა...
— ჭმაღლობო, იოკო-ხან, მოვდივარ! — ამ სიტყვებით კომპაკო გვერდითა ოთახში გავიდა. — მარტო ხარ, იოკო-ხან? ამ სიძმიძე მარტომ როგორ მოაზროვ?

ჩანს, იოკომ არაფერი უბახუნა, ბატყვის უთქმელად გატრიალდა.
კომპაკომ მესამე ხაში მოუშვა, ისევე მოუჭირა — ააწყო ხაჩხახენა. ესეც ხაკმარია იყო, რათა ნახეყვარადიყო სამამურა, როგორ ამღერებოდა სერაგო ამ ღამანი ქალის ხელში. და აა, ბუნკას ებოჭის! შემუსიკას — კანცია იახატია დახლსეებით ოცამდე ნაწარმოები მისთვის სამდგალი აღმოჩენს იყო. იგი მან იმ სავარჯამო ნოტებში ნახა, ეს-ეს არის კომპაკომ კოტაცუსე რომ დადო. სამამურამ ნოტები ხელში აიღო, გაშალა...

— ეს ნაწარმოებია შენ თვითონ შეისწავლე?
— მამ რა უნდა მექნა?
— ეს მავრამ, მახწაყვლებელი ხომ სახელში ვიყავ?
— ნეტავი დამილაღცემულ ქალს მაგისა თავი სადა იქეს!
— სიტყვით მაინც აგახანის.
— ხაქმეც ეს არის, რომ ვერ ამხსნის, ენა არ ემორწილება. რაკემა კადეც რადიკს ახერხებს, მარცხეა ხელს ამფელიებს, ხამახენს ვი, ყურეთი მიკედებოთ — ახლოსაც ვერ იგარებს.

— შერედა, არმეც დაატრულ ნიშნებს?
— ვი, როგორ არა.
— აღბათ ნოტებით მოვატრენა რა ვმაცოციდებს არიან. ხუმრობა ხომ არ არის, ყოდაც დიდეტასტა ეს არა, ნამდვილი გეაშა ავითხავა ნოტებთანათვის

— ცვაკო ტოკიოში ვისწავლე, სიამისენსე დაგერა ეს არავის უხწაყვლებია. რადაც თუ დამიკაწყდა, მომგანებელა არავინ მყავს. მხოლოდ ნოტების იმედზე ვარ.

— სამდგრა? სამდგრის ხაქმე როგორდა გაქვს?
— ცუდაა... სიტყვით ხამდურებს. კადეც მა და აა, ვახერხებს. ახალ სამდგრებსაც რადითში ვუხმენ და ვახსოიქს, თდისა წარმოადგენა არა მაქვს, როგორ ვმდგრი, აღბათ მადლიან საბადილო თუ ვარ. მოხეც მეშტრებთან სომ ხმა სულ მაწყაყება, იამაგიერთოდ ახალვარდებთან ისე ავტოვტიკვდება...

თქვა კომპაკომ და თვითონვე შეცბა. მერე წელში გაიმართა და სამამურას ისე შესედა, თითქოს იმდერყო, — ხობხვდა, ან ელოდა, საცაა სამამურა მარს ვახსნის და სამდგრას წამოიწყებსო.

სამამურა კი ერთბაშად შიშმა შეიპყრო.

საგაჭრო უბანში გაზრდილ ბავშვობიდანვე უკვარდა კაბუჯი, უკვარდა იამოსურა ეროვნული ცეცვა, შესანიშნავად იცოდა ნაგაურთს თქმულებანი. სამღერა კი არ იცოდა უსწავლია. სავაუტას ვახსენებზე თეატრის საცეცვათ სცენა გაახსენდა. ხადოთა და ხადოთს გე-
იმან გვერდით გატარებული ვახსიძო, — ცსკირი აიბზუა.

— თ, რა სამაგელი ხარ! ააე ძნელად მოხედელი მუშტარა შე უკვარდა შე-
სკედრია. შენ გვერდით თავს მუდამ ეულად და დიკარგულად ვგრძნობ.

კომპაკომ ქველა ტუნი მთაგნითა, მაგრამ მაშინვე სკელში სიამასენა აიღო და ნოტების რეგული ასე საუყარდად, ისე მოხდენილად გადაშალა...

— ეს ნოტები ამ შემოდგომასე ვისწავლე-
ეს „ინსინტაო“ იყო.

და იმ, ლოცება გაუცივდა სამამურას, გულა ვაუნერდა, სხვა კაცლა საფაქრალასივან დაცლილი ვოსება ვაუნაოდა — მუსიკის სმატკბილ პასცებათ ეგვით. ასლა იგი დამარცხებუ-
ლი და დათრგუნული კი არა, განადგურებული იყო. კრძალვასა და შოწაწებას მოეცვა მახა გულა, მანანაებში იმარებოდა მახა სული, ხადლა იყო ის ნებახეოფა! ასლა დარსუნოდა, კომპაკომ ნებას დაბორჩილებოდა და სახარულით ფრთაშეხსნული შედოდათა სმატკბილ ნია-
დგარს გამყოფოდა.

— დიდა ამბავი, — ცდილობდა საკუთარი თავი თვათონვე შიამეგობებინა. — ერთი ცსკირ-
მოუხაოცავი გეიშაი, ეგ არის და ეგი უკრავს ამ უფვანო თოთაში და თავი ისე უჭარავს, ვი-
თომ სადმე დიდ სცენასე იყოს... — კომპაკომ კი ხან სხიასხუშით მაგნობს ტექატს, ხან ფრანას
გამოტოვებს, ამ ადგილას რიტმა უდნავ შესელებულით... — იტყვის: მერე სულ თავი აიწყვი-
ტა, სხა მანავით ააწკრაილა, ისე ლაღა, ისე გულსწამებდად ააქლერა ბიამასენი — ნეტავი
სადამდედა უნდა მიკადესო, — შიის ხარსა დახაფრა სამამურა, მერე მხარეთისზე წამოწვა
და მოწყენებითა გულგრალობით ხელი თავქვეს აშოადო.

როცა ქალი „ინსინტაოს“ დაკვრას მორჩა, შვებით ამოისუნთქა სამამურამ. და იმ, ეს
მწყენიერი ქალი, ვაი და ვაი, რომ მასზე იყო შეყვარებული... ამის გაყატრებაზე ერთბაშად
სამანუღლი სეფდამ მოიცვა, გული მუნათით აეგხო...

— როცა ასეთი მაგროა, როცა ასეთი დღეა, საკრავსაც სხვა სმა იყავა.

დაახ, მართალს ამბობდა კომპაკომ — აქ ყველაფერა სხვანაირი იყო, სრულიად განსხვავე-
ბული იყო მაგროც, არ იყო არც თეატრის კედლები, არც მაყურებელი, არც ქალაქის მტვე-
რა, და რეკავა სამთრის ამ კამეში დიდას აფდერებულა მანგა, ლაღად ფრთაშეხსნული მიქ-
როდა თოვლით დაფარული მწვერვალებიხავეს.

ძალა ამ ქალის დაკვრისა მახა სულის ძალი იყო, რომელსაც იგი მლექტრის დარ-
ტყმაში ატანდა. სულ მარტო უკრავდა, მარტო შეცდილობდა — ამას იგი მიწვეული იყო.
წარმოუდგენა არა შეიძლება, ამ უკრავებში მანდერების, ამ შეუადია შოგბას ძალეს რომ იყო
ჩაზიარებული, თაკსხა შეუცნობლად ამ დიად მუნქახსთან რომ იყო ერთობაშია, აღბათ
ამატომიც შეიძლება ასეთი საოცარი ძალა მახა მლექტრის დარტყმაში. დაახ, ქალი მუდამ მარ-
ტო იყო... სწორედ ეს მარტოობა, დამარტუნეელი მარტოობისავე სეკვა-მწუნხარებასა, მბა-
დებდა ამ ქალი არსებაში უსკეული ძალისა და ნებახეოფა. იქნებ შეიძლება კიდევაც რაიმე
სევეა სამანგენსე დაკვრისა, მაგრამ იმისათვის, რომ მარტო სრულიად დამოუკიდებლად,
მხოლოდ ნოტებით დაუფლებოდა რთულ მუსიკალურ ნაწარმოებს, ვაეოკსებინა და ასე ლა-
დად, ასე თავისუფლად აეფდერებინა, უწყველად გულმოდგინება და განსაკუთრებული ნების-
ყოფა იყო საჭირო.

მიუხედავად ამისა, სამამურა თავის ეს მხოლოდ „ამათ ვარჯა“, „ამათია ამათება“ იყო.
იგი მხოლოდ სიბრაღულად აწყვედა მის გულში, ვითარცა მიუღწევლიავენ სწრაფვა დაუოკე-
ბელა. მაგრამ იმ ბეგრებში, რომელთაც კომპაკომ საკრავიდან ამოშკონდა, ცხადდებოდა თვით-
მოვადი არსი და ხადამაზე, მნიშვნელობა და დარება ამ ქალის ცხოვრებისა. სამამურა,
რომელიც მხოლოდ მთლიანობაში ადიქამდა მუსიკას და რომელიც არცაოთ ასე კარგად
ერკვეოდა ბიამასენსე დაკვრის უნატიფეს წვრილმანებში, სწორედ რომ ყველაზე შესაფერასი
მამერელი იყო კომპაკომისთვის.

როდესაც ქალმა მესამე პიესა — „მიიკადორი“ დაუკრა, იქნებ თავად პიესის იმ კაცულ-
ცა ხანაშის გამო, ასლა უკვე მოუღ ტანში ქაანჭველები აღარ უფლიდნეს სამამურას. იგი
როგორღაც დაამებული, დამოშმინებული იჯდა, კომპაკომ თვალს ვეღარ ამორებდა და სულ
უფრო მეტად და მეტად იმსჭვალებოდა სიასლოვას ნეტარი გრძობით.

ქალს ავხნებულა სახე უბრწყინაედა, თითქოს ჩურჩულებდა — აქა ვარ, აქა, აქა ვართ! ნამიანსა და ნატიფ ბაკეზე კბილთა ანაშუქა, ისე გონია, მაშინაც დასთამაშებს, როცა არც იცანის, არც ლაპარაკობსო, და ამ ბაკეებშია, ისე როგორც მთელ მის სხეულში, ეგო/ააოცრად დიდი ცდუნება და საბლა საოცარი. არცთუ ისე მაღალ, ვადაკილმულ წარბებქვეშ, თარგში მოყვანილიაით სწორპრალიან, მშვენიერ თვლებში ცისკრის უმჯობეს მსგავსებაშია. სამურველი უმანკოებით, ბავშვური გულუბრველობათ იმზირებოდნენ ცდუნებულნი.

პუდრაგაცილიდა სასახ განა, რომელიც ჯერ იქ, ღვედაქაღაჭის მხიარულ უბანში ვანატიფებოდა, მერე კი აქაურ მთის პაერს აელაღანებინა, გაფუქვნილი სახვევიით უკრიალედა.

იგი წელში კამართული იჯდა და ახლა ისე პეავდა უბნით ქალწულს, როგორც არასოდეს.

მერე ერთი მიესა — „ურახსიამაც“ დაუკრა, ამ მიესას ახლა ვაწავლობო, — თქვა, პლექტრის სიმებქვეშ უხიტივოდ შეაცურა და ჯდომას წირა იცვალა — მოძიდითა.

ერთბაშიად ხურვილას სიომ დაჰპერა ქალისხვეგან

სამამურას ხმის ამოდებას თაყი არა აქონდა, ჩანს, არც კომიკოს ინტერესებდა მისი ასრა — ახლა იგი მთელი გულთითა და ხელთით ხარობდა.

— შეგადლოა სმენათ მასკადე, რომელი გეიში უკრავს?

— რა თქმა უნდა, რა ბევრნიც ეგენა არიან, სულ რაღაც ოცაოდე თუ აქნება. „დოლო-იცუს“ დაკვრისას ხომ სულ ადვილია მათი გამოცნობა, შეარულების მანერა ყველაზე უფრო სწორედ ამ მიესაში ჩანს.

კომიკომ საამისენი იხვე აიღო, მუხლში თუნაე მოხრილი, განზე გამდვარი ფეხის ნაკუთალზე დაიღო, კვერდები თუნაე მარცხნივ გაწია, ტანი მარჯვნივ გადმოხარა.

— პატარა რომ წიყიყი, ასე ვაწავლობდი.

სამამისენია ყელს თვალდაუხამხამებლად მიაჩერდა და გაუწაფავი ხელთ მესარულებულ მელთდას ნამდვალი ბავშვური ხმათ აპყვა:

— კუ-რო-კაა-შია-ნო...

— პირველად აღბათ გუროკაში შეასწავლე?

— უბნუ... თაყი დაუქნია ქალმა

ბავშვობამაც, აღბათ, ასე პახუსობდა კომიკოს.

ამას შემდეგ დამათ სიმამურასთან რომ დარჩებოდა, დიდდილობით, გინდა თუ არა, ვადრე ცაში ნათელი ჩადგება, მან უნდა მიეასწროთ, — უწინდებურად აღარ ჩქარობდა.

სანდახან საბტუმბოს პატრონის სამია წლის ვოგონა მოადგებოდა. „კომი-ტიან“, — დაუძახებდა ვოგონა და ბოდოსა ხმას გაუწერალებდა. კომიკოს ციკონებდა თუ არა ამ სმას, დასტაცებდა ბავშვის ხელს, თაყისთან ჩაიწეცნდა და იყვნენ ორივენი ერთ მხიარულებასა და საცალ-ტკრტიალში. მერე კი, ასე თორმეტი საათისათვის, ჩაეღებდა ხელში ხელს და მასთან ერთად აბანოსაკენ ვახწეკდა.

ბანაობას რომ მორჩებოდნენ, თან სველ თმას უვარცხნადა, თან ამბობდა:

— ეს პატარა გოგუცუნა, სადაც ვაწმე გეიშის დაანოსავს, მამისვე სკედ მიაფრინდება, კომი-ტიანო, — დაუძახებს და თან ბოდოსი ხმას აუწეკ... სადაც კი იამოსურ კადაზე დავარცხნილი ქალის სურათს თვალს მოქერავს, ყველას კომი-ტიანს ვახსია. შე ხომ ბავშვები ძალაან მიყვარს, ეტყობა, ეს ამხანაც ავრძიო... კომი-ტიან, წამოხვეალ კომი-ტიანთან სათამამოდ?

კომიკოს ამ იყო წამოადგა, რომ აუღელვებლად ისევ ტალანში დადგმულ ხელის საფარძელში ჩაჯდა.

— ესეც შენი დაუღევარი ტოკიოელები! ჯერ არც კი გათენებულა, ისანი კი უკვე თხილამურებით დახრიალებენ!

სამამურას თთახის ფანჯრიდან მთის სამხრეთი კალთა — მოციგურაეების საყვარელი ადგილი მოჩანდა.

კომიკოს სიტყვებზე კოტაცუსთან მიმჯდარი სიმამურაც შემობრუნდა და იმანაც იმ მხარეს გაიხედა, თხლად მოკიდებული თოვლა მიწას ძლივს ფარავდა. შავ საციგურათ კოსტაუმში გამოწყობილი რამდენიმე ახალგაზრდა მთის ძირას ტერახებად განლაგებულ მაღრებში დახრიალებდა. თოვლი ისე თხლად იღო, ბაღრებშია დაგდებულ მიჯნებსაც ვერ ფარავდა, უშნოდ, უგერგალოდ დაფლატუნებდნენ შეთხილამურეები.

— დღეს კვარაა, აღბათ სტუდენტები იქნებიან.

— შეზანიშნავ სპორტულ ფორმაში გი არიან, — როგორღაც თავისთვის ჩააღამარაკა კომპიკომ. — ამბობენ, ციგურაობის დროს მუშტარი მოციგურავე გვიმას თუ შეხვდა, პარდალებული შემყურებს, ვერა სცნობსო. გასაგებიც არის — გვიმა ხომ შზისაგან ისეა დამწვარი... საღამოს კი წაიხვამს პუდრს და...

— გეაშქმაც, ალბათ, საციგურათ კოსტიუმებში არიან?

— არა, მთავლური პაკაშება აცვიათ. ზოგჯერ ვახშამზე მუშტარი გვიმას შეხვდა და უნაშნავს — „ხვალ საციგურათდ ერთად ხომ არ წავსულიყავით?“ პარდაპირ — საყინელებზე! არა, წელს საციგურათდ არავისთან წავალ... ასლა კი ნახვამდის! კამი-ტოან, წაგიდეთ... ამიღამ ალბათ მოთოვს. თოვლას წინ, ხაღამოობით, მუდამ ასეთი ხუხიანია სიცივე იცის.

სამამურა იმ დაწსულ სავარძელში ჩაჯდა, მაიდანაც ეს-ეს არის კომპიკო წამოდვა. საციგურათ ფერდობის ნაპირ-ნაპირ, ციცაბო ბილიკზე შინისაკენ მიმავალ კომპიკოს მოძერა თვალდ, გვერდით სელჩაკიდებული გოგონა მიჰყვებოდა.

მაღე შზით გაბწყინებულ ცახ ღრუბელი წამოერა, ჩრდილმა შიის კალთები დააჭრელა. შუქ-ჩრდილი წუთი-წუთ ირეოდა — ცაცია, კემნას აღმძვრელი იყო ჩრდილია და სინაილის ეს თამაში. მაღე ჩრდილმა მინდორიც გადაფარა. თვალე ასლა ახლომასლო შემოვარენს მთავლო სამამურამ — თურა ჭირხლი მოხდებოდა ფანჯრებს ქვეშით გადაფეთქილ, ბამბუკას მიჯგებშეყინებულ ქრიანათემებს. ჩახურავზე თოვლი შემდნარიყო, წკაპაწკუპით, წვეთ-წვეთად დიოდა ჩაურე.

იმ დამეს თოვლი გი არა, ჯერ ხეტყვა წამოვიდა, მერე ხეტყვას წვიმა მოჰყვა.

წამოხვლას წინ ჩათყელ, მთვარიან დამეს სამამურამ ერთხელ კიდევ იწვია კომპიკო.

— გავისეირნოთ, — განაცხადა ანაზდად ქალმა, სამამურა ჯიკაე-ჯიკაეთ წამთავლო კოტაცულან და თითქმის ძალასმალად გაიყვანა ქუჩაში.

უკვე შუადამე იყო.

თომჩამდვარ ხოფელს ეძინა კომპიკომ კამონოს კალთები შეიბრუნა და ობიში შეიკაცა. ესა მოყანული იყო, ცინფერ ყინულზე ფალადის დისკიკით ბრწყინაგდა მთვარე.

— შილა, სადგურში წაგიდეთ.

— ხომ არ გავიფდა! მთელი ერთი რი! უნდა გაიარო, სადგურში რომ მიხვიდე და უკანვე წამოიხვადე.

— გავა ერთი დღე, თრა, სამი... მერე შენ წახვალ... რა იქნება, მიყიდეთ, სადგურს შეხვდეთ.

სიცივემ ძკალსა და რბილში დაუარა სამამურას.

ნომერში რომ დაბრუნდნენ, კომპიკომ ერთბაშად მოიწვინა, თავჩაქინდრული კოტაცუსთან მიჯდა, ხელეში ხაყარქკემ შეყო, მოიბუზა.

ბილის წინ საბასიოდაც არ წახულა.

თოხში მხოლოდ ერთი ხელა ლოგანი იყო დაგებული. დეიბის ერთი ბოლო კოტაცუს სწვადებოდა. ხაზნას ერთი კადე კოტაცუსზე ვადახურული ხაყარის ერთ კიდეს მფარავდა. თავჩაქინდრული კომპიკო ლოგანის მეთრე მხარეს იჯდა.

— რა დაგემართა?..

— შინ უნდა წაგიდე...

— ნეტაეი რაბ სულელიბ...

— ცოტა ხანს ასე ვაჯადემა... შენ დაწექი.

— ასე უცბად რა მოხდა, რა დაგემართა? ვათომ რატომ უნდა წახვიდე?

— არა, არ წავალ, დიღამდე ასე ვაჯადემა.

— კარგი ახლა, გეყოფა ცუდექობა!

— ვცუდექობ? აზრადიც არ მომხვლია!

— მაშინ დაწექი.

— არა, არ მიციდემა.

— კარგი ახლა, დაწექი. — თქვა სიცილით სამამურამ. — ხომ გეუბნება, ხელს არ ვასლებ-მეთქი.

— არა.

— ბუდელო. მაშინ ასე რას მორბოდი?

— უნდა წაგიდე.

1 რი — სიგრძის ერთეული, უღრის 3, 927 კმ-ს.

— კარგი, იჯექი, თღონდ არ წახვიდე.

— აღარ შემიძლია, გესმას, გული მტკიცია! მენ ხომ მოდიხარ, შენ ხომ შენ სახლში მიდიხარ, ტოკიში... გული მიკვნების, გესმას, გული მიკვნების... — კომპიომ სახე საბინა წარგო. გული უკვნებს... საკუთარი უძწეობა გულს უღლავს — რა ქნას, რა იღონოს, თუ ეს ჩამოსული კაცა შეუყვარდა, ხად, ხად ეძებთ დამოსაველი? იწვის ამ ქალს გული, ცხვხლში აფერფლებს... ფიქრებში გაიტაცა სიმაძურა.

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

მერე კარგა ხანს გაჩუმებული იჯდა.

— წადით, გემუდარებით, მალე წადით.

— მე ხომ ხვალ ნამდვილად ვამირებ წახვლას.

— წახვლას? როგორ თუ წახვლას?! — კომპიომ ერთბაშად თათქის გამოფხიზლდა, თავი ასწია.

— მაშ რა ექნა? როდემდე დაერჩე?

ქალი ჯერ გაოგნებული მიაჩერდა, მერე გაბრაზებულმა წამოიძახა:

— უბედურებაც ეგ არის... შენ, მენ... აი, ეგ არის უბედურება...

მერე გადარეულივით წაისხტა, ხიმაძურა ეცა, კისერზე მკლავები შემოაჭდო.

— გესმას, შენ რას ამბობ! ადექი, ახლაც ადექი! — ქალი გახემაზე აღარ იყო, იგი შლევიანავით დაემხო სიმაძურას გვერდით, ლოგანზე.

მერე თვალები რომ გაახილა, ცრემლი მარგალიტებისვით უბრწყინავდა ნამიან წამწამებზე.

— წადა, ხვალ უხათუოდ წადა, — თქვა და შუბლიდან თმა გადაიგდო.

მეორე დღეს სიმაძურა ხაშა ხაითა მატარებელს უნდა გაეყოლოდა. იგი უკვე წახვლელად ემზადებოდა. ხავზაოდ ვერბულ კოსტაუმს იცვამდა, რომ სახტუმროს მსახურმა ქალმა კომპიომ დერეფანში გაახმო. მერე გაიგონა, მხოლოდ თერთმეტი საათი ანგარიშკითი, — კომპიომ მისამსახურე ქალს როგორ უთხრა.

მალე ანგარიშიც მოიტანეს, სიმაძურამ ანგარიშს დახვდა და მიხვდა, ყველაფერი წუთიწუთში იყო გამოანგარიშებული — როდის ხუთ საათზე წავადა კომპიომ, როდის ხუთ საათამდე, როდის თორმეტზე და როდის თორმეტ საათამდე.

კომპიომ პალტო მაიცვია, კვლავ თუთია შარფი მოიხვია და სიმაძურას სადგურზე გასაცვილებლად გაეყვა.

როგორც ღრთ რაში გეყვანა, შინაურებისათვის სიმაძურა რაღაც წვრილმანების ყადვას მოჰყვა — ღსინას დამარილებული ნაყოფი, დაკონსერვებული ღოკოკინა... ღრთ კი ხელა ვადიოდა. სიმაძურა ვაგწლის მოედანზე ბოლთას სცემდა და უყვარდა, თვალს ხიერცე რომ არ მცოდნოდა, აქაურობა ახე მოებში რომ იყო ჩაჭყდელი. ამ დადერემილა, პირქუში მთების ფონზე ქალის მავა თმა რატომღაც ხვედას მკვრივად, საოცრად ცუდ გუნებაზე ხყენებდა.

მხოლოდ ერთ ადგილას, მდინარის ქვემო წელთან, კარაყავით დაბფენოდა მზის თეთრი ღაქა მთის კალთას.

— რაც ჩამოყვდი, მეონი, თოვლშია სიხტა...

— თრა დღე ცადამსულად თუ ითოგა, თოვლის ხაშიდღე ექვს სააკუმლე აღწევს... მე-სამე დღესაც თუ არ გადაიდა, მაშას კი, ავერ, ელექტროფარანს ხომ ხედავ, თოვლით დაიფარება... მერე შენზე ფიქრებში ვართოულა, დაბნულ-დარეგტიანებული ამ თოვლში უგზო-უკვლად რომ ვივლი, წანთეგლები მაგ მავთულებს და თავა ხეარს არ დაგაფრი.

— წუთუ ახე დიდა თოვლა იცის?

— ამხატე, იგერ, მეპობელ დაბაში თოვლს რომ დადებს, გამომგლებთან ვამნაზიგლები და ხვერით საცხოურებლას მეორე სართულიდან შიგ თაფდაყირა ცვიკანო...

— კარგი იქნებოდა, ჩამოხსულიყავა, ამ თქვენა თოვლს მხერათ დავმტკებარიყავი... მაგრამ ხაახლწლოდ სახტუმრო აღბათ ახეა ცაჭედალი, კაცა შიგ ცხვიარს ვერ შეპყოფა. აი, შეიკები რომ წამოგა, წუთუ გზაა არ ზერგავს, მატარებლებს არ აჩერებს?

— კერპობათ, ხელგამდალად ცხოვრობთ... — ამბობდა კომპიომ და თან სახეში შეგყურებდა — რატომ უღელამა არ მოუშვებთ?

— უღელამს? შთო... ხწორედ ვამირებდა კადეგაც.

სიმაძურამ ხუფთად გაბრაზულ დაწვებზე ხელი ჩამოისხვა — აღბათ ბაგეება ჩაყოლებული ეს შთამბეჭდელი ნაკეციები თუ ამღევს ჩემს ვაფაქისებულ სახეს ამ ვაფაქის იერს... აღბათ ამას ვამთ თუ მოგწონვარ კონკვოს, ამას ვამთ თუ აქვს ჩემზე ახეთა წარმოდგენა.

— შენ კი მუდარს მოიშორებ თუ არა, თათქის ეს-ეს არის ამ წუთის ვამარსულით.

— „რას ჩხავას ყვავა, პარშავა... ნეტავი კა რას დამჩხავის!..“ — წაუღეჭა კომაკომ.

— მცოცა! — ქალმა ცას შეხედა და მოიბუზა.

— მოსაცდელ დარბაზში ხომ არ შევსულიყავით, ღუმელთან ხომ არ გავმობარძყავით? და აი, უცხად ქუჩაში იოკოს მოპკრეს თვალი. მთავლური პაკაბა ეცვა, ვიკოცოთ, თავ-ქუდმოგლეჯილი მორბოდა სადგურისაკენ.

— კომა-ტიან! კომა-ტიან! იუკაო-ხანს, გესმით, იუკაო-ხანს რაღაც ექმარებდა! — კომა-კოს მხრებში ისე ჩააფრინდა, როგორც შეძინებული ბავშვი დედის კალთას, რაღაც ურთავდნო იმედსა და თავშესაფარს. ხულებ ძლივს ითქვამდა.

— წამოდით, გესვენებით, ჩქარა წამოდიო!

კომაკომ თავალები დასუჭა, თითქოს თავს ეძაღებო, ცდალობს ბეჭებში გამღვარ ტკავილს მოფრიაოხო, სახეზე შიტკლას ფერი დასდებოდა. მერე ერთბაშად თავი ჯიუტად გააქნია:

— არა, ყურ წამოკალ, არ შემიძლია, მუშტარი უნდა გავაცილო.

სამამურა გაოცებულა იყო.

— რის გაცილება, ახლავე წადი.

— არა, არ შემიძლია! მე ხომ არ ვაცი, ოდესმე ჩამოსვალ თუ არა!

— ჩამოვალ, როგორ არ ჩამოვალ!

იოკოს არაფერი ეხმოდა, სღუკუნით ამბობდა:

— სასტუმროში დაგრვეკე, მათხრეს, სადგურზეო, მამასიყე აქეთ გამოვქანდი. იუკაო-ხანი გეძახით! გესმით, იუკაო-ხანი გეძახით!

აგრემლებულა იოკო მკლავზე ექჩრებოდა კომაკოს, კომაკო ჯიუტობდა, თუმცა თქმით არაფერს ამბობდა, მერე უცხად ხელი გამოვგლავა:

— თავი დამანებე!

და ერთი-ორი საბოჯო გადადგა. შერთრტმანდა, ველში რაღაცამ ისე წაუჭარა, თითქოს უნდა აღებახოსო, იკალება აუცრემლდა, დაწვებზე კანი აებურძღლა.

იოკო დაბნეულა მისჩერებოდა კომაკოს, უმარტივეს ნიღაბს მაუკავდა საოცრად სერია-ოზული, მაგრამ არაფრის მთქმელი, არაფრის გამოძახებელი სახე — არც გაოცების, არც შრახნაწყების, არც მწუხარების...

სახეზე წინა არ შესცვლია, ავი ერთბაშად სამამურას მიუბრუნდა და მკლავში ხწვდა:

— ცაღიან გთხოვთ, გამოუშვიო! — ემუდარებოდა სასოწარკვეთილი განწარულებით.

— რა თქმა უნდა, გამოვუშვებ! — სამამურამ სძახ აუწია, — ახლავე შინ წადი, გესმის, ახ-ლავე სახლში წადი-მყოქი, ხულებლო!

— ნეტავი თქვენ ვამ გეკითხებით! — მკვასედ მაუჭრა კომაკომ და შეეცადა ჩამოეშორე-ბინა მისთვის იოკო.

სამამურას სადგურთან განერებულ აგრობოუსე უნდა მიეთათებინა, რომ აგრძნო, ხელი, რომელზედაც მთელი ძალითა და ღონით ჩახჭიდებოდა იოკო, საშინლად დაბზუებოდა და ბოლოს ესლა უთხრა:

— თქვენ წადით, ამას კი ახლავე აი, ამ მანქანით გამოვუშვებ... ასე როგორ შეიძლება, ხალხი დებს და გაყურებო.

იოკომ თავი დაუქნია.

— თუ შეიძლება, მადე... — ამ ზიტყვებზე იგი ვატრიალდა და გააქცა. რა გულწრფელი, რა უშუალო იყო ყოველი მისი მოქმედება, რა სადა, რა უბრალო იყო მისი საქციელი. სამამურამ მამაგად ქალს თვალი გაადგენა და სრულიად უადგალოდ გაიყიქრა — „ნეტავი ეს ვო-გო მუდამ ასეთი სერიაოზული რატომ არის?“

ჯერ ასეე ყურებში ედგა იოკოს საოცრად მომხაბვლელი, გულის წამლები ხმა, რომე-ლაც, ასე გონია, უნაზეს ექოდ ეფინებოდა თოვლით თავშემოსილ შორეულ მწვერვალებს.

— ხად მიდიხართ! — შეაჩერა კომაკომ შოფრის საძებრად მამაგადი სამამურა. — არ წავალ-მეთქი, სომ გითხარათ!

და აი, კაცმა ერთბაშად წამდვილა ფიხიკური მიუღვარება აგრძნო ამ ქალის მიმართ.

— მე არ ვიცი, რა ურთიერთდაზნოკიდებულებაა თქვენ სამს შორის, მაგრამ ერთი კი ცხადია — მასწავლებლას ვაჭაშვილა ახლა უკანასკნელ დღეშია. ნუთუ არ გესმის რომ სწო-რედ ამიტომ გამოგზავნა ეს გოგო. რაღას უყურებ, ახლავე წადი, გულგახსნილი წადი... აბა, წარმოადგინე, რა მოვივა, ახლა რომ მოკვდეს, აი, ახლა, ვიდრე ჩვენ აქ ვდგავართ და ვვინ-კლაობთ. მერე ლომ მთელი შენი ცხოვრება იზანე!.. ნუ ჯიუტობ, ყველაფერი აბატიე!

— არა, არა, თქვენ რაღაც გეძლებათ!

— მაგრამ ვაიკე, განა მხოლოდ მან, მხოლოდ მან ერთმა არ გაეცა, როდესაც გა-
ვიდულა ტოკიოში მადიდოდა? შენ ხომ ეს შენი დღიურის პირველხავე გვერდზე გაქვს ჩაწე-
რილი. მამ როგორ შეგაძლავს არ გამოემსხვიდნო იმ კაცს, როცა იგი სამუდამოდ მიდის ამ
ქვეყნიდან?! ახლა ეს წადა, ახლავე წადა, დავ, შენ იყავი მასა ცხოვრების უნახველად
ფურცელი...

— არა, არ შემაძლავს, მომაკვდავს ვერ შეეხება. — თქვა კომპიუტერის ბეჭდვებში ხა-
თვარი ხატივით იყო და ხატივად დიდი, მგზნებარე სიყვარულიც... ხამამურა დაიბნა, შე-
ფოცმანდა.

— ამას შემდეგ მე უკვე დღიურას წერას ვეღარ შეუძლებ... ავდგები და დავწკავ. სულ
ერთიანად დიქციონარს — ბუტბუტებს და სახეწამოწითლებულ კომპიუტერს. — მომიბინე... მე მგონი,
გულსხმიერი ადამიანი უნდა იყო, თუ ასეა, თუ შენ სამდგომად გულწრფელი კაცა ხარ,
ვიცი, არ დამცინებ. ჩემს დღიურს შენ გამოვიგზავნი, რაც არას, მთლიანად გამოვიგზავნი...
შენ ხომ კეთილი და გულსხმიერი ადამიანი ხარ...

სიმამურას გული აუწვილდა, გრძობა მოერია, გაურკვეველმა მღელვარებამ მოიცვა,
თითქოს არწმუნა დადევნა, ამქვეყნიად ყველაზე გულწრფელი, ყველაზე გულსხმიერი ადამი-
ანი ვართ. იგი უკვე აღარა ბოხივდა კომპიუტერს, კინდა თუ არა, მან წადა, მომაკვდავი ინახუ-
ლეთ. არც კომპიუტერი ამბობდა არაფერს...

ამ დროს სასტუმროს მსახური მიუახლოვდათ — ხალხს უკვე ბაქანზე უმკვებნო, — მოიხ-
სენა.

ბაქანზე ვარდა მატარებელმა არაფერს ასულა, არც არაფერს ჩამოსულა. სულ რამდენა-
მე კაცი თუ ექნებოდა — ხამთრის ტანსაცმელმა ვახვეულნი, პირქუში.

— ბაქანზე არ გამოვალ, ნახეამდის!
კომპიუტერის მოსაცდელი დარბაზის ფანჯარასთან იდგა. ფანჯრის საკედლები ჩაკეტილი იყო
და გეგონიდან ასე გეგონებოდა, სოფლის უბადრუკ საბაყლოში, მინის ბინისურ ყუთში ერთად-
ერთი უცხო რამ საკოფი ჩარჩენილი.

მატარებელი დაიძრა თუ არა, მოსაცდელი დარბაზის მინებს იქით ხანათლე აბუდერა-
აღდა. „ახლა მასი ხსეც აცისკროვდება ამ ელექტრონულადკარში...“ — გაიფიქრა სიმამურამ.
მაგრამ სახემ მხოლოდ წუთით გაიკლვა, მხოლოდ წუთით წაიციხესა ჩაოცრად წითელმა,
წითელმა დაწვემმა, აი, ისე, როგორც მაშინ, თოვლით გადაქათქათებულ ხარკში და უმაღ გაქრა.

და კვლავ სიმამურასათვის ეს ფერა იყო ის ხანდღარ-ხამანი, რომლის აქათაც უკვე აღარ
არის ამქვეყნიური რეალობა და ხსამდკაღე.

მატარებელი სასაზღვრო მთის ჩრდილთ კალთაზე აიძაღლაურა, გრძელ გვირაბში შევი-
და. ჩამოვალა მზის შუქშიძქრალი სხივები ერთბაშად თითქოს ხამნივდემ შთანთქა, უამგადა-
ხულმა ვეგონებში თითქოს თავისი ძველი ჯაემანი გაიხსდა... გვირაბიდან გამოხული მატარ-
ებელი გვერდივევრდ მჯერით ბუდებულ: მწუხრის ბინდღარულ მოვებს შუა დავემა — თოვ-
ლის ნახსაც არხად იყო სასაზღვრო მთის პარაქეთა კალთაზე.

მდინარის დახმურაყ მინავალი ვხა გაშლილ მანდორში გაჭრილყო. მთის კორტოზე
გადმომდვარი მთოვარე თეთრად დაქათქათებდა ხეობათა მარმონიულ ხვეულებს — მთვარის
ნათელი შუქი დახდგომიდა ცისაენ აზიდულ მთის თხემით მინამდე. მთა იყო ამ პირქუში,
უნიათო მუნებთს ერთადერთი ეში და მშვენება. მალე ფუხაკრფით ჩამომდვარმა დაიხმა მთე-
ბას უსწორმასწორი კონტურით მოხატა ზეცის ღურჯი ხაყურდი. ხანთრის ის ცივი ციავი
ჯერ არ მესდგომიდა თეთრად კი არა, ახლა უკვე დაფეციოლად მოგამკამე დამის მნათობს. ცა-
ში ფრანველის ჭაჭანებაც არხად იყო. იქ, სადაც მარჯვენაც და მარცხნივ შორს გაზიდული
მთების კალთებს მდინარასავენ გაევაკებანა, ელექტროსადგურის მაგვარი, თოვლივით ქათ-
ქათა შენობა იდგა. ვეგონის ფანჯრებიდან მხოლოდ ეს თეთრა შენობადა ირჩეოდა ხამთრის
ამ რინდნამდვარ, საცოცხლემიძირებულ ბანდბუნდში.

ვეგონის მინები თანდათან ორთქლით შეიცვარა. მინდში იმიძებოდა ფანჯრებს იქით
აცვრებული დაბლობი, რაც უფრო ეძაღებოდა მინდი გარემოს, მინაზე მით უფრო გარკვე-
ვით არეკლებოდა ვეგონში მსხდომთა ნახევრად გამჭვირვალე ხატება... და იყო ისეც ის თამა-
ში მარკისა და ამ დამეულა, მწუხრით მოცული ბუნებასა.

მატარებელი არაფრით მგაედა ტოკიოს მაგისტრალის მატარებლებს — ადამისუამინდელი,
მინგრეულ-მონგრეული, ძველებური ყაიდის ეს სამი თუ ოთხი ვეგონი, ეს აბუტული ხა-
ნათლე...

სიმამურა ირეელივ ვეღარას ამჩნევდა, ყოველივეს განემორა, განთავისუფლდა, დროისა

და სივრცის შევნება გაქრა მისი გონებადან, მისი სხეული უმიზნოდ დაეხეტებოდა ხალხი-
ორკალურ სამყაროში, ბორბლების ერთფეროვან კაკუნს თანდათან ქალის სის ეჭვითა

ქალი ლაპარაკობდა — მოკლე იყო, ნაწევრ-ნაწევრი ქალის სიტყვები, დამოწმებულ
სიტყვები მისი ხახხლსავე ცხოვრებისა... ისეთი სიხლსავე ცხოვრებისა — გულდამძიმებუ-
ლი უსმენდა სამამურა, თანდათან ხმა ხუფ უფრო შორდებოდა, ხუფ უფრო შორს და შორს
შიაწევდა, მასი ეს შორეული უღერა ახლა უკვე დვრანავით მაძვებოდე გსაჯ დამდვარი კა-
ცის ჩვეულ სევდას.

„აღმათ უკვე ხუფაც დაღია იუკიომ, ნეტავი მაუხწრო კი კომაკომ სასიკვდილო სარე-
ცელზე მწოლარეს?.. მაინც რატომ ჯაუტობდა, შინ წახვლა რატომ არ უნდოდა?..“

„მაინც რატომ?“

„მგზავრები ცოტანა იყვნენ.“

სულ ორმა — ორმოცდაათითდე წლის მამაკაცი და დაწვებდაღანა ახალგაზრდა ქალი.
ისინი ერთმანეთის პირისპირ ახლდნენ და ერთთავად ლაპარაკობდნენ და ლაპარაკობდნენ.
ქალს ხავე მხრებზე შავი მარფა სქონდა მოხვეული. შესედავდი თუ არა, თვალმა უმაღვე
მისი საუცხოო სახის ფერი გვეებოდა, იგი ოდნეე წინ გადახრილა იჯდა, უურადვებით უსმენ-
და მოხაუბრეს და ცოცხლად, გაღამეტებული ხალხით მიხუსობდა.

„აღმათ შინაურება არიან, შორეულ მოგზაურობაში თუ იყვნენ.“

„მაგრამ აა, მატარებელი ხალაურზე გაჩერდა, აქ, სადაც მომცრო ვაგზლის უკან მაფ-
საროავი ფაბრიკის მიღი იყო აღმართული, კაცმა თართდან ტირიფას კალათი საწრაფოდ
ჩამოადო და ევაფის ფანჯრიდან პლატფორმაზე ჩაუშვა.“

— აბა, კარვად იცავით! შექმისვეო თუ მოგვიცა, იქნებ კალეე შევხვდეთ ოღესმე, თქვა
კაცმა და ევაფიდან ჩავიდა.

სამამურას ღამის ცრემლი მოერია — ავი გაოცებული იყო ამ თავისა გულწვილობით —
ეტყობა, ამ ქალთან თუ იყო, ახლა შინ თუ ბრუნდებო, — გაიფიქრა.

აზრადაც არ მოხვლია, ეს ქალი და ეს კაცი შემთხვევით ვაცნობალი მგზავრები რომ
იყვნენ კაცა, როგორც ჩანს, კარდაკარ მოხარულე ეაჭარი თუ რაღაც აძლიავარი უნდა ყო-
ფადაყო.

ტანააცმელს გაუფრთხილდი, კალათში არ ჩავეო, კელელზე არ ჩამოვიდო, ჩრჩილმა
სწორედ ამ დროს იცის კამრავლემა, კვერცხებს სწორედ ამ დროსა სდებხო, — გაახხენდა ცო-
ლას სიტყვები სიმამურას. მართლაც, ხახტუშროს ნიშერში ფარვანა მუშაბანდას კარნაზე
ჩამოვიდებულ ნათურას ეტანება, ევერის, მეორე თოახშიც რაღაც მოყვითალო-სამისინდისფერო
მღაღა დაფუთფუთებს, მატარია, მაგრამ დადნუკველა.

მწერხაცვაბადურებიანი ჩარჩოება ჯერ კალეე ფანჯრებში დგას, ბადურაზე გარედან
ღიაშქვანე, ერთავამჭვირვალე მწერი ხახ, მწერს კეპაროხას ქერქახფერი, ნახი, დანდლივით
ულვაში აქვს, ფანჯრას ბადურებს გადაღმა, ჩამავილ მზის სხივებში შორეული მთება ღიფ-
ღივებენ. შექმავლიმა წაფელ-ყვითლად ვადოუტრელებია ფერდობები, ფერთა ამ ზეიმში მხო-
ლოდ ფანჯრას ბადურაზე ფერვადახულ ლაქსავით მიწებებულ მწერს არ აჩნია საცოცხლის
ნიშან-კვალა აქ, სადაც ფრთა ფრთას ეფარება, ეს ერთა პაწაწინა წერტილიდა მერწყინა
მუქ-მწვანე აა, შემოღვომის ნიავმა დაბერა და ციცქნა ფრთები აუპროთოლა, ქაღალდის
ფურცელავითა იაცახცახა.

„მკვდარია თუ ცოცხალი?“ — გაიფიქრა სიმამურამ და ბადურას წკაპურტი გაქრა — მწე-
რი არ მერხეულა, მაშინ მუშტი დაარტყა ბადურას — მწერი ჯერ სიდან ჩამოეარდნალი ფო-
თოღივით წამოვიდა და მალე ფარფატით აიჭრა ბაერში.

სიმამურამ ხავრცეს თვალი ვაადევნა — შორს, კრამტომერის ტყის ფონზე ნემსივლაბი-
ების ქარავანი მოფრინავდა, თითქოს ბაბუაწვეურებს კორიანტელი ამღაღაო, ბაერში ბოლო
ადარ უჩანდა.

„ეს რა ურაცხე-უთქაღაენა არიან?!“

„ნეტავი პარჯამირ კრამტომერის ტოტეშიდან ხომ არ მოედინება ეს მდინარე?“

სიმამურა მოჯადოებულვით გაქყურებდა ფერდობზე ვერცხლისფრად ვადაპერტილ ღეს-
მედუნას.

სახტუშროს საბანაოდან რომ ვამოვიდა, სადარბაზოს შესახველეთან ხელზე მოვაჭრე რუ-
ხის ქალი დაინახა. „აა, საოცრება, ნეტავი ამ მავარდნილ მთებში რამ ამოიყვანა?“ — სიმა-

მურა ქალთან ასდოს მივად — ენახოთ, რა აქვს, რითა ვაჭრობს? — მაგრამ, ჩვეულებრივი იაპონური პირის მოხარბავი და ნაირნაირი თმის ხამკიული — ეგ არის და ეგ.

ქალი ასე, ორმოციოდე წლია თუ იქნებოდა, წერილ-წერილა ნაოჭებით დაღრული სახე შავად ჩასტეტკვოდა, ხაკსე ღელ-ვისერზე კი თეთრი შუქი გადახდიოდა.

— აქ რამ მოგაყვასია?

— მე?... მე რამ მომიყვანა?... — ქალმა კითხვა შეუბრუნა და ისე ჩაუტყდას არ იცის, რა უსხრას, რა უბახუროს.

მერე გაშლიდა საქონელა სახწრაფოდ წამოკრაუა ძველ, ჩამოძინილ ქვედა კაბას ფერი და სახე აღარ ემჩნეოდა, მგონი, ევროპულ ყადაზე იყო შეკერილი. ფუროსიკიში გამოკრულა უხარმასარი ფუთა ზურგზე მთიდვო, აი ისე, იაპონელებს რომ სწყუცათ და წავიდა — ფესებზე ტუფლები ეცვა.

სასტუმროს დასახლდასმა, რომელიც იქვე იდგა და უყურებდა, ქალმა საქონელი როგორ აკრიფა, სიმამურა კანტორაში შეიბატინა. კერისპირს მათკენ ზურგშექცეული ვიდაც წარმოსადგეი ტანადობის ქალი იჯდა. მათ მხებელაზე ქალი წამოდგა, ჩავეარეულო ღერბამოქარგული, ზავი, ძვირფასი კამონის კალთა ძეხწორა.

სიმამურამ ქალი მაძინვე იცნა — ეს ის გეაშა იყო, ხათხალამურო სადგურას ფოტორეკლამაზე კომპოზიხთან ერთად გადაღებულა რომ ნახა, ორიენა თხალამურებზე იღვენ, ორთავეს მთაელური პაკამება და ხალამოს კამონიგბი ეცვაო. მართალია, არც ასე ახალგაზრდა, მაგრამ არჩვეულებრივად ღამანი, თავადური აღნაგობის ქალი იყო.

სასტუმროს პატრონს ტკბილგულიანა მოგრაძო ფუნთუშება ხიბატიზე გაღებულ რკინის მანქანზე დაეწყო და აფიცხებდა.

— ხომ არ მიირთმევთ? ეს ძღვენი ერთი სახახარულო ამბას გამო მოგვართვეს... გემო მანც გაუხანჯვო.

— რათ, ამ ქაღნა თავახა ხელთბა ხომ არ შიატოვა?

— პო, შიატოვა.

— ტანადი ქალია.

— თავახი ყავლა შეახრულა და ამ ამის აღსანიშნავად უნდა ნაცნობ-მეგობრები შთანხულოს. ასე, დადი ქარი კი ჰქონდა თავის დროზე!

სიმამურამ ცხელ ფურთუშას სულა შეუბერა და პირში დაძველებული ნამცხვრის მომწკო გემო იგრძნო.

ფანჯრებს ქვემოთ, ჩამსვად შხის სხავებში წითლად ღუოდა მწითე ატამა, მისი ანარეკლო კერიის თავზე დამოგრებული, გრძელ, ნემსკავან ბამბუკას ჯოხს სწვდებოდა.

— ნუთუ ღესადეჩია?

სიმამურა გაოცებული გახურებდა შთის კაღთაზე მომხვალ ქალს. ქალს ზურგით რომელიდაც გრძელღეროიანი, გრძელსაგველა მცენარის ორა თავის სიგრსე კინა მოქონდა.

— რა ზრძანეთ? — ა-ი, არა, მისკანტია.

— მახკანტია? მამასაღამე, ეს მისკანტია?.

რკინიგზის სამინისტროს მაერ მოწვობილ ცხელი წყლების ხარეკლამო გამოფენაზე არის ერთი პავილიონი, რომელიც ხწორედ აი ამ მისკანტით არის გადახურული. ამბობენ, მთელის პავილიონი ეიდაც ტოკიოელმა კაცმა შეახყადაო.

— ესე იგი, მისკანტია... — თავისთვის ჩიღაპარავა სიმამურამ. — მამ ის მისკანტია, აგერ, ამ შთაზე? მე კი ღესადეჩია მეგონა.

სიმამურა შატარებლიდან რომ ჩამოვიდა, თვალა მაძინვე ყვავილებით თეთრად ვადაფუთქალმა შთის კაღთამ მოსტაცა: მთელი ფერდობი კერცხლისაგრად მობიბინე ყვავილს წაელეკა თითქოს მცენარე კი არა, კონა-კონა წამოსული შხის სხიგება იყო, შემოღვთმის, მაგრამ ხაოცრად უხვი, სასხანა შხის სხავები... სიმამურას აღტაცებასავან გული ყელში მოეზჯანა, ღამის დასრხო.

მაგრამ ახლას რომ შესვდა, აბლა უკვე სულ სხვაგვარი ეჩენა მცენარე — იგი აღარაფრით ჰგავდა ამ თეთრ ყვავილებს, მხეააგით რომ მოხდებოდა შორეული შთის კაღთას.

უმჯელებელი გუდურის ქვეშ ქალი თითქმის აღარ ჩანდა. მცენარის ბოლოებმა წამდა-უწურ ციციანა გზის აქეთ-აქათ ჩაყოლებულ ქვას ყორეს ედებოდა.

1 ფუროსიკი — ფერადი ბოლჩი.

სიმამურა ნომურში დაბრუნდა, მეორე, ათსათლიანი ჩათურით ოდნავ განათებულ ოთახში ის დადმუცვლა მწერა შავად ვალაქულ კალათზე მიტოვებდა, როგორც ჩანს კვერცხებს დებდა. ლეგარდანიკვიმ არიალებული წარუხეხილი დეკორატიული ფარანს აწვდებოდა.

- ჯერ ისევ დღის სინათლეზე ამდებდნენ ჭრატისობლებს.
- ჭრატადდნენ კუტიკალები.
- კომაკო ცოტა მოგვიანებით მოვიდა.
- დერეფანში, კართან შეჩერდა, კაცს ხახკისი შიამურდა.
- რატომ, რატომ ჩამოხვედი?
- შენთან ჩამოვედი...

— ცარიელი სიტყვებია, კაცი ვულში სხვას უაქრობ. ეერ გატანო ამ ტოკიოელს, ყველანი მატყუარები ხართ. — ქალი ჩამოჯდა. — არასოდეს, არასოდეს აღარ ვაგაცილებ... — თქვა თითქმის ჩურჩულით.

- რასან ახეა, ამჯერად ისე წავალ, შენ არ ვაგაციებინებ, ჩუმად ვაგაციბარება.
- არა, რას ამბობ! სადგურზე აღარ ვაგაცილებ-მეთქა, მე მხოლოდ ამას თქმა მინდოდა.
- ამ კაცს რა მოუვადა?
- მოკვდა, სხვა რა უნდა მოსკლოდა.
- ვადრე ჩემთან, სადგურზე იყავი?
- მაგას რა მნიშვნელობა აქვს... კერასოდეს წარმოკვადგინდი, ვაცილებს ასე გამიჭირდე-

ბოდა... თერამეტ თებერვალს მაინც სად იყავი, მაშინ მაინც რაღად მომეტყუე? მე კი სულ გელოდა და ველოდა! მორჩა, ამიერიდან მე შენ აღარაფერს დაგიჯერებ.

თორმეტი თებერვალი — „მინდვრადან ფრინველთა განდევნის დღე“ ანუ „ტორიოი“ აქაურა საბავშვო დღესასწაულია. ათი დღით აღრე სოფლას გოგო-ბიჭება ჩაიცმევენ ნამჯის ჩექმებს და თოვლას სატკეპნად ახლომასლო მინდვრებს მოეფანებთან, მერე ამ დატკეპნილი თოვლიდან დადრთონ, თრა ხააკუს საგრძე-სივანის აგურებს მოსჭრიან და საბო კენას! სიმადლის თოვლას ტაძარს ააგებენ. თითხმეტ თებერვალს ცოტა რომ ახალმოვდება, მოიტანენ სოფელში მოგროვებულ სამკს², დაასორებენ ტაძრის წინ და ჭააკაკისის აგავზავაზებენ (ამ სოფელში ასად წელს პირველ თებერვალს ზეიმობენ, ასე რომ სახალწლო მორთულობა თოთხმეტ თებერვლამდე სძლებს). ამის შემდეგ ბავშვება ტაძრის სახურავზე აღიან, ვიგუივებენ, ერთი მიესამოვთა გააკვო, თან „ტორიოის“ მღერაან. მერე შიგ ტაძარში შევლენ, სანთლებს აანთებენ, ამ დამეს იქვე, ტაძარში ვაათენებენ. შუორე დღეს დილაადრიანად ასევე ტაძრის სახურავზე აღიან და ისევ „ტორიოის“ დახმასაან.

ყველაზე დიდი თოვლი აქ ამ მხარეში სწორედ ამ დროს იცას. აუცილებლად ჩამოვად, დღეობა დღეს აქ ვიქნებით, — შებირებული იყო სიმამურა.

- სამუშაო უკვე მატოვებული მქონდა. სახალწლოდ მშობლებთან წავედი, თითხმეტი თებერვლასათვის კი დავადე თავა და უკანვე ვამოვბრუნდა. მეკონა, აუცილებლად ჩამოხვადლოდა. ასე რომ მცოდნოდა, ცოტა ხანს კადგა დაკრნებოდა, ცოტას შავხედავდი...
- რაო, ცუდად ხომ არაყინ აყო?
- სწორედ იმხანად ჩვენემთან ვიყავი, საბორტო ქალაქიდან ტელეგრამა რომ მოვიდე —

იმ პერიოდში მახწავლებელიც სწორედ საბორტო ქალაქში იყო. ერთობა, იქ ვაცივდა და ფილტვების ასოება დავმართა — ცხადია, მაშინვე მეც იქით ვავეშურე.

- ასლა ხომ კარვად არის, ხომ ვამოჯანმრთელდა?
- აი, არაა...
- ცუდად გამომიყავდა, — თქვა სიმამურამ, თითქოს ბოდიშს უხდას, თითქოს სამამარს ვუბნება, თანაგრძნობას უცხადებდა.
- არაფერა... — ერთბაშად დამშუადებულმა წარმოთქვა კომაკომ და ცხვირსახოცით შავად ვადაფერთხა. — რა სასინელებაა, რამდენი ქინკლა შემოფრინდა!

უამრავი მწერი შეხეოდა მოვიდასა თუ ტატამს, დაცოცავდა წერილა-წერულა ფრთოსანი ჭიადლა; ანაჟურის გარშემო ფარვანა არეოდა. უამრავი ქინკლა მოხწოლოდა ფანჯრის ბადეს — სათათაოდ, ვარკვევით არჩეოდნენ მთვარის მუქზე.

1 კენი — სივრძის საზომი, უდრის 1,51 მ.
 2 სიმე — ბრინჯის ნამჯაში ქალაღდის ზოლებზაწნული მოხართავი, რომელსაც სახალწლოდ სახლის შესასვლელში ჰკიდებენ.

— ეჭვი მტკიცე — თქვა კომპიომ და ხელები ობახ ქვეშ აბოაწვო, თავი სიმაშურას მუხ-
ლებზე დასო.

კამიონის ხეველიმ ოდნავ უკან გადაიწია, შებუდრულ კახურზე ქანქლი წვედოსავით წამო-
ვიდა. დაჯდებოდა რომელამე მაწაწა არხება და თეთრ კახურს ზედ დააკედებოდა.

„მარშანდელიან შედარებით როგორ აავსო, როგორ გადაეტკიცა ეველ-
ოცდურთია წლახა ვახდა“

ბერძნო, თანდათან მუხლები როგორ გაუთბა.

— კანტორაში სულ მე დამცინიან — კომპ-ტიან, წადა, „კანელაში“ შეახედე. — რომ
იცოდე, რა მამუნები არიან... ეა-ეა არის მატარებლის ერთი ამხანაგი გავაცილე,
რამდენიმე გახერვებაზე მცტ გავყევი. ეა წუთია დაებრუნდი. ეფიქრე, ცოტა ხანს
წამოეწეები, დავსყენებ-შეაქი, რომ, ხსტუნროდის დავარეგებო, — მაიხრეს, გადაუწყვეტე,
არ წამოეგუდოე — დადღადა ვიყავი... ბოლოს გულმა მაინც არ გამძღო... კანტორაში
ძალიან იცინეა. მაგრამ მე ხომ მოელა წელაწადა არ შესასე... მენ ხომ ის კაცა პარ, ბდა-
მანს თავს წელაწადაში ერთხელ რომ მოიწყესე.

— მე კა ამ შესი მეგობრის გამოძცვარი ფუნთუშაც გეახელი.

— მართლა?

კომპიომ თავა ასწია, — სიმაშურას მუხლებზე დებინაგან წითლიდ აფორაჯებულ ხახვზე
ბეშეური გაოცება დაეხატა.

— მცტ ხომ ის ვეაზე გავაცილე, მესამე ხალგურადლე გავიყიო აქაურთა სულ წახდა. უწან
ვევლისთან გამოცებითა აკურთის, ახლა ეა ეკუდაფერო ბარია, ვეელანი შეთავაძებება გახ-
დნენ. თავი სულ ისეთმა კვიბემა მათყარეს. ერთმანეთში ვედარ რიგდებთან, ერთმანეთს
ხახათს ვერ უწყობეს... ეაკუი გულმა ძლიან მომაკლდება. ვეელაფრის წამოწეები და მო-
თავე ის იყო მუშტრებთაც გამოტრეულად უგვარდათ. ეველახე მცტხაც მაგას მატარებლენ
ფ ვეელახე მეტ ფულაც ეგ აღებდა, რა ვახეკარია, რომ მატრონებაც სულ ხელისგულზე
ატარებდნეს.

— ახლა რას ამარება, გათხოვდება თუ ხაკუთარ რესტორანს ვახხნის? — ავითხა სიმაშუ-
რამ. ეავთნილა მქონდა, სელმეკრულებს ეაკლა რომ ეაკუვა, მობლიურ მხარეში ამარებას
დაბრუნებას.

— რომ იცოდე, რა უყისძათო ქალია ის ხომ ქმარგაციადებული იყო, სკენთან რომ ჩა-
მაკადა. — თქვა კომპიომ და წუთით მიყიყინდა, თითქოს ვერ გადაუწყვეტია. თქვას თუ არა,
ღარა თუ არა სმოქმედადო და მოთა კალთახე ტერასებად განლაგებულ მაღრება ვახედა. — აი,
ამ მატარა შენობას ხომ ხედავ, ყერდობსე...
— ეგ რესტორანი არ არას — „ეიკამურა“

— მოდა, ადგილი შესაძლებელია ეგ რესტორანი ახლა კიკუის ხაკურებაც ყოფილიყო.
მხოლოდ ამ თავასი უმწო ხახათის გამო ეაკუშეა ხელიდან. დიდა აყალმაკალი ეა იყო ვერ
ააშენებინა თაყის მატრონს ეა ხახელი, შერე ეა, როცა უკვე საქმე გადახელახე მადგა. შეკგლო
ქცა და შეუშვირა თავა. სჯელ ამ თავასი ახალი იაყვარლის ბრალი ეა იყო, ბრევა და ბტევა,
ცოლიდ შეგართაყო, თარეზა ბუბრა, ბოლოს ადგა და მიატოვა. ცხადია, ეაკუი ძველ მფარ-
ველს აღარ დაუბრუნდა, რესტორანსხელაც უარი თქვა — იქნებ ძალიანაც უნდოდა, მაგრამ ეე-
ღარ ეკადრა... აღარც ექ დარჩენა მოიხურვა, ადგა და სულ მიატოვა ეს სოფელი — ხადმე
სსეა ადგილას დავახლდაები, ეველაფერს თავიდან დავაწყებო. მოკლედ, დიდა უბედური ქა-
ლია. მართლაა, ჩვენ არაფერი ვიცოდით, მაგრამ, ჩანს, ეაცებაც კარვად ბლომად შეიღია.

— მაინც რამდენი უნდა მტოლოდა, მოგლი დეგაონა ხომ არ ეყოლებოდა?

— აბა მე რა ვიცო... — სიცილს ძლიავს აკაეებდა კომპიომ. შერე ერთბაშად სიმაშურასიგან
პარი იბრუნა: — ეაკუთა-საანი ხესტი ხახათის ქალია, უნებდისყოფო.

— მაინც რა შეეძლო, რა უნდა ექნა?

— როგორ თუ რა?! რამდენ კაცსაც შეუყვარდება, ვეელას ხომ არ... — თავი ასწია, თმის
ხარჭათ თავა მოაქეჯა, — მე კა ძალიან დამწყვეტა გული ეაკუთა-საანის წახვლამ.

— რესტორანს რაღა უყვიხ?

— ვანც ააშენო, იმისა ცოლია გადმოვიდა, ახლა ის უელის, ის მატრონობს.

— ცოლია?!

— ხახლი უკვე მზად იყო ვიდაც ხომ უნდა დამატრონებოდა, საქმეს ხომ უნდა შეხდო-
მოდა. ცოლიც მოაქეჯა თავის გავთ-ბიტებს ხელი და გადმოვიდა.

— ძველ ხახლს რაღა უყვიხ?

— რა უყვებს და ბებია დატოვებს. მართალია, ვლესება არაან, მაგრამ ქმარი ძალზე ხელგამწილი კაცია, დროსტარების მოყვარულია. ისე, ცოტა უცნაური კაციც არის.

— დარდამასია და ლითაფოსია, არა? აღბათ უყვეს ახაკმა?

— რატომ, ახალგაზრდა კაცია. ოცდაცოცხტი-ოცდაათოთხმეტისა იყო იქნება.

— შერედა, კაკუია უფროსაა ამის ცოლზე?

— არა, ტოლება არაან, ახაც ოცდაშვიდისაა.

— რესტორანს კაკუიას მატაქსაცემად დარქვა „კაკიმურა“? მერეც მისი სახელია ტოლა ეს სახელი?

— რა უნდა ექნა, აბრახ ხომ ვეღარ კამოხვევდა? სამამურამ კამონის კალთა ვაღმოიწია, ტანზე მჭიდროდ მოთხვია. ამის დანახვამ კომპიუტერში წაიხვეწა, სილი მიხურა.

— კაკუია-ხანმა ყველაფერი იცოდა შენ მესობზე. ჩაიხვეწა, — დღესაც სწორედ იმან მითხრა.

— მო, კანტარაში ვნახე, გამოიამშვიდობებლად იყო.

— ხომ არაფერი უთქვამს?

— არა, არაფერია...

— შენ ვესმის, რა დღეა ვარ?

კომპიუტერში ხომ იხვე გამოიღო, რაფაზე ჩამოჯდა.

ერისკის თროყნის განსუქებულება იახდნენ.

— აქ ყველაფერი სხვისიარაა, ცოც სხვანაირია. უკეთ გამოვარჩევე სიღარიფეა, სიღარიფეა გამკადა ვარსკვლავებია ყრია. აქვე სამამურამ.

— წელსაც ხუთ თოვდა და თოვდა...

— რამდენიმეჯერ, მგონა, მატარებლებს მოძრაობაც შეწყვეტდა?

— მო, ზოჯჯერ მამიც კი მიმეზობდა... მანქანებმა ჩვეულებრივზე მოგლი ერთი თვით გვიან დაწყეს ხარულია. სათხალამურთ ადგურთან რომ მაღახიაა, ხომ გახსოვს? ზვავმა შენობის ხასურაგა ჩაანკრაა. პირველ ხართულზე ჯერ ვერაფერი გაიგია. ხმაურა რომ შემოეპაბო, თიბერეს, ხაშხარულში თავებმა თუ დარბაანო, მივიდნენ, ნახეს, რის თავებმა, თავებს ხსენებაც არხად არის. შუორე ხართულზე აა აღარც ფანჯარა, აღარც დარაბა — თოვლა ყველაფერი წაუღია რადიოში დღედაღამ ამხე ღამარაკობდნენ, ხუთ ამხე გამკაოდნენ... მოცაგურავევმა, ეტყობა, მემისდნენ, აღარავინ ჩამოდათდა. შე კა... ეხვეც რომ არა, ისედაც არ გამოირებდა, თხილაძურები ჯერ კიდევ მარძანვე გაგვადე, თუმცა ერთი-ორჯერ მიანც ვაფახრიალ-გამოფახრიალდე... რას ატყვა ძალიან შეყოფვალე?

— მახწივლებელი რომ მოკვდა, ხად აჯავა?

— შენ სხვებზე ხუ წუხხარს ეთყველ შემთხვევაში, თებერვალში, შენ რომ კალოდებოდა, აქ ვყავა.

— საბარტო ქალაქში წახვლა რომ დააბირე, რატომ არ მომწერე?

— ვითომ რახათვის უნდა მომწერა? წერალი გამომეცხაენა და შენ არაფერი ჩამეწერა, არა? ახეთა წერალი, ცოლხაც რომ თავისუფლად იქვენებდა... არა, ტყუილა შე არ შემომღია, დისამალ-დახაფარა და მოხარადებელა კი არაფერა მაქვს.

სხამასხუთით ამბობდა კომპიუტერში, სიტყვება სახემა ახლიდა სამამურას.

— სანათლე მარცხავევით, ვერ ხვდავ, რამდენი ქანქლა შემოვიდა.

მოკარე ისე ასათებდა ქალს ყურის თვითიული ნაკვეთა მოუხანდა, მთვარის ნათელ შუქში ვახვეული ტარტაში გამკროთადა, თითქოს გაცვივდა, გაითთია.

ქალს ხამანი ბაგეება უღვივოდა.

— არა, არა, ვამიშვია, მან უნდა წავიდე?

— ხუთ არ შეცვლილხარ, ისეც ისეთი კომპიუტერ ხარ. — სამამურამ თვეა უბან გადახარა, მის თვალებში აცამცამებულ ქალს ოდნე დაწვამალად სახეს ჩააცქერდა.

— მო, ყველა ახე შეუძინება ჩვიდმეტა წლასა რომ ჩამოხვედა, ისეც ახეთი ხარ, ხუთაც არ შეცვლილხარ. ასეა რას უნდა შევცვივალდე, შე ხომ ხუთ ერთ ცალიაზე ეცხაკრობ?

საოცრად ქორფა სახე ბქონდა, ჯერ ისეც შემორჩენოდა ჩრდილოელა გოგონებისათვის წვეული ფერონება, კანა კიდევ უფრო განახებოდა, გახალუქებოდა, საღაფის ნაყარახავით უკრიალებდა.

— შე ახლა სხვა სახელში ვცხოვრობ.

— აღბათ მახწივლებლის გარდაცვალებას შემდეგ?.. სამუდამოდ გამოეთხოვე ამ შენს

— დილა-ბაღამოს აქ აღბათ ხიცავია?..

— აგერ, უკვე ხუთი წელიწადია აქა ვარ. ხუთუ ხუთ იმ გამოყრუებულ ხოფელში უნდა ვიცხოვრო-მყოფი... თავდაპირველად ვწუხდი, ვხადვლობდი, მართლაც რომ აუტანელი მოწყენა იყო; მერე რკინიგზა გაიყვანეს... აჰ, ეს სამა წელიწადია კი ასე ხარ.

მაგრამ იმ სამ წელიწადში მხოლოდ სამად-ხამჯარ ჩამოვიდა სიამაურა. ყოველ წესს ჩამოხვლია იმ ქალის ცხოვრებაში რაღაც იცვლება, სულ რაღაც ხაზგასმული — გაიფიქრა.

ბიბლიოთეკა

ერთბაშად კუტიკაღება აქრიჭინდნენ.

— აუტანელია! — თქვა კონკომ და სიამაურას მუხლებიდან წამოდგა.

ახანად ჩრდილოეთის ქარმა დაიწყო, ბედურას შეფენალი მწერა აიტაცა.

განა არ იცოდა სიამაურამ, ქალი თავ წამწამს რომ დახრიადა, თანაც ჩაჭუტულივით შავად ჩაუბნაიდრებოდა თვალები, მაინც თავი თავთან მიუტანა, ხასქმა ჩამატერდა.

— რაც ბაზრობს თავი დავიანებე, გაჩხუქდა.

მართლაც მუცელი გადახწორებოდა, ჩიფაყუცებოდა.

და აჰ, თითქოს იმ ხსენრდელი განმორეხა არცა ყოვალაყოს, მივიწყებულმა გრძნობამ ისევ გაიღვიძა, თავი გაიღვიძა ღტოლვამ, ხასხლარის სურვალმა.

კომპკო საკუთარ მკერდს შეესო:

— აჰ, ცალი უფრო გაიზარდა...

— ხასხლელე... თუქცა რა ვიცა... როცა მხოლოდ...

— ტყუილია, გეხმოს, ტყუილია!.. ცუდა ვატი ხარ... კომპკო თვალსა და ხელს შუა შეიცვალა, და სიამაურამ ახლაც მაშინვე შეიგრძნო ქალის ეს ცვალებადობა.

— შენც უთხარი ორივეს... მუდამ ასე უთხარი...

— ორივეს-მეტეი, არა?.. — კომპკომ საბე ხახვითან მიუტანა, მიუხაუთა.

ესაში ბავიყვანის ყიყისი გაიხმა, რატომღაც ერთბაშად აყიყინდნენ და დიდხანა, დიდხანს აღარ შეწყვეტილა მათი შეწყობილა ხამდურა.

შინაობიდან რომ დაბრუნდნენ, კომპკო უკვე დაშქვადებული იყო, ვითომ არც არაფერა მომხდარ-ყოს, თავი თავისი აშბავი განაგრძო.

ახაც კი თქვა, მარგელა საეჭიშო შემოწმების დროს ყველანა როგორ აცინა — „წელ-შეგით ვაგახადე, მკაონა, ძველებურად გამხიანჯავასენ“...

— წვეულებრაგის... — მკვითავაზე ასე უბახვია სიამაურას.

— აღბათ ნიმატაყუბაში ხელს არ გაშლას...

— როგორ მასვლა?

კომპკოს, რომეღაც ყოველდღე ნებავრობდა სამკურნალო თვისებებით განთქმულ ცხელ წყლებში, ფხვით დადიოდა ძველი აბანოიდან ახალ აბანოში, რისთვისაც დახსლოვით ერთი რა მაინც უნდა გაეკლო. ცხოვრობდა იმ მიერუბულ მთაში, სადაც მუდამაქრე ვდომით თავს არაფერ ადღადა, მკერაყი და ჯანსაღა, მაგრამ გეიშახათგია დამახახათებელა თქმთვაწრო აღწავობა მქონდა. ცვალწერილი, თუქცა კი ხავსე, ხავმაოდ ხორციასი ქალი იყო, ავა ისე ხახვავდა, ასე იხიდაგდა ხამაიურას, იმ გრძელი გზას მიუხედავად, წელიწადს არ გამობტოვებდა, ხახვავად არ ჩამოხუდიყო, რატონღაც მოყლა ხულათა და გულით ეცოდებოდა ეს ქალი.

როდესაც მასა პირველი მეურვე გარდაიცვალა, ის კაცი, რომელმაც იგი შეგარდობიდან გამოახყიდა, კომპკო ტოვიოდან მშობლიურ ქალქს დაუბრუნდა. საბორტო ქალაქში ჩამოვიდა თუ არა, მაშინვე ახალი მეურვე შესთავაზეს. აქნებ მას მიერ გადატანილა იმ მრავალი მსამე განცდიბა გამოს, თავდაპირველად ის კაცი ქალის გულსა და ხელს არ გაეკარა... არც ახლა ესატა მაინცდამაინც ვულზე, ყოველ შემთავევაში, მას ვიერდით თავს მუდამ უცხოდ და უხერხულად ვრამნობდა.

— ვარგია, ეს ხუთა წელიწადია თუ ერთიდა ხართ.

— მე ხომ ორჯერ უკვე შემეძლო დავბორებოდი; პირველად, გეიშად რომ დავიწყე მუშაობა, მეორედ კი მასწავლებლის ხაბლიდან ჩემს ახლანდელ ბანაში რომ გადმოვედი. მაგრამ ხუბტი ხახიათი მაქვს, ნებავროფის სატამალიც არ გამაჩნია.

მასწავლებელი ხამორტო ქალაქადან ცხელ წყლებში რომ გადმოვიდა, იმ კაცმა ჩემი თავი მასწავლებელს ჩააბარა, რაც უნდა იყოს, ვუხერხულებოდა ისავე ქალაქში ქალის ყოლა. კეთილი ადამიანია, ძარიდალი რომ ვითხრა, მეცოდებოდა კადეგაც — ერთხელაც არ ვა-

ვიკარე... უკვე ხანია შეხული კაცია, იშვიათად თუ ჩამოვა. კავშირს კა ვაუწყებდი. მაგრამ არ ვატი, როგორ. ხანდახან იმხაც ვუქრობ, ყველაფერს მივაფურთხებ, სულ თავს ავიწვემ-მეთქი...

— არა, არ შემიძლება!

— პოლა, არც შემიძლია, ძალიანაც რომ მანდოდე, არ შემიძლია. თუ შენც უფლებას ავი-ღებ, თუ ყველასთან გასურნევლად დავიწყებ დროსტარებას, იმ ჩემს წესს, რომელიც ორ წელაწადში გამოვიწყობდი... ცხადია, ამ გზას თუ დავადგებ, ფულსაც ბლასად ვამოვი, მაგ-რამ ჩემს თავს, ჩემს ჯანმრთელობას ვუფრთხილდები. მთავარია, მუშაკი არ ვახარალო. თანხა, რომლითაც მე მიქარავ, თვეებზეა გადაიწალებულია. მაშახდაძე, მართლად თანხის პროცენტი, ბეგრა და ის ფულა უნდა გავითვალისწინო, რაც საჭმელში შეხარჯება — ეს არას და ეს, მე შეტი არც მჭირდება. სადმე თუ არ წონეწონა, ერთ წუთსაც არ გაეჩერდება. გვიან დამთ ხასტუმრობა არახოდეს შექმნას, ვინმე ნაცნობი მუშტარა თუ ნოვა და პარა-ღაც თუ მოხვება... ასეთი ყარაოთიანი რომ არ ვიყო, არც ფულა ძეგოფოდა და ნარჯაც იმა-ზე შეტი მომიწევდა, ვადრე ანახა თევა და სურველი მაქვს იმ ფულის ნახეგარი თიოქის შიში დავიფარე კადედაც, თუმცა ჯერ წელაწადიც არ ვახულა. ამ სელმომჭირნეობის მიუხე-დავად, თვეში თცდაათა იენი მაინც მესარჯება. არ იცო, რამდენი წვრადმანა სჭირდება ადა-მანს!

ბოლოს ეს თევა თვეში ახა იენი რომ გამოვიტოვო, საკმარისია; ვახულ თვეს თეით-ეულ გიბას, სულ ცოტა. ხამოცა იენი მაინც მოუწია, რომ მას, კომპიოს, ყველასე ხმარად ებატაეგბიან მუშტრები — საშუალოდ თახმოცდათა მიბატაეგბა მაინც მიწევს, ჩემი გამოტუ-ნაეგრაც მართლად ამ მიბატაეგბებზე, მართლია, პატრონახათვის ეს მაინცდაშაინც ხელ-საყრელი არ არის, ზოგჯერ ერთ საღამოს რანდენიმე სუფრას შემოვლაც კი მოხდება, მაგ-რამ ნოელ ამ ცხელ წელეზე ერთი კვირაც არ შეგულება, პატრონას ველი დასლებოდეს და ხამსასურს ის ყველა გაეგრძელებინოთ.

მეორე დღეს კომპიო ჩეუოდებათებზე დაწიანად წაიხდა.

მესიხმრა, მე და აგენანას' მასწავლებელი ამ სომერში ვაეგვიო, ვალაეგბათო.

მერე სამკარაინა ხარკე ფანჯარათის მიბთია — ხარკე მიწინაფრად ვადიჭრელებულმა მოგბა ჩამეწამულა. შემოდგომის მიეს ხარკებიაც ხახხასი კაქტინდა... მერე ტკბილეულით მიეგჭრე ჯიბურის გაშიეგელა გოგო მოვიდა. კომპიოს გამოსავლეელი ტანახათისი მოუ-ტანა.

არა, ეს იცო არ იყო... ყურებში კი მაინც მისი მონჯადობებულა ხმა ჩახმა ხამამურას, გაახხენდა, ყუაეგბის აქათ როგორ აწკრიოდლა ის ხმა — ის ნათილ-ხმარა ხმა.

— იცო როგორღა?

კომპიოს წამიერა მხერა უხროლა ხამამურას.

— დღედაღამ სასაფლაოსზე. ავერ, საცაფურათ ხელკურა ქვენოთ, წიწიბურას მანდორ-თის თეითად ვადამენტილ ყვაეილებს ხომ სელავ — სასაფლაოა, იი, იქათ, მარცხნივ...

ქალი რომ წაეკადა გავალ, ვავისეიარნემო, — ხამამურამ სოფლახათს გახწია.

თეორი ყელას ფონზე რაღაცა წაილად დაღანებდა — ახალთახალ, პორფარისფერ ფლა-ნელას პაქამაში გამოსწეობილა ნოგონა ბურთის თამამობდა.

მათი უკვე შემოდგომა იდა.

მკელეებურ ყაიდაზე აგებულა პატარა სახლება, ასე ვინია, მას მერე აქა დგანან, ამ გზა-შარაზე ჯერ ასეე ყუადილები რომ დადიოდნენ, უკან ხალხმრაველა ამაღა რომ დასყვებოდა-თო. იდგნენ ფანჯრებისათხანი, წინ სახურეებგადამეებულეი, ჯუჯა, კანაერად გაბორჯედი სახლები.

სომამურა აღიის კალავანს კაუხწირდა. კალავანს შეკვიდან ჩალაყვაველა მოსდებოდა. მღეგანინიყო ყვაოდა თუთახეგრა ყვაეილა, შარეგანსეყო იდკრებოდა მუქ-ბენწად წამო-სული მცენარას წერ. ღი, წმინდად წამეუფილა ფოთოლა.

გზას პირას ჩაყვნილ ნეტაზე ახალგაზრდა ქალი ჩაცუნეჭულყო და ღობიოს ჩურჩავ-და — ეს ახალგაზრდა ქალი იცო იყო.

ღობიოს ხმელი, ვაფიცებულა პარკებიდან ნაპერწკალიყო ცვაოდა წერილა, წკრიალა მარცვალა.

ნეტახე ჩაცუცქული იოკო მუხლებგაფარჩხული იჯდა, თავზე პირხახოცა წაეკრა, ლობი-
ოს ზურჩავდა და ასკარა, მომიხიბვლელა სმით მღეროდა.

მთებში პეპლები დაძრიალებენ,
დაჭრიჭინობენ ტრიჭანობლები...
ცახ მოხდებია
ნემსიყლაპია,
ფრთამარმარა და ფრთაგამჭვირვალე...

ლეკსები ყვავებზედაც სომ არის, აფრიანლება ანახდად ყვავი კრაბტომერიის ტოტიდან
და ღამეულ ვრავალს შეერევა... სიმამურა კა იდგა ასლა ფანჯარასთან, კრაბტომერიის ტყეს
ვაპყურებდა და ხედავდა - ისე როგორც გუშინ, პაერში ნემსიყლაპიების ქარავანი ამლაღყო.
მოფრინავდნენ და მოფრინავდნენ ნემსიყლაპიება, ჩქარობდნენ, აღზათ კარა მოხდვარი მწუხ-
რის მოახლოებას თუ კრინობდნენ.

ტოკიოდან რომ მოდიოდა, ვაგზლის ფარდულში ამ კუთხის კვამკვლევი იყიდა: პრო-
ყინციისა ხაზდვარსუკ, ერთ-ერთი მწვერვალისა მახლობლად (ჯანჯრიდან ასლა სწორედ ამ მწვერ-
ვალს ვაპყურებდა ხამამურა) მილიკაა, ავი მთებში ღურჯად მოკამკამე ტბას ჩახვევია. მადლა მოას
რა მცენარე არ ხართბს ტბას ნაპარზე, მას ნოტიო და ნოყიერ მაწახე ვალახავით ახრდე-
ბა ნაირ-ნაირი ბაღახი და ყუიელი. ეს დადებულა სავანე წითელა ნემსიყლაპიებით არას
პაესე; მწერება არამცოთუ ვრადებთან, ღამას ხათვალეხედაც კი ასხდებიან ტურისტებს. ისი-
ნი დადად განსხვავებთან თავისი საბრალთ ქალაქელა დაკოტებახვანო, - ეწერა ამ ვზა-
მკვლევეში.

სიმამურამ ნემსიყლაპიებს თეალი ვედარ მოამორა, ზოგა ასე გადარეული მოფრინავდა,
თათქოს ვიდაც მოხდევდა. ან იქნებ ასე ამიტომაც მოჩქაროდნენ, ეზინოდათ, მათი ლანდა
მიმწუხრის ბანდვარსული კრაბტომერიის ტყის ფონზე არ წაშლიდიყო?..

ჩამოკვლმა მზას სხივებმა შორეული მთები რომ მოახარნიშა, მხოლოდ მაშინღა მკამ-
ჩნაა ხამამურამ - ზევითა და ზევათ როგორ თანჯათანობით შეწამულდებოდნენ მთის კალ-
თები.

ელტყობა, ადამიანი ხაოვრად მყაფე ქნნაღებია. ამბობენ, ვიდაც კაცა კლდეზე კადმო-
ჩესილა, ნთელა ძეალი აღარ შეჩნენიათ... აი, დათვი კი უშკვლებელა ქარაფიდან თედაყა-
რაც რომ წამოვიდეს, აღზათ ერთი ბეწვიც არ ვასძვრებათ...

ვაახსყნდა, ამ ხატყევებს სწორედ დღეს დიღას უუბნებოდა კომაკო. ის მთავ დანახვა,
ხაიდინაც, ვინ იყოს, ეს უკვე მერამდენედ ხდებოდა უბედური შემთავევა.

ადამიანსაც ასეთა სწელა ტყავი რომ მქონდეს, როგორიც დათვა ბქვს, აღზათ არც ასე-
თა მგრძნობიარე იქნებოდა... მაგრამ ადამიანს ვამავება, ავი თავს იწონებს თავისი ნახს
კანით... ამ განსჯაში ავი სიმამურა, თან ჩამოკვლი მზას სხივებით მოზამინახებულ მთის
განტქეროდა, ზომ ასახდად ქალას სხეულისა პათში მოეჩანდოურა.

...ნემსიყლაპია, პეპელა, ბეპელა და კულტაღია..."-მღეროდა სავლაც გვიმა და სმას აშ-
ლიდ ხამამსქის აყოლებდა.

ხამსრობას კამა იდგა.
ვხამკვლევეში მთელედ იყო აღწერილი, ზად უნდა წახულყო, რომელ დღეს რა უნდა
ენახა სტუმრად ჩამოსულ კაცს, რომელ სისტუმროში განერებულიყო და დანე ხად ვავთე-
ნეპინა, მოვხაურობასთან დაკავშირებული ყოველგვარი წვრილმანი ხარჯაც კი დაანგარიშე-
ბული იყო. ეს ყოველაფე ოცნებას აცხოველებდა, კაცს ფიქრის გუნებაზე აყენებდა და ხი-
მამურას კომაკოს ვაცნობის დღე გაახსენდა - ხანგრძლივი სეტიაღის შემდეგ ამ დღეს მთა-
დან სთყვლმა ხამოვდა. მთაში ჯერ ასეე თყოლა იყო, თუმცა ღილოჭრელთზე აქა-აქ მწეა-
ნე ბაღახი ამოწვევრიაღყო. და აი, ახ მთები, რომელთაც ჯერ ასეე მისა ნაფეხურება ეტყო-
ბოდათ, ყველავ თავიანაკენ უხმობდნენ ხამამურას.

მართალია, უხატობეს მახვეულს მთაში უშიზნო ხეტიალა კამო ვარჯად" მიანდა, მაგ-
რამ ეს კამო ვარჯა" ასე აღზათ სწორედ ამიტომაც აზიდაყდა, არაერთარი ნაღდა ფახი და
ღარებულება რომ არ მქონდა.

სიმამურა ვერ გარკვეულიყო, კომაკოს გვერდით ყოფნა ამშვიდებდა, თუ აღელვებდა
მისი სხეული, რომელიც სიმამურისათვის დღათი დღე სულ უფრო მახლობელი ხდებოდა. ასე
იყო თუ ასე, როგორც კი ავი თეაღს მიეფარებოდა, ვონებაში მხოლოდ ამ ქალზე ფიქრი

უტრიალებდა, ანაზღად მისი სახსლოვე მოენატრებოდა, მაგრამ გულა თან მოისაკენ გასწევდა. ეს ორი სურვილი გაუცნობიერებელა სისმაროვით წამოურეოდა მის გულსა და ტონებს... წუხელი მოელი დამე მის გვერდით ეძანა კომპკოს, უკვე კარგად გათენებულყო რომ წავადა. იქნებ ამიტომაცაა ახლა ეს სევდა ახეთი ზერედე? მაგრამ ახლა შარტოა სიმამურა, წახ ეუღლიეთ ამ ხაირსებურ საჩუქეში და მოუთმენლად ეღას, კომპკო რადის, მოცა, თაყისათ, მისი დარსებახ ვარეშე. დრო რომ გაეყვანა, ჯერ ახევ დღას სხაოღლით წაწეს დოკანში, სოფლის შემოგარენს კადეე კარგა ხანს ახმაურებდა ტურიატი გმინახელა გოგონების ზარკეთი წკრაილა სმები.

გარეთ ეინვლდედა.

მეორე დღეს სიმამურამ თვალი რომ ვახილა, კომპკო მაგადაათან იჯდა და წიგნს ჩახჩერებოდა, ტანზე სომინათ ხაორი¹ და კომონო ეცეო.

კომპკომ სიმამურას განობედა და წყნარად წარმოთქვა:

— გაიდვიძე?

— რა იყო?

— ვაიღვიძე-მუიქა?

სიმამურა შეეჭვდა: „ნახს, კომპკო წუხელი მოელი დამე აქ გოთადას...“ მერე ღოჯის გადობედა და სასოუმაღთან დადებულ ხაათს მიხწედა — ჯერ მხოლოდ მკადის ჩახეკარი იყო.

— აღრეა...

— პო, მაგრამ სობატის ახანთენად მოახლემ ნაღვერდედი რომ შემოიტანო...

თუჯის ჩადნიდან ორთქლი ამოდიოდა.

— ადექი, — უთხრა კომპკომ, მაგადადნ წანოღვა, სიმამურას სასოუმაღთან დოუჯდა.

თავი ნანდვიდა თჯახის დიასახლისივით ეჭირა. სირდასირ გასაოცარიც კა იყო. სიმამურა განცხრომათ ვაიჭამა, მუხლებზე დადებულ კომპკოს სელს წაეტანა, მლექტრიხავან დაკორძებულ თათებზე გაეთამაშა:

— შეძინება, ჯერ ხომ ხეარიახადაც არ გათურებულა.

— კარგად გეძანა უჩემოდ?

— მაშა...

— უღვაში რატომ არ მოუშვი?

— პო, ავა გამომშვიდობებოხა მათხარი, უღვაში მოუშვით.

— შენ კა დოუვიწყდა, რას ათამ, არა უშავს, სამაგაეროდ მუღამ ახე შარ ვაპარხული, სახე ხულ დურჯად ვახეკხიყებს.

— მუღამ რთი გადიციღვებ, კანი შენც ახე ახლოდ ვაპარხულიყოთ ვიკრაილებს.

— არ ვიცო, ვასუქდი და დოუეში დავამრგვალდა თუ... მადში ასეთი თეარა და უუნწედა ხარ, მანდა უღვაში მოგაწებო.

— ნუთუ ჩემა ხუფთა სახე არა ცხაიმოენებს?

— უნდობელი სახე გაქვს, მაინცდამაინც ნდობას ყურაყო მათიგონებს.

— მამ მადში მაკვირდებოდა, არა?

— პო, — თავი დაუქნია კომპკომ და ყრახამად ჩამაღლა აკისკისდა. სიმამურას ხელის-გულეში მოქცეული იყო თაყისა და უჩემურად შეეკუშმა, — განჯანაში დავამადლე მათიღვი ვერც კა დანინახა.

— მერედა, დადინახ იჯექი იმ შენს ვანჯინაში?

— არა, ვადრე ხადვერდალხ შემოატანდა.

კომპკო ვერ აქნა და ვედარ დოწყნარდა, ხულ კახკახებდა და კახკახებდა, აღნათ იხ თაყისათ თინა თუ ახვენდებოდა. მერე უცბად ყურის მახალღებიც კი გაუწყოღდა და უხერხულობა რამ დაეფარა, ხაბანა სწვდა, მოქანა.

— ადექი!

— ნციეო, — სიმამურა ხაბანს ჩაეჭიდა. — სასტუმროში ხაღსი უკვე ადვა?

— არ ვიცო, მე უკანა ეზოდან ჩამოვედა.

— უკანა ეზოდან?

— პო, მარდაპარ კრანტომერის ტყიდან ჩამოვეგოფხდი.

— აქ რომ ვნა არ არის?

— სამაგაეროდ ახლოა.

1 ხაორი — მოკლე კომონო, მოსასხამი.

სამამურამ ქალს გაოცებულმა შესხდა.

— ხასტუმროში არავის იცის, აქ თუ ვარ, აა, ხანზარეულში თუ ვიყავი ვანბე... მთავარი შემოსახველელი ჯერ აღბათ დაკეტაღია.

— სწორ სულ ასე ადრე დგები?

— წუსელი ვერა და კვლარ დავიბანე.

— წუსელი წეამდა.

— მო? ღურწმის ფოთოლი ხველი იყო... კარგი, ნე წავალ, შენ აწე...

— არა, არ წახვიდე, აა უკვე გვცემა! — სამამურას კომპიოს ხელი ხელიდან არ გაუშვია, ლოგინიდას წამოხტა. მაშინვე ფანჯარაათან მივიდა და კრიბტომერის ტყის მხარეს გაიხვდა. კრიბტომერის ტყიდან შუა ფერდობამდე გორაკი გაშული ზუსტნარიო იყო დაფარული, ქვემოთ, ფანჯრის ჩახწერივ, მკველვებრავი ბოსტნეული ეთესა — თაღვაძი, ზატატი, ხასვი... ახლად ამოსული მზის სხივებით გადამთოვრებული სიოქსა იმდენხაირ სიმწკანვედ ირჩეოდა — სამამურა გაოცდა: აქამდე ეს არახიდეს შეეშინია.

ამაშობაკენ მიბეჯელ ტალახის ხასტუმროს მამურა ადგი და გუბურაში წათელ ჭანარს აბურებდა.

— ცუდად ჭამენ, აღბათ ხიცავის ბრაღა თუა... — ვამოვლადბარაკა მხანური სამამურას და გროხანს გადევნა შიციღა, წედის სედაპირზე მოტავტავიბულ თეკის ხაყიბს — გამხმარხა და დაფქულ ჭიყელას დაეკერდა.

როდესაც ნაბანავები სამამურა ნომერში მობრუნდა, თათისი კომპიო დაუხვდა, იჯდა წედში აბეჯელ გამაროულა, ქალური დარსებით აღბეხე.

— რაგით მიბეჯდრავკერ, უნდა იჯდე და ხაჯრავი ვეჭაროხ.

თათისი აბაღა ხაღოქმულა იყო. შემოდგომის მზეს ვაეჯერებინე სმარებხივგის ოღნავ ვადაქიქილი ტატამი.

— კარგი თუ იცა?

— როგორ არ ვრცხენია, ამას როგორ შეგითხება! ჩემს და-ძმებს შორის მე ხომ ყველაზე მეტი ჯაფა მიწევდა თჯაბა. ახლად შედერებულა გოგო რომ ეყვავი, ჩანს, ჩვენს თჯახს სწორედ მაშინ ჰქონდა ყველაზე დიდი ვაჭარკება. — თათისი თავბათიან ჰაღაღირაკა კომპიომ, მერე ერთბაშად გამოცოცხლდა: — რაი იცოდე, რა სხე ჰქონდა მთახლეს, ვერ წარმოიდგენ, როგორ გაოცდა — გა მაგრამ, როდის მოხკედათ?! ენა ასე ჩამიკრდა, არ ვიცოდე რა მესიქვა, ან რა უნდა მექნა, ასე ვანჯინაში ხომ ვერ შევძერებოდა?... წუსელ მთელა ღამე ვერ დავამანე, ვაფიქრე, ცოტა ადრე ავდგებო, თავს დავიბან, თმა როგორც კი ვამიშრებო, წავალ, და ვავარცხნიანებ-მეთვი. მე ხომ დღეს შუადღისას საღამოზე ვარ მიბატავებულა, ამ საღამოს ხასტუმროშიც აადანაა, აქაც დამატავებს, მე კი უკვე იმ საღამოზე ვიყავი შეპარებულა, დღეს შაბათია, დღიდან საღამომდე არ შევლებო, როგორც ჩანს, შენთან მოახსენებლადაც ვერ მოვაცილო.

მაგრამ წამხვლელახა არაფერა უგავდი კომპიოს.

ბოლოს გააჩწვიტა, თავს სულაც არ დავიბანო, ჩიპიდა სამამურას ხელი და უკანა ექობი ჩაიყენა. ტალახთან (ამ დღეს იგი სწორედ ამ ტალახით შემთიბარა ხასტუმროში) ხველი გეტები ეწყო, გეტებზე სველი ტამა¹ იდო.

კომპიო ძლივს ჩამოყოფხებულა, ამ ვაგინარში ნე რა გამატარებო, — დი სამამურა ქვენოთ, ბოსტნებინაკენ დაუყვა ქვენოდან მდისარის მხუილი იხმოდა, ამ ოღვალს ნაპირი ჩახრამულა იყო. წაბლას ხმარ კენწერთზე პავშკენი სმურობდნენ, სის ქვეშ მობნულ ღენჯიან წაბლს კომპიო ფებს დაადგამდა, ბაღახზე ვაკროცოდა, ჯერ შემოუხვლელი ნაყოფი გაიწკრადაღებდა.

მდინარის კაღმა, მთის ფერდობზე, ჭალახვით წამოხულაყო მახკანტა. სიავი ჩუმი მყოთივით ნობდებოდა, ნელა ირწეოდა კერცხლახვრად მოღაბღაბე ღელაინი. ყვეებურულა იყო მახა ეს თვალახშომჭრელი ელვარება, ეს პაერში მოღივლივე ხიცარაელისდარი ღაღანი.

— წამოდა, აქით წაყავეთ, აა, აქით. იქ, მგონა, შენა დასიმნულის საფლაგია?

კომპიო წელში გააბართა, სამამურას თყაღებში ვაქურ შესედა და უცბად მთელა მუჭა წაბლი მივ ხახეში შეაყარა.

— შენ რა, დამცანი?!
სამამურამ თავის მორიჯება ვერ მოახწრო, კენჭიყით მაგარმა ნაყოფმა სახის კანს ახწვა.

1 ტამა — ნატრახივან შეკერალი იაღონური წინდები.

— ვითომ შენ იმას ხაფლავეზე რა გინდა?

— რა იყო, ასე რად ვაბრაზდი?

— ას ჩემთვის შემთხვევითი ამბავი არ ყოფილა. ყველა შენსავით უღარდელი და გულ-
არსეანი ხომ არ არას!

— მერქდა, ვინ ვითხრა, ვრძნობებშიაც გულარხეანი ვარო? — ძლივს ჩაფლამარაკა ხი-
მამურამ.

— მაშ, დანიშნულით, — რატომ ამბობ?! განა ერთხელ და ორჯერ შენსთვის და-
ნიშნული არასოდეს ყოფილა-მკაცრი! აღმათ დაგაგაწყდა.

არა, ხამამურას არაფერი დაეწყებია.

კომიკოს სიტყვები ამ წუთშიაც ყურებში ედგა:

„კარგო, მაშინ გარკვევით ვეტიყვა. იყო დღეები, როდესაც მასწავლებელი პიანეტოზე, მის გაუშვილს ვაგვთლოდი, თუმცა კი ამასე ხატყვაც არასოდეს უთქვამს, მე და მისი ყოფი-
შვალი უზრადოდ ცხვლებოდით მას ამ ხურვილს, ეგ არას და ევ, სხვა ჩვენ შორის არა-
ფერა ყოფილა“.

ხოლო როცა ამ კაცის საცოცხლე აღსასრულს უახლოვდებოდა, ამ დამით კომიკოს სი-
მამურასთან ეძისა.

ჩემი ნებაა, როგორ მოკაცყვა, მომაკვდევი ვერაფერს დამიძლიათ, — თქვა მამინ კო-
მიკოს.

ასხოვს, როგორ არ ახსოვს! ამ წუთებში, როდესაც იუკით ხაცოცხლეს ეაღმებოდა, კომიკოს სადგურში იყო, ხიმამურას აკიდებოდა. მერე ითკომაც მთიბინა, უკანასკნელ დღე-
შიათ, უთხრა. მაგრამ კომიკოს არც მამის წაყიდა და, როგორც ჩანს, არც ხაკვდილას წინ
გამომშვიდობებია.

იყო ჯაუტად კოუზბოდა იუკითზე საუბარს. დაყუმივით, დანიშნული არც იყო, მაგრამ,
როგორც ამბობენ, ით მხოლოდ ამიტომ წავიდა კეშიად. მისი ხამკურნალო ფული უნდოდა
ემოყა, მამახადამე, მათ შორის რაღაც სერიოზული იყო.

კომიკოს ერთხანს ვაოგნებულა იდგა, უკვარდა, ხიმამურა რატომ არ ბრახობდა, მერე
გულანუგებული კახერზე ჩამოეკადა.

— თ, რა გულანადი, რა წესიერი კაცია ხარ!

— ზევადან ბავშვები გვიტყვრიან...

— მე შენა ვერაფერი ვაწყა... დიდა გამოუცნობა ხალსი ხართ ეს ტოკითელება! კაცია
ვერაფერს ვაგვიგებთ... თქვენ ირგვლევი ერთთავად ფუხფუხი და ორამტრიალია, აღმათ ამი-
ტომაც ხართ ასე დაბნეულ-დაცოცხლებული.

— მთ, რაღაც დაბნეული ვარ...

— ფრთხილად, მთელი ცხოვრება არ დაგვბნას! რა ექნათ, წაყიდეო საფლავის ხანახა-
ვად?

— რა კაცი.

— აი, ხომ ხედავს!.. იმ საფლავის ნახვას ხურვილა, ეიცო, არც გქონია.

— შენც ხომ ყოყმანობ.

— რა ვუვით, მე ხომ იქ ფეხი არასოდეს დამიდგამს. მთ, მთ, ფეხი არ დამიდგამს... იმ
ჩემი მახწყალებლასა მერადება, იბინა ხომ ასლა ვვერდივევრდ წვანან... განა ეს საძღვული
ფარახველსა არ იქნება?

— რთული ბუნების ქალი ხარ, მე კი არა, შენა ხარ ამოუცნობელი.

— რატომ? ვიადრე ცოცხალი იყო, მაშინ თუ ვერ ვაყარკვავ, მკვდარა მაინც ვაყარკვავო.

კრიმტომერის ტყუში უხიერ მღუმარენად გარსიდულივევნენ ხეები, თითქოს ეს-ესაა
ვინულის წვეთებად ჩამოიკრიფებოდა ბინუბე. კომიკოს და ხიმამურა ტყვს მისცდნენ, პიანე-
ტოლო უერდობას ძირას ვაგვიდნენ, რკანავზის ლიანდაკებს ვაუყვვენ; აი, მანდერის შუა
წამოზრდილ ბორცვისე ორიოდუ საფლავის ქვა გამთინდა, ის საფლავი ბორცვის ერთ კუთხე-
შია განაპარებული. იქვე ბავშვებისა და ვარიბთა მფარველს — ბოდისატვის ქანდაკებაა აღ-
მართული. ვარემო უკაცრაელაო, მამველ მაწაზე ერთი ბაწაწა ყვაველის ჭაჭანებაც არსად
არას.

უცბად ბოდისატვას ქანდაკების უკან, ხეების ჩრდილში ითკომ ვაიეღვა. როგორც ვო-
ველთეის, საოცრად დანჯა, დაფაქრებული სახე აქვს, ნიღაბივით უმოსრაო, ვახვეებული ნაკ-
ეთება... მცხუნვარე თვალებიდან ნაკერწყლები სცვივა, დგას და მისი გამკვარავი მზერა ისა-
რივით სცხრილავთ. ხიმამურამ თავი უხერხულად დაუკრა, ერთ ადგილას ვამეშდა.

ტარა თათის ფანჯარასაც ფარავდა, შიშ ერთ დროს აბრეშუმის ჭია რომ გამოსკაკდათ და გახულ წელს კომაკო რომ ცხოვრობდა.

იოკო წყნარად გამოემშვიდობა ხამამურასა და კომაკოს, ბრინჯის ძმებს შორის დატოვებულ ვახსველებს შეუყვია, ხასლისაკენ გახწია.

— ასე მარტო ცხოვრობს ამ ხასლმა? — იკათხა ხამამურამ და იოკოს ოდნავ მოხრილ ზურგს თვალი მიაცილა.

— რა ვიცი, იქნებ მარტო ხულაც არა ცხოვრობს! — უკმეხად შეეხანუსა კომაკო. — ასე მგონია, ვულზე მძიმე ლოდი მაწვეს... არა, თმას დახეარცხნად აღარ წივალ... ქალს საფლავზე ეოფნა არ ვაცილეთ... სულ შენი ბრადი კაა! მუდამ რაღაც უცნაური უნდა მოიგონო!

— ჩემმა? ჩემმა კი არა, შავ შენი ხაჯაუტის ბრადია, მენ არ მთინდომე ცოტა ხანს მასთან ერთად დარჩენილიყავი საფლავზე?!

— ეჰ, რა გითხრა, ჩემმა არაფერი გესმას!.. რაც არაბ, არაბ, წავალ, თმას მოვიწებრიგებ... მოგვანხებით, დრო თუ დამრჩა... შენთან კა უხათუოდ მოვალ, შეიძლება ცოტა შემგვიანდეს, მოხვდით უხათუოდ მოვალ...

ხამამურა მოურიდებლად შემოდებული ხაობის ხმაურმა გააღვიძა და ამავე წუთს მის მკერდზე კომაკომ მოადინა ზღართანა.

უკმა დამის აამი საათი იყო...

— აგა კითხარი, მოვალ მეთქი...

ქალი ძლივს სუნთქავდა.

— ეა რა უხამველოდა ხარ მოურალი!

— ვერ სედაე, თუ რა?.. მოვალ-მეთქი, ხომ კითხარი! უხვს ძლივს მოვიგნებდა, გეუბნები, ძლივს მოვიგნებდი-მეთქი, თი, ძალიან ცუდადა ვარს...

— ამ ფერდობზე მაინც როგორ ამოხვედი?

— არ ვიცი, არაფერი არ ვიცი... — კომაკომ უკან გადაიწია და სულ ხამამურას მკერდზე გადახვავდა.

ხამამურამ სული ვეღარ მოითქვა, შეეცადა წამონდგარიყო, მაგრამ, ნამძისარეკმა, ჩანს, თაყი კვლარ შეიკავა და ასევე ღოგანსე რომ დაეცა, თაყვეშ ხოცარი ხამამურალე იკრძნო.

— სულელთ, კარ ატყობ, ცეცხლი გაციდაა!

— შა? კაცხლას საათუძალი ვარ, ფრთბილად, არ დაიწეა...

ხამამურამ თვალები მალულა, თავში თითქოს ქალის ხხეულას ხითმო ეღვრებოდა, თითქოს ცხოვრების ხაესე ფაღას იყო დაწაყვებული. თითქოს ზედნიერებას უძირო მორგეში ცურავდა. არა, ეს ხასხარი კი არა ხანამდვილე იყო, ამახ კომაკოს მძაფრა სუნთქვაც უღახტურებდა; ახლა იგი თითქოს ნეტარი მონახების ტილღებზე ხანაობდა, თითქოს შეტა აღარაფერი დარჩენია, უნდა იწვეს, შურისძიების ასე უღრტკისკვლად უნდა ვლდოსო.

— ხომ ვიქე, მოვალ-მეთქი... — დაბეჯათებით ამეორებდა კომაკო. — ხომ მოვკვდა, ახლა წავალ, თაყს დაყიბან...

მერე წყალი ხსოვრით დალია.

— ამ დღში ხარ, ხასლამდე როგორ უნდა მიადწიო?

— მიადწევ, მარტო ხომ არა ვარ?.. სეტყვი ჩემა ხავარცხელი და საბონი რა მექნა? ხამამურა წამოღვა, ხანათლე აასით. კომაკომ ხახუნზე ხელები იიფარა, თაყი ტატამში წარგო.

— არა, არ მანდა, ჩაქრე...

... დია ფერია, საყვლოზე მავატლასმოვლებული დამის კამითი, „ვენროკან“ ყაიდაზე აჭრილი ხახელო, წელზე წერილი ობი — „დატემაკი“, ქვედა გამოსის ხაყვლო არ მოუჩანს, მოურადა, მიწველა ფესები — ფესებიც კი! ისე მოკუნტულა, თითქოს უნდა სადმე შენგრეს, დაძაღლოს... და მაინც ისეთი საყვარელია, ასე ხოცრად ხანუგვარი!..

ტატამზე საბონი და ხავარცხელი ეღარა, ეტეობა, ხაყა ვეღლაფერა საღლაც მიუფანტ-მოეფანტა.

— აი, მაკრატკლა ხომ მოვიტანე, ვაჭერი!

— ვაჭერი? რა უნდა ვაჭერი?

— ეხა, აი, ესა! — კომაკომ სული კუფასთან მიიტანა. — აი, ამ ბაფთას ვაჭრა მანდა, ხელები კი არ მემორჩილებს! მოვალ, გამიჭრია მეთქი... მოვალ, მოვედი...

ფრთხილად, ფრთხილად იჭრება ბაფთები, კულუღი კულულზე იშლება—თანდათან სიმ-
შვადე ეუფლება კომპიკოს...

- რომელია საათია?
- რომელია და სამია...
- გვიანია!.. ფრთხილად, თმა არ შეშვრია!
- ეს რამდენა ბაფთა ჩავიბნევიან!

სამამურა ბაფთით შეკრულ თვითიუღ დალაღა ხელა შეივლებდა, კანის სორშაკა მსურ-
ვალუბით თერებოდა.

— უკვე სამი საათიაო, არა? ნადამის მერე შინ რომ მივედი, ეტყობა, ვერევე დივეცი,
მევედარივით დამეძინა. მერე გოგოებმა გამოძიარეს—ახე კაცაკათ შეთანხმებულემა... ახლა
აღბათ გაკვირვებულემა არიან, რა აქნა, ხად დიკარგათ.

- გაცდიან?
- მო, სამნი არიან, ხაყრთო აბანოში მელოდებიან, დღეს სომ ექვს ადგილას ვიყავი
მიმატაუებულა, მე კი მხოლოდ ოთხჯან მიყედი, მეტვან ვედარ მოვასწარი...

მომხადელ კვირას აღბათ აღარ შეცლება — ამ დროისათვის ფოსილება უკვე გადაწითლე-
ბული აქნება... დიდი მადლობელი ვარ...

კომპიკოს თავი უკან გადადერო — გაშლილ თმის იყარცხნადა, დიმიამდვარი თვალემა ჩასტუ-
ტოდა.

— თი, როგორ შეცინება, არ კაცი კი, რაზე... — მერე თმა ხელში დაბნულად აიქუნა, —
უსდა წაეადე, უხერხულია, გოგოებს ეწვანებათ... იქიდან შენთან ვედარ შემოვივლი.

- გზახ როგორ გააგნებ?
- გაეაგნებ...

მაგრამ წამოდგომისას ფეხი გაბის ქობაზე დაიდვა და მეტორტმანდა...

კომპიკო დროს მოისულთებდა თუ არა, ავერ უკვე მეორედ შავიდა უდროს დროს — ერ-
თხელ ხისხამ ცისკარზე, მეორედ — შუალამისას ხამ საათზე. სამამურას კომპიკოს ეს სექცი-
ელი კულზე მოხვდა, რაღაც ავის მომასწავებელი ანაშნა.

შემოდგომისა ნაირი ფერების სამხერად ჩამოხული ტურისტებისათვის სასტუმროს ტიშ-
კარი (ასე როგორც ხაახაღწლოდ მოაჭაკტაკტანდინ სოღმე ბამბუკასა და ნაძვის მწვანე შტო-
ებით) სემოდგომას ფრია, თქროსფერა ფოთლებით მოთოვება.

სასტუმროს ერთი თანამშრომელთაგანი კადნიერი სმით განკარგულეებებს აძლეოდა. აქ
იგი დროებით შეედათ დაქირავებული — მოსამირე ჩატივით თიგისუფალი ვარო, — ხმარად
თვითონვე დახციწოდა საკუთარ თავს, თუმცა ერთ-ერთი ამითაგანა იყო, ამ მოებს უმწიფარ
გაზაფხულზე რომ ეწვეოდა და აქაურობას მანამდე არ მიატოვებდა. ყიდრე მთის კალთები
მოწახფრად არ ჩამოჭრელდებოდა. ახამორდებოდა თუ არა, თავს ახლა იზღუბა ან ნაგაოკას
ცხელ წყლებზე ამოპოფდა. გაზაფხულზე კი, როგორც კი ხეს კენწერო შეუნეკრდებოდა,
ახე ამ არეძარენი ვაბნდებოდა. აუცილებლად ხულაც არ მიაჩნდა, მომიყელ წელსაც ამ სას-
ტუმროში ემუშაე, სადაც გახულ წელს მუშაობდა. ლაპარაკის მოყვარული კაცი იყო, სა-
კუთარ გამოცდალებზე ლაპარაკს რომ დაიწყებდა, დამთავრება აღარ იცოდა. დიდი საამოვ-
ნებით შეეებოდა ასეთ კანთქმულსა და ხალხმრაველ აგარაკებზე, როგორც ასეუ იყო, ხმი-
რად აუგადაც იხსენიებდა აქაურ სასტუმროებში დამკვადრებულ ადამ-წესებსა თუ მუშტართან
დამოკიდებულებს. მუშტარს რომ ეპატიუებოდა, ბავებზე ფარისხველურა დიმილი დასთანამებ-
და და მისი ეს თვალსაქცურა დიმილი ხხვა არა იყო რა, თუ არა აშკარა მათხოვრული
პირმოთნება.

— ჩატონო, აკებას ნაყოფა ოღენმე კეპოდ თუ განახავთ? თუ მაირთმევთ, ახლავე მოვი-
კრევთ, ხაგანებოდ მოვიკრევთ, — უთხრა ერთხელ ხეირნობიდან დაბრუნებულ სამამურას.

ნაყოფი კი წინახწარ უკვე ვაზის ლერწით პქონდა მამბული ბორფარისფრად ფოთლეკ-
გადაწითლებულ ნეკერჩხალზე

აღბათ მთაში თუ მოჭრეს ეს ჩირადდანივიო მდღვრადღს ნეკერჩხალი, სამადლოთ სახლის
ლავეარდასს რომ სწვდებოდა და ახეთა წათყლი, ახეთი დიდროსა და დაღანა ფოთლები
პქონდა, მთავარ შესახველ კარხაც კი მისი შუქი ძირეგანდივით ადგა.

აკებას ნაყოფს ხელში რომ აღლოლიაეებდა, სამამურამ შემთხვევით კანტორისაკენ გაახე-
და — კანტორაში კერის პირეს აოკო იჯდა.

სპაღენისი ქეპის გვერდით დიახხლისს ჩაემუსილა — ქვებში არვით სავსე ზოთლები

თბილისი. აივან დიასახლეის მოძიარდაძირე მხარეს იჯდა, ტანზე ახლად გარეცხულ ნაქა-
კაწიკა კამონი ეცვა.

— ახლა მოხამხურე? — წამოხცდა ხამამურას.

— მთ, დიდი ხანი არ არის, რაც შეშაობს, ასე ვთქვათ, თქვენი დასრულებულია. მუშტარი ძალიან მოეძალათ, შეშა-ხელი აღარ პეიყნათ, შაოლოდ ამიტომ აუყვას...

— თქვენსევეთ, არა?

პროზაული

თავი ნომრებში არ ეძიარენილა, აღბათ ხამხარეულში თუ შეშაობს. ხით რამ კვირებოდა, ნომრებზელი ხამხარეულშია, ხმას აუნადლოურებდნენ, ითვას მძკენიერი ხმინათვის ვი ყური ერთხელზე არ მოუკრავს.

შეუბნებავად ამისა, მისი იქ ყოფნა რატომღაც მხოლოდ, იმაზედაც ვი ყოფმანობდა, კო-
მპიო მოემატებენინა თუ არა, ღმის ამ ქალის წომერში შემოყვანახაც ვრიოებოდა — მისი
სიყვარული უფუჭად და არაფრისქაქნასად მოიხდა. ეს იქნებ იმისი ბრელიც იყო, ტვინის
ჭყელტვინისა დიდი მაღრეკალება რომ მქონდა. თუმცა აღბათ სწორედ ამ მაღრეკალების
წყალობით სწვლებოდა ახე ძირახპარობამდე, თითქმის ზომვლად ეხებოდა კომპიოს ცხოვრებას,
ამ ცხოვრების, რომელიც ცხოვრებითაც ცდილობდა ქალს ეცხოვრა. კომპიოსადმი რაიმე შე-
ცოდებას ერძიოდა თუ გაიხდა, მხოლოდ იმ-ტომ, საყუთარი თავი ეტრიდებოდა.

თავი ვი პულ ხედა იყო — იხეთი მქონხედა მქონდა, თითქმის კულში მისი სხეივით
გწვლებს, ვიკრებს და შენს სულს წივნიკით კაიხულობს.

მაგრამ კომპიო დაბატებებს ვარეყვს ხმარად მოდიოდა.

ერთხელ ხამამურას სეიონში გაეღა, შეშობვისის წითელ-ყვითელი უთილებით ნამი-
რებშიარმაგებული მდიანისი მხერა მოეწადა. კომპიოს ხახლს რომ მიუხრა, მანქანის ხმას ვა-
განებოდა — ეს აღბათ ხამამურა ექნება, სხვა ვის უნდა იყოს — კომპიო ქეჩინი ვანოვარდა,
მაგრამ ხამამურას თეიაც არ მოუბრუნებია. მერე ამის გამო ქალმა ხეყვალრი აღარ დაუ-
ლია, ეხეც ვი უთხრა უნადურა კაცი ხარო თეიათონ ვი ხახტუმროში იყო არ ზოიწყევდნენ,
ხამამურასთან არ შეეკლო, აბანოდანაც უსაოუოდ აქვთ გამოიღებოდა. ნადიმზე რომ დაბატე-
ვებდნენ, ყრთი საათით აღრე მოვიდოდა და მახანდე იჯდა ნომერში, კადრე მოხამხარე არ
მოკითხედა. ზოგჯერ ვახშობამდეც შემიარბენდა რამდენიმე წუთით, დავლებოდა ხარვის
წინ, თმას შეიწორებდა, ხახეს შეიღამაშებდა.

— ახლა წავალ, ხამამურა მქეც, რომ მოვეხხენება, ხამამურა რაც არის! — ატყოდა და წა-
მოდებოდა ხარკადან.

წყებელი მინ რამ მაველი, ჩაიჯანში ერთი წვეთი მღუღარეც აღარ იჯდა. ხამხარეულ-
ში შეეკლო, ფლებს დაღანდელი ნარხენი წყენა დავახსია, დამეფებული უმებახი მიგატანე,
ფლავა ხულ ცანდლებიბული აცო... დღეს დილას კოდეც არ ვამადეკაიქს — დამეძინა, აღბათ
უკვე ითი საათიც იქნებოდა, ღოვინიდან რომ წამოვდექი, შე ვი მვიდ საათზე ვამირებდი
აღვობას, მთელი გვეგება ჩამეძალიო...

დაწვრადლებით მომეყებოდა, პირველად რომელ ხახტუმროში იყო, მერე იქიდან სად
წავადა, თეიათულ წუნტარს იუწერდა, ასე ჩაურეკროკობა ვეფლაფერს, თითქმის ანგარიშს
აბარებდა, კადრე შენაგიფელიო, — იტყობა, წყალს მახვამდა და დახინდა: რა კაცი, იქნებ
ვერც შეშაობარი. თეიათი ებცზე ხულ რადაც ხამა კეიში ვართ, თეიას დაბერენა ვი არა,
ზოგჯერ გვერზე მიახხეადაც ვერ ვიცდითო.

მაგრამ არ გაიგვადა ცოტა ხანი და ისევ გამოხნდებოდა.

— რომ აცოდე, როგორ დავაჯალე! რაც უნდა იყოს, ხამინ ვართ, ხუმრობა ხომ არ
არახს თანაც ყველაზე მეტი მრთია მე ნიწევს, ერთი ვეფლახე ხსიერია მთელ იქიურ გვი-
შებს მორის, მერე — ყველაზე ახადკანრდა. დარწმუნებული ვარ, ეს თედაითივე კაცი ტუ-
რისში, დიდა მოყვარული ბრძისდება. ამოდენა ხელსა სამი ვი არა, ექვსი გვიანც ვერ აუფას
ახლა წავალ, ერთი კარგად დავოგრებია და ყველას ვუღვებ დავუხეობიგ...

ახე მკონდებოდა ყოველდღე. თვითონ კომპიო ზოგჯერ ისეთ გუნებაზე იყო, ხიკვდილი
ენატრებოდა, ჩახს, ხერეიულობდა, იმან თუ მადვლობდა, ასე რომ ვავრებლადეს, რა მეშვე-
დესა, ხამოლოდ ხელში რა შენჩებდაი? მისი დიდი სიყვარულის მიუხედავად მუდამ
მარტოობისა და მიუსაფრობის მუშუქა ხეჯდით იფო მონისლული, ეს ვი ხატვარი მომავი-
ყვლებოდა გამოარჩევედა ამ ქალს.

— ღერეფანში იატაკა იხე ვრთალებს, რაც უნდა ფრთხილად დავაბიჯო, ხმარია იტუ-

რობას ეკლებს. სამხარეულოს რომ ჩავუვლი, ყველანი იცინიან — კომო-ტიანს, მენ რა, იხვე ამ შესხ ნომერ „კამელიაში“ შიდიხართ? არ მეგონა, ახე თუ მომყრადებოდა.

- ამ ხელსაფულისთაფსა დაბაში ვის რაბ გამოაბარებ?
- აბეა, ყველამ ვეველაფერა იცის.
- ცუდაა
- ხაჭმეც ეს არია... ამ მატარა დაბაში ორმა-ხამმა კაცმა უბრალად...

მონჩა, შენი ხაქმე წახუდია. — თქვა კომაკომ, მაგრამ იმავე წუთს ხიმამეც წამოვიდა ხა-სეხე ნათელა დიმილა მთეფინა, — რაც არის, არის, ხადაც არ უნდა წავიდე, ხამუძათ ყველ-გან მოიძებნება...

მისი ასეთი ვულწარფულა აღხარება ხიმამურათუის ხრულად მოულოდნელა იყო.

— აბა რას, რა მნიშვნელობა აქვს, ფულს ხაე იშოვია, დირს კა ანაზე ფაქრი და ხერგი-ულაბა.

ეს ხატყვები კომაკომ თათქოს იხე, სხვათა შორის წარმოიქვა, ხიმამურამ კა მათქვემში ჭეშმარიტი ძელი შეიქცნა.

— მართალია, რაც კარგია... ახე, ახლა მხოლოდ ქალებს შეუძლიათ წამდევდი ხოვედრუ-ლა... — კომაკოს ხაბეხე ხაწააღდას ვარდა გაეშალა; თავი მოარეხვად დახარა და...

კამოსის ხახელი ოდნეა უკან რომ გათაეწია, თუარა მხრები — თუქვეა გაშლადი იფარნი მართა გამოუჩნდა, ხატყუი; ხათარად ხატყუა და რატომღაც სეკლიანი სხეული შალის ქსო-ვალაგით უხმხეხა მუქუბით მქონდა დაფარული. მაგრამ ამ ხათყარა ხანატყუას მათხედავად იყო რაღაც ხათარად ცხოველურად მის ხსეულმა.

— ეს ძხლანდელ ცხოვერებაში... — ხიმამურადუნა ხიმამურამ და ხათყარა ხატყუების უახრობასე მუქოიენებულადით მოიბუხა.

— ეს მუდამ ახე იყო! — ჩვეულებბრყად თქვა კომაკომ, თავა ასწან და სხვათა შორის და-ფილა — გინა არ იცოდა?

თავის აწვევას ზეშეხე კოდაწურულა ქვედა წითელი კამოსი ხავედომ დაუფარა...

ხიმამურა რუხული მადეტის ამ ზერიოღის ზესხეხე, როდესაც იყო დათ ათამადლობას განიქლადი ხათრანეცობი, ვადეტის, აღანია და სხვა ურანგი ბეჭოტრასის წყრილებს თარ-ენნიდა. გათწყარადი მქონდა, მკარეოდენი ტირაგით თუათონეე კამოქვა თარეძაში, თანაც კამოცისა ანაწყულეებრივი უნდა ყოფილყო. მის ამ ნამუქვეგარს, ცხლდა, ზრეყოსარი ზრე-ტარული თარეძულეა არ ექნებოდა, მაგრამ, ჩანს, სწორედ ეს ნახწონდა ხიმამურას — იყო ხომ უთადეს ხიმამურებს განადიდა. როდესაც თვითონეე დახეცითა ხათყარა თავს ამეგა-რა უმეზნი შრამას, გამა აღმათ სწორედ აქ იბოტებოდა ამ კაცის უმწყო ზმანეცობის ხამყა-რო... მოკლედ რომ ყოქვეთ არხად არ ეჩქარებოდა, მათ უბეჭეც ასლა ხიმამურად წა-მობუღეს.

იდეა და მოვლა კულახურით ავერებოდა, ვარეანება რაკონ ისთეკობდენ

როცა შეშოტკობის ბუხსმა თანდათან თხლა, ხიმამურას ხომეცობიე ხათ-ნათრმა წაღულამ შეშოტკუდა. ყოველ კისმირე დათ მქმოთრანდობოდა თათი ფურის წყერი და ხელ მალე ტა-ტამზე თათოცადი ვეაოდა კატყადლება ზურგზე ვედაოტრადეებოღენ და უკვე ვეღარა აგებოღენ, ფურტრები ცალ მხარეს წამოტყურდულეებოღენ, ერთს ვეაოტრადეებოღენ და ხელს ეანოტრადეებოღენ. მათა ხათყარა იხევე ბურებრევი იყო, როგორც წედაწადის დროთა ცვალებბაობა, ეს პაწაწა არხებანი ერთი შეხედვით თათქოს მშეიდად, უფრტვანეაღლად ეხადმეპოღენ ხეცოცხლეს, მაგრამ ხეკმარება ყურადღებით დაკვირგებოდა, რომ მათი საბეკოთიდა ავთისა ვეხლა პაწია ფრეები, თათქმა, უღლაწესა მოვლა ტანა უცხადახეზობი, მათი პაწაწა ხეკვად ხეცოცხლახათვის რეა ტატანის ხეცრეც კი უკოდეგისო ანუ დაუხეძამი იყო...

შოვერე რომელამე თვადით უხადაც, ცოცქნა ეკმა ორ თათს რომ მოვიტებდა და უმწეარაში ავებდა, მან დაბებნადი შეილება ვახსხეწავებოდა.

დადხანს, დიდხანს ისხდენ უანჯრის ბაღურასე მინამული პაწია ფარეანება, მარე შუ-სედავდა და ხოცა უკვე ცოცხელი ადარ იყო დამკუნარი ფოთოღლიყთა ჩუნდა უხმანურად ცეოთდენ იატაკზე

ათეკიდან დაბოცილ მწერს რომ იღებდა, ხიმამურა ხმირად ჩაფიქრებულა; მამ რიგებ-თის შექმნის დადებუნებამ ახე მშეცნებერი ეს პაწია არხებანი?

მალე ფარეანებდა მწერბაგევი ბაღურები ჩამოხსნეს, ახლა უკვე მარეში იხე გაბმული

ზუსტად აღარ იცოდა, არკობიძის ჭრებიანობების ის გაჭიანურებული ბიძგისა აღარ იცნებდა.

საზღვრად მდგარ, ყვავილ-წითლად გაღვრებულ მთის კალთებს თანდათან დაეძინებოდა. მთის სიბრტყეზე, თითქოს შემოდგომის წითელ-ყვითელი ფოთლებით, ეს არა, რომელიღაც ცივი, მკაცრად გამოხატული სამოსით შემოსილანო მთის ის შორეული ფერდობები. სასტუმრო თანდათან დაეძინებოდა — მოდიოდნენ და მოდიოდნენ ამ ღამისა მოვების შემზარენი, აჭარის შემოდგომის ტრეფინები.

— დედა, აღმათ ვერ მოვიცდი, საქმეს ვერ გამოვუხსნელვ, — თქვა ერთ ხალხის სამიურასთან უხად მკითხველმა კომპანამ, — ხადამს ხელა აქაურები აწუხებენ.

მალე დარბაზიდან დოღას ბრახუნა და ქაღის უხადით კაცილი გაასმა. უცბად ამ ხმაურში წყაროვით ანკარა სმა ხსდის, თითქოს იტყვე, ყურისძირის აწერიალდა.

— უგაცრავად... ბოღამს ვიხდი... — თქვა ათკომ. — კოსა ტახისა მოხთვა, ხა ეს... ეს თქვენთვის გადმომეცა.

ბარკმა, ჩამდგარმა ათკომ სამამურას ჩაღაც გაუწოდა. მაგრამ ერთბაშად კარის ზღურბლიან მუხლი მოიყარა და წინართი შეკრული ბარათი მხოლოდ მაშინდა გადახტა და დათარბათა და მოწიწებით გადრე სამამურა ბარათს გასხიდა. ათკომ უცხე იქ აღარ იყო. ქაღალდზე მოვრალი, გაქცეული იეროვლიფებით ეს რამდენიმე სიტყვა იყო გამოყვანილი — „მეცნა დახუმრე, ზვერა ვიხსარულე, დავოვერი“...

მაგრამ ვერ არ წყოსოყ არ ვაყველო, რომ თუთონს კომპანო გამოეცხადა. მღვიმე მოვარ-ფარტინდა, ფესო ყრვოდა.

— ვთუთ ხომ მოყავა, ჩაღაც ხომ მოიტანა? — მოიტანა.

— მან მოიტანა, არა? — კომპანომ ცხელი იცადა მხოლოდღაც ხატურა. — იგი კარგის... ვუთხარა, წაღაც ხატის შემოვიტან-მცთქა და ივითესე, კლერკმა ჩამეცდო, ხუღ მაგი დეე მადარა... თუთიც ქვა უხადი დეე, იღანძღოს, დეე, მოველ ხსტუმროს ყაროვებს, აქეთ როვორ მოვიდარს... რა ცუდადა ვარ, მოვედი და უცბად დავოვერი! მე ეს ვერ ხამუთო მაქვს გესმის, ხამუთოს.

- ნეტავა ბარათისა მოვრალი რა უნდა გააკეთო?
- უნდა გაქუშაოს, ჩათ, რა ვითხრა ამ ეთკომ? რომ იცოდა, რა ექვანია!
- კან?
- ფრთხილად, აცოდე, მოკვლეებს!
- ისიც აქ მუშაობს, თქვენთან?
- შენთან რავე მუშაობს, დადებთ დერეფანში მოყარებათ და ხუღ აღურება და იყურება, ეველადვინა იყარავებს, თან თვალები წაღვერდლებით უცბავსებმა... შენ ხომ მოვწონს ასეთი თვალები!
- აღნათ ვაყურებს და ფაქრობს, ეს რა საცოდაობაა!
- ბარათი დავწერე და მოვედი, ამა, წაღაც მყოფა, ვუთხარა... თი, როვორ მიწურა... ბოლო, რომელი ქაღაც უფრო საცოდავია, ამას მისიმდე ვერ ვაყვებ, ვაღრე არ დაყოლივებ... მაღიან მოვრალი ვარ, არა?

მერე სარკმა ჩაახედა, თეეს მდოიეს იკაგებდა. ღამის იტყვოდა. მერე, როვორც იქნა, წავიდა, ზღვით-ღვით მოაბიჯებდა, კომპანის გრძელ ეს დოებს მოაფრიალებდა.

ერთბაშად ხამუზე ჩამოვარდა ეტყობა, ნადიმა უკვე დამთარდა. ასეა მხოლოდ ჭურჭლის წკრიალია არღვევა არღვევა ჩაღაცებულ მდუმარებას. სამამურამ ის იყო ვითუნქრა, კომპანო აღმათ დამთარდა მუშტრების თხოვნას, აღმათ ასეა ხსტუმროში თუ გადაიბცელა დროს განატარებლადო, რომ კარებში ითუო გამოსინდა, ხუღმა კვლავიანდებურად ხონარშემოხვეული ბარათი ექვრა.

„მთის სასტუმრო „მან-ბუჯაიში“ წახელაზე უარი ვუთხარა, ახლა ნომერ „ქლიავში“ მოვდივარ, უკან რომ დავბრუნდებო, შემოვიკული, ნახვამდის, ძალი ნუბას“.

- სამამურა თანავ შეეცა, ხუღმა ჩაიტანა:
- გამადლობა... უგაცრავად, თქვენც ამ მაკადზე ეხმარებით?
- დიახ... — თევა დაუქნია ითკომ, ანაზღად თავისი ხუღში ჩამწვდიმა, უმწვენიერება თვიღები მიაპერო.

და, რატომღაც კაღაც უფრო დაარცხინა სამამურამ. ეს ყმაწველი ქაღაც, რომელსაც ანე ხშირად ხუღავდა და რომლის ყოველ შესევებაზე

აღტაცებას ვერ პფარაყდა, ახლა მია წინ აუღელკეზდად იჯდა. ხამამურა შვტკეაფდა, ერთ-
მამად ხლოცარი მამო და ძველკარება სტრძნო. არა, ამ ვოცობ თავი ასე დარბახლურად
გვარო, იხვით ხერაოზუღი იყო, თითქოს რომელიდაც ვინსაკუთრებული შემოსტყვის მთავარი
მონაწილე ყოფადიყოს.

საბჭოთავი

- თქვენ აღბათ ძალიან დაკავებული ხართ?
- დიახ... თუმცა ხერიიანად არაფრის გავკეთება არ ვიცი.
- რატომდაც ხმარად გხვდებით. არ ვიცი, ასე რატომ... ია, ზღვრულად გინდათ...

სთვთ. აფაღსტოფი რომ მოყვავდათ? ხადგურის უფროსს რომ ხახოკეთ, ჩემს უმცროს ძმას
ხამახედეთ, ვახხოეთ?

- დიახ.
- თქვენზე ანბობენ, ძალის წინ აუზმა მინიობს და თან შდურის...?
- თა, როგორ მრცხვეთ?
- რა ვადო, რა მომხამედელომა იყო ამ სმამა?
- ასე გვინდა, მე თქვენი ხელაფერა ვიცი!
- მართლად აღბათ კომა-ტიანმა თუ ვითხროთ?
- კომა-ტიანმა? ყველაფერი კი არა, თქვენზე ერთი ხიტყვის თქმისაც კი ერაღება.
- ბოთ? - ბოკომ თავი ევერდზე შიბრუნა. - კომა-ტიანი შესანაშაფი აღამანია, შავრამ

ხალზე უშედურია, ძალიან ვითხოვთ, არაფერი აწყენინოთ.

- აბა მე რა შემაძღა?...
თითქოს, ხაცო უმტურმეყრილივით აღახტახდებოდა ითყო.

ხამამურამ ქალის ვაგრიან ხახეს (თითქოს მისკენ მოცურაფდა ახლა ეს ხახე) თვლი
შორად:

- რაც დროით გავიღლება, რაც უფრო შადე დაუბრუნდები ტოვიაში, თქნეს მისთვის
უკეთესაც იყოს.
- ტოკოში წახვლას მეც ვამარებ.
- როდის?
- რა ვიცი, ჩემთვის ხუდ ერთია.
- ერთად ხომ არ წავაუღაყუეთ? რა თქმა უნდა, თქვენი ხურვილიც თუ იქნება...
- დიახ, ძალიან ვითხოვთ...

ბოკომ ეს სიტყვები, თითქოს ასე, სხვათა შორის წარმოთქვა, თან იხვით ხერაოზუღი
აყო - ხამამურა გაოცდა.

- დიდა ხამაოვნიყოს, თქვენები ხომ არ დაგამდინ?
- დამძლედა ვინა შავეს, ია ერთი კოვანდრა ძმა შავეს და იაიც რვანოვხახე მუშა-
ობს.
- ტოკოში რაიმე სამუშაო თუ გაქვთ შეკულებული?
- არა, არაფერი.
- ეს იმან გირჩიით, ტოკოში წადით?
- ვინ, კომა-ტიანმა? მე მითხვია რხვეა არ მიკითხავს, არც გვინდა, იხვით ხადეკელია -
იყო, ეტყობა, იღუღდა, ცრემლით მონამურა თყალები ხამამურას შიამერი და ხამამუ-

რამ გაურკვეველი წადილა იგრძნო. შავრამ ამან ამ შვორე ქალის სურყადა გაუცხოვედა
კომახადმა ვსესის ტაცხლი წაუკადა, ტოკოში ამ უცნობ ვოვობთან იუ წაუად, მეც შწარედ
მოყინანიებ, კომიკობაც სახტიად დეხვით.

- შვრედა, არ კომანიით მამაგაკოთან წარტო მუხავრომისა?
- რისა უნდა შეშინოდეს?
- თქვენ თვითონ განსჯეთ - ვანი ხამოში არ არას, ამ უცხო ქალაქში არც თადეშხაფარი
გვეუღებთ, არც სამუშაო.
- რა უშავს, ხადდაც მოვეწყობი, მარტობედა ქალი მუდამ რადიგანა მონკერხებს, - თქე
ითკომ და მინმა წყრიალა ხმამ თითქოს დანრდალა მის შავრეუ წარმოთტმული უარახგნელი
ხატყვები. - შოახლეუდ ხომ არ ამიყვანდით?

- ნუთუ შოახლეუდ დადვობა გადაწვევით?
- ძალიანაც არ შეხალდაება, შავრამ...
- ტოკოში რაზე მუშაობდით?
- მოწყობლები ღად ვიდექი.
- საავადმყოფოში იყავით თუ ხადმე ხამედიცინო ინსტიტუტში?

— არა, მოწყალების დიდ ვადეცი. მე ასე მერჩია...

სიმამურის აფელწინ გელოვ იმ მატარებელი, კვლავ მისწავლებლის ავადმყოფი ვაჟი-შვილის კვერდით მოუხუხუხებ აოკო წარმოუდგა და გაუღიმა — ეტყობა, ამ ეტყობისათვის ეს მისი იცნების თავისებური ხორცშესხმა აქვთ, — გააუიქრა.

— გასდით ისწავლეთ და მოწყალებათ და გამოხვიდეთ?

— არა, მოწყალებას და არახოდეხ აღარ ვიქრები.

— განა შეძლებს, ანუ უტოლოდ, ანუ თქუ-თქუ ცხოვრება?

— თა, რას პრბანებთ!

თუკომ იმე კაცინა, თათქოს თავიდან რაღაც დანაშაულს იცილებით.

ქაღის სიცალი კაცს იქნებ თდნაგ სულელურიც მოხჩვენებოდ, ანეთი კამკმა, ასეთი ნათელი რომ არა კოფიდაყო. სიმამურის გულს თდნაგ, სულ თდნაგ შეესო ეს სიცალი — არ პუტაცინა, არ მუუერთიანებია.

— რა გაცანებთ?

— მე ხომ მხოლოდ და მხოლოდ ერთ ავადმყოფს ვუცლიდი?

— როგორ თუ ერთ ავადმყოფს?

— მე სხვის კედარავის მოვუელი...

— აბა... ია, თურმე რა ყოფილა... — იმე ერთად წარმოთქვა სიმამურამ, თათქოს ანახდე-წლად თავში ვიღაცამ რაღაცა ჩახცხო და ვააბრუა. — ასლა კი... ამბობენ, ყოველდე ღადისო... აა, იქ წაწიბურის მინდორზე...

— ღიან!

— თქვენ გკონიათ... მომიკალმა სხვა ავადმყოფს არ მოუელათ... აღირც არავას საყვლაგ-ზე მახელა არ მოგიწევთ?

— მე შეტნაა, არა.

— თუ ანე, ამ საფლავს ასე როგორ ტოვებთ, ტოკაშია როგორღა მიღახართ?

— თ. ღმერთო!.. გეხვეწებით, გეშუდარებათ, წამაფეინვთ!

— კომაკო ანბობს, ეჭვიანიათ. შაკრამ, ია, აა, აა, აა ვაქა... აა რომ კომაკოს დანახნული იყო.

— თუკომ-ხანი? ტყუილია!

— ნამ კომაკო ანუ რატომღა ვძულთ?

— კომა-ტანია? — თუკომ ეს სახელი იმე წარმოთქვა, თათქოს ამ სახელის პატრონი იქნა მისი კვერდით მღვარიეთა. — გეხვეწებით, არაფერი აწყნასით, მახედეთ და გაუფრ-თხილდით! — თქვა და სიმამურის თავისი მშვენაფრი, მცხუნვარე თვლები ჩინჩხვირი შეა-ყარა.

— კა მაგრამ, რა ექნა, რით ვუშველი?

ქაღის თვლებში ცრემლი ეარსკველაიყოთ აუბრწყინდა, ტატანზე მამქრალეებულ ფარვანას ხელი დაბრტყა და ეხლუკუნდა.

— კომაკო ამბობს, გავიფრებით, — თქვა და თთხიდან ვიფივით გავარდა.

სიმამურის თათქოს შეატია, სხუელში ვრუოლამ დაუარა.

მერე სარკმელი გამოათო და, მეედარ ფარვანას ფანჯარაში რომ იგდებდა, კომაკოს მოპკრა თვალა — ვლაც მუშტარს კრს ეთამაშებოდა. აა, წელში ასე წახარა, თათქოს ადგილიდან უნდა მოხწვდეს, უნდა გაფრინდესო.

ცან ღრუბლის ქარაფანო მოხლებოდა.

წაყელ, ვიზანაგებო, — სიმამურამ აბანოპაკენ ვახწია.

ამ ღრის ქაღების აბანოპაკენ თოვლიც ჰაიარა, თან სასტუმროს დიასხადისას პატარა ეთვონა მაპყავდა.

თოვთ ვოვონას აბანაგებდა და ასე კვლურტულეებოდა, როგორც ღედა თავის ნანახ-ნატრს, ეს ხმა გულზე მაღამოდ ეფიწებოდა სიმამურას.

მერე ხამღვრად აწკრიადდა ახ სმა, ია მშვენიერი ხმა:

სახლს უკან, ქზიში
სამი ვაშლი დეა,
სამა ნაბგი დეა,
სამი და სამი, სამი და სამი იქნება ექვსა...

ხეზე ვვაკები ბუღეს იგებენ,
პატარა რტოსმყელზე, პატარა რტოსმყელზე
ბუღეს იგებენ...

ხის კენწეროზე ბუფრები
ბუფს იგებენ —
ხის კენწეროზე ბუფს იგებენ..

ტყვს ტრაჟინები დატრაჟინებენ.
ტრი-ტრი-ტრი-ტრი-ტრა —
დატრაჟინებენ...
მე კა მეგობრის საფლავზე
დავაღ-
მე კა საფლავზე დავაღ და დავაღ..

მღეროდა იოკო. ისეთი ბავშვური უშუალოდით, ასე ხალხიას, ასე მხიარულად არაკრ-
კებდა ამ სიბავშვო სიმღერას, რომელზეც პატარები სურთის თამაშის დროს წვერიან, სიმა-
შურამ ღამას ისიც კი ვაიფიქრა, ნეტავი ის ასეთ სისწრაფ სიმ არ მოძულანდა, ის მეორე
იოკო, ეს-ეს არის ხეხთან, ნომერში რომ ავიო.

აი, იოკო ამანოდან გამოვიდა, ნოდან და მის გოგონას ეჭვგეგებოდა... აი, ჩაიარეს
კადევიც, მისი ხმა კი ჯერ ისევ ფლეიტის მანგივით ავსებდა ვარუთა. ანაზოდ სიმამურას
ყურადღება ხაზმანქნმა მიამერო. ხეხურას ბუფსი ჩაღებულა ხაკრავი მთავარ შესანგვლელ
კართან, მაკად მოდებდაზე იატაკზე იდგა კარას დათბში შემოდგომის უმყოფელო შუალამე
გარინდულაყო. სიმამურა ხაკრავი მათესლა, პატრონის გვარს ნებას დაუწყო, რომ ამ მხრი-
დან, ხაიდანაც უჭრტლის წერილს ნოიანოდა, კომპკო გამოიწდა.

- ახე რა აკვირდება?
- ანდომ აქ დარჩება?
- ეა? ა... უცნაურა კაცა ხარ. შენ გვინაა, ანე ადგალო ვოვალდე ამიძმომე
ტვირთის თრეკ? სკრავი აქ ხაზისან მათელი თვეთბათ დეეს, პატრონს კი მის არხეინად
ხძინაყო.

კომპკოს ვაიფისა: მძიმედ ამოთბრა და თვალები მიღულა. ანასდად ავი მეტორტმანდა,
კამის ქონა ფეხებში ანბლანდა და სიმამურას მხარზე წიურდნო.

- მან უაი წავადე, გამაღადე.
- ნეტავი მის რა უნდა ვაგეთო!
- არა, უნდა წავიდე. სადმის მერე ყველანი დროის გასატარებლად წავადენ, მარტო
მე ავვრადე, არ მინდა აქურებს... კადვე კარგა, მეორე მობატარებაც მქონდა, აქვე, სახტუმ-
როში. ახლა კი უნდა წავადე, ამანოს ნერე გოგონები განიმიყლიან, მან რომ არ დაეხედე
ხირცხვილია.

სინტონადის ჩაუხკადვიდ კომპკო ფესკამართული მობიჯეპლა ფერდონზე.

- შენ რა, ვოჯო დამს ატირე?
- მე მეორი, მთლად ჩორმადური ვერ არის.
- გატკობ, მელიან ვხობიუნებამ ამ მხრივ აღმანებზე დაკვირება.
- გონა შენ თვითონ არ უახარი, ვაგიედებათ! ხწორედ ეს შენა ნათქვამი კახხენდა.
- აა, ეს უკვე სხვა საქსა.
- მაგრამ ჯერ თინა წუთიც არ ავი ვახვდი, მთელ ამანომი მათისი სიმღერა თხოდა.
ისეთი ანკარი, ისეთი მსვენაერა სმა აქვს...
- ანე ავას, ამანომი თუა, უნათუოდ უნდა ამდეროს.
- რომ იცოდე, რა გულწრფელად მისოვა, ვაუფროსილდი, არაფერი აწვენილო.
- აი, ხუფელდი! შენ კი კარგი იქნებოდა, ქვეყანის თუ არ მოხვდები ამ ამსეს.
- არ მოხვდებიო! მე რა... ეს შენ ბრანაყბი იძახ სახელის ასენებზე, ვერ გამოვიო ვა,
რატომ.

- ვე ვოჯო ხომ არ ვწადია?
- აა, სედაე, რა ხასულადუება ღამარტობ?
- არა, არ ვესუმრება კავურებ და ახე მგონია, მომავალში მე უნდა დამაწკეხ-მყოფი
ტვირთად. არ კაცა რატომ, მაგრამ ახე კა მვინაა... მესე რომ ვიგვირდეს, შენც რომ ახე
აკვირებოდე მის ხატციულს, შენც ახე გავტონებოდა. — კომპკომ მხრებზე ხუფსი ჩამოაწყო,
ვისერზე ჩამოეკადა მერე თუა ვოურად ვაქნია: — არა, არა!.. აი, შენახთანა კაცის ხელში
რომ მოხვდებოდე, შეიძლება არც გავიგებულაყო. რას იტყვი, ხომ არ გამანთავისუფლებდი
ამ მძიმე ტვირთისაგან?

— ებ, მოგცლია!

— აღნათ ფიქრობ, მოკრალა, რაც ესაუე მოადგება, რომავსო? მე კი ამას გულწრფელად გვუბნები. მე რომ ეს გოგო მეს ვეგრდით შევუღებოდეს, მე რომ ვიცოდე, შენ იმ გოგონას... მაშინ მეც იმუდამისკადებულა ვიქნებოდი, მიკაფურთხებდი ქველფერს და დროს მხარულებაში ჩაკვლავდი; ახე დავწყხარდებოდა, როგორც ციკ სამარეში...

ქრისტეშული
ბიზლირთეკა

— აცი, რა...

— სეტრა შენ...

კომპო ადვილიდან მოხსლტა, სარბაღში თავი ვეღარ შეიკავა და რომელიღაც სახლის ღარბბახ მაიწყდა.

— ვტყობა, ჩაუტეოთ, აღნათ აღარ მოვათ, იფიქრეს.

მერე მოეღო ტანით კარს შიაწკა და სიმეგლიხეგან დაფრავებული კარი წკოლით რომ გააღო, სიმამურას წახსურჩულა:

— შემოდი!

— ახე გვიან რაღა დროის მიქოსხვლას!

— უახა ვერიდებს, ყველახ სისინავს!

სიმამურა მაინც ყოყმანობდა.

— რასას არ ვინდა, მაშინ მე ნავგაცილუბ კარგი?

— კარგი, ახე იყოს...

— ახე, კაცმა რომ თქვას... შენ სომ ჩემი ახელი თოახი არ გინახავს.

სახლმა უკანა კარიდან შეკადნენ. შესვლისასიკვე სიმამურან ამ სახლს ყველა ბინა-ღარი თვალის ვრთა მოვლებით გაარჩია — ცოლი, ქმარი, მათი ხუთი თუ ეტქესი გოგო-ბაჭი. თავს შერიალი, მოვეითალო სანათლის შუქა დახდგომიდათ. იწვნენ გამხლართულება შამბის ძველ, გაბუნებულ ღეიბებზე და არხუანად ეძინათ. უფროში ქალიშვილი თვალად ახე ჩვიდ-მეტ-თურამეტრიაა მაინც იქნებოდა. არკვლავ სიღარამებს ვაუღვა ბირუდი, უხახარულად, უსუკეშო ხადარამებს.

შისინარე აღამიანებან თბილი ფშკიკაც თათქოს უკუაქცევედა სიმამურას. მან თავახდა ღრებურად საბიჯი კარახკენ გადადგა; მაგრამ კონკომ კარი უკვე ხმაურით ბიკილა და ფიცრახ იაჭკაკს მოურადებული ქრიაღათ თაეხი თიახსახკენ ვახსია. სიმამურა ჩუმად მაიბარებოდა მახ უკას, ღამის ვეხათაც კა ხდგებოდა იატაკზე მაგრად-მოყრად ხასოუნღებს, საეშკო სიმოყესახ მადლოდინში გულა ეღეოდა.

— დამიციადე, იეაღ, ხანათღეს აეანთებ.

— არა, რაღა გინდა...

სიმამურა ნელა შეუკევა შენად ჩაბნელებული კამის საუყხურებს. უკან რომ მიახედა, სავკტრო ღუქნები ჩირივებულყო შორა, ქვემოთ, უბოთოვლად მასინარე აღამიანებს გადაღმა.

მეორე კართუღია თთხიეე თიახში, ახე როგორც ყველა ეღესურ ბანაში, იატაკი ვახუნებულა ტატამებით იეა მოფენილი.

— აა, სომ სეღე, რა ხელეათობა, ჩემს მეტი აჩ არაყის ტრიაღებს.

მაგრამ ათისხიარა ხარხურით ვატქნილი, შექქარტლულა თუჯარებით გადატახხრული ეს თიახში, ეს ვიწრო სიწილა, ღერხმასიხე ჩამოკადებული საღამოს ეს კამონო — ყოყმლივი ეს ხახლა კა არა ვრჩეულა შედაკუდას ბუნავს უფრო მოავანებდა სიმამურას.

ურთაჯრთა მამუტონის კამაკომ სიმამურას შენათაკახა; თეათონ კა, ღოუთინი რომ არ ღეხრახი, სიწილას ვიღესე ფროხადად ჩამოვდა.

მერე ხარკენი ჩამყდა — როგორ ვაგწითღებუღევარ, ჩუთუ ახე მოურადი ეეეეეეე, — ვათიცა

ეროსახს კომოღისი რაღაც ეტება.

— აა, ჩემი დღიურები, — მაუბრუნდა ბოლოს სიმამურას.

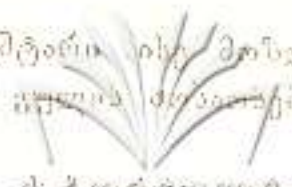
მერე კომოლიდან ფერადქაღალდეკადარული კოღოფი ამოიღო — კოღოფი ნაინჩარა სიკარეტებით იეო ხიკაე.

— როგორ დახრეაიღას... მუშტრება რომ შამაწკეღას, მაშინვე თბის ქვეშ არ კამონოს ხახელოში ვხადავ. მუშკიონი კა არ არახ. თითქმის ყველანაირა ხავარეტი მაქვს... — კომპო ცაღა სეღით სიმამურას ვეგრდით ტატამზე დაეყრდნო და ხავარეტებით ხაეხე კოღოფი იატაკზე მობარქკავა — აა, ახანთ კა არ მქონია, მე სომ აღარ ვეწევი.

† მამუტონი — იატაკზე დასაჯდომი ბრტყელა ბალიში.

— ეს არივრია... კარგი?

— ჰო, მაგრამ ყვერ იქნა, საკერავს ხელი ვეღარ მოვუთავე, მუშტარა ისე მოხვედრა... მოდიან და მოდიან ამ თქროვარაჟისა მქმოღვთის ხაშხურადა და ვეღარ მოხვედრა... კომაკო მიმარუნდა, კომოლია დიდებული ხაკერავი აიღო.

ტოკოსდროსდევლა, ბუნებიაჟან ღობაშიდ მერქანძობახტული ქაქიშხუღიოდა და წათელა ხის ეს დიდებული ხარდასმა აქაც ისე კომწიასბდა, ისეთვე მსახურსება, როგორც აქ, მანწავლეუბდას ხახლას მეთრე ხართულსე, მსვენქვეშ მერქული პატარა თიასში, მაგრამ ის უამრავი ძველმანი ხარხურა, რომელითაც აქაურობა გამოცხებული იყო, მათ გვირდით კაღვი უფრო უბადრუკი ჩანდა.

ნათურდიას საწოლამდე წერალი ელექტროზონარა იყო ვაჭმული.

— როცა ლოგასში კწევარ და ვეიასუღობ, მოექჩავ ამ ზონარს და სანათლვა ისე ყაქრობ.

რატომღაც ოდნავ შეცბუნებულ კომაკოს თავი ქმარშვილიანა ქალივით დარბაისღურად ეჭარა, აჯდა დარხესით აღხავე და ხელში ელექტროზონარს ათამაშებდა.

— შენ ახლა ამ კრძნულ ნელიკუდას ვეგვარ, ვახათხოვრად რომ გზადება.

— უიე, ნაროღავს.

— ბერგო, აქ აპარტ მთელი ამ თთხი წელიწადის ვატარებ?

— ნახედრი წელი ისე ვაფრინდა, ვერ გეგვუ დანარხესიც აღმათ ახე გაბრქენს. ხელბარს თანდათან პაღსა ეკარგებოდა. ქვედა ხართულიდან თათვოს მძინარე აღმაანგმას ხუთიკვაც კი ისმოდა და ხიამურა წახახლეღვდა აიმაღლი.

კარა რომ მიბურა, კომაკომ თავი ვაყო, ცოც ვახეღ.

— ღრუბლიანი ამინდა... მაღე ეს თქროსფერს უთთღებაც ჩამოცვიკა...

... ჯერ ისევ მოაკვს შთებს მოწეულა.

ციდან კი წელი ციკვა ფანტელა...

— მამ ახე, დამე მშვიდობისა...

— ნახტუძრომდე მაგაციღებ.

მაგრამ ხამამურასთან ერთად ნომერში კომაკოც ავიდა.

— შენ ახლა დაწეკი, კარგი? — თქვა და ვაქრა.

მაღე უკანკე მქისობრუნდა, ხელში ცივი არყით მოლიცლიცებული წიქება ეჭარა.

— აბე, დაღე, გესმის, დაღე-მეოქი! — როგორღაც უკმეხედ უთხრა ხამამურას.

— ხალხს რა ხანია სძინავს, ამ შუღამისას ხაიდან მოიჭანე?

— ეს მე ვიცო, ხაიდანაც მოვიტანე!

ვაფრე კასრიდან ხაკვს წიქებში ასაჰდა, ხანს, კომაკოს უკვე მოგწარო არყის დაღევა. ნახმელი ისე მოქიღეროდა, აღვა და თვალუბარული ბირთამდე აავსე სანასხს დახერებოდა.

— ნახმელეში არავს გემოს ვერ ჩაატან, უგემურია!

ხამამურამ ხიამთუნებთა კაღბკრა ხახე წიქა, რომელიც კომაკომ ღობას შიგ ცხვარში ატავა.

ცხადია, ეს ერთი წიქა კაცს ვერაფერს დააკლებდა, მაგრამ ვარკდან ახლად შენოსულ, შეცვიებულ ხამამურას არავი თავში ეცა. ახე ეკონა, ხაკუთარი თვალით ხედაღდა, როგორ ფაორღებოდა, ფერა როგორ ემარქიოდა. იგი ნაშანკე ღოვინზე მიწვა — ისე ეყო ვაბრუნებულა, თვალებს ვეღარ ახვეღდა. კომაკო ვერ დაიბნა, მერე დაფაცურდა, მიკატრონა, მიუტკება... ქელის თბიღისა ხხეულმა უმად დაამოშმანა ხამამურა, იავთი გრძნობა ჩქინდა, თითქოს აღვრისით დაამებული პატარა ბაჭი იყო.

კომაკოც ახე ეხახეებოდა, ისე ევღენამახეღებოდა, თითქოს ხამამურა მართლაც პატარა ბიჭუნა ყოფალიყოს, ის კი ვერ მოლოღ ახლად შეკერებულა გოგონა, იდაყვზე დაყრღნობიღს თავი ოდნავ წამთეფო და დასკურებდა, „ბიჭუნა“ მიღის რაგონ ვრეღოდა, თანდათან როგორ ეფუღებოდა.

ცოტა ხის მერე ხამამურამ ხუნად წაიხურწიულა:

— კარგი გოგო ხარ...

— ვათომ რაით ვარ კარგი?

— კარგი ქელი ხარ...

— მო? შენ კი დიდი სამაღელი ვანმე მრძინღემი ნეტავი რაემს მიედ-მოუღემი! კარგი ახლა, გეყოფა, გონს მოდი! — საწყვავტ-ნაწყვავტად ამბობდა კომაკო, ხიტკვას ტყვიასავით ისროდა. ბოღოს მოუბრუნდა, მსრეებზე ხელი მოწვიდა და ხმის ამოუღებლად შეახჯღრია.

მერე რისხვასავით დაყარა:

— არაფერია კარგი მე არა ვარს აღარ შემოსილია, გეხმობს, აღარ შემოსილია, თუ ამერთა გწამს, წავა, შენს ხახვსა წავა, სომ ხედე: გამოხიფველელიც აღარაფერია მოქმედობს მინდა ხუფს მკობრისა და ძალდახილ ტანახიმოსში ვხევენი. შენ უნდა ყველა სხვა კაცისა ნახე, შეტა მე ადამაფერა ვამხსილა: სედ რომ ძაღვია, ესეც სხვისაა, ამანაფისა, ანდა რაღას იტყვი, კათა: მტყუცო, კარგი გოვო ხარო?

სამამურამ კარაფერა უბახუხა, საუქნელა ხატყეა კვი ამოცა.

— კარგიო... კარგი ვა არა, აა, სომ ხედე: როგორ ვარს — ქალს სმა ჩაეფერდდა. — პირველად რომ ესაგ, კაი კაცი არ უნდა იყოს-მეთქი, მაშინვე ის გაეფაქრე... მართლაც ამა სხვა კან გაყვადეა ანუ კადნაერ ხატყეაში გუფს ანუ ფერაყან ამირგედა.

სამამურამ თაყი გაქქია.

— შენ გვამბობ, ამაზე რატომ ეფერები, აქამდე რატომ არაფერს ვამბობდი? როცა ქალი აბუღებულა ანუ რამყებზე ილაპარაკოს, მობრა, იქ უნდა ყველაფერი გათავსებული!

— არა, რატომ...

— პო!

კომაკო ფიქრებში გაიტაცდა, იგი კარგი ხანს ვაუნბრუნელიც იჯდა.

ქალს ადღო, მასა ქალური განტყება თბილ ტაღამს ახევედა სამამურას.

— კარგი ქალი ხარ...

— რას მინდა, კარგი ქალი ხარო?

— რას უნდა ნიბნავდეს, კარგი ქალი ხარ-მეთქი, გეუბნება!

— რა სახაცილო ხარ! — კომაკომ გასიყ ვაიწია, გაოდდა, თითქოს რაღაც ვხამუძოთ, თაყი მხრებში წარგაო მერე ღვაკ ადაყეს დაეგრდნო, წამთაყილა: — არა, ამისხენა... ვამბავ-ბინე, მაინც რას ნიბნავ, მხეველიაში რა ვაქცხ?

ქალს გაოცებულმა მხედა სამამურამ.

— სეოთუ მხოლოდ ამიტომ ჩამოდიხარ?.. სეოთუ მხოლოდ ამიტომ ვამბავარ? ესე იგი, დამეცინოდა... ხუფ დამეცინოდა...

სხუ აყდეწა, სამამურას იხე დაეინებოთ მიანერდი, თათქოს ემუღარება, პახუსაზ ვაცემა-ლა ხახვსა. მერე საწაოლემ ყრთხამად გოჯარა, ხამბრაზისაგან მხრები აეყრათაღდა, თვა-ღებდადის ცრემლით იშვიდა.

— როგორ მწყინს, რომ აცოდე, როგორ მწყინს!

კომაკო ღოჯინაიდან გადმოვიდა და საწოდებუ შურგმეცეცეით მანთავდა.

... მეორე დიდს ტკილში „უტაამ“ ვადეკადა სამამურა.

იწვა ვარინებულა და ხამდენა უსხენდა კომაკო ხამკარიანა ხარკის წინ იჯდა, მერე სამამურასაკენ შემობრუნდა და ვაუჯიმა.

— „ქლაიჯი“ მდურაინ, წუბილ, ხადამს მერე მეც ვივადი იქ დამატეებულა.

— აღმათ „უტაამ“ მოყვარულა ხამკადეიქობს ვაუფერნი ვახელა ან რაღაც ამდაგვარი თუა?

— პო.

— თოცხ?

— თოცხ. — კომაკო წამოდგა, ფანჯრიბ სთაბი ყურთამდე ვამოაღო: — მსკიდობით, ბო-წინაფერა ყოთღერო.

ფანჯრის წარბობი ვამოკრულა ნაცრისფერა ტადის თეთრა, დადრონი ფანტელები მოცუ-რაფდა იბინა თითქოს უთქმულ ხიფრუხავით იყო. ვერ იხეც ქალ-სურანში მდოფა სამამუ-რა გაოცებულა მახხერებოდა თოჯღას თეთრ ფანტელებს.

მომღერდებმა ზოღს დახცება.

გაახხენდა, შარბან ან ღროს ხარკეში არედაღმა თაველას ცქერამ როგორ გაატაცა და თაველა ხამკარიანა ხარკისაკენ ვაბრა — ხარკეში ცევა, ღუნღულა ფაფქები მოცურავდა, მკრთალ, მოთუთრო დაქეხლად ეფანებოდა მსრებამდე ველ-კახერმოწიბვლებულ კომაკოს — იგი ხარკის წინ იჯდა და კახერზე ნელხაცხერებდის იხვამდა.

ახეთა ქარჯირა, ახეთა ვრიადა კანი მქონდა, თითქოს ეს არიბ ამ წყობის ნიბანავები იყო, ვერ წარმოიდგენდი, ამ ქალს, აი, ამ გამჭვირვალე ქალს ახე არასწორად ვავეცო სიმა-მურას მკერდ ქალში უახროდ ნახროდა ხატყეებამ! მაგრამ ვაი რამ ახე იყო და, ები რომ, ეს იხეც იმის გუფხევე აყებდა უნაბირო ხეყდათა და მწუხარებით.

პარველმა თოველმა იხეც აამცბეინგარა წაოულ ყვითელკამისხეხუნებულა შარველი მთები.

ის აღვიდა, სადაც უწინ ხელის კრები გამოიყვანათ, ცხელ წყლებთან ახლოს, მდინარის ქვემო წელში მდებარეობს. აქ, სადაც მთის გაწროება თანდათან განიერდება და ვაშლილ ველს უერთდება ხაშიმურაბ ასე ეგონა, ვადაუყოფ თავს ფანჯრიდან და იმ მგელ რაფაელს და- განახავდა. ამ ძველთაძველ ქალაქებში, რომელიც უწინ კრების წარმოებით იყო ვითარებულა, ამ ბოლო დროს რეინსაზები გაიყვანეს, ახლა ეს ქალაქები საუციურ მრეწველურად, მათი გულსხეულები. ხაშიმურა იმ არემიდამოზე არახოდეს ყოფილა, არც ქრისტიანულად, მისი ქალიქალი გასხვიდოდ გამოიქვო და არც შუა სამთარმა, როცა ამ ქათვიდა ამზადებენ. ამის მუახებ არც კომიკობთან მქონია საუბარი, ხაგანებოდ რომ წახუდეთ და ეს აღვიდება მო- უნახულებინა, რატომღაც აზრადაც არახოდეს მოაგვლია.

მაგრამ ია, ხაშიმურამ აბანონა აქვრიადუქილა ითკოს სამდერს მთხმინა და გუნებში გაიფიქრა, იმ ძველ დროს რომ ეცხოურა, იჯდებოდა ჯარისმის და თავის წკრიალა ხმას ხარ- თავის სუზუნს აფიოდებდაო მართლაც რომ ხალვრად შეზაფერაბი ხმა მქონდა იმ ვოვოს.

ბუნდს როცა, რომლის ხართაც, მადლე გავილუქით წმანდა, თურმე არც ასე იოლა ბექ- ქეა, რაფორც ამბობენ, ხელს ბუნებრივ ტყია არ გააჩნია. ტენს თურმე თოვლიანთან იღებს, რას ვამოც მისი დამუქაქება და გამოყვანა თოვლიანი სამთარის გარემე შეუძლებელი ყოფილა. ხეებს იველ წინაბრებს ასე უოქვანთ. ყაფანმა ნაქიოვა ბუნდა ხიცაეში აგრადებმა, სხეულისაო- ვის ხაჩაანთენია, მის ხაშია-ხიგრიდეს მარქუმა სამთარისა და მცხუნვარე ზაფხულის ბუ- ნებრანობე ამხაათებმა. ხაშიმურას ასე ეგონა, იმ წელის აზნებში საკრიდუც იყო და ხაში- ბოცა ია ამ წელისა, ახლა მათ კახურსე მქალაქებო რომ შემოეჭდოდ და ვუდეს რომ იკრავდა, ქაღინა, რომელს სხეული აეროდებდა ეიფევაც და თავისი მცხუნვარე მცხუნვარეობით მუზაზე ხაჩაუდლაც იქვედა.

ასეთ ადგილს საგვარდულს, რომელსაც კომიკო მის მამარს ამხიდა, — დიხა დიდი დღე არ იწერა. ია, კრებიც რომ ცელებო, ვოქვით, იმ ქათვიდმა, იმ თავისებრმა სიმუნში ხელდონე- ნახამ შეფარებით დიდბანაც გააჩნდა, ვოქვით, ათა, ფაქისაჲ თუ უარმარნოდ, ვოქვით, თხუთმეტა წყლიანად. საყვარდულს ეს ამდენი დროც არა აქვს, კავადესით უსაბო და დიდბოვლე... ანახ- დოდ ხაჩანურა სხე კომიკო წარმოადგო თუდუნს, სხეი კაცის ცოდი, სხეიანი ეკანეილა და იდეა და წერით, მცხუნვარედა მითიუდ მარხუდა ეტყობა, დედადიდუა — გაიფიქრა.

ამდენი ხანია ივა აქ, ამ მხარეშია, მგონი, დავიწყებოდა ეიფევაც ცოლ-შვილი რომ მქონდა, თუხისა მტარისა რომ იყო, და რომ ადრე თუ გვან ან თუხისა უწია ღებრუნებულდი- ვა, ვინ დავტერდა მქუდო მადევა წაუღაეო, გარიდებოდა კომიკოს, მაგრან, ჩანს, ხეუდუ- მად მქველად იმ წელს დოღინა, ეს იყო და ეს, მართლაც ეს ხეუვა აკანირებდა იმ ქაღთან, როც უფრო თოვტუქილად, როც უფრო მეტე გზნებით ესწრაფოდა კომიკო, მათ უფრო მეტიად აწუხებდა საკუთარი ვაოქსეა, ასე ეგონა, მხეტურა საბახტაეით შემყრობილა, მტაცებელი სა- დარეით გულდუხუნდობილი ქაღს მორიდან აკვირებოდა, ვაოცებული იყო, ვერ ვიგვი, ასე რაჲ უფერდა კომიკოს, ასე რაჲ ეღტვოდა... რატომ გაწროვოდა გულმა და გონებამი ჩან- ტროდა, მის სულში ჩაღვრიდივა. ახ ეს მაინც იჭრებოდა, გულზე ენაეღვებოდა, უახტეკმ ფო- მანდინოდ ეკბოდა, მისი შთავა იგითან ივა უერაფერმა გწიდადებოდა. ასეთი გრძობა მქონ- და, თათქოს კომიკო თავს ფაცრის ეფიელს ურტყობდა და ყურმა ერთაყოფ მათი ყრუ ხმა- ურთა ჩაეხიოდა. ვადაც მხეთა გრძნობა მქონდა, თათქოს თოვლით იყო იმოყონილი. მაგრამ ვინა რომელ ქაღს ეკოფოდა მადე, იმ თაყვარის, მეთეფიე ვაცის მარადილა ეუდცაგობისაო- ვის კეცლოდა? და ხაშიმურას ასე ეგონა, აქედან რომ წავიდ, ან ცხელ წყლებზე ხაშიმდღეს ედარბოდეს გაებუდაყო.

აგა იდევით ხაბატისზე ჩამოყვრდნო — თათქოს თოვლიანა დეკეის მოახლოებას ამცნაბ- სო, გულს წამდებოდ უსტვენდა გველითაძვედა, ვერ ვიფუც კოტოში. ხაჯაგოთუჯის ჩაიღანი — ნეტაეი ქარი ხომ არ კოლა ფიჭვნარში?.. თრ ხმაზე უსტვენდა ვერცხლის ჩატუნებათა და ედრცხლის პაწია ევაეილებაო მოსევადებულა ქურტყელა — თრ ხმაზე უსტვენდა ფიჭვებში მო- ნეყრდუ ქარი: ვრთა ხმა მორიდან მოიხმოდ, მკარე ექვე იყო, სულ ახლოს. თათქოს იმ მო- რეულ ბნესე უფრო შორს, შორს, სადაც, მაწაწა ხაჩილაეება წკრიადებენო, ნახ: წკრიადე- რა გწკრიდა ქარის იმ მორეულ ხამდერს. ხაშიმურა ხაბატისე დაიხარა, მიაყურადა, მანხე- ლეებს ნახ წკრიადს ვერაი მოუგდა და ია, ანადად ხმარი, მართოდვარე ბერებოთ აღბავსე ედუმაღ მორეობა კომიკოს თრა მატარა ფეხი დიღანდა — ქიქვიით მოიქქართდნენ ციკქისა ხანხალაეების სიმდერას აეოლადა პაწია ფეხება... შემანდა ხაშიმურა, უნდა წავიდე, არა, არა, დროა წავიდეო — გაიფიქრა.

სწორედ მაშინ გადაწყვიტა, კრებაზე დედადგომლები მოეხსენებინა — აქნებ ამან მაინც გა-
დამაწყვეტდნოთ, აქედან წაიყვანა და ამ ცხელა წყლებსაც ბირა აღწერსო დედა.

მაგრამ არ აცოდა, სადაღს დაეწყო, მდინარის ქვემო წელში მარცხენა კარბიდან
პირველი რომელი მოეხსენებინა, ამ დიდი ქალაქისკენ, რომელიც ასევე უნდა მოეხსენებინა
მარცხენა მდინარის წინააღმდეგ, გულმა არ ვაუწყია, ავი გრამ მივხსენებულ, უნდა იყოს
ხალხურზე ნამოყვადი და ანაზღაურს სოფელში ტრაქტს დედადგომლები შეეღობებოდნენ მო-
ყარ ქუჩისკენ აღმოსწავლა.

ბიზნისის შესახებ

სასული წინ გამოიშვებულა ხახურავები ქუჩის გადახროლად, კმის ჩახსენებ, ბიძები
ეგონა, დიდი ხანია ამ ხახურავებს ტახახტს ეს არა (როგორც თავის დროზე მათ ელოდა
დღისაღმდეგ) — უმრავლად აბრკობს ვახახტს, საიმართბათ, თოვლი და აქედანმა ამ ხახურა-
ვებქვეშ ხალხს ასე დადოდა, როგორც თავიდან მოლოდინ ვახახურულ ქუჩაში.

ესას გრამ მხარეს გეულა ხახლა თათქმის მარდახანა აყო, მარდახემა სედახელ, მიგო-
ლებით მახდეკანს გრამანეთს, ჩამოთოვლი რომ დახვარდებოდა, თოვლს ხახურავებს შუა
ქუჩისზე გრამანს, მერე გრამ მხარეს ნიაქუხებდნენ და აქუხებულა თოვლი ვარაზავით აბმარ-
თებოდა ქუჩის განაძარს, ქუჩის ერთა ნამარიაღს მეორე ნაძარსე რომ გადახუდივეს, ხეცარ
თოვლში ხახურები უნდა გეეთხარათ.

თქმულა ეს მატარა ქალაქიც და ცხელი წყლებით განიქმულა ამ სოფელშიც ხახურ კო-
მპროცხრობდა, თოვლიან მხარესი აყო, მაგრამ ამ სოფელში ასე მოხროთ როდა მახდე-
კანს ჩარდახემა! ასე ერთ ხახურავებ ვადაბულ-ვადაბულიკებული ხახურა აბმარამ დეკს
აქ პირველად ახილა და სიძინლად გაოვდა, მრუმე მისი ჩატბორადილი ხახურაქვეშ, აქი-აქ
მარგბი მოღბობოდა, ცხრად წაფერადივეს ხახურაქვეშ მეცხრებულა მოცხი აბმარამ სედა
მაბაჯებდა მარდახ-მარდახ და ასე ეგონა, სოფელშიც ამ თოვლში ნამარიაღს თვითოვლ
ხახურა შედოდა, ამ ხახურებში ნამარიაღს მწერბრისფერ ხეცოს შევირინობდა.

ამ თვარბი ვადაბის ცხროვბა, წყლების განმავლობაში ხახურა ჩამქს რომ სწინა-
დურს მარე თავის ძალასა და გსურბობა, წლიდან წლამდე მოხვენებას რომ არ აძლევდნენ შრო-
მაში გამოყოფულ, ნახადარ ხელებს, იხილა სიძინლა და მშვენიერი როდა იყო, როგორც მათი
ნათბატარა ქალაქი, მუდამადველ წიგნებში, აქ, ხედაც კრების წარმოებხეცა დაბარბი, მოფ-
განობა ტარის ემოქბს პოეტის — ცხორე ჩით თუხ დეკებმა, რომლებშიაც იყო თვარბ ქალთა
უმბამეს მრამას უმღერბა, ერთა ცალი კრების მოხეცოვად იმღენი დრო და იმღენი შრომა
იყო ხატბრია, მოხმხმხურბს აცვანა ხელს არავის აძლევდა, ამიტომაც მთელ ამ მხარეში ერთ
კომდხაც ვარ ნახადი, თვარბი ქალი დეკბრეგებინოთ, — ეწერა ამ თვლთაქველ წიგნებში.

ამ ადამიანებმა, რომელთაც უმრტეინველად, ხაკუთარი ზურგით ხადი ამ უმბამესი შრო-
მის ტვართი, რა ხანია ხახურად ვადაბენ ამ ქვეყნიდან, მხოლოდ ეს მშვენიერი ქოგა-
დადა აყო მათი მოხახხენებელი და აი, აცვით შეეღებურა კრებისაგან შევირინოთ თოვლული
კომბორბა ხამარბახა და მას მხეგბით და ტარსე ვრილად ვაღურსებოთ ხახურას მაბანაქე-
ბა ხახურებში, კაცმა რომ თქვას, ასე აქ უცნაური და ვახევირი რა არას? მაგრამ ვადაბის-
გან ანაზღაურ დამბს ხული წეგსოთ ხამარბახს: სოფე კაცის მიერ ხადი, თვლადეც თხრუ-
ლებულბა ხამარბ ხიუგარულახამ მერე ამ კაცბავე მარახხივით მწარედ უნდა უმრტეინო?

ხამარბა მოხარდახურდა მთა ქუჩაში გამოვიდა, ასე, როგორც ხახურბს შორის გა-
ჭიმულ ტრაქტს შეზღერბს, ურბელი ქუჩა იყო, სწორია, ეს ძველად იგივე გზა ადამთ ცხელ
წყლებს თუ ადამთ დახამბს, ვახილდან აქაც ვედაფერა ასეთივე აყო, როგორც იქ, ამ
სოფელში — ქვედა და ახლენზე ვადაბურული ეყარბიც.

აი, უნდა მხოლოდ ვადაბურთაღდა სის ხეცებს, მწერბრმა დღის ფერბა წამოკრიფა, ხანა-
ხაკა და დახადაფაღერებულა აქ თათქმის ადარბურა იყო, ხამარბა ასევე მატარებელში ჩაჯდა
და ახლა ნებრე ხახურზე ნამოვიდა, ეს მატარა ქალაქიც ტყუილბცილივით შეჯდა ამ ქალაქს
ერთბანს ქუჩა-ქუჩა ასეტილად უხეცბოდა, მერე ხახადილბში შეჯდა და ცოტა რომ მობობარბ-
ვო, ერთი უღუფა ბტრია მოითხიყა.

ხახადილთ ამ მდინარის ბირბა იღდა, რომელიც სთავეს, როგორც ხანს, ცხელი წყლებს
რათბში იღებდა, ხახურე მოღობსეტი მოღობლაშქარენ — ბტკობა, მერბივიკეება თუ მრუნდ-
ბოღენ, მოღობდენ და მოღობდენ ვადაბ-ვადაბ — ბრ-ბრბი, ხამ-ხამბი, ფეხზე ვარბიკბი
ეცვლო, მოკიერთი ხურბს უკან მრგვალ, თარბთფარბლებიან ჩაღბ ქულს მოაქანავებდა.

— ეს ადგენი მოღობახია აქ სიიდან ვახნდა? — კეითსა ხამარბა ბტრბის მომტან ქაღხ.

1 ვარბი — ნამჯობახან დაწნული ჩექმები

— აგერ, მათა, ქალთა მონასტერია. ხაცია თოვლს ჩამოძერის, მთიდან ჩამოსვლა გა-
უჭირდებათ

ხადამის ხანდუმდში თეორად ივეცებოდა ხადს ვაღმა აღმართულა, თოვლს თაგას-
მეტაკებულა მწვერვალს.

ფოთოლი ცვეთას რომ დაიწყება, ხოყვას ცივი ქარება რომ დაეუფლებას, მაღე თოვ-
ლის წინამორბედი ცრიტა დღეები ჩამოადგება, თანდათან თუთრად შეგზობდება ღარიფით
აზრდადელი მორეული მწვერვალებიცა და ხოყვას ძახლობულად აღმართულა მთა-
ბაც. „მთები აბუნუნუნენო“, — იტყვიან ამ კუთხის მკვიტრებმა, ეს მათი „ხადის სიმღე-
რათ“, ასე ეძახიან მთის ბუბუნს მთა მკვადრსა. აცხას, მაყრო რომ აბუნუნებდა, როცა მათი
„ხადის სიმღერა“ ხოყვამდე ჩამოადწევს, მაღე თოვლით თეორ ფოქქსად ჩამოყვინება ცარ-
გეოდა. — ეს ამბეიც მველთაძველ წავნებში მქოსდა ამოკოსვლი ჩამოძერის.

მორველად იმ დღეს მათთა, მუშოღვთის ფერადი ფოთლებს ჩამსხრად ჩამოსვლა ხახ-
ტუშის მონადრებას „უტაიმ“ დიდუთენის რომ გაიღვიძა: ანეტოვი თქვა მდკამ წლეულს
თავისა ნაკოანსა სიმღერა, რეტოვა უკე იბუნუნებ შეებმა?

ამ იქნებ აქ ამ ცხელ წაყვებზე, ხადაც ივა ხულ მარტო ცხოვრობდა, ხადაც კომიკოს
გარდა თოვლის აზრს კი არიკოს ხკავებოდა, ყური ვაუძახვილდა; ხმენა ვაუძახვილდა. მარტო
ამის ვაფიქრებოდა, ზღვა შეყრის, მთება ბუბუნებენო, ასე ვკონა, გურმა მათი მორეული ხუნთ-
ქვაც კი ჩაქმსოდა.

— მაშ, მაღე აღმათ ჩამოთარი სენაკებში ღიომწველეს მონახვებებს? მაინც რამდენნი იქნე-
ბიან?

— რა ვაცო, აღმათ ბეგნსა.

— ნეტოვა რაბ ივეთებენ მთელ ხანოთარს ასე თის კაყვას შუა კამოკრტიდენი? არკვლივ
ყველაფერი თოვლითთა დიფარული, მთელ მონასტერში მათ გარდა აღმათ კაცის ქაქსიქსაც
არ არის, ვანა არ ვლობია, კრები ცხოვონ, ეს კუთხე ხომ მველთაგან ამ ხელობით არის ვან-
თქმული?

ქალთა მხოლოდ ჩაიცინა.

უკან წინამსვლელი მატარებლის მოლოდინში სიმამურამ მთელი ორი საათი ხადგურნი
იფურქურთა.

რკინაგზის კალახსედედთან მანქანა ხადელებით კრამტიმერიან ტყვს რომ ვაუძახორდა,
განმარტოებით მდგარი, ხისაიდრთ ვახახნახებული ხახლი რომ გამოჩნდა, სიმამურამ შეკბით
ამოახუნოქა — ის ხახლი მატარა რესტორნი „კოკიბურა“ აყო, რესტორნის წინ რამდენიმე
გემა იღვა და ხეუბრონდსქს.

ჯერ ყველანი ხეარიაადაც არ შეყოფილენებანა, სიმამურამ უკვე აცოდა, იმ კვამეს
შორის ერთ-ერთი კომპკო რომ იყო — ხახლი სიმამურა მის ვარდა კერავის და ვერაფერს ხე-
დავდა.

ერთბაშად მანქანამ ხელის ფკლი ჩახს, მოფერმა, ვახთვიანაც კომპკოსა და სიმამურას
ამბაკო ცნობილი ვახლდათ, მანქანა თავისდა უნებურად შეანვლა.

მაგრამ აბახლად სიმამურამ თაფა მათარუნა და უკან, გზას დაუწყო ყურება. თოვლით
მოვებულ გზას ბორბლებს ნაკეიდევი მოხდევდა, ვარსკვლავებს შუქსე საოცრად შორს, შორს
სწვდებოდა თეიდთე ხეწიერი.

ბოლოს მანქანა კომპკოს ვაუძახორდა. ქალთა თღვლები მოწყურა, ადგილიდან მოწყდა და
მანქანის ვარს ჩიქიდა — მანქანა არ ვახერებულა, ახლა იგი წელს მიუყვებოდა თავსეღმართა.
საგებურზე მოკუქრული ქალი ორივე ხელით კარის ხახელურს იყო ჩაფრქვილი.

როცა კომპკო მათკენ ვამოფრინდა, მანქანის ვარს ლატანსეთ რომ აკერა, სიმამურას არ
გამკვირვებია, არც ვრახუნებრიფად და ხახვითოდ მოხწვენებია. თითქოს იბ.ღმა ტალღამ ვი-
დაურათ, გულმა ხოცარი ხითბო იგნძნო, კარის სქელი მინადან კომპკოს ქკალი კომონთა წი-
თელა ხახელის ცეცხლი შექოენიო, კაცს ხადვიანთგან ვახვევებული ქუთუთოები დახწვა. მი-
ნახე შუბლით მატრული კომპკომ ცივი ხმით იფიარა.

— სად იფიარე?.. თქვი, სად იფიარე-მეთქი?!

— ფრთხილად, ჩეარდებს! — ყვირილითვე უბახუხა სიმამურამ, მაგრამ ეს მხოლოდ თა-
მაში, მხოლოდ მონაცვარულქია იყო.

კომპკომ კარი გაღდა, მანქანის სავარძელზე გვერდული ჩახკავდა და მანქანაც ვახერდა —
თხინი უკვე მთის შირა მახდგომოდნენ.

— სად იფიარე?

- გავიხიარნე...
- სად, სად გავიხიარნე?
- არსად, იხე...

კომპიომ კამონის კაღოცა ჩაიხიარა— ეს გეიას ხეივანი მოძრაობა იყო, სანაურა კი რატომღაც გაოცდა.

სეტყვა ამ ჩაბნელებულ მანქანაში როდემდე უნდა ეახდებოდა მანქანის მძღველს?

მშობლა განუწყობელი იჯდა.
- ჩაიხიარე, — თქვა კომპიომ და ხელები მუხლებზე დაწყო, — თი, როგორ გავიხიარე... მე რატომ არ წამიყურნე?

- მართლაც რომ...
- რათ, რათ... არა, დიდა ხსოვილი ვინმე ხარ!
- და მხიარული ხეივანი ბილაზე ქვის ხეივანებზე შეუვა.
- მე კი დავიხიარე, მანქანით როგორ ვაიარე, თუ არ ხინის რაღაც წუთები იქნებოდა.
- აბ...
- მანქანის სმა რომ გავივარნე, გამოვიხიარე, მუნ კი ახე იჯექი, თანაც არ მოატრიალე.
- რა?
- რაღა, ერთი არ გამოვიხიარე, რა იქნებოდა, მოძრუნებულაყვი, გამოვიხიარე.

სამომხრე განცვივრებული იყო.

- ნუთუ ვერ დამინახე, როგორ გავიხიარე?
- მოვიხიარე? არა, არ დამინახხარ.
- ახლაც ვიფიქრე, — კომპიომ გულდიად გაიციანა, თანე მხარზე შიადო. — რატომ არ წამიყურნე? რა ხომინდებოდა, სედა, როგორ ატყედა!

ანაზად ნაბოხა პერეხი და ხამამურა და კომპიომ ერთდროულიდ მატრიალდნენ.
- ხანსარაას...
- ზო, ხანსარაას!

სოყლის შუაგულში რაღაც იწყობა.
ჯანთავით ხსოვდნენ მეც კვინდში ცეცხლად აღი ამონოკვებოდა, ახეც ჩაიხიარებოდა, ახეც მეც კვინდში ჩაიხიარებოდა. აი, ახეც უკვე მესობლად მჯიარო ხანდებდას ჩარდებდა მიერანა, ამკარა იყო, ცეცხლი სულ უფრო შორის და შორის მიიწევა.

- მართ, მასწავლებლის ხანდა იწყებს, აი, ახ, შენ რომ ცათვრობდა.
- არა, არა მკობნია.
- რამ რა ათვილან?
- ცოცხა შევიტოა, ხანდურახიკენ...

ცეცხლში ხსოვრედი ამოხეიქა, მებრში ატყედა.

- დმეროთა ეს სიმ წიხს ხანდია, წიხს ხანდა იწყებს! — კომპიომ ხამამურას მიერა, ხანდ წიხს მხარში წამიკო. — წიხს ხანდია, წიხს ხანდა იწყებს!
ხანსარა სულ უფრო ჩაიხიარებოდა, შენადან, ყარსკვლავებით მოდიანოვებულ დიო მიწისა, ცეცხლი ხანდებდა თანდებდაც ბატარა ქოთარისის უფრო მადედა, მებრამ გულს მანდ ადუმილი შამით ატყედა, ახე გონად, გამძვანგარებულად აღი ხედა ყურთახმენას ტკბილად მიხსოვებოდა.

ხამამურამ ქაღს ხედა მოხვდა.
- კარგა, დამივიდდა.
- არა, არა... არა, არ მინდა...

კომპიომ თანე გაიქია, ატყარდა.
ხეივანეულებში მოქცეული მანა ხანე ხამამურას ბოცრად გალავლი იშენა, ცეცხლებით ბატარა, კადრე ხანამდელია იყო, სოფთქლებზე მარდებდა უცემდა.

- ანაზად კომპიომ ტარადი მიწეკატა.
- თუც მეც ხანდში ვინაა ამგვებდნენ, ადბით ხანდით იყო ხანდე, გესმის, ხანდით ატყეებოდა ხანდე...
- უბ, ეს კი მართლაც დიდი უბკვარებია!
- ხანდე დამხედა, დამიწედაას!

შევიდეს ხამურნი ზევივით წამიყავა და კომპიომ და ხამამურა ქვას კბე-კბე მოახიარენ.

თავბარისმტყველოთ გააქცენ. სახტუმროს მეორე-მესამე ხართულზე ყველა ხოთი გაფრიალე-
ბული იყო. ხანძარს საჭურჭლად ხაღია ფანჯრებიდან შემოფენილი შუქით განათებულ ფე-
რეუნიებში იყო გამოძლია. ეარსკვლევაში და ვლექტრონის შარუანადი დახვედრება გამ-
ხმარ ქროზანოეშეებს, თითქოს იმ შორეულ აღთა ბნახახათ, თეოთეული ვეფელის ველ ცალკე
დერა-დერა იკვეთებოდა სამსეღეში. ხაღხა ქროზანოეშების კვლებს აქითაჲ იყო თითქოს
სამსეღიდან ბიოგეოსოქსო, სამამურს და კომაკოს ვეფრდით სახტუმროს რამდენიმე თანამ-
შრომელი გახნდა.

მარტინული
ბიზლიროთეა

- კომაკონ თავს ძაღა-დაატანა, ხმა ძლივს ამოადო:
- ხომ ვერ შეტყვიოთ, რა აწესს, ჭიის ხაბლი ხომ არ არის?
- ჰო, ჭიის ხაღია.
- მერყეა, ხაღხა, ხაღხი რა დღეშია?

— რა ვიცო, შეიძლება უშველონ. ჯერ კინოთერს ვახყენია, მერე ხაღხს წაქციდებია...
ეს-ეს არის, ტყვეფთანზე დაკვირვებს... შეხვო, შეხვო, რა სასიკვლემაა, ეს რა ცოლავს კა-
თიკია! — სახტუმროს ერთ-ერთმა თანამშრომელმა ხედას ხანძარისაკენ გაიშვირა: — აშბობენ,
ბაგეშებს მკორე პართულოდან ასკრიანო, — თქვა და კაბუსე დაეწეა.

— რა გქნათ, როგორ მოვიქცეთ? — კომაკო კაბუსე ისე ჩარბოდა, თითქოს იმ კაცს უნდა
დაეწაოთ.

მაღე შემოდან მონაგლა ხაღხის ტაღლა წამოეწიათ. კომაკო ტაღლას მიძვეა, ხამამურა
ფედაოფეს ბეფაინა.

ქეგალონ ხანძარი უკვე აღარ ჩანდა. ხანძარს ცეცხლის ვლა თუ დაძაღლაურება ხაღხის
სახურაგებს. ხულ უფრო ნაყესულა რეკავდა ხარები, ხაღხს შამა და მღელვარესი იმკრობ-
და, კვლანა კისრისტეპით ვარბოღნენ ხანძარისაკენ.

— ფრახილაჲ, არ წაიქცე, მოღობულა, — კომაკო ხამამურს მარბრახა და წუთით
შეჩერდა: — კი მარბამ, მენ რაღას გამოზბახარ? მე რას მიფურებს, მე იმ ხაღხის ბეჯე ეწუხ-
ვარ.

ამ ხატეკასით ხაქციუდწანხდარნა ხამამურამ მიიხედ მოიხედა და რელებს მოძკრა თეა-
დი — იხაია უკვე რეაიიგისა ვაღისახეფელს მისდგომიღნენ

— უა, არისი ხატეკა... უიშე, რა ღომიზია... — თქო კომაკომ, ცას შეხედა და იაგე გაიქცა:
ახახდაჲ ისეთი გრძნობა დეფუფლა, თითქოს მისი ხეკულა ამ ირმას ხატეკაში მიღურავდა.
არმის ხატეკაში ახლახ იყო, ხულ ანღობა, იგი თეგისკეს უხმობდა იხიდაგა... „იქნეა აბობიქ-
რებულ ზღვას ტაღლეებს შეზნულ მახათხაღი ეს ნათელი უხანრელობა ეღეა თავს უემოთ?“...
არმის ხატეკაში მაწას ვლაშუნებოდა, ხეჲ ეწურებოდა, იგი ბეჲე იყო, ხულ ახლახ, ხაგიეჲმდე
მიღურაი და მოზნუახევედა, ისეთი კამომა და ვანგვირეაღე, ამ მანათობელი ხაღეკელის თეო-
თეულა ვერცხლისფერა მტყერაღე კი არწეოდა. და მანც მის უძარო ხაღრეკაში თეღლი ვერ
აჭანდა. შიჲ ვეფელობდა.

- ეჲ-მეი! — ევახია ხამამურამ კომაკოს.
- ეჲ ვარ, ბქ აქეო წამოდა, აქეეთი

კომაკო ირმას ხატეკაში ქეგმ შავიდ ახიღულაი ნიღბახაკენ ვარბოდა.
აღმათ კამონის კაღოები აეცოღა თუ მქონდა, ხეღის თეოთეულ ვაქნეეებზე ქიადე წითე-
და კამონა მოუხნდა. ხამამურა ხედაგდა, კარსკვლეკებს შუქზე დროღადრო წითელი ქიბა
როგორ ვაეღეკებდა.

- და ანაც თაქეულამოკლეჯაღე ვარბოდა.
- კომაკომ ფეპი შენგდა, კამონის კაღოები ხამოღუფი, ხამამურას ხეღზე ხულა იჭიდა.
- შენც მოღისარ?
- ჰო, მოღეაღვარ.

— რა ცოთხანოეფარნა ხარ! — კომაკომ თოვლზე მოთრეული კარის კაღთა ისეჲ ხეღში
მოკრაფა. — სახტუმროში წაღია... ხორცხვილია, ხაღხი რას იტყვის, დამცაიქტენ.

- კარკა, თღონდ კოტას კაღეჲ ვაგეფაღეღებ.
- ხაღხისა მერადეჲმ მართაღია, ხანძარია...

ხამამურამ თეღა დაუწია და შეტყრდა, ნეგრამ კომაკოს ფეპი არ აუნქარებია, ხამამურას
ხეღა ხეღიდან არ გაუშვია.

— იგი რა, მომიცაღე, მაღე დაეზრუნღებია... ხაღ ვარბეყნია, ხაღ დამოცადი?

† მახათ — (1644 — 1694) იაბონელი პოეტი.

— სულ ერთია, ეს ხელზე გაკურდება.

— მაშინ ცოტად გამოვიდეს... — კონკომ ხამამურას ხახუნი შესულა, თავი გაქნია — არა, ასე აღარ შემოდის! რა საშიშვლებაა, რა უგულობა! — ხახუნივით, ხუროქანდურად ამოიბდა კონკომ. — კარგი გოგო ხარო, გასხივო, ასე რომ მოხარა? განა შეიძლება ამ ხამამურას გუბნებოდეს ის კაცა, რომელმაც ხამუდამოდ უნდა მივატოვოს?

ხამამურას ცხადი წარმოუდგა კონკომ რა გამწარებას ურჭობდა უსიყვარულოდ.

— გასხივო, როგორ ვატირებ? მან რამ მიველა, მაშინაც სულ ეტყინა... — მენთან განმორება თეზარსა მცემს, და მისინე ნიჭივინა წახვიდე, ამ შენა ხატევენა და ამ ტარადს ვერახოდეს დავაგაწყებ.

ხამამურას თავისა ხატევენა გაბხენდა, ხატევენა, რომელთა აზრა ასე არააწაროდ გოგო, რომელაც ასე წაირედ ხარსესოდა ქაღის ვინებანი, და გულს მიეკუმნა. ამ დროს ხამამურას მხრიდან ხმამაღალი ვაგინა გახმა — ცეცხლს ასილა ნაღით ეკუთვნა, ცაში შადრევანივით იღვრებოდა ნაპერწყალი.

— დეკრთო დიდებულნი! ა, ისეე განიდდა! ხედავ, ელი ხადა სწავლება!

და თრთუნა გააქცენა — ასე ვარბოდნენ, თითქოს შათლოდ ამოსიდა იყო მათი ერთადერთი აზრი და გამოთქმა.

უქანმოუხედავად ვარბოდ კონკომ — მანა გატეხი ვარვისაგან გაქცეულად თოვლს თითქოს არც ეს ეხებოდა, ხელს არ მოაქნევდა, მხოლოდ იდეებში გაეწია ბეჭე-ბეჭე. უყურებდა ხამამურა ქალის მუხარითულ. მკრძანდალ სხეულს და რა ნატიფა, რა მომბაინელებიაო. — გუნებმაში ფიქრობდა. დიდლილიმბაგან უკვე სულს ვადარ ათქვიმდა, თან სულ კომპიოს უყურებდა და აბრბაღში ესეც პედს უმღიოდა. და აი, უცოლ ვეღარც კონკომ შთათქვა სულა, მაცრალავით შეტარტმანდა, ხამამურას მხარს მიუერდნო.

— სიცოცხლისგან თვალეში შეცრემლება.

ღაქკებზე ცაცხლი ვადა, თვალეში ეს სციოდა... თვალეში ხამამურასაც ეცრემლებოდა. მერე თვალეში მოჭრულსა ცახ შესედა და დაინახა, როგორ იძვლებოდა, როგორ ივლიანებოდა ცახ აღსკვლავი.

ხამამურამ თუც ძალა დაატანა, ცრემლსა ხამუალება არ მახცა.

— ნუთუ ყოველდამე ასე დამაზნია?

— რა... ირმახ ნახტომი? — ა... მო, დამაზნია... არა, აღმათ. ყოველდამე არა... ხედავ, დღეს ცა როგორი უმკამა.

ირმას ნახტომაც სათაყვს იმ ადგილებიდან იღებდა, ხაიდანაც მისინი მოდიოდნენ, მისეც ამ წაით მოედანებოდა... კონკომს ხახუც თითქოს ამ ვერცხლახვერ ნახლევულში მოეჭრაქდა.

მაუბუდავად ამისა, მანა ხალუცი ცხვირის კონტურა ასე ცხადლავ აღარ იკვეთებოდა ბაგეც უკრა მოჭრებოდა... და გულს ვერ ვერწმუნებინა ხამამურას — თყორად ვამდურაოდლებული ცახ მაუხედავად, ნუთუ ამ უმკამარ საბნედეს მიუცვა ვარემო? ნუთუ ვარაკვლელები უფრო მკრთალად ამოებდნენ დედასიწას, ყიდრე ახლად ვახახლებული შთავარეც? მაკრამ ირმას ნახტომი ხომ კაცივლებით მცხიარე იყო, ვიდრე დამს მწათობა იღვებამოს? რა უცნაურიაო, — ვაქტომდა ხამამურა, — ხახუიდას ამ მცხრად ცაიღმა, როცა მაწაჩე ერთი წრდილიც ეს არხად არის, ბინდში ძღუეს იღვანება კომპიოს აახე ძველ ნაღამს მიუყვებს, და რომ ის, ხამამურა ასეთი უცნაური ძაღლი შეავრძნობს ამ ქალს.

უძველნებელი ციფავს მხეგნის ირმას ნახტომი თათქის ვარემოცაედა, ხელში ეღვრებოდა, ხამამურა ეს იდეა ხალდაც, შორს, დედამისის უკიდურეს დახადიერში და ირმას ნახტომი გულს სევდიო უყვებდა, გულსაშემძერელი, წასულავით ცივი ხედაით, თან ვრწმობითაც მკრავდა, მაცდურებელი ხილდაით ეხებოდა...

— როგორც ეს ძენ აქვდან წახვალ, ეკლაფერს მივატოვებ, ხამუსხან ცხაკრებებს დავაწყებ... — თვალეში ახიანსამა კომპიომ, ხამოსდაღლი თან შეიხწორა.

მერე რამდენიმე წამისა კიდევ ვადადვა და ასეც ხამამურას მიუბრუნდა:

— რა ეყო, რა დავემართა?... ებ, კარგი ერთი!

ხამამურა გამეშვებულავით იღვა.

— შენ აქ დამიცადე, მერე შენთან წავიდეო, კარგი?

კონკომ მარტხენა ხელს დაუქნია და გაიქცა. შავად აზიადული მთების შავ ჩრდილს შეერია.

ცაღლებით მარწობილ, ხამაგამულ მწუნერვალემს ბრჭყვიად ქობანაკით მკომადგომოდა ირმას ნახტომი, მაკრამ მთა თითქოს განირადებდა ცახ იკანკლედს, აამუღებდა, თვალმწუღვამ

ნათებად მოხდებოდა მთელ კაბადონს. ძირს კი შავად ჩაბანდული მთები ჩაძვრებულნი იყვნენ. თავისავე სიშავეში ჩანთქმულნი იყვნენ.

სიმამურამ რამდენიმე ნაბიჯი გადადგა მაგრამ აი, კომაკო შარის შარას რაოდენი სახლებისაკენ წავიდა, თვალთაც მისწვრივ

— მოიტას... მოიტას!

გაისმა ერთაულოვანი შეძახილი და გზაზე ხალხის მოზრდილი ჯგუფი გამოჩნდა. მათ შორის იყო სანძარსაწინააღმდეგო ტუმბოს მოთარევედნენ.

შარაზე ადამიანთა ახალ-ახალი ნაკადი არ წყდებოდა.

ას ქუჩა, რომლითაც კომაკო და სიმამურა მოდიოდნენ, გზას ისარავით შვევოდა. სიმამურამ ნაბიჯს აუჩქარა, შეეცადა, რაც შეიძლებოდა დროით გამოსულიყო შარაზე.

ამ დროს გზაზე კიდევ ახალი ჯგუფი გამოჩნდა — მოდიოდნენ და ისინიც ტუმბოს მოთარევედნენ.

სიმამურამ ხალხი წინ გაუშვა, თვითონაც ხარბილით მიჰყვა უკან.

ადამიანთა მანძილ ხის პატარა ტუმბოზე რამდენიმე კაცს მსხვილი ბავირი ჩაება, უკნიდან მესხანძრეთა ბრბო აწეებოდა.

მათ დანახვაზე კომაკოც გზის პირას გადავიდა, საქანავის ხალხი წინ გაუშვა. სწორედ ამ დროს სიმამურას მოპირა თვალი და მისკენ წავიდა, გვერდში ამოუდგა.

საქანავს დაინახავდნენ თუ არა, ყველა ასე გზას უტეედა, მერე კი დაანდამატებულადაც ყველანი უკან მიჰყვებოდნენ, მათთან ერთად გარბოდნენ... მათთან ერთად გარბოდნენ კომაკოცა და სიმამურაც.

— შენ მაინც მოდიხარ, არა? თ, რა ცნობისმოყვარე ხარ!

— შე მოუდივარ, მოუდივარ, ამ ადამიანთა მანძილ საქანავს რაღას მოთარევენ?

— ეგა თქვი... ყროსხილად, არ წაიქცე.

— მო, მოყინულია...

— ძალიან ცურავს... აი, ერთხელ რომ ჩამოსიკადოლე ასეთ დროს, მთელ ამ მხარეში ქარბუქება რომ ამჰქინვარდება... არა, რა თქმა უნდა, არ ჩამოხვალ... ანუ, სოხობიცა და კურდღელ-ც მუდამ ისევ ადამიანს ეტანება...

ამ წუთას ხალხისაზრად ლამარაკობდა კომაკო, ღმრის მსარულადაც კი ალბათ მესხანძრეების იმანისისა შეძახილებმა და ჩვეულებით წამოსული ხალხის ფეხის სიმამ თუ ადამიანი.

ხალხით მობიჯებდა სიმამურაც.

გაისმა გაძლიერებული ცეცხლის ტატარაჟიცო და იქვე, მათ თვალწინ აღი ბავირში სვეტიცით აიგრაგნა. ვაშკაში სინათლეზე ანაზად გზის პირას ჩაკლებული სახლების შავი, დაბალი სახურავება სიბნელეაღან ამოცურდა, მაგრამ მალე ისევ სიბნელეში ჩაიხილა საქანავიდან წამოსული წყელი სუსტად მათ ფეხებშიან იღვრებოდა. კედელით ჩამდგარ ხალხს ვა ჩეხურვა. სიმამურა და კომაკო უგუნებოდ შედგნენ ერთ ადგილას.

ორგულად ხმაბადალი ერთაშული იდგა, ყველა მის ამბობდა, ხანძარი კისოფირს გაუზნდა, ბაკშევებს მთრე ხართულიანი საროდნენ, ღმერთბა მადლი, არავან დაშავებულა, კალეკ კარგა, შავ არაყერი იყო, არც ბრანჯა, არც აბრუშუმის ჭაღო... ერთად შეჯგუფული ხალხი ხმაურობდა, და მაინც არგვლავ თითქოს ხამარახებური მდუმარებაა, მთელი ეს ხალხი ერთ სულებად და ერთ პირად შეუკრავს, თითქოს პერსპექტივა წამლილია, მდუმარებით მოხატულ ამ ორგანზომილებიან სურათში რეალური მხოლოდ ეს ხანძარი, მხოლოდ ეს საქანავებიდააო.

დროდადრო ვინმე დაგვიასიებულა თუ მოარბუნდა, თავისიანებს ვახძახებდა, ძახილზე ძახილითვე გამოვბახებოდნენ, ერთბაშად წამოვიდოდა მათი გამოცოცხლებული, ხალხიანი ხმება. მერე ნაბათი თანდათან მიწყდა, ხარები თანდათან დადუმდნენ.

ხალხის ეურადლება რომ არ მიეპყრო, კომაკო შეუმჩნეველად გაურბდა, ჯგუფად შეკრული გოგო ბიჭების უკან მიდგა. ცეცხლის ხამსურეალისაგან შექვხებული ბაკშევში უკან-უკან იხევდნენ. თოვლი თანდათან მოლდგა, ერთ ადგილას ადგანდგარებული ხალხის ფეხქვეშ აიფვიფა.

სიმამურა ხანძრის საყურებლად თეგმოყრად სოფელგლებთან ერთად აღმოდებული სახლის ბოსტანში იდგა. ხანძარი, როგორც ჩანს, ხალხის შეხასკლელმა გაჩნდა, იქ, სადაც კინოპროექტორი იყო. ცეცხლს თითქმის მთელი ნახევარი შენობა მოეცვა, მართალია, კოჭები და დირეები ჯერ არ ჩამოქცეულიყო, მაგრამ აღი ბრძაღლი ეგოდა. იქ, სადაც ვაგარი და ფიცრული კედელი უკვე ჩამწვარიყო, ბოლი ასლა კანტიკუსტადა ამოდიოდა, წყლით დაეიჭებულა სახე-

რავები თითქმის ჩანელბული იყო. აღი კი მაინც ხან ხად იფეთქებდა და ხან ხად, მაშინ ხამივე
ხაქაჩავიდან წყალა მიქრიალით წამოვიდოდა, ცაში ბოლქვა-ბოლქვად აიხლახნებოდა კვამლი,
დიდრონი მსახავით შეაკერებოდა ბურჯღალი.

ნისლეულს შერეული ნაბერწკალი ქრებოდა და სიმამურას ასე ეკონა, ხაცხა თუთონაც
ირმის ნახტომში უნდა შეცურებულაყო, მოკამკამე ნისლეულს უნდა შეჩეოდა, როგორც კი
ბოლი ირმის ნახტომის კალაპოტში მოხვდებოდა, ირმის ნახტომი ხმაურით დაეჭვებოდა დაბლა-
დაბლა. წყალი მერხვე ნაკადად სცემდა შლანგიდან, თითქოს ირმის ნახტომში მისი
აირეკლავ, ხახლას ხახურავსე ასხლეტილი, თეთრი შადრევანივით აიშლებოდა ზეცაში.

სიმამურას გვერდით შემთხვევით მოხვედრილმა კომაკომ ხელში ხელი მოჰკიდა, სიმამურ-
რამ ერთი მოიხედა, მაგრამ არაფერი უთქვამს. ქალს ოდნავ აგზისებულ, დარბაახლურ ხახვსე
ცეცხლის ათინათა დახთამაშებდა, თმა ოდნავ ჩამოშლოდა, იდგი ასე კისერწავრძელებული და
ცეცხლმოებულ შენობას შეჰყურებდა. გულზე ენათუთქმელი სევდა შემოაწვა სიმამურას, და-
უთოკებელმა წადილმა ააესო. ერთი სული ბქონდა, ქალს ოდნავ, სულ ოდნავ მაინც შესებოდა,
თითებია უორთოდა... თბალი, თბილა ხელეხი ბქონდა სიმამურას, ხელეხი ცეცხლივით უსურდა
კომაკოს... და სიმამურამ როგორღაც თვალწითლივ შეიგრძნო — მათი განშორების დღე უკვე მო-
ახლოვებული იყო.

აღა აბლა კარის ზღოს მიხწვდა, აბრააღდა, მალე წაყლივით წამოხული წყალი ცეცხლზე
აშიშინდა, თეთრი კვამლი აშოიხლახნა, წყლისაგან დამოსიქმულმა კაჭმა და ნაენივამ თანდა-
თან ცალ მხარეს დაიწია.

ანახდად ყველამ ერთად იკვილა, მაგრამ კივილი მაშინვე მიწყდა, საღისი სულთქმეზობლე-
ბით კარინდა — მეორე ხართულის აყენიდან ვიღაც ქალი ვარდებოდა, თვალის დახამხამე-
ბაში იგი უკვე მიწაზე ევლო. მაგრამ ქვევიდან მაყურებლებს ეს დრო რატომღაც უხასრული
ეჩვენათ. იქნებ ამახა მიხეხი ისიც იყო, ქალი ბაერში როგორღაც უცნაურად მოდიოდა. პირ-
ველი შესვლისთანავე ყველასათვის ამკარა ვახდა, რომ იგი გონებაზე აღარ იყო. ჩუმიად, უსმა-
ურთად დეცა მიწაზე, ირგვლივ ის ადგილი წყლით იყო მოფიქვავებული და არც თოკლის
კორიანტკელი ავირდნილა. ქალი ზუსტად ნახანსრალხა და ახლად წამოქოზრილ ცეცხლს შო-
რის ჩაეცა.

უცნაურად ვარდებოდა, პირიზონტალურად. სიმამურა გაოგნებული იდგა, ეს ასე მო-
ულოდნელად მოხდა, ასრზე მოხელა ვერ მოხწრო. სიზმარულს მგავდა ზევიდანი ირთად წა-
მოსული ქალის სხეული, არამქვეყნიურს. უცნაურად გაშეშებული, თან ღბილი, ცვილივით
დამყოლი. თოჯინახავით ვარდებოდა უსიცოცხლოდ, ყოველგვარი წინააღმდეგობის გოწწყვლად.
თითქოს ამ სხეულში არც ხიცოცხლე ყოფილა, არც სიკვდილი დაეუფლებოდა არახოდებ. სიმამ-
ურას გულში ერთმა, მხოლოდ ერთადერთმა მღელვარე აზრმა გაუარა — თდონდ თავი არ
ჩამოუვარდეს, წელში არ გაიდუნოს, მუხლი არ მოეკეცოს... თითქოს ახედაც იყო მოხალოდ-
ნელი, მაგრამ სხეული ასევე დაეცა მიწაზე, როგორც ვარდებოდა — კამლილად, პირიზონტა-
ლურად.

— ა-ა-ა!

გულშემსარაგად იკვილა კომაკომ და თვალეზზე ზელი აიფარა. მამისაგან დაზაურული
საღხის სულთქმა, კომაკოს გულისწამლება კაეილი, დაცემულის ფესებში ჩაყლილი ავირთა —
ყოველივე თითქოს ერთდროულად, ერთი თვალის დახამხამებმა მახდა. სიმამურა კაქვავი-
ბული იდგა. მაინც როდის, როდის გაიციტობიერა სიმამურამ, ზევიდან გადმოვარდნილი ქალი
იოგო რომ იყო?

თოკოს სხეულის კუნთები ოდნავ დაეჭიმა, დაიძვრა, მაგრამ კრუნჩხვამ მაშინვე გაუარა.
ესიც მხოლოდ შერედა გაიციტობიერა სიმამურამ — ჯერ ხახე დაისახა თოკოსი, მისი დამაზი,
მშვენიერი ხახე და გაყრენილისრებანი კიშინო. გულადმა დაცემულ ქალს კიშინოს კალითა
ოდნავ წამოსდოდა და მუხლისთავა მოუჩინდა. გონს არც მიწაზე დაცემისხა მოსულა, მხოლოდ
ფესის ნაკვთალებს ჩაურბინა კრთოლვამ, ეგ იყო და ეგ... სიმამურამ ხაკვდილი ვერ შეიკრძნო,
თითქოს თოკოს სხეულიდან გაყრენილი ხაცოცხლე შა სხეულში ჩაბინავდა. თითქოს ეს ხივ-
ვდილი კი არა, მსილიოდ და მხოლოდ გარდახვლის აღბრულება იყო.

მეორე ხართულის აიყანზე, ამ ადგილას, ჩაიდაინაც თოკო გადმოვარდა, რაბდენამე კოჭ-
მა დაიწია და ზუსტად მის თავს ზემოთ აბრააღდა. ცეცხლის ათინათმა კრთოლვით ვადურბინა
ფერმიმკრთალ ხახვსე — მზიხფერი თვალეხი დაბუჭული ბქონდა, ნიკაბი წამოიწყული, კისრის
ხაზეხი დაგრძელებოდა.

და სიმამურას ანაზღად მატარებელი გაახსენდა... გაახსენდა, ფანჯრას მინაზე არეკლილ იოკოს სახეზე შორს, მანდორში აბდღერიძელებული ცეცხლას შუქმა როგორ იფეთქა. მაშინ იგი კომპაკოსთან მოდიოდა. და აი, ამ წუთიერმა მოგონებამ კომპაკოს გვერდით გატარებული თყუებო და წლები წაშალა, ამან კი კვლავ დაუძლეველი ტკივილითა და სუკდით აფხვო/სამამურას გულს.

კომპაკო უკვე მის გვერდით აღარ იდგა — იყო წინ ვიფიფით გარბოდნა [შეტონა] — ეს მაშინ მოხდა, გულშემწარაგად რომ იკიფლა და ამ კივალზე ზღვასავით მოძღვრება — წაქნახს [სუნთქვა რომ შეიკრა.

აა, კომპაკოს კიმიონოს გრძელი კალთა ფეხებში აებლანდა, წყლისაგან ჩამაყვებულ ნაცრის გროვასზე წატორტმანდა. მერე იოკოს დასწედა, წამოწია, ხელში აიფყანა, რამოდენიმე ნაბიჯი გადადგა. მიდიოდა და სახეში შემღილივით ჩახცქეროდა. ხელში •ტატებული ისე მიჰყავდა, როგორც ხაკუთარი მსხვერპლი და ხაკუთარი ანათემა. იოკოს კი თავა უღონოდ გადაეგდო, ისეთი სახე ჰქონდა, თითქოს ეს-ესაა ზეცად უნდა ამიღლდესო.

ხალხის კედელი შეტოვდა, გაყილად იფეთქა და კომპაკოს გარშემო შეიკრა.

— გ'ია!.. გ'ია მოძეცოა!..

და სიმამურას ყურთახსენებს კომპაკოს გულისწამლები კივალი ჩახწვდა:

— ეს გოგო... გაგაუდენა!.. ჭკუიდან შეიძლება!..

კომპაკოს ხასოწარკვეთილა სმის გაგონებაზე სიმამურა აფვილიდან მოწყდა, მაგრამ წამარბაცდა და იქამდე ვეღარ მიიღწია — ფილაც უცხო მამაკაცებმა, რომლებიც კომპაკოსაკენ მიიწვიდნენ და ტვირთის ჩამორთმევას ცდილობდნენ, ხელი ჰკრეს, წინ აღარ გაუშვეს. მერე ოდნავ სული რომ მოითქვა, თავი ახწია, ცას შეხუდა — ირმის ნახტომი გრუსუნით ეშვებოდა მიწისაკენ, შირდაპირ სიმამურასაკენ მოიწედა.

თარგმანა ნუბა ბაბუაშვილი

* *

როცა მიწაზე და მიწის ზემოთ
აყმუვლდებიან დევნის ქარები,
ყამს სინანულის, ყამს მღელვარების
შენ დამიფარე, თილისმავ ჩემო.

ყალყზე შემდგარი ზღვა როცა ჩემობს
კლდეს მიმანარცხოს, და დამლუპველი
დაეჯახება ღრუბელს ღრუბელი,
შენ დამიფარე, თილისმავ ჩემო.

შენ დამიფარე სამშობლოს გარეთ,
ერთფეროვანი სიმშვიდის წიაღ:
ჯანდიან ველზე — იქ, სადაც ტყვია
ზუზუნებს, სადაც ბრძოლაა ცხარე.

როგორც ფერადი ნისლი დილისა,
თვალს მიეფარა სიცრუე ტკბილი...
წაეიდა, ჩემგან იბრუნა პირი,
შენ დამიფარე, ჩემო თილისმავ.

სამრეკლოს ზარებს ნუმც დამირისხავს
მოგონებათა ჭრილობა მძიმე.
დავემშვიდობე სურვილს და იმედს.
შენ დამიფარე, ჩემო თილისმავ.

□

რად აიწყვიტე, მძლავრო აქვილოზ,
წყლისპირ ღერწამი რად დააფეთე?
გაჭენებული და უაღვირო
საით მიაფრენ ღრუბლის ნაფლეთებს?

განა ახლახან არ იყო — ერთობ
ჩაშავებული ზეცის თავანი
ზედ დასწოლოდა დაღვრემილ ფერდობს
და იდგა მუსხა ამპარტავანი.

მაგრამ გრივლით ავარდი ცისკენ
და, აყოლილმა უინსა და ვნებებს,
ელვით გახლიჩე ღრუბელთა სიბქე,
ძირს დაანარცხე ხეების მუფე.

ამიერიდან დე იყოს ასე:
გაბრწყინებული მზის უეცარი
შუქით — შიწაზე თრთოდეს ღერწამი,
თეთრ ღრუბელს სიო დასდევდეს ცაზე.

* *

არ გაიხსენებ ერთხელაც, არა, —
ნადვლიან ტალღის დაფშვნილ ბგერებად,
შორეულ ნაპირს რომ ეფურება,
ჩემი სახელი მოკვდება წყნარად.

გაზუნებული და აღმაცერი
ბარათს კვალიდა შერჩება მკვდარი,
საფლავის ჭვანზე ძველი წარწერის,
ამოუხსნელი წარწერის დარი.

რას გეტყვის იგი — ჩემი სახელი?
ცა რომ საავდრო ღრუბლებს გადირეკს,
სხვა გატაცებით თვალებახელილს,
არც აგამღერებს, არც აგატირებს.

მაგრამ უამს, როცა გიმუხთლებს უნდო
ბედი და დარდი არ მოგასვენებს,
ახსენე გული, რომელშიც ბუდობ,
ვისაც ახსოვხარ — ჩუმად ახსენე...

ანგლისურიდან თარგმნა, წინახიტყვაობა და
შენიშვნები დაურთო ნიკო ყიფნაძემ

სტიუარტ გილბერტის ცნობილი სტუმრის მიხედვით „ულისეს“ ყოველ ეპიზოდს შეიძლება შევხედოთ ტყე პოზიციიდან. მუშაკად ეპიზოდის მიმართ ეს სქემა შემდეგნაირად გამოიყურება:

სათაური — ეოლოსა, მოქმედების ადგილი — ვაზეთის ტელაქვია, დრო — დღის 12 საათი, ორგანო — ფილტვები, ხელსუწება — რიტორიკა, უერი — წითელი, სიმბოლო — რედაქტორი, ტექნიკა — ენთიმემა.

პომეროსული პარალელი ამ ეპიზოდში საკმაოდ საცნაურია და, როგორც ყოველთვის, არცთუ მაინცდამაინც სიღრმისეული. მეათე წიგნის დასაწყისში ოდისევსი ყველა ქარების მბრძანებლის ეოლოსის კუნძულზე სტუმრობის ამბავს¹. გამოთხოვებისას ეოლოსმა „ცხრაწლიანი ხარის ტყავისაგან გამოფვანილ კოლოტში ავად მსტვენავი ქარები დააქწყვდია“ და თან გაატანა სტუმარს. „მხოლოდ ერთადერთი კეთილად მჭროდავი ჭაღიკონა“ დაადევნა ეოლოსმა ოდისევსის სომალდას. ოდისევსს არ აუხსნია თავისი თანამგზავრებისათვის ამ კოლოტის დანიშნულება და როცა მათი სომალდი უკვე თათგმის მიღწეული იყო მშობლიურ ნაპირს, ხოლო სომალდის ნართვით დაქანცულ ოდისევსს ძიღმა წაართვა თავი, მისმა თანამგზავრებმა კოლოტს თავი მოხსნეს, რათა ენახათ, რა განსეული მიქტონდა ოდისევსს შინ. გამონთავისუფლებულმა ქარებმა სომალდი კვლავ ეოლოსის სამეფოში მიაბრუნეს. განრისხებულმა ეოლოსმა უარს უთხრა ოდისევსს დახმარებაზე.

„ულისეს“ მუშაკად ეპიზოდში (რომელსაც სპეკიალურ ლიტერატურაში „ეოლოსს“ უწოდებენ) პომეროსის ამ სიუჟეტს შეესატყვისება ბლუმის, როგორც ოდისევსის, მისვლა რედაქტორთან მაიღზ კროფორდთან — ქარის მფუფესთან, ჯერ კროფორდი მეტყველები თავაზიანობით ისტუმრებს ბლუმს რედაქციიდან, ხოლო როცა ის მეორედ მიბრუნდება მასთან — უბეშად მოიშორებს თავიდან, ამას შეიძლება დავუმატოთ ჯოისის მეფული ხერხი, როცა იგი ცდილობს სიტყვიერ მასალაში ქარის ასოვიაცია თუ ეფექტი ჩააქსოვოს: მთელი ეპიზოდის მანძილზე რედაქციის შენობაში უბერავს ქარი, საკორექტურთ ფურცლები შრიალებენ და თვით პერსონაჟთა თხუნჯობანიც სავსეა ქართან დაკაწშირებული სახეებით, ეს არის და ეს. პომეროსული სქემა ჯოისს მეტად არ სჭირდება, ამ „მართალი სიუჟეტისა და თემის“ ნიშნისებელი შტრიხების გარდა ეპიზოდის სიმბოლურ მნიშვნელობას და მის საერთო ტონალობას კვლავ „ულისესათვის“ ესოდენ მნიშვნელოვანი ბიბლიური რამენისცენები თუ ალუზიები განსაზღვრავს.

„ულისეს“ ყველა ეპიზოდში, რომელშიც სტივენი ჩნდება, ოთხთავის ამა თუ იმ ამბის პარაბოლა შეიძლება დავინახოთ, თუმცა უაზრობა იქნებოდა პირდაპირი სიუჟეტური პარალელების ძიება. პირველი ეპიზოდი, („ტელემაქე“), მაგალითად, თავისებურად ეხმიანება ქრისტეს ნათლობასა და ზიარების რიტუალს: მეორე ეპიზოდში („ნესტორი“) ვაერთი-

¹ იხ. პომეროსი, ოდისეა, ზ. კიკნაძისა და მ. ჩხენკელის თარგმანი, თბ., 1975, გვ. 157—160.

ანებულა მოტივები „იესო აღმზრდელთა შორის“ (ლუკა, 2) და „იესო ტაძარში“ (მათე, 21); წინანდებარე ეპიზოდში კი („ეოლოსა“) ერთგვარად იესო ქრისტეს მოძღვრობაა „გათამაშებული“. (მათე, 6, 7, 13, 25).

იმ ეპიზოდებში კი, რომლებშიც ბლუმი მონაწილეობს, ჯოისის სტრუქტურული-მხრითადად დეკლარაციული რეჟიმის რეინისკენცაა გადასვლა. მართლაც, შეითხე ეპიზოდში („ეოლოსა“) ბლუმი „დაბადების“ ერთ-ერთი წინასწარმეტყველივით გამოწინდება, მეხუთეში („ლოტოფაგები“) პირდაპირი ბინიშნებაა ებრაელთა ეგვიპტურ ტყვეობაზე, ხოლო მეშვიდე ეპიზოდში დომინანტური რეინისკენცაა ბიბლიური მოსე.

ამავე დროს, მანა-დმერსისა და დე-დმერსის ერთმანეთს შორის იღვწა „ულისეში“ სულიერი შანის — ბლუმისა და სულიერი ძალის — სტაყენის ურთიერთდროულად ასლებურ სტრუქტურულ გამოხატულება. ამიტომ არის, რომ „ლოტოფაგები“ ბლუმი-ქრისტეს პარაბოლითავე ხასიათდება (სტივენის-ტელემანტის ნაპოვებისა და ზიანების მოტივების პარადიული განვითარება აბაზანაში მწოდებარე ბლუმის აღწერით).

ყარული თუ პირდაპირი კატაკლიზმის გზით გამოვლენილი ბიბლიური მოსეს სიმბოლურ-სახე მწერლის წარმოსახვაში (და პერსონაჟთა უნაბიძგების ხაკადაში) ირლანდიის ერთ-ერთი გმირის პარნელის სახელს უკავშირდება: ჯოისის ეყრდნობა არაერთხელ გამოვლენილ სტრუქტურულ სტრუქტურებს, რომლის აზრი ის არის, რომ თითქმის ზოგორც მოსემ გამოიყვანა თავისი ხალხი ეგვიპტის ტყვეობიდან, ასევე უჩვენებდა პარნელი ირლანდიელებს ინგლისელთა ტყვეობიდან განთავისუფლების გზას.

პარნელი ერთადერთი პოლიტიკური მოღვაწე იყო, ვისაც ჯოისი ნამდვილად სცემდა პატივს. ნაგრამ „ულისეს“ ყოველი ნოტივი და მათ შორის პოლიტიკურ-პატრიოტული მოტივიც მუდამ ღრვი განზოგადების მსატერული კომპონენტია. მწერლის საერთო კონცეფციის სრულყოფილი ნაწილი და არა ამა თუ იმ კონკრეტული სიმბოლია-ანტიპათიის ილუსტრაცია, პარნელი ჯოისისათვის სიმბოლია შემოქმედი ღმერთისა და ხელთახანის ქრისტესი, უკაცრავისო ნუფის მსოფლიო არა პრაქტიკულ-პოლიტიკურ სფეროში, არამედ წმინდა შემოქმედებით წარმოსახვაში. სიმბოლიურ-წარმოსახვათა კავშირი „სტივენის-ქრისტე-მოსე-პარნელი“ ჯოისის ტიპურა აღგვარებული ხერხია, დამყარებული თავისებურ ტაბოლოგიაზე, რომელსაც, როგორც მ. პოგორტი აღნიშნავს, მიმართავდნენ თვით ეკლესიის მამულები და შემდგომ შუა საუკუნეების თეოლოგები: მთელი ძველი აღთქმა დანახულ აქსაახალი, ქრისტიანული თვალთ. ქრისტეს გამოჩენის წინასწარმეტყველება ამოიციოს იქ, სადაც ამისი პირდაპირი „სიუჟეტური“ კვალი არ შეიძლება ვთვალიყოს, თვით თქმება ჯოისის დამოკიდებულებით მიმართ-პომეჩოსისადმი: მისთვის „თდისეა“ ბლუმის ერთ-დღიანი დაგვიდასახლას („ბლუმისეა“) ამხსნელი და ერთგვარად წინასწარმეტყველური ეპოპეაა.

ყველა ამ ანალოგია-პარალელისა თუ მითით-პარაბოლიური სიმბოლიკის აზრი და მსატერული დანიშნულება ყოველთვის ერთნაირად არ ესმის „ულისეს“ შემსწავლელთ. ზედავეს წინააღმდეგობას პარნელიადში ჯოისის ასეარა სიმბოლიასა თუ სტივენის ღმერთის სახედ წარმოდგენასა და იმ არაორაზროვნ ღვთისმშვიობელურ ირლანდიის შორის, რომლითაც გამსჭვალულია მთელი ეს ახალი, ჯოისური მითოლოგია.

მწერლის პარადიული-ირლანდიული მიმართება ადამიანისა და ისტორიისადმი, თავმთოვე საუკუნის ფარულ და ასეარა პროტესტს გამოხატავს სხვადასხვა ეპოქის რეინისკენული წარმოდგენების წინააღმდეგ. არსებითად სრულიადაც არ გამოიყვანეს მწერლის შინაგან სურვილს ირწმუნოს ადამიანის სიკეთე, საბოლოოდ სწორედ ამ უარული, შიდაწინააღმდეგობით თვალთ უყურებს ჯოისი იმედგაცრუებისა და რელიგიურა. მოქალაქეობრივი თუ ზნეობრივი ინდიფერენტისის საჩყაროს.

ბევრი რეზუსი დაუტოვა მწერალმა თავის ინტექტუალურებს. იმავე ბიბლიური მოსეს ანალოგია, ნაკალითად, ჯოისს დასჭირდა წმინდა ირლანდიური რიტორიკისა და მწვერულმეტყველების პარადიებისათვის. მაგრამ ეს ისეთი სიღრმისეული სტილისტური ნიუანსებით არის მიღწეული, რომ მწერლის ავტობიოგრაფიული მომენტები (თუ კონკრეტულად რაში ეთანხმებოდა და რაში უწინააღმდეგებოდა იგი ირლანდიულ პატრიოტებს) სრულიად რეტუსინებულა და რეზუსტატი რომანის გმირთა ფსიქოლოგიური ატმოსფეროს შექმნას ემსახურება მთლიანად. ამავე დროს, იმის აღნიშნავს საინტერესოა.

რომ ჯიბის მაინც ხიბლავდა რაღაც მკვერსეჭველების კლასიკურ ნიმუშებში, მათ სტილისტურ სიმწყობრესა და ნუსიკალურ ნახაზში, თავისი პირველი გრამინანაწერისთვისაც ჯიბისმა წახაკადად სწორედ ცხობილი ობატორის ჯონ ტვილორის პარადიგმული სიტყვა აიბრუნა „ეოლოსის“ ეპიზოდთან.

ამ თავისებური, წმინდად ჯიბისისეული „ეუქსის“ ანალიზი საკმაოდ რთულია. შეიძლება ვივარაუდოთ, რომ მთავრე პრინციპული პატრიოტიზმის მოწინააღმდეგე ნიჭიერი ამ რიტორიკულ-პათეტური სიტყვის რიტმულად გამართულ სტილურ ქაუფრულს ქართოს, რაღაც ზესამართლეს, ტემპარიტ და არა „ვამა-პატრიოტულ“ განწყობილებას აქსოვს.

საერთოდ რიტორიკა, როგორც აღეხიშნეთ, ან თავის „ხელთვნება“, ხოლო კონკრეტული რიტორიკული ხერხი — ენთიმემა კი — მისი „ტექნიკა“. „ეოლოსში“ უაზრავი რიტორიკული ხერხია ნახმარი, რომელთა ჩამოთვლაც კი შეუძლებელი იქნებოდა. სტიუარტ გილბერტი თავად ჯიბისზე დაყრდნობით, ამბობს ამ ხერხების უზარმაზარ სიას. მათი უმრავლესობა ტყიობიერებისათვის შეუმჩნეველი რჩება, რადგან ძნელი გაშოსარჩევია ჩვეულებრივი სამეტყველო ფრამულოლოგიისაგან. მაგრამ რატომ ფიქრობდა ჯიბისი, რომ „ეოლოსის“ ძირითადი ტექნიკა სწორედ ენთიმემა იყო და რატომ განსაზღვრავენ სპეციალისტები ამ ლოგიკურ-რიტორიკულ ცნებას?

ენთიმემა შეიძლება სილოგიზმის რიტორიკულ ეკვივალენტად მივიჩნიოთ, ასე, მაგალითად, თუ კლასიკური სილოგიზმი ლოგიკაში გულისხმობს აუცილებელი დასკვნის გამოტანას წინამძღვრებიდან („ყველა ადამიანი მოკვდავია; სოკრატე ადამიანია; ამიტომ სოკრატე მოკვდავია“). ენთიმემას მაგვრავათ სააღბათო დასკვნამდე სათუო წინამძღვრებიდან („კარგი ადამიანი არასოდეს არ მოკვდავს; სოკრატე კარგი ადამიანია; ამიტომ სოკრატეს ვაყვი არ მოკვდავს“). ამრიგად, ენთიმემა შეიძლება განესაზღვროს, როგორც მტკიცება, დამყარებული იმზე, რაც დიდ წილად არის სიმართლე (კარგი ადამიანი რომც კაცს არ მოკვდავს — აბსოლუტური ტემპარიტება კი არ არის, არამედ მხოლოდ ადვილად დასაშვები სიმართლეა). არის ენთიმემის მეორეხარისი, უფრო გაურკვევლებული ტიპებიც, რის მიხედვითაც იგი სილოგიზმია, რომელსაც ერთ-ერთი შენადაკენელი ნაწილი აკლია (ამის კლასიკურ მაგალითად შოვს შიანდა დუარტეს ცნობილი გამოწათქვამა „ეპროტუნებ, ესე იგი ვარსებობ“, რომელსაც აკლია ტავტოლოგიური წახამძღვარი „ყველა მოაზროვნე არსება არსებობს“).

ჯიბისი, როგორც ჩანს, ენთიმემის ამ ორივე განსაზღვრებას გულისხმობდა. უპირველეს ყოვლისა, სილოგიზმით ვერ დამტკიცდება, რომ არღანდიელი უღრის ებრაელს, ხოლო სტივენსი — ქრისტეს. ამავე დროს, „ეოლოსის“ ეპიზოდი მოლიანად ტრადიციული რიტორიკული სქემის მიხედვით არის აგებული — დაწყებული შესავლით (exordium) და დამთავრებული დასკვნით (conclusio). ჯიბისის ეს პარაბოლა-პაროლია ანტიოგმის რიტორიკული ფიგურის მიხედვით არის გაშლილი: ეგვიპტე — ებრაელები, რომაელები — ბერძნები, ინგლისელები — ირლანდიელები. ვარდა ამისა, თავი დაყოფილია პატარ-პატარა ქვირავებად, რომელთაც სათაურად აქვს ტიპური ინგლისური საგანგებო სათაური-კლიშეები ან საგანგებო ილუსტრაციის ქვეშ მოთავსებული წარწერები, რომლებიც ხშირად თავისთავად შეგუწმულ რიტორიკულ სენტენციას მიაგავს ხოლმე. ვაშბობ, ნიაგაეს-მეტქი, რადგან მათი უმრავლესობა მაინც ჩვეულებრივი ელიფსური წინადადებებია და არა სილოგიზმები.

ენთიმემის ვარდა „ეოლოსის“ ეპიზოდში, როგორც უკვე ითქვა, უაზრავი სხვა, როგორც პარადიმი რიტორიკის სახელმძღვანელოდან აღებული, რიტორიკული ხერხი გამოიყენება, რომელთაგან შეიძლება, მაგალითად, აღინიშნოს: პლუსნაში — არის გამოსათქმულად საჭიროზე მეტი სიტყვების ჩმარება („აღუბლიანის პრემია ფავორიტი“). ეპანოთოზისი — შესაძლებელი შეცდომის გასწორება. მაგალითად, „მომავლადი გვერნებოდათ (არ კი იყო)“, რეტორიკისი — სიტყვებში ასოს, მარცვლის ან ბგერის გადასვა („ნკოიანური კამეტანი“). რომ არაფერი ვთქვათ ისეთ ჩვეულებრივ ხერხებზე, როგორც არის ანაფორა, ეპიფორა, ანაგრამა („ფეხის სმა მუხმა“), ტავტოლოგია, ეპიგრამა და სხვა.

მაგრამ ყველაფერს, რაც სიუჟეტის დონეზე, ამბის შედაპირზე დევს, ჯიბისისათვის მხოლოდ პირობითი სქემის მნიშვნელობა აქვს. არც პომპროსული ანალოგია და არც ამ რიტორიკულ ხერხებით გამოსატული პატრიოტულ-მოქალაქობრივი განწყობილებანი თუ ინტელექტუალური ვარემო შედაპირული სიუჟეტური პარადიგმებით, ლიტერატორული-ბიბლიურ აღუზიებით არ ამოიწურება. ბლუმა რომ ოდისევესის მსგავსად თითქმის მიზანს

მიღწეული კვლავ დაშორდება მას — უფრო დიდი პარაბოლის ნიშნის მქონეა. იგი ადამიანის ადამიანობისაკენ ლტოლვის პერმანენტულ იმპულსს გამოხატავს, რომელიც წინ ედობება, ერთის მხრივ, ადამიანის ცხოველური ინსტიქტები და, მეორეს მხრივ, კულტურის იმპოსტუნცია.

ეს დიდი პარაბოლა მეშვიდე ეპიზოდში ისეთ ტიპურ ბლუმისეულ ტრაგიკოსოდირულ ვიპარებაშიც გამოიხატება, როცა თავად უთვისტომო და „უკასადებო“ ბლუმისეული რეკლამასუ¹ ზრუნავს, ამ სატუაციის დრამატიზმს გასაღების ელარუნიც² უკარუნი ბლუმის ერთ-ერთი ყველაზე მტკივნეული აკუსტიკური ასოციაციაა (ცოლის ლალატის დაკავშირებად). ამჯერად ელარუნიცს გასაღები, რაც ბლუმისა და სტივენის ერთობლივი ასოციაციის განმარტვევია (ერთი, ისედაც ტომით უცხო, ცოლის ლალატის გამო კადევ უფრო მეტად არის მოწყვეტილი ადამიანებს, ხოლო მეორე მუდმივად სულაერ ვნიგრაციასი იმყოფება და უკასადებობა, უბინაობა ამ სულაერი ნდგონარეობის თავისებური „მატერიალური გამოხატულებაა“).

ლოტოჯაგების ეპიზოდის სომნამბულურ მოთენთალობას მოსდებს სასაფლაოს, როგორც დუბლინის გულის, ღუნე და ავბუდი ფეთქვა („მადესი“) და დუბლინის ფილტვების დაშლისებური სუნთქვა („ეოლოსი“). ადმირალ ნელსონის ქანდაკების დაღისური სიმბოლო კი ეპიზოდის დასასრულს კადევ ერთხელ მიანიშნებს „უნაყოფო მიწის“ გასწყობილებას (ტომას ელიოტთან საერთოს და არა საკუთრაც მისგან განპირობებულს). „კალთვალა მრუშის“ შეწყურე თრა ბებრუხანა ისევე ვერ დაიკმაყოფილებს დრეა ხნის წინათ ჩანჭრალ ვსებებს, როგორც ნელსონის სუტიდან გადაყრბილი დელონილი კლავის კურკები ვერ გასაყოფიერებს დაშლადაცემულ დუბლინს.

მეშვიდე ეპიზოდი

ვიპარნიული მატრიკოლისის გულში

ნელსონის სვეტთან ტრამვაები სვლას უკლებდნენ, მანევრებს აკეთებდნენ, ტროლეის გადაიყვანდნენ, დაიძრებოდნენ პლეგროკისაკენ, კინგსტონისა და დოლეისაკენ, კლონსკიააკენ, რეთგარისა და ტერენურისაკენ, პალმერსტონ პარკისა და ზემო რეთმაინზისაკენ, სენდიმაუნტ გრიინისაკენ, რეთმაინზისაკენ, რინგსენდიისა და სენდიმაუნტ ტაუერისაკენ, პეროლდ კროსისაკენ. დუბლინის ტრამვაის გაერთიანებული კომპანიის ზრინწიანი დისპეჩერი ყვირილით ისტუმრებდა მათ:

- რეთგარი და ტერენური!
- აბა, სენდიმაუნტ გრიინი!

მარჯვნივ და მარცხნივ პარალელურად ზარის წკარაწყურით ორსართულიანი და ერთსართულიანი თავიანთი ჩიხებიდან დაიძრნენ, გავიდნენ ხაზზე, გასრიადდნენ პარალელურად.

- გავდივართ, პალმერსტონ პარკი!

გვირგვინოსანი

მთავარი ფოსტის თაღწვეშ ფეხსაცმლის მწმენდავები მუშტარს უხმობდნენ და ფეხსაცმელს აკრიადებდნენ. პორთ პრინს სტრიტზე ჩამწყკრივებული მისი უდიდებულესობის მეწამული საფოსტო ეტლები, გვერდებზე სამეფო

1 „ვიპარნიული“ — იგივეა რაც „ირლანდიური“.

ინიციალები E. R.² რომ ეხატათ, იღებდნენ ხმაურით ნასროლ ტომრებს წერილებით, ღია ბარათებით, დაზღვეულ და ფასიან ბანდეროლებით, აფგილობრავ, პროვინციულ, ბრიტანულ და საზღვარგარეთულ ფოსტას.

ბატონი ჟურნალისტები

ვეებაწალიანი მტვირთავეები ყრუდმოგრუხუნე კასრებს აგორებდნენ პრინსის სარდაფებიდან ლუდსახარშის ფურგონზე. ლუდსახარშის ფურგონზე ყრუ გრუხუნით გროვდებოდნენ ვეებაწალიანი მტვირთავეების მიერ პრინსის სარდაფებიდან გამოგორებული კასრები.

— აი, თქვა რედ მარში. ელიგზანდერ კლიტი.

— ამოშიჭერით, გეთაყვა, თქვა ბატონმა ბლუმმა, „ტელეგრაფის“ რედაქციაში გადავიტან.

რატლეჯის კაბინეტის კარმა კვლავ დაიჭრიალა. დეივი სტივენსი³, უზარმაზარ წამოსასხამნი ჩაკარგული, კულულებზე პატარა ყვეტრის შლაპაწამოკოსებული, გამოვიდა წამოსასხამის კალთის ქვეშ ამოჩრილი ქალაღების შეკვრით, მეფის კურეერი.

რედ მარის გრძელმა მაკრატელმა ოთხი მკაფიო მოძრაობით გახვთიდან განცხადება ამოჭრა. მაკრატელი და წებო.

— სტამბაზე გავივლი, თქვა ბატონმა ბლუმმა და ამოჭრილი კვადრატია ილო.

— რა თქმა უნდა, თუ კიდევ დასჭირდა ცნობა, სერიალული ტონით თქვა რედ მარში, უფროს უკან კალამგარტობილმა, შეგვიანდით დავუბეჭდით.

— კეთილი, თქვა ბატონმა ბლუმმა. ნე ვიცი ამ საქმის ჩვენ.

უილიამ ბრეიდენი,

მსკუპირი, ოსკლენდშიდან, სანდოგაუხტი.

რედ მარში მაკრატელი შეახო ბატონი ბლუმის მკლავს და წასჩურჩულა: — ბრეიდენი⁴.

ბატონი ბლუმი მიბრუნდა და დაინახა თუ როგორ მოუხადა ლივრეიანმა შვეიცარმა მოწოდებანიანი ქუდი მედიდურ ფიგურას, რომელიც „უიკლი ფრიმენ ენდ ნეიშინელ პრესისა“ და „ფრიმენ ჯორნელ ენდ ნეიშინელ პრესისა“ სარეკლამო სტენდებს შორის შევიდა. გინესის ყრუდმოგრუხუნე კასრები, ფიგურა მედიდურად ავიდა კიბეზე, ქოლგაგაშვერილი. ნოზეში, წვერშემოვლებული სახე. ხაოიანი ზურგი კიბის საფეხურებს მიჰყვებოდა ზევით: ზურგი. მთელი ჭკუა კისერში აქვსო, ამბობს საიმონ დედალოსი. ხორცის რანტები ადუფს უკან. კისრის ქონიანი ნაკეცები, ქონი, კისერი, ქონი, კისერი.

² „ედვარდ მეფე“ (ლათ.) — მეფე ედუარდ მეშვიდე.

³ დეივი სტივენსს დუბლინის გახუთების ვიქრობის არაოფიციალური მონობლია ჰქონდა ჩაგდებული ხელთ. მასა და მეფე ედუარდ მეშვიდეს შორის შელაპარაკებაზე დუბლინში ანგდოტებს ყვებოდნენ.

⁴ უილიამ ჰენრი ბრეიდენი (1892 — 1916) — „ფრიმენ ჯორნელის“ რედაქტორი.

— რას იტყვით, მაცხოვარს არ მიუგავს სახე? წაიჩურჩულა რედ მარში.
 რატლევის კაბინეტის კარმა წაიჩურჩულა: იი, ჭრა, ყოველთვის ერთ კარს
 ნეორის პარლამირ აკეთებენ, რომ ქარმა. შესასვლელი. გასასვლელი.
 მაცხოვარი: წვერშემოვლებული თვალური სახე; ბინდ-ბუნდში ლაპარა-
 კობს მარიანი, მართა⁵. ქოლგა — ხმაღამვერილი სცენის რამბისსენს-ტენო-
 რი მარით⁶.

— ანდა მაროს, თქვა ბატონმა ბლუმმა.
 — დიახ, დეეთანხმა რედ მარი. მაგრამ აშბობდნენ, მარით პირწავარდნი-
 ლი მაცხოვარი იყო.

იესო მარით წითლად წათსებნული დაწვებით, სერთუკით და ყანჩას ფე-
 ხებით. გულზე ხელი: „მართაში“⁷.
 მო-ღი დაკარგული.
 მო-ღი გეზაცვალე.

მავისკოვოსის კვერთხი და კალანი

— მისმა უწმინდესობამ⁸ დილიდან ორჯერ დაბრეკა, სერიონული ხმით
 თქვა რედ მარში.

უყურებდნენ როგორ მიიმაღნენ მუხლები, წვევები, ფეხსაცმელი. კი-
 სერი.

კურაერა ბიჭი შემოვიარდა, დააკლა კონვერტი დახლზე და ქარივით გა-
 ვარდა, ასე რომ ერთი სიტყვის თქმელა მოასწრო.

— „ფრიშენი“!
 ბატონმა ბლუმმა დიანჯად ჩაილაპარაკა:
 — ისიც ჩვენა ერთ-ერთი მაცხოვარია.

მწვეილი ღიმილი გაჰყვა თან, როცა დახლის თარო ასწია, გაიარა გვერ-
 დითა კარი, თბილი ბნელი კაბე და დერეფანი, იატაკის მოცახცახე ფიცრებზე.
 წესაძლებს კი ჩავარდნილი ტირაჟის გადარჩენას? გრუსუნა, გრუსუნა.

ხელი ჰკრა შუშის კარს და შევიდა, შესაფუთი ქაღალდის გროვას გადა-
 ალაგა. ღრჭიალა მანქანებს შორის გზა გაიკვლია ნანეტის საკორექტორო-
 საყენ.

**უღრმესი მწუხარებით ვიუწყებით
 დიდად გაბივიწიული დუგლინელი მოქალაქის პარლამენტის**

პაინზიც აქ არის: ალბათ ცნობა დაკრძალვის შესახებ. მოგრუსუნე გრუ-
 ხუნა. ამ დილას, განსვენებული პეტრიკ დიგნემის ნეშტი. მანქანები. ატომე-

5 რომელიღაც ნახატის დაკავშირებული ბლუმის ადრეული ასოციაცია.
 6 გოგანი მატეო მაროს, კავალიერე და ვახდია (1810—1883) — პოპულარული იტალი-
 ელი ტენორი, რომელიც სცენიდან 1871 წ. წაიდა (როცა ბლუმი 8 წლის იყო).
 7 ფრიდრიხ ფონ ფლოტოვის (1812—1883) ხუმორისტული ოპერეტა, რომლის მთა-
 ვარი პარტია ერთ-ერთი შენსრულებელი იყო მარით.
 8 შესაძლოა იგულისხმებოდეს დუბლინის არტიესტისკოპოსი უილიამ უოლში, ან მისი
 საპტივი მოწინააღმდეგე — „ფრიშენ ჯორნელისა“ და „იუნიკ ტელეგრაფი“ გამოცემული
 ტომას სექსტონი, („მისი უწმინდესობა“ ადგილობრივ ურანალისტურ ჟარგონზე „რედ-
 ტორს“ ან „გამონცემელა“ ნიშნავდა).

ბად დაფშენიან კაცს, თუ ჩაითრეს. მსოფლიოს განაგებენ დღესდღეობით. მისი მექანიზმიც გამალებით მუშაობს. როგორც ესენი, წყობილებიდან გამოდის: ქოთქოთით. მუშაობით იკლავს თავს, ცვდება. ის ბებერი რუსი ვერთხა კი თავს იკლავს, როგორმე შიგ შევძრეთ.

როგორ მზადდება დიდი მოველდღიური თარგანი

ბატონი ბლუმი მეტრანპაეის ჩამომხმარი სხეულის უკან შეჩერდა და აღტაცებით შეჰყურებდა მის მოტვლებილ კეჟას.

უცნაურია, რომ არასოდეს უნახია თავისი ნამდვილი საშობლო⁹. ირლანდია ჩემი საშობლო. დეპუტატი კოლეჯ გრინიდან. ყოველდღიური ჯაფით მოიპოვა აბლანდელი მდგომარეობა. ყოველკვირეული გაზეთი განცხადებებისა, წვრილ-წვრილი მიმოხილვებისა და არაოფიციალური გაზეთის¹⁰ დამყავებული მასალის ხარჯზე არაეობს. გარდაიცვალა დედოფალი ენი¹¹, ხელი-სუფალოა მიერ გამოცემული წელსა ათას... ადგილ-მამული მდებარეობს როზენალის ახლოს ბარონ ტინაჩიჩის სამფლობელოში. ყველა ვისაც ეხება: ოფიციალური ცნობები ბალინადან ექსპორტირებული ჯორებისა და ესპანური ჯიშის ცხენების რაოდენობა შესახებ. ბუნების კარი. კარიკატურები. ფილბლეიკის ყოველკვირეული იუმორესკება პეტისა და ბულის შესახებ. ბაძია ტობის ერთი გვერდი პაწიებიათვის. სოფლელი ბიჭის წერილები. პატივცემულს ბატონო რედაქტორს, რას შირჩევდით სტომაქის გაზების საწინააღმდეგოდ? ამ განყოფილებაზე ავიღებდი. სხვებია ქვეყნის სწავლებაში თავადაც ბევრს ისწავლი. კერძო განცხადება ყ. ძ. ს. ყველაფერი ძირითადად სურათებით. მოხდენილი ნობანაგენი ოქროს პლაქზე. მსოფლიოს უდიდესი აეროსტატი. დეზი ვრთდროულად იხდიან ჭორწილს. ორ სიძეს გულიანად ეცინება ვრთმანეთზე. კუბრანაც, მბეჭდავი. ირლანდიელებზე უფრო მეტად ირლანდიელი¹².

მანქანები სან შეოთხედ თელაზე ტრახტრახებდნენ. ტრახ, ტრახ, ტრახ. უცებ დამბლა რომ დაეცეს და არავინ რომ არ იცოდეს როგორ გაჩეროს, იტრახტრახებუნ და იტრახტრახებუნ, დაბეჭდავენ და დაბეჭდავენ ერთსა და იმავს. წინ და უკან. რა დომბალი იქნებოდა. ხათელი გონებაა საჭირო.

— თუ შეიძლება საღამოს ნომურში მივცით, ბატონო მრჩეველო, თქვა პაინზმა.

მალე მივმართავთ: ბატონო ლორდ-მერო¹³. ამბობენ წოპე ჯონი ესმარებაო.

მეტრანპაემა არ უპასუხა, ქაღალდას კუთხეში წააწერა დააბეჭდოს და

⁹ ჯოზეფ პეტრიკ ნანეტი (1851 — 1915), ირლანდიელი პოლიტიკოსი და პოლიტიკოსი, წარმოშობით იტალიელი იყო.
¹⁰ იგულისხმება „დუბლინის გაზეთი“, რომელიც სამშაბათობით და პარასკევობით გამოდიოდა.
¹¹ დიდი ბრიტანეთისა და ირლანდიის დედოფლის ენის გარდაცვალება 1714 წ. აღსონმა დიდის დაგვიანებით აცნობა „პეტრეატორის“ მკითხველს, ამდენად, გამოთქმა „დედოფალი ენი გარდაიცვალა“ უსაშველოდ დაგვიანებული ცნობის აღსანიშნავად იხმარებოდა.
¹² კუბრანი, ნანეტიაა არ იყოს, წარმოშობით იტალიელია.
¹³ ნანეტი დუბლინის ლორდ მერი გახდა 1906 წ.

ასოთამწყობს ანიშნა. ქალაღდი უხმოდ გადააწოდა ჭუჭყიანი მინის ტიხრის ზემოდან.

— კეთილი: გმადლობთ, თქვა ჰაინზმა და წასვლა დააპირა. წინ ბატონი ბლუმში დახვდა.

— ფულის მიღება თუ ვინდათ, მოლარე სწორედ ახლა აპირებს შესვენებაზე გასვლას, თქვა მან, თან ცერი ზურგს უკან გაიშვირა.

— თქვენ ნაიღეთ?

— მნ, თქვა ბატონმა ბლუმმა. თუ იჩქარებთ, კიდევ მიუსწრებთ.

— გმადლობთ, გმადლობთ, თქვა ჰაინზმა. იქნებ მეც მოვასწრო.

სწრაფად გაექანა „ფრიშენ ჯორნელისაკენ“.

სამი შილინგი ვასესხე მიგერის ლუდხანაში. სამი კვირაა. მესამედ ვანიშნე.

როგორ მუშაობს სააკლამო აგანბი

ბატონმა ბლუმმა თავისი ამონაჭერი ბატონი ნანეტის მაგიდაზე დადო.

— ბოდიში, ბატონო მრჩეველო, თქვა მან. ეს განცხადება, იცით... ბატონი კლიტი თუ გახსოვთ?

ბატონმა ნანეტიმ ერთხანს ათვალიერა ამონაჭერი და თავი დააქნია.

— მას უნდა, რომ ივლისში დაიბეჭდოს, თქვა ბატონმა ბლუმმა.

არ ესმის. ნანან. რკინის ნერვები.

მეტრანპაჟმა ფანქარი წაიღო ამონაჭერიაკენ.

— მოითმინეთ, თქვა ბატონმა ბლუმმა. ცოტა შეცვლა სურს. ბატონ კლიტს უნდა, რომ ზემოთ თრი გასაღები იყოს გამოსახული.

რა ჯოჯოხეთური ხმაურია. იქნებ ესმის მე რასაც.

მეტრანპაჟი შემობრუნდა, რათა მოთმინებით მოესმინა, მერე იდაყვი ასწია და ნელა დაიწყო ჭურციკის პიჯაკის ილღიის მოფხანა.

— აი ასე, თქვა ბატონმა ბლუმმა და საჩვენებელი თითები გადააჯვარედინა.

ჯერ ეს აითვისოს.

ბატონმა ბლუმმა თითებით გაკეთებულ ჯვარს თვალი მოაცილა და მეტრანპაჟის გაყვითლებული სახე დაინახა, ალბათ ზაურა თუ სჭირს, და მის უკან დამჯერი მანქანის ლილვები, ქალაღდის უზარმაზარ გრაგნილებს რომ იორვედნენ. ძინგ, ძინგ. ასობით მილი. მერე რას უზამენ? ო, სორცს შეფუთავენ, პარკებს გააკეთებენ: სხვადასხვა გამოყენება, ათას ერთ რამეში.

ოსტატურად სვამდა სიტყვებს გრუხუნსა და გრუხუნს შორის და სწრაფად ხატავდა დაკაწრულ ფიცარზე.

კლიტის პალატა 14

— აი ასე, გამიგეთ? აქ ორი ჯვარედინი გასაღები¹⁵. წრე. აქ სახელი და

14 მენის კუნძულის პარლამენტი ინგლისის პარლამენტს არ ექვემდებარებოდა და ამდენად ირლანდიელებისათვის „პოუშრულის“ (ფიომმართველობის) თავისებური სიმბოლო იყო. იფულისხმება აგრეთვე „კლიტის ძალაუფლება“, უმაღლესი სასულიერო ძალაუფლება, რომელიც მინიჭებული აქვს პაპს, როგორც წმ. პეტრეს მენჯილრეს (იხ. მათე. 16,19: „და მიგენე შენ კლიტენი სასუფუველისა ცითა სანი...“).

15 მენის კუნძულის პარლამენტის ემბლემა.

გვარი ელიგზანდერ კლიტი, ჩაით, ღვინით და სპირტიანი სასმელებით მოვაჭრე. და ასე შემდეგ.

იქნებ არ ღირდეს თავის საქმეს რომ ვასწავლი.

— თქვენ თვითონ უკეთ მოგეხსენებათ, ბატონო მრჩეველო, რაც უნდა. შემდეგ ზემოთ მომრგვალებულად კაპიტელით: კლიტის სავაჭრო პალატა. გასაგებაა? როგორ ფიქრობთ, კარგი აზრია?

მეტრანპაჟმა ხელი ქვედა ნეკნებზე გადაიტანა და წყნარად განაგრძო ფხანა.

— აზრი ასეთია, თქვა ბატონმა ბლუმმა: კლიტის სავაჭრო პალატა. იცით, ბატონო მრჩეველო, მენის კუნძულის პარლამენტი. მინიშნება თვითმმართველობაზე. ტურისტები, იცით, მენის კუნძულიდან. თვალში საცემია, გამიგეთ? შეგიძლიათ დაბეჭდოთ?

ალბათ შემეძლო შევკითხებოდი, თუ როგორ განაითქმის voglio. მაგრამ რომ არ იცოდეს, უხერხულ მდგომარეობაში ჩავაგდებ. უმჯობესია არ ვკითხო.

— ეს შეგვიძლია, თქვა მეტრანპაჟმა. ნახატი თუ გაქვთ?

— შემიძლია ვიშოვო. თქვა ბატონმა ბლუმმა. კილკენის გაზეთში იყო მოთავსებული. იქაც აქვს მაღაზია. ახლავე გავიქცევი და ვკითხავ. ისე რომ შეგიძლიათ მისცეთ ეს და კიდევ პატარა თვალში საცემი რამ როგორც ჩვეულებრივ. უმაღლესი კლასის ფირმა. მოთხოვნილება, რომელიც დიდი ხანია იგრძნობა. და ასე შემდეგ.

მეტრანპაჟი ცოტა ხნით დაფიქრდა.

— შეგვიძლია, თქვა მან. კიდევ სამი თვით გაგვაგრძელოს განცხადების კონტრაქტი.

ასოთამწყობმა სველი ამონაბეჭდი მოუტანა. უხმოდ დაიწყო კითხვა. ბატონი ბლუმი გვერდით იდგა, მუხლუხების ხმამაღალ ძგერას უგდებდა ყურს და რეალებთან მდგარ მღუმარე ასოთამწყობებს შესცქეროდა.

ორთოგრაფიული

მართლწერა კარგად უნდა იცოდეს. კორექტურული ციებ-ცხელება. მარტინ კანინგემს დაავიწყდა დილით მართლწერის თავსატეხი გამოცანა მოეცა ჩვენთვის. უცნაურია, როცა პროგრამა ორი მანით არ იწერება, მმართველს კი მგონი უნდა ორი მანი. მსხალის კი არა მსხლის ნაფცქვენი გალავანის კი არა გალავნის ძირას მარხია. სიაუღელეა. მარხია დასაბნეველ არის.

შემეძლო, ცილინდრი რომ დაიკოსა. გმადლობთ. ძველი ცილინდრის შესახებ კი უნდა მეთქვა რამე, ანდა სხვა რამ. არა, უნდა მეთქვა. ახლა სულ ახალივითაა. მერე შეწეხედა მისი სიფათისათვის.

შხრ. პირველი მანქანის ქვედა დეკამ საკეცი აპარატი გამოაგდო შხრ დაკეცილი გაზეთების პირველი წყებით. შხრ. თითქოს ადამიანურია ეს მისი შხრ ყურადღება რომ მიიქციოს. რაც შეუძლია ცდილობს დაილაპარაკოს. ეს კარიც შხრ ჭრიალებს, თხოულობს მიმხურეთო. ყველაფერი თავისებურად მეტყველებს.

გამოჩენილი სასულიარო პირი — ჩვენი ავტორი

მეტრანპაემა უცებ უკან დააბრუნა ანაბეჭდი და თქვა:

— მოიცათ, სად არის არქიეპისკოპოსის წერილი? უნდა გავიმეოროთ „ტელეგრაფში“. სად არის, რა პქვიან? აქეთ-იქით გაიხედა ხმაურიან მანქანებს შორის, პასუხს ^{პრეზენტაციის} ^{რომ არ გძლე-} ^{ოდნენ.}

— მონქსი, ბატონო? იკითხა ხმამ ჩამომსხმელი ცეხიდან.

— ჰო, სად არის მონქსი?

— მონქს!

ბატონმა ბლუმმა აიღო თავის ამონაჭერი. წასვლას დროა.

— მაშ ნახატს ვიშოვნო, ბატონო ნანეტი, თქვა მან, და დარწმუნებული ვარ თვალსაჩინო ადგილას გაუშვებთ.

— მონქს!

— დიახ, სერ.

სამი თვით გაგრძელება. კარგი გარჯა კი მომიწევს. სცადე, მეტი რა გზა გაქვს. აგვისტოში გაუწვას: კარგი აზრია: ცხენების გამოფენის თვეა. ბოლზ-ბრიჯი. გამოფენაზე ჩამოსული ტურიისტები.

დღის ცვლის უფროსი

საამწყობოში მოხუც კაცს ჩაუარა, წახრილს, სათვალეებიანს, წინსაფრი-ანს. მოხუცი მონქსი, დღის ცვლის უფროსი. რა მასალას არ გაუვლია მის ხელში მთელი სიცოცხლის მანძილზე: სამგლოვიარო განცხადებებს, ლუდხა-ნის რეკლამებს, გაყრის საჩივრებს, ცნობებს წყალში დამხრჩვლების შესა-ხებ. უკვე თავის ზღვარს უახლოვდება. წინდახედული, სერიოზული კაცი, ვფიქრობ ცოტაოდენი თანხაც ექნება გადანახული საღაროში. ცოლი კარგად ამზადებს საჭმელს და ურეცხავს. ქალიშვილი საკერავ მანქანას უზის სასტუმ-რო ოთახში. უბრალო გოგო, არავითარი მიქარეები.

და იყო იგი დღესასწაული პასექისა 16

გზაში შეჩერდა, რომ შეეხედა, თუ როგორ მარჯვედ აწყობდა ასოებს ასოთამწყობი. ჯერ უკუღმა კითხულობს. ამას ჩქარა აკეთებს. უთუოდ რაღაც გამოცდილება სჭირდება. იმენგიდ. კირტაპ. საწყალი მამა თავისი აგადის წიგ-ნით, როგორ მიკითხავდა უკუღმა თითის გაყოლებით. ფესახი. გაისად იერუ-სალიმს 17. ღმერთო ჩემო, ღმერთო ჩემო! და მთელი ეს გრძელი ამბავი იმის

16 პასეჟი (ან ფესახი) — ებრაელთა დღესასწაული იმ დღის მოსაკონად, როცა ისინი ეგვიპტიდან გამოვიდნენ (ის. წიგნი მეორე გამოხვლათა, 13,3: „პრევა მოსე ერსა ნას გახსნენ დღე ესე რომელსა გამოხვედით ქვეყნიოთ ეგვიპტიოთ, სახლისაგან კირთებისა“). პასეჟია დღესასწაულის რიტუალი აღწერილია „აგადის წიგნში“, რომელშიც ებრაელთა სარიტუალო წესების ზეპირი, ხალხური ტრადიციია აღწერილი.

17 პასეჟის ლოცვის დასკვნითი ფრაზა, რომელშიც ებრაელთა სამშობლოში დაბრუნების იმედია გამოთქმული.

შესახებ, რომ გამოვედით ქვეყნით ეგვიპტით, სახლსა შინა კირთებისა ალი-
ლუია. შემაყ ისრაელ აღონაი ელოჰენუ¹⁸. არა, ეს სხვაა¹⁹. მერე თორმეტი
ძმანი. იაკობის ძენი. მერე თიკანი და კატა და ძალი და ჯიხი და წყალი და
შოხეტი და მერე სიკვდილის ანგელოსი კლავს შოხეტს, ის კი კლავს ხოსს, და
ძალი კლავს კატას²⁰. ცოტა არ იყოს და სულელურად ეღერს, სახამ უფრო
ღრმად არ ჩაუკვირდები. სამართლიანობა იგულისხმება, ყველა ყველას კი
კამს²¹. ეს არის ბოლოს და ბოლოს ცხოვრება. რა ჩქარა ასრულებს ამ სამუ-
შაოს. ვარჯიში შეიქმს ოსტატსა. თითქოს თითებით ხედავსო.

ბატონი ბლუმი ღრჭიალა ხმაურიდან დერეფნით კიბეზე გამოვიდა. ახლა
მთელი გზა ტრამვაით ვეთრიო და არ კი დამიხვდეს? უმჯობესია ჯერ დავუ-
რეკო. ნომერი? ციტრონის სახლის ნომერივით. ოცდარვა. ოცდარვა ორმოც-
დაოთხი.

ისევ ის საკონი

კიბეზე დაეშვა. რომელმა დებილმა დაჩხაპნა ეს კედლები ასანთით?
თითქოს ნიძლავზე გაეკეთებინოთ. ზეთის მძიმე სუნია მუდამ სტამბაში. თბი-
ლი წებო ტომთან²², ბეზობლად, იქ რომ ვიყავი.

ცხვირსახოცი ამოიღო და ცხვირზე მიიჭირა. ციტრონლიმონი? აჰ, საპონი
რომ ჩავიდე. ამ ჯიბიდან აღვილად ამომივარდება. ცხვირსახოცს რომ იღებ-
და, საპონი ამოიღო და უკანა ჯიბეში გადაიტანა, ღილით შეიკრა.

რა სუნამოს ხმარობს თქვენი ცოლი? სახლშიც შემეძლო შევლა: ტრამ-
ვაი: რაღაც დამავიწყდა. ჩაცმამდე შემეხედა. არა. აქ არის. არა.

„ინვინგ ტელეგრაფის“ რედაქციიდან უეცარი ხარხარი შემოისმა. ვიცი
ვინც არის. რა ხობდა? წუთით შევირბინო დასარეკად. ეგ ნედ ლამ-
ბერტია.

ჩუმად შევიდა.

¹⁸ „გესმოდინ ისრაელსა უფალი ღმერთი ჩვენი მათლო უფალი არა“ (ძვ. ებრ. იხ. წიგნ. მუხათე მეორე რეჟულია 6,4).

¹⁹ იგულისხმება ლოცვა „შემა“ (სინაგოგის დილისა და საღამოს წარვის ცერემონიის ნაწილი).

²⁰ პასექის დღესასწაულის ბოლოს მღეროდნენ არამეულ სამღერას „ხად ვადია“ — „ერთი თიკანი“ („შოხეტი“ უსაბს, დამკვლელს ნიშნავს). შდრ. ჩვენი „თხამ ვენახი შევამა“.

²¹ ბლუმის ეს მსჯელობა ანალოგიურია ებრაული ენციკლოპედიის შენიშვნისა იმის თაობაზე, რომ „ხად ვადია“ „Jus talionis“-ის („შურისგების სამართალი“) პრინციპის თავისებური ალვეორიული ვერსიაა (იხ. აგრეთვე წიგნი გამოსვლათა, 21, 23—25: „...თვალი თვალისა წილ... კბილისა წილ კბილი... დაწვა დაწვისა წილ, წულუღება წულუღებასა წილ, გვამულება გვემულებასა წილ“).

²² გამოშვებლობა-სტამბა „ელიფანდერ ტომი და კომპანია“ „ფრიშენ ჯორნელის“ გვერდით იყო მოთავსებული.

ერინი, ვარცხლისფერი ზღვის ზურმუხბი 23

— აჩრდილი დადის²¹, ჩემად წასჩურჩულა პირნამცხვარგამტენილმა პროფესორმა მაკჭიუმ ფანჯრის დამტვერილ რაფას.

ბატონი დედალოსი ჯერ ცარიელ ბუხარს მიაშტერდა, შემდეგ — ქველამბერტის დამცინავ სახეს და უკმაყოფილოდ თქვა:

— ღმერთო, შენი სახელის ჭირიმე, ამანაგან კაცს შეიძლება უკანალში გულისამარვა დაემართოს.

ნედ ლამბერტი მაგიდაზე იჯდა და კითხულობდა:

— ანდა შეხედეთ მოჩუხჩუხე ნაკადულის დაკლაკნილ ზოლს, როცა მირბის და მიბუტბუტებს, უნაზესი ზეფირით გაგრილებული, თუმცა კი კლდოვან დაბრკოლებებთან მებრძოლი, ნებტუნის ცისფერი სამფლობელოს ჩქარ ზვირთებისკენ, ხავსით დაფარულ კალაპოტში, ბრწყინვალე მზით გაცისკროვნებული ანდა ჩრდილში, რომელსაც მის ჩაფიქრებულ მკერდზე ტყის გოლიათთა ფოთლოვანი სადგომი აფენს. რას იტყვიტ ამაზე, საიმონ? იკითხა მან გაზეთისა ზემოდან. როგორი ენაა?

— კიდევ ერთი სადღეგრძელო, თქვა ბატონმა დედალოსმა.

ნედ ლამბერტმა სიცილით დაირტყა ნუხლზე გაზეთი და იმეორებდა:

— ჩაფიქრებული მკერდი და ფოთლოვანი საჯდომი. ბიჭო, ბიჭო!

— და ქსენოფონტე გაპყურებდა მარათონს, თქვა ბატონმა დედალოსმა, თან მზერა კვლავ ბუხრიდან სარკმელზე გადაიტანა, და მარათონი გაპყურებდა ზღვას²⁵.

— გეყოთ, დაიძახა პროფესორმა მაკჭიუმ ფანჯრის მხრიდან. აღარ მსურს მაგ სისულელის მოსმენა.

ნამცხვრისა ლოღვნა დაასრულა და, მადაზე მოსული, ახლა მეორე ნამცხვრის სალოდნად მოემზადა.

გულისამარვეი ნაღალფარდოვანება. სიტყვების რახარუხი. ნედ ლამბერტი, როგორც ჩანს, დღეს ისვენებს. ეს დასაფლავება კაცს მთელ დღეს უკარგავს. ამბობენ გავლენიანიაო. მოხუცი ჩეტერტონი, ვიცე-კანცლერი, მისი დიდი ბიძა ანდა მამის დიდი ბიძა. ამბობენ ოთხმოცდაათს უკაკუნებსო. ალბათ მისი ნეკროლოგი დიდი ხანია გამზადებულია. მათ ჯიბრზე ცხოვრობს. შეიძლება ამან თვითონ გაასწროს. ჯონი, ცოტა მიიწიე, ბიძას ადგილი დაუთმე. დიდად პატივცემული ჰეჯიზ აიერ ჩეტერტონი²⁶. ალბათ გაჭირვების ხანს ერთ-ორ

23 უშუალოდ ერინის (ანუ ირლანდიის) მიმართ მსგავსი მეტაფორა გვხვდება ტომას მურის პოეზიაში, ხოლო ინგლისია მიმართ ანალოგიურ გამოთქმას ხმარობს ჯონ გონტი შექსპირის „რიჩარდ მეორის“ მეორე მოქმედების პირველ სურათში.

24 „აჩრდილი დადის“, რა თქმა უნდა, ჰამლეტური ალუზიაა, მაგრამ იგი თეატრალურ და ეურნალისტურ ფარგონად იქცა და ნიშნავს „ხელფასს არიგებენ“. ამბობენ, ეს მოხეტიალე დასას ერთ-ერთი წარმოდგენიდან მოდის, როცა მსახიობებს ხელფასი დაუგვიანესო. თითქოს ჰამლეტის რეპლიკაზე „იქნებ კიდევ გამოიაროს“ — აჩრდილს წამოეძახოს: „არა! უკანასკნელი ადამიანი ვიყო, თუ აჩრდილმა კიდევ გამოიაროს, სანამ ხელფასს არ დაგვიარიგებენ!“

25 ბაირონის „საბერძნეთის კუნძულების“ („დონ ეუანის“ მეშამე სიმღერიდან) ადაპტაცია („მთები ემუყრენ მარათონს და მარათონი ზღვას“).

26 პ. ა. ჩეტერტონი (1820—1910) — ცნობილი ირლანდიელი იურისტი. ერთხანს დუბლინის უნივერსიტეტის წარმომადგენელი პარლამენტში.

მთრთოლვარე ჩეკს გამოუწერს ხოლმე. ერთბაშად გამდიდრდება, ბიძა ფეხებს რომ გაფშოკავს. ალილუია.

— კიდევ ერთი კრუნჩხვა, თქვა ნედ ლამბერტმა.

— რა არის? იკითხა ბატონმა ბლუმმა.

— ციკერონის ამას წინათ აღმოჩენილი ფრაგმენტი, თქვა ბატონმა მაკპიუმ. ჩვენი მშვენიერი სამშობლო.

ბ ა ბ ა ლ გ უ ლ უ ი

— ვისი სამშობლო? თქვა ბატონმა ბლუმმა უბრალოდ.

— ნეტად დროული კითხვაა, თქვა პროფესორმა ლეჟვა-ლეჟვით. თანაც მახვილი უნდა მოდიოდეს სიტყვაზე „ვისი“.

— დენ დოსონის სამშობლო, თქვა ბატონმა დედალოსმა.

— ეს მისი წუხანდელი გამოსვლაა? იკითხა ბატონმა ბლუმმა. ნედ ლამბერტმა თავი დაუქნია.

— ერთი ამას მოუსმინეთ, თქვა მან.

კარი გაიღო და სახელური წელში მოხვდა ბატონ ბლუმს.

— ნაპატივით, თქვა შემოსულმა ჯ. ჯ. ო'მოლოიმ.

ბატონი ბლუმი სწრაფად გადაგა განზე.

— პირიქით, მე ბოდიში, თქვა მან.

— გამარჯობათ, ჯეკ.

— მობრძანდით. მობრძანდით.

— გამარჯობათ.

— როგორ ბრძანდებით, დედალოს?

— კარგად. თავად როგორ ბრძანდებით?

ჯ. ჯ. ო'მოლოიმ თავი გაიქნია.

ს ა მ წ უ ხ ა რ ი ა

ერთ დროს ყველაზე ნიჭიერი იყო ახალგაზრდა ვეჟილებში. ტლეჟისაგან იღევა საწყალი. ეს ავადმყოფური სიყვალე ადამიანის დასასრულს მოწმობს. სული შეუბერე და გაქრება. ნეტავი რა ქარმა მოიტანა. ფული თუ უჭირს.

— ანდა ავძვრებით მთის ერთად შეყრილ მწვერვალებზე.

— შესანიშნავად გამოიყურებით.

— რედაქტორის ნახვა შეიძლება? იკითხა ჯ. ჯ. ო'მოლოიმ, თან შიდა კარისაკენ გაიხედა.

— რა თქმა უნდა, თქვა პროფესორმა მაკპიუმ. ნახვაც და მოსმენაც. თავის სენაკშია ლენეპენთან²⁷ ერთად.

ჯ. ჯ. ო'მოლოი დაბრილ მაგიდასთან მივიდა და ვარდისფერ ფურცლებს²⁸ დაუწყო ფურცვლა.

პრაქტიკამ იკლო. ხელმოცარული. გულის გატეხვა. თამაში. ღირსების საქ-

²⁷ ლენეპენი — „დუბლანელების“ პერსონაჟი (მოთხრობა „ორი რაინდი“).

²⁸ „იენინგ ტელეგრაფის“ გვიანი განცენა ვარდისფერ ქაღალდზე იბეჭდებოდა.

მედ ქცეული ვალები. ქარიშხალს იმკის²⁹, კარგი კლიენტები ჰყავდა ხოლმე დ. და ტ. ფიცჯერალდებისაგან. პარიკები მათი რუხი ნივთიერების გამოსახად ტვინი პირზე აკერიათ, როგორც გლასნევისის ქანდაკებას³⁰. მგონი „გქსპრე-სისათვის“ წერს ხოლმე გებრიელ კონროისთან ერთად. ნაკიბი უზარმაზარი. მაილს კროფორდმა „ინდუპენდენტში“ დაიწყო. სასაცილოა, უფრო უფრო უფრო ნებენ ხოლმე პირს ეს ეურნალისტები, როცა ახალი გაზეთის გამოქვეყნების დატრიალდება. ფლუგერები. არც მწვადს დაწვავენ და არც შამფურს. კაცმა არ იცია, ვის დაეჭვებოდა. ერთი მართალი გგონია, სანამ მეორეს მოუსმენ. ერთმანეთს არ ინდობენ და მერე კი ყველაფერი ავიწყდებათ. მეორე წუთში დაბმაცადებიან.

— აჰ, ერთი ამას უსმინეთ, გეთაყვათ, შეეხვეწათ ნედ ლამბერტა, ანდა ავძვრებით მთის ერთად შეურილ მწვერვალებზე...

— სიტყვების რაზარუხი! წაიბუხლუნა პროფესორმა. გვეყო ეს გუდაფ-შუტობა!

— მწვერვალებზე, განაგრძო ნედ ლამბერტმა, რომლებიც სულ უფრო და უფრო მალლა აღმართულან, რათა სულელები განვიწმინდოთ...

— სჯობდა საკუთარი ენა განეწმინდა, თქვა ბატონმა დედალოსმა. ღმერთო დიდებულო! მერე? იღებს რამეს ამაში?

— განვიწმინდოთ ირლანდიის განუმეორებელი პანორამით, მიუხედავად მისი დიდად ნაქები პროტოტიპებისა სილამაზით განთქმულ სხვა მხარეებში, აქოჩრილი ხეივანებით და გაშლილი ველებით და გაზაფხულის მწვანით აბი-ბინებული საძოვრებით, რომლებიც ჩვენი რბილი, თბილი ირლანდიური ბინდ-ბუნდის გამჭვირვალე ციმციმშია ჩაძირული.

მისი მხოვალიური დორიული დიალექტი

— მთვარე, თქვა პროფესორმა მაკპიუმ. მას დაავიწყდა პამლეტი.

— მთელი თვალსაწიერი შეუბურავს და ველოდეთ სანამ მთვარის გაციკროვნებული დისკო გამოანათებს და თავის ვერცხლისფერ ბრწყინვალე-ბას მოჰფენს არემარეს.

— ო! წაიბიძახა ბატონმა დედალოსმა და უიმედოდ ამოიოხრა, ნებვია, ნებ-ვი! გვეყო, ნედ. წუთისოფელი ისედაც მოკლეა.

ცილინდრი მოიხადა, მოუთმენლად შეუბერა ხშირ ულვაშებს და თმა თი-თებით უელსურად გადაივარცხნა.

ნედ ლამბერტმა გაზეთი გვერდზე გადააგდო და მხიარულად ჩაიხითხითა. ერთი წამიც და პროფესორ მაკპიუს გაუპარსავ შავსათვალებიან სახეზე ჩახ-რინწული საცილი აჭიხვირდა.

— გაფუებული დოსონი! დაიძახა მან.

²⁹ „ვინც ქარს თესავს, ქარიშხალს მოიშვის“ — ბიბლიური წარმოშობის გამოთქმაა (იხ. წინასწარმეტყველება ოსეაი, 8,7): „რამდენო ქარ რუჭნელებას სთესეს და დაქცევა მათი ელის ამათ...“

³⁰ ე. ი. იურისტები ისე ატარებენ პარიკა გონიერების სიმბოლოდ, როგორც ბლუმის მიერ სასაფლაოზე ნანახ ქანდაკებას ვაეთა გული ერთგულების ნიშნად (თავი მეექვსე — „ქაღები“).

ახლა კაია მოსასმენად, როცა დაბეჭდილს უყურებ, მაგრამ ასეთ რამეს რომ უსმენ, ცხელი ღვეზელივით დაქთუთქავს. ერთ დროს საფუნთუშეში მუშაობდა მგონი. ამიტომ ეძახიან გაფუებული დოსონს. კარგად კი მოკალათდა. ქალიშვილი იმ ყმაწვილზეა დანიშნული, გადასახადების საფუძვლადან, ევტომობილით. კარგად მოჩანგლა. ნასპინძლობა. სახლის კარი მუდამ ღია. დიდი ქეიფები. უფერავი მუდამ ამას ამბობდა. კუჭით უნდა მოჩანგლო.

უცებ შიდა კარი გამოიღო და დაეღაჟა, ნისკარტივით წაწვეტებული სახე აფხორილი თანით ოთახში შემოიჭრა. უტიფარი ცისფერი თვალები მიაშტერდა მათ და უხეშმა ხმამ იკითხა:

— რა ნობდა?

— აი მოვიდა თვითმარქვია აზნაური³², საზეიმო ხმით წარმოთქვა პროფესორმა მაკპაემ.

— ოჰ, შე ოხერო ბებრუხანა პედაგოგო! მიაძახა პასუხად რედაქტორმა.

— წამო, ნედ, თქვა ბატონმა დედალოსმა და ქუდი დაიხურა. ანის შემდეგ უსათუოდ უნდა დავლიო.

— დალიო! წამოიძახა რედაქტორმა. წირვამდე სასმელებს არ ყადიან.

— ეგეც სწორია, თქვა ბატონმა დედალოსმა და კარისაკენ გაემართა. წავიდეთ, ნედ.

ნედ ლამბერტი გვერდულად ჩამოცურდა მაგიდიდან. რედაქტორის ცისფერი თვალები ბატონი ბლუმის სახეს წააწყდა, რომელიც ღიმილს დაეჩრდილა.

— მაილზ, შემოგვიერთდებით? იკითხა ნედ ლამბერტმა.

ღირსუხანაშნავ ბროლათა გახსენება

— ჩრდილო კორკის მილიცია! წამოიძახა რედაქტორმა და სწრაფი ნაბიჯით წავიდა ბუხრისაკენ. ჩვენ ყოველთვის ვიმარჯვებდით! ჩრდილო კორკი და ესპანელი ოფიცრები!

— ეგ სად იყო, მაილზ? იკითხა ნედ ლამბერტმა და ფეხსაცმლის წვერებს ჩაფიქრებული მზერა მიაპყრო.

— ოჰაიოში!³³ წამოიყვირა რედაქტორმა.

— ღმერთმანი იქ იყო. დაეთანხმა ნედ ლამბერტი.

გავლისას ჯ. ჯ. ო'ნოლოის წასჩურჩულა:

— თეთრი ცხელების პირველი სტადია. სამწუხარო შემთხვევაა.

31 ვინმე უ. უფერავი ჯონისი მამის ნაცნობი იყო. „ელისეში“ იგი მაკინტოშივით (იხ. მეექვსე ეპიზოდი — „ჰადესი“) მისტიკური უცნობის ფუნქციას ასრულებს.

32 „თვითმარქვია აზნაურის“ სახელით არლანდაის ისტორიაში ცნობილია ვინმე ფრანსის ჰიგინზი (1746—1802), ავანტიურისტი და პოლიტიკურად დამსმენი. რომელმაც აზნაურად გაასალა თავი და ამის წყალობით მისთვის სახურველი ცოლიც იშოვა და „ფრიმენ ჯორნლის“ რედაქტორიც გახდა.

33 „ჩრდილო კორკის მილიცია“, „ესპანელი ოფიცრები“ და „ოჰაიო“ რედაქტორის ავადმყოფური ფანტაზიის ნაყოფი უნდა იყოს.

— ოჰაიო! წამოიყვირა მთრთოლვარე ხმით მისმა წამოჭარხლებულმა მამლაყინწა სახემ. ჩემო ოჰაიო! ³⁴

— ნამდვილი კრეტიკი! ³⁵ თქვა პროფესორმა. გრძელი, მოკლე და გრძელი.

ო, ქნარო ეოლოსისა ³⁶

ქილეტის ჯიბიდან კბილის საწმენდი აბრეშუმის ძაფის კოჭი ამოიღო, მოწყვიტა ძაფი, დაჭიმა და მარჯვედ ჭაატარა აუღერებულ გაუწმენდავ კბილებს შუა.

— ბინგბენგ, ბინგბენგ.

ბატონმა ბლუმმა, რაკილა უღრუბლო ნაპირი ³⁷ დაინახა, კაბინეტისაკენ წავიდა.

— ერთი წუთით, ბატონო კროფორდ, თქვა მან. განცხადების თაობაზე მინდა დავრეკო.

შევიდა.

— საღამოს გამოშვებისათვის სარედაქციო წერილის საქმე როგორ არის? იკითხა პროფესორმა, თან რედაქტორს მიუახლოვდა და მძიმე ხელი მხარზე დაადო.

— რიგზე იქნება, წყნარად თქვა მაილზ კროფორდმა. ნუ ღელავთ. ჯეკს გაუმარჯოს. ყველაფერი რიგზეა.

— გამარჯობათ, მაილზ, თქვა ჯ. ჯ. ო'მოლოიმ, თან ხელი შეუშვა ქალაქდებს და ისინიც რბილად დაეშენენ დასტაზე. დღეს იმ კანადურ თაღლითობაზე თუ იქნება რამე? ³⁸

შიგნით ტელეფონი ჭახჭახებდა.

— ოცდარვა... არა, ოცდა... ოთხი-ოთხი... დიახ.

გამოიცანით ვინ გაიმარჯვებს

ლენეპენი რედაქტორის კაბინეტიდან გამოვიდა „სპორტის“ ანაბეჭდებით.

— ვის სურს დანამდვილებით იცოდეს ვინ აიღებს ოქროს თასს? იკითხა მან. სკიპტრა, მხედარი ო. პედენი.

ანაბეჭდები მაგიდაზე დაჰყარა.

ფეხშიშველა გაზეთის გამყიდველი ბიჭების ჭყიბინი მოახლოვდა და კარი უცებ გაიხსნა.

³⁴ რომელიღაც სიმღერის მოძახილი.

³⁵ კრეტიკი — გრძელი, მოკლე და კვლავ გრძელი მარცვლისაგან შემდგარი ტერფი.

³⁶ ქნარი ირლანდიის ეროვნულ სიმბოლოს წარმოადგენს. ამავე დროს, „ქნარი“ ეურნალისტთა ქარგონზე „კათოლიკე ირლანდიელსაც“ ნიშნავს.

³⁷ „უღრუბლო ნაპირი“ ჰომეროსული სახეა.

³⁸ „ფრიმენ ჯორნელის“ 1904 წლის 17 ივნისის ნომერში მართლაც იყო დაბეჭდილი წერილი ვინმე ზარეცკის მიერ აღძრული საქმის შესახებ იმას თაობაზე, რომ ჯეიმზ როუტი კანადის ყალბ სამგზავრო ბილეთებს ყიდდა.

— ჩუ, თქვა ლენეპენმა. ფეხის სმა მეხმა ³⁹.

პროფესორმა მაკპიუმ უიშისაგან მოკრუნხულ ბიჭუნას საყულოში ჩაავლო ხელი იმ დროს, როდესაც დანარჩენები თავქუდმოგლეჯილი გაცვივდნენ ოთახიდან და კიბეზე დაეშვნენ. ანაბეჭდები ორპირ ქარში ამრიალდნენ, აფარფატდნენ და მაგიდის ქვეშ დაეშვნენ.

ერეკენული

— მე არა, სერ. მე იმ დიდმა ბიჭმა შემომავლო, სერ ⁴⁰...

— გააგდეთ გარეთ და კარი დახუროთ, თქვა რედაქტორმა. პირდაპირ ქარიშხალია.

ლენეპენმა იატაკზე ანაბეჭდებს მოქუჩება დაუწყო, თან ბუზლუნებდა, ორჯერ რომ დაიხარა.

— დოღის სპეციალურ ნომერს ველოდებოდით, სერ, თქვა გაზეთების დამტარებელმა ბიჭმა. პეტ ფარელმა შემომავლო, სერ.

ორ სიფათს მიაშვირა თითი, კარის იქიდან რომ იჭყიტებოდა.

— იმან, სერ.

— გაეთრიე, უხეშად თქვა ბატონმა მაკპიუმ.

ბიჭი ხელისკვრით გარეთ გააგდო და კარი მიაჯახუნა.

ჯ. ჯ. ო'მოლოი ხმაურით ფურცლავდა დასტას, თან ბუტბუტებდა, ეძებდა:

— გაგრძელება მეექვსე გვერდზე, მეოთხე სვეტში.

— დიახ... „ინვინგ ტელეგრაფიდან“ ვრეკავ, ტელეფონზე ლაპარაკობდა ბატონი ბლუმი კაბინეტში. უფროსი ბრძანდებით...? დიახ, „ტელეგრაფიდან“... სად?... აჰა! რომელ აუტციონსზე?... აჰა! მესმის... კეთილი ვიპოვი.

ხლევა შეჯახება

ზარი კვლავ აწკარუნდა, ყურმილი რომ დადო. სწრაფად გამოვიდა და შეეჯახა ლენეპენს, რომელიც მეორე ამონაბეჭდს ებრძოდა.

— Pardon monsieur ⁴⁰, თქვა ლენეპენმა, წამით მოეჭიდა მას და დაიმაწყა.

— ჩემი ბრალია, თქვა ბატონმა ბლუმმა ისე, რომ გამონთავისუფლება არ უცდია. გატკინეთ? მეჩქარება.

— მუხლი, თქვა ლენეპენმა.

კომიკური გამომეტყველება მიიღო და დაიგმინა, თან მუხლს იზეღდა.

— წლების დაგროვება.

— ბოდიში, თქვა ბატონმა ბლუმმა.

კარისაკენ წავიდა, გამოაღო და შეჩერდა. ჯ. ჯ. ო'მოლოიმ დასტის შიშვე ფურცლები გადაშალა. ორი გამკვივანი ხმა, პირის გარმონიკისა, ყრუდ გაისმა ცარიელ დერეფანში კიბეებზე ჩამომჯდარი გაზეთის დამტარებელი ბიჭებისაგან.

უმაჯობრდელი ბიჭები ვართ,
გულადნი და მკლავმაგარნი.

³⁹ ანაგრამა გამოთქმისა „ფეხის სმა მეხმა“.

⁴⁰ „ბოდიში, ბატონო“ (ფრ.).

გადის გლუმი

— ბაჩელორ უოკში მივრბივარ, თქვა ბატონმა ბლუმმა, კლიტის რეკლამის თაობაზე. მინდა მოვითავსო. მითხრეს იქ არისო, დილონისას.

ერთ წამს ყოყმანით შეხედა მათ სახეებს. რედაქტორმა მისწერა რომ მიყრდნობოდა და თავი ხელზე დაეყრდნო, უცებ ხელები გაშალა.

— მიბრძანდით! თქვენს წინაშეა მთელი ქვეყანა! ⁴¹

— წაშში დავბრუნდები, თქვა ბატონმა ბლუმმა და სწრაფად გავიდა.

ჯ. ჯ. ო'მოლოიმ ხელიდან გამოართვა ლენეპენს ანაბეჭდები და კითხვა დაუწყო, თან ერთმანეთისაგან შებერვით აცალკევებდა, უსიტყვოდ.

— მიიღებს მაგ რეკლამას, თქვა პროფესორმა, თან შავჩარჩოიან სათვალიდან ფანჯარაში იყურებოდა. ერთი შეხედვით როგორ მისდევნ ეს ყურუმსალი ბიჭები.

— აბა, სად? დაიძახა ლენეპენმა და ფანჯარას ეცა.

მუხის პროცესია

ორავენი ღიმილით უცქეროდნენ ფარდის ზემოდან გაზეთების დამტარებელი ბიჭებას გუნდს, ბატონ ბლუმს კუნტრუშით რომ მისდევდა, თეთრ ზიგზაგებად ნიაეზე, სასაცილო ფრანი, კუდზე თეთრი ბაბთებით.

— ერთი შეხედვით იმ სალახანას, რაებს სჩადის მის ზურგს უკან, ვაგიუდები. ო, აღარ შემოიძლია! სიარულს როგორ აჯავრებს.

ჯამბაზურად წააცეკვა მახურკა, სრიალ-სრიალით გასცდა ბუხარს, მივიდა ჯ. ჯ. ო'მოლოისთან, რომელმაც გაშვერილ ხელებში ანაბეჭდები ჩაუდო.

— რა ხდება? თქვა შენკრთალმა მაილზ კროფორდმა. ის ორნი სადღა წავიდნენ?

— ვინ? თქვა პროფესორმა და მოტრიალდა. აქვე ოვალისთან გავიდნენ თითო ტიქის დასაღვევად. პედი ჰუპერიც იქ არის ჯეკ პოლთან ერთად. წუხელ ჩამოვიდნენ.

— მაშ წავიდეთ, თქვა მაილზ კროფორდმა. ჩემი ქუდი სად არის?

კაბინეტში კუნტრუშით შევიდა, პიჯაკი შეიხსნა, გასაღებები ააყლარუნა ფილეტის ჯიბეში. ფლარიელური გაუდიოდათ ჰაერში და ხეზე მირტყნისას, უჭრებს რომ კეტავდა.

— საქმე კარგად მიუდის, თქვა პროფესორმა მაკპიუმ ხმადაბლა.

— ჩანს, რომ ასეა, თქვა ჯ. ჯ. ო'მოლოიმ და ჩაფიქრებულმა პორტსიგარი ამოიღო ბუტბუტით, მაგრამ ყოველთვის ისე როდია, როგორც ჩანს. ასანთი ვისა აქვს?

41 ასეთი ჩვეულებრივი ფრაზის ინტონაციური ფერადობაც კი კლასიკურ რემინისცენციასთან არის დაკავშირებული (ბაირონი, მილტონი). ე. ი. ეს არის სტილისტური პაროდირების გამოძახილი და არა ჯოისის ორაგინალური ფრაზეოლოგია. მილტონის „დაკარგული სამოთხე“, მაგალითად, თავდება სიტყვებით „...ვადამლილიყო მათ წინაშე მთელი ქვეყანა...“ (თარგმ. ვ. ჭელიძისა).

სიგარეტი შესთავაზა პროფესორს და თვითონაც აიღო ერთი. ლენეპენმა სწრაფად გაპკრა ასანთი და სათითაოდ მოაკიდებინა ყველას. ჯ. ჯ. ო'მოლოიმ კვლავ გახსნა თავისი პორტსიგარი და შესთავაზა.

— მერსი თქვენა, თქვა ლენეპენმა და სიგარეტი აიღო. რედაქტორი თავისი კაბინეტიდან გამოვიდა, ხალის ჟუდი გვერდზე პქონდა მოგდებული. წამღერებით წარმოთქვა, თან თითი ნიაშეირა პროფესორ მაკპიუს:

ცდუნება იყო სახელი და პატივი დიდი და იმპერიამ გულა შენი მოინადირა 42.

პროფესორი დაიძანჭა და გრძელი ტუჩები მოკუმა.

— აბა, რასა იქმ, შე თხერო ძველო რომის იმპერიაგ? თქვა მაილზ კროფორდმა.

მან გახსნილი პორტსიგარიდან სიგარეტი ამოიღო. ლენეპენმა სწრაფად გრაციოზულად მოაკიდებინა ცეცხლი და თქვა:

— ისწინეთ ჩემი ცინცხალი გამოცანა!

— Imperium romanum⁴³, რბილად თქვა ჯ. ჯ. ო'მოლოიმ, ეს უფრო კეთილშობილურად უღერს, ვიდრე ბრიტანული ან ბრიქსტონული⁴⁴. ეს სიტყვა ცეცხლში ჩაგდებული ქონივითაა.

მაილზ კროფორდმა გამშაგებით გააბოლა ჰერისაკენ.

— ზუსტია, თქვა მან. ქონი ჩვენ ვართ. თქვენ და მე ვართ ცეცხლში. ჯოჯოხეთის გენაში ჩავარდნილი თოვლის ფაფქის შანსიც კი არა გვაქვს.

დიღეაშულაგ კველი რომისა 45

— მომითმინეთ, თქვა პროფესორმა მაკპიუმ და დინჯად ასწია ორი ბრწყალიანი ტორი. სიტყვებმა არ უნდა აგვირიოს გზა-კვალი, სიტყვების ხმოვანებამ. ჩვენ ვგულისხმობთ რომს, იმპერიულს, იმპერატორულს, იმპერატიულს.

მეტყველი ხელები პერანგის გაცრეცილი დალაქაეებული მანქეტებიდან გამოპყო. ერთხანს დუმდა.

— როგორი იყო მათი ცივილიზაცია? ვრცელი, ვაღიარებ: მაგრამ ბილწი. კლოაკები: კანალიზაცია. ებრაელებმა უდაბნოში და მთის წვერზე განაცხადეს: „აქ გვიწერია ყოფნა. აღვუშენოთ ტაძარი იეპოვას“⁴⁵. რომაელმა ინ-

42 სიტყვები ირლანდიელი კომპოზიტორის მაიკლ უილიამ ბელფის (1808—70) ოპერიდან „კასტილია ვარდი“.

43 „რომაელი იმპერია“ (ლათ.).

44 ბრიქსტონი — ლონდონის გარეუბანი, რომელიც საუკუნის მიჯნაზე ინდუსტრიული სამყაროს მონოტონური მანქანური ყოფია თავისებურ სიმბოლოდ ითვლებოდა.

45 პწყარი ედგარ პოს ლექსიდან „ელენეს“.

46 ბიბლიაში შესატყვისი ადგალი არ ნოიბებნება. აქ უმაღ განზოგადებულია ებრაელთა რწნენა, რომ ტაძრია აგებით უნდა აღინიშნოს ახალი მიწის მოპოვება თუ ტყვეობიდან თავია დაღწევა. იხ. მაგალითად მათე, 17,4: „მიუგო პეტრე და პრქუა იესოს: უფალო, კეთილ არს ჩუენდა აქა ყოფია, და თუ გნებავა, ექმნეთ აქ სამ ტაღავარ: ერთი შენდა, ერთი მოსესა და ერთი ელიასა“.

გლისელივით, რომელიც მის გზას ადგია, ყოველ ნაპირზე, სადაც კი ფეხი შედგა (ჩვენს ნაპირზე არასოდეს შემოუდგამა⁴⁷), თან მხოლოდ მისი კლოაკალური აკვიატება⁴⁸ მიიტანა. ტოგაში გახვეული მიმოიხედავდა და იტყოდა: „აქ გვიწერია ყოფნა. ავაგოთ ვატერკლოზეტი“.

— და აკი ასეც იტყეოდნენ, თქვა ლენეპენმა. ჩვენი ძველი ანტიკური წინაპრები, როგორც გინესის პირველ თავში ვკითხულობთ, მხოლოდ ნაკადულების მოტრფიალენი იყვნენ⁴⁹.

— ისინი ბუნებით ჯენტლმენები იყვნენ, წაიბუტბუტა ჯ. ჯ. ო'მოლოიმ. მაგრამ ჩვენ გვაქვს აგრეთვე რომაული კანონმდებლობა.

— და პონტიუს პილატეა წინასწარმეტყველი მისი⁵⁰, წარმოთქვა პროფესორმა მაკპიუმ.

— ბარონ პელესის ამბავი თუ იცით? იკითხა ჯ. ჯ. ო'მოლოიმ. ეს მოხდა უნივერსიტეტის სამეფო წვეულებაზე. ყველაფერი კარგად მიდიოდა...

— ჯერ ჩემი გამოცანა, თქვა ლენეპენმა. მზად ხართ?

ბატონი ო'შედენ ბერკი, მაღალი, ხელით ნაქსოვ ბრწყინვალე ირლანდიულ ტვიდის კოსტიუმში გამოწყობილი შემოვიდა დერეფნიდან. მას შემოკყვა სტივენ დედალოსი, რომელმაც შემოსასვლელში ქუდი მოიხადა.

— Entrez, mes enfants!⁵¹, წაილაპახა ლენეპენმა.

— მოვუძღვები მთხოვნელს, გალობის კილოთი თქვა ბატონმა ო'შედენმა. სიჭაბუკე გამოცდილების წინამძღვრობით ეახლება სახელოვნებას.

— გამარჯობათ, თქვა რედაქტორმა და ხელი გაიწოდა. შემობრძანდით. მამათქვენი ახლახან გავიდა.

? ? ?

ლენეპენმა ყველას გასაგონად თქვა:

— სიჩუმე! სადაური ვარდი გვაგონებს ოპერას? იფიქრეთ, ასწონ-დასწონეთ, გამოიცანით, მიპასუხეთ.

სტივენმა დაბეჭდილი ფურცლები მიაწოდა, თან სათაურზე და ხელმოწერაზე მიუთითებდა.

— ვისია? იკითხა რედაქტორმა.

ცოტა მოხეული აქვს.

— ბატონი გერეტ დიზის, თქვა სტივენმა.

— ოჰ, ეს ბებრუჩანა მაწანწალები, თქვა რედაქტორმა. ეს ვინ მოახია? რა მოუვიდა?

მეთრ ქარიშხლიან აფრებით
სამსრეთის ცაზე გაკრული

47 რომაელებს არლანდიამდე მალწევის საკითხი დღემდე სადისკუსიოა. ყველაზე გავრცელებული ვარაუდია, რომ მათ არლანდიის ნაპირზე ფეხი არ შეუდგამთ.

48 „კლოაკალური აკვიატება“ პერბერტ უელსის (1866—1946) გამოთქმაა, რომელიც მან ესმარა თვით ჯონის მიმართ 1917 წ.

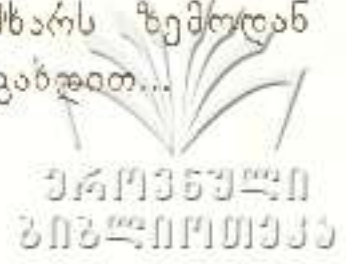
49 ლუდის ცნობილი მწარმოებლის გინესის გვარს ღშირად ხუმრობით იგივედნენ „გენეზისტან“ („დაბადებასთან“), რაც მრავალრიცხოვანი ანეკდოტების თენა იყო დუბლინში.

50 პაროდია მუსულმანთა ცნობილი დებულებისა: „არა არს ღმერთი თვინიერ ალაჰისა და მუჰამედი წინასწარმეტყველი მისი“. მაკპიუს შესატყვისი ბრორომაული დებულება იქნებოდა: „არა არს სამართალი თვინიერ რომაულსა და პონტიუს პილატე წინასწარმეტყველი მისი“.

51 „შემობრძანდით, ჩემო ყმაწვილებო“ (ფრ.).

ჩემს საკონსულად მოფრინავს
ვაშაბი ფერდარგული 52.

— გაპარჯობათ, სტივენ, თქვა პროფესორმა, თან მხარს ზემოდან ჩაიჭყიტა. ციმბირის წყლული? თქვენ შემთხვევით ხომ არ გახლართ...
ხარისშემწე ბარდი 53.

დავიდარაბა ცნობილ რესორანში

— გაგაპარჯოთ, სერ, უპასუხა სტივენმა და გაწითლდა. ჩემი წერილი არ გახლავთ. ბატონმა გერეტ დიზიმ მოხოვა, რომ...

— ო, ვიცნობ, თქვა მაილზ კროფორდმა, მის ცოლსაც ვიცნობდი. იმისთანა ტარტაროზი ღმერთს სხვა არ გაუჩენია. აი იმას კი, მე და ჩემმა ღმერთმა, ნამდვილად ჭირდა ციმბირის წყლული! როგორ მიასხა მომტანს ცხვირპირში წვნიანი „ვარსკვლავსა და წვივსაკრავში“, ოპოპო!

ქალმა მოუტანა ქვეყნიერებას ცოდვა. ელენესათვის, მენელაოსის გაქცეული ცოლისათვის, ათი წელი ბერძნები. ორუტკი, ბრეფნის პრინცი 54.

— ჭვრივია? იკითხა სტივენმა.

— მაშ, ჩაღისა 55, თქვა მაილზ კროფორდმა, თან მანქანით ნაბეჭდს თვალი ჩააყოლა. იმპერატორის ცხენები. ჰაბსბურგები. ირლანდიელმა სიკვდილს გადაარჩინა ვენის მისადგომებთან. არ დაგავიწყდეთ! მაქსიმილიან კარლ ოდონელი, გრაფ ფონ ტირკონელი ირლანდიაში 56. თავიანი მემკვიდრე გაგზავნა, მეფისათვის ავსტრიის ფელდმარშლობა რომ ებოძებინა 57. ერთ მშვენიერ დღეს საქმე აირ-დაირევა. მინდვრის ბატები 58. ო, ყოველ წუთს შესაძლებელია. ეს არ დაივიწყოთ!

— ჯერ კიდევ საკითხავია, საერთოდ ხომ არ დაავიწყდა? თქვა ჯ. ჯ. ონოლოიმ, თან ხელში ცხენის ნაღის პრესპაპიეს ატრიალებდა. პრინცივბის გადარჩენისთვის მადლობას თუ გეტყვიან.

პროფესორი მაკპიუ მოუტრიალდა.

— და თუ არ დაავიწყდა? თქვა მან.

— მე გეტყვით როგორ იყო, დაიწყო მაილზ კროფორდმა. ერთ მშვენიერ დღეს ერთმა უნგრელმა 59.

52 დაგლაა შაილის (1850—1949) ლექსის სტივენისეული ვარიანტი, რომელიც ჯერ კიდევ რომანის შესამე ეპიზოდშია ნახსენები.

53 მეორე თავში („ნესტორი“) სტივენი გაიფიქრებს — ბაყ მალივანი ხარისშემწე ბარდს შემარქმევს ციმბირის წყლულის შესახებ დაწერილი წერილისათვის ზრუნვის გამო.

54 დედალისი იხსენებს დიზიანთან საუბარს რომანის მეორე ეპიზოდში.

55 „ჩაღის ჭვრივა“ ვითომ ჭვრივს ეტყვიან.

56 ეს ბუნდოვანია ადგილია. კომენტატორები ვერ შეთანხმებულან. თუ ზუსტად რას და ვის გულისხმობს ჯოისი, თუმცა კი ავსტრიაში დასახლებული ოდონელების ოჯახის ერთი წევრი ტირკონელის გრაფი მართლაც მნიშვნელოვან როლს ასრულებდა შვიდწლიან ომში.

57 ედუარდ მემკვიდრე ავსტრიის იმპერატორს ინგლისის არმიის ფელდმარშლობა უბოძა, ხოლო იმპერატორმა საპასუხოდ თავისი მემკვიდრის ხელით მან ავსტრიის ფელდმარშლის სამკერდე ნიშანი გაუგზავნა.

58 მინდვრის ბატებს ირლანდიელ ემიგრანტებს უწოდებდნენ.

59 არსებობს ვარაუდი, თითქმის კროფორდი პირველი მათგანი ომის დაწყებას წინასწარმეტყველებს (იგულისხმება 1914 წლის 28 ივნისს ავსტრია-უნგრეთის მთავრის ფრანც ფერდინანდის მკვლელობა სერბიელი ნაციონალისტის მიერ).

წ ა ბ ე ა უ ლ ი ს ა მ ე ა ე ბ ი
მ ო ხ ს ე ნ ე ა უ ლ ი ა კ ა თ ი ლ უ მ ო გ ი ლ ი მ ა რ კ ი ზ ი

— ჩვენ მუდამ ლოიალური ვიყავით წაგებული საქმეებისადმი, თქვე პროფესორმა. წარმატება ჩვენთვის ინტელექტისა და წარმოსახვის უწყვეტი უდრის. ჩვენ არასოდეს არ ვყოფილვართ ლოიალური წარმატებულთა მიმართ. ჩვენ მათ ვემსახურებით. მე ვასწავლი უხეშ ლათინურს. მე ვლაპარაკობ იმ ერის ენაზე, რომლის გონიერულობის უმაღლესი მიღწევაა აფორიზმი: დრო ფულია⁶⁰. ნატერიალური ბატონობა. Dominus!⁶¹ ღმერთო! სად არის სულიერობა? დიდო იესო ქრისტე! დიდო ლორდო სოლზბერა⁶². სავარძელი უესტენდის კლუბში. სამაგიეროდ ბერძნული!

KYRIE ELEISON ⁶³

სინათლის ღიმილმა გაუნათა შავჩარჩოიანი თვალები და გრძელი ტუჩები კიდევ უფრო დაუგრძელა.

— ბერძნული! თქვა მან კიდევ ერთხელ. Kyrios! გაბრწყინებული სიტყვა. ხმოვნები, რომელთა შესახებ სემიტსა და საქსონელს წარმოადგენა არა იქვს⁶⁴. Kyrie! ინტელექტის გამონათება. მე ბერძნულს უნდა ვასწავლიდე, გონის ეხას. Kyrie eleison! მეკლოზეტე და ჩეკლოაკე ჩვენი სულის ბატონები ვერასოდეს იქნებიან. ჩვენ ევროპის კათოლიკური რაინდობისა და სულის იმპერიის ვასალები ვართ, რომელიც ტრაფალგართან დაეცა⁶⁵ და არა imperium-ისა, რომელიც ათენის ფლოტთან ერთად ჩაიძირა ეგოსპოტამოსთან⁶⁶. დიახ, დიახ. ისინი დაიღუპნენ. პიროსმა, მისნის ნათქვამით შეცდენილმა, უკანასკნელად სცადა დაებრუნებინა საბერძნეთისათვის მისი ბედი⁶⁷. წაგებული საქმისადმი ლოიალური.

60 ჯოსის ჩვეული პრონია: მისი გმირი, რომელიც ბერძნების უპირატესობას ამტკიცებს რომაელების წინაშე, პრაქტიციზმის გამოხატვულ გამოთქმას შეედომით რომაელებს შიამურს, თუმცა იგი არისტოტელეს მოწაფეს თეოფრასტეს ეკუთვნის (ახალ დროში გამოთქმა „დრო ფულია“ პოპულარული გახდა ბენჯამინ ფრანკლინმა 1748 წ. თავის „ჩრევაში ახალგაზრდა ვაჭრებისადმი“).

61 „უფალი“ (ლათ.).

62 რობერტ ბრთერ ტოლბოტ გესკოინ სესილი, სოლზბერას მესამე მარკიზი (1830—1903), ინგლისის ელსერვატორთა პარტიის ლიდერი, პრემიერ-მინისტრი. იგი თავისებური ანტი-ქრისტე იყო ირლანდიელთათვის, რადგან სასტიკად ილაშქრებდა მათი ეროვნული დამოუკიდებლობის წინააღმდეგ.

63 „უფალო შეგვიწუღე“ (ბერძნ.).

64 ბერძნული წარმოთქმის ირგვლივ წარმოებული დიდი ხნის დავას გამოძახალი, რომელმაც განსაკუთრებულად მძაფრი სახე მიიღო ოქსფორდში 1905—6 წ.წ.

65 ესპანეთის სამხრეთ-დასავლეთით ტრაფალგართან ინგლისის ფლოტმა 1805 წ. 21 ოქტომბერს დაამარცხა საფრანგეთისა და ესპანეთის გაერთიანებული ფლოტი. ამ ბრძოლაში დაიღუპა აღმირალი ნელსონი.

66 იგულისხმება სპარტანელთა გამარჯვება ათენელებზე 405 წ. ძვ. წ. აღ., რასაც პელოპონესის ომის დამთავრება და ათენის დაცემა მოჰყვა.

67 არგოსზე თავდასხმის დროს პიროსმა ბაზრის მოედანზე წახა ერთმანეთთან საბრძო-

ნათ მოსცილდა და ფანჯრისაკენ წავიდა.

— ისინი ბრძოლაში მიდიოდნენ, თქვა ბატონმა ო'შედენ ბერკმა უხალისოდ, მაგრამ მუდამ ეცემოდნენ⁶⁸.

— ვაჰშე! ლენეჰენმა წაუტირა დაბალ ხმაზე. აგურის გულისათვის, *matinée*-ს⁶⁹ მეორე ნახევარში რომ დრუხეს. საბრალო, საბრალო, საბრალო პიროსი!

შემდეგ სტივენის ყურთან წაჩურჩულა:

ბიზ-ლიწოთეკა

ლენეჰენის ლიხარიკი⁷⁰

ბლენძია მაკჰალ — ეტალონი ხალას ნიჭისა,
შავი სათვალე უყვითა ებონიტისა,
გაორებელი რაკა აქვს კერეტა,
რისთვის ატარებს სათვალეს ნეტა,
თუ ვერაფერი გაუგია ცოც და მიწისა?

სალუსტას⁷¹ გამო გლოვათ, ამბობს მალიგანი. დედამისს ძალლივით აღმობდა სული.

მაილზ კროფორდმა ფურცლები გვერდითა ჯაბეში ჩაიჩარა.

— ყველაფერი მოგვარდება, თქვა მან. დანარჩენს შერე წავიკითხავ. ყველაფერი მოგვარდება. ლენეჰენმა პროტესტის ნიშნად ხელები გაასაგსავა.

— ჩენი გამოცანა! თქვა მან. საღაური ვარდი გვაგონებს ოპერას?

— ოპერას? თვით ბატონ ო'შედენ ბერკის სფინქსის სახე იქცა გამოცანად.

ლენეჰენმა სიზარულით განაცხადა:

— კასტილიური. გამიგეთ? „კასტილიის ვარდი“.

მან ოდნავ წაჰკრა ბატონ ო'შედენ ბერკს ფერდში. ბატონი ო'შედენ ბერკი წატორტმანდა და გრაციოზულად დაეყრდნო თავის ქოლგას, ეითომ ცუდად ვარო.

— მიშველეთ! ამოიოხრა მან. ძლიერ სისუსტეს ვგრძნობ.

ლენეჰენი ცერებზე შედგა და მოშროალე ანაბეჭდები სწრაფად დაუფრი-
ალა.

პროფესორმა დასტებს შემოუარა და ხელი მოუთათუნა სტივენისა და ბატონ ო'შედენ ბერკის ხალვათად შეკრულ ჰალსტუხებს.

ლოდ გამზადებული მგლისა და ხარის სპილენძის ქანდაკება, რამაც მას მისნის ნათქვამი გაახსენა, რომ თითქოს იგი დაიღუპებოდა, როცა ხართან მეზობლ მგელს ნახავდა. პიროსს თავნარი დაეცა და მან უკან დახვეა ბრძანა. ამას მოჰყვა არეულობა, რომლის დროსაც დაიღუპა პიროსი.

⁶⁸ იეიტსის ლექსის რემინისცენცია.

⁶⁹ „დილა“ (ფრ.). იხმარება „დილის სპექტაკლია“ მნიშვნელობით.

⁷⁰ ლიხარიკი — მკაცრი პოეტური ფორმის სახუმარო ლექსი, რომელშიც ჩვეულებრივ გარათმუღია პირველი, მეორე, მესამე გრძელი სტრიქონი და მესამე და მეოთხე მოკლე სტრიქონი.

⁷¹ სალუსტი (26—35 ძვ. წ. აღ.) რომაელი ისტორიკოსი, კეისრის მომხრე.

— პარიზი უწინ და ახლა, თქვა მან. კომუნარებს გავხარო.
 — იმ ბიჭებს, ბასტილია რომ დაანგრავს, წყნარი დიცივნით თქვა ჯ. ჯ. ო'მოლოთიმ. ან იქნებ თქვენ ორმა მოკალით ფინეთის გენერალ-გუბერნატორი? კაცი რომ შეგხედავთ, თითქოს მართლაც თქვენი ნახელავი იყოს. გენერალი ბობრიკოვი⁷².

უ რ ი ვ ნ ე უ ლ ი
 ბ ი ბ ლ ი რ ი თ ე ჯ ა

თ ა ვ ყ რ ი ლ ო ბ ა

— ჩვენ მხოლოდ ვაპირებდით ამას, თქვა სტივენმა.
 — ტალანტების თავყრილობა, თქვა მაილზ კროფორდმა. სამართლის-მცოდნეობა, კლასიკური ფილოსოფია...
 — დოდი, ჩართო ლენეჰენმა.
 — ლიტერატურა, პრესა.
 — ბლუმიც რომ აქ იყოს, თქვა პროფესორმა. რეკლამის კეთილშობილი ხელოვნება.
 — და მაღამ ბლუმი, დასძინა ბატონმა ო'შედენ ბერკმა. ვოკალური ხელოვნების მუზა. დუბლინის პრიმა ფავორიტი.
 ლენეჰენმა ხმამაღლა ჩაახველა.
 — კმ! თქვა მან ძალიან ჩუნიად. ო, სუფთა ყლუბის ერთი ჰაერი⁷³. პარკში გავცივდი. ალაყაფის კარები ღია იყო.

თ ა ვ ე ნ შ ა გ ი კ ლ ი ა თ ი

რედაქტორმა სტივენს ნერვიული ხელი დაადო მხარზე.
 — მინდა რამე დამიწეროთ, თქვა მან. რაიმე გემრიელი. თქვენ შეგიძლიათ. სახეზე გამჩნევთ. ჭაბუკურ ლექსიკონში⁷⁴...
 სახეზე გამჩნევთ. თქვენს თვალეზში ვხედავ. ზარმაცო უქნარა სიმულანტო⁷⁵.
 — ციმბირის წყლული! წამოიძახა რედაქტორმა დამცინავი ხმით. ნაცი-

72 ფინეთის გუბერნატორი მართლაც იმ დღეს 1904 წლის 16 ივნისს მოკლა ფინელმა არისტოკრატმა იუჟინ შაუჰანსმა. ჯოისი, როგორც ყოველთვის, ცდილობს ისტორიული რეალის „ნამდვილობას ეფექტი“ გამოიყენოს: ბობრიკოვი მოკლეს დილის 11 საათზე, დუბლინის გაზეთის რედაქციაში კი ეს ამბავი რამდენაღე საათის შემდეგ ჩააღწევდა (რაკალა პელსინკისა და დუბლინის დრო განსხვავებულია, ეს ადვალდი დასაშვებია, მათ უფრო, რომ მაგავსი მოკლე ცნობა იმ საღამოს მართლაც გამოქვეყნდა დუბლინის „ივნიგ ტელეგრაფში“).

73 ოსტუნჯობის ცდა წინადადებაში სიტყვების გადანაცვლებით (უნდა ყოფილიყო: „სუფთა ჰაერის ერთი ყლუბი“).

74 ჭაბუკურ ლექსიკონში არ მოიპოვება იგივე სიტყვა, როგორცია დამარცხებო, ამბობს ელუარდ ბულვერ-ლიტონის ერთ-ერთი პიესის პერსონაჟი.

75 სტივენის ცნობაერებაში გაიღვებს ჯოისის სხვა ნაწარმოების სიუჟეტურა მოტივი: „მხატვრის პორტრეტში“ მოთხრობილია ეპიზოდი, როცა სტივენი სკოლაში ვერ წერს თხზულებას იმას გამო, რომ სათვალე გაუტყდა და მასწავლებელი კი „სიმულაციისათვის“ გართობგავს.

ონალისტთა დიდი თავშეყრა ბორის-ინ-ოსორიში⁷⁶. მიქარვა! მკითხველის და-
შინება. მიეცით რაინე გემრიელი. ყველანი შიგ მოგვათავსეთ, ღებლახვროს
ეშმაკმა. მამაღმერთი და სული წმიდა და ჯეიკს მაკკართი⁷⁷.

— ჩვენ ყველა გონებრივი საზრდოს მიმწოდებელნი ვართ, თქვა ბატონ-
მა ოშედენ ბერკმა.

სტივენმა თვალი გაუსწორა თავხედ შემოხედვას.

— მას უნდა პრესბანდაში ჩაგითრიოთ, თქვა ჯ. ჯ. ოშოლოიმ.

დიდი ბელაჰერი⁷⁸

— თქვენ შეგიძლიათ, გაიმეორა მაილზ კროფორდმა, თან ხელი მაგრად
მოუჭირა ხელზე. მოითმინეთ. ჩვენ დამბლას დაემართებთ ევროპას, როგორც
იგნაციუს გელაპერი იტყოდა ხოლმე, როცა უმუშევარი დაყოლობდა და ბი-
ლიარდის მარკერად იყო კლერენსის ოტელში. გელაპერი, აი ეს იყო ნამდვი-
ლი ეურნალისტი. კალამიც იმას უჭრიდა. იცით, როგორ გაიკეთა კარიერა?
გიაშობთ. ეს ეურნალისტობის ბრწყინვალე ნიმუში გახლდათ. ოთხმოცდა-
ერთში, ექვს მაისს, უძლეველთა დროს, მკვლელობა ფენიქსის პარკში, თქვენს
დაბადებამდე, თუ არა ეცდები. გაჩვენებთ.

გვერდზე ჩაუჭროლა მათ და ეცა დასტებს.

— აი, ნახეთ, თქვა მან და მობრუნდა. „ნიუ იორკ უორლდმა“ ტელეგრა-
ფით მოითხოვა სპეციალური ნომრისათვის. გახსოვთ?

პროფესორმა მაკპიუმ თავი დაუკრა.

„ნიუ იორკ უორლდი“, თქვა აღელვებულმა რედაქტორმა და ჩალის ქუ-
დი კეფაზე გადაიწია. სად მოხდა მკვლელობა. ტიმ კელი, ან კევენეგი-მეთქი,
ჯო ბრედი და სხვები. სადაც თხისტყავა თავის ოთხთვალას მიაგორებდა.
მთელ გზაზე, გამიგეთ?

— თხისტყავა, თქვა ბატონმა ოშედენმა. ფიცპერისი. ამბობენ ეგ არის
ნეუტლეების სადგომის პატრონი, ქვევით ბატბრიჯთან. პოლოჰენმა მითხრა.
პოლოჰენს ხომ იცნობთ?

— ჩოლახას? თქვა მაილზ კროფორდმა.

— საცოდავი გამლიც იქ არის, თვითონ მითხრა, ქვის სამტეხლოს დარა-
ჯობს. დამის ყარაული.

სტივენნი მობრუნდა, გაკვირვებული.

— გამლი? თქვა მან. არა მართლა? მამაჩემის მეგობარი?

— ჯანდაბას გამლის თავი, გაჯავრებით წამოიძახა მაილზ კროფორდმა.
დაანებეთ გამლის ქვეები, არსად გაეჭყეს. ამას უყურეთ. რა ქნა იგნაციუს გე-

76 ბორის-ინ-ოსორი — დუბლინის სამხრეთ-დასავლეთით მდებარე პატარა ქალაქი, რომელიც წინაინგლისურ, რომანულ-კათოლიკური ირლანდიის კულტურულ მემკვიდრეობასთან არის დაკავშირებული, რის გამოც ამ ქალაქში რამდენჯერმე მოეწყო ირლანდიელ ნაციონალისტთა ყრილობა.

77 ეურნალისტი ჯ. მაკკართი „ფრანგენ ჯორნელის“ თანამშრომელი იყო.

78 გელაპერის ეურნალისტური კარიერა ჯონის აღწერილი აქვს „დუბლინელებში“ („პატარა დრეხელი“).

ლაპერმა? მოგახსენებთ. გენიალური აზრი. პირდაპირ უდებეშა. ნახეთ „უიკ-ლი ფრიმენის“ 17 მარტის ნომერი? კეთილი. ნახეთ?

სწრაფად გადაშალა ბოლო გვერდები და თითი ატაკა ერთ ადგილს.
— აიღეთ მეოთხე გვერდი, ბრენსონის ყავის რეკლამა. ნახეთ? კეთილ და პატიოსანი.

ბიზნისისეკა

ტელეფონი აწკარუნდა.

ზოგჯერ ხმა

— მე ვუპასუხებ, თქვა პროფესორმა და ტელეფონისაკენ გაემართა.

— ბ პარკის ჭიშკარია. კეთილი.

მისი თითი წერტილიდან წერტილზე დახტოდა და როცა დააჭერდა, აუ-თრთოლდებოდა ხოლმე.

— ტ მეფის ნაცვლის სასახლეა. ც ადგილია, სადაც მკვლელობა მოხდა. ნ ნოკმერენ-გეიტია.

კისრის ნაკეცი მამლის ბიბილოსავით ერხეოდა. უხეიროდ გახამებული გულისპირი ამოეჩაჩა და ხელით კვლავ ვილეტში ჩაიჩურთა.

— ალო! „ივინგ ტელეგრაფი“ გელაპარაკებათ... ალო!... ვინ ლაპარაკობს? დიახ... დიახ... დიახ...

— ფ-დან პ-მდე ის მარშრუტია, თხისტყავამ ალიბისათვის ოთხთვალა რომ გაატარა. ინჩიკორი, რაუნდტაუნი, უინდი არბორი, პალმერსტონ პარკი, რენელაგ. ფ.ა.ბ.პ. მოძებნეთ? ჯ. დეივის ლუდხანაა ზემო ლიზონ სტრიტზე.

პროფესორი კაბინეტის კარებში გამოჩნდა.

— ტელეფონთან ბლუმია, თქვა მან.

— ჯანდაბამდე გზა ჰქონია, მოუჭრა რედაქტორმა. ჯ ბერკის ლუდხანაა, გესმით?

ჰავიანურია, ნამეტანი

ჰკვიანურია, თქვა ლენეჰენმა. ნამეტანი.

— მზანზარეული მიაართვა, თქვა მაილზ კროფორდმა, მთელი ეს სისხლიანი ისტორია.

კოშმარი, რომლიდანაც ვერასოდეს გამოფხიზლდები⁷⁹.

— მე თვითონ ვნახე, ამაყად თქვა რედაქტორმა. მე იქ ვიყავი, დიკ ედამზი⁸⁰, უკეთილშობილესი კორკელი, რომელიც კი ოდესმე ღმერთს გაუჩენია და მე.

ლენეჰენმა თავი დაუქრა ცარიელ სივრცეს და განაცხადა:

⁷⁹ უილ ლაფორჯი (1860 — 1887) წერდა: „ისტორია ძველი და ნაირფერებად აჭრელებული კოშმარია. რომელიც ვერ ხვდება, რომ საუკეთესო ოხუნჯობები ამავე ღრთს ყველაზე მოკლეა ხოლმე“.

⁸⁰ რინარდ (დიკ) ედამზი — ეურხლისტი, რომელიც შენდგომ ვეჭილი გახდა და სახელი გაითქვა დენიგის პარკის მკვლელობებს სასამართლო პროცესში მონაწილეობით.

— აერების სიბერეა⁸¹.

— ისტორია! წამოიძახა მაილზ კროფორდმა. ბებრუხანა პრინს სტრიტი-დან პირველი გაზნდა იქ. და იყო ტირილი და ღრჭენა კბილთა⁸² ამის გამო. რეკლამის წყალობით. გრეგორ გრემი წარმოადგინა პროექტი. ამან დააყენა ფეხზე. მერე პედი პუბერმა ტეი პეის⁸³ შეაბა ეყვანი და იმჟამად დაეწყო „სი“ აიყვანა. ახლა ბლუმენფელდთანაა. აი ნეამის პრესა. ბრუნსტონის იყო ყველა მაგათი მაგილო.

— სენსაციური ჟურნალიზმის მამა, დაეთანხმა ლენეპენი, და კრის კელანენის სიძე⁸⁴,

— ალო!.. მისმენთ?.. დიახ, ჯერ აქ არის. თავად მობრძანდით.

— სად იპოვით ახლა ასეთ ჟურნალისტს?.. ჰა? წამოიძახა რედაქტორმა. გვერდები მოისროლა.

— ნკვიანურია ჭანეტანი⁸⁵, უთხრა ლენეპენმა ბატონ ომედენ ბერკს.

— მეტად ჭკვიანური, თქვა ბატონმა ომედენ ბერკმა.

პროფესორი მაკპიუ კაბინეტიდან გამოვიდა.

— მართლა, უძღვევლებთან დაკავშირებით, თქვა მან. თუ შეამჩნიეთ, რომ გაზეთის რამდენიმე დამტარებელიც დაჰკითხეს...

— ო, დიახ, წამოიძახა ჯ. ჯ. ომლოიმ. ლედი დადლი⁸⁷ შინისკენ პარკზე გავლით მიდიოდა იმ ხეების დასათვალიერებლად, შარშან ციკლონმა რომ დაღეწა და გაიფიტრა, დუბლინის ხელს ვიყიდით. აღმოჩნდა კი რომ ეს ჯო ბრედის ან ნომერ პირველის⁸⁸, ან თხისტყავას მოსაგონარი ღია ბარათი იყო. პირდაპირ მეფის ნაცვლის სასახლის წინ, წარმოიდგინეთ!

— ისინი მხოლოდ წვრილმანების განყოფილებაში თუ ყრია, თქვა მაილზ კროფორდმა. ფში პრესა და ადვოკატურა! სად გყავთ ახლა ისეთი ვეჭილები, როგორც ის ყმაწვილები აყვნენ, უაიტსაიდი, აიზეკ ბატი, ენამოქარგული ოპეგანი? ჰა? აჰ, მიქარგა! ფინაჩები!

მისი პირი უსიტყვოდ განაგრძობდა ნერვიული გრიმასით კრუნჩხვას.

რომელიმე ქალი თუ ინატრებდა საკოცნელად ასეთ პირს? რა იცი? მაშ ამას რილასთვის წერდი?⁸⁹

81 რიტორიკული ხერხი — პალინდრომი (სიტყვები არ კარგავენ აზრს მათი პირიქუ წაკითხვითაც). დედანში გალაკტიონის ამ ცნობილი პუქარის ადგილას, რა თქმა უნდა, წმინდა ინგლისური გამოთქმაა, რომლის გადმოტანა ქართულად ან ყოველგვარ აზრს მოკლებული აღმოჩნდებოდა ანდა არ ივარგებდა პალინდრომის მაგალითად.

82 „ქენ იყო ტირილი და ღრჭენაი კბილთა“ (მათე, 8, 12).

83 ტეი პეი — ჟურნალისტისა და პოლიტიკური მოღვაწის ტომას პეერ ოკონორის ინიციალების ტ. პ. ირლანდიური წარმოთქმა.

84 ფელიქს პიატი (1810 — 1889) — ფრანგი რევოლუციონერი და ჟურნალისტი.

85 „კრის კელანენის სიძე“, ანუ ველაპერი.

86 ე. ბ. „ჭკვიანურია ნამეტანი“ (მეტაფორის მაგალითი).

87 ლედი დადლი იყო ირლანდიის ლორდ-ლეიტენანტის დადლის გრაფის ცოლი.

88 შეუტყველოთ ბუღალის „ნომერ პირველის“ პიროვნება დღემდე ვარკვეული არ არის.

89 იგულისხმება ლექსი, რომელიც სტივენმა ქალაქის ნაგლეჯზე დაწერა.

რ ი თ მ ე ბ ი დ ა რ ე ზ ო ნ ე ბ ი

კრული, გული. განა გული ზოგჯერ კრული არ არის? კრული გული. რა-
ღაც ამის მაგვარი. კრული, რული, სრული, სული. რითმები: *ორი კაცა/ერთ-*
*ნაირად ჩაცმული, ერთმანეთის მსგავსი, ორ-ორი*⁹⁰.

ეროვნული
ბიზლიმთეკა

. la tua pace
. che parlar ti piace
.mentrechè il vento, come fa, si face.⁹¹

იგი მათ სამ-სამს ზედავდა⁹² მიაკენ მიწვეალ გოგონებს, მწვანე, ვარდის-
ფერ, ჟანგისფერ, ფერად კაბებში გამოწყობილთ, *per l'aer perso*⁹³ სოსან,
ძოწეულ *quella pacifica oriafiamma*⁹⁴, ოქროსფერ, ალისფერ სამოსში, *di*
*rimirar ic piú ardenti*⁹⁵. მაგრამ მე მოხუცნი, მოშხანიებელნი, ფეხდამძი-
მებულნი, ბინდღამეულნი⁹⁶: კრული გული: ქალსი საშოსი.

— ახლა თავი დაიცავით, თქვა ბატონმა ომედენ ბერკმა.

კ მ ა არ ს ღ ლ ი ს ა მ 97

ჯ. ჯ. ოშოლოთან მკრთალი ღიმილით მიიღო გამოწვევა.

— ძვირფაო მაილზ, თქვა მან, თან სიგარეტი გადააგდო, თქვენ ნათქვა-
ნი გადამისხვაფერეთ. მე არ ვიცი, რადგან ახლა ეს მიღებული არ არის, მე-
სამე პროფესიას როგორც ასეთა⁹⁸, მაგრამ თქვენ, როგორც კორკელს შეეფე-
რება, მეტად შორს შესტოპეთ. ბარემ ჰენრი გრეტანი⁹⁹ და ფლადი¹⁰⁰ და დე-
მოსტენი და ედმუნდ ბერკი¹⁰¹ მოვიხსენიოთ. ყველანი ვიცნობთ იგნაციუს
გელაპერს და მია ჩეპელიზოდელ ბოსს, იაფფასიანი გამოცემების ჰარმსუ-
ორდს¹⁰² და მის ამერიკელ კუზენს¹⁰³, რომ აღარაფერი ვთქვათ „პედი კელის

90 წყვილი რითმის ეს აღწერა დანტეს ასოციაციას იწვევს („სალხინებელში“ აღწერილი ორი „ერთნაირი“ მოხუცი).

91 ფრაზები დანტეს „ჯოჯოხეთის“ მეხუთე სიმღერადან: „შენი მშვიდობა“, „ვისი ღამა-
რაიც გსიამოვნებს“, „იმ დროს როდესაც, როგორც ახლა, ქარი სდუმს“ (იტ.).

92 დანტეს ტერცინების ასოციაცია.

93 „ზნელი (დამძიმებული) ჰაერი“ (იტ.).

94 „ეს მშვიდობიანი ოქროს ალი“ (იტ.).

95 „უფრო მგზნებარედ მიაშტერდა“ (იტ.).

96 კვლავ დანტეს „სალხინებლის“ რემინისცენცია.

97 „კმა არს ღლისამ მის სიბოროტე თვისი“ (მათე, 7, 34).

98 შესამე პროფესია — იგულისხმება სამართალი (პირველი ორი — სდევთ რჯული და მედიცინა).

99 ჰენრი გრეტანი (1746 — 1820) — ირლანდიელი პოლიტიკური მოღვაწე და ორატორი.

100 ჰენრი ფლადი (1732 — 1791) — ინგლისური ბატონობის მოწინააღმდეგე, ორატორი.

101 ედმუნდ ბერკი (1729 — 1797) — ინგლისელი პოლიტიკოსი (წარმოშობით ირლანდი-
ელი), ცნობილი ორატორი და ესეისტი.

102 აღფრედ ჰარმსუორდი, ნორთკლიფის ბარონი (1865 — 1922) — ინგლისელი გამომ-
ცემელი (დაიბადა ჩეპელიზოდში, დუბლინის მახლობლად).

103 იგულისხმება ჯოჯოჯ პულიცერი (1847 — 1911) — ჰარმსუორდის ამერიკელი მეგო-
ბარი და კოლეგა. არსებობს აგრეთვე კომედია „ჩვენი ამერიკელი კუზენი“, რომლის ერთ-
ერთი წარმოდგენის დროს მოჰკლეს პრეზიდენტი ლინკოლნი.

ბიუჯეტზე¹⁰⁴, „პიუს ახალ ამბებზე“¹⁰⁵ და ჩვენს ფხიზელ მეგობარზე „სკიბერის არწივზე“¹⁰⁶, რა საჭიროა სამართლის მჭევრმეტყველების ისეთი ოსტატის მოხსენიება, როგორცაა უაიტსაიდი? კმა არს დღისაჲ მის გაზეთი თვისი.

ბარდასულ დღეთა მოსაზრებად

— გრეტანი და ფლადი სწორედ ამ გაზეთისათვის წერდნენ, შეპყვირა სახეში რედაქტორმა. ირლანდიელი მოხალისეები. სადა ხართ ახლა? დაარსებულ 1763. დოქტორ ლუკასი¹⁰⁷. ვინა გყავთ ახლა ჯონ ფილპოტ კარანის ბადალი? ¹⁰⁸ ფშა!

— თუნდაც, თქვა ჯ. ჯ. ო'მოლოიმ, პროკურორი ბუში¹⁰⁹.

— ბუში? თქვა რედაქტორმა. შესაძლოა. ბუში, პო. ძველებური შემორჩა სისხლში. კენდალ ბუში¹¹⁰, უფრო სწორედ სეიმორ ბუში.

— დიდი ხანია მოსამართლის სკამზე იჯდებოდა, თქვა პროფესორმა, თუ არა ¹¹¹... მაგრამ ამას არა აქვს მნიშვნელობა.

ჯ. ჯ. ო'მოლოი მიუბრუნდა სტივენს და წყნარად, ნელა თქვა:

— ერთ-ერთი ყველაზე დახვეწილი სიტყვა, რომელიც კი ოდესმე მსმენია ჩემს ცხოვრებაში, სწორედ სეიმორ ბუშის ტუჩებს მოწყდა. ეს იმ ძმათა-კვლის საქმესთან, ჩაილდზის საქმესთან იყო დაკავშირებული. ბუში იცავდა. და ია წინააღმდეგობა უღრს ჩამაწვეთა ¹¹².

სხვათა შორის, როგორ გაიგო? ძილში მოკვდა ¹¹³. ანდა მეორე ამბავი, ერთსული და ერთხორცი პირუტყვი ¹¹⁴.

— მაინც რა სიტყვა იყო? იკითხა პროფესორმა.

ITALIA, MAGISTRA ARTIUM ¹¹⁵

— ის ლაპარაკობდა მტკიცების კანონზე, თქვა ჯ. ჯ. ო'მოლოიმ, რომაულ

104 იუმორისტული კვირეული გაზეთი.
105 დებლინის პირველი ყოველდღიური გაზეთი (დაარსდა 1763 წ.).
106 კვირეული გაზეთი.
107 ჩარლზ ლუკასი (1713 — 1771) — ირლანდიელი ექიმი, ცნობილი პატრიოტი.
108 ჯონ ფილპოტ კარანი (1750 — 1817) — ცნობილი ირლანდიელი ექილი.
109 სეიმორ ბუში (1853 — 1922) — ირლანდიელი იურისტი, რომელიც 1904 წლიდან ინგლისში მოღვაწეობდა.
110 ჩარლზ კენდალ ბუში (1767 — 1843) — ირლანდიელი იურისტი, ცნობილი ორატორი, გრეტანის თანამებრძოლი.
111 სეიმორ ბუშს ოჯახური უსიამოვნებია გამო გაუფუჭდა კარიერა ირლანდიაში.
112 „ჰამლეტი“ (I, V).
113 ე. ი. აჩრდილს არ შეეძლო სცოდნოდა, როგორ მოწამლა მამამ, რადგან იგი ძილში მოკვდა.
114 იაგოს პირუტყვი — „ამჟამად თქვენი ქალი და მკვირი ერთსულს და ერთხორცს პირუტყვს წარმოადგენენ“ — ამ შემთხვევაში სტივენს აგონება ელედოუსია და გერტრუდის სასიყვარულო კავშირს მეფის მოკვლამდე, რაც აგრეთვე არ შეეძლო სცოდნოდა ძილში მოწამლულ მამა ჰამლეტს.
115 იტალია; ხელოვნებათა მასწავლებელი (ლათ.).

კანონმდებლობაში და უპირისპირებდა მას მოსეს კოდექსს, lex talionis. და მან გაიხსენა მიქელანჯელოს მოსე ვატიკანში¹¹⁶.

— თო.

— ჩამდენიმე კარგად წერჩეული სიტყვა, დაიწყო **ლენეჰენმა**. სი-
ჩუნე!

პაუზა. ჯ. ჯ. ო'შოლოიმ ამოიღო თავისი პორტსიგარი. **ბიზუნიმუქა**
დროებითი სიწყნარე. სრულიად ჩვეულებრივი რამ.
ჩაფიქრებულმა მაცნემ ასანთის კოლოფი ამოიღო და სიგარას მო-
უკიდა.

ხშირად მიფიქრია, როცა ამ უცნაურ დროს ვიგონებ, რომ ეს სწორედ
ის პატარა მოქმედება იყო, თავისთავად ჩვეულებრივი, ასანთის გაკვრა, რო-
მელმაც მოელა ჩვენა. შემდგომი ცხოვრება განსაზღვრა, ორთავესი¹¹⁷.

დახვეწილი პერიოდი

ჯ. ჯ. ო'შოლოიმ განაგრძო, თან ყოველ სიტყვას ჭედავდა:

— მან თქვა: ეს გაქვავებული მუსიკა, ადამიანის ღვთაებრივი სახის ეს
რქოხანი და საზარელი ქანდაკი, სიბრძნისა და გულთმისნობის ეს სიმბოლო,
განსულიერებული და სულისჩამდგმელი, მოქანდაკის ხელმა თუ წარმოსახვამ
მარმარილოსაგან უკვდავებისათვის რომ გამოძერწა — ღირსია უკვდავების.

მისმა გამხდარმა ხელმა მოხდენილად მოხაზა პაერში აღმავალი და დაღ-
მავალი ინტონაცია.

- შესანიშნავია! უცებ თქვა მაილზ კროფორდმა.
- ღვთაებრივი შთაგონება, თქვა ბატონმა ო'შედენმა.
- თქვენ მოგწონთ? პკითხა სტივენს ჯ. ჯ. ო'შოლოიმ.

სტივენი, რომელსაც სიტყვის და ეესტის გრაციამ სისხლი მოუჯადოვა,
გაწითლდა. პორტსიგარიდან სიგარეტი ამოიღო. ჯ. ჯ. ო'შოლოიმ თავისი პორტ-
სიგარი შესთავაზა მაილზ კროფორდს. ლენეჰენმა წელანდელივით ორივეს
ცეცხლი მოუკიდა და თავისი წილიც მიიღო, თან თქვა:

— მადლობუს მოგახსენებუს.

ბალალი ზნეობის აღაშიანი

— პროფესორი მეჯენისი¹¹⁸ მელაპარაკა თქვენს შესახებ, უთხრა ჯ. ჯ.
ო'შოლოიმ სტივენს. მაინც რა აზრის ხართ ამ პერმეტიკოსთა ბრბოს შესა-

¹¹⁶ რიზარდ ელმანის ცნობით, რომელი თავად ესწრებოდა ამ პროცესს და შენაშენებლაც
გი იწერდა სეიმორ ბუშის/გამოსვლია დროს. ეს ნაწყვეტები ზუსტად არ გადმოსცემენ პროცესზე
წარმოთქმულ სიტყვას. დაშვებულია უზუსტობაც: მიქელანჯელოს მოსე ვატიკანში კი არ არის,
არამედ სან პიეტროს ტაძარში ვინკოლიში. Lex talionis — „შურისგების კანონი“ (ლათ.).

¹¹⁷ ეს სტილიატიურად მოულოდნელი პასაჟი დივენის ენობრივი ფაქტურის ასოციაციის
იწვევს (იხ. დონ ვიფორდისა და რობერტ სილმენის შენაშენები „ელისესათვის“).

¹¹⁸ დუბლინის უნივერსიტეტის პროფესორი უილიამ მეჯენისა აქტიურად მონაწილეობ-
და საუკუნის დასაწყისის ირლანდიურ ლიტერატურულ ცხოვრებაში.

ხეზ 119, ძვირფასი თვლებისა და მღუმარების პროექტებზე¹²⁰: ა. ე. — ოსტატ მისტროსზე? იმ დედაკაცის ბლავატსკაიას¹²¹ წამოწყებულია. ფოკუსების ბონ-ჩა იყო. ა. ე. ვილაც იანკის ინტერვიუს აძლევდა, ეუბნებოდა, რომ თქვენ სისხამ დილას მიაღექით და ცნობიერების დონეებზე ეკითხებოდით¹²² მეჯენისი ფიქრობს, რომ ა. ე.-ს ამასხარავებდით. მეჯენისი მეტად მაღალი ზნეობის ადამიანია.

ჩემზე ლაპარაკობდა. რა თქვა? რა თქვა? რა თქვა ჩემზე? არ იყობო.

— არა, უმადლობთ, თქვა პროფესორმა მაკპიუმ და პორტსიგარი ხელის აქნევით მოიშორა. მოიცათ. ერთი რამე უნდა გითხრათ. ორატორული ხელოვნების ყველაზე ბრწყინვალე დემონსტრაცია იყო სიტყვა, რომელიც ჯონ ფ. ტეილორმა წარმოთქვა უნივერსიტეტის ისტორიკოსთა საზოგადოებაში. მომხსენებელი ბატონი მოსამართლე ფიცგიბონი იყო, სააპელაციო სასამართლოს ახლანდელი თავმჯდომარე, ხოლო განიხილებოდა ესეი (იმ დროს ეს სი-ახლე გახლდათ), დაწერილი ირლანდიური ენის აღორძინების დასაცავად.

მაილზ კროფორდს მიუბრუნდა და თქვა:

— თქვენ იცნობთ ჯერალდ ფიცგაბონს. შეგიძლიათ წარმოიდგინოთ მისი მსაჯელობის სტილი.

— ხმა დადის, თქვა ჯ. ჯ. ო'მოლოიმ, სამების კოლეჯის საადმინისტრაციო კომისიაში ზისო ტიმ პილისთან ერთად.

— ბავშვურად გამოწყობილ შესანიშნავ ჭმნილებასთან ერთად¹²³, თქვა მაილზ კროფორდმა. განაგრძეთ, მერე?

— ეს, სხვათა შორის, დასრულებული ორატორის სიტყვა იყო, აღსავსე თავაზიანი მედიდურობით, დახვეწილი ენით რომ ანთხევდა, მე არ ვიტყვოდი, გულისწყრომას¹²⁴, მაგრამ სიანაყის თავგასულობას¹²⁵ ახალი მოძრაობის მიმართ. მაშინ ეს ახალი მოძრაობა იყო. ჩვენ სუსტნი ვიყავით, ამდენად არც ვღირდით რამედ.

წაშით მოკუმა გრძელი თხელი ტუჩები, მაგრამ ერთი სული პქონდა სა-

119 მე-19 საუკუნის მიწურულისა და მე-20 საუკუნის დასაწყისის ავანგარდისტული მიმართულებები დიდად იყვნენ დაინტერესებული „პერმეტაკულა“ (ნაგიური) და თეოსოფიური მოძღვრებებით. ა. ე. (ჯორჯ რასელი) იყო წევრი ღებლანის ფართული საზოგადოებისა, რომელმაც მფარველობას უწევდა მადამ ბლავატსკაიას თეოსოფიური საზოგადოება და რომელიც 1909 წელს ჩამოყალიბდა დამოუკიდებელ „პერმეტაკულ საზოგადოებად“.

120 „ოპალი“ და „მღუმარება“ ჯორჯ რასელის (ა. ე.) საყვარელი პროეტურა სახეები იყო.

121 ელენა ბლავატსკაია (1831—1891) — რუსი სპირიტუალისტი და ოკულტისტი. 1875 წ. დააარსა თეოსოფიური საზოგადოება.

122 „ცნობიერების დონეები“ — თეოსოფიურა დოქტრანა განიხილავდა სიცოცხლის ფენომენს, როგორც ცნობიერების შვიდი დონის ფუნქციას: 1) ელემენტარული, ანუ ატომური, 2) ნინერალური, ანუ მოლექულური, 3) მცენარეული, ანუ უჯრედოვანი, 4) ცხოველური, ანუ ორგანული, 5) ადამიანური, ანუ „მე ვარ მე“, 6) უნივერსალური, ანუ „მე ვარ შენ და შენ ხარ მე“, და ბოლოს 7) ღვთაებრივი, სადაც არავითარი სიმრავლე და დაპირისპირებულობა აღარ გვაქვს.

123 ირლანდიელი პოლიტიკოსი და პატრიოტი ტიმ პილი ჯერ პარნელის მომხრე, ხოლო შემდეგ მისი მოწინააღმდეგე იყო. კროფორდი მას ირონიულად უმანყო ბავშვად წარმოადგენს.

124 „...წარვედით და დასთხიენით შვიდნი ეგე ლანქნანი გელის წყრომისა ღმრთისანი ქვეყანასა ზედა“ (გამოცხადება იოანესი, 16, 1).

125 „პამლეტი“ (მოქ. 3, სურ. 1: „ყოფნა? არ ყოფნა?..“).

ნამ გააგრძელებდა. გაშლილი ხელისგული მიიტანა სათვალესთან, მტრთოღვი ცერით და არათითით ოდნავ შეეხო შავ ჩარჩოს და ფოკუსა გაიწორა.

მასპრომტად

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

სახეიმო ტონით მიმართა ჯ. ჯ. ო'მოლოის:

— ტეილორი, რომ იცოდეთ, ავადმყოფი მივიდა. არა მჯერა წინასწარ მოემზადებინოს თავისი გამოსვლა, რადგან დარბაზში ერთი სტენოგრაფისტიც არ იყო. მისი შეფვრემანი გამხდარი სახე აბურძგვნილ წვერს დაეფარა. ყელსახვევი თავისუფლად ჰქონდა მოგდებული და საერთოდ მომაკვდავი გეგონებოდათ (არ კი იყო).

მისმა მზერამ მაშინვე, თუმცა კი დინჯად, ჯ. ჯ. ო'მოლოის სახიდან სტივენის სახეზე გადაინაცვლა და მერე უცებ ძირს დაიხარა, სიტყვებს ეძებდა. მისი გახუნებული ტილოს საყულო დახრილი თავის უკან გამოჩნდა, გაქუცული თმისაგან დალაქავებული. თან ეძებდა, თან თქვა:

— როცა ფიცგიბონის სიტყვა დასრულდა, ჯონ ფ. ტეილორი წამოდგა საპასუხოდ. მოკლედ, რამდენადაც მახსოვს, მისი სიტყვები ეს იყო.

თავი მტკიცედ ასწია. მისმა თვალებმა კიდევ ერთხელ სცადეს გახსენება. უაზრო მოლუსკები დიდ ლინზებში დაცურავდნენ წინ და უკან და გამოსავალს ეძებდნენ.

მან დაიწყო:

— ბატონო თავმჯდომარე, ქალბატონებო და ბატონებო. დიდის აღფრთოვანებით ვუსმენდი სიტყვებს, რომლითაც ეს წამია მიმართა ჩემმა განსწავლულმა კოლეგამ ირლანდიის ახალგაზრდობას. ისე მეჩვენებოდა, თითქოს ამ ქვეყნიდან შორეულ ქვეყანაში გადამსვებს, საუკუნეში, რომელიც ძლიერ და შორებულია ჩვენსას, თითქოს ძველ ეგვიპტეში ვიყავი, ყმაწვილ მოხესადმი მიმართულ რომელიღაც უზენაესი ქურუმის სიტყვას ვუსმენდი.

მის მსმენელებს სმენადქცეული სიგარეტები ეჭირათ ხელში, მათი კვამლი ნყიფე სვეტებად აღიმართებოდა და მის სიტყვებთან ერთად იფურჩქნებოდა, დაე ჩვენი დაკლაკნილი კვამლი¹²⁶. კეთილშობილი სიტყვები დაიძრა. ყურადღება. იქნებ შენ თვითონ გეცადა?

— და მეჩვენებოდა, თითქოს მესმოდა იმ ეგვიპტელი უზენაესი ქურუმის ხმა, ასეთივე მედიდური და ამაყი. მესმოდა მისი სიტყვები და მათი აზრი ნათელი შეიქნა ჩემთვის.

ვალესის მამაგიდან

ჩემთვის ნათელი შეიქნა, რომ კარგი და ამავე დროს შერყვნილი მხოლოდ ის არის, რაც არც იმ შემთხვევაში, თუ საუკეთესო იქნებოდა და არც მაშინ, თუ არ ივარგებდა — არ შეიძლება რომ შერყვნილი ყოფილიყო. აჰ, დასწყევლოს ეშმაკმა! ეს ხომ ნეტარი ავგუსტინეა¹²⁷.

— რატომ არ გინდათ, იუდეველნო, მიიღოთ ჩვენი კულტურა, ჩვენი რე-

126 შექსპირი, „ცინზელისი“ (მოქ. 5. სურ. 5).

127 ნეტარი ავგუსტინე (354-430) თავის „აღსარებაში“ ასეთნაირად განაგრძობს მსჯელობას: „...ამიტომ, სავნებს თუ ყოველგვარ სიკარგეს წაეართმევთ, ისინი აღარ იქნებიან. ამდენად, იქამდე, სანამ ისინი არიან, ისინი კარგნი არიან: ამიტომ, რაც არის, ის კარგია“.

ლიგია და ჩვენი ენა? თქვენ მომთაბარე მენახირეთა მოდგმა ხართ: ჩვენ ძლიერი ხალხი ვართ. თქვენ არც ქალაქები გაგაჩნიათ და არც სიმდიდრე ჩვენი ქალაქები ხალხით სავსე ქიანჭველის ბუდეებია და ჩვენი ^{გალერები,} სამწყება და ოთხწყება ნიჩბოსნებით, ათასნაირი საქონლით და ტვირთულნი, მთელი მსოფლიოს ზღვებს სერავენ. თქვენ მხოლოდ ახლა ^{გამოხვედით} პირველყოფილ მდგომარეობიდან: ჩვენ გვაქვს ლიტერატურა, სამღვდელოება, საუკუნოვანი ისტორია და სახელმწიფო წყობილება.

ნილოსი.

ბავშვი, კაცი, ქანდაკება ¹²⁸.

ნილოსის ნაპირზე მუსლმობრილი, ჩალის აკვანი: მამაკაცი ბრძოლაში გაწაფული: ქვარქოსანი ¹²⁹, ქვაწვერა, ქვის გული.

— თქვენ ლოკალურ და ბნელ კერპს ეთაყვანებით: ჩვენი ტაძრები, დიდებულნი და იდუმალნი, ისიდასა და ოხირისის, ჰორუსისა და ამონ რას სამყოფელებია ¹³⁰. თქვენია მონობა, ძრწოლა და მორჩილება: ჩვენია ქუხილი და ზღვები. ისრაელი სუსტია და ცოტა ჰყავს ძენი: ეგვიპტე დიდი ლაშქარია და მისი იარაღი საშინელია. მაწანწალებსა და მედღეურებს გიხმობენ: მსოფლიო ძრწის ჩვენი სახელის ხსენებაზე.

შიშხილის შეკვეთულმა ბოყინმა სიტყვა გააწყვეტინა. დაძლია და მხნედ აუწია ხმას.

— მაგრამ, ქალბატონებო და ბატონებო, ქაბუკ მოხეს ყურად რომ ელო და გაეზიარებინა ეს თვალთახედვა, მას რომ თავი დაეხარა და ქედი მოეხარა და სული მოედრიკა ამ ქედმაღალი დამოძღვრების წინაშე, ვერასოდეს გამოიყვანდა რჩეულ ხალხს მათი ტყვეობის სახლიდან და ვერც გაუძღვებოდა მათ დღისით სვეტითა ღრუბლისათა ¹³¹. ვერასოდეს მიმართავდა დაუსაბამოს სინაის მთაზე ელვათა შორის და ვერც ოდესმე ჩამოვიდოდა შთაგონების მადლით მირონცხებული, კანონს გარეთ დარჩენილთა ენაზე დაწერილი სჯულის ფიცრით ხელში ¹³².

გაჩუმდა და შეხედა მათ, დუმილით ტკბებოდა.

აგვადი, მისთვის!

ჯ. ჯ. თ'მოლოცე გულდაწყვეტით თქვა:

— და მაინც ისე მოკვდა, რომ ვერ ეღიარა აღთქმულ ქვეყანას.

¹²⁸ ე. ი. მოსე ჩალის აკვანში, მოსე — მეომარი და მიქელანჯელოს მოსე.

¹²⁹ იკონოგრაფიული ტრადიცია მოსეს რქოსანა წარმოადგენს. არსებობს ვარაუდი, რომ ეს ბიბლიის შემდეგი ადგილის არაჩუქსტი თარგმანის შედეგი იყო: „...რამეთუ დიდებულ იყო ფერი პირისა მისისა სიტყვათა მით უფლიათა მისა მიმართ“ (წიგნი გამოცვლათა, 34, 29). მიქელანჯელო იცნობდა ბიბლიის იმ თარგმანს, რომელშიც „დიდებულ იყო ფერი პირისა მისისა“ ნაცვლად ეწერა მისი სახე რქებით იყო შემკულით. თუ ამ შენახვევაში ქართული ტექსტი არ შეიცავს არავითარ მინიშნებას „რქებზე“, სინაგიგროდ მეორე ადგილას ქართული ბიბლიაც მიქელანჯელოს „წაქიანება“ ადასტურებს: „მთოვარე მისი ვითარცა ნათელი იქოს რქანი ხელთა შინა მისა“ (ანბაკუშია, 3, 4).

¹³⁰ ისიდა და ოხირისი — ძველეგვიპტური ღვთაებანი, ჰორუსი — მათი ვაჟი, ამონ რა — მისი ღწერთი და უმაღლესი ღვთაება ძველ ეგვიპტურ მითოლოგიაში.

¹³¹ „ღმერთი უძლოდა მათ, დღისით სვეტითა ღრუბლისათა უჩვენებდა მათ ვახსა და ღამე სვეტითა ცეცხლისათა“ (წიგნი გამოსვლათა 13, 21).

¹³² „და აღწერნა ფიცარსა ზედა სიტყვანი ესე სჯულისანი ათნი სიტყვანი“ (წიგნი გამოსვლათა, 34, 28).

— მოულოდნელ-ტრაგიკულ-თუმც-მაიმე-ხანგრძლივ-რამდენჯერმე-ხშირ-ადრევე ნოსალოდნელი სიკვდილი, თქვა ლენეპენმა. და დიდი მომავლით წარსულში.¹³³

შიშველი ფეხების გამალებული ბრავუნი გაისმა ღერეთანში და კბე-ვებზე.

— აი მესმის მჭევრმეტყველება, თქვა პროფესორმა და არავინ შეკამათებია.

ქარმა წაიღო. შეფეთა თავყრილობა მალაგმასტსა და ტარაში¹³⁴. მოწამლულ ყურთა გრძელი რიგები¹³⁵. ტრიბუნის სიტყვები წარმოთქმული და ქარის მიერ ოთხი მიმართულებით გაფანტული. ერი მის ხმაში შეკედლებული. მკვდარი ხმაური. აკაზას მატთან¹³⁶ ყოვლისა, რაც კი ოდესმე სადმე ყოფილა. აქებენ და აღიღებენ მას: მე არასოდეს.

მე ფული მაქვს.

— ბატონებო, თქვა სტივენმა. წინადადება შემომაქვს დღის წესრიგის მორიგ საკითხად განვიხილოთ სხდომის დახურვა.

— თქვენ გაიხარეთ. ეს შემთხვევით ფრანგული ქათინაური ხომ არ არის?¹³⁷ იკითხა ბატონმა ო'მუდენ ბერკმა. ეგონებ, დრო დადგა, როცა ღვინის დოქი, შეტაფორულად რომ ეთქვათ, მადლიერი დაგვრჩება ძველ ტავერნაში.

— დე ასე იყოს და ამით გადაწყვეტით გადაწყდეს. ყველა, ვინც მომხრეა, დაიძაროს პო, გამოაცხადა ლენეპენმა. წინააღმდეგი არც ერთი. მიღებულია ერთხმად. კონკრეტულად რომელ სატრაპეზოს შევეფართოთ?.. მე ხმას ვაძლევ: მუნის ლუღხანა!

წინ გაუძღვა ყველას, თან ლაღაღებდა:

— ჩვენ მტკიცედ ვამბობთ უარს მაგარ სასმელებზე, განა არა? დიან არა. არანაირ ეითარებაში.

ბატონმა ო'მუდენ ბერკმა, რომელიც უკან მისდევდა, ქოლგის წაკვრით გამობატა მხარდაჭერა.

— დაპკარ, მაკდაფ!¹³⁸

— კვიცი გვარზე ხტისო! წამოიძახა რედაქტორმა და სტივენს მხარზე დაპკრა ხელი. წავედით. სად ჯანდაბაშია გასაღები?

ჯიბე მოიხსრია და დაჭმუჭვნილი ფურცლები ამოაძრო.

— ციშბირის წყლული. ვიცი. ყველაფერი რიგზე იქნება. დაიბეჭდება. სადაა? ყველაფერი რიგზეა.

ფურცლები უკანვე ჩაიჩხირა და კაბინეტში შევიდა.

133 თსკარ უაილდის კომედიაში „ღვლი უინდერმილის მარაო“ ლორდ ოვასტუსის რეპლიკაზე „ქალბატონ ერლის მომავალი წინ აქვა“, დამბი პასუხობს: „ქალბატონ ერლის წარსული აქვს წინ“.

134 ტარაში ძველად ირლანდიის მეფეთა რეზიდენცია იყო, მაგრამ ამ შემთხვევაში სტივენი მის თანადროულ მოვლენებს უკავშირებს მალაგმასტსა და ტარაში გამართულ თავყრილობებს, კერძოდ დენიელ ო'კონელის მიერ 1843 წ. მოწყობილ უზარმაზარ მიტინგს.

135 სტივენის ფიქრებში ყველა მამულეტის მამის მოწამელის მოტყვი გაიგვლებს.

136 თეოსოფიურ მოძღვრებაში აკაზა მარადიული ბუნების უსაარყოლო მესხიერებაა, რომელშიც ყოველი აზრი, გამოუთქმელი თუ გამოთქმული, უკვდავიმნილია.

137 ფრანგული ქათინაური — ე. ი. არსებითად ყალბი ქათინაური.

138 მაკბეტის რეპლიკა მაკდაფთან (მაკდუფთან) შებრძოლების წინ

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

ჯ. ჯ. ო'შოლომიძე წაყოლა დააპირა და წყნარად უთხრა სტივენს:
— იმედია, მაგას დაბეჭდვამდე არაფერი დაგემართებათ. მაილზ, ერთი წამით.

კაბინეტში შევიდა და კარი მიიხურა.

— წავიდეთ, სტივენ, თქვა პროფესორმა. შესანიშნავია, არა? წინასწარ-მეტყველური ხილვა. *Fuit Ilium*¹³⁹. ქარიშხლიანი ტროას¹⁴⁰ დაცემა. სამეფო-ნი ამა ქვეყნისა. ხმელთაშუეთის ბატონ-პატრონნი დღეს ფელახებად იქცნენ.

გაზეთის პირველი დამტარებელი ბიჭი ბრავაბრუვით დაეშვა კიბეზე მათ უკან და ქუჩაში გავარდა ყვირილით:

— დილის სპეციალური გამოშვება!

დუბლინი. მე ბევრი, ბევრი რამ უნდა ვისწავლო.

მარცხნივ გაუხვიეს ები სტრიტზე.

— მეც მაქვს ხილვა, თქვა სტივენმა.

— დიახ, თქვა პროფესორმა და ცალ ფეხზე შეხტა, ფეხი რომ აეწყო. კროფორდიც მოდის.

გაზეთის მეორე დამტარებელმა ბიჭმაც ჩაუქროლათ, თან გაპყვიროდა:

— დილის სპეციალური გამოშვება!

ქვირვასი საქაგელი დუბლინი 141

დუბლინელები.

— ორი დუბლინელი ვესტალი, თქვა სტივენმა, მოხუცი და ღვთისმო-საენი, ორმოცდაათი და ორმოცდაცამეტი წელი იცხოვრეს ფამბელი ლეინზე.

— ეს სადღაა? იკითხა პროფესორმა.

— ბლექბიტის იქით.

ნესტიან ღამეს მშიერი ცომის სუნი უდის. კედელთან. ქონით გაპოხილი სახე ბზინავს ქალის თივთიკის შალიდან. მგზნებარე გულები. აკაზას მატთანე. ჩქარა, გენაცვა!

მიდი. გაბედე. იქმნენ სიცოცხლე¹⁴².

— დუბლინის დათვალეირება ნელსონის სვეტიდან უნდათ. სამ შილინ-გსა და ათ პენსს თუნუქს წითელ წვერილების ყუთ-ყულაბაში აგროვებენ. შეანჯღრევენ და ისე გადმოაგდებენ სამპენსიანებს და ექვსპენსიანს და ღა-ნის წვერით ამოაცოცებენ პენიანებს. ორი შილინგი და სამი პენსი ვერცხ-ლის და ერთი შილინგი და შვიდი პენსი სპილენძის. თავზე შლაპებს იხუ-რავენ, საუკეთესო ტანისამოსს იცვამენ და თან ქოლგები მიაქვთ, იქნებ იწ-ვიმოსო.

— ბრძენი ჭალწულნი¹⁴³, თქვა პროფესორმა მაკპიუმ.

¹³⁹ ვერჯილიუას „ენეიდადან“ მოტანილი სიტყვების აზრია: „ტროა აღარ არის“ (ლათ).

¹⁴⁰ პომპროსიანული ეპითეტი „ქარიშხლიანი ტროა“ გამოყენებული აქვს ალფრედ ტა-ნიაონს ლექსში „ულისე“ (1842).

¹⁴¹ ირლანდიელთა ლიტერატორის ლედი სიდნი მორგანის (1780—1857) სიტყვები.

¹⁴² ბიბლიური გამოთქმის — „იქმნენ ნათელი“ — ანალოგია. (შესაქმე, 1, 3).

¹⁴³ ათი ჭალწულნი იგაერ მოთხრობილია სახარებაში (მათე, 25, 1—13).

შაულაშაშვილი ცხოვრება

— ისანი ერთ შილინგად და ოთხ პენსად შაშხსა და ოთხ ნაჭერ/პურს ყიდულობენ მარლბოროს ქუჩაზე მისს კეიტ კოლინზის სასადილოში, ოც-დაოთხ მწიფე ქლიავს ყიდულობენ გოგონასაგან ნელსონის სვეტთან შაშხის შემდეგ წყურვილის მოსაკლავად. ორ სამპენიან ნონეტას აძლევენ ჯენტლმენს ტურნიკეტთან და ნელა იწყებენ აბობლებას დახვეულ კიბეზე, თან ბურტყუნებენ, ამხნევენ ერთმანეთს, სიბნელის ეშინიათ, სული ეხუთებათ, ერთი მეორეს ეკითხება, შაშხი შენა გაქვსო, მადლს წირავენ ღმერთსა და გამჩენს, უკან დაბრუნებას იმუქრებიან, საპაერო ნასვრეტებში იჭვრიტებიან. დიდება შენდა, ღმერთო. წარმოდგენა არა ჰქონდათ, რომ ასე მაღლა იყო.

მათ ენ კირნსი და ფლორენს მაკკეიბი ჰქვიათ. ენ კირნსს ლუმბაგო ჰირს და ლურდის წყლით იზელავს, ერთმა ქალმა რომ მისცა. იმ ქალმა კი მთელი ბოთლი იშოვნა კათოლიკე მისიონერისაგან. ფლორენს მაკკეიბი შაბათობით შემწვარი გოჭის ფეხით ვახშობს და ზედ ერთ ბოთლ ლუდს აყოლებს.

— ანტითეზა, თქვა პროფესორმა და ორჯერ დაუქნია თავი. ვესტალი ქალწულები თვალწინ მიდგანან. ჩვენი მეგობარი რატომ იგვიანებს? ზეტრიალდა.

გაზეთის დამტარებელი ბიჭების ხროვა სირბილით ჩამორბოდა კიბეზე, ყველა მიმართულებით გარბოდა, ყვირილით, ქათქათა გაზეთების ფრიალით. მათ უკან გამოჩნდა მაილზ კროფორდი, შლაპა დაქლაქა სახეს შარავანდედად შემოვლებოდა, ჯ. ჯ. ო'მოლოის ემუსაიდებოდა.

— წავიდეთ, წამოიძახა პროფესორმა და ხელი დაუქნია. კვლავ სტივენის გვერდით განაგრძო სიარული.

ბლუმის დაბრუნება

— დიახ, თქვა მან. ვხედავ იმათ.

ბატონი ბლუმი, ქლოწინით, „ირლანდიურ კათოლიკესა“ და „დაბლინ პენი ჯორნელის“¹⁴⁴ რედაქციებთან გაზეთის დამტარებელი ბიჭების გიჟურ ორომტრიალში მოქცეული, იძახოდა:

— ბატონო კროფორდ! ერთი წუთათ!

— „ტელეგრაფი“! დოდის სპეციალური ნომერი!

— რა ნიშნა? თქვა მაილზ კროფორდმა და უკან გადმოდგა ნაბიჯი.

გაზეთის დამტარებელმა ბიჭმა ბატონ ბლუმს სახეში შეჰკივლა:

— საზარელი ტრაგედია რეთმაინზში! სამჭედლოს საბერველმა ბავშვი მოკლა.

ინტარვიუ რედაქტორთან

— აი ამ რეკლამის შესახებ, თქვა ბატონმა ბლუმმა, თან გზას მიიკვლევდა კიბისაკენ, ფშვინავდა და ჯიბიდან გაზეთის ამონაჭერს იღებდა. სწორედ

144 კვირეული გაზეთები.

ახლა ველაპარაკე ბატონ კლიტს. ამბობს, ორი თვით გავაგრძელებ რეკლამას ვადასო. შენდეგ ვნახოთო. მაგრამ კიდევ ერთი პატარა ცნობის გამოქვეყნებაც მინდაო „ტელეგრაფში“, რეკლამისათვის, შაბათის გამოსვებაში. თუ გვიან არ იქნება, ცნობის გადმობეჭდვა „კილკენელებიდან“ უნდა, მრჩეველ ნანეტის ველაპარაკე. შემიძლია ეროვნულ ბიბლიოთეკაშიც კი შევიყვანო კლიტის პალატა, გამიგეთ? მისი გვარია კლიტი. გვარია გათამაშებული. ვადის გაგრძელებას კი თითქოს წამდვილად დამპირდა. მხოლოდ პატარა რეკლამა სჭირდება. რა ვუთხრა, ბატონო კროფორდ?

შ. ს. მ.

— მოახსენეთ, რომ შეუძლია საჯდომზე მაკოცოს, თქვა მაილზ კროფორდმა და დიდმნიშვნელოვნად გაიჭნია ხელი. პირდაპირ ასე შეგიძლიათ მოახსენოთ.

გალიზიანებულია. ელოდე უსიამოვნებას. ყველანი დასალევად გამოსულან. მკლავგაყრილნი. ლენეპენის მეზღვაურის ქუდი უკან, სამათხოვროდ. ქლესა. ახალგაზრდა დედალოსის იდეა თუ იქნება. დღეს წესიერი ფეხსაცმელი აცვია. იმ დღეს რომ ვნახე, ლანჩებს პირი დაეღოთ. სადღაც ტალახში უვლია. დაუდევარი ბიჭია. რა უნდოდა აირიშტაუნში?

— მაინც, თქვა ბატონმა ბლუმმა და კვლავ რედაქტორს შეხედა, ნახატი თუ ვიშოვე, ვფიქრობ, ღირს პატარა ცნობის დაბეჭდვა. დარწმუნებული ვარ, ვადას გაგვიგრძელებს. ვეტყვი...

შ. ს. ი. ს. მ.

— შეუძლია სამეფო ირლანდიურ საჯდომზე მაკოცოს, ხმამაღლა გადმოსძახა მაილზ კროფორდმა. როცა კი ენებოს, მოახსენე.

სანამ ბატონი ბლუმი ასწონ-დასწონიდა და ღიმილს დააპირებდა, რედაქტორმა ნაბიჯს აუჩქარა.

სუსხიანი სისხი

— Nulla bona¹⁴⁵, ჯეკ, თქვა მან და ხელა ნიკაპთან მიიტანა. აქამდე, ვარ. თვითონ მიჭირს. ჯერ კიდევ გასულ კვირას ვექსილის გასაცემად თავდებს ვეძებდი. ნეტა შემეძლოს რამე. ბოდიში, ჯეკ. გულითა და სულით, სადმე რომ მეშოვნებოდეს.

ჯ. ჯ. ო'მოლოიმ ცხვირი ჩამოუშვა და გაჩუმებული განავრძობდა გზას. სხვებს წამოეწივნენ და მხარდამხარ გაყვნენ.

¹⁴⁵ „არაფერა კარგი“ (ლათ.) — ღურთხილი ტერმინი, რომლითაც აღნიშნავდნენ, რომ ვალში მყოფს არავითარი სახსარი არ გააჩნდა.

— შაშხა და პური რომ შეჭამეს და ოცივე თითი იმ ქაღალდს შეახოცეს, რომელშიც პური იყო გახვეული, მოაჯირსაც მიადგნენ.

— თქვენ დაგაინტერესებთ, გააუმართა კროფორდს პროფესორმა, ორი დუბლინელი დედაბერი ნელსონის სვეტზე.

აი მისის სვეტი — თქვა პირველმა გაბრახანამ

— ეს ხომ ვიცოდით, თქვა მაილზ კროფორდმა, ეს ხომ ახალი ამბავი არ არის, ორი ბებრუხანა, მერე?

— მაგრამ მათ ეშინიათ, სვეტი არ წაიჭყეს, ვანაგრო სტივენმა. სახურავებს ათვალეებენ და კამათობენ, რომელი ეკლესია სადაა: რეთმაინზის ცისფერი გუმბათი, ადამ და ევასი, წმიდა ლორენს ოტელის, მაგრამ თავბრუ ესხმით და ამიტომ კალთებს იწევენ.

ქალთა სქანის ოღნავ შრივოლუარი წაკომოდაგანლება

— ეგეთები არ იყოს, თქვა მაილზ კროფორდმა, არავითარი პოეტური ლიცენცია. ჩვენ აქ არქიეპარქიაში¹⁴⁶ ვიმყოფებით.

— ზოლიან ქვედატანზე დაბრძანებულნი ცალხელა მრუშის ქანდაკებას შეჰყურებდნენ¹⁴⁷.

— ცალხელა მრუში! წამთაახა პროფესორმა. მომწონა, აზრი გასაგებია. მესმის, რისი თქმაც გასურთ.

მანდილოსნები დუბლინის მცხოვრებით მსწრაფლმაროლავი მებარობებით ასაჩუქრებან.

— კისერი გაუკავდათ, თქვა სტივენმა, და ისე დაიქანცნენ, რომ აღარც ზევით და ქვევით ყურების და აღარც ლაპარაკის თავი აღარ აქვთ. შუაში ჩაიდგეს ქლიაგის პარკი, იღებენ ზედაზედ ქლიავს და ჭამენ, თან ცხვირსახოცით პირიდან გადმოდენილ ქლიავის წვესს იწმენდენ და დინჯად აფურთხებენ კურკებს მოაჯირის რიკულებს შორის.

ზოლოს უცებ ხმარადლა, ახალგაზრდულად გაიცინა. ლენევენმა და ომედენ ბერკმა გაიგონეს, მობრუნდნენ, ხელი დაუქნიეს და მუნის ლუდხანისკენ ვანაგროძეს გზა.

— მორჩა? თქვა მაილზ კროფორდმა, კიდევ კარგი, უარესი არაფერი ჩაიღინეს.

¹⁴⁶ იგულისხმება დუბლინის არქიეპიკოპოსის ეპარქია.
¹⁴⁷ მინიშნება ცალხელა ადმირალ ნელსონისა და ლუდი კამილტონისა რომანზე.

სოფისტი ხმას გააკმენდინებას ჰელმალალ სწორცხვირა ელენეს.
საარტაში ღრპანაა კვილთა, ითაკელაჲი გამარჯვებას კენელოკას ანიჰაჲენ

— თქვენ მე ანტისტენეს¹⁴⁸ მაგონებთ, თქვა პროფესორმა, სოფისტი გორგიას მოწაფეს¹⁴⁹. მის შესახებ ამბობენ, კაცი ვერ გაიგებდა სხვების მიმართ უფრო იყო გააფებული თუ საკუთარი თავის მიმართ. ის უფრო უდიდებულისა და მონა ქალის შვილი. და მან დაწერა წიგნი, რომელშიც პირველობა სილამაზეში არგოსელ ელენეს წაართვა და საწყალ პენელოპეს გადასცა. საწყალი პენელოპე. პენელოპე რიჩი¹⁵⁰. ოკონელის ქუჩაზე გადასასვლელად მოემზადნენ.

ალო, ცენტრალური

სხვადასხვა ადგილას, რვავე ხაზზე, ტრამვაის ვაგონები იდგნენ უძრავი ტროლეით თავთავიანთ მარშრუტებზე რეთმაინზის, რეთფარნჰემის, ბლეკროტის, კინგსტონის და დოლკის, სენდინაუნტ გრინის, რინგსენდის და სენდინაუნტ ტაუნტის, დონიბრუკის, პალმერსტონ პარკის და ზემო რეთმაინზის მმართველებით და აქეთობას, გაქვავებულნი, მოკლე ჩართვის შედეგად დაუჩუჩებულნი. საქირაო ეკაპაჲები, კებები, ფურგონები, საფოსტო და კერძო ეტლები, გაზიანი მინერალური წყლის ოთხთვალეები კალათებში მოჩხარუნე ბოთლებით, ცხენებშებმულნი, რაბრახებდნენ, გრუხუნებდნენ, ზმამაღლა.

რა — და შესატყვისად — სად?

— კი, მაგრამ, ამას რა ჰქვია? იკითხა მაილზ კროფორდმა. სად იშოვეს ქლიაჲი?

ვერგილიუსიდან, ამბობს კელაგოზი.

ჩამორჩენილი მოსწავლე ხმას აქლავს გეგარ მოსეს

— რას ვეძახით, მოიცათ, თქვა პროფესორმა და გრძელი ტუჩები ფართოდ გააღო მოსააზრებლად. რას ვეძახით, მაცალეთ. ჰო: deus nobis hoc otia fecit¹⁵¹.

— არა, თქვა სტივენმა, მე ამას ვეძახი „პალესტინის ხედი ფაზგას მთიდან ანუ არაკი ქლიაჲის შესახებ“.

— შესმის, თქვა პროფესორმა.
მსუყედ ჩაიცინა.

¹⁴⁸ ანტისტენე — მეხუთე-მეოთხე ს. ს. (ძვ. წ.) ბერძენი ფილოსოფოსი, კინაქური სკოლის დამაარსებელი. მისი „ნარკვევი ელენესა და პენელოპეზე“ დაკარგულია. იგი მხოლოდ სხვათა ნაწერებში მოიხსენიება.

¹⁴⁹ გორგია — ანტისტენეს მასწავლებელი, სოფისტი, რიტორიკოსი, ნიპოლისტი.

¹⁵⁰ პენელოპე რიჩი (1562-1607) — სერ ფილიპ სიდნის სატრფო, მასი პოეტური მუზა.

¹⁵¹ „ღმერთმა გვიბოძა ეს სიმშვიდე“ (ლათ. ვერგილიუსის „ეკლოგებიდან“).

— შესმის, კვლავ თქვა მან სიამოვნებით. მოსე და აღთქმული ქვეყანა.
ჯ. ჯ. ო'მოლოის მიუბრუნდა და დასძინა: ეს იდეა ჩვენ მივაწოდეთ.

კორატიუსი ზვის მანათობელი ვარსკვლავია ამ უჩინოესელში
ზისანიუნავ ივნისის დღეს შინაწილთა

ჯ. ჯ. ო'მოლოიმ ხანგრძლივი დაღლილი აღმაცერი მზერა სტყორცნა ქან-
დაკებას და დუმილს განაგრძობდა.

— შესმის, თქვა პროფესორმა.

იგი შეჩერდა სერ ჯონ გრეის ქანდაკების ძირში შემოჯარგულ ქვა-
ფენილზე და ცალყბა ღიმილის პირბადით ნელსონს ახედა.

გალეული თითები სასიამოვნოდ უღიბინებს კმაღვც
გაგრუტანებს. ენი ეხახუნება, ფლო იკლავება — ვინ
გააგრუტანებს მათ?

— ცალხელა მრუში, კუშტად თქვა მან. უნდა გამოვტყდე, რომ მომწონს.

— იმ ბებრუხანებსაც მოსწონდათ, თქვა მაილზ კროფორდმა, რამეთუ
ვინ ცნა ჭეშმარიტება ღმრთისა.

თარგმნა ჯარჯი უსოველვა

განხორცილას

— ჩამოქვეითდი, შევსვით ღვინო, გავაღოთ ფართოდ
გულის კარები.

სად გიხშობს გზაი... ო, მარტოდმარტო
სად ფჩქარები?

— ვცანი ყოველი: მე ცხოვრებამ მომსრა ყინულით,
ჭირსა მყოფელი.

აწ ყოფნა მწადის ბუნებით, განდეგილური,
ვილტვი სოფელით.

— ო, მოშიტევე... ცხოვრებაა ეკალთა მწენი —
ავანჩავანი...

ოღონდ გახსოვდეს: მეგობრობა წმინდაა ჩვენი,
როგორც თავანი.

ჰასუსობ ჩან მესუთეს

ჩუნანის მთებში ქოხი დგას ეული.

ქოხისკენ ბილიკი მიდის.

ფანჯრიდან გავყურებ ქედების ჭაღარას.

გარშემო ელავენ მთანი.

ჩემსკენ არავინ აღარ ეშურება.

დავხურე კარები ქოხის.

არავინ ნახულობს ჩემს დღეებს, არავინ,

მარტო ვარ. ეამით ეამად

ვთუვზაობ, ვიშვებ და ვნავარდობ

და შევექცევი ღვინოს...

ო, მეგობარო. იქნებ ჩემსკენ გამოიხედო,

ბილიკი ქოხისკენ მოდის.

ლაშრობა დიდი კედლის იქით

ოჯახს და სოფელს მოყმე ვინმე
დაემშვიდობა,

იგი ვერ ამჩნევს —
გზების სიგრძემ ცხენი დააღალა,
ზიზღი მოსიქა

მიდის მოლაშქრე
ჯარში წვეული.

მერანს ვაგლახად
უთრთის სხეული...

მიდის საომრად შემართული,
რათა დიდებით

წინ იყურება — კედლისაკენ,
სადაც ჭაღარა

დაბრუნდეს
უკან შემოქცეული.

ნისლია,
ციდან ჩამოქცეული.

სანდალოზის ხეების ბალი

პატივმოყვარე არ ყოფილა ბრძენთაბრძენი
ძველი დროისა;

განუდგა იგი ჩვეულ საქმეებს და შეიძულა
ქვეყნიური ამაოება.

ოღონდ სულ მცირე მოვალეობა კვლავ დაიტოვა:
ყოველდღიურად

თვალს მოავლებდა საბრალო ბრძენი
სანდალოზის ხის ყვითელ ხეივანს.

გორაკი მახოლიის ბუჩქნარში

ფიქრობს — ლოტოსი აყვავილდა, წმინდა ვარჯებად
გადაიბენტა, გადაიშალა.

ხოლო ქედების ფერდობები ფერად-ფერადი
ყვავილოვანით გადაიწინწკლნენ.

ნაკადულს ზემოთ სამთო ქოხი მოწყენილია,
უკაცურია და გარინდული.

ქოხის გარშემო ყვავილების აღისფერ ფურცლებს
წანწალა ქარი დააფრიალებს.

თარგმნა მზია შენგელიამ

სლობოდან ნოვაკი

ვილოცოთ და ვიფიქროთ

ესეთი შთაბეჭდილება შეიქმნა, თითქოს ყველას ყველაფერი ეპატია და ომიც ყველას გადაევიწყდა. თითქოს ხველაზე ნატანჯაა და ყველაზე დიდსულოვან კაცს ებრძანებინოს: „მე ეპატიე, თქვენც აპატიეთ!“ თითქოს გამარჯვებულს მხოლოდ ასე შეშვენის მოიქცეს, ასე უფრო იოლია ცხოვრება.

დიახ, ისეთი შთაბეჭდილება შეიქმნა. დედაბერი ლუკრე ძველებურად ხვდებოდა უცხოელი სტუმრებით საესე გუნებს, ძველებურად დიდობდა სანაპიროზე და ერთსა და იმავეს გაიძახოდა: „ოთახი ხომ არაგის უნდა, ციმერ, ოთახი!“ ეს ქალი სულაც არ გაძლავთ გამარჯვებული, არც უცხოელი, იგი ერთი ხორცდაღეული დედაბერი ძუთ და კაბის ქვეშ ფრანცისკელთა წმინდა ორდენის მძიმე ჯაჭვს დაათრევდა თან. ამ ჩია დედაბრისთვის არასოდეს უკითხავს ვინმეს: გერმანელებმა შენი ერთადერთი ვაჟი რომ მოკლეს, გემის ანძაზე ჩამოკიდეს და ასე დაატარებდნენ მთელ ყურეში, კიდევ გახსოვს თუ დაგავიწყდაო. და თუ დედაბერ ლუკრეს ვინმესთვის უნდა ეპატიებინა, სწორედ აქაურები გახლდნენ საპატიებელი, ისინი გახლდნენ, ვინც მასი ვაჟიშვილი აიყოლია და ასლა კი ყოველდღე თვალეში ეჩხირებოდნენ სვეგამწარებულ დედას. რაც შეეხება გერმანელებს, ომი იყო და ისინი თავიანთმა მთავრობამ გამოგზავნა აქ. ხოლო ომი რომ დამთავრდა, კულამოდუებულნი გააქცნენ, რამეთუ ღმერთმა დასაჯა ისინი და დედაბრის წყევლა-კრულვამაც უწია.

აბა, როგორ შეუძლია დედაბერ ლუკრეს სანაპიროზე არ დახედეს ჩამოსულებს და თავისთან არ მიიწვიოს, როცა მარტოხულად ცხოვრობს და აქვს ოთახი — არსებობის ერთადერთი წყარო. აქ უკვე ვარგა ხანია გერმანელებს ქირად აძლევენ ოთახებს, ყველაზე გულღრმობიცი კი. აი ის ელამი მოხუცი კაცი, რომელიც ჯერ კიდევ ომამდე მიხურულ დარაბებს ამოფარებული დამის ქოთნიდან ასხამდა წყალს ჯვართანთა მხედრონს, უარს არ აძობს გერმანელი კაცი შეუშვას სახლში. თუნდაც ერმინია, რომელმაც სახეში მიაფურობა მას უწმინდესობა ეპისკოპოს ზლატარინს, ისიც აქირავებს ოთახს გერმანელებზე... დაახ, მიაფურობა და თანაც როგორ! ზედ ცხვირქვეშ. გეგონებოდათ, ცინგლი სდისო მის უწმინდესობას. ხელში მიხაკების დიდი თაიგული ეჭირა და მოწმუნდაც ვერ მოახერხა. და ახლა დარბის ერმინია სანაპიროზე და ყველაზე ხმაბლდა გაჰყვირის: „ვის გინდათ ოთახი, ციმერ, ოთახი!“

— აბა, კარგი ოთახი, ციმერ, ოთახი! — ერმინიასაც კი გადაატარბა ყვირალში დედაბერმა ლუკრემ.

ღმერთო, რა ლამაზად, ძველებურად ლამაზად მოურთავეთ გემები! ძველებურად ჩამოდიან სტუმრები, ძველებურად აქირავებენ ოთახებს და ყიდიან ნაყინს.

— ციმერ? — ლუკრეს ღდალთმიანი ქალი მიეახლოვდა.

— დეახ, ციმერი; აინ ცამერი მაქვს, ცვაი სულისთვის, ძალიან სუფთა ციმერია!

— ფრა-ა-ანც, ღრანცი! — ვილაცას უხმო ღდალთმიანმა.

დედაბერ ლუკრეს ბედმა გაუღიმა, დირსეულა სტუმრები შეხვდა, კაცა მათებურ ენაზეც კი ამტვრევედა სიტყვებს.

დედაბერმა კარი გაღო და სახლში პირველი შევიდა. მერე მობრუნდა, სტუმრებს რომ შემოეპატივნა და გაქვავდა: კართან შებლშეჭმენილი ხალერი იდგას დედაბერს ენა ჩაუფარდა, სიბნელეს შეაფარა თავი. ჟღალთმიანმა ქალმა ერთი-ორჯერ უბიძგა, მაგრამ წედიო, მერე აღარ აცალა და პირველი თვითონ აუყვა ხას კიბეს. დედაბერი ფეხარეული მიჰყვა უკან. სტუმართათვის მიჩეხილ ოთახში შესვლიას დედაბერი კამოდთან სწრაფად მივიდა, აქანკალელებული ხელებით ჩამოხსნა შვილის სურათი და სწრაფადვე დადო პირქვე.

— ფრა-ა-ანც, ფრანც! — მზიარულად დაუძახა ქმარს ჟღალთმიანმა ქალმა. იფიქრა, ჩემს ქმარს აღბათ ბნელი წინგარი არ მოეწონათ და უნდოდა ეგრძნობინებინა, სამაგიეროდ ოთახია კარგიო.

კაცი მწვიდად ამოდითდა აჭრატუნებულ კიბეზე. დედაბერი ლუკრე მლიქნელურად აფუსფუსდა, აქეთ მობრძანდითო, გზას უჩვენებდა სტუმარს.

ფრანც ხალერას შებლს ნაოჭები მოშორდა. ჩემოდნები კაბის ზემო საუფხურზე დადო, ხელები კიბეში ჩააწყო, ფეხები გაჩაჩხა და ჩაფიქრდა. ოთახიდან მოიპოდა დიდი ძველი პირსახლის ჩხაყენა. ჟღალთმიანმა ქალმა უბოდიშოდ დაასლოცინა და გადაიხარხარა.

ფრანცი მღუშარედ იდგა და თვალს არ აშორებდა კამოდზე დაგდებულ ოთხკუთხა თეთრ ქალაღს. ის იყო შებლზე ოფლი უნდა მოეწმინდა, რომ დედაბერი ლუკრეც გამოხნდა:

— თქვენს ჩემოდნებს...

— არა, დიახ, მადლობთ, — ფრანც ხალერა არც განძრეულა.

დედაბერს სახეზე დაძაბული და დამნაშავე ღიმილი ვაუცრთა. გამხდარი ზურგიით აეფარა იმ ადგილს კამოდზე, სადაც სულ ახლახან აჩერებული ფაფურთბდა, მერე ლაბარაკი წამოიწყო ამინდზე, მზეზე, იმათზე, ვისაც ბანაობა შეეძლო. მაგრამ სტუმარი უძრავად იდგა, თვალეში შესცვრობდა მასპინძელს და ცხადად ეტყობოდა, ყურს არ უგდებდა.

დედაბერი დაიბნა, ენა ჩაიგდო, კამოდზე იდაყვდაყრდნობილმა, პატარა მავშვივით შემცბარმა. კუთხეში ამოტეხილ ფიცარა დაეწყო წვალემა თხელი, სანთელავით თითებით

— გუ... კო... ტიჩი, ხომ? — თქვა ხალერმა.

დედაბერი შეკრთა და სწრაფად დანალა ხელები კაბის ნაოჭში.

— დიახ, ჩვენ... მე ვუკოტიჩი ვარ, ქმრის ვეარია.

— სანდრო! — ხალერს ეჭვი აღარ ეპარებოდა თავის მენსაიერებაში.

— დიახ, ჩვენი შვილი იყო. ბოდიში, მე... ისე მოხდა, რომ...

ხალერმა ისე მძიმედ ასწია ჩემოდანი, თითქოს ტყვიით ყოფილიყოს დატენილი და ცოლს უთხრა, კარი გაძლიერ.

ახა, რას წარმოიდგენდა დედაბერი ლუკრე, რომ ამ აღამიანებს ღმერთი დაესჯელად დატოვებდა, რომ კაცის მკვლელები ელაგ გამოჩნდებოდნენ აქ? არა, ამას ვერასოდეს წარმოიდგენდა საბრალო ქალი. ვერ წარმოიდგენდა, რომ მკვლელი ცოცხალი და უფნებელი იყო და შურისძიებისა არ ეშინოდა, ის კი არადა, ესტუმრა კიდეც და სიმშვიდე დაუბრუნა. აქამდე დედაბერი წყველით ითხებდა გულს და ამას ეძახდა შურისძიებებს, ფიქრობდა, ხალერი ვერ გაბუდავს დასაყვევებლად ამ მხარეს ესტუმროსო. რა თქმა უნდა, დედაბერი სწორად ფიქრობდა, მაგრამ შეცდა.

მოსალაშებულზე დედაბერი ქურდულად გავიდა საკუთარი სახლიდან. რაც არის, არის, შიატოვებს სტუმრებს მანამდე კი, სანამ სახლიდან წასვლას გადაწყვიტდა. დაიბნა, იმ კაცმა, ვისთან ერთადაც დედაბერს არ ეცხოვრებოდა ერთ ქერტვეში, როგორ აიღო ფოტოსურათი, რომელზეც მკვდარი სანდრო აღებეჭდათ. სურათი ბუნდოვანია, დალაჭავებული და ცივი იყო. ხალერი დედაბერს მოუბრუნდა:

— დიდი, დიდი, დიდი კომუნისტი... ქალბატონი ეუკოტიჩი სულ ტირის, არა?

ახლა დედაბერი უკვე კიბეზე იდგა, თუმცა საღამო ცხელი იქნებოდა, შილი მაინც მოისხა მხრებზე. მამასადამე, ის მიდიოდა, დუმდა, რამეთუ შაპინძლობაზე უარს ამბობდა.

მეზობლის ქალთან აცრემლებულმა და გულამოვარდნილმა მიიბრბანა:

— ეშმაკი შევიყვანე სახლში, დათ! ნეტავი თვალით აღარ დამახანა, დამმალე საღმე, ჩემო კეთილ!

როგორ გაბედა და ჩამოვიდა! ან დედაბერმა ლუკრემ როგორ შიატოვა სახლის მის წყველა-კრულვაზე ცოლ-ქმარი ისე გაწითლდა, ეშმაკებს დაენსგავსნენ. დედაბერს სჯეროდა, ჩემმა

შეუბრძობებამ გადააქცია ისინი ეშმაკებადო. რა ბედნიერი იქნებოდა, ღმერთს რომ შეძლებოდა, თვითონ გაეცა საკადრისი პასუხი ყველასათვის ლუკრეს წყველა-კრულვის დაუხმარებლად. დიახ, ნამდვილი ეშმაკება იყვნენ დედაბერს მეტი არც არაფერი უნდოდა, თანაც ის უამინდა გულს, რომ უცხოელ სტუმრებს წყალი არ დახვდებოთ პირსაბანში, ღამის ჭორის თვითონ გადაასხამენ და თვითონ გაიშლიან ლოგინს. ძალიანაც კარგი! ვერც ვერაფერს უბრძობებენ, ვერც ვერაფერს დაუძახებენ და ვერც ვერაფერს სთხოვენ რაშეს... დედაბერი ლუკრე კი სულ ახლოს, იქვეა მეზობლის ქალთან გადასული. სწორად იქცევა ლუკრე? ეშმაკმა დასახმარებელი, ძალიანაც სწორად იქცევა ღმერთო, ნაპატივ, მეტის ღირსნი არიან ეშმაკები!

სამი ლოცვა ვთქვათო, შეათავაზა ლუკრეს მეზობლის ქალმა: სახელითა ღმერთისა, სახელითა ჭირისა, სახელითა დიდებისა. შეუძლებელია ასეთი რამ მომხდარიყო — შეუძლებელია, ფრანც ხალერი ასე უბრალოდ ამდგარიყო და ჩამოსულიყო! არადა, სიძარტლეს სად გაექცევი, ის აქ არის უკვე. საბრალო დედაბერი ლუკრე ღამის ჭკუიდან შემალოს ბოლმამ. არა, რაღა იმ გარეწრის სტუმრობა არ გუნა ბედმა? არა და არა, ასეთი რამ არ შეიძლება მოხდეს!

ვერ შეუმსუბუქა დარდი ლოცვამ, მეზობლის ქალი მეთათხიფებდა უმეორებდა: „ბებრუნანგბი ვართ, თრივეს გვსჯის განგება. კეთილი საქმე ჰქმენ, შეუბრძობაზე ფიქრი ამოიგდე, თავიდან, თორემ ეშმაკები არ მოგშორდებიან სამარის კარანდე...“

დედაბერმა ლუკრემ მოსახამი მოაგდო მარებზე და თავისი სახლისაკენ გაიქცა. იქ არაფერი დახვდა, და მხოლოდ მაშინ, როცა გადაწყვიტა, სანდროს პატეიბას ეთხოვო, გამოდხე, შვილის სურათზე ფული დაინახა, ბევრი ფული. უცხოელები ხომ სტუმრობისას გულუხვნი და გამარჯვებულებით დიდულოვანნი არიან!

მაგრამ თავის ცხოვრებაში პირველად არ იცოდა დედაბერმა ლუკრემ, სად წაეღო ეს ფული.

მიშკო კრანეცი

ნატურმოვრტი კვირცხით

1 941 წლის აღდგომა დგებოდა, ადრეული გაზაფხულის ცივი მზე დასცქეროდა ქვეყანას. მინდვრები ისე იყო გადაყვითლებული, როგორც შემოღვომისას იცის ხოლმე. მიწა ჭერ არ მოეხათ, ხეები ტატვლები იდგნენ. კვორტები ის-ის იყო იწყებდნენ დაბერვას, მხოლოდ სახლს უკან მდგარი შეინდის ხე ჰყვოდა ყვითლად... და მინდორშიაც მდინარესთან შემოჭარულ ბუებს გამოეცხათ გრძელი თუთრა საყურეები.

სვეტკოვების სახლში გერმანელი მოვიდა. სვეტკოვები მოუთმენლად ელოდნენ გერმანელებს. ელოდნენ, რადგან ნათი საქმე ეუდად მიდიოდა, გარშემო კი ყველანი ამბობდნენ — როცა გერმანელები მოვლენ, ცხოვრება გაიოლდებაო.

მხრებში მოხრილი ბაბუა მარკო სულ ღუმელთან იჯდა, რადგან მსხვილი, კორძებიანი ჯოხიკ კი ვეღარ შეელოდა სიარულისას. ეწეოდა ჩიბუხს და საყვირველ ამბებს ყვებოდა გერმანელებზე. ბაბუა მარკოზე უკეთ აბა ვინ იცნობდა იმათ. 1918 წელს ხომ ისინი ერთად დამარცხდნენ, მაგრამ მეტად აღარ დამარცხდებიან. ასე სჯეროდა ბაბუა მარკოს და სწეინდა, რომ აღარ შეეძლო მათთან ერთად ეომნა. განა იმიტომ, რომ მოხვდი იყო, არა, ფეხებში უმტყუნა.

ისეც მოხდა: როცა გერმანელები მსოფლიოს დასაპყრობად დაიბრნენ და ბოლოს მის სახლსაც მოადგნენ, ბაბუა მარკო ვერ ჩადგა მათ რიგებში, რადგან ფეხება სტკიოდა. ჯანვაცხილი, მაგრამ უდიდესი რწმენით აღსავსე ღუმელთან იჯდა მოკრუნჩხული და ბავშვებით ხარობდა, როგორც იქნა, დიდგა დღე ხსნისა. დაპყრა საათმა, რაზეც დაუღლელად ელაპარაკე-

ბოდა დიდა თუ პატარას. მხსნელად ახალგაზრდა გერმანელი ოფიცერი მოველინა მის ღარი-
ბულ სახლს...

ბაბუა მარკოსთან ერთად ცხოვრობდა მისი ქალიშვილი მიცკა, ოცდაოთხთმეტა წლის სა-
წყალი ქვრივი, ყოველთვის დარიბულად ჩაცმული, მაგრამ მაინც შნოიანი მიცკას ღამაში, დიდ-
რთნი თვალები ჰქონდა. როცა ნახად გაიღებდა, ფოსოები უჩნდებოდა ლოყებზე. ბაბუასთან
ცხოვრობდნენ შვილიშვილებიც — თხუთმეტი წლის ლიზკა, ქერათმიანი, შეწარბა და ლურჯ-
თვალა გოგონა, — ყოველთვის გაკვარვებული რომ იყურებოდა, — გამბარე, ახლად დაუკრებუ-
ლი მკერდით; მასი მომდევნო იოჯკო, ანიცა და პატარა ნიხეცი, რომელსაც გაღვული ხელ-
ფები და მუდამდღე შექამანდთა ქამით გაბერილი ნუცელი ჰქონდა.

დღედაც და შვილებსაც გულით სწამდათ გერმანელებსა, ბაბუა ხომ ასე აქებდა მათ.
ისინიც იმედით აღსავსენი ელოდნენ მათ მოსვლას. არა, მათი მოსვლა რა ბედენა იყო, უკე-
თესი ცხოვრების დაწყებას ელოდნენ. სიმართლე რომ ითქვას, გერმანელებისა უფრო ეში-
ნოდათ, ვიდრე უყვარდათ, უბრალო ადამიანს ხომ ყოველფე უცხოისი და უცნობისა ეშინია.
„უკეთესა“ ცხოვრება კი თავისთავად არაფრით არ მოდიოდა. მხოლოდ ბაბუა მარკოს არ
ენიწოდა გერმანელებსა; აგი კარგად იცნობდა მათ და არც მალავდა, რომ თითქმის გერმა-
ნელად ნიანხნდა თავი. არც იოჯკოს არ ეწიწოდა მათი, თორმეტი წლისა იყო, სწორედ იმ
აავში გახლდათ, როცა ბავშვს თავი გმირებად ნიანხნათ. ბზობის კვირიდან მოყოლებული
სულ გზაზე იდგა, მხოლოდ წამით შეიბრუნდა ხოლმე შინ, რომ შეშინებული და ავობრი-
აქებელი შინაურებისათვის ახალი, დაუგარებელი ამბები მოეყოლა გერმანელებზე, რომლე-
ბიც გუნია შორს იყვნენ, დღეს კი აქვე არიან და, ვინ იცის, რამდენ ადამიანს მოუტანენ
ბედნიერებას.

ბაბუა მარკო მთელი კვირა თავის აუროლებულ ყალიონს ქაჩავდა ერთთავად. ახლა, როცა
გერმანელები მოვიდნენ, აღარც თუთუნის მოფრთხილება იყო აპტირო და აღარც ფელისა,
ახლა ყველაფერი თავზე საყრელი ექნებოდათ.

იოჯკო გატაცებით უყვებოდა თავისიანებს, რაც ნახა და მოიანიხა. ბაბუა თვალებანთე-
ბული უხმენდა. სახე სიბარულოთ უბრწყინებდა, როცა იოჯკო ხალხის ნათქვამს უანბობდა,
ხოლო როცა ბავშვი თავის შეთახულ ამბებზე მოპყვებოდა, ბერიკაცი სულ თავგზას კარ-
გავდა და იმწამსვე ახალი, ამიღულგებელი ამბების გასაგებად აგზავნიდა. მაგრამ შემდეგ
ბაბუას ესეც ეცოტავა და როცა სოფელში ოფიცრები გამოჩნდნენ, იოჯკო უთბარა:

— მე, ჩემდა საუბედუროდ, ახალელი არ შენიძლია, გაიქეცი და ერთი გერმანელი მო-
მიყვანე. მხოლოდ აუცილებლად ოფიცერი იყოს, მე თავითონ კაპრალი ვარ, უბრალო ჯარის-
კაცი არ შებფერია. მოკრძალებით მიესალმე და უთხარი: „თქვენ იქ გელოდებათ ძველი ამხა-
ნაგი“. — ეს ფრაზა ბაბუამ იოჯკოს გერმანულად ასწავლა. ბიჭმა გონებაში ჩაიბეჭდა იგი და
გაიწცა. ბაბუამ ყველა მედალი გაიკეთა, რომელიც კი მივლო გააულ ომში, როცა სიბარულო
არ უჭირდა და ფრანც-იოსებს აღმერთებდა. მედალი ძალიან ბევრი ჰქონდა, ვერცხლისა და
ოქროსიც კი.

მედლებით მკერდდამშვენებული ბაბუა მარკო გერმანელს ელოდა, ჩეხარდნილი მკერდიდან
დროდადრო ხრტიინი ამოსდიოდა.

იოჯკომ ყველაფერი ზუსტად ისე შეასრულა, როგორც ბაბუამ დაარეგა. მან ოფიცერს
სახელოში ჩაავლო ხელი და სახეგაბრწყინებულმა დააწავლილი წინადადება გაინეორა. გერ-
მანელს არ სწყენია, სხვებთან ერთად გაიციხა და რაღაც ჰკითხა იოჯკოს, მაგრამ ბიჭმა ვერ
გაიგო. მერე მხარზე მოუთათუნა ხელი და ერთი ჯარისკაცია თანხლებით გაპყვა უკან. როცა
ციცაბო აღმართზე ავიდნენ, გერმანელი წყველი-კრულვას მოპყვა, მაგრამ ბოლოს მორჩილად
გაპყვა იოჯკოს. ბიჭს შინისაგან დასცა, ხელების ქნევით წარაძარა უნეორებდა, იქ ბველო
ამხანაგი, ყოფილი კაპრალი გელოდებათ, მას ბევრი მედალი აჯვსო.

როგორც იქნა, მივიდნენ სვეტკოვებთან. ჯარისკაცი ქიშკართან დარჩა მცველად. იოჯკო
და ოფიცერი სახლში შევიდნენ. ანიცა და მიხეცი იქაურობას მომოტრდნენ, როგორც კი ასეთი
საბატო სტუმარი დაინახეს. ბაბუა კი გაქამული იდგა ოთახის შუაგულში და ხელით თავის
ნუქრიან ჯოხა ეყრდნობოდა. ნთლად გაქადარაგებულსა და მედლებით მკერდდამშვენებულს
დიდებელი იერი ჰქონდა. იოჯკოს ბაბუა არასოდეს ენახა ასეთი. უნეტარუსი წუთი დაუდგა
ბოხუცს. იგი სამხედრო წესით მიესალმა სტუმარს, გერმანულად გაესაუბრა და მაგიდასთან
ნიიწვია. გერმანელმა ბევრი არ ახეწინია, მაშინვე დაქდა. ბაბუამ კარი გაიღო და ქალიშ-
ვილს გასძახა. გამოჩნდა მიცკა. მან მორცხვად გაიღიმა, თვალები დახარა, როგორც გლების
ბაღსა და ქერივს შეჭფეროდა და მის ლოყებზე კიდე უფრო მიმზიდველად გამოიკვეთნენ

ფოსტები. ასე გულწრფელად დაიმორცხვა, რომ ძალზე სანდომიანი გამოჩნდა, თუმცა თვითონ ვერც კი ხვდებოდა ამას. ოთხი მშვიდი ბავშვის დედას გულშიაც არ გაუვლია ურიგო აზრი, მას მხოლოდ სჯეროდა, რომ ბოლოს და ბოლოს ამდენი ხნის გაჭირვების შემდეგ მათ ოჯახს ბედნიერება ეწია.

მაგიდასთან მჯდომი გერმანელი თვალებით სკამდა ქალს. ძლივს მიხვდა ბაბუას/შვეიცარიას, რას მიიჩნემოდა.

— ეიერ! — უპასუხა მან.

გახარებულმა მოხუცმა თავი დააკანტურა და ქალიშვილს უბრძანა:

— ერბო-კვერცხი!

მიცკამ ღუშვილი გააჩაღა და კვერცხი შეწვა, თან უბაროდა, რა კარგია, რომ სააღდგომოდ მოვიმარავეთ. ერბო-კვერცხით საყსე თევზში დაეღვა წინ გერმანელს, მერე მომლიმარმა დანაჩანგალიც დაუწყო. გერმანელმა ბაბუას უბრძანა:

— ღვინო!

საბედნიეროდ, ღვინოც აქონდათ. მიცკა ხომ ბავშვებიანად ქირით მუშაობდა ვენახებში. ღვინოსაც სააღდგომოდ ინახავდნენ.

ქალს გადაათარგმნა არ დასჭირვებია, ისედაც გაუგო გერმანელს და ღვინის მოსატანად გაიქცა. როცა დაბრუნდა, სტუმარს წინ ცარიელი თევზი ედგა.

— კიდევ! — თქვა მან.

მოხუცმა მძულვარცხით შეხედა ქალიშვილს. მეტად მოუქნელი და ბრყვი მოეჩვენა იგი, რადგან ღამილს არ იშორებდა პირიდან.

— ხუთი ცალი შეწვი, რა ხელს უჭერს! ნათლიამა ამ ნათლიდედა ხომ არ გგონია, ზრდილობას გულბათვის რომ უღუგამ თქვენს. ჯარისკაცია, ჯარისკაცი რომ ვიყავი, ჯერზე ამ ცალს ვკვამდი! ჩვენს დროში თორმეტ ჯარისკაცს შეეძლო მთლიანად გადაეჭამა სოფელი. ჯარისკაცისათვის კვერცხზე გემრიელი არაფერია.

— ასლავე, ასლავე. — თქვა მიცკამ, თან კიდევ უფრო მეტად დაიმორცხვა და გაწითლდა. — არ ვიცოდი, ასეთი ნიშევრები თუ იყვნენ.

— შეწვი, შეწვი, — დააჩქარა მამამ, — კვერცხი რა ზედუნაა, ყოველდღე როდი გვყავს ასეთი სტუმარი, ბოლო მოვდო ჩვენს სიღარიბეს. აბლა სხვაგვარად ვიცხოვრებთ. — მიცკამ თავი დაბარა და სამზარეულოში გავიდა.

იოჯო ღუშვილთან იჭდა და დაუფარავი პატივისცემით უხურობდა გერმანელს. რამდენა უყვებოდა ბაბუა მათზე! და ის ახლა აქ არიან, მათ სახლში, მოვიდნენ და თან ბედნიერება მოიტანეს. იოჯომ მხერა გერმანელიდან ბაბუაზე გადაატანა, რომელიც თავის ჩვეულ ადგილას იჭდა ცხადი იყო, დაიღალა, მაგრამ მაინც არ ისვენებდა, დამახინჯებული გერმანელით, თუმცა ზრდილობიანად, შეკითხვებს აძლევდა სტუმარს. გერმანელი გაუგებრად ბუტბუტებდა და დროდადრო რაღაცას წამითყვირებდა ხოლმე, რადგან არ უნდოდა უხრდელი გამოჩენილიყო. იოჯო ხედავდა, თევზზე დაბეჭებული ერბო-კვერცხი, ეს საუცხოო ყვითელი საჭმელი, როგორ ქრებოდა გერმანელის პირში, იგი დაუღუგავად ნთქავდა ერბო-კვერცხს და ჭიქა ჭიქაზე სვლიდა. იოჯო უხურობდა და კვერცხებზე ფიქრობდა. ამ კვერცხებს ისინი სააღდგომოდ ინახავდნენ. ამიტომაც არ გაყიდეს, თუმცა ჩვეულებრივ ყიდდნენ ხოლმე, რომ თითო-ორთა გროში ეშონათ. დედა მთელი კვირა აგროვებდა კვერცხებს, მერე ღუგანში მიდიოდა და რაც ყველაზე აუცილებელი იყო, იმას ყიდულობდა. ბავშვების რვეულებზეც მას უნდა ეზრუნა, ბაბუას თუთუნზეც და საერთოდ ყველა სხვა წვრილმანზეც. გაოცებული იოჯო ხედავდა, გერმანელმა როგორ შთანთქა კვერცხები, როგორ განოსცალა ღვინო და ხელახლა უთხრა ბაბუას, კიდევ მომიტანეთ.

ბაბუამ დედას დაუძახა და გაჯავრებულმა უთხრა: ხუთი კი არა, ათი, ოცი კვერცხის ერბო-კვერცხი გაუკეთე, ოღონდ კმაყოფილი დარჩესო. დედა გაწითლდა. ეტყობა, შეეშინდა, რომ უკვერცხოდ დარჩებოდნენ ბავშვები აღდგომას. კვერცხების გაყიდვაზე ხომ ფიქრიც აღარ შეიძლებოდა, მაინც წავიდა და უკან სავსე თევზით დაბრუნდა. მან წყნარად თქვა:

— ერთი ცალიც კი აღარაა, თუ კიდევ გნებავთ, მოხარით და სხვა დროს მოვიმზადებთ.

ბაბუა განუცხადა გერმანელმა კი კვლავ შთანთქა ამოდენა ერბო-კვერცხი. იოჯო გაოცებული იყო, როგორ არ იხრჩობა, დაუღუგავად ყლაპავსო. ბიჭი თცნებას მოჰყვა: — იი, გვიზრდები, ჯარისკაცი გაცხდები, ერბო-კვერცხს მეც შევკვამო. მთელ გორებს შეჭამა ერბო-კვერცხისას. ათი, თცა კვერცხისას ჯერზე, იმდენს, რამდენსაც გერმანელი ქავს. ნეტა ყოველდღე, მთელი თავიანი ცხოვრება, ერბო-კვერცხი აჭამა, დიდებული თეთრ-ყვითელი ერბო-

ვერცხი, რომელსაც ვერასოდეს ვერ იხეტებენ ბავშვებისათვის. იოჯო თვალმოჭრულად შესცვროდა გერმანელს, რომელიც ერბო-ვერცხს ნთქავდა და ზედ ღვიბისა იხეტებდა... უცებ გარშემო ყველაფერი ერბო-ვერცხად იქცა, უხარმაზარ, გაფუხვულ თეთრ-სუთელ მასალ, წამიც და თვათონაც ყველანი ვერცხებად იქცნენ. ყველაზე დიდი ვერცხი — ბაბუა ლუშელზე ვორავდა, თავად იოჯოს ვერცხად გადაიქცა, დედაც, ლოიზაც, მიხეცც... ვერცხად იქცა მათი სახლიც, მოებიც, ტყეც, გზაც, სოფელიც, ხალხი სახლებში და გზაზე, სუბური ღრუბლებიც (აზრე — ყოველივე დიდ, თვალისმოჭრულ, საშინელ თეთრ ვერცხად იქცა. გერმანელი იჯდა ამ არსებულ ვერცხებზე და ნთქავდა მას. იოჯოს თვალწინ გადაყლაპა მთელი ერბო-ვერცხი. შემდეგ ბაბუას სტაცა ხელი, დედას, დაიკო ლოიზას, პატარა ნიჭეცა და ანიცას, მათ სახლს, შემდეგ სხვა სახლებს, ხალხს, გზას, ღრუბლებსაც მისწვდა, ბოლოს მთელ სამყაროს დაეპატრონა და... შთანთქა. თვალები ლანის ბუდეებიდან გადმოსცევებოდა, ისე ხროტიხებდა, თითქოს ხსრჩობათ, ძალღივით ღრინავდა, რომელსაც ძველი მოუგდია და ეშინია, არ წაართვან.

იოჯო ნიხვდა, რომ ახლა გერმანელი მასაც მისწვდებოდა და მთლიანად გადაყლაპავდა — იოჯოს ხომ ვერცხი იყო. აი, იგი დასწვდა ბაბუას, ლუშელთან რომ ზის ნიჭებში მოხრილი, ახლა მისა რიგიც მოვიდა, უხდა რომ გაიქცეს, მაგრამ ვერ გარბის, ფეხები არ ემორჩილება, აი, გერმანელის ხელი საცაა მისწვდება.

მას ლოიზა მოველინა მხსნელად. გოგონა შუა ოთახში იდგა, გერმანელს მოკრძალებით უღინებდა, რომელიც კიდევ ითხოვდა ღვიბოს. ლოიზა ისე იღიმებოდა, თითქოს გაზაფხულის მზე ათბობსო სახლს დიოცს, სადაც ბავშვები იყრიან თავს. ლოიზა იღიმებოდა, გამხდარი, სუსტი ლოიზა, სამთარში მკერდი თვინავ შესამჩნევად რომ წამოზრდოდა. იგი სახემოდლინარი მიუახლოვდა მაგიდას, იოჯოს დაინახა, გერმანელმა როგორ მიიზიდა გოგონა თავისკენ... და ლოიზაც უცებ ვერცხად იქცა. მას ხმა არ ამოუღია, მხოლოდ შეშინებულად ბავშვებით იღიმებოდა და ჩუმად სლუკუნებდა. გერმანელმა იგი მუხლებზე დაიხვია, ბავშვების ხელლები მოხვია, ტუჩები ახლოს მიუტანა და თეთრ ვერცხად ქცეული პატარა, სუმი ლოიზა მის ხახაში გაეჩინარდა, მანამდე მხოლოდ ერთხელ შეჰყვარა გოგონამ დაჭრილი ჩიტვით, როცა გერმანელმა კაბის ვახთა დაუწყო. იოჯოს გული შეეკუმშა, გაიქცა, მეტის ყურება აღარ შეეძლო, ეშინოდა, გერმანელს ახლა მისთვისაც არ ეტაცა ხელი — თვითონაც ზომ თეთრი, გაფუძნილი ვერცხი იყო.

იოჯო გაიქცა.

მაგრამ ბაბუა არ გაქცეულა, ფეხებში ფრტყუნავს. გაოგნებული იჯდა ლუშელთან მდღეებით მკერდდამშვენებული. ჩიბუხი ჩაჭრებოდა, ადგილიდან ვერ იდებოდა, ხმა არ ამოსდიოდა ყელიდან. მხოლოდ ყურება შეეძლო, და როცა ყველაფერი ნახა ბოლომდე, ოთახში მისი ქალიშვილი შემოვიდა, მიცკა, ქალი, რომელიც მარტოდმარტო ზრდიდა ოთხ შეილს და დიდი სიყვარულით და მზრუნველობით ეპყრობოდა მასაც — მამას; ქალი, რომელსაც უსაზღვროდ სწამდა მამისა და ასეთი სასთუბით ელოდა უკეთეს ხვედრს თავისი ოჯახსთვისაც და ყველა კეთილი ადამიანისთვისაც ანეკუნავდა. მიცკა შემოვიდა და დაინახა ნახევრად ტანთგახდილი, სანუღამოდ შერცხვნილი, გაქვლილი ლოიზა. გოგონა ოთახიდან გავიდა. იგი აღარ მგავდა განაუხებელის მზეს, მაგრამ მიცკამ არ იცოდა, რა ნიხვდა და კვლავ იღიმებოდა. უფრო საყვარლად დაინდა ფოსოები ლოყებზე, უფრო წარტაცი გაუხდა ღიმილი. გერმანელი მასაც წაეტანა, მიცკამ გაიფიქრა, სტუმარი გამეხუმრათ. ფიქრადაც არ გაუვლია წყენა. სიცილით პირა ხელი, სწორედ ასე აშორებდა ხოლმე თავის ყმაწვილქალობაში გლეხის ბიჭებს. სულ იღიმებოდა, სახან გერმანელმა მაგრად არ მიიზიდა. მამინდა შეხვდა მამას შეძრწუნებული თვალებით, წველა სთხოვა, მამა კი ისევ ლუშელთან იჯდა და ხელში ჩამჭრალი ჩიბუხი ეჭირა. თითქოს გაქვდავთ, მოულოდნელად გარდაცვლილს მგავდა, მზერა გაჰყინებოდა, ეხა ჩავარდნოდა, გაფითრებულ ბავშვზე სიტყვა შეშრობოდა.

ყველაფერს ზედადენენ მისი თვალები, მაგრამ სიტყვაც არ დაუძრავს — მისი გული მკვდარი იყო, გაქრა ყოველი, რისაც კი სწამდა, რითაც სულდგმეულობდა, რაც უხაროდა, სიტყვის თქმაც ვერ მოასწრო, ისე აწრაფად გაქრა.

წასვლისას გერმანელმა პეშვით წვრილი ფული გადაუყარა ანიცასა და მიხეცს, რომლებიც ზღურბლზე ისხდნენ და მზეზე თბებოდნენ. ბავშვები გაკვირვებული წამოხტნენ, — ნახე, რა კეთილი ადამიანისი ჯარისკაცი, გარეთ რომ იდგა დარაჯად, უკან გამყვა ოფიცერს.

გადაფითრებული იოჯო ბებერი ვაშლის ხის უკან დაინალა და თვალი გააყოლა მიმავალთ. მას ჯერ ისევ ვერცხად ეჩვენებოდა მთელი სამყარო, რომელსაც გადაყლაპვას უქადდა გერ-

მასული. მან ხომ უკვე გადაუღია ლოიზკა, მერე ალბათ არც დედა და ბაბუა დაინდო, მაინც ვერ გაძღა და ახლა ისტარა მიხეცი და ანიცაც ზედ მიიყოლა. გზად რაც კი შეხვედებოდა, ყველაფერი დასადუბავად იყო განწირული. გერმანელი მიიბიჯებდა, უზარმაზარი იყო, შიშისმომგვრელი, სულაც არ ჰგავდა იმ ადამიანს, რომელიც ბაბუამ მოაყვანინა. მუცელი გაბერვოდა, იგი მიდიოდა და ნთქავდა ყოველივეს, რაც კი ხვდებოდა გზაზე — პირველად გონგბსა და ქალებს დაერია, დაიკო ლოიზკისა და დედას, შემდეგ მამაკაცებს, შემდეგ — დედა, ბიჭებიც... და როცა ადამიანები აღარ დარჩნენ, აოფლებს მიპყრო ხელი, სულაც არ სძულს, ტყვეებს, გზებს, ბოლოს ლურჯ ცააც მისწვდა, სადაც თეთრი ღრუბლები ვაფანტულიყვანდნ. აოქკო მიხვდა, როცა გერმანელი მთელ სამყაროს შთანთქავდა, ერთი გემრიელად გაიბამორებდა და ბაყაყადდაუღაბული გველივით დიდხანს, დიდხანს მოუნდებოდა მოხუცებანს.

იოცეო საღამოს დაბრუნდა წინ. სულ აკანკალებდა, დედამ ლოგინში ჩააწვიინა. მისი ცნობა ძალზე გაუწიარდა იოცეოს. გატანჯული სახე ჰქონდა, ერთბაშად დაბერებულყოფო, ტუჩებზე აღარ დასთამაშებდა ნაზი ღიმილი, მხოლოდ ხელი ჰქონდა ჩვეულებრივ ხორკლიანს, თბილი და ალერსიანი, როცა შუბლზე დაიდო ბიჭს. იოცეო თბილის ილუბრანში ხვდავდა ბაბუას — იგი საწოლში იწვა და ზედ თეთრი ზეწარი ეხურა. ბიჭმა გაიფიქრა, ეს ბაბუა კი არა — მკვდარი, გაბერილი კვერცხი არისო.

— ბაბუა არ გადაუყვლიავეს? — იკითხა იოცეომ, — არც თქვენ? ლოიზკა სადღაა? გერმანელმა არ გადაუღაბა?

დედამ არ უპასუხა, მას აღარაფერი ჰქონდა სათქმელი. არა, გერმანელს არ გადაუყვლიავეს არც ბაბუა, არც დედა და არც ლოიზკა. გერგეობით არა, მიჯრამ მან ჩაკლა ყოველივე, რასი ჩაკვლაც კი შეეძლო. როცა თფიცერი წავიდა, როცა ყველაფერი დაშთავრდა, მოხუცი მიიმედა, გაჭირვებით აღგა და გარეთ გავიდა. მერე აღარც დაბრუნებულა. საღამო ხანს იპოვეს ბოაღლში — ბერიცაცი ძელზე ეყიდა, ქაღარი თბი ელონოდ ჩამოეარდნოდა, მკერდზე შედლები აღარ უჩანდა. მხოლოდ ჯიბეში უპოვეს ცარიელი ყალითაი, ჯოხიც იმეე ეგდო თივაზე. ამ ჯოხზე დაყრდნობილი დახტილობდა ხალმე და თქნებობდა ბედნიერებაზე, უცხო მსროდიან რომ ეწვეოდათ.

ახლა მას უკვე აღარ სჭირდებოდა ჯოხი, არც სიცოცხლე სჭირდებოდა, დაიღუბა იმედო, რწინა, დაიღუბა ყველაფერი...

ტომე არსონსკი

წითელი მისაკების თაიგული

სოცლად გაუმართლებელი იყო ის აზრები, რომ ბორიანდა ანდრეევსკია — რომელიც ახლა უკვე მერამდენედ იგონებდა საამაირთლოს გააბენა — ასე დიდხანს უარობდა ცოლად გამყოლოდა ინეისერ სავისს. კაცა, ვისაც ჯერ კიდევ მაშინ უწინასწარმეტყველებდნენ ბრწყინვალე მომავალს, ამ ოცდაშვიდა წლის წინათ ხომ მხოლოდ საფინი ამროეტებდა სხოგადობრივ წესობებს, სახლებდა ქუჩებსა და უბნებს. მხოლოდ მან ერთადერთმა, უკვე ოლქის მმართველობის თფიციალურმა მრჩეველმა, ჯერ კიდევ 1936 წელს შეინუშავა ქალაქის კეთილმოწყობის გენერალური გეგმა, რომელსაც, სამწუხაროდ, — მისგან დამოუკიდებელი მიზეზების გამო — არ ეწერა განხორციელება. ინეინერი საფინი თაფისი ბანგრძლივი და უიმედო სიყვარულის წლებში თანდათან იხვეჭდა ქალაქის უბოპულარეს და საპატრიცეონულ პიროვნების სხელს. იგი იყო სულით სპეტაკი, მაგობამ უიღბლი და ბედდამწუარი კაცი.

როგორც ცნობილია, ქალები გონების კარნახს არასოდეს მიღდვენ. ვერც ვერავითარი კანონი ვერ შექმნის საყვარულს და ვერც ვერავითარი კანონი ვერ აღმოუხერის მას. ბორ-

კაა სხვა უყვარდა — ზღრავკო როლიტო, ტყვედღით მოვაჭრის ვაჟი, ზღრავკოს ოჯახი ხელ-
შაკლედ ცხოვრობდა და იქაური ვაჭრები სასაცილოდ იღვებდნენ საღარიბის გამო.

საინმა იცოდა ბორკას სიყვარულის ამბავი, მაგრამ არც ბრახობდა და არც სასაცილო
უბედობობდა. ერთადერთი, რაც საინმა ჯერ კიდევ მაშინ, ოცდაშვიდი წლის წინათ სთხოვა,
ის იყო, რომ სურდა ქალის ახრი გაეგო — მქონდეს თუ არა შენი ცოლობის იმედით — თანაც მა-
შინვე დაუნია, მართალია, უშენოდ ჩემი საცოცხლე უსიხარულო იქნებოდა. მაგრამ სურვილი
წარმატებაც ჩიროდავ არ ვღირობა ჩემთვის, პასუხა მაინც აჭარბებდა. — მაგრამ მან
მაშინ ახვიადებდნენ შეყვარებულთა ამბავს, მაგრამ რაც დრო გადიოდა, ქალს სიჭიურე ემა-
ტებოდა, თრიკენი ხანში შედიოდნენ და მით უფრო სასაცილო და მხელად დასაჭერებელი
იყო კაცის დაქინებული მტკიცება, თავს მოეცოდა, თუ ცოლად არ გამომეყებო.

ნათას ერთ ნათელ სიღამოს, ომას წინა ხახვში, საინის ბინაში, დღესა და მეუღრო
ოთახში სტუმრებს მოყვარათ თავი. ქალებმა სთხოვეს მასპინძელს, ხელისგულზე გვიმო-
თავეთო. ბორკას უმცროსმა დამ ცუცტანა ანდრეევსკაიმ აღტაცებულმა მიიბრინა დასთან და
ხურობით ხელი უბიძგა საინისაკენ, აქოდა, მე ისეთი კარგი რაღაცეები ანოიკობა, ახლა
იქაებ შენც ვითბრასო. ბორკას უარი არ გაუვიდა, სტუმრებმა ტანთა და შეძახილებით
დაითანხმეს და ისიც მთლად აჭარბებული უხალიად ჩაება ამ უსიამო თანაშვი.

საინი აკანკალებული დასწვდა ქალის ხელს. პირველად ეხებოდა მას და აღელვება და
შაში დაეუფლა, მუხლებში სისუსტე იგრძნო, გული ღამის ამოვარდნობდა. როგორ უნდოდა
ეკოცნა ამ მარმარილოსავით თეთრსა და ნაზ ხელზე, მაგრამ მოლოდინით სულწეკუბებუ-
ლი სტუმრები ისე მიამჩერებოდნენ, რომ საინმა, როგორც აქნა, ძალა მოიკრძა და ქალს
ხელისგული გადამშალა... მაგრამ რა მოხდა? კაცმა დანდურდულით მოიშორა ქალის ხე-
ლი, მერე იმეც სწავლა, დააკვირდა, თვალები დახუჭა, თავი რაც გადამწია უკან, თითქმის აღტა-
ხელმა ტკვილმა დაეარათ მთელ ტანში, მერე ურახილად დაუხურა ხელისგული. სტუმ-
რებმა გაყვირებით გადახედეს ერთმანეთს. ნეტავ რა მოუვიდა? ნეტავ რა ამოიკითხა ასეთი,
რომ თქმა ეძხელება?

საინი ფანჯრიდან წავიდა. ფანჯრის მიღმა ბაღში წითელი მიხაკები ჰგვიოდნენ. აღელვებ-
ბული კაცა თითებს ძნტვრევდა.

— რა ამინელებაა! — როგორც აქნა, ხმა ამთილა საინმა და ბორკასკენ სწრაფად მიბ-
რუნდა — თქვენ ცოლად გაქვებოთ. გარკვე კაც, და ათას უბედურებას გადაიტანო ცხოვ-
რებაში. მაგრამ მე ვეცდები, ავამოროთ ეს უბედურება. — ქალის წინ მუხლებზე დაემხო და
ნისა დიდებულა თეთრა კაბის გაღომა დასწვდა. — გველა თანდასწრებით ვთხოვთ, ცოლად
გამომეყეთ. თქვენი ბედი თქვენსავე ხელშია და ხუ იხამთ იგი ცხოვრება გამწართო.

ბორკასკა სახეზე ცეცხლი წავიდა, მერე გადაიხრდა. უნწყოდ შეაკვიროდა დამუნ-
ჯებულ სტუმრებს, რომელთაც სახეზე ოდნავ დამცინავი დანილი დასთამიშებდათ. ქალმა
აღარ იცოდა, რა ექნა, უცხად ატირდა და სახეზე ბელაღარებული გვიარდა ოთახიდან. საინი
უკან გაეკიდა, სტუმრებმა ერთმანეთს გადახედეს. აფთაქარა პოპ-რისტოევი თავის ქედს
დასწვდა და წასაუღელად მოემზადა. სხვებიც, თითქოს დანაწულზე წაასწრეს, უბრად
დაიშალნენ.

მერე დღეს კვლავ წითურმა, სხედაქორფლილმა ბაღში ბორკას წითელი მიხაკების
ღიდი თავილი მიუტანა და სიტყვის უთქმელად გაბრუნდა. საინიტო ბარათის უკანა მხა-
რეზე საინი წერდა: „ღეთის გულისათვის, შემხვედით, კუთხეში გელოდებით“.

ბორკა, რა თქმა უნდა, არ წებვდოდა. ეს კი არადა, მთელი ერთი თვე, მერე და მე-
სამე თვეც არ გასულა გარეთ. მაგრამ ერთ ავადსახსენებელ დღეს მეგობრებმა აიყოლიეს,
ნეტავ რას სუღელობ, ადვი, კინოში წავიდეთ და გავჯრთოთო. ნახევრად ჩაბნელებულ დარ-
ბაში ბორკა თითქმის მთელი დღისა გამაჟღერებაში გრძნობდა, რომ საინი იქ იყო
და თვალებით ებურღებდა ზღრავს. ბორკა სანზე ველარ ისვენებდა, გაქცევა ამჯერად ვერა-
ფერს უშველიდა. საინი ხმას არ იღებდა. ბორკა წამოდგა და ეღებ ვაჟის თვალებს წააწვდა
და ამ თვალებში იაფთი სასოწარკვეთილი ეუღრება ამოიკითხა, რომ უნებურად მეტრდში ტკი-
ვილი იგრძნო. „უმერათო, რა დანიშია, — ქალმა ძლივს შეიკავა ცრემლი. — მაგრამ საინიზრად
მტკიცება. ნეტა რაში სჭირდება ეს გველაფერი, რატომ არ დამინებებს თავს?“

საინი არ ანებებდა თავს. ვაუტად დაჩაჯობდა სახლთან, კინოშიც ისე უცებ მიუჯდებოდა
გვერდით, თითქოს მიწიდან ამოსვრათ, ბორკია რიგშიც კი არ ასვენებდა, ერთი სიტყვით,

ყველგან თან სდევდა, ხან წინ დაუხვდებოდა, ხანაც უკან აედევნებოდა. ბორკა უნივერსიტეტში რომ შევიდა, საგინი იცოც გამოჩნდა და აინუშშიაც კი არ აგდებდა ახალგაზრდებს და ცინკაა. ჭიუტად, ჭიუტად, ჭიუტად არ ანებებდა თავს და როგორც კი მოიხელთებდა, ხელში ხელს წაავლებდა ქალს და ეუბნებოდა: „ბორკა... მადმუაზელ ანდრევესკიაა, ჭიუტო, ხუ დამლუპავთ...“ — სეტყე ვიგახ ისწავლა ეს გამოთქმები? ღმერთო დიდებულო, ოცდამეოთხედი წლის განმავლობაში ბორკას ორი ჩრდილი სდევდა თან: საკუთარი და სვეენისა.

და იმ მხოლოდ ასლა, მატარებელში, რომელიც თოვლიან ველზე მიიწვილებოდა, ბორკამ თავისთვის დაასკვნა, რომ საგინი არათუ ლამაზი, ტყვიანიც არ უთვლიდა თურმე. წინადად გაპარსულ სახეზე პატარა თვალები ისე ეუღავდნენ, თითქმის ქოხში ცურავდნენ. იმ ავადმოსაგონარი მკითხაობია მერე აფერ უკვე რამდენი წელი გადიოდა და ქალს მხოლოდ მისი კლიბინა სახე და ცისფერი თევზის თვალები ახსვადებოდა... ჰო, მართლა, იმ ხანებში საგინი პედანტურად შეკრებილ-დალაგებული უღვაში პქანდა და შიგა სურათის ჭიბიდან მუდამ მოუჩანდა სამკუთხედ დაკეცილი თეთრი აბრეშუმის ერთი წვერი... ღმერთო ჩემო, რა სწრაფად ვადის დრო, რა ხანმოკლეა სიცოცხლე, რთგან იცვლებიან ადამიანები, მათი ბუდი, წუთისოცდელი!

მატარებელი ველზე მიჭრებოდა. მდინარე წვრილ შრიალა ბავთაა პავდა და უხალისოდ, ბალიყივით მიიკლავებოდა თოვლზე. წყლიდან ლოდებს ამოეყოთ თავა, რომლებსაც თოვლის თეთრი ქლდები ებურათ. ველზე აცა-იწ ნადირის ნაღებურიც ჩანდა. ერთ ადგილას კი, წიკალ-საღვეთთან, იმდენი ნადეხური ირეოდა ერთმანეთში, კაცო იფიქრებდა, ცხოველებს უცხოვრობოთ, ვერც ერთი სახალწლო ნიპალთვი ბარათი ვერ შეგდრებოდა მატარებლის ფანჯრადან დაახულ ამ სურათს. ირგვლივ სითეთრე, სითეთრე და მხოლოდ სითეთრე ჩანდა!

ბორკამ დრმად ამოასუნოტა დააგვიანდა, ცვატრებას თავიდან ვეღარ დააწყებს, სიბერე მალე მოუკატუნებს. ოცდამეოთხედი წელიწადი გადიოდა მან შემდეგ, რაც ქალიშვილის მკერდში ბორცვლად აჯაროქალდა გულის... იმ, ასე იღვა მაშინაც თავისი ოთახის ფანჯარასთან, გარეთ კი, ქუჩაში. ისე ახლთა გაიფლიდა ის — ზღრავყო, როლჩიტო თავია მეგობრებთან ერთად, რომ გეგთამებოდა, ხელა გაეფუტდა და მხარზე შეეცებოთ. მაშინ ბორკა ზვიდნეტი წლისა იყო და ერთი სიტყვიც არ დასცდენია თავის გრძობებზე. ახლა ზღრავყო ოთხი შვილი ჰყავს, ბორკა კი ამ სითეთრეში მიიწვივა და კლბეში ხალხია ყავას უცდებს ყურს. ბორკა მიიპარება, იბღინებ საგინა ენალება. ამ კაცმა თავისი კბილი უცხოვრობა გაუშწარა ბორკას. ვაგონში ტუღვა იყო. კონტროლიორის შიშით გლეხებმა თავიანთი ტომრები და კალათები სკანებზე შეეხურათ და ნატრობდნენ, ნეტავ როდის ჩავალი ქალაქშით. ბავშვები ლამის ცხეობამდე ჩაფუტნათ შალეებში. მამაკაცმა სამუშაო მღებები ეცვათ მოკლე ტურქებზე. წანდაილი მახრული ფუსფუსი და ჯგლეთა იყო კლბეში. ასეა ბოლმე ყოველთვის დილია მატარებლის რველ ფიცრულ კავონებში...

— მე, ენათ, კანტორაში ვერ ვალებ, — ამბობდა ხანში შეაფლი კაცი, რომელსაც რკინიგზელის ფორმა ეცვა — სული მენდობა, იწ ნახშირის სუნი დვას და, ღმერთმა იცის, კიდეც რისა. სუფთა პაერი მიუვარს და რა გქნა, ძნაო...

— ეს ევონაა, ჩემი ცოლი, — ყმაწვილმა კაცმა, რომელსაც უავიადერი შარვალი და მხრებვიწრო მწვანე ბიჯავი ეცვა, ვიბიდან სურათი ამოიღო. — მართალია, უსწავლელია და სოფელელიცაა, მაგრამ დამიჯერეთ, ვერც პარიზში და ვერც ლონდონში ვერ შეხვდებით მაგასთანა ქალს. ნეტავ განახათ, სტუმრებს როგორ ხვდება, რა მილება იცის...

— ქმარი ნების არ მაძლევს ბანარში დიდი კალათებიდან ამოვარჩიო სასოფავე, — ენას ატარტარებდა ერთი ფაშფაში ქალი, რომელსაც ქურჭიდან მრგვალი მუხლები უჩანდა. — დონრები კალათისკენ და გლეხსაც მეტი არაფერი უნდაო... — ჩაიხითხითა ქალმა.

ბოლოს და ბოლოს ეს ყველაფერი ბორკას ართობდა კიდევ უკვე რამდენი დღე, თვე და წელიწადი, თავი უსკდება ფიქრით. როგორ მოყრევა მარტოხელა, უსუსური ქალი ერთ შლეგიას კაცს, ვისთვისაც იგი ქცეულა სნებად, აკვიატებულ აზრად, სიგიფედ? დილით ავტობუსში ჩაჯდომამდე ბორკამ ერთი ათჯერ მაინც მიიხედ-მოიხედა, ხომ არ მომდევს ის გადარეული ინტინერო, მაგრამ საგინი არსად ჩანდა, ავტობუსშიც ყველა ადგილი დაკავებული იყო უკვე. მკონი, ამჯერად ბედმა განიღიმა და ხელიდან დაეღძკერი, ახლა მთავარია სადგურამდე მივალწიო, მატარებელში გადავჯდე და შორს, შორს, რაც შეიძლება შორს გადავკარგოო...

გვერდით კუბეში სიცალმა იფეთქა, ბორკამ მიიხედა და... კამფეტისანი პარტი ლამის ზედ ცხვირწინ ააფარეს.

— იქნებ ინებოთ?

ქალმა პარკს ძლიერ მოაწორა თვალი, ხმა ეცნაურა და მალე აიხედა: მის წინ სავინი იდგა, გაბარსულ სახეზე სულელური ღიმილი დასთამაშებდა, თვესის თვალებს არ ამორებდა, თეთრი აბრეშუნის ცხვირახრტი ველავ უქათქათებდა ჯაბეში. ბორკამ არ იცოდა, რა უნდა სუბნა, რომც მოესაზრა, სულ ერთია, სიტყვას ვერ იტყოდა, ტუჩები ასე მოაწებულდნენ ერთმანეთს, ზედ სახესთან გრძობდა კაცია დიდ ტანს, დასცხა და ოღუჭყუღუჭყუღუჭყუღონი, პირველად ახლა იგრძნო, რა უმწეოც იყო ამ საზიზღარი მანიაკის წინაშე და რა უხერხულად იყავა.

— გაბოყეთ ცოლად გამოიყვეთ, — უთხრა სავინმა და ბორკამ ვერ გაიგო, კაცია დასცინოდა თუ სადაცაა ატირდებოდა. — ვებრდებოთ... უფროს სწორად, მე შევედი ხანში... ცოტა დროლა დაგვრჩია...

ბორკამ გამვეტებით სავსე ბარკი გამოგლიჯა ხელიდან და გაცოფებულმა სახეში სთხლიშა, მერე წამოდგა და ერთი თუ ორი, ერთი თუ ორი უსილაქა გამოვეტები ხას იატაკზე მონოფანტნენ. სავინი გახვევებული იდგა და ტუჩებზე ველავ მოსულელლო-გაუბრებელი ღიმილი დასთამაშებდა.

ბორკა პირველსავე სადგურზე ჩავიდა და პირველვე მატარებლით დაბრუნდა შინ. სავინი კარგა მანძილზე დაშორებით მიადევდა უკან. ქალმა ნტიციად გადაწვიტა ერთხელ და სანუღამოდ დასვა წერტილი ამ ამბისთვის.

სასამართლო პროცესი დიდხანს არ გავრცელდებულა, მაგრამ პატარა ქალქს სენსაციოდ მიიღო ეყო. სასამართლო დარბაზი ორი დღე ავსებულნი იყო საოცრად თავაზიანი, ცნობის-ნოყვარობით თითქოსდა დამუტკული ხალხით. ყველანი სუნთქვამგვარული ელოდნენ განაჩენს. მომხდარ ამბავს ხომ ლამის ღვეგენდის სუნია ასდიოდა. და როცა ხშირნა მოსამართლემ მოათვინურა ხმით გამოაცხადა „სასამართლოს მრავალი წელიწადი უტაქტო დევნა სხვად ათად მიამნია, თუ არა შეუბრაცხოვრად და აბუჩად ავადმად მომზინის ბორიანკა სავინა-ი... — მოსამართლე შეცბა, მდივან ქალს სათვილის ქვემოთგან გახედა და წეასწორა: — ბორიანკა ანდრევესკიასი, რომელიც სწორედ ამიტომ და უმთავრესად ამ მიზეზით დარჩა გაუთხოვარი, სასამართლომ დაადგინა, დამნაშავე ინჟინერ ნიკოლა სავინს მიესაჯოს თავისუფლების აღკვეთა ორმოცდახუთი დღით...“ — ბორკამ შვებით ამოიპუნთქა. მოსამართლე მილიციელს უხალისოდ მიუბრუნდა: „გაიყვანეთ პატნარი“.

ბორკამ იგრძნო, მზოებნიდან როგორ ჩამოიფდო ტვირთი. მადლობა ღმერთს, თრნოცდა-ხუთი დღე მინც იქნება მშვიდად, ორმოცდახუთი დღე! ჭუნრობა ააქმ, როდია, თითქმის მთელი თვე-ნახევარი იცხოვრებს ავინის ჩრდილის გარეშე!

როცა უზომოდ გახარებული მიუახლოვდა თავის სახლს, კართან უცნობი ბიჭი დახვდა წითელი მიხაკების უზარმაზარი თაიგულით ხელში. სავინით ბარათის უკანა მხარეზე ავინს ბებრული ხელთ წაუწერა: „ვერაფითარი კანაანა ვერ შექმნის სიყვარულს და ვერაფითარი კანაანი ვერ აღმოფხვრის მას“.

ბორკამ ნადვლიანად გაიღიმა. ეს ეკვე ნეტრიანეტი იყო. წინააღმდეგობას აზრი აღარ შეტნდა. მაშინვე დაბრუნდა სასამართლოში, უკან გამოათხოვა საჩივარი, სასამართლო ხარჯები გადაიხადა და... ორიდენი ერთად გაემგზავრნენ. არცინ იცოდა, საით გაემგზავრნენ. სანავი-ერთოდ ველამ იცოდა, რატომაც გაემგზავრნენ. ოცდაშვიდი წლის ნერვ ეს იყო ყველაზე ბედნიერი აცხსაცია ქალქში და იმ ორის ცხოვრებაშიც, რა თქმა უნდა.

თარგმნა შალვა აბისუღლაშვილმა

შესვენრა შუააზიურ შემოდგომასთან

ისმის კაკუნი! ნუ აყოვნებ, გაუღე კარი,
პატივი დასდე განაფხულის ახდენილ სიზმარს!
ეს ხვაწრეული შემოდგომის მოსულა ქარი,
ნიშნისმოგებით

გამცნობს იგი

მოგებულ ნიძლავს...

თუმცა რად გინდა ეს ამბავი, როცა ადრევე
მის აღშევეებას შეაღიე შენი ძალ ღონე;
შენ ვერვინ გეტყვის,

ვერვინ გეტყვის

დასამადლებელს,

თვით შემოდგომა უნდა იყოს შენი გამგონე!..
გაუღე კარი?! შეხე, შეხე, როგორ გიღიმის
შენივე ბალი — შემოდგომის ჯავართჯავარი;
ქარს —

მასართბელს

შუუერთე შენი ღიღინიც.

თალს დაამგვანე ტრიუმფალურს — ბალის თალარი...
„შებაღეს“ ვამბობ, მაგრამ უფრო მეტი ხარ, მეტი,
პირველ ყოვლისა,

შენ ხარ ბრძენი,

შენ ხარ მგოსანი;

სასწაულებრივ პატიოსანს, სათუთს და კეთილს
გაშიშვლებული ქვაც არ გრჩება შეუმოსაფი...

ქართული
ბიბლიოთეკა

სივრცეს

ფერების

უწმინდესი ცეცხლი ედება
და მდინარეთა სარკეებში განაგრძობს ბრძალს;
მუბალევ ჩემო, აქაც მე შენს შემოქმედებას
ვხედავ და

ვამბობ:

„ამას უკვე გმირობა ჰქვია!“

მე აქ უდაბნოს დაყინებულ მზერასაც ვამჩნევ,
აღბათ მირაჟად უჩვენება შენი ამაგი;
უდაბნოსათვის

დაე მერვც

მირაჟად დარჩეს,

ოღონდ ძეკაცი ძეკაცობით უფრო ამაღლდი..
უფრო ამაღლდი, შთაგონების წაშალე ზღვარი,
ხელთ გეპყრას მუდამ

ცნობადობის

ყველა სადავე;

ოქროს წუთებად გარდაგექმნას მუხთალი ყაში,
უდაბნო თავად მთინელებს თავის სადარდელს...
უდაბნო

თავად მთინელებს

თავის სადარდელს,

შენ შენებურად ივაჟკაცე, მუბალევ ჩემო;
მოდო და

მგოსნებს

შენი შრომის ყინი გადაგვდე,

რომ ჩუროებში სიბერემაც ვერ შეგვაჩუროს!..
გაუღე კარი?! შეხე, შეხე, როგორ გილიმის
შენივე ბალი — შემოდგომის ჯავართჯავარი...
ქარს —

მახართბელს

შეუერთე შენი დილინიც,

თალს დაამგვანე ტრიუმფალურს — ბალის თალარი!..

თარგმნა მთარ სალაშვილიძე

ტიბერიუ უტიანი

ლექსები

ისეთ მთას მე ვინ დამისახელებს,
ჩრდილოეთიდან გადასწვდეს სამხრეთს
და აღმოსავლეთს — დასავლეთიდან?!

როგორც სჩვევია
ადამიან-მთას —
თვითონ ლენინს.

ვინ დამახანახელებს ისეთ მდინარეს,
შთაპბეროს ძალა ჰიდროცენტრალებს
და დედამიწის პულსად იტყვებს,
ჰქონდეს ნება და ენერგია დაუშრეტელი
და ხალხის გული აავსოს რწმენით, —

როგორც სჩვევია
ადამიან-მდინარეს —
ლენინს!

ერთი სიმღერა მაინც მითხარით,
რომელიც ძმურად
მთულ სამყაროს გადაეხვევა
კიდიდან კიდით
გასაგები ყველა ენაზე, —

როგორც სჩვევია
ადამიან-სიმღერას —
ლენინს!

ვერონიკა კორუმბაკუ

ს ა გ უ შ ა გ ო ზ ე

დადი თქვამბრის სოციალისტური რევოლუციის დროს, როცა წითელგვარდიელთა ჩაზმებმა იერში შეიტანეს ზამთრის სასახლეზე, ლენინმა ჯარისკაცებს უბრძანა ხელოვნებას სკუნჯეთა დაცვა.

შაშხანების ბათქაბუთქში, თუ ქვემეხთა გრიალში,
 (ძველი დრო და ძველი ლიბო ერთმანეთს რომ მიაფშენა...)
 წარბშეკრული სალდათების პირმოხეულ „ურას“ ხმაზე,
 და ვიბორგის მუშებს შორის (იარალს რომ ხელი სტაცეს),
 როცა პროექტორებმა აღაჩინეს ნათლის კვალი
 და ერთმანეთს შეებნენ წარსული და მომავალი,
 როცა ნანინანატრი ჟამი იჭედებოდა,
 რაზმი მუშურ-გლეხური ერთ დროშის ქვეშ დგებოდა;
 როცა დადგა ბოლო წამი და მტერს გამოედევნენ, —
 ლენინს ღელვა დაეცყო, — რა მოუვა შედეგებს?!
 მათი გადარჩენა მართლაც იყო სათუო, —
 კვამლის ჩადრქვეშ ძლივს ჩანდა პორტრეტი თუ სტატუა;
 მარმარილოს სვეტები თრთოდნენ ტყვიის არფაზე,
 დაემუქრა დაღუპვა თვით განძთსაცავ დარბაზებს...
 მაგრამ, არა, ბრძანებამ დუნდგო უცბად აშალა,
 დაკოჟრილმა ხელებმა კვლავ ჩაბლუჯეს შაშხანა!
 გულუბრყვილო გაოცებით, უხურხული დარცხვენით
 საპატიო ყარაულში ჩადგნენ ჯარისკაცები.
 ვერ მიმხვდარან (უსაქმობით ლამის კიდევ გააბოლონ),
 რად იცავენ უხსოვარ დროს ნაქანდაკევ ყრმა აბოლონს?!
 ყველაფერი კრთის და ცურავს, ყველაფერი დნება ეშხით
 საქსონური ფაიფურის სიზმარეულ სითეთრეში...
 აგერ, თითქმის ჩემს წინ დგას დაგლეჯილი ფაფახით
 ჯარისკაცი ნაბრძოლი, დაღლილი და ამაყი.
 გაოფლილი სახე და ბუმბერაზი მხრები აქვს,
 მახორკისგან უღვაში სუმთლად გაჰყვითლებია.
 თოფი მარჯვედ უჭირავს დევკაცივით მოტრეტილს.
 მას მიანდეს — დაიცვას ბანოვანის პორტრეტი.
 ქალს თოვლივით უქათქათებს თეთრი მხრების თვალი
 და გვირგვინად სილამაზე ადგას გაუგონარი,
 ნაზ და მსუბუქ ნაოჭებში გახვეული მთლიანად
 მისი კაბა სვეტებს შორის კასკადივით თქრიალებს...
 ქირქილებენ:

ეს ადგილი მინახავსო სადღაც, ვგონებ, —
ყველა თავისებურად უსწორდება ქალბატონებს...
უსაქმურად ვდგავართ აქა, თავიც ველარ გვიცვნია,
ჩვენი ძმები აგერ, უკვე კიბუებზე იბრძვიან.
ქალბატონო, თქვენს მამულებს ჩავიბარებ მენაც მალე
თვალს რად მიკრავ?

ერთი ვინმე ტუტია ვარ, გუნაცვალე.
მაგრამ, აი, ამ ხელებით მოვიხვეჭეთ, რაც ვინდომეთ,
თქვენი ბნელი წარსულიდან მხოლოდ პორტრეტს დავიტოვებთ.
არც არავინ გაიხსენებს კანონ-წყობას იმ თქვენს, დამპალს,
ფუი, ეშმაკს! შენს დამხატველს ბევრი ფული მისცეს ალბათ.
ჩვენს ცოლ-შვილსაც წარგიდგენთ სხვალვე, თქვენო
ბრწყინვალეზავ.

ღმერთო! ცოდვილ ქვეყანაშიც რა სიტუარფე იმალება!..
ლენინმა თქვა, რომ დაგიცვათ ეგ უღმერთო სინაზე,
თვით ლენინმა...

როგორც ხედავთ, კიდევ ვდგავართ „სმირნაზე“!..
კიდევ რა თქვეს სალდათებმა, რა საკითხი განიქიქა,
მე არ ვიცი, ვინაიდან არ ვიყავი იმ დროს იქა.
მაგრამ ჩემში ხსოვნის ბაფთით სამუდამოდ გაინასკვა
ის ბრძანება გონივრული, ლენინმა რომ მაშინ გასცა!

მიხაი ბენიუკი

ლენინის სურათი

ლენინის შუბლზე
შარავანდი ბრწყინავს მომავლის
და მთელ სამყაროს
მზე-კაცივით დაკმზერს ლენინი;
სხვანაირია
ამ ღვთიური შუბლის თვალი
და მისი სიტყვაც
არწივივით წამოფრენილი.
ასე მეგონა
იმ სიზმრეულ შორეთში ყმაწვილს
დაჩემს გარშემო
ფუთფუთებდა დუნდგო-ბაზარი;
მე მათ ვუსმენდი
და იმავე დროს მწიწკნიდა აზრი —
ჩავკარგულიყავ
სადმე, როგორც ქვიშის მარცვალი.

და მე ვიგრძენი:
აი, ახლა... არა, ოდესმე,
კი შეიძლება შეხედეს კაცი
ვლადიმერ ლენინს!
დაე, ამ დუნდგომ
ნაკვალევი ჩემი მოლესოს,
ჩვენ ამ გზით მაინც
სანატრული ცისკარი გველის!..
თუმც არ ვშობილვარ
მე ლენინის თანამედროვედ,
მკვიდრი მაინც ვარ
იმავე დროის და საუკუნის;
კომუნისტი ხარ? —
მაშ, სამყაროს გადაეტოლე! —
ეს — ლენინური კოპორტების
ისმის გუგუნო.

ფრანგულიდან თარგმნა ბაჩანა ბრეზვაცკეა

პოლ ვალერი

I

პირველი

დღესანიშნავია, რომ ვალერის ცხოვრების გზას, გასაოცარსა და უბრალოს, ესოდენ ბევრი ღამ აქვს საერთო იმ დიდ მწერლის ცხოვრებასთან, რომელსაც იგი ყველაზე მეტად გვაგონებს, — მე ვგულისხმობ დეკარტს. ორივენი ორმაგი გზით მიადგნენ პიროვნებას — პოეზიისა და ნეცნიერების გზით. დეკარტმა, ისევე როგორც ვალერიმ, „პოეზიის ტრუიალით“ დაიწყო; ის ბოლომდე პოეზიის ერთგული დარჩა, და მისი უკანასკნელი ქმნილება ლექსად გამართული პიესა გახლდათ, რომელაც სტოკჰოლმში დაიწერა. დეკარტს არ უნდოდა ლიტერატურული კარაქისათვის მიუძღვნა თავი და დაქარავებული ჯარისკაცის ხელობა არჩია. ღამთა გამუდმებით ესეტიალა „დედამიწის ზურგზე, და, ამრიგად, ამქვეყნიური არსებობის კონკრეტული უმაღლესი მარჯობის რთული ეთაბამა, ვიდრე მსახიობისა“. ვალერიც დიდხანს უარყოფდა იმას, რომ ყოფილიყო უფრო მეტი, ვინემ უბრალო მკვლევარი. დეკარტი პოლანდიაში იმალედა, „საქმეებში დანთქმული ხალხის უდაბნოში“. ღამთა მთლიან სისტემად აქცეოს თავისი იდეები. „მხოლოდ ჩემზეა დამოკიდებული. წერდა იგი, — უჩინრად და შეუმჩნეველად ვიცხოვრო აქ; ყოველდღე ისევე მშვიდად ვსეირნობ მოუუთუთუ ბრბოში, როგორც თქვენ შეგიძლიათ ისეირნოთ თქვენს სეივებში; ადამიანება; რომლებსაც მე ვხვდები, ჩემზე ისეთ შთაბეჭდილებას ახდენენ, თითქოს ხეებს ვხვდავდე თქვენს ტყეებსა და სოფლისპირა ჭალებში; და თვით მოეჭრეთა ყაყანი უფრო მეტად როდი მიუანტავს ყურადღებას, ვიდრე ნაკადულების ჩუხჩუხი“. რაც მართალია, მართალია, ეს უკვე ბატონი ტესტი გახლავთ.

დეკარტის მსგავსად, ვალერიმაც ოცი წელი მარტოსულის ფიქრებში გაატარა და, დეკარტისა არ იყო, მხოლოდ ოცი წლის შემდეგ გადაწყვიტა მკითხველისათვის გაეჩინო თავისი ძიებებები მკვირვლენი ნაწილი. თუ დავსძენთ, რომ ორივემ გამოთავლინა გონების ის შენართება, რომელიც თავს იჩენს აზროვნების მთელი სისტემის რეკონსტრუირებას, მისი საფუძვლებიდან მოყოლებული. დამეთანხმებით, რომ ჩვენ, შესაძლია, უფლება გვაქვს, მოეხაზოთ „ვალერის მეთოდის“ ესკიზი, რამდენადაც თვითონვე გვთავაზობს საამისო მასალას.

II

ცხორება

მაგრამ საჭიროა ორიოდ სიტყვა ვთქვათ კაცზე, რომელიც ამ აზრების წყარო გახლდათ. პოლ ვალერი დაიბადა 1871 წელს, ქალაქ სეტში, სწავლობდა სეტის კოლეჯში, ხოლო შემდეგ — მონპელიეს ლიცეუმში. აი, მისი საკუთარი მოგონებები: „მასწავლებლები შიშზე აფუძნებენ თავიანთ ძალაუფლებას, ლიტერატურაზე მათ ყოველად ბრძივული წარმოდგენა აქვთ. სიბრძივე და უგრძობლობა, მე მგონია, პროფრამაშია შეტანილი. სულიერი სიმწირე და წარმოსახვის სრული ხიჩლუნვე ნიშნულია კლასის საუკეთესო მოწაფე-

ებისათვის. ერთიცა და მეორეც მე სასკოლო წარმატების საწინდრად მესახება. აქედან — სულის კომპარული მდგომარეობა, წინააღმდეგობა, გამომწვევი პოზიცია განათლების დაკანონებული სისტემის მიმართ“.

შესაძლოა, ეს „წინააღმდეგობა“ აუცილებელი არც იყოს არაჩვეულებრივი ინტელექტის ჩამოსაყალიბებლად. მაგრამ, საშაგიეროდ, დაუკმაყოფილებლობის გრძობას რომ ბადებს, ის იმედროულად იწვევს ყველაფრის გადაკეუებისა და ხელუხლებლობის მოთხოვნილებას. „პირველი მოწაფე“, არცთუ იშვიათად, ესაა ყმაწვილი უცხოეთში მისული საზრდოთი რომ კმაყოფილდება, რომლითაც მას კვებავენ მასწავლებლები. თუკი ბედი არ გაუღიმებს და მათ შორის ვერ კპოვებს თავის სოკრატესა თუ ალენს, რომლებიც უარს აცხადებენ გაცვეთილი ტექნიკური ტექნიკების სწავლებაზე, მას სერიოზული საფრთხე ემუქრება და, მიღჭუშში დანთქმული, სიყმაწვილითვე უერთდება მიცვალებულთა ხომლს. მუამბოზე მოწაფე, რომელსაც არ აკმაყოფილებს ოფიციალური ტექნიკური ტექნიკა, ხსნას სულ სხვა ადგილას ეძებს და ზოგჯერ კადევაც პოულობს მას.

ვალერი შრომობდა, მაგრამ არა ისე, როგორც მის მონპელიელ მასწავლებლებს წარმოედგინათ. გარეგნულად მისი ცხოვრება იმით გამოიხატებოდა, რომ სამართალს სწავლობდა იურიდიულ უაკულტეტზე, მაგრამ სულის სიღრმეში ნანობდა, რატომ მეზღვაური არ გაუხდით (ეს სინამდვილე კადევ დიდხანს შეინარჩუნებს თავის სიმძაფრეს, რადგან საზღვაო ოფიცერთან შეხვედრა ყოველთვის სევდას აღუძრავს მას) და თანაც უახლეს პოეტებს ეცნობოდა: ბოდლერს, ვერლენს, მოგვიანებით — რემბოსა და მალარმეს. „ხელოვნება მას უკვე ერთადერთ მყარ ფენომენად წარმოედგინა ამქვეყნად“. მეტაფიზიკა — „სიბრძნევედ“. მეცნიერება — „მეტისმეტად სპეციფიკურ ძალმოსილებად“. ხოლო პრაქტიკული მოღვაწეობა — „გადაგვარებად, სიბილწედ, ფუჭი არსებობის სათავედ“. ეცნობა რამდენიმე ლიტერატორს: პიერ ლუის, რომელსაც მონპელიეში შეხვდა, შემდეგ — ანდრე ჟიდს, რომელიც მასთან მიიყვანა ლუიმ. ჟიდმა წაუკითხა ვალერის „ანდრე ვალტერის რეკულები“. რამაც დიდი შთაბეჭდილება მოახდინა მასზე. ვალერი არ აპირებდა წერას, მან უკვე ნოასწრთ შეექმნა ორიოდე ლექსი, რომლებიც ძალიან ადრე გამოქვეყნდა რამდენიმე ახალ ჟურნალში; მკოდნენი მათ აქებდნენ. მაგრამ ვალერის მიანდა, რომ „პროფესიულ მწერლად“ გახდომა აღუმატებოდა და იმედროულად დაუეარდებოდა კადევ მის შესაძლებლობებს. მას სურდა დაეხასა თავისთვის „ერთგვარი მიულწვეელი მიზანი“; ამ სურვილს დაახლოებთ ასეთივე ფორმით გამოთქვამდა გოეთე.

სანხედრო სამსახურში გატარებული ერთი წელი. სამხედრო წესდების სტილი მის აღტაცებას იწვევს. „შეუძლებელია იყო ზუსტი, და არ იყო ბნელი, თუკი ვსურს მინიმუმამდე დაიყუანო სიტყვებისა და ფრაზების რაოდენობა“. „ყოველ კვირა დღეს მე ვცდილობ ლექსებს თხზვით ვიხსნა ჩემი სული“. ოცდაერთი წლის ვალერი პარიზში მიემგზავრება, მას არა აქვს არავითარი კონკრეტული მიზანი, ცხოვრების არავითარი გეგმა. მან ეს-ესაა გადაიტანა სულიერი სასოწარკვეთილებით გამოწვეული ვრთხისი, რასაც ამბაფრებს ინტელექტუალური სასოწარკვეთა. „მე ოცდაერთი წლისა ვიყავი და აზრის ძლევამოსილება მწამდა. უცნაურად მტანჯავდა საკუთარი ყოფნა-არყოფნა. დროდადრო ჩემს თავში ეგრძობდა უსაზღვრო ძალას, რომელიც ამა თუ იმ პირობებში წინაშე ქარწყლდებოდა, და შესაძლებლობათა შეზღუდულობა სასოწარკვეთილებაში მაგდებდა. მე ვიყავი პირქუში, თავპარიანი, გარეგნულად დამყოლი, სულის სიღრმეში ჯიუტი, უარყოფისას უკიდურესობა მჩვეოდა. ჩემმა აღტაცებამ არ იცოდა, რა იყო ზღვარი, ადვილად ევითრნილებოდი შთაბეჭდილებებს, შეგონებას სულაც არ უვგდებდი ყურს... მე თავი ვანებე ლექსების წერას, თითქმის აღარაფერს აღარ ვკითხულობდი“.

როგორ უნდა ებრძოლოს კაცი ამნაირ რომანტიზმს, მეტისმეტად უხიზელს საბმისოდ, რომ ლირიკულად იქცეს? ედგარ პოს კიანხვამ მას ჩაუნერგა აზრი, სრულ თვითშემეცნებაში ეძია ხსნა. ავადმყოფობა, რომელიც მას სტანჯავს, გონების ავადმყოფობა გახლავთ. ხომ არ შეიძლება თავი დაეიხსნათ მისგან, თუკი ზღვრული სიზუსტით გაგანაალიზებთ მის გამომწვევ შექანიზმს?

ამრიგად, ეიღისა არ იყოს, სიჭაბუკეში ტრადიკული კრიზისი რომ გადაიტანა, ვალერი განთავისუფლებას გრძნობებლობაში კი არ ეძებს, როგორც ჟიდა, ან პოეტისაში, როგორც ბაირონი, ანდა მოღვაწეობაში, როგორც თითქმის ყველა სხვა კაცი, არამედ დეკარტივით — თვითგანდგომასა და თავისი პიროვნების განვითარებაში. პარიზში იგი ვი-ლიუსაკის ქუჩაზე ცხოვრობს. — სწორედ იმ ოთახში, სადაც სიცოცხლის პირველი

წლები გაატარა ოგიუსტ კონტი. აქ ის ავსებს უამრავ რეჟულს თავისი აზრებით ღრთის, წარმოსახვის, ყურადღების, მეცნიერული ტექნიკებისა და, უფრო ზოგადად, ადამიანის გონების ფუნქციონირების შესახებ. რაღა აქმა უნდა, ის დაიარება მალაქ/მესთან, რომელითაც აღფრთოვანებულია და რომელიც უყვარს, აგრეთვე პიუსნიანსთან და მარსელ შობთან, მაგრამ ის უკვე აღარ არის იმ მდგომარეობაში, როდესაც უმწუხრესად განაგრძობენ. თვით მალაქმეს ხელოვნებაც კი მას, უწინარეს ყოვლისა, უმწუხრესად აღაფრთოვანებს და ესთეტიკური ასპექტით, როგორ უნდა აიგოს ამნაირი ლექსები? „მე ვიტყვ არაცხადსა და ბუნდოვანს, რომორც პრეფექტი იტერს მაწახწალებს“.

ბატონი ტესტი „საკუთარი ნებელობით თრობის სწორედ ამ პერიოდში“ მოკვლანა ქვეყანას. ურნალ „კენტავრში“ ვალერის შეუყვებლად რომელიღაც ტექსტი. ის მათუჯდა ახლად დაწყებულ ხელნაწერს, რომელშიაც აპირებდა გადმოეცა „დიუბენას ჩანაწერები“ (ელგარ პოს გმირი-დეტექტივი). ეს ხელნაწერი შემდეგი სიტყვებით იწყებოდა: „რაც შეეხება სიბრიყვეს, ამ მხრივ, მაინცდაშინც დიდი მიღწევებით ვერ დავიკვებნა“. მან ვანაგრძთ წერა, იმ შენაშენებზე დაკრძნობით, რომლებიც თვითონ ვალერის ეხებოდა:

„მე მახრბობდა სიზუსტის ავადწყობური წყურვილი. მე უკადუტესობამდე ვავითარებდი ყოვლის ვაგების ჩემს შლეგურ სურვილს... ყველაფერს, რაც ადვილად შეძლებოდა, გულგრილად და თითქმის მტრულად ვეკიდებოდი... მე არ ვენდობოდი ლიტერატურას. — თვით საკმაოდ ზუსტ პოეტურ შრომებსაც კი... მე უკუღმეღვროდი არა მარტო სიტყვიერებას, არამედ თითქმის მთელ ფილოსოფიასაც, როგორც „ბუნდოვან და არაწმინდა საგნებს“, რომლებსაც მოულის არსებით უარყოფდი... ამ მდგომარეობათა ჯერ კიდევ გაუსუნარი მოვლენებიდან დაიბადა ერთხელ ბატონი ტესტი. სხვა სიტყვებით, ის იმდენადვე მგავს მე, რამდენადაც იმ მონენტში ჩასახული ბავშვი, როდესაც მამაპისი თავისი არსების ძირფუძეიან ცვალებადობას განიცდიდა, ჰგავს თავის მშობელს მისი პირთენების ამ ფერისცვალებაში“.

მოკლედ რომ ვთქვათ, ტესტი — ვალერის ასალგაზრდობის პროექციაა, სრულქმნილი, ზრდადასრულებული ტაბუკი, რომელსაც ჯერ კიდევ ვერ შეუვნია ვერც ადამიანურ პირობითობათა მნიშვნელობა, ვერც ის, რომ მხოლოდ თვითნებური გვევლინება აუცილებლობის ტექნიკით ფორმად, და ამიტომ უარყოფს ყოველგვარ მოღვაწეობას მხატვრული შემოქმედების ჩათვლით. უნდა გვესმოდეს, რომ ეს უარყოფა უმწუხრებით კი არაა გამიწვეული, არამედ ძალთა სიჭარბით.

„რასაც ისინი უზენაეს არსებას უწოდებენ, არის მხოლოდ არსება, რომელიც შეცდა. მის წინაშე რომ განვეფრებოთ აღივსო, საჭიროა მისი დანახვა, ხოლო მის დასაანახად საჭიროა, რომ იგი გერვენოს, და ის მაჩვენებს მე, რომ შეპყრობილია საკუთარი სახელის ბრიყული მანიით. ანე ყოველი დიდი კაცაც შეცდომითაა დაღდასმული, ყოველი ნონება, რომელსაც ძლევამოსილი პტონია თავისი თავი, შეცდომით იწყებს, რაც სახელს უხეჭს მას“.

და რაკი ყოველი დიდი კაცის სიდიდე მხოლოდ მოჩვენებითია (რადგან, მართლაც დიდი რომ იყოს, ის ყველაფერს იღონებდა, რათა არასოდეს გაგვეგო ეს), ვალერა ხშირად ფიქრობს იმაზე, რომ ყველაზე უფრო მძლავრი სულები უწინარესი უნდა დარჩნენ: მას მოსწონს წარმოსახვა გენიალური განდევილის ცხოვრებისა, რომელიც ნაწილობრივ იმ ცხოვრებას ჰგავს, რომელითაც თვითონ ცხოვრობს იმხანად, ნაწილობრივ კი დეკარტისა თუ სპინოზას ცხოვრებას, რაცა მათ ჯერ კიდევ არ მიეღწიათ დიდებისათვის.

როგორ წარმოვიდგინოთ ბატონი ტესტი? მისი ყველაზე დამახასიათებელი ნიშანთვისება ის გახლავთ, რომ საერთოდ არ გააჩნია ნიშან-თვისება. „არაგან ყურადღებას არ აქცევს მას, საუბრისას ის არ აკეთებს არავითარ ყვსტს, არ იღიმება, არ წარმოთქვამს „გამარჯობათ“ ანდა „შვიდობით“. ის შლის თავის ცოცხალ იდეებს და არ კმაყოფილდება მათი მიკვლევიით... ძნელია შეისრუტო მიკვლეული, იდეა არაფერია, სანამ სორცად, ჩვეულებად არ იტყვება, რა აღმოაჩინა ბატონმა ტესტმა? უჩვეულო მეთოდები, რომლებიც საშუალებას აძლევენ შიდაწიოს ცოტა უფრო მეტ სიზუსტეს და ჩამოაყალიბოს ლექსიკონი, საიდანაც მან განდევნა მრავალი სიტყვა, რომლებსაც ბუნდოვან და არაცხად სიტყვებად თვლიდა. თვითონ ტესტი არასოდეს არ წარმოთქვამს რაიმე ბუნდოვანს, მისი გონების ძალმოსილება ისეთია, რომ, თუკი მოისურვებდა, შეეძლო პირველი ყო-

ფილიყო ყველა სფეროში. საქვეყნოდ აღიარებული გენიოსი რომ გახდეს, საამისოდ მას აკლია მხოლოდ სისუსტე.

რა მოუვა ედმონ ტესტს, ავად რომ გახდეს, ან შეუყვარდეს ვინმე? რაღა თქმა უნდა, ყველა სხვა კაცის მსგავსად, ის შეიგრძნობს თავის სხეულში სასიამოვნო ან იტანჯველ ცვლილებებს; მაგრამ მისი გონება ამ ცვლილებათა კანონზომიერებების შესწავლას დაიწყებს და სისტემად ჩამოაყალიბებს მათ. მთხრობელი ტესტთან ერთად მისდის ოპერაის სახლამდე მიაცილებს მას; ის ცხოვრობს პატარა დაქირავებულ ბინაში, სადა ერთ-ერთი ვერავითარ წიგნს, ვერც სამუშაო მაგიდას. — მკაცრი, აბსტრაქტული „მთხრობელი“. ეს „უსახო“ საცხოვრებელია. „თეორემათა ერთგვარი უსახოების მსგავსი და თავისი სარგებლიანობით, შესაძლოა, მათივე ცოდვასი“. და მართლაც, ტესტს, რომელმაც „თავის თავში ჩოქვლა თოჯინა“, მხოლოდ „სუფთა და ბანალურ ადგილას“ შეუძლია იცხოვროს. ის უკვე ასაკოვანია, ავადმყოფი, და ტკივილების შემოტევისას, რასაკვირველია, თავისსავე ტკივილს იაზრებს:

„მონიომონეტ... დროდადრო მთელი ჩემი სხეული ხაოდება. ეს უაღრესად საინტერესოა. მე ანაზღაურლად უხედავ ჩემს თავს შაგნიდან... მე ვარჩევ ჩემი სხეულის შრეების სიღრმეს; მე ვგრძნობ ტკივილის სარტყელებს — ტკივილის რგოლებს, წერტილებს, კონებს. თქვენ თუ ხედავთ ამ ცოცხალ ფიგურებს? ჩემი წამების ამ გეომეტრიას? არის მათში იმნაირი გაელევებუბა, რომლებიც პირწმინდად იღეებს ჰგვანან...“

რა შეუძლია კაცს? მე ვებრძვი ყველაფერს. — ვარდა ჩემი სხეულის ტანჯვისა, მისი სიმძაფრის გარკვეულ ზღვარს მიღმა“.

მაშ, ასე, ტესტი იტანჯება, შემდეგ ტკივილი ცხრება, ის იძინებს, თვისი ძილისა და სიზმრების ანალიზით გართული. ის ნებიურად ხვრინავს. მთხრობელი იღებს სანთელს და ფეხაკრეფით გაშოდის კარში.

III

დ ი ლ ე ბ ა

როცა დაიწერა „საღამო ბატონ ტესტთან“, ვალერი ოცდახუთი წლისაც არ იყო. მაგრამ ეს უკვე იყო ვალერი. ტესტის თავისებურებები ვალერის არსებითი თავისებურებები გახლავთ: სიზუსტის მოთხოვნილება, მიზლი ყოველივე ბუნდოვანისა და იმ მოჩვენებითი საცხადის მიმართ, რასაც სჯერდება თითქმის ყველა კაცი, და სიზუსტის ამ მოთხოვნილების შედეგად — ენის ხელახალი გამოკვლევისა და სიტყვებისაგან შკაფით აზრის მოთხოვნის აუცილებლობა.

სიზუსტისაკენ ეს სწრაფვა იმაედროულად აღვადებს მის ინტერესს სახულგანთქმული პიროვნების მიმართ, ვისთვისაც ასევე ნიშნული იყო ეს სწრაფვა: საქმე ეხება ლეონარდო და ვინჩის, და კვლავ შემთხვევითი გარეგნული ბიძგი აიძულებს მას დაარღვიოს დუმილი. ერთხელ, მარსელ შვობთან სტუმრობისას, ვალერი ისე ბრწყინვალედ მსჯელობდა ლეონარდოზე, რომ იქვე მყოფმა ლეონ დოდემ, რომელიც იმხანად „ნუკელ-რევიუში“ მუშაობდა, სულ მალე ქალბატონ ადანის მეშვეობით სთხოვა მას, სტატია დაეწერა ამ თემაზე. ასე შეიქმნა „ლეონარდო და ვინჩის სისტემის შესავალი“. არსებითად კი ლეონარდო და ვინჩი, უწინარეს ყოვლისა, მხოლოდ საბაბია, და მასზე ლაპარაკისას ვალერი თავის საკუთარ პრობლემებზე მსჯელობს.

1895 წლიდან მოყოლებული, სრულ კარჩაკეტილობაში, რაც თვითონვე ირჩია, ვალერი განაგრძობს ძიებებს, რომელთა ერთადერთი მიზანი საკუთარი გონებისა და მეტყველების გარდაქმნა გახლავთ. თავის სარჩენად ის სამუშაოს ეძებს: სესილ როდსთან ერთად მსახურობს ბეჭდვით ბიუროში, შემდეგ სამხედრო სამინისტროში, სადაც დიდ ხანს ირიცხება საარტილერიო მომარაგების უწყებაში, და ბოლოს გავასის საავენტოში. როგორც ჩანს, მან სამუდამოდ გადაწყვიტა უჩინარი დარჩენილიყო: „კაცი, რომელიც ქვეყნისაგან განდგება, მისი ვაგების შესაძლებლობას იძენს“.

მაგრამ გენიოს გონებაში უწყვეტად მდებარე გზები ისეთია, რომ ის სრულიადაც არ გახლდათ ისერიგად უჩინარი, როგორც თავად წარმოედგინა. ლიცეუმებსა და უნივერსიტეტებში

იყვნენ ახალგაზრდები, რომლებიც დაუძებდნენ და იწვინდნენ თხელტანიან ყურნალებში გამოქვეყნებულ მის ლექსებს და „საღამოს ბატონ ტესტთან“. ზოგმა შეპირად იტოლა მისი ლექსები და, პომეროსის პოემებისა არ იყოს, უკვე არსებობდა მათი ზეპირი ტრადიცია. დანარჩენი მხოლოდ მასთვის იყო ცნობილი, როგორც, მაგალითად, „ტენისში აღმოჩენილი ხელნაწერი“, რომელიც არ გამოქვეყნებულა არც მაშინ და არც შემდეგ.

„გაანართოება, თვითმკვნიური შრომა, საქალაქდებში თავმოყრილი, ჩანაწერები, კორწინება, ცხოვრება, ბავშვები“...

ასე განვლო ოცმა წელმა — ხალხს შორის და ხალხისაგან დაშორებით, „საქმეებში დანტქმული ხალხის უდაბნოში“. დაკრძილი ჩანაწერები რომ მოეწესრიგებინა, მას რამდენიმე სქელტახიანი წიგნისათვის ეყოფოდა მასალა, ერთი ამ წიგნთაგანი იქნებოდა „დიდოვანი ლეონტიოვ საგანთა შესახებ“, ხოლო მეორე — „გლადიატორი“ — ესეუ წვრთნის ბუნებისა და ვირტუოზობის შესახებ, ზოგიერთი ჩანაწერის თემაა სოციალური, ერთ-ტიზმი, ტანჯვა, თჯახი, ყოველი მათგანი საინტერესოა, ზოგიერთი კი — მართლაც მომხიბლავა, ისინი რომ შეეკრიბათ და დაეჯგუფებინათ, ფრანგები განცვიფრებულნი დარჩებოდნენ იმ მოულოდნელი აღმოჩენით, რომ თურმე კიდევ ერთ კლასიკურ საუნჯეს ფლობენ. მას ჯერ კიდევ ვერ შეუცვნიას თავისი ძალა, ეს ძალა კი გოლიათურია. „მრავალი წლის განმავლობაში გრდებლზე ჩაწრთობი მისი გონება ზიგუტიდის ხმაღს დაესგავსა“. უძლეველსა და წინააღმდეგობელს, ყოველ შემთხვევაში, მოკვდაუთათვის მაიყ.

თმამდე ცოტა სწით ადრე, ანდრე ვიდმა, რომელმაც რამდენიმე მეგობართან ერთად ის-ის იყო დააარსა „ნუველ რევიუ ფრანსეზი“, ვალერის სთხოვა, ნება მომეცია, ერთ ტომად შეგვარიბო შენი ძველი ლექსებით. ვალერიმ უარი უთხრა, მაგრამ მეგობრები თავისას არ იშლიდნენ, მათ შეაგროვეს იმ ყურნალების ყველა ნომერი, სადაც ეს ლექსები იბეჭდებოდა, და მანქანაზე გადაბეჭდილი მთელი ტექსტი აწვეხეს ავტორს. „შეხვედრა ჩემს ურზხულებთან. — წერს ვალერი. — ზიზღი, ვიწყებ მათ ჩხრეკას, სწორებას“.

და აი, ის ხელს მიპყოფს ამ „ურზხულების“ დახვეწას, რათა მიაღწიოს მუსიკალურობასა და ინტენსივობას. შემდეგ კი, მუშაობის ემხში შესული, გადაწყვეტს, რომ შეიძლებოდა დაემატებინა მათთვის პატარა, თრმოც თუ ორზოცდაათსტრიქონიანი პოემა, რომლითაც დაემშვიდობებოდა პოეზიას. ეს სამუშაო, რომელსაც მან 1913 წელს მოჰკიდა ხელი, ჯერ კიდევ არ დაუსრულებინა, რომ ომიც დაიწყო, ის განაგრძობდა წერას იმავე სულიერა განწყობილებით, როგორც შეექვსე საუკუნეში მცხოვრები ერთი ვინმე ბერ-მონაზონი, რომელიც თხზავდა ლათინურ ჰექსამეტრებს იმ კაცის მთელი გულმოდგინებით, ვისაც სწამს, რომ თავისი ცივილიზაციისა და ენობრივი კულტურის ანდერძსა წერს. ბოლოს, 1917 წელს პოემა დასრულებულ იქნა. ასე დაიბადა „ნორჩი პარკა“.

წარმატება გრანდიოზული იყო. — არა მასშტაბური, არამედ ხარისხობრივი თვალსაზრისით. ამის შემდეგ, თავის მხრივ, გამოქვეყნდა „ძველი ლექსები“, მერტ კი გაიხსნა ჩანაწერებით სავსე საქალაქდები და ფრანგები, ყოველ შემთხვევაში, მათ შორის ყველაზე გონიერნი, მიხვდნენ, რომ მათ ერთდროულად მოველინა დიდი პოეტი და დიდი პროზაიკოსი. როგორც ზმირად ხდება, ქვეყანამ თვალისმომჭრელი ნათელი მოძვინა სწორედ მას, ვინც გადაწყვიტა სამუდამოდ ჩრდილში დარჩენილიყო. სიტყვას აღარ გაფაგრძელებ ვალერის ცხოვრების ამ პერიოდზე, არა იმიტომ, რომ ის ნაკლებ მომხიბულელია; შეუძლებელია ვინმეს უფრო მეტი მოკრძალებით, უბრალოებით, კეთილშობილებითა და ირონიით მიელო დიდება. მაგრამ მისი ცხოვრების პერიოდული პერიოდი „ბატონ ტესტსა“ და „ნორჩი პარკასთანაა“ დაკავშირებული, როგორც თვითონ თქვა, „დანარჩენი არის ხმაური“. ვიდრე, ჩემი შეძლებისამებრ, ვალერის სისტემის წარმოდგენას შევეცდებოდი, საჭიროდ ვცანი მომეშადებინეთ საამისოდ ერთგვარი ვრცელი შესავლით — მისი ცხოვრების აღწერით, რადგან, როგორც მოგახსენებათ, მისი სისტემა — ესაა უღმობელი სიზუსტე, სწრაფვა ყველაფრის თავიდან დაწეებისა და ხელახლა აგებისაკენ, არა მარტო გონების თამაში, არამედ მიზანსწრაფული კვლევა-ძიება, დეკარტისა არ იყოს, ვალერისთვისაც მისი სისტემა იგივე სიცოცხლეა, და ამიტომ ბატონი ტესტი ადვილად იტოვებს უკან ბატონ ბერტერეს.

* შ. დიუ ბო, მიახლოებანი.

IV

პოლ ვალერის სისტემის
შესავალი

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

1. სიზუსტე

„არა სიშხათია, ნათანაელ, არამედ სიყვარული“. — ვკითხულობთ „მიწიერ ბორაგოა“ დასაწყისში... „პოლ ვალერის მეთოდის შესავლის“ პირველ აბზაცშივე მე დაუწერდი: „არა სიცხადე, ურთქსიმაქე, არამედ სიზუსტე“. სიტყვა „სიცხადე“ სრულიადაც არ არის ცხადი. კი მაგრამ, რაღაა ცხადი? ზოგიერთ კრიტიკოსსა და მკითხველს ვალერი ბუნდოვანი ერვენება. „მე მართლა მაწუსებს ის გაჩეხობა, — ამბობს იგი. — რომ სვედასა ვგვრი სინათლის ამ ტრფიალთ. მე მარტოოდენ სიცხადე მიზიდავს. მაგრამ... თქვენ ჩემი მეგობარი ხართ და გავბედავ დაგარწმუნოთ იმაში, რომ თითქმის ეურსად ვერ ვბოულობ მას... ბუნდოვანება, რომელსაც მე მომაწერენ, სასაცილოა და გამჭვირვალე იმ ბუნდოვანებასთან შედარებით, რასაც თითქმის ყოველი ფეხის საბიჯზე ვაწყდები ჩემს ირგვლივ. რა ბედნიერი არიან დანარჩენნი, რომელთაც თითქოს პირთა დაუდევთ, რომ მშვენიერად ესმით ერთმანეთის... მე, ჩემო მეგობარო, მართლაც ერთგვარი სვედავსილი გონებისგან ვარ შექმნილი, რომელსაც ეურასოდეს ვერ იტყვის დაბეჯითებით, გაიგო თუ არა, თავისა და შეუცნობლად, ის, რაც გაიგო? მე უკიდურესად ცუდად ვაჩნევ თვითცხად სინათლეს რეალური სიბნელისაგან“.

ბნელი სიცხადე იკმევა ხოლმე იმ ქმნილებებიდან, რომლებსაც მსუბუქად და გამჭვირვალედ თვლიან. როცა საფრანგეთის აკადემიის წევრად არჩევისას ვალერიმ თავის სიტყვაში ანატოლ ფრანსსზე დაიწყო ლაპარაკი, მან არონის გარეშე ჩოდი განსაზღვრა ამ უკანასკნელის სიცხადე:

„ერთბაშიად შევიყვარე ენა, რომლითაც შეიძლებოდა დამტკბარიყავი ბევრი ფიქრისა და კირკიტის გარეშე: ის ვინადირებდა თავისი ბუნებრივი ფორმით, რომლის სიცხადეშიაც, რასაც ვირველია, დროდადრო გამოსტკვლოდა ერთგვარი უკანა აზრი, მაგრამ ეს აზრი სრულიადაც არ იყო იდუმალი... მისი წიგნები აღბეჭდილი იყო უსერიოზულესი იდეებისა და პრობლემების აღძვრის უმაღლესი სელოვებით. არაფერი არ აჩეხებდა მათზე მკითხველის მზერას, თუ არ ჩავთვლით ამ სასწაულს, რომ ისინი არავითარ წინააღმდეგობას არ უწევდნენ მას.“

რა შეიძლება იყოს უფრო ფასეული, ვიდრე სიცხადის მომხიბლავი ილუზია, რომლის წყალობითაც შევიგრძნობთ, რომ ძალისხმევის გარეშე ვმდიდრდებით, უშრომლად და უწვალებლად ვტკბებით, დაუძაბავად ვიგებთ, საჩინაობით ვაქცებით, და არაფერს ვიბდიით სანაცვლოდ?

ნეტა იმ მწერლებს, აზრის კირთებისგან რომ გვათავისუფლებენ და მსუბუქი ხელით ქსოვენ არსის პირთულის სხივოსან შესამოსელს რას იშაბთ, ბატონებო, ზოგიერთებმა, რომელთა არსებობის ფაქტიც ფრიად სამწუხაროა, სრულიად საპირისპირო გზა აირჩიეს. მათ თავიანთი ტყბობის კალაპოტით წარმართეს გონების ქმედითობა. ისინი გამოცანებს გვათავაზობენ: ისინი არაადამიანური არსებები არიან“.

მახსენდება, რომ ერთხელ „ვეი კოლობიუს“ თეატრში გამოსვლისას, ვალერიმ დააზლოებით ასეთი რამ თქვა:

„მე და ბუნდოვანება? ამას მწამებენ, და მე ვცდილობ რომორმე ვირწმუნო ეს. მაგრამ რა ექნა, რომ უფრო ნაკლებ ბუნდოვანი მეჩვენება ჩემი თავი, ვიდრე მიუსე, პიუგო, ვინი. რომორც ჩანს, თქვენ გაოცებული ბრძანდებით, დაუკვირდით მიუსეს, არ ვიცი, შესძლებს თუ არა რომელიმე თქვენგანი ამ სტრიქონების ახსნას?“

Les plus désespérés Sont les plus beaux
Et j'en sais d'immortels qui sont de purs sanglots.*

* ვველაზე მშვენიერი სიმღერები ვველაზე სასოწარკვეთილი სიმღერები, და მე ვიცნობ მათ შორის ზოგიერთ უკვდავ სიმღერას, რომელიც სხვა არა არის რა, თუ არა გაბმული ქვითანი.

მე კი, ჩენდა თავად, ეს არ შემძლია! სად გაგონილა, რომ „გაბჭული ქვითინი“ „უკვდავი სიმღერა“ იყოს? ამის წარმოდგენა ჩემს ძალღონეს აღენატება. სიმღერა — ესაა რიტმი. გაბჭული ქვითინი ამორფულია. რაგინდ ბუნდოვანიც უნდა ვიყო, მე ვერასოდეს ვერ დაგწერდი ესოდენ ბუნდოვან რასმე“.

ამ დროს დარბაზში წამოდგა ერთი ახალგაზრდა, რომელიც ამკრეფავდა გაღიზიანებული ჩანდა:

„მოწყალეო ხელმწიფეო, — თქვა მან — ხომ არ დაგვიცინით? ამ სტრუქტურებში არაფერი ბუნდოვანი არ არის ჩემთვის, და მე ვერასოდეს ავიხსნათ ისინი“.

„კეთილი და პატიოსანი, — მიუგო ვაღარძემ, — მე სიანოვნებოთ დაგიომობთ ადვილს“. ის წამოდგა და სივარცხს მოუკიდა. გაღიზიანებული ვაჟბატონი სკენაზე ავიდა... თავისი ახსნა-გამმარტებით მან ვერ დააკმაყოფილა ვერც ვაღარძის სწრაფა სიზუსტისაკენ და, თქვენ წარმოიდგინეთ, ვერც პუბლიკა, გავილებით უფრო ნაკლებ მომთხოვნი ამ თავალხაზრისით.

გვამც არ იყოს, არც სიცხადე და არც სიზუსტე აუცილებელი არაა ლექსში. ვინის სტრუქტონი „J'aime la majeste des souffrances humaines“*, ვაღარძის „აუხსნელი“ ეჭვუნება, ვინაიდან „ადამიანის ტანჯვას არ ახლავს არავითარი სიღიაღე“, „კბილის ტვიფილში, ტანჯვაში... არა არის რა ამაღლებული“, „მაგრამ ეს სტრუქტონი მშვენიერია, ვინაიდან „სიღიაღე“ და „ტანჯვა“ მნიშვნელობით სავსე სიტყვების მშვენიერ აკორდსა ქნის“.

იგივე ითქმის პოეტოსთესაც: „Un affreux soleil noir d'où rayonne la nuit“**.

წარმოსახვისათვის მოუწევიათელი ეს ნეგატივი მშვენიერია“.

ვაღარძე პოეტი თავს ნებას აძლევს ბუნდოვანი, ან, უფრო შუსტად რომ ვთქვათ, „შუსაყადურია“ იყოს, როგორც ეს სხვა პოეტებისთვისაა ნებაღართული. მაგრამ თუკი ვაღარძე-პროზაიკოსს სურს თანმიმდევრულად გახაფიაროს თავისი აზრი, ის სიზუსტისაკენ ისწრაფვის. ის ამჯობინებს არ ისარგებლოს სიტყვებით, რომლებიც თავად არ განუსაზღვრავს, ხოლო იმითში, რომლებსაც იყენებს, ჩაღოს მხილვად ის აზრი, რასაც საყოველთაოდ მიღებული განსაზღვრები შეიცავს.

„მე ფრთხილად ვაძლევ სიზუსტეს, ვინაიდან ზერულე დაფიქრებაც კი ცხადყოფს მათდანი სიღობის მათელ სისულედეც. ამან მე უკვე მიმიყვანა იმ ფრთხობის შედარებასდე, რომელთა ნეშვლობითაც, როგორც უფსკრულას თავზე გადებული თაკლი ფიცრებით, ესოდენ უზრუნველად გადადიან ნებინამიერი აზრის სივრცეს: ისინი უძლებენ გადასვლას, მაგრამ არა შეწერებას, კაცი სწრაფი მოძრაობით ეხება მათ და ასევე სწრაფად განაგრძობს სრბოლას; მაგრამ წამითაც რომ შეჩერდეს, ეს წინიერი შედგენება ჩატყვავს მათ და ყველაფერი უფსკრულში დაინთქმება“.

არავის შემძლია შეანეროს ვაღარძის სწრაფა სიზუსტისაკენ, ის, რატომ უწოდებ მის ძიებას „პერთაღულს“. მისთვის მიუღებელია მარტივი ვერსუარტებანი, ის ქვდს არ ისრის არც საზოგადოებრივი აზრისა და არც ნეოდნუსთა ავტორიტეტის წინაშე. თვითველ შემთხვევაში ის თავის თავს უსვამს უღმობელ გითზვას: „რასთა სკვითხის არსი?“ დუკარტისა არ იყოს, ისიც ხელახლა იწყებს ყოველგვარ ანალიზს და თავისი თავისაგან სისტემატურ დაეჭვებას მოითხოვს, თუნცა მე ვცდები, რიცა ვანბობ „მოთხოვს მუთქი“, ვინაიდან ეს ეჭვი განუყოფელია თვითონ მისი ბუნებისაგან.

2. სუფთა დაფა

რა ვაციოთ ჩვენ? რა ნეგვასწავლეს სკოლაში, ენებისა და ზუსტი მეცნიერებების გარდა? მეტაფიზიკა? ვაღარძე თავის თავს ეკითხება არა იმას, აპირებს თუ არა, რომელიმე მათგანის აღმსარებელი გახდეს, არამედ იმას, შესაძლოა თუ არა, საერთოდ, მეტაფიზიკური შენიღვნება: „ჩვენ შეგვიძლია ვაცოდეთ მხოლოდ ის, რაც ჩვენა არსებით იგულისხმება... მაშასადამე, თუ ვივარაუდებთ რომ არსებობს არსის ერთგვარი იდეა, სამ-

* „მე მიყვარა ადამიანურ ტანჯვას სიღიაღე“.
 ** „საზარელი შავი მზე, რომელიც გამოასხივებს ღამეს“.

ყარული გამოცანის ერთგვარი ახსნა — ყოვლის პასუხი, ეს ახსნა ყოველთვის ჩვენი სასიცოცხლო ქმედითობის საფუძვლად კერძო შემთხვევა იქნება ჩვენთვის.

ინოსანთის, რომ ახსნა მოვუჭებოთ საბყარო, რომელსაც გახვალავთ თოგორც მთელს, თაუდაპირველად უნდა ვიწამოთ, რომ ანაირი ახსნა შესაძლებელია, ვალერის ეს არა უწანს. მის ქვერ შედგენილ ადამიანის ბრყვეულ მისწრაფებათა ცხატყუნ ტყცქწერს: „მომაფლის ცოდნა, უკვდავების მიღწევა, რწმენა იმისა, რომ არსებობს უკვდავური პასუხი“, რომ არსებობდეს ერთგვარი „უხუნავსი აზრი, მაშინ, თუკი მას შევიცნობდით, რაღა დაგვრჩებოდა, გარდა იმისა, რომ მოვმყვდაბიყავით. ვინაიდახ მის შემდეგ შეუძლებელია ყველა სხვა აზრი“. ამასთან დაკავშირებით კარგი იქნებოდა წაგვეკოთხა „გვრაცას“ მშვენიერი წინასიტყვაობა. „არსის მოღაანობის პრობლემა და ამ მოღაანობის წარმონაველობის პრობლემა ყველაზე მიაშიტური იმპულსისაგან იღებს დასაბამს, ჩვენ გვსურს გავგოთ, რა უსწრებდა წინ შემეცნებას“. საბყაროს ამ მოღაანობასთან დაკავშირებით ჩვენთვის საკმარისი იტნებოდა გველიარებინა ჩვენი აზვარა უმეცრება, მაგრამ კაცო თავისი გრძნობების პროცესრებას ახდენს და მათგან კერპებსა ტმნის. „ერთ კვარცხლებეზე ის აფუძნებს სიყვარულს, მეორეზე სიყვდილს, ყველაზე მაღლა კი ამკვიდრებს იმას, რაც არ იღის, არც შეიძლება იცოდეს და რასაც აზრაც არ გააჩნია“. ფილოსოფოსები საგანთა ბუნებისათვის კი არ ღაობენ, არამედ გარკვეულ სიტყვათა თახაფარდობის ვაზო, რაბლებიც საკმაროდ აბსტრატულნი არიან საინისოდ, რომ ცარიულ და არაცხად სატყვებად დარჩნენ. რეალისტები და სომონალისტები, იდეალისტები და რიტორიკისტები ერთმანეთის მეტოქეებად გვევლიოებაან ვონების ერთგვარ თამაშში, ამ საჭადრაკო პარტიებში თვითეული თავისი პაიკებით თამაშობს მიღებულა წესების თანახმად. „ბოლოს და ბოლოს, აღარაფერა ჩნება, გარდა იმისა, რომ A უფრო ძლიერი მოთამაშეა, ვიდრე B“.

ამაზე ფილოსოფოსები, აღბათ უპასუხებდნენ, რომ ფილოსოფიის ვიზიაც ერთგვარი ფილოსოფოსობაა: მაგრამ არა მხოლოა, ვალერის ამნაირი ფანდის გამოყენებისა და გამოსავლის პოვნის საშუალება მიეცა მათთვის, რადგან ფილოსოფიური დავის მიზანი ისაა, რომ ერთმა სატყვემ სძლიოს მეორეს, ვალერის პოზიცია კი სრულიად საპირისპიროა: ის ამტკიცებს, რომ არც ერთ ამ სიტყვათაგანს არ შეუაბამება უსუსტი განსაზღურა: „როდესაც საქმე ფილოსოფოსებათხ გეგნს, სრულიადაც არ უნდა გვეშინოდეს გაუკებრობის, პირიქით, უკიდურესად უნდა გვეშინოდეს ვაკების“.

„ის, რაც ჩველურად მოააზრება, როდესაც სულის უკვდავებაზე მსჯელობენ, შეიძლება ნაკლებ მაღალფარდოვანი სატყვებით იქნეს გამოხატული... ყველა ამნაირი მეტაფიზიკა შეიძლება განხილულ იქნეს გარკვეულ უშუსტობად. ენის უმწეობად, აზრისთვის გარეგნულა მნიშვნელოვნების მინიჭებისკენ სწრაფვად, ერთი სიტყვით, კონსტრუირებული გამონათქვამიდან უფრო მეტი რამის გამოტანის ცდად. ეიჯრე შივ ჩადეს და დახარჯეს მისი ფორმულირებისას, „დრო“, „სივრცე“, „უხასრულობა“ — უკვრვილო სატყვებია, ყოველი მსჯელობა, თავისი საშუსტის ხარისხის ზრდასთან ერთად, ცდილობს გათავისუფლდეს მათგან“. იმ პრობლემების უმეტესობა, რაბლებსაც მეტაფიზიკურს უწოდებენ, სინამდვილეში, ენის მეტისნეტად მიაშიტურ პრობლემებად გვევლინება. სულ ერთია, ვინდ ის გავითხავს შენი თავისთვის, რადგორც ამას სწადის ზოგადრთი ფილოსოფოსი, არსებობს თუ არა რეალობა, და განდაც ის, შეუაბამება თუ არა მეტის მუდოსში დაცული მისი ეტადონი.

სხვა რაღა გვასწავდეს? ისტორიაა?.. ისტორია ანტიკუიტის ქიმიის მიერ გამოქმუშავებული ყველაზე მავნე პროდუტია. მისი თვისებებო კარგადაა ცნობილი. ის იწვევს თცნებებს, ათრობს ხალხებს, ვალბ მოკონებებს აღუძრავს მათ, ამბობებს მათ რეფლექსებს, პირს უხსნის მათ ძველ ქრილობებს, ამღვრეს მათ სიმშვედეს, განდიოებინა თუ დენის მანისას უვითარება, სიმწარეს, მკობას, ამოუბას უნერგავს და აუტანელს ხდის ერებს“.

არის ვია ისტორიაში თუნდაც რაიმე საყვადე ნებას რომ რთოდეს მას მოქმედების მანერა უკარნახოს ხალხებს? არაერთარი. მისი მიკოლევა შეუძლებელია, საფრანგეთის რევოლუციის ისტორიაოსები „უკოთ როღა ეგუებიან ერთმანეთს, ეიჯრე დანტონი და რობესპიერი, თუმცა მოცემულ შემთხვევაში შედეგები არც ისე სერიოზულია, ვინაიდან, საბედნიეროდ, ისტორიკოსების განკარგულებაში არ არის ვილიოტინა“.

დიდ მხატვარს ღვეას ვალერისთვის უაძნია, რადგორ ეწვია ერთხელ დედასთან ერ-

თად ქალბატონ ღვბაა, კონვენტის სახელგანთქმული წვერის ქვრივს, შესასვლელში რომესკიერია, კუთონისა და სეს-კიუტას პორტრეტები რომ დაინახა, ქალბატონმა დე-გამ თურქულ თავი ველარ შეიკავა და შეპრწუნებულმა შექვიფლა:

„როგორ!.. თქვენ დღემდე ვერ შეღვევისათ ამ ურჩხულებს?!“

„ჩუმიად, სელესტინა! — გაცხარებულა ქალბატონი ლემა. — ჩუმიად ჩუმიად...“

წიგნი „წიგნი“
წიგნი „წიგნი“

შეიძლება წარმოვიდგინოთ ამხანაგი დიალოგი მიშლესა და ეთნოგ დე მესტრს, ტენსა და ოლარსა შორის. „ტრაგიკული უბოქის ყოველი ისტორიკოსი ჩვენ გვიწვდის მოკვებით თავს, რომელიც მისი განსაკუთრებული სიმბათის საგნად გვევლინება“.

თუმცა არის ისტორიული ფაქტები, რომელთა ტემპარატურასაც არც ერთი ისტორიკოსი არ ხდის სადავოდ. კანლოს დიდი იმპერატორად ეკურთხა 800 წელს, ხოლო მარინიანოს ბბბბბა გაიმართა 1515 წლის 15 სექტემბერს, ეს ასეა, მაგრამ ნოვლენებისა და დოკუმენტების შერჩევა ისტორიკოსს საშუალებას აძლევს თავისი ცრურწმენებისა თუ სიმბათიების მიხედვით გადმოგვცეს ისტორია. ისტორია ამართლებს ვეელაფერს, რასაც მთისურებებს, არაფერია უფრო სასაცილო, ამბობს ვალერს, ვიდრე „ისტორიის გაკვეთილებზე“ მსჯელობა. მათგან შეიძლება გამოიყვანო ნებისმიერი პოლიტიკა, ნებისმიერი მორალი, ნებისმიერი ფილოსოფია.

კერძოდ, მიშლევმა იმაზე ფიქრი, რომ ისტორია თანამედროვე ნაინც დაგვეხმარება მომავლის განჭვრეტაში, „ისტორია — გვასწავლიან წინაპრები, ესაა მუდმივი განმეორება“. უწინააღრეს ყოვლისა, სწორედ ამაზე შეიძლება ვიფიქროთ. მაგრამ მამინაც კი, თუ დავუშვებთ, რომ ეს აზრი „მოგადად“ სწორია, დეტალებში ის იმდენად არაბუსტია, რომ ყოველგვარი წინასწარხედვა სასაკილო ხდება. ფანსონ-დე-საისის დიკციონის მოწაფებს რომ მიმართავს, ვალერი ცდილობს აღწეროს, როგორი იყო ის მათ ასაკში, 1887 წელს, და უჩვენოს მათ, რომ სამყაროზე მისი მაშინდელი წარმოდგენებიდან შეუძლებელი იყო გვეპარაუდა, თუ რაღ იქცეოდა ეს სამყარო ახლო მომავალში.

„იმ 87 წელს პაერი მოდიანად ცტვიტი ჩიტუნების საუფლო ვახლდათ... მყარი სხეულები ჯერ კიდევ საგმოდ მყარნი იყვნენ. არაგამჭვირვალე სხეულები — სრულიად გაუნქვირვალნი, ნიუტონი და ვალილეა ნშეიდად სუფევდნენ; არაფერი არ ამღვრედა ფინიკის განცხრომას, მისი თრიენტორები აბსოლუტურობას ინარჩუნებდნენ. ღრუ შანტად მიაგორებდა უშუოთველ დღეებს... სივრცე ტკბებოდა საკუთარი უსასრულობით, ერთგვაროვნებით.“

ყოველანვე ეს სიზმარივით განქაჩდა. ყოველანვე ეს ვარდაიქმნა, ისევე როგორც ევროპის რუკა... ისევე როგორც ჩვენა ქუჩების ბუდე...“

განა 1887 წელს შექმლო წარმოვიდგინა უდადეს სწავლულს, უღრმეს ფილოსოფოსს ან ვეელაზე გამქრიან პოლიტიკოსს ის, რასაც ჩვენ ვხედავთ ამჟამად, სულ რაღაც ორმოცდახუთი უბადრუვი წლის შემდეგ? იმის წარმოდგენაც კი შეუძლებელია, თუ რა იმპერაციების ნიშნებით შექმლო გონებას 1887 წლისათვის დაგროვებულ მთელი მასალის მიმოხილვის გზით. წარსულის სვით ყველაზე სრულყოფილი წადომის შედეგად თუნდაც უტლანქესი მიახლოებით გამოიყვანა ის, რაღაც გვევლინება 1923 წელი“.

ეგრეთ წოდებული შუბტი შეცნებებანი შესაძლებელს ხდიან წინასწარხედვას დასრულებული სისტემის მიუხედავად და ვარკვეულ დონეზე, მაგრამ ისტორიაში ჩვენ არ შევდივართ სისტემების აზროვნება, ხოლო დონე ჩვენზე როდია დამოკიდებული, ამიტომ ყოველგვარი წინასწარხედვა ყალბია. „მომავალში ჩვენ შევდივართ უკუაღლით“, ისტორია მცენიერება კი არ არის, არამედ ხელოვნება; მისი ადგილი მუშებს შორისაა, ამხანაგად გაგებულ ისტორიას ვალერი სასიამოვნოდ თვლის, მხოლოდ ეგაა, მან ჩუსტიად უნდა იცოდეს თავისი ადგილი. ეინც გონებანიუწყოდომელი მომავლის მიხედვით და უცნობი წარსულის საფუძველზე წარმართავს თავის ქმედითობას, იმისი საქმე წასულია, ბონაპარტი რომ ცემარის მაგალითს არ აპყოლოდა, შესაძლოა იმპერატორადაც არ გამოეცხადებინა თავი. „ის იყო ისტორიული თხზულებების უნებანი მკითხველი, ის ჩივილი სიცოცხლის გამჩავლობაში პანიბალზე, ცემარზე, ალექსანდრესა და თრიდრისზე ოცნებობდა. და ეს კაცი, შემოქმედად დაბადებული... წარსულის პერსპექტივებში გაიხლართა, ის დაეცა, როგორც კი გაუთულავ გზას გადაუხედა“.

მიუხედავად ამისა, ვალერი აღიარებს წარსულზე ფიქრის საბგებლიანობას, თუმცადა ეს საბგებლიანობა, ვარკვეული თვალსაზრისით, უარყოფითია. „ის გვიღვენს ჩვენ შევის-“

მეტად ზუსტ წინასწარმეტყველებათა მუდმივ კრახს, ხოლო მეორეს მხრივ, ყოველმხრივი და უწყვეტი მზადების უდიდეს უპირატესობას, მზადებისა, რომელსაც, მართალია, არა აქვს იმის პრეტენზია, რომ გამოიწვიოს ან წინააღმდეგს თითქმის ყოველთვის წინასწარ გაუთვალისწინებელ მოვლენებს... მაგრამ საშუალებას კი აძლევს კაცს, დროულად მიიღოს ზომები მოულოდნელობათა წინააღმდეგ" — თუმცა, როგორც ჩანს, ეს უცვლელად იქნა აღიარებული მორალური ღვაწლისათვის, უიღრვე მეცნიერულად.

ბიზნისისეკა

ზუსტ მეცნიერებათა პრაქტიკული ნიღწეებით თავბრუდამხშული XIX საუკუნის სერიოზული შეცდომა იყო აღნიშნულ მეცნიერებათა მეთოდებისა და იმ ყალბ მეცნიერებათა მეთოდების ურთიერთაღიარება, რომლებიც მან „ფსიქოლოგიად“ და „სოციოლოგიად“ მონათლა. „აზრის ნატივს საგანთა მეცნიერება და რთულთა ხელოვნება. მეცნიერება, როცა ცვლადთა აღრიცხვა შესაძლებელია, მათი სიმრავლე — განსაზღვრული, მათი კომბინაციები — ცხადი და ნათელი“. მაშინ როდესაც საბუნებისმეტყველო მეცნიერებებში საკანთა მიაჩნტური განხილვა თბიუქტურმა კონტროლმა შეცვალა, ჩვენ მოვისურვებთ, რომ ისტორიულ-პოლიტიკურ მეცნიერებებში სუბიექტურს მეთოდები კვლავინდებურად ერთმანეთს დაეხმოდნენ ობიექტურ დასკვნებს. ისტორია და მისი ნაშთი — პოლიტიკა ისევე დაუნიღობლად უნდა ვამჩილოთ და ვაღბოთ დიდებისაგან განუპარკეთ, როგორც ფილოსოფია. „მეცნიერება პოლიტიკას მიხედვდუ და იმ საკითხებზე კი არ მსჯელობდუ, რომელთა ცოდნასაც ვერც ერთი გონიერი კაცი ვერ დაიქაღის: უკანასკნელი პრიყვი ან სრულიად უმეცარი უნდა იყო, რომ გაბედო და შენი აზრი გამოთქვა იმ პრობლემების უმრავლესობასთან დაკავშირებით, რომლებსაც ჩვენ წინაშე აყენებს პოლიტიკა“. და კიდევ: „თავდაპირველად პოლიტიკა სხვა არა იყო რა, თუ არ ხელოვნება, რომელიც ადამიანებს უკრძალავდა იმას, რაც უშუალოდ უხემა მათ.

შემდგომ ეპოქაში ამას დაემატა ძალმომრეობის ხელოვნება, რომელიც აძლევს ადამიანებს ვადაწყვეტილებების გამოტანონ იმის შესახებ, რასიც მათ არა ვაეცებათ რა“.

რადღა რჩება ამ ჩვენს დღესზე? მეცნიერება? ესაა უორმულებისა და ნუთოდების ერთობლიობა, რომლებსაც ყოველთვის გზა ხსნილი აქვს, და, ანდენად, ის სასარგებლოა და პატივისცემის ღირსი, მაგრამ „ყოველივე დასაბრუნე არის ლიტერატურა“. „მეცნიერება არ იბღვრა სამყაროს ახსნას, როგორც ეს გულუბრყვილად წარმოედგინათ ზოლას ათობის ადამიანებს. ის ვერც ვერასდროს ვერ შესძლებს ამას; ვერაინ ვერ ახსნის სამყაროს, ვინაიდან „სამყარო“ მხოლოდ და მხოლოდ მითოლოგიურს ტერმინია, როგორ განვსაზღვროთ იმისი ცნება, რაც არაფერს არ უპირისპირდება, არაფერს არ უარყოფს, არაფერს არ ბგავს? რადღან, რაიმეს რომ ბგავდეს, ყველაფერს არ იცნებოდა“.

მაშ, რადღა გერჩება? საღი აზრი? „საღი აზრი — ეს ჩვენი თანხვედრა უნარის იმისა, რომ წარმატებით ვაქცევდეთ ეჭვის საფხადა და უარყოფდეთ ანტიპოლოა არსებობას... საღი აზრი — ეს სრულიად თავიანთურა და კანკრეტული ინტუიცია, ყოველდღიური მეცნიერული მიღწევებით გაოგნებული, ჩინნი მთმწყვედი, მისტიფიცირებული... ამიერიდან საღ აზრს მხოლოდ უმეცრება თულა ნიშნობავს, ყოველდღიური სიყჩადის მნიშვნელობა სულამდღა დაყუანილი... ჩვენი ფანტაზიის თითქმის ყველა ქმნილებამ — გაფრჩხან, არასებულ საგანთა გამოგლენიმ, სიტყვის მანძილზე გადაცემამ და სხვა მრავალმა განსაცვიფრებელმა მიღწევამ, რაც ადრე სიმშრადაც არ მოუღანებოდა ადამიანს, დღეს უკვე შეუძლებლის სუეროდან შემეცხების სფეროში გადმოხანაცვლა. ის, რაც უწინ ზღაპრული იყო, დღეს აღებ-მიყვმობის ხაგანი გახდა, საღ აზრს ჩვენს დროში ამჟერად აღარ უღიმის ბედა, და თუ მას ეპოდენ შესაშურა ხვედრი ხედა წილად, რათილა მოგვაქვს თავი?“

ასე თანდათანობით უკუაგდებს მკაცრი აზროვნება ყოველივე იმას, რაც მისგანვე იღებს დასაბამს, „ხომ არ ახასიათებს ვალერის ცნობიერებას ერთგვარი ნიშლინიში?“ — გკოთხება თავის თავს შარღ დიუ ბო. „ინტელექტუალურ სფეროში არ არსებობს უფრო ამაღლებული ტრაგიზმით აღბეჭდილი სანახაობა, ვიდრე ჭვრეტა იმისა, თუ როგორ მიდის ცნობიერების ყველა უნარი, თვით მათი საკუთარი სიმკვეთრის გამო, არყოფნასა და თვითუარყოფანდუ, სწორედ აქაა სიმარტოვისა და გამოუვალი სიყჩადის ჭეშმარიტი საუფლო“. მაგრამ ჩვენ ახლავე დაუინახავთ, რომ ამ სიმარტოვეში ვალერი აგებს თავის თავშესაფარს, რომელიც, იმაედროთულად ყველა ცივილიზებული ადამიანის თავშესაფარიც არის.

3. პირობითობა

და აი, ჩვენ წინაშეა სუფთა ფიცარი, გაწმენდილ-გაქრიალებული შავი ფაფა. მერე-
და, რას ავაგებთ ამ ფიცარს? ან ან დაუაზრე? რადგან მაინც ზრება „რაღაცა“ ადამიანები
აზროვნებენ და ხანდახან ერთმანეთს უთაბხმებენ თავიანთ აზრებს და მოქმედებებს. ადამი-
ანური საზოგადოებები ცოცხლობენ და არსებობას გააგრძობენ. ნამსხვრევების ამ ქაოს-
ში ჩვენ ვბოულობთ ერთგვარი წესრიგის ელემენტებს. „მაინც რა ელემენტებს?“ — ვე-
კითხებით ჩვენ ვალერი, ჩემის აზრით, ის გვიპასუხებს: „პირობითობებს: ან, რა გნე-
ბაეთ, ფიქციები“.

რა არის პირობითობა? ესაა წესი, რომელსაც მისდევს ერთი ან რამდენიმე
კაცი. ერთ კაცს, რომელიც პასიანსს შლის, მხოლოდ იმიტომ შეუძლია თამაში, რომ
გარკვეულ პირობითობას იცავს. იგივე იტყვის ორი კაცის მიმართაც, რომლებიც ეკარტს
თამაშობენ... ეს შეთანხმება აბსოლუტურ ჭეშმარიტებას როდი გამოხატავს, მისი ერთად-
ერთი მნიშვნელობა ისაა, რომ მას ასრულებენ. მაგალითად, ჩვენ შევთანხმდით, რომ ერ-
თი საათის განმავლობაში მე ვალაპარაკებ. თქვენ კი მომისწავთ. აღნიშნული შეთანხმე-
ბის შედეგად ამ დარბაზში მყარდება გარკვეული წესრიგი. ჩვენ შეგვეძლოს სხვა რამეზეც
შევთანხმებულიყავით: ეთქვათ, იმაზე, რომ თქვენ ერთად ინდურებთ. მე კი მოგიმწონს.
ამ შეთანხმების შედეგად სხვანაირი წესრიგი დანყარდებოდა. მაგრამ რატომ სრულდება
ამნაირი შეთანხმებები? იმიტომ, რომ ამ დარბაზში ვიღაცა წესრიგს განასახიერებს. არა
თავისი ძალმოსილებით განთიხებით (ისინი თქვენ სიზუმიცენ ვერ მოგიწოდებდნენ),
არამედ სპონტანულად შედგენილი ფიქციის წყალობით. ხოლო ადამიანური საზოგადოებე-
ბის თავისებურება სწორედ ის გასლავთ, რომ მათ მხოლოდ ამნაირ ფიქციათა წყალობით
შეუძლიათ არსებობა. „ვინაიდან არ არსებობს ისეთი ძალა, რომელსაც შეეძლოს წესრი-
გის დასკვიდრება საზოგადოების ერთი ფკუფის მიერ მეორე ფკუფის იძულებით. მხოლოდ
და მხოლოდ იძულებით გზით“.

ინსტიტუტებს სძლევენ იდეები, სახეები და ნიღბები. საზოგადოებებს მოძრაობა ცოცა-
ლაზავიისაკენ, ფაქტობს ვალერი, — ესაა მოძრაობა სინბოლოებებსა და ნიშნების საუფ-
ლოსაკენ. ყოველი საზოგადოება ეწაღე — ამ უპირველეს და უმნიშვნელოვანეს პირობი-
თობაზე, დამწერლობაზე, ჩვევებზე, მტკიცედ დაცულ პირობითობებზეა დაფუძნებული. ყო-
ველი საზოგადოება გრძნებით შემკვრელ ფორმულათა მთელი სისტემაა. ჩვენ ვერ განჩნევთ
ჩვენივე სიტყვების მოჩვენებით ხასიათს, ვინაიდან ბევრი მათგანი ისე გაგვიჯდა ძვალ-
რბაღში, რომ ინსტიტუტებად იქცა. ჩვენ ვიხდით ქუბს, ერთგულებას ვეფიქვებოთ ერთი-
მეორეს, ტაშს ვუკრავთ, ფულს ვიხდით და ხურდას ვიბრუნებთ. თვითველი ეს მოქმედება
გულისხმობს ურაცხვ ძველსწავლ პირობითობას. „ყოველი თრგანიშებული ხალხის ცხოვ-
რება უთვალავი ძაფითაა ნაწსოვი. რომელთა უნრავდესობა ისტორიის მთელ სიღრმეს
განწონის და ერთმანეთს ერწყმის მხოლოდ გარდასულ დროთა წყვედიანში... აღარავინ
იყის მათი ასავალ დასავალი. ველარავინ აყოლებს თავლს მათ უწყვეტობას“.

რა ხდება ამ შემთხვევაში? არსებითი ის გასლავთ, რომ წესრიგი შესაძლებელს ხდის
სულიერ თავისუფლებას. პარბაროსობისათვის უცხოა თავისუფლება. წარმოდგინეთ
დიდრონი მამშუნებისა თუ მღვიმის ბინადარ ადამიანთა თჯახი: ახალგაზრდა ბვადები
თუ მამრები უმთრჩილებიან თჯახის მამას. იმიტომ რომ ეწინიათ მისი, ან კიდევ გარეშე
საფროხის შიში აქვთ. ასეთია ამ მორჩილებას რეალური საფუძველი. მაგრამ ამა თუ იმ
პარბარულ თჯახში სადღესობად საფროხე ძალზე შორეული ჩანს, ხოლო თუკი ახლოვდება,
ყოველ შემთხვევაში, ეს საფროხე იშნაირია, რომ მამის ძალმოსილებას არ შეუძლია მისი
თავიდან აცილება. ჰოდა, ახალგაზრდობაც ხნის იმაღლებს. რატომ უნდა ვემორჩილებოდეთ
ჩამას? პირობითობის ვაში? „მაგრამ რა შეიძლება იყოს პირობითობაზე უფრო უან-
რო? — ფიქრობს ახალგაზრდობა. — რატომ ვართოთ შედმეტი ბარჯა?“ ასე XVIII საუკუ-
ნეში ფრანგები ეკითხებოდნენ თავიანთ თავს: „რა თავში ვიხლით მეუეს?“.

ამრიგად, ადამიანობისათვის ყველაზე უფრო აუცილებელია ყოველივე ის, რაც ყველაზე
მეტად თვითნებურია მათ ქმნილებებს შორის. ცივილიზაციის ყველაზე მყარ საყრდენად
გრძნობთ შემკვრელი ფორმულების სისტემა გვევლინება. მორალში სასარგებლოა არა
თვითონ ნორმები, რომლებსაც ის გვკარნახობს (და რომლებიც იცალებიან დროისა და
ადგილის მიხედვით), არამედ თვით ფაქტი, რომ ის გვკარნახობს მათ, ამა თუ იმ სა-
ხელმწიფოს ცხოვრებისათვის არსებითია არა მისი მონარქიული, რესპუბლიკური თუ
არისტოკრატიული წეს-წყობილება, არამედ ის, რომ პოლიტიკურ პირობითობებს იზიარებ-

დეს მოქალაქეთა უმრავლესობა. მათემატიკა ქმნის ჭეშმარიტებათა სისტემას, რომელიც აუცილებელი ვეგონია სწორედ იმდრო, რომ ეს ჭეშმარიტებანი ყველაზე ბევრ პირობითნი არიან ყველა სხვა ჭეშმარიტებას შორის. ლექსი მშვენიერია მხოლოდ ამ წესების პირობითობის წყალობით, რომლებაც მისი შექმნის შესაძლებლობას ვეძღვებენ.

ასე განვლო ვალერის აზრმა ვნა, რომელიც გარდუვალია ყოველ შემთხვევაში ახალგაზრდობაში ძირფესვიანად რომ მოთხარა ყველაფერი. შენატყუარებდასაქმის ხელახლა აღიარებს ოდესღაც უაჩუფილ პირობითობებს, მხოლოდ ანუგერად მისი აზრის მოძრაობა ხასიათდება იმით, რომ ის აბსოლუტურ ჭეშმარიტებებზე კი აღარ თვლის, არამედ წმინდა პირობითობებზე მთიწმენს მათ. სწორედ ეს შესახება ვალერის პოეტიკის ორიგინალობად, ასეაგად რომ განსხვავდება როგორც ბურჟუაზიისაგან, რომელიც თავყანს სცემდა პირობითობას, ისე უფის პოეტიკისგანაც, გამოუხსოვრებელი ყმაწვილის მჭულვარებითა და ეჭვის თვალით რომ უმწერდა იმავე პირობითობას.

4. მხატვრული შენობა

მაგრამ საწყობს მიწვევა მხოლოდ და მხოლოდ ადამიანურ პირობითობათაგან შედგენილ ავლომერატად — ეს იქნებოდა კარადოქსა, რომელიც კრიტიკას ვერ უძლებს. არსებობს ფიქციებისა და მათების წინამორბედა ურთგვალი რეალობა. მაგრამ რა ვბოთ შეუძლია ანტი მათემატიკის ამ რეალობას, რომელიც თვით თავისი არსით უცხოა მისთვის? მე მგონია, ვალერი, ისევე როგორც პრუსტი, უყოყმანოდ გვიპასუხებდა: „მხატვრული შემოქმედების უწინარეს ყოველისა კი პოეზიის წყალობით, რომელიც აქ მისი ყველაზე სოფადი მნიშვნელობით აგულისხმება“.

პოეტის დახიზნულება დაუბრუნოს სიტყვებს მათი კარმონიული დირებულება, და მათი ურთიერთშეწყობით, გადაადგილებით და ფიქსირებით, როცა ისინი უწვევლად პოეტიკაში დგანან, კლავინდებურად შექმნას მათ ორგანოვ ადუმალებოს ეს ატმოსფერო, რომელიც გარს ერტვა მათ დასაბანისას. „ლექსს იდეებითა და გრძობებით კი არა ქმნიან, არამედ სიტყვებით“. ვალერის უყვარა პოეტის წარმოსახვა ჩაფიქრებულ, თავის საქმეში დასაქმულ თსტატად, რომელიც ვარკვეული შედეგისაკენ სწრაფვიანს თვეუ „აგვან“ ლექსს, როგორც აგებენ მანქანას, ამ, ბოღლერი, მალარმე — ამ, „ლიბრიანო“ პოეტების ის მწვრავი, რომელსაც ესოდენ ბრწყინვალედ აგროლებს ვალერი, „ლექსი გონების დღესასწაული უნდა იყოს“. ან კი სხვა რა უნდა იყოს იგი? ჩვენ კვლავ ვხედავთ პირობითობის იდეას, ლექსი დღესასწაულია, თამაშია, იმდენად უსუსტად გათფული თამაში, რომ მისი სხვაგვარად წარმოდგენა შეუძლებელია. „მშვენიერების შეგრძნება, — ესოდენ შლეგური ძიებებისა და ესოდენ ფუჭ განსამღვრებათა საგანი, შესაძლოა, სხვა არა არის რა, თუ არა ცვლილების შეუძლებლობის შეგრძნება“. სწორედ ამით ვეკვიწყროფილებს და ამით ვგზობლავს მშვენიერება, ის „იხვეჭს“ და აჩერებს დროს ტალოები ესუაქებიან და თანდათანობით შლიან ზღვის გულგან კბოდეს, მაგრამ განა შეუძლია სტატიონთა თვით ერთობლავ ძალას ოუნდაც ერთი სიტყვის ამოგდება ბოღლერის უკეთესი ქმნალებებიდან? და აქ თვითნებური დასაბამს აძლევს აფიკლებელს, პოეზიანზე ანნაირი წარმოდგენა, როგორც ჩანს, გამორიცხავს შთავონების იდეას, ვალერი სშირად დასციინის ღიზიზნს, რომელიც სხვა არა არის რა, თუ არა „ვატიანურებული წამოძახილი“. „ვრცხენოდეს იმისა, რომ პოთია ხარ“. „შთავონება — ესაა პიპოთენა, რომელიც ავტორს დასვეინებლის როდში აყენებს“. ასეთია კარადოქსული ფორმულები, რომელთა მუშეობითაც ვალერის სხვადასხვა აფიკლას შემთაქვს აუცილებელი დამუსტებანი, და მართლაც, თსტატის მიერ ფორმის ძიება უოველგვარი ხედოენების საფოძეულთა საფოძულად გუგალინება, ხელობის გარეშე არ არსებობს ვენია, მაგრამ აქვეარი ძიების მოთხონილება განუყოფელია სიხარულისა თუ მწუხარებისგან. „პოეზიასა და ყველა სხვა ხედოენებაში შთავონება დრმად დაფარულია“. მაგრამ ის არსებობს, დაკარგული დრო რომ არა, არც ის დრო იქნებოდა, რომელიც უნდა დავიბრუნოთ.

ყოველივე ეს კარგად იყის თვითონ ვალერიმ, რომელმაც უკეთ გამოთქვა ეს ვიდრე ნებისმიერმა სხვა პინმემ: „მწერალი ცდილობს შეძლებისდაგვარად აინაზღაოროს ის, რაც ბუდის უპამართლობამ დააკლო მას“. თუთია ვალერის სურს ღმრებშიაც სიზუსტას, ობიექტურობის, სიტყმის განსახიერებად დარჩეს; შეუძლებელია მისი გაგება, თუკი სათანადოდ არ შევაფასებთ მის მეტისმეტად მძაფრ შთამბეჭდაობას. „თხვრა ავკირგვინებს ყო-

ველგვარ აზრს". მართალია, ბატონი ტესტი მთლიანად დაუუფლა თავის მკვანამს, მაგრამ ტანჯვა უცხო ხალი რთვია მისთვის. არ უნდა ვუკურობდეთ ვალერიის რთვობას წმინდა, მაგრამ არაადამიანური გონების განსახიერებას. პირიქით, მისი დროს არ ყოფილა უფრო გულსხმიერი, უფრო ერთგული, უფრო კეთილშობილი კაცი. მაგრამ თუ ტანჯვა უცნობი არაა მასთვის, ის პასკალივით როდი ედარდებოდა მას. უჭიქურე უჭიქურეობით ადამიანებს, თუკი მათი ყოფის მთელ უზადრუბობას ვუწვევებთ უჭიქურეობით ცხოვრება ფუტია. ბუნება — მტერი, ცოდნა — ილუზორული? რაღაც დავორგუნოთ საცოდავი იმის გამყარებით, რაც მათ ისედაც იცინა? დასასრულ, მე ვისუბრებდი, დამეხატა თქვენთვის ვალერი და მისი წმინდად ადამიანური სახე მწიკვნიანა თქვენთვის. წარმოადგანეთ, რომ ყოველ დღით, ხუთ საათზე, დადლილობისა და სიბნელის მოუხედავად, ის იწყებს შრომას. როგორღაც გრძელდება მთელი მისი სიცოცხლის განმავლობაში. ის აცხელებს ყავას, ვინაიდან ამ დროს ჯერ კიდევ ყველას სძინავს, ხოლო შემდეგ „უსვად გვასწავებს თავისი პროზის შემხუნა მხეხებს, დიადი შრომის შემოხვევითობებს. დიდებული რამ არის გონების ძალმოსილება. რამდენიმე საუკუნის შემდეგ აღმოჩნდნენ, რომ ჩვენს უაღრესე არავის მოუხდებია უფრო დიდი გაუღება, ვიდრე ამ უაღრესად უბრალო კაცს".

V

ბეცსრამეტე საუკუნე, მთელი მისი წიადსვლებისა და ცვალებადობის მიუხედავად, პონიტიურა ცოდნისა და მისი ქმედითი ნაშინებობის — მანქანების საუკუნე გახლდათ. ჩვენ ვახილეთ, რანაირი იქედების აღმშენებელი გახდა „ფორმულების ეს ტრიუმფი“. ინტელექტუალური ინტელები: სჯეროდათ, რომ იპოვიდნენ „სამყაროული საიდუმლოს ახსნას“; სოციალური იქედები: საზოგადოებრივ ნაგებობათა პლაფონებს სიანოუნებით შეამკობდნენ მეცნიერების გამოსახულებით, ბედნიერებას რომ სთავაზობდა კაცობრიობას.

დიადი სასოება დიდმა უსასოებამ შეცვალა. მეცნიერული მეთოდების წარმოტებით წაქეზებულსა და ზუსტ მეცნიერებათა ნიღწევებით თავბრუდასახულ მწერლებს ეგონათ, რომ შეიძლებოდა ამ მეთოდების გამოყენება ადამიანის შესაცნობად. XIX საუკუნის არაერთი და ორი ფილოსოფოსი უარყოფს სულიერ ფასეულობებს, და ეს — ყოველგვარი დასაბუთების გარეშე და თვით მათსავე საპიროსპიროდ, ვინაიდან დაკვირვება გვიჩვენებს, რომ ადამიანში სული ფიზიკურ-ქიმიურ კავშირებზე არანაკლებ არსებითია. იცვლება ადამიანის დამოკიდებულება თავისივე თავის მიმართ. მას უკვე აღარა აქვს საკუთარი ძალის იმედი. „მეცნიერების ეპოქაში ადამიანი კარგავს ამის უნარს, რომ ენურვის წყაროდ აღიქვას თავი“. მაშინ როდესაც ინტოელ ასკეტსა თუ კათოლიკე წმინდანს სწამს ადამიანის იღუმადლი შემოქმედება საკუთარ სხეულსა თუ გარე სამყაროზე. XIX საუკუნის მეცნიერი თვლის, რომ ჩვენში ყველაფერი მექანიკურად ხდება, დამორგუნული ქედმოსრილობა. რომელღაც ადამიანს ადამიანისავე რწმენას უჭარწყლებს.

XIX საუკუნის აზრი დადლილობითაა აღბეჭდილი. ფრანსი, ლემეტრი, ბარესი — სკეპტიკოსები არიან. მე ნესმის მათი: თავბრუსხმას რომ უფსკრულში არ გადაეჩნება, სამივენი მოაფიცის ებლაუტებოდნენ, რომელიც თვითონ მათ არასაიმედო ეწვევებოდით. მაგრამ ამის მიზეზი უმალ, რაიმე საყრდენის მოცილის მოთხოვნისა იყო, ვიდრე მისი თავისუფალი არჩევანის შესაძლებლობა.

საუკუნოვანი აღმოჩენების შემდეგ, რის შედეგადაც ჩვენ სპეციალისტების პირდაპირ ბატაროსული შემოსევები დაგვატყდა თავს, კაცობრიობას პოეტება სჭირდება, დიახ, პოეტები. დიდოსტატური ხელფენებით რომ ფლობენ სიტყვას და, ამრიგად, შეუძლიათ დაგვიბრუნონ პრობლემათა ჭეშმარიტი არსის შეგრძნება. ვერტა იღუპება უნიათლ ენის გამო. ჯვრჯერობით ძალზე ნაადრევია ჩვენი ეპოქის არსებითი ნიშან-თვისების გამოკვლევა. მაგრამ თუ ჩვენი ისტორია კატასტროფით არ დამთავრდა, ეს ნიშან-თვისება იქნება არა იმის უარყოფა, რაც შექმნილ იქნა მეცნიერებაში, არამედ მეცნიერებისა და მის გვერდით, გონებით გაბრწყინებული პოეტური წყდომის მთელი ღირებულების აღიარება.

და ამიტომ სავსებით ბუნებრივია, რომ ჩვენი ეპოქის უკეთეს გონებად პოეტი ვვიხილავნება. და რომ ეს პოეტი არის ვალერი.

* ალენა.

ფრანგულიდან თარგმნა ბაიანა ბრეჟვამია

პოეზია და აბსტრაქტული აზრი

3 თეზის ცნებას საკმაოდ ხშირად უპირისპირებენ აზრითა და განსაკუთრებით „აბსტრაქტული აზრის“ ცნებას, ჩვენ ვაპირებთ: „პოეზია და აბსტრაქტული აზრი“, როგორც ვაპირებთ: კეთილი და ბოროტი, ბიწი და აწვეული, ცხელი და ცივი, ზევსი განუსჯელად ჰგონია, რომ აბსტრაქტული მთელი ანალიზი და რეალობა, რუსტი ნებელობიანივით ძალასს უკ, რომელსაც ის თავს ახვევს სულს, ნაკლებად ვთანხმდებით მინატურ სილამეს, ამ გამოშახველობით სივრცეს და ძალმოსილებას, იმ მომხიბვლელობას და წარმოსახვას თვითხებურ თაძაშა, რაც ხიშნულთა პოეზიისთვის და რაც პირველი სიტყვებისთანავე ვგაგრძობობივებს მის თვითუბურებას, როცა პოეტის შემოქმედებაზე გარკვეულ სიღრმეს გამოულობთ. ჩვენ გვკონია, რომ ეს სიღრმე სრულყოფილ სხვა ბუნებაშია, ვიდრე ფილოსოფოსისა თუ სწავლულის სიღრმე. ზოგიერთს ასეც კი წარმოუდგენია, თითქმის თავისი ბუღოვნების არსზე ფიქრსა და აზროვნების სიმკაცრეს, თუცა მას არცხს ის, ეის საქმედაც ვარდების მივლასა დალოლავეს ავლიან, შეუძლია მხოლოდ დაღუბოს პოეტა, რაკილა მიაი უმითურესი და უმაღლესი მიზანი უნდა იყოს შემოქმედებით ეპოეიას იმ მღვანარყოების გადმოცემა, რომელიც ეს-ესა იბადება (და სხვებდნაურად იბადება), და რომელსაც, ანაზღვეულობისა და აღტაცების წყალობით, შეეძლო სამუდამოდ გაეთავისუფლებინა პოეტი მთელი შემდგომი კრიტიკული მარჯულობისაგან.

შესაძლოა, ეს თვალსაზრისი მართლაც შეიცავს წესმარტივების ნატამალს. მაგრამ მის სიმარტივეში მე სასკოლო წარმონაველობის ნიშნებს ვხედავ, ასე მგონია, ჩვენ დავიზებარეთ და დაუფიქრებლად გავიზიარეთ ეს ანტითეზა, რომელსაც ჩვენში ფრსკვადგმულად ვთვლით, სიტყვიერი კონტრასტის სახით, თითქოსდა იგი ზუსტია და რეალურ თანაფარდაობას ავლენდა. ორ მკაფიოდ განსხატულ ცნებას შორის უნდა ვაღიაროთ, რომ ის, ვისაც უკრთი სული აქვს, როდის ვასცემს კითხვაზე პასუხს, და ვისაც ჩვენს სულს ვუწოდებთ, დიდ მიღრეკილებას ამკვლავებს ყველა ამნაირი გამარტივების მიმართ, რომლებიც მას საშუალებას აძლევს ჩამოაკლდობს კომპონაციებისა თუ მსჯელობების ურაცხვა სიმრავლე. მოახდინოს თავისი ლოგიკის დემონსტრირება და გამოავლინოს თავისა რიტორიკული ტაღანტი, მოკლედ, ადასრულოს თავისი გონიერული დანიშნულება მთელი ბრწყინვალეობით, თანედაც ხელი მიუწვდება, ან რისი ძალიც შესწევს.

მაგრამ ეს კლასიკური და თათქოს ენაში დავრისტალეზული კონტრასტი მე ყოველთვის ნეტრამეტად ტლანქი და, იმავდროულად, მეტისმეტად ხელსაყრელი მეჩვენებოდა, რათა თვით ამ საგნების უფრო გულდასმით განხილვის სურვილი არ აღეძრა ჩემთვის.

პოეზია და აბსტრაქტული აზრი, ადვილი სათქმელია და ჩვენც სულ ადვილად ვირწმენებთ თავს, რომ საკმაოდ ნათელი და საკმაოდ ზუსტი ფრაზა წარმოვთქვიით, რათა შეუფერხებლად გავსწიოთ წინ და აღარ დაგვჭირდეს უკან მოხედვა და ჩვენი პირადი ცდისათვის თვალის შევლება; რათა ავადოთ თეორია ანდა ჩავებათ კამათში, სადაც ვეს დაბირასპირებულობა, — თავისი სიმარტივით ესოდენ მიკოორი. — საბაბიც აქნება, წანამძღვაროც და შანა-არსიც. ასე განსაჯეთ, ან საფუძველზე შეიძლება მთელი მეტაფიზიკა, ყოველ შემთხვევაში, „ფსაქოლოგია“ მაინც ააგო და განთიმუშავო გონებრივი ცხოვრების, შემეცნების, წარმო-

სახვის, სულიერ შემოქმედების მთელი სისტემა, რომელიც გარდუვალად მიგვიყვანს იმავე ტერმინოლოგიურ დისონანსამდე, საიდანაც თვითონვე აღმოცენდა...

ხოლო ჩემთვის ნიშნულია უცნაური და საშიში მანია — ყოველი პრობლემა დასაწყისიდან განვიხილო (ესე იგი, ჩემი ბიროვნული დასაწყისიდან), რაც იმას ნიშნავს, რომ ხელახლა გავევალო, ხელახლა გავიარო მთელი გზა. თითქოს ის ჩემამდე მირიად სხვას არ გვეყვლიო და არ გაველოს...

ყოველი პრობლემა კვლევისას, ვიდრე მას არსს განვიხილავდე, მე თავდაპირველად უნას ვაკვარდები; მე მივეჩვიე მოქმედებას ქირურგთა მაგალითისაძებრ, რომლებიც, უწინარეს ყოვლისა, ხელებს იბანენ და საოპერაციო ინსტრუმენტებს ანოწმებენ. ამას მე ვუწოდებ სიტყვიერი სიტუაციის განწმენდას. მონიტევით ეს გამოთქმა, რომელიც სიტყვებსა და ენობრივ ფორმებს ქირურგის ხელებსა და ინსტრუმენტებს ადარებს.

მე ვამტკიცებ, რომ ყოველთვის სიფრთხილე და სიფხიზლე გვმართებს იმ ნომენტში, როცა ჩვენი სული პირველად ეხება ამა თუ იმ პრობლემას. არ უნდა ვუნდოთ პარველსაკე სიტყვებს, რომლებიც საკითხას არსს ახმოყანებენ ჩვენს სულში. ყოველი ახალი კითხვა თავდაპირველად უსაკო ბალღივითაა ჩვენში; ის ტიტინებს: ის მხოლოდ სხვის სიტყვებს პოულობს, რომლებიც მთლიანად შემთხვევითი მნიშვნელობებითა და ასოციაციებით არიან განწონილნი; ის იძულებულია დაესვსთა მათ. მაგრამ სწორედ ამის წყალობით ის შეუძნეულად ცელის ჩვენს ქეშმარიტ მოთხოვნალებას. ჩვენ არაცნობიერად ვაქცევთ ზურგს ჩვენს საწყის პრობლემას და თავს ვირწმუნებთ, თითქოს მხოლოდ საკეთარ, მხოლოდ პირად აზრზე შევჩერდათ, მაგრამ ყივიწყებთ, რომ ეს არჩევანი მხოლოდ ერთ-ერთია იმ უროცხვ აზრს შორის, რომლებიც სხვა ადამიანებთან თუ შემთხვევითობის მეტ-ნაკლებად სტიქურ წარმონაქმნებად გველინებანი. ზუსტად ასეთვე დამოკიდებულება გააჩნს პოლიტიური პარტიების პროგრამებთან, რომელთა შორისაც არ არის (და არც წვიმლება იყოს) არც ერთი, ამომწურავად რომ პასუხობდეს ჩვენს გრძნობებს და ჩვენს ინტერესებს. მაგრამ საკმარისია არჩევანი ერთ-ერთ ნათგანზე შევჩეროთ, რომ ჩვენ თ-ნდათამობით ვაქცევით იმ კაცად, რომელსაც ეს პროგრამა და პარტია მოითხოვს.

ფილოსოფიური თუ ესთეტიკური პრობლემები იცე საშინლად გაბუნდოვანებულნი არიან იმ ძიებების, დისპუტების, გადაწყვეტალებების სიმრავლით, სხვადასხვაობითა თუ სიძველით, რომლებიც არ სვილდებიან ძალზე შეზღუდულა ლექსიკის ფარგლებს, რომლიც ტერმინებსაც თვითთული ავტორი თავისი ნიშნისა თუ მიდრეკილების მიხედვით იყენებს, რომ ამ წრომებას ერთობლობა მე შესაბება. ნეტარ ბრძენთა ერთგვარ სივანედ ანტიკური მითოლოგიის სულეთში. აქ არიან თავისი დანიიდები, აქსიონები, სიზიფოსები, რომლებაც მარადიულა ვულმოდგინებით ავსებენ ეფაყრო კასრებს და მთის მწვერვალისაკენ მიაკორებენ ურჩ ლოდებს, ანუ, სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ხელახლა აზრებენ და განმარტავენ ათობით ერთსა და იმავე სიტყვას, რომელთა კომბინაციებით შეადგენენ განყენებული ცოდნის საუნჯეს.

უნდა მიბოძეთ ეს წინასწარი შენაშენები კიდევ ერთი დაჯივრებათა და კიდევ ერთი სახით შევავსო. აი, ეს დაკვარვება: თქვენ, ალბათ, მიგოქცევით ყურადღება იმ გასაოცარი ფაქტისათვის, რომ ესა თუ ის სიტყვა, რომელიც აბსოლუტურად ცხადია და ნათელი, როცა უბრალო, ჩვეულებრივ საუბარში ვიყენებთ ან ვისმენთ მას, და რომელიც არავითარ სიძნელეს არ იწვევს, თუკი ჩვეულებრივი ფრაზის სწრაფსა და ბუნებრივ დინებაშია ჩართული, — დიან, იგივე სიტყვა მაგიერად თავსაშტვრევი ხდება, უცნაურად გვეურჩება და უშედეგოს ხდის მისი განსაზღვრის ყოველგვარ ცდას, როგორც კი მიმოქცევიდან ამოვიღებთ, რათა ცალკე, თავისთავად განვიხილოთ იგი, და ვცდილობთ ჩიფწვდეთ მის აზრს მისივე არსებითი ფუნქციისგან განკერძობებით, თითქმის კომიკურია იმ ტერმინის ზუსტი აზრის ძიება, რომელსაც ყოველ წამს სრული თავდაჯერებით ვიყენებთ. ასე მაგალითად, სახელდახელოდ ავიღოთ სიტყვა „დრო“. ეს სიტყვა აბსოლუტურად გამჭვირვალე, ზუსტი, სანდო და საიმედო იყო ხმარებისას, როცა თავის როლს ასრულებდა წინადადებაში, და როცა მას წარმოთქვამდა კაცი, რომელსაც სურდა რაღაცა ეთქვა. მაგრამ, აი, მას ფრთებში სტაიეს ხელი, დაიქარეს, განაცალკევდა. და ის შურს იძიებს, ის გვაიძულებს ვიფიქროთ, რომ მისი აზრი მისსავე ფუნქციებს აღემატება. ის მხოლოდ და მხოლოდ საშუალება იყო. ახლა კი მიზანი, საზარელი ფილოსოფიური ძალადობის ობიექტი ხდება, გონებამაუწყლონელ ენდამად, უფსკრულიად, აზრის სულთამხუთავად იქცევა...

იგივე ეთქმის სიტყვა „სიცოცხლისა“ და სხვა მისთანათა მიმართ.

ეს აღვილად ხელმისაწვდომი დაკვირვება ჩემთვის განუზომელი კრიტიკული მნიშვნელო-
ბის უაქტად იქცა. ვარდა ამისა, მე მისგან გამოვიყვანე სახე, რომლითაც საკმაოდ ცხადად
წარმოვაჩინე ჩვენი სიტყვიერი საშუალებების ამ თავისებურებას.

თვითნებური სიტყვა, ნებასმიერა სიტყვა, რომელიც საშუალებას გვაძლევს მუსიკულად
გადავლახოთ აზრის სივრცე და მივყვეთ თავისთავად გამოხატული იდეის დახებას, მე მე-
სახება ერთ იმ თხელ ფაცრად, თხრილისა თუ ხრამის თავზე რომ ვაფრქვითავთ და ზედ
მხოლოდ სწრაფად მიმავალი ქაიცი თუ გავა საშუალობოს; დიას, მანკს წყვეტავთ კვირბი-
ნოს, შეუჩერებლივ, და რაც მთავარია, ხტუნვა არ უნდა დაიწყოს ზედ მისი სიმტკიცის გამო-
საცდელად... პატარა მყიდვე ხიდი ავირეოდება ან ჩატყდება და ყველაფერი უფსკრულში
ჩაიხიბებება. დაყვანხვთ თქვენს პირად ცდის და დარწმუნდებით, რომ ჩვენ მხოლოდ ერთ
რამის წყალობით ვუგებთ სხვებსაც და საკუთარ თავსაც: სისწრაფის წყალობით, რომლითაც
სიტყვების ხილს გადავრბივართ. დიდხანს არ უნდა შევჩერდეთ მათზე, თორემ აღმოჩნდება,
რომ თვით ყველაზე ნათელი და ცხადი სიტყვაც კი ენაგმებისა და მეტ-ნაკლებად განუკვირ-
ვლელი მირაჟებისაგან არის შეთხზული.

მაკრამ როგორ ვიხსოვრებით, — მე მინდა ვთქვა: როგორ გავიხსოვრით, როგორ გავაღრმე-
ოთ ის, რისი გაღრმავებაც, ჩვენის აზრით, საჭიროა. — თუკი ენა, თავისი არსით, ერთგვარ
შუალედურ ფენომენად გვესახება, ბანკოტისა თუ ჩემის მსგავსად, რომელთა დირებულე-
ბაც, ანდა ის, რასაც „დირებულეობას“ ვუწოდებთ, მოითხოვს მათი ქუშმარიტა არსის დავი-
წყებას, რაც, ჩვეულებრივ, ქაღალდის ტუჩკიან ნაგლეჯამდევ დაუვანება? ამ ნაგლეჯმა უნდა
ხელში გამოიაროს... სიტყვები კი იმდენჯერ გადასულან ბაგეებიდან ბაგეებზე, ფრაზებიდან
ფრაზებში, იმდენჯერ გამოიყენებიათ და ბოროტადაც გამოიყენებიათ ისინი, რომ მხოლოდ
წინდახედულობათა ძალზე დახვეწილი სასტემის წყალობით თუ შესძლებს ჩვენი სული ერთ-
მანეთში დომხალაგით არ აუტიოთ, ერთის მხრივ, ის, რასაც ვიარებთ, ან რის გაიხრებასაც
ვედილობთ, და მეორეს მხრივ, ის, რასაც ეხის დასაბამითვე თავს გვახვევენ ლექსიკა,
ავტორები და, სავსებით, კაცთა მთელი მოდგმა...

ამრიგად, მე არ ვვხდობი იმას, რასაც ეს ორი ტერმინი — პოეზია და აბსტრაქტული
აზრი — წარმოთქმითათანავე შთამოგონებს. უმჯობესია ჩემსავე თავა მივუბრუნდე. სწორედ
ჩემში დავუწყებ ძებნას ყველა ჩემს ნამდვილ სიძნელეს და ყველა ჩემი მდგომარეობის რე-
ალურ კონსტატაციებს: აქ ვიპოვი ჩემს რაციონალურაა თუ ირრაციონალურ მომენტებს;
აქვე დავრწმუნდება, მართლა არსებობს თუ არა ზემოხსენებული დაპირისპირებულობა, და
როგორ არსებობა იგი ცოცხალი სახით. უნდა ვაღიარო, რომ მე, ჩვეულებისამებრ, ორ ნა-
წილად ვყოფ ინტელექტუალურ პრობლემებს: ერთის მხრივ, პრობლემები, რომლებსაც მე
თვითონ ვავლენ და რომლებშიაც ჩემი აზრის რეალურა მოთხოვნები მედავნიდება, და, მე-
ორეს მხრივ, ყველა დანარჩენი, რომლებიც სხვის პრობლემებად მესახება. ამ უკანასკნელთა
დიდი ნაწილი (ასე, დაახლოებით ორმოცი პროცენტი), ჩემის აზრით, არასრულეული, მხო-
ლოდ და მხოლოდ მოჩვენებითი პრობლემებია: მე მათ ვერა ვგრძნობ, რაც შეეხება დანარ-
ჩენთ, მათ შორისაც არა ერთი და ორია ისეთი, რომელთა უორმულირებაც არაღამაკმაყო-
ფალეული მეჩვენება... მე არ ვამტკიცებ, რომ მანკდამანკ ნართალი ვარ. მე მხოლოდ
იმას აღნიშვნა მსურს, რასაც უშუალოდ ვაკვირდება და რაც ხდება ჩემში, როცა ვცდილობ
სიტყვიერი ფორმულების შეცვლას არასიტყვიერი ფასეულობებითა და მნიშვნელობებით,
რომლებიც დამოუკიდებელია არიან საყოველთაოდ მიღებული ენისაგან. აქ მე ვპოულობ
თვითნებურ იმპულსებს და სახეებს, ჩემი მოთხოვნილებებისა თუ პირადი ცდის უმწიფარსა
და უნდილ პრობლემებს. თვით ჩემს არსებას იპყრობს განცვიფრება, მაგრამ სწორედ მან
უნდა გამიცეს, თუკი შეუძლია, ჩემთვის საჭირო ყველა პასუხი, ვინაიდან მხოლოდ ჩვენი არ-
სების რეაქციებში შეიძლება იყოს მოქცეული ჩვენივე ქუშმარიტების მთელი ძალა და,
ანე ვთქვათ, მთელი აუცილებლობა. ამ არსებიდან გამომდინარე აზრი არაოდეს არ იყუ-
ნებს თავისი საჭიროებისათვის იმ სიტყვებს, რომლებიც მხოლოდ გარეგნული ხმარებისათ-
ვის მიანიჩა ხელსაყრელად; არც იმათ, რომელთა სიღრმესაც ვერ ხედავს და რომლებსაც
მხოლოდ ის შეუძლიათ, რომ შეცდომაში შეიყვანონ იგი ყოველთვის, როცა მათ ნამდვილ
ძალასა თუ მნიშვნელობას ეხება საქმე.

ამრიგად, მე ვაკვირდები ჩემსავე თავში მდგომარეობებს, რომლებსაც უფლება მაქვს
პოეტური ვუწოდო, ვინაიდან ზოგიერთ მათგანს, საბოლოო ანგარიშით, პოეტური ქმნილება
აკვირგვანებს. მათ იწვევდა ესა თუ ის შემთხვევითობა, ყოველგვარი უშუალო მიზნის გა-
რეში; ისინი თავიანთი ბუნებისამებრ ვითარდებოდნენ და ამით ვარკვეული ღრობის მან-

ძილზე არღვევდნენ ჩემი მენტალური ცხოვრების ყოველდღიურ რეჟიმს, ხოლო ამ ციკლის დასრულების შემდეგ მე კვლავინდებურად ჩემს არსებასა და ჩემს აზრებს შოროს ჩვეულებრივი გაცვლა-გამოცვლის რეჟიმს ვუბრუნდებოდი. მაგრამ ისედაც მომადარა, რომ უკვე დამთავრებულ ლექსსა და დასრულებულ ციკლს რაღაცა დაუტოვებიათ ჩემში თავის შემდეგ. ეს დაბნეული ციკლი არის ციკლი ძალისხმევითა, რომელიც თითქოს ალაგხნებდა და ვარგუნულად აღადგენდა პოეტურ მუხტს...

სხვა შემთავრებებში მე ვაკვირდებოდი, რომ ესა თუ ის, არანაკლებ შემთხვევითობა ჩემში იწვევდა—ან მე მეტყვნებოდა, რომ იწვევდა, —სულ სხვაგვარ გადახრას, თავისი ხასიათისა თუ შედეგის მიხედვით სრულიად სხვანაირ გადახვევას. ასე მაგალითად, იდეების ანაზღაურული ასოციაცია, ესა თუ ის ანალოგია მთლიანად იპყრობდა ჩემს ყურადღებას, ისევე როგორც ბუჟის ხმა უსიერ ტენერში ყურს გვიცქვეტიანება და ძალაუფლებურად ძაბავს ყველა ჩვენს კუნთს, რომლებიც ერთობლივად გრძნობენ, როგორ ერწყმიან და მაელტვიან ფოთლების სიხშირეში მიუწყულ სიგრცის რომელიღაც წერტილს. მაგრამ ამჟერად მე მიზიდავდა არა ლექსი, არამედ ანაზღაურული ინტელექტუალური შევრძნების ანალიზი. სალენსო სტრიქონების ნაცვლად, რომლებიც უწინ, ამავე ფაზაში, მეტ-ხაკლები საიოლით გამოუღინებოდნენ ჩემი შინაგანი დროის გარკვეულა მონაკვეთიდან, მე ხელთ მჩქებოდა ერთგვარი პრინციპი, რომელიც საიმისოდ იყო გამიზნული, რომ ჩემი ვოხებრივი ჩვეულების რიცხვს შეერთოდა; რომელიღაც ფორმულა, რომელიც ამიეროდან ჩემი შემდეგობი ძაებების ინსტრუმენტად უნდა ქცეულიყო...

მომიტყვეთ ამდენი ლაპარაკი საკეთარ თავზე; ნებრან, ჩემის აზრით, უფრო სასარგებლოა იმაზე ილაპარაკო, რაც პირადად განვიცდი, ვიდრე ის, რომ შენაავე თავა მიაწერო ცოდნა, რომელიც არავინ არ არის დამოკიდებული, და დაკვირვება, რომელიც არ გულისხმობს დამკვირვებულს. მართლაც, არ არსებობს თეორია, ამა თუ იმ ბიოგრაფიის საკულდაგულოდ გამხადებულ უპიზოდს რომ არ წარმოადგენდეს.

მე არა მაქვს იმის პრეტენზია, რომ ახალი კუშმარტებანი ვაგინელაგნოთ, გატყვიით მხოლოდ იმას, რაც უკვე იცით; მაგრამ, შესაძლოა, სხვანაირად ვითხრათ ეს უწყობლაც კარგად მოგეხსენებათ, რომ პოეტს ყოველთვის როდი აქვს წარმყული სამხაგ წესზე მსჯელობის უნარი; ისევე როგორც ლოგიკოსი ყოველთვის როდია გალდებული სიტყვებში მხოლოდ ცნებებს, კატეგორიებსა და სილოგიზმების ემარტივებს წინამძღვრებს ხედავდეს.

მეტრც, მე ვავებდავ შემდეგი პარადოქსის გამოთქმას: ლოგიკოსი რომ ყოველთვის მხოლოდ ლოგიკოსი იყოს, ვერასოდეს ლოგიკოსი ვერ იქნებოდა; ანდა პოეტი რომ ყოველთვის მხოლოდ პოეტი იყოს და აბსტრაპირებისა და ლოგიკურა მსჯელობის ელემენტარული უნარი არ ვააზდეს, ვერავითარ კვალს ვერ დატოვებდა პოეზიაში. მე გულწრფელად მწამს: კაცს რომ არ შეეძლოს, თავისი საკუთარი სიცოცხლის გარდა, სხვების სიცოცხლითაც იცოცხლოს, მაშინ ის თავისი სიცოცხლითაც ვერ იცოცხლებდა.

ჩემი პირადი ცდა მარწმენებს, რომ ერთი და იგივე „მე“ ათასნაირ, ერთმანეთისაგან განსხვავებულ ფიგურებს აგებს. რომ ის მიაბსტრაპირებელი ანდა პოეტური ხდება თავისი ერთიერთმონაცვლე ორიენტაციების მიხედვით, რომელთაგანაც თვითთულს იმ პირწმინდად პასიურა და გარემო ვითარებასთან მხოლოდ ზერელედ დაკავშირებული მდგომარეობისაგან გადასრად უნდა ვთვლიდეთ, რაც ჩვენი არსების შუალედურ, გაცვლა-გამოცვლითი კონტაქტებისადმი სრულიად გულგრილ მდგომარეობად გვევლინება.

დავუკვირდეთ თავდაპირველად, რას წარმოადგენს ის პირველი, ყოველთვის შემთხვევითი ბიძგი, რომელმაც პოეტური მექანიზმი უნდა ააგოს ჩვენში, და, უწინარეს ყოვლისა, რას წარმოადგენენ მისი ეფექტები. საკითხი შეიძლება ასე დაისვას: პოეზია სიტყვიერი ხელოვნებაა; სიტყვების გარკვეულ კომბინაციებს შეუძლიათ გამოიწვიონ განცდა, რომელსაც სხვა კომბინაციები ვერ იწვევენ და რომელსაც ჩვენ ვუწოდებთ პოეტურს. მაინც რა განცდაა ეს?

მე მას ვიცნობ იმ ნიშნის მიხედვით, რომ ჩვეულებრივი, შინაგანი თუ გარეგანი სამყაროს ყველა შესაძლო ობიექტი — სხვადასხვა არსებანი, გარემოებანი, გრძნობები თუ მოქმედებები, მიუხედავად იმისა, რომ გარეგნულად უცვლელნი რჩებიან, ანაზღაურულად, გონებამიუწვდომელი, მაგრამ განსაკვიფრებლად ზუსტა შინაგანი კავშირით ერწყმიან ჩვენი საერთო გრძნობელობას მთელ სფეროს. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ეს ნაცნობი საგნები თუ არსებანი, ან უკეთ, მათი შესატყვისი იდეები, რაღაცნაირად იცვლიან თავიანთ მნიშვნელობას. ისინი სულ სხვაგვარად ეხმიანებიან და სხვაგვარად უკავშირდებიან ერთიმეორეს, ვიდ-

რე ჩვეულებრივ პირობებში; ისინი თითქოს (მომატყვევთ ეს გამოთქმა) გამუსიკალურდნენ, თრმბოივ რეზონანსთა თანაფარდობითა და ერთგვარი ძარბონიული შესაბამიობით შეერწყნენ ერთმანეთს. ამხაირად დანახული პოეტური სანყარო ბევრს საერთოს ავლენს ყოველგვე იმაათან, რაც ჩვენ შეგვიძლია ვივარაუდოთ სიზმრის სამყაროსთან დაკავშირებით.

რაკიდა „სიზმარზე“ ჩამოვარდა სიტყვა, გაკვირით აღენიშნავ, რომ რომანტიკული მოყოლებული, სრულიად გააფეხ მიზენთა გამო, ახალ ღრამში თათქმის წყაღ იქცა სიზმრისა და პოეზიის ცნებების აღრფვა. არც სიზმარი და არც ზმანება არ არის უტრლილოლად პოეტური. ისინი შეიძლება პოეტურნი იყვნენ, მაგრამ შემთხვევის წყალობით შექმნილი სხეები ნხოლოდ შემთხვევით არიან ძარბონიულნი.

ასეა თუ ისე, სიზმრების მოგონება, საერთო და მუდმივი გამოცდილება წყალობით, გვარწმუნებს, რომ ჩვენი ცნობიერება შეიძლება წალეცილი, აღესილა და მათლიანად გაჯერებულა იქნეს ერთგვარი ყოფიერების წარმონაქმნებით, რომლის საგნებიც და არაგნებიც, მართალია, იაფთივენი ჩანან, როგორც სიუბახლეში, მაგრამ მათი მნაშენელობები, მათი თანაფარდობები და მათი ურთიერთგარდაქმნისა თუ ერთმანეთში გადასვლის ფორმები ძირფესვიანად იცვლებიან და, როგორც ერთგვარი სიმბოლოება თუ აღფგორიება, მთელი სიცხადით წარმოგვიჩენენ ჩვენი საერთო გრანობელობის მყისიერ რხევებს, გრანობელობისა, რომელსაც კონტროლს აღარ უწევს გრანობის სპეციალურ ორგანოთა მგრანთბიარობა. დაახლოებით ასევე ყალიბდება, ვითარდება, და, ბოლოს, ქრება ჩვესში პოეტური მდგომარეობა.

აქედან ანყარაა, რომ პოეტური მდგომარეობა აბსოლუტურად არარეგულარული, არამყარი, სტიქიური, მსწრაფლწარმავალი მდგომარეობა გახლავთ, და რომ ისევე გვერთმევა იგი, როგორც გვეძლევა — წმინდა შემთხვევითობის წყალობით. მაგრამ ეს მდგომარეობა საკმარისი არ არის საიმისოდ, რომ პოეტად აქციოს კაცა, იაფვე როგორც არა კმარა სიზმარში ნახთ პატრიოსისანი თვალი, რათა გამოლევძებისაა საწოლია ფუხთან მოციპციძე იბოვო იგი.

პოეტის დანიშნულება — ნუ შეკავბუნებთ ჩემი სიტყვები, — ის კი არ არის, რომ განიცდიდეს პოეტურ მდგომარეობას; ეს მისი პირადი საქმეა. პოეტია დანიშნულება ის გახლავთ, რომ სხვებს განაცდევინოს იგივე მდგომარეობა. პოეტია იმ მარტივი ფაქტით იცნობა, — ყოველ შემთხვევაში, ყველა სენობს თავის პოეტს, — რომ მკითხველი „შთაგონებულ“ ხდება მას მიერ. შთაგონება, პოზიტიურად რომ ყოქვათ, სხვა არა არის რა, თუ არა მომხაბლავი თვისება, რომელსაც მკითხველი ანიჭებს პოეტს: მკითხველი ჩვენ მოგვაწერს იმ რაღმოსილებისა თუ მომხაბგლელობას დამსახურებას, რასაც მასში პოეტურ ქმხილებათა კითხვა იწვევს. ის ეძებს და პოულობს ჩვენში თავისი განცვიფრება განაცვიფრებულ მიზებს.

მაგრამ სხვაა პოეტური ეფექტი და სხვა — ამ მდგომარეობის ანალიზი რომელიმე ავტორის მიერ; ეს ვანსხვაეება გრანობისა და მოქმედების ურთიერთსხვაობის ტოლფარდია. თანმიმდევრული მოქმედება გაცილებათ უფრო რთულია, ვიდრე წამის ყოველგვარი პროდუქტი, მით უმეტეს, თუ იმდენად პირობით გარემოში უნდა განხორციელდეს, როგორიცაა მეტყველების სფერო. თქვენ, აღბათ, შენიშნეთ, რომ ჩემს მსჯელობაში გამოკრთა სწორედ ის დიდებული აბსტრაქტული აზრი, რომელსაც ჩვეულება უპირისპირებს პოეზიას. ჩვენ სულ მალე მივუბრუნდებით მას. ჯერხნობით კი მინდა მოგითხროთ ერთი ნამდვილი ამბავი, რათა ისევე გავრანობინოთ, როგორც თვითონვე ვავრძენი (ე. ი. საოცრად ცხადად) პოეტური მდგომარეობის ან ემოციის, თუნდაც ყველაზე უფრო ქმედითი და თვითმყოფი პოეტური მდგომარეობისა და ნაწარმოების შექმნის მოელი ურთიერთსხვაობა. მე ვაგვიზიარებთ ერთ ღირსშესანიშნავ დაკვირუებას, რომელიც ამ რამდენიმე წლის წინათ ჩემსავე თავზე მოვახდინე.

მე გამოვედი სასეირნოდ, რათა ქუჩის ზმანს, ბრბოს ყაყანს, შთაბეჭდილებების სხვადასხვაობას ცოტათი მაინც შეეგმსუბუქებინა ჩემი სიმძიმილი და დაღლილობა. მე მივაბიჯებდი ჩემს ქუჩაზე და უცებ ვივარძენი, როგორ დამეუფლა ერთგვარი რიტმი, რომელიც მოსვენებას არ მაძლევდა და სულ მალე გამოიწვია ჩემში რაღაც უცნაური ავტომატიზმის შეგრანება. თითქოს ვიღაცამ გამოიყენა თავისი მხზნებისთვის ჩემი სასიცოცხლო მანქანა. მალე სხვა რიტმი შეუერთდა პირველს და შეერწყა მას. ამ ორ რიცს შორის დამყარდა ერთგვარი გარდიგარდმო (სხვა სიტყვა ვერ მიპოვია) თანაფარდობა, რომელიც ერთმანეთს უკავშირებდა ჩემი ნაბიჯების ხმასა და რომელიღაც მელოდიას, რომელსაც მე ვდიდანებდი, ან უკეთ, რომელიც თვითონ დიდინებდა ჩემი მერვეობით. ეს კომბინაცია თანდათანობით

როდესაც და მალე თავისა სირთულათ გადააქარბა ყველაფერს, რასაც შეეძლო საშუალება მოეცა ჩემთვის გამოხვედნა მთელა ჩემი ჩვეულებრივი რიტმული ცხოვრება, რახედაც წელან ვლადიმერს, ახლა თითქმის აუტანელი, თითქმის შეუძლებელი გახდა. მე კომპოზიტორი არა ვარ; მუსიკალური ტექნიკა მაღაანად შეუწყდომელია ჩემთვის. და, აი, მე დამეუფლა ამდენად რთული პრაქტიკული თემა, რომ უნდა შევქმნიე რაღაც არ შეუძლია. მე გულში ვამბობდა, რომ გაუგებრობის მსხვერპლი ვიქნები. თანაგრძობას მისამართი შეეშალა, ვინაიდან, აბა, რას ვაქავედი ამნაირ წყალობა, რომელსაც კომპოზიტორი უთუოდ თავის ნიშნულს, ფორმასა და ვრცელს მიახივებდა, მაშინ როდესაც ჩემში ეს ხნება, რომლებიც ერთმანეთს ერწყმოდნენ და ერთმანეთს სულ ამოღებდნენ თავიანთი ქმნილობის ძალას, რომლის სირთულეც და მწყობრი თანმიმდევრობაც განცვიფრებით აღსებდა და სასოწარკვეთაღებში იგდებდა ჩემს უმცირესს.

როდესაც წუთას შემდეგ ხიბლი ანაზღაურად განქარდა; და დავრბი აენის ნაპირას გაოგნებული, როგორც ხდაპარში გამოყვანილი იხეა, რომელიც უცერად შეამჩნია, რომ შინ მიერ დაღებელი კერძებიდან გედი გამოიჩნეა გედი გაფრინდა, ხალხი ჩემი გაოგნება დაფიქრებამ შეცვალა. მე, რასევირფელია, ვიცი, რომ სიარული ხშირად ჩელა ეწყობს ჩემში იდეების ნაყოფიერ გამოწვევებს, და რომ ჩემს ნაბიჯებსა და ჩემს აზრებს შორის გარკვეული ორმხრივი თანაფარდობა მყარდება; ჩემი აზრები ახვადებენ ჩემს სიარულს, ხოლო ჩემი სიარული სტიმულს აძლევს ჩემს აზრებს, რაც, კაცმა რომ თქვას, ფრიად ღირსშესანიშნავი, მაგრამ ასე თუ ისე გასაგები მოყვანა გახლავთ. ჩემი რეაქციების სხვადასხვა „ტემპი“ უთუოდ პარმონიულად ერწყმის ერთმანეთს და, რაც განსაკუთრებით საინტერესოა, უნდა დავუშვათ ურთიერთდამოკიდებულების შესაძლებლობა; ერთის მხრივ, მოქმედების პარმონიულ კენთობრივ რეჟიმსა და, მეორეს მხრივ, ჩვენსავე საბიჯებს, მსჯელობებსა და აბსტრაქციებს შორის.

მაგრამ ამ შემთხვევაში, რომელზედაც ვესაუბრებით, სიარულს პროცესს სრულიადაც არ გამოუწვევია ჩემში ის სახეება, ინტიმური სიტყვები და ჩანისახოვანი მოქმედებები, რომლებსაც ჩვენ იდეებს ვუწოდებთ, არამედ რიტმთა საკმაოდ დახვეწილი სისტემის წყალობით გადაეცა ჩემს ცნობიერებას. რაც შეეხება იდეებს, ისინი მოგვინათა იმ რიგს, მიგვითვინებიათ, რომელსაც მე მშვენივრად ვიცნობ; მე შემიძლია მათი განიწყვეა, მათი დიქსირება, მათი წარმართვა. მაგრამ ამასვე ვერ ვიტყვი ვერც ერთი ჩემი სტიქიური რიტმის შესახებ.

რა უნდა ვაფიქროთ ამის გამო? ჩემი გარდაუდით, გონების მწარმოებლობა სიარულის დროს განპარტობებულია ერთგვარი საერთო აღზნებით, რომელიც თავის თავს ფლანგავს ჩემს ტვინში; ეს აღზნება შეძლებისამებრ ქრება, პარმონიუდება, და როდესაც მოელ ენერჯიას ამოსწერიათ, მათთვის სულ ერთია, რითი გამოაკლენს საუთარ თავს; იდეებით, მოგონებებითა თუ დაუდევრად წაღიღინებელი რიტმული ნელოლით. ამ დღეს მან თავისა თავი შეაღია რიტმულ ინტუიციას, რომელიც მანამდე გამოკლინდა, ვიდრე ჩემს ცნობიერებაში გაიდვიებდა პარმონება, რომელსაც ესმის, რომ მისთვის უცნობია მუსიკალური ხელოვნება. ისევე როგორც, ჩემის აზრით, პარმონება, რომელსაც იცის, რომ ფრენა არ შეუძლია, ვერ იდევ არ გამოკლინდა მასში, ვისაც ესმის, რომ დაფრინავს.

მოშიტევეთ, რომ ამდენ ხანს გამოვიანურდა ეს ნამდვილი ამბავი, ყოველ შემთხვევაში, იმდენად ნამდვილი მაინც. რამდენადაც შეიძლება ნამდვილი იყოს ყველა ამნაირი ამბავი. დაუვირღობთ იმას, რომ ყველაფერი, რასაც ვიამბობთ, ან გელოლობდა მუამბა თქვენთვის, ერთგვარ მონაცემად სიტუაციაში ხდება, სადაც ერთმანეთს ესაზღვრება ის, რასაც ვარე ხამყაროს ვუწოდებთ. ის, რასაც ჩვენს სხეულად ვაფლავთ, და ის, რასაც ჩვენი გონებას სახელით ვიცნობთ, — და ამიტომაც მოითხოვს ამ სამი დღის სახელმწიფოს ერთობლივ მოქმედებას და თანამშრომლობას.

რად ვიამბობთ ყოველივე ამას? რითა გამოყვლინო სრული სხვაობა სულის სპონტანური ქმედებობას, ან უკეთ რომ ვაქცავთ, მთელ ჩვენს გრძნობებობასა, და ნაწარმოების შექმნას შორის. ამ შემთხვევაში მუსიკალური ნაწარმოების სუბსტანცია გულუხვად ვებობა მე, მაგრამ არ აღმოჩნდა მორკანიზებული მექანიზმი, რომელიც უნდა მის მოხელთებას, ფორმირებასა და რეპროდუცირებას. დიდი მხატვარი დედა ხშირად მიმეორებდა მაღარმეს განაყვრივრებულად ზუსტსა და მარტივ რებლიკას. დედა როგორ უნდა მისედა; მათ შორის მთავი მართლაც რომ მოქმობდავია. მაგრამ თავის მხატვრობასთან შედარებით ამ მხარეხარისხობან სექნიანობაში ის ხშირად აწადებოდა დიდ სიმელოებს (სხვათა შორის, დედა ერთი იმეთათვისა გახლავთ, ვისაც ნებისმიერ ხელოვნებაში შესაძლო სიმელოს მაქსიმუმი

შეაქვს). ერთხელ მას პალარმესაოვის უთქვენს: «ეს რა წყნული ბულოა გაქვს. იდეებით ყელამდე ვარ სავსე, მაგრამ ლექსი ეს არასდროს არ გამოვიდის... რაზედღაც პალარმეს ებრაქანია: «ლექსებს იდეებით როდღა ქმნიან, ჩემო ძვირფასო დედა, არამედ სიტყვებით».

პალარმე მართალი იყო. და მაინც, როცა იდეებზე ლაპარაკობდა, დედა ვუღიანებდა იმ შინაგან სიტყვას თუ სახეებს, რომლებიც, ასე აუტ ისე, შეიძლება სიტყვებით ვისცნ ვამოსტელა. მაგრამ ეს სიტყვები, ეს ინტიმური ფრაზები, რომლებსაც ვიდეებს უწოდებდა, ეს მოსწრაფებები თუ ინტუიტური აღქმები ჯერ კიდევ აბნელებდა. მაინც სადამე, არის კიდევ რაღაცა, გარკვეული ცვალებადობა, ანაზღვრული თუ სხვა, სტიქიური თუ ცნობიერი, ძველი თუ ახალი ტრანსფორმაცია, რამდენაე დანიშნულებაა ერთგვარი გამამუალებლის რთლი შეასრულეს თრ ვენონება შორის: ერთის მხრივ, იდეებზე მწარმოებლური აზრი, შინაგანი პრობლემებისა თუ გადაწყვეტალებების ეს შუდივი ქმედითობა და ნოავლობითობა, ხოლო მეორეს მხრივ, საყოველღაერთ შეტყველებსაგან ასვროვად განსხვავებული მეტყველება, რაც ნაწნეულია ლექსებისათვის; უცნაურად თრგანინებელი მეტყველება, რომელიც არ შეესაბამება არავითარ მოთხოვნილებას, გარდა იმისა, რაც თვითონვე უნდა აღძრას, და რომელიც მაოლოდ შორეულსა თუ ღრმად და ინტიმური იდეებთან განცდილ საგნებზე მსჯელობს: გასაოცარი მეტყველება, რომელიც თითქოს არც მისგან აღება დასიბამს, ვანც მეტყველებს, და არც მისაღმია მიმართული, ვანც მას იმშენს; ერთი სიტყვით, ეს ვაბლეთ ენა ენაში.

ზოგიერთ, გავრცელებულ ამ გამოთქანებში.

პოეზია სატყვეური ხელოვნებაა. ენა ეს პრაქტიკის ქმნალება ვახლავთ. თავდაპირველად აღნიშნოთ, რომ იდეამათა ყოველგვარი ურთიერთობა პრაქტიკისაგან იდება თავისი დამავრებლობის წაფელ ძალას, — იმ დასტურის წყალობით, რასაც ჩვენი გვიძლევს პრაქტიკის თქვენ მე შთბოვთ მოვავიდოთ, მე თქვენ გვიიდებთ: მე თქვენ ვავიგვო.

მაგრამ ამ თხოვნით რომ მომმართავთ, თქვენ შესძელით რაღაცნაირი ტონით მარმოგეთქვათ ეს თრიოდე უმნიშვნელო სიტყვა: რაღაცნაირი შოქცევით, რაღაცნაირი სინანტითა თუ საჩქარით, ხოლო მე შევძელი აღმაქვა ყოველივე ეს მე თქვენ ვავიგვო, ვინაიდან დეუროვნებელივ გამოავიწოდეთ ია, რაც მოხოვეთ: ახლებული დაანთა. მაგრამ ირყვევა, რომ აქმე ამით არ დამავრებელია. უცნაურა ამბავია თქვენა მოკლე ფრაზის ხმარობა, მისი თავისებური მონახაზა ცოცხლებლა და მეორდება ჩემში, თითქოს სამოუნებლო ჩემში დარჩენა, ხოლო მე, ჩემის მხრივ, მსამოაყნებს ამ პატარა ფრაზის განმეორება, რომელმაც ღანის დავარჯა თავისი მნიშვნელობა და თითქმის სრულიად უხარგებლო ვაბდა. მაგრამ რომელსაც გვლავინდებურად სურს აცოცხლოს, თღანდ სრულიად სხვანაირი სიტუაციით. მან გარკვეული დარებულება შეიძინა, და შეიძინა რგი თავისი კონკრეტული მნიშვნელობის ხარჯზე. მან აღძრა იმის ნოთხონილება, რომ კვლავანდებურად ვუსმენავთ მას... ამრავად, ჩვენ პოეტური მდგომარეობის კარიბჭესთან ვდგავართ. ეს პაწაწინა ექსპერიმენტა ჩვენივე სიტყვებით სავმარისია არა ერთი და თრი ქმშმარიტების გამოსავლენათ.

ეს ჩვენ გვიჩვენებს, რომ სატყვის შეუძლია თრგეარ, თავისთა ბუნების მიხედვით, სრულიად საპირისპირო ვფექტთა გამოწვევა. პირველთათვის ნიშნეულია ია, რომ მოშელობისათვის აღძრავენ მეწახინამს, რომელიც ბარქმანდად შლის თვით სიტყვას ყოველგვარ ნაცოლენს. თუ მე თქვენ მოგმართავთ, ხოლო თქვენ გამოავთ მე, ეს იმას ნიშნავს, რომ ჩემი სიტყვები აღარ არსებობს. ღიბ, თუ თქვენ გამოავთ, ჩემი სიტყვები ღინთქა და ვანქარდა თქვენს სეულში, სცავ იმინი შეცვალა ერთგვარში ექვოვანტში, ერთგვარში საბუებში. თანადარდობებში, იმპულსებში: და თქვენ ახლა თქვენსავე თავში ქმოვებთ ყველაფერს, რაც საჭიროა საანისოდ. რომ ეს იდეები და ეს სახეები გამოსიოთთა ენით, რომელიც შეიძლება მიჭელოდ განსხვავებულებს იმიოგან, რასაც თქვენ იმშენლოთ, ვაგება სხვა არა არის რა, თუ არა თანახმიერების, ხანგრძლივობისა და ნაწნების ნოცენიული სიტყვის მეტწილადთა მწრადი შეცვლა სრულიად სხვა რანით, რაც, არსებუთად, გელოახნობს ერთგვარ შინაგან სხვდავალუბალობას თუ რეორგანიზაციას იმისას, ვასაც ჩვენ მსგმართავთ სიტყვით. ამ მსგელობას დასახებულებულად ესაც ვიპო, რომ ვაცა, რომელმაც ვერ ვავიგვო იმეორებს ამ ვვაიმეორებანებს ნაოქვამს.

მანსაღამე, სიტყვია სრულიყოფილება, რომლის ერთადერთი მიზანია ვადინება. ამ რად ვანსახიერება იმ სიადელოთ, რამელითაც მისი შემადეინელი სატყვეური სიმუალებები ვარდაქმნებისან არსულიად სხვა რანედ, ხოლო ენა — არაენად შემდეგ ქო, თუ მოვეუბრანა: — სიტყვის ღაძმად, ასე ძლიერ რომ გამოჩავლებს საწინისი ფორმასაგან

სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ფორმა, ანუ სიტყვიერი გამოხატულება, შინაარსობა, მასალა და საკუთრივ გამოთქმის აქტა არც პრაქტიკულსა და არც აბსტრაქტულს სტრუქტურულ-ხმარებაში არ იწაბაბა. ვაგება ზღვარს უდებს მის არსებობას; ის ითქვიფება მის სინათლესთან შედარებით თავისი დანიშნულებით; მან გაგვაგებინა სიტყვა: ის კარგად იქნა აღწერილი

და ბარიერით, როგორც კი ეს გრძნობადა ფორმა, საკუთარი ადგილი იკავებს მნიშვნელობას იქნეს, რომ თავს გვეხვევა, აგვეკვიტება და, ვარკვეული ასრით, გვიმორჩილებს კადრს, თუმცა არა მარტო გვიბურობს და გვიმორჩილებს, თავბრუსაც გვახვევს და გვაიპტლებს მის გახანგრძლივებას ვცდილობდეთ, — მაშინვე თავს იჩენს რაღაც ახალი: ჩვენ წელმჩნევლად შევიცვალეთ და განვეწყეთ საიმიზოდ, რომ ვაცოცხლოთ, ვაუხლოთ და ვიპროვინოთ იმ ნორმებისა და კანონების თანახმად, რომლებიც უცხოში არიან პრაქტიკის სფეროსათვის. ეს კი ნიშნავს, რომ არაფერი, რაც ამ მდგომარეობაში მოხდება, არ გაქრება, არ დასრულდება, არ განქარდება რომელიც გნებავთ ზუსტად განსაზღვრული მიქმედებას შედეგად. ჩვენ პოეზიის სამყაროში ვართ.

სება მიზორეთ, პოეზიის სამყაროს უკეთ განსამარტად სება მსგავსი ცნება მოვიშველიო, რომელიც ვაცილებით უფრო მარტივია და ამიტომ ვაცილებით უფრო ადვილად ასახნელებს: ეს გახლავთ მუსიკის სამყაროს ცნება. მე ვახოვთ, მცირეოდენი მსხვერპლი გაიღოთ: ერთის წუთით შემოიფარგლეთ მხოლოდ თქვენი სმენის უნარით. სმენა, ეს ელემენტარული გრძნობა, მოგვცემა ყველაფერს, რაც საჭიროა ჩვენი განსაზღვრისათვის და გაგვათავისუფლებს იმისაგან, რომ ჩავუღრმავდეთ მთელ იმ სიძაველსა და სირთულეს, რასაც ადვილებლად მოგვახვევდა თავს საყოველღად ერთი პარობითობათა სტრუქტურისა და მისი ანტორიული განვითარების განხილვა. სმენას ჩვენ შევეყვართ ხმაურათა სამყაროში. ესაა, ზოგადად, ერთგვარი ქოტურის ერთობლიობა, არათანაბარბოშიერად ნასაზღვრები ყველა იმ მექანიკური შემთხვევითობით, რომლებსაც თავისებურად აღიქვამს და ერთმანეთთან ასხვავებს ჩვენი ყური. მაგრამ იგივე ყურია ამ ქოტის-დან განთყოფს მეორე ერთობლიობას, განსაკუთრებით ღირსშესანიშნავი და მარტივი ბგერების ერთობლიობას. ესე იგი, იმ ბგერებისას, რომლებსაც ჩვენი გრძნობა ადვილად არჩევს და რომლებიც თორენტარტად ემსახურებიან მას. ეს ელემენტები ერთმანეთს უკავშირდებიან თანაფარდობებით, რომლებიც ჩვენთვის ასეთივე გრძნობადაა არაიან, როგორც თვით ელემენტები. ინტერვალს ამ ორ „პროვალვარტულ“ ხმებებს შორის სუნს ისევე შეავიოდ ადვივამთ, როგორც თვითოულ მათგანს. ეს — ტონები გახლავთ; სმენას ამ ელერად ერთეულებს შეუძლიათ ჩამოაყალიბონ მკაფიო კომბინაციები, თანმიმდევრული ან ერთდროული კონტრასტები, ჯაჭვები მჭიდვები და ასოციაციები, რომლებიც თუ შეიძლება ასე ითქვას, გახაგებნი არიან; აი, რატომ არსებობენ მუსიკაში განუცნებელი შესაძლებლობანი, მაგრამ ყველგ მიუებრუნდები ბევრს სებაში.

მე მხოლოდ იმას აღნიშვნა მსერს, რომ კონტრასტი ხმაურსა და ტონს შორის სება არა არის რა, თუ არა კონტრასტი წმიადისა და არაწმიადის, წესრიგისა და უწესრიგობის შორის; რომ წმინდა და არაწმიადი შეგრძნებათა ერთიერთგანსხვავებას შესაძლებელი გახდა მუსიკის ფორმირება, და რომ ეს ფორმირება წარმართებოდა, წესრიგდებოდა და სიატუნატორბობდა ფიზიკის მეშვეობით, რომელიც შესძლო შეარქმებიანთვის მავსადაცობისა ბომა და მკლუწისა იმ არსებობით წარმატებისათვის, რომ შესაძლებელი შეეძინა ჩვენთვის ერთი და იმავე უცვლელი შესისამყებრ გამოგვეწვია ეს მუსიკალური შეგრძნება ინსტრუმენტების მეშვეობით, რომლებიც, არსებითად, ზომის ინსტრუმენტებად ვევირანებთან.

ამიტვად, კომპონატორის განქარგულებაშია შევეთრად განსაზღვრული საშეაღებებს სრულქმნილი სისტემა, საშეაღებებისა, რომლებიც შეგრძნებებს მიქმედებებთან აკავშირებენ. ყოველივე ეს ვეინერებს, რომ მუსიკამ საკუთარი, სრულად განსაკუთრებული სამყარო შექმნა თავისთვის. მუსიკალური ხელოვნების სამყარო, ტონების სამყარო შევეთრად გამოიწვლია ხმაურათა სამყაროსაგან. ხმაურისაგან განსხვავებით, რომელიც მხოლოდ იმით იფარალება, რომ ჩვენში აჩმიანებს ამა თუ იმ აზროდირებულ დაქტს — ძაღლის ყეფას, კარის ტრიალს, ატონანანის საუფარის ხმას, — ერთადერთ ტონს თავისთავად შეუძლია გამოიხმოს მუსიკის მთელი სამყარო. როგორც კი ამ დარბაზში, სადაც მე თქვენ ვეხაებრებით და სითაც თქვენ ისმენთ ჩვენს ხმას, ვბარბრებს და-წყებს კამარტონი ან კარავდ აწყობილია მუსიკალური ინსტრუმენტი; როგორც კი თქვენს სმენას მისწვდება ეს განსაკუთრებოლი და წმიდა და ბორო, რომელიც შეუძლებელია სება ბარბრებში ატორით, თქვენ დაუყოვნებლივ ვეიფლებათ ახალი სამყაროს დასაბამის შეგრძნებებ დაუყოვნებლივ იქმნება სრულად სებაგარი ატმოსფერო, თავს იჩენს ახალი წესრიგი, სოლო თქვენ თვითონ ქვეშეცნებულად ვანეწყობით

მის აღსაქმელად. მამასადამე, მუსიკალური საყვარო უკვე იყო თქვენში, მთელი თავისი თანაფარდობებითა და პროპორციებით, — ისევე როგორც მარტივად გაჯერებულ სიტყვაში კრისტალური სამყარო ელას თვითგამოვლენას ძიროსკოპული კრისტალის წოდება მოლვეკულური შეჯახებია შედეგად. მე ვერ გამოიხდევს ვთქვა: ამნაირი სისტემის კრისტალური პრინციპი...

და აი, ჩემი პატარა ექსპერიმენტის საპარისპირო მტკიცება: თქვენს მტკიცებაში, სადაც გრგვინაგს და ერთპიროვნულად მბრანებლობს სიმუხტობა და ვარდება სკანი, ვინმე ჩაახველებს ანდა ვარი გაჯახუნდება, ჩვენ დაუყოვნებლივ გამოვლენა რადიონაირი წყვეტილობის შეგვრინება. რაღაც წარმოვდგენლად ნატიფი, ნომნუსავე ხიბლისა თუ ვენკიური მინის მსგავსი, გაიბზარა თუ გატყდა...

პოეზიის სამყარო არც ასე აღვყვებით ილად ვლანდება და არც ასე მარტივად, ის არსებობს, ნაგრან პოეტი მოკლებულია იმ უხარმანარ უპირატესობას, რაც კომპოზიტორის პროტოგატორად მოუღება მას ხელს არა აქვს სანუალეების ერთობლიობა, რომლებიც შეიძლება დაუყოვნებლივ გამოიყენო მშვენიერებას შესაქმნელად და რომლებიც სპეციფიკურად ნისი ხელაყნებანთვია არიან განკუთვნილი. ის იმუღებელია დაესენის ენას — ხალხის ხმას, ტრადიციული და ირრადიონალურა ტერმინებისა თუ წესების ამ ერთობლიობას, რომლებიც უცნაურად იტმნებთან და იტვლებთან, ასევე უცნაურად არიან სისტემატიზირებული და ათასნაირად გაგებულნი, გააზრებულნი და გამოყენებულნი. ამ სამყაროს არა მყავს თავისი ფიზიკაი, რომელიც გააპარტავდა გვილა ამ ელემენტის თანაფარდობას; აქ არც საკუთარი კამერტონებია, არც მეტრონომები, არც ვაძათა კონსტრუქტორები და არც პარმონიის თვორეტორები. პარტი-თ: ამ სფეროსათვის ნიშნულია მულმივი ფონეტიკური და სემანტიკური გადაადგალებანი ლექსიკურ ფონდში. აქ არაფერია წმინდა: საძაფეროდ, ხელთა გვაქვს აღსტაკურ თუ ფსიქიკურ გამობინებელია აბსოლუტურად უთავბოლო ნაჩავი, თვითული სიტყვა სხვა არა არის რა, თუ არა წმინდა შემთხვევითობით დაეუშინებელი ბერასა და აზრის ურთიერტმურწენა. თვითეული წინადადება იმუღნად რთული ექტია, რომ, რამდენადაც ვიცო, გერგერობით გერავინ შესძლო მოეცა მისი დამაკმაყოფილებელი დეფინიცია. რაც შეეხება ამ საშუალები გამოყენებასა და ამ მოქმედების ყველა სახესიკაობას, თქვენ იცით, რაოდენ მრავალფეროვანია ნისი ფუნქციები და რა გაუგებრობამდე მიგყავართ ამას ზოგჯერ. სიტყვა შეიძლება იყოს ლოგიკური და აზრით დამუბტული, მაგრამ უთველგვარი რიტმისა და უთველგვარი საზომისაგან განსპარტული. ის შეიძლება საამოდ ელამიქობოდეს სმენას, მაგრამ სრულიად უაზრო და ეშინაარსო იყოს; ის შეიძლება იყოს ნათული და ფუჭი; ბუნდოვანი და ნომხიბელები. ამ გამოთვებელი მრავალსახეობის წარმოსადგენად, რომელიც სხვა არა არის რა, თუ არა თვით-არსებობის მრავალსახეობა. საკმარისია გამოვთვალათ მყენიერებებია, რომლებიც მთელი ამ მრავალფეროვნებას საკვლევიდ, მისი ცალკეული ასპექტების შესააწავლად არიან შექმნილი. ერთი და აგივე ტექსტი შეიძლება ათასნაირად გაგანალიზოთ, ვინაიდან საქმე შეიძლება ებებოდეს ფონეტიკას და სემანტიკას, სინტაქსისა თუ ლოგიკას, რიტორიკას თუ ფილოლოგიას, ასევე როგორც მეტრიკას, პროსოდიასა თუ ეტიმოლოგიას...

ამიტომ, პოეტი მოვალეა დასძლიოს ეს სიტყვიერი მასალა. ერთდროულად იზრუნოს ხმერებისა და აზრისათვის და დაემაყოფილოს არა მარტო პარმონიისა და მუსიკალური პერსონალობის, არამედ სხვადასხვა ანტილექტივალური თუ ესთეტიკური მოთხოვნებიც, პარამბით ნორმებზე რომ აღარაფერი ეთქვას...

ხომ ზედვით, რანაირი ძალისხმევას მოითხოვდა პოეტის შრომა, ის რომ იძულებული ყოფილიყო ვერ გაეცნობიერებინა და შემდეგ გადაეჭრა ყველა ეს ბრბოლება.

არასოდეს ანტერესს მოკლებული არ არის იმისი ცდა, რომ გონებით აღვადგინოთ ჩვენი აქტივობის ესა თუ ის რთული გამოყვენა, ერთი ეს მთლიანი გმედითობა, რომელიც გრადრად აღწევს ჩვენში გონებრივ, გრძობადესა თუ მოტორულ მიზანსწრაფვას, თუკი ვიგულისხმებთ, რომ ჩვენ იმუღებულნი ვართ, ამ მოქმედების შესასრულებლად. შევიცნოთ და ერთმანეთს დავუკავშიროთ ყველა ის ფუნქცია, რომლებიც თავიანთ რთულ ასრულებენ მასში. ეს მცდელობა, წარმოსახვილი და, ამაღროულად, ანალიტიკური, მეტანეტრად ტლანქიც რომ იყოს, რაღაცას მაინც გვაწაყლის ჩვენ. პირადად მე, ვაღაარებ, გავალუბით უფრო მეტად მაინტერესებს ქმნილებათა ფორმირებასა და ჩამოყალიბების პროცესი, ვიდრე საკუთრივ ქმნილებანი, და ამიტომ ჩვევად თუ ნაწიოდ ნექვა, ისე ვადასებდე მათ, როგორც მოქმედებებს. ყოველი პოეტი, ჩემი თვალსაზრისით, არის კაცი, რომელიც გარკვეული გარე-

მოების შემოქმედებით ერთგვარ ფარულ ტრანსფორმაცია განიცდის. ის შორდება თავისი გამოქმედების შედეგად მდგომარეობას, და მე ვხედავ, როგორ ყალიბდება მასში ერთგვარი ნაწილობრივი, ლექსების მწარმოებელი ცოცხალი სისტემა. მსგავსად იმისა, როგორც ცხოველში ახახდულად იზენს თავს მარჯვე მოადარე, ბუდეების მთბზველი, ხედვის მშენებელი, გვირაბებისა თუ სვრელები მთბრულე, რამე ნაწილი, როგორ ვლინდება კაცში ესა თუ ის რაღღი ორგანიზაცია, რომლის ფუნქციონირებას საშუაოს წესრულებას ეადაეება. წარმოადგინეთ ერთი ცაცქა ბაღლი. ეს პატარა არსება, როგორაც ჩვენ ყველანი ვიყავით, იმადგათვე იმარსავს ათაწილ მესამელებლობას. დაბადებიდან რანდვიანზე თვის შემდეგ მან ერთდროულად, ან თათქმას ერთდროულად, აიღვა ურხიც და ენაც. მან აიღვისა მოქმედების ორი საზე, რომელთაგანაც შემთხვევითი გარემოებები ყოველ წამს გამოადგენენ იმას, რის გამოუღენსაც შესძლებენ მისი მოთხოვნილებებისა თუ ათაგვარი ღისის ბასუხად.

ფეაების ფლობას რომ იაწავლის, ის აღწახენს, რომ არა მარტო სიარული შესძლებია, არანედ სარბილიც; და არა მარტო სიარული და სარბილი, არანედ ცეცხიც. ეს უაღრესად დიდმნიშვნელოვანი მოვლენა გახლავთ. მან აღმოაჩინა და გამოავლინა თავისი კიდურება ერთგვარი წარმოებულა ფუნქცია, თავისი მამოძრავებელი სწრაფის ერთგვარი განზოგადებული ფორმულა. და მარაღაც. თუ სიარული, არსებათად, საგზაოდ ერთდროვანა მოქმედებაა, რომელსაც ნაელებად შესწევს იმის უნარი, რომ სრულყოფაა მათწიოს, ეს აბალი მოქმედება, ცაცქა, ჩვენ ვთავაზობს წარმოსახვითი ქმნილებებისა და ვარიაციების, ანუ ფიგურების უსასრულო სიმრავლის შესაძლებლობას.

მაგრამ განა ასეთსაცე ევოლუციას არ განიცდის ბავშვი სიტყვიერება სიურსშიც? ის განავითარებს მეტყველების საკუთარ უნარს, და აღმოაჩენს, რომ ეს უნარი შეიძლება გიცალეებით უფრო მნიშვნელოვან რაიზეს მოახმაროს, ვიდრე მურაბის თხოვნას, ანდა თავისი პატარა შეცოდებების უაჩუოჯას. ის დაეუფლება მსჯელობის მექანიკას; ის ამევეება წარმოსახვის უნიონ თამაშს, რათა თავა შეიქციოს და გაეზოს. როდესაც მარტო რჩება; ის სწარსშიად გაიმეორებს სიტყვებს, რომლებსაც შეიყვარებს მათი უჩვეულობისა და იდუმალუბის გამო.

ასე რომ, სიარულისა და ცეცხის მსგავსად, მასში ყალიბდება და ერთმანეთსაგან განირჩევა პროზისა და პოეზიის ორი სხვადასხვა ფორმა.

ამ პარალელმა დიდი ხანია შემირა და მომხიბლა; მაგრამ ვიდაცამ ჩემზე უწინ შენიშნა იგი. რეკანის მიხედვით, მალერბი უკვე იყენებდა მას. ჩემის აზრით, ეს უფრო მეტია, ვიდრე უბრალო შედარება. მე მასში ვხედავ არსებათი ბადათის ერთგვარ ანალოჯის, რე ანალოჯიებზე არინაჯლებ ნაყოფიერს, რომლებიც თავა იზენენ ფიზიკაში, როდესაც ჩვენ განჩნევთ ერთის შესხედვით სრულად სხვადასხვა მოვლენათა სიღრმის განმსაზღვრელი ფორმულების იგივეობას. აი, როგორ ვითარდება, სინამდვილეში, ჩვენი შედარება.

სიარული, ისევე როგორც პროზა, გარკვეულ მიზანს იახავს. ესა მოქმედება, მიმართული ამა თუ იმ საგნაჯენ, რომლის მიღწევისაც ზეზ ეცდილობთ. სიღრმე სხვადასხვა ვითარებაში, როგორც მავალითად, მოთხოვნილება ამ საგანზე, ზემო სერჯილის მოტივი, ჩემი საეღლის, ჩემი მხერის მდგომარეობა. ადგილმდებარეობის თავსებურება და ა. შ., განაბირობებენ სიარულის მანერას, გაზა აბლენ, სინარეს ანიებენ და ხაბოლოო მიზანს უსახვენ მას. სიარულის ყველა მარეუნებული ამ წიმიერი პარობებიდან იღებს დასაბამს, რომლებიც ყველა ცალკეულ შემთხვევაში განუშეორებელი თავისებურებით ერწყმის ერთმანეთს. ნებისმიერი გადაადგილება სიარულის მეშეკობათ სხვა არა არის რა. თუ არა სათანებო ადობტაცია, რომელსაც აუქმებს და თითქოს ნიქავს კიდევ მოქმედების დასრულება და მიზნას მიღწევა.

სულ ახვა რამეა ცეცხი. რა თქმა უნდა, ისიც მოქმედებათა გარკვეული სისტემაა, მაგრამ ეს მოქმედებანი თვითონვე გვევლინებიან თავიანთ მიზნად. ცეცხი არაფერს არ მიეღტვის, და თუ მაინც ისახავს გარკვეულ მიზანს, ესა მხოლოდ იდეალური მიზანი, ერთგვარი მდგომარეობა, ერთგვარი აღტყინება, — ყვეგილის ლადა, სიცოცხლის კულმინაცია, დიმილი, რომელიც ბოლოს და ბოლოს ნიღფინება იმის სახეს, ვინც ცარიელ სიერცეს გამოსთბოვა იგი.

მამასადამე, ცეცხის დანიშნულება ის ვი არ არის, რომ განახორციელოს ესა თუ ის დასრულებული მოქმედება, რომელიც ჩვენი გარემოცვის ამა თუ იმ წერტილში მთავრდება,

არამედ ის, რომ შექმნას, ფრთა შეაახას და, ამრიგად, ხანგრძლივობა მანძიკოს ვარკვეულ მდგომარეობას ბერადღელა მოსრაობის მეშვეობით, რომელიც წესაძლია დასრულწვე განხორციელდეს; მოსრაობისა, რომელიც თითქმის არას ღვიღვდა მშერასა და სრულწვე გამოიწვევა და რეგულირდება სმენითი რიტმების ერთობლიობით.

მაგრამ რამდენადაც უნდა განსხვავდებოდეს ცაცია სიარულითა და სხვა სხვაგვარი შობრაობებისაგან, მე ვაბრუნებ, ყურადღება მიექციეთ ამ უაღრესად მკაცრად და მკაცრად იმავე ასობა, იმავე ღვიღვს და იმავე კუნთებს იყენებს, მხოლოდ სხვაგვარად ურთიერთშეწონილად და სხვაგვარად მართულად.

აქ წევს კვლავ უზბრუნდებით ბოუბია და პრთხის კონტრასტა, ისანიც ერთსა და იმავე სიტყმისა, ერთსა და იმავე სიტყმისა, ერთსა და იმავე ფორმებს, ერთსა და იმავე ბგერებათა თუ ცუდადებს იყენებენ, მხოლოდ სხვაგვარად ურთიერთშეწონილად და სხვაგვარად მართულად განსხვავდებიან, პირიქითა და პოეზიას განსხვავდება განობაბტება გარკვეული კავშირებითა და პოეზიის სხვაობით, რომელიც იტყვიან და ქრებიან ჩვენი დსოქიკურსა და ნგრაფულ ორგანიზმში, მაშინ როდესაც ამ თითა წმენდაობის ელემენტებს სავაგებით იღვნიტურსი არიან. აი, რატომ არ ენდა ემხველონდესთ პოეზიაზე ამგვარად, როგორც პოეზიაზე ემხველონდით. ის, რაც ქვეშაობითა ერთობაბტება, თითქმის სრულწვედ უნდა სდებოდეს, რაცა ნეთრები ვასტრებთ მას აღმოჩენის, მაგრამ, აი, უვლანზე არაბთით და მთავარი განსხვავება. როცა კაცი სიარულით მოაღწევს შინაანს, — მე უნდა გელაპარაკებთ ამის შესახებ — რაცა ის მიადგება იმა თუ იმ ადგილს, წიგნს, ხელოვნებას, თავისი სურვიელი ღვთოღვის საგანს, რომელიც ურთიერთიან ვაბოაყვანა იგი, ღვიღვების ეს აქტი ერთბანად და საბოლოოდ იტყმებს მთელ მის მკაცრლობას; შედგება სიტყვა მანქანს, მიზანი — სამოღუბანს; და რთვორიც უნდა იტოს ეს შედგელობა, მისგან რჩება მხოლოდ შედეგი. ბევრად იგივე იტყმის საყოველღვითურა ენის მიძარბოც: სატყვება, რომლებსაც ეს-ეასა ვაყენებდით ჩვენი შთანაჯიკობა, სენი — ღრუბლის, ჩუბი ხეებისა თუ ჩემი შეხედულებითა გამოსახატავად და რომლებსაც შეაბრუნდეს თავიანთი დინამიკულება, მიზნის მიღწევისთანავე ეკვალთ ქრებიან. მე წარმოგიქვით ისიც, რათა განჭრალუკობს, რათა თქვენს სულში სხვა რამედ ჩვეულებუცნენ; და მე მიგვრებთ, რომ თქვენ გამოიგეთ, იმ ნიშანდობლივი ფაქტის მხედვით, რომ ჩენი ფრთა ადარ არსებობს: ის გაქარწყლდა და თავისი ადგილი მთლიანად დაუთმო საყუთარ აზრს, ვაუ იგი, სიტყვებს, იმბუღვება, რეაქციებს, მოქმედებებს, რომლებსაც თავი იმხებს თქვენში, ერთის სიტყვით, — თქვენს შინაგან სახეცვლილებას.

ამდენ განმონდინარე, სიტყვითა ღირებულება, რამლის ერთადერთა დანიშნულება ისაა, რომ გავებულ იტყმის, როგორც ჩანს, დამოუიდებულად იმ მიადვილებზე, რომლითაც ის გარდაიქმნება სრულწვედ სხვა რამედ.

მისგან განსხვავებით, ღვთაი მიზნის მიღწევისთანავე რთვი წევრებს არსებობს: ის სწორედ საინისოდ არის შექმნილი, რომ ფერფლიდან აღორბინდეს და დაუსრულებლივ აღადგინოს თავისი არსებობა და თავისი თავი, პოეზიის თავისებურებად სწორედ მისა ტვენდენცია გვიკლინება — ხელახლა იშვას უცვლელი ფორმის შიგნით: ის ჩვენ აღგვძრავს საინისოდ, რომ ხელახლა აღვადგინოთ იგი ერთი და იმავე სტილით.

ამათა მისა განსაცვიფრებელი და ყველაზე მეტად დამაბნელებელი თავისებურება.

მე მინდა მარტოვად ავთხნათ ეს წარმოიდგინეთ ქანქარა, რომელიც ორ სიმეტრიულ წერტილს შორის იბრუნება. დაფუძვით, რომ ერთი ეს უკიდურესა პოზიცია შევსაბამება ფორმის, სიტყვის გრძნობად თავისებებს, ბუბრას, რიტმს, აქცენტს, ტემბრს, მოძრაობას, ერთი სიტყვით, ხმის ქმედებასა თუ მოქმედებაში. მეორეს მხრივ, დაფუძვით, რომ საბირისბირი წერტილი, პირველთან თანაგვარობით, თოგავებს მნიშვნელობას მქონე ყველა სიღაღის, სიტყვებს, იდეებს, გრძნობას ყველა აღმგზნება და მოგონებას ყველა გამომწვევს, მოვლენათა იმბუღვებს, წვდომისა თუ ვაგების ჩანასახებს, მოკლად, ყველაფერს, რაც სიტყვიერი განმონათქვამია არსსა და აზრს შეადგენს. ახლა კი დაეცვარდით პოეზიის მოქმედებას თქვენსოვე სულში, თქვენ დაინახავთ, რომ ყოველი ისეთი სტრიქონის აღქმისას თქვენში აღბეჭდილი მნიშვნელობა არათუ არ ანგრევს იმ მუსიკალურ ფორმას, რომელიც გადმოგვყავთ, არამედ ხელახლა იმავე ფორმას მოაბრუნებს, ცოცხალა ქანქარა, რომელიც რეგვისას ბერადიან აზრზე ეკლავია, რაწრაფვია ხელახლა დაუბრუნდეს — ფაზიკურად სავრძნობ საწყის წერტილს, თითქოს თქვენი სულსითვის გადმოცემული აზრი ვერ პოულობდეს სხვა-

მათ გამოხატულებასა და სხვა გამოხატვის, იმავე შედეგის გარდა, რომელსაც დაახამი
სიაცა მას.

ამრიგად, ფორმასა და შინაარსს, ბგერასა და აზრს, პოეტური ქმნილებისა და პოეტური
მდგომარეობის შორის თავს იჩენს ერთგვარი სანეტრია, მნიშვნელობის, ლიტერატურებისა და
დაღმოსაღებობა ერთგვარა თანასწორობა, რომელიც არ არსებობს პოეტურ-პოეტურ
ფაიზისპირდება პოეტის განსს, შეტყველების ამ ორი კომპონენტ-**ბიჭვინქმეცა** რომ
აწესებს და აჯანმეებს. პოეტურა შექმნილია, ახუ სიტყვითა წყველობით. პოეტურა მდგომარეობის
გამოწვევის ძირითად პირობათა არსებობა პირობება, ჩვენ ბგერა-აზრისათ, ვაჲ
პოეტურული ვეცელა-გამოცელა გამოსატყველებსა და შობაქყვილებს შორის.

ეს მუ ჩვეურობაე პატარა შენიშვნათ, რომელსაც „ფილოსოფიურა“ ვუწოდებ, რაც მხო-
ლოდ იმას ნიშნავს, რომ ჩვენ უკონსოდაც შეგვეძლო გაესკვლიეთათ ფონს.

ჩვენი პოეტური ქმნილია შეგზანებოდან ანა თუ იმ იდეის, ანდა გრძნობის ნიშანს მსუ-
რაჯვითა და ვედაე შეგზანებთა გამოხატვისა თუ იმავე შეგზანებთა გამოწვევს შეხასლო
მოგვედებთა უბოვადება; მაგრამ შეგზანება, თავისი ათად, რადაც ცოცხალია, უშუალოა.
ყოველგვარი ცოცხალი რელობის ერთადერთ განსსაზღვრელად სწოლედ შეგზანება გვეგ-
ლიდება, რადაც შეხადლოა, დაერთოს და დემატოს მოქმედებს ენაქლსთ, რომელიც სანეს
უცვლია ამ შეგზანებთს, და პოეტითა ის, რასაც საკუთრივ აზრო, სანე ან გრძნობა პეგა,
ახუ თუ ისე, ყოველთვის განუცნებულ საგანთა პროდუქტად გვევლინება მეხსიერება უა-
ველგვარა აზრის აქტსტანცია. წინასწარხდება და მასა გელის უთაური, სურვილი, შრახვა,
ჩვენი სსოვებისა თუ ძრწოლის ჩანსსსი, — აჲ, რითი განსსაზღვრება, უბოვადება, ჩვენი არ-
სებთს შიხვანი ქმედიობა.

ამრიგად, აზრი არას ძალიხმევე, რომელიც ჩვენს სულში სივობლეთა ანიქებს არა-
სებულს, გვიჩნდა თუ არა, ჩვენა რეალურ ძალებს ახმარს მათ, გვაძველებს ნაწილი — მათ-
ლად, ხოლო წარმოსახვა სანანდვილად აღუქვით და თავს გვიხვევს იღუბორულ შეგზანე-
ბას, თათქათა ჩვენ ვხვდავთ, კმოქმედიბთ, განვიცლით ანდა ვეცლობთ რაიმეს ჩვენი კეთილი
და ერთგული საუფლიაგან დამოუკიდებლად, რომელსაც სანანდელში მოკალითებულსა და
ხელში სიგარაგაროლა გტოვებთ, რათა წყსველად დავებრუნდეთ მათ ტყელეობის შარის
წერადხე თუ სხვა, არანაყლებ ვცხო და გარეგნული ბიძგია მასუხად, რაც ჩვენი დანშე-
ული სტომიქლის იდეებს დასაბამს...

სმასა და აზრს, აზრსა და აზრს, სიტყვებსა და სიზმარს შორის ირხვეა პოეტური ქმ-
ქარა.

ამ ანალიზიდან აშკარია, რომ ლექსის დირსება ბგერისა და აზრის დაუხსნელი კავში-
რით განსსაზღვრება. მაგრამ ეს პირობა, როგორც ჩანს, შეუძლებლის მოთხოვნას ნაშნავს.
სიტყვის ბგერით გამოხატულებსა და მას აზრს შორის არ არსებობს არაფითარი კავშირი.
ერთისა და იმავე ცხოველს ინგლისურად ვწოდებთ horse, ბერძნულად — ippoi, ლათინურად
equus, ფრანგულად cheval; მაგრამ როგორადაც უნდა ვატყვალო ეს სახელები, ვერც ერთი
მათგანი ვერ მომცემს ზემოხანებული ცხოველის იდეას; და, პირიქით, როგორადაც უნდა
ვატყვალო ეს იდეა, ის ვერ მომცემს ვერც ერთ ზემოთ ნამთაყულოლ სახელს. ასე რომ არ
იყოს, ჩვენ ისევე ადვილად დავუფლებლით ყველა ენას, როგორც ჩვენს მშობლიურ
ენას ვეცლობთ.

მაგრამ პოეტის მიზანი აწორედ ეს გახლავთ, რომ გვაგრძნობინოს სიტყვისა და აზრის
ანტიპური კავშირა.

ამნაირ შედეგს შეიძლება გვეშარიტად სასწაულებრივი ვუწოდოთ. მე ვამბობ სასწაუ-
ლებრივი-მეთქი, მეცხედავად იმიოა, რომ ეს ძალზე აშვითი როლია. მე მას სასწაულებ-
რივს ვუწოდებ ამ აზრით, რასაც ჩვენ ვღებთ ამ უბოვტში, როცა ძველი მაგიის ჯადოქრო-
ბასა და გრძნებანე ვფიქრობთ. არ უნდა დავივიწყოთ, რომ პოეტური ფორმა საუბუნებან
მანაილზე გრძნეულებასთან იყო დავაფშირებული. ამ უცნაური რიტუალების აღმსრულებელთ
უთუოლ უნდა შქონოდათ სიტყვას დაღმოსაღების რწმენა და თანაც, მისა ღვარადობის
ეფექტი ვაცოლებით უფრო მეტიად უნდა ურწმუნათ, ვიდრე მისა საკუთარი შინაშენელობა. მა-
გაერი ფორმელები ხშირად მოკლებულნი არიან აზრს; მაგრამ არავის უფიქრია, რომ მათი
ძაღმოსილება მათს აზრობრივ სისეესენევა დამოკიდებული.

ახლა კი ყური მივუვდეთ ამ სტრატეგს:

Mère des Souvenirs, Maîtresse des maîtresses...

ან კიდევ ანას:

Sois sage, ô ma douleur, et tiens-toi plus tranquille.

სტრუქტურული

ბიზნეს-სტრუქტურა

ეს სიტყვები ჩვენ გვაღელვებენ (ყოველ შემთხვევაში, ზოგიერთ შემთხვევაში), მიუხედავად იმისა, რომ ბევრს არაფერს გვასწავლიან. შესაძლოა, ისინი სწორედ ამას გვასწავლიან, რომ არაფერი ავტომატურად ჩვესადგის სასწავლო და რომ იმავე საშუალებებით, რომლებსაც, საერთოდ, ვმყარებთ ყოველგვარი სწავლება, ისინი სულ სხვა ფუნქციას ასრულებენ. ისინი ჩვენ გვაღელვებენ ამა თუ ამ მუსიკალური აკორდის შესავსად. ჩვენზე ნახევარი შთაბეჭდილება მათი ფდერადობით, რიტმით, მარცვალთა რაოდენობათა განმარტებებით; მაგრამ, ინფორმაცია — მათი მნიშვნელობებია უბრალო შენობობობით. ნეორე სტრუქტურა „სიბრძნისა“ და „ტკივლის“ ბუნდობან იდეათა ნოლიანი აკორდისა და ნაზი, მაგრამ, ინფორმაცია ულად, საზეიმოდ ზეაწეული იატონაციის ურთიერთშერწყმა ბაბლია ებრაის ძალმოსილებას წყაროდ იქცევა: წამიერი პიროვნება, რომელმაც დასაბამა მისი შემოსხენებულ სტრუქტურა, ვერ შესძლებდა ამა, იმ მდგომარეობაში რომ ყოფილიყო, როცა ფორმა და არსი ერთმანეთისაგან გათიშულად ესახება ცნობიერებას. ბარბიით, იმ თავისი ფსიქიკური არსებობის იმ საგანგებო დანაში იყო, როცა ბევრა და აზრი თანაბარ მნიშვნელობას იძენენ ან იმარტუნებენ, რაც გამოთიხებულია როგორც პრაქტიკული ენის ნორმები, იდე ამატრაქტული ენის მოთხოვნებს ნოელი სუეროდან. მდგომარეობა, როცა ბევრისა და აზრის რაგანული მოლაპარაკება, წყურველი, მოლოდინი, მათი ურთველი და დაუხსნელი ენის შესაძლებლობა აფცილებლობად და მოთხოვნალებად, მიანსდარ ფაქტად ან, თუ გნებავთ, მტანჯველ მოთხოვნად იქცევა, საკმაოდ იშვიათი მდგომარეობა გასლავთ. ის იშვიათია არა მარტო იმიტომ, რომ უპირისპირდება სიეცობის ყველა მოთხოვნას, არამედ იმიტომაც, რომ უპირისპირდება სიტყვიერ ნიშანთა ტლანქ გამარტივებასა და მზარდ სპეციალიზაციას.

მაგრამ შინაგანი საბუცვალეობადობის ეს მდგომარეობა, როდესაც შეუძნეველად, მაგრამ პარმონიულად გლინდება ჩვენი ენის ყველა თვისება, ვერ კიდევ არ არის საკმარისი, რათა დასაბამი მისცეს იმ სრულქმნილ სიგანას, იმ მრავალსახოვან მშვენიერებას, აზრის სიხარულსა და ტუბონის იმ წყაროს, რასაც ჩვენ გვთავაზობს მომხიბლავი ლექსი. მას ჩვენამდე მხოლოდ მისი ცალკეული ფრაგმენტები მოაქვს.

მათი სურნე, რასაც იმარტუნებს ნიწის წიაღი, — თქვამ, აღმისი, პატროსანი თელები, რომლებიც გათლასი და გათრაშვას სტრუქტურებენ. — ყოველივე ეს მიმოფანტულია, მიმოხმუნული და სავლდაგოლოდ მიჩქვალელი კლდის ქანებსა თუ ქვაშის ფენებში, სიღაც ხანდახან, შემთხვევის წყალობით, ებოულობთ მათ. მათელი ეს სიმდიდრე ფუჭი აქნებოდა ადამიანის შრომის გარეშე, რომელიც განუჭრებელი წყვლიდან ტყვეობიდან ათავისიეულებს დედაშიწის წიაღში მოგლეპარე თელებს, აგროვებს, ამუშავებს და სამკაულებად აქცევს მათ. უფორმო ნივთიერების მასში ჩაკარული მეტალის ეს ნამციეები, ეს უცნაური კრისტალები მათელი თავანთი ბრწყინვალეობით უნდა აელუარდნენ როელი და დაბეწვილი შრომის შედეგად. სწორედ ამნაირ სამუშაოს ასრულებს ნამდილი პოეტა, როდესაც მომხიბლავ ლექსს ეაკვარდებათ, ჩვენ ვგრანობთ, რანდენად ნაკლებია იმისი შანსი, რომ კაცმა, რაგინდ ნაქიციციც უნდა იყოს იგი, ერთბაშად, ერთის ამოსტნაქით, ყოველგვარა ძალისხმევის გარეშე, — თუ არ ჩავთვლოთ ვნერგვის, რასაც მოითხოვს წერა ან კარნახი. — შეძლოს დადებულ მიზნებათა ესოდენ მწყობრი და დასრულებული სისტემის შექმნა, როცა ძალისხმევის ყველა ნაკვალევს, ყოველგვარ სწორებას, რუდუნებას, ტანჯვას, სინანულს, დახარჯული დროის ოდენობას, ხელისშოცარვის დღეთა სიმწარეს თუ გულმოყარქების საზიზღარ გრანობას პირშინდელ შლის და უზინოს ხდის სულის უყინასკენელი მიქცევა თავისი ქმნილების მიმართ, ზოგიერთი, რომელიც მხოლოდ შედეგის სრულქმნილებას ხედავს, ამ სრულქმნილებას ერთგვარ სასწაულად თვლის, რასაც მათ ენაზე შთაგონება ეწოდება. ასე რომ, ისინი პოეტისაგან ერთგვარ მომენტალურ მედიუმს ქმნიან. ენმეს რომ, თავშეკცივის მიზნით,

* სტრუქტურები ბოდლერის ლექსებშია: „აიენი“ და „ფიქრი“, პირველი სიტყვასიტყვით ნიშნავს: „მოგონებათა დედა, ქალბატონთა ქალბატონო... მეორე — „ღაც ბრძენი, ჩემო ტკივილო, და უფრო მშველად გუკიროს თავი“ (მთარგმნელის შენი).

მეცნიერი თანმიმდევრებით განეცითარებინა მოძღვრება წმინდა შთავიგების შესახებ, ყურად უცნაურ დასკვნამდე მივადლოდა. ასე მაგალითად, ის ნახავდა, რომ პოეტს, რომელიც მხოლოდ იმით იფარგლება, რომ სხვება გადასცემს იმას, რასაც იღებს, და უცხოეთი უშედეგებს იმას, რასაც უცნობისავე წყალობით ეზიარა თავად. — სულაც არ სჭირდება ეს მოღვაწის, რაადა წერს, რაკიდა იღვწავდა ხმის მბრძანებლურ კარნახს ემოციონობა, მას შეეძლო დაეწერა ლექსები მასთვის სრულიად უცნობ ენაზე.

პოეტი მართლაც ფლობს განსაკუთრებულ სულიერ ენერჯიას, **მეცნიერების** იმდენ მასში და ზოგიერთი ფასდაუფებელი წამის მანძილზე საკუთარ თავში ასელებს, საკუთარ თავს უშედეგებს მას. მე ვამბობ: **ფასდაუფებელი** მისთვის, რამდენადაც — გავლას — ცდა სჯობს გეგმავს, რამ ამ წამებს, რომლებიც საყოველთაო ნნიშვნელობა მნიშვნელოვნება, ზოგჯერ მონაგალი არ გააჩნიათ, რაც, ბოლოს და ბოლოს, გვაძლავს ჩვეულებრივად ამ სენტიმენტის: ის, რაც მხოლოდ ერთხელისაა ფასეული, სრულიად უფასურია. ეს ლიტერატურას უძვევეთი კანონი უცხადვთ.

მაგრამ ყველა ჭეშმარიტი პოეტი უცილობლად პირველბარბანტის კრიტიკოსიც არის. ვისაც ეს ემშობება, მის წარმოდგენაც არა აქვს, თუ რა არაა სულის რუდუნება, ეს მუდმივი ბრძოლა ნომენტთა უთანაბრობის, ასოციაციათა უნიანი თანაშის, გერადღების გაუანტულობის, ცათმის გარეგნულ ფაქტორთა წინააღმდეგ სული სანარჩად ცვლადია, სხეულისა და საკუთარი თავის მაცოფრია, გადაუჭრელი პრობლემებისა და ილუსორული გადაწყვეტილებების. უმრავლეს შემთხვევაში ერთი მნიშვნელოვანი ხაზარბობა ვერ აღმოცენდებოდა ამ ქათხიდან, ეს უოვლისმონცველი ქათხი იმაუბროულებს რომ არ შეიცავდეს თვითშეცნობის შეაძლებლობასა და ჩვენსავე თავში იმის განსაზღვრის უნარს, თუ რა უნდა წარუტავოთ წამის წილს, რათა შემდეგ ჩვენივე მიზნებისათვის გამოვიყენოთ იგი.

მაგრამ ეს ყველაფერი რადია. ყველა ჭეშმარიტ პოეტს ვატილებით უფრო მეტად შესწევს ლოგიური მსჯელობისა და აბსტრაქტული აზროვნების უნარი, ვიდრე ეს სერთოდ წარმოუდგენია ხალხს.

მაგრამ მისი ჭეშმარიტი ფილოსოფია მისაღვი მეტნაყლებად ფილოსოფიურ ფორმულირებაში ჩოდია. საძიებელი. ჩემის აზრით, ფილოსოფიის ჭეშმარიტ მინაარსს იმდენად ჩენია აზროვნების საგანა როდი ავლენს, რამდენადაც თვით აზროვნების აქტი და მისი ობიექტები. ჩამოაშორეთ მეტაფიზიკას ყველა მისი საყვარელი და სიგანგებო ტერმინი, მთელი მისი ტრადიციული ლექსიკა და, ვინ იცის, იქნებ კოლეცაც დარწმუნდეთ, რომ თდნავადაც არ გაგიღარებებიათ აზრი. პირაქით, თქვენ, შესაძლოა, მხოლოდ გაათავისუფლებთ, მხოლოდ გადაახალისებთ მას და, ამრიგად, დაიხსნით თავს სხვისა პრობლემებისაგან, რათა ჩაუღრმავდეთ თქვენს საკუთარ სიძნელეებს, თქვენს პირად, და არა სხვების მიერ ნაკარნახევ კოტხეებს, რომელთა ინტელექტუალურ აღმგზნებასაც დაუყოვნებლივ და უშეილოდ შეიგრძნობთ თქვენსავე თავში.

მაგრამ როგორც ლიტერატურის ისტორია გვიმეჩებს, პოეზიას ძალიან ხშირად აუენებდნენ თეორიებისა თუ პიპოთეზების გამოსათქმელად, ხოლო მისი მთლიანი და სრული ენა — რომელშიაც ფორმა, ანუ ხმის ქმედობა და გრძნობელობა, ამდენადვე ძალმობილია, როგორც არსი, ანუ აღიქმველი ცნობიერებას სახეცვლოდობა, — „აბსტრაქტული“ იღუების გადმოტემა. ემსახურებოდა, ესე ავი, იღუებისას, რომლებიც თავიანთ ფორმამდე არ არიან დამოკიდებულნი, ანდა მისგან დამოუკიდებულნი გვეჩვენებიან. ამინარ ცდებს ხანდახან ძალიან დიდი პოეტებიც მიმართედნენ. მაგრამ როგორც უნდა იყოს ტალანტი, რომელიც ამ ეთილშობილური ნიშნის მიღწევას ცალილობს, ის თავს ვერ დააღწევს ურთაღლების ერთგვარ გაორებას, უფრადღებობას, რომელშიც, ერთის მხრივ, იღუების, ბოლო, მეორეს მხრივ, მელოდიის განვითარება უნდა გაიასროს. De natura rerum* აქ საგანთა ბუნებას უბირისპირდება. ლექსების ნეითხეელის მდგომარეობა იმ კაცის მდგომარეობა როდია, ვინც აბსტრაქტულ აზრებს კოტხელობს. მოცეკვავის მდგომარეობა განსხვავებულია იმ კაცის მდგომარეობისაგან, რომელიც ძნელად სავალ გარემოში მიიკვლივს გზას, სიდაც ის ტომპერადიულ გადაღებებსა თუ გოთლოგიურ კვლევა-ძიებებს აწარმოებს.

მიუხედავად ამისა, როგორც მოგახსენეთ, პოეტს თავისი აბსტრაქტული აზრი და, თუ ვნებავთ, თავისი ფილოსოფია აქვს; ისიც გათხარია, რომ ეს აზრი თვით პოეტურ აქტში

* „საგანთა ბუნებისათვის“ (ლათ.) — ლუკრეციუსის ფილოსოფიური პოემის სათაური (მთარგმნელის შენ).

ვლინდება; იმეტომ ვითარით, რომ ჩემს თავზეც და სხვების მავალითვედაც დააკვირებინ-
გარ ანას აქ ისევე როგორც ბევრ ანალოგიურ შემთხვევაში, სხვა საქმეში. სხვა უპირა-
ტულობა ანდა სხვა რამ განმარტლება არ მოხერხდება, პირადაც ცდისა და ვიწრო მოვლი
დავარდვებებს ვარდა.

ესაბ, უთვალავს, როცა პოეტურ ნაწარმოებზე ვსაუბრობ, ვსაუბრობ, რომ
ეს მუშაობა ჩემგან მოითხოვდა არა მარტო პოეტურ სიმყარობას, არამედ რაღაც რაღაც
უკვე მოვასხეწოთ, არამედ ურიცხვ გათვლას, გადაწყვეტილებას, არსებობსა და არსებობს, რომ
მეღია გავესუც ნუშისა თუ შექმნივეთობის, ყოველგვარი დღენი დასწყობდა ძვირფასი
მასალის ქაღალტურ ვროვად, უთავბოლოდ რომ მიმოუფანტავთ მწერებლობაზე, რომელსაც
არსებობს არა მყოფა. მაგრამ სულაც არაა აუცილებელი, რომ თვით არსებობს არა
ძვირფასი მასალისგან იყოს საგებ, მაშასადამე, პოეტა, როგორც პოეტურ ქმნილებათა არქი-
ტექტორი, დამდე გამსხვევება იმისაგან, რისაც ეს წარმოადგენს, როგორც ამ მდარდს
უღმუნტობა შექმნივდი, რომელთაგანაც თანხვის ყველა პოეტური ნაწარმოები, თქილავი
მათი უანბობიცა სრულიად განსხვავებული რამ გასლავთ ეს არსულია მხვავარ ფონებრიც
მეწმობას მოითხოვს.

ერთბელ ვიკცა ცდილობდა დავარწმუნებინე, რომ ღირსში ექსტაზია, და რომ დღე-
ღობისთვის ყოველი თბი ერთბაშად, ერთის ამოსენიქვით, ბორცვულის მობოჭობითა
თუ სწავლა, მებორობილა ავლას დავიკებელი მძვინვარებია, მოკლულ წარმოუდგებელი
სიწარადით არის შექმნილი.

ეს მათხად ვეუბნებოდი, რომ ის ამსოლუტურად მართალია; მაგრამ იქვე დავადენდი, ეს
პოეზია ბრუილვება არ არის-ნუაქი; ყველას კარგად მოეხსენება, რომ რატიქმაცლია კონ-
სტრუქტორშია თვსა შთანდიქრის განსახორციელებლად უთქოდ უნდა შეღწოთა თანბო-
ცა მიღის სიქარეს სიონია.

და მართლაც, ლექსი საბუცების მეშვეობით პოეტური მდგომარეობის გამოწვევი ურო-
გვარი შექმნილია. ამ მექანიზმა ეფექტი გასრავევილია, რადგან, როცა საქმე უნდა სუ-
ლუბზე ხეშოქმედებას, ახაფრია თქმა არ შეიძლება დაბეჯითებით, მაგრამ როგორც უნდა
იყოს შედეგი და მისი გარყვეულობის ხარობა, ამ მექანიზმის შექმნა მაინც ურიცხვი პრობ-
ლემის გადაჭრას მოითხოვს. ხოლო თუ სიტყვა "მექანიზმა" გაცბუნებთ და შექნიკასთან
შედარება მეტისმეტად ტლანქი აჩვენებთ, გახვთ დავიკორდეთ ამ გარემოებს, რომ
ლექსის დაწერა, თვით ყველაზე მოკლე ლექსსაც კი, ნაკვერ მიძლება წლობით გატანურ-
დეს, მაშინ როდესაც მისი შექმნილება შეიძლება სულზე რამდენიმე წამში ხორციელდეს.
ამ რანდენინე წამის გამძებლობაში შეიძლება თვალსა სჭრის ძიებია, მოლოდინის, თიე-
სისა თუ მოუთმებლობის ხანგრძლივი თვეების მანძილზე დავროვალა მანგებში, ასოციაცი-
ები, ბაწყანვალე სხეები, ამიტომაც ნუიხველმა შეიძლება გაცილებით მეტი მოწერთა
შთაგონება, ვიდრე ამ უთანასწოლს შეუძლია მოგვცა. მკითხველი წარმოიდგენს პაროვნე-
ბას, რომელმაც ხანგრძლივი ფიქრის, ყოყმანის, სწორების გარეშე შესძლო ამ მძლავრი და
სრულყოფილი ნაწარმოებია შექმნა, რომელსაც ის სელ სხვა სიმყარობა გადახეებს, სადაც
საგნები და არსებანა, ვნებება და აზრები, თანახმიურებანა და მნიშვნელობანი ერთი და იმა-
ვე ენერგიისაგან იღებენ დასაბამა, ერთმანეთს ავსებენ, ერთმანეთს ენიცვლებიან და ესპი-
ნებთან რეზონანსის რამელოდაც უნიკალური კანონებია თანახმად, რადგან მხოლოდ აღვზენ-
ბის უნიკალურ ფორმას შეუძლია გამორწვიოს ერთდროულად ჩვენს გრძობებლობის, ჩვენი
ინტელექტის, ჩვენს მებსერებობა და სიტყვიერი ქმედითობის ზღვრული უნარის გეზალტა-
ცია, რომელია სარმონავლი თანხმობა ვათენ იშვიათია ზვენი ყოველდღიური ცხოვრების
მდინარებში.

შესაძლოა, აქ საგანებოდ უნდა აღვნიშნო, რომ პოეტური ნაწარმოების შექმნა (თუკი
ბას იმ თვალსაზრისით შევხედეთ, როგორც ინტინერი, რომელზედაც ეს-ესაა ვლამარეობდი.
უყურებს თვის მთანაფიქრს: რატიქმაცლის კონსტრუქციის დამოშავებას, ესე იგი, ვაღა-
საწვევტი პრობლემაებს წამაწარ დო მყოფობებას; ზვენი თითქმის შეუძლებელი გვეწვდება.
არ არსებობს ხელოვნება, რომელშიაც თავა იფრიდეს ესოლენი ს-მრავლუ ერთმანეთისაგან
დამოუყიდებელი პირობებისა და პრობლემაებსა, რომელთა კოორდინირებაც აბსოლუტურად
აუცილებელია. თვს არ შეგაწყენთ ამ მოსაზრებია დეტალური განხილვით. მე მხოლოდ
შეგახსენებთ იმას, რისაც ბგერისა და აზრის გამო ვამბობდი: მიუხედავად იმისა, რომ ისი-
ნი წმინდა პირობათა კავშირით ერწყმიან ერთმანეთს, პოეტია, შეძლებს დავგარად, უნდა მი-
აღწიოს ნათ სრულყოფილ თანამშრომლობას, სიტყვები, მათი რამაგი ბუნებას გამო სმი-

რად მაგონებენ ამ კომპლექსურ სიდიდებს, რომლებათაც ასეთი სიყვარულით ეძვირებენ მათუცაღიგონებში.

საბედობით, ზე არ ვაყენ, რა ძალა აქვებს ზოგიერთი ირანება. რამდენადაა, იმდენადაა, რომელიც ამოტყეება სავსებს და დაუძლეველ საიდელებს, რომლებიც სიყვარულით ადარდებენ ძაღვების თანხირობადა ზღიან.

პოეტის ადამიანში აღვიხებენ ესა თუ ის ბოუღრანელობა, ესა თუ ის **სიყვარული** სიამაგანა გარეგნობა: ხე, ჩიტო, „სახე“, გომილი თუ სიტყვა. ხანდახან ყვეტყებში **სიყვარული** გამოხატვას აფრევილით, საკუთარი გომილობა გადსაყვანს მოთხოვნილებათ; ხანდახან ეს, აიროქით, ეს სიყვარული შეიძლება იყოს ფორმალური ელემენტი; ბევრათი ნახაზი, რომელიც თავის სიყვარულს ეძებს და ჩვენი აუღის წიღნი საყვარელ ახრის აღმოჩენას ცდილობს... ვაზაღ დაუცვირდით საყვარელ პირობათა ამ თანხირობა: ერთ შემთხვევაში რაღაცა მივლტვის თანაგამოხატვას, მეორე შემთხვევაში გაბოზახვის რამელიდაც საშუალება ცდილობს თავის სავსებს მოიყვლიოს.

ჩვენი პოეტი „ზღვის სიამაგული“ გარეგნულ რატმით დააწესა ჩემში, აგრძოდ, რაბ და ექვს მათეულად დანაწევრებულად ფრანგულად ათხარცულადია რიტმით. მე ჯერ ვიდეე არ გამახსნდა არავითარი იდეა, რომელიც შესაძლებდა ამ ფორმის ავსებას. თანდათანობით, მახსია გახლავდნენ წყვეტილი სიტყვება; რომლებმაც ერთდროულად შეიძლება განსაზღვრეს თქმა, რა შენდევად სავსე უკვე მუშაობაზე (მაღზე ხანგრძლივსა და გაქააუობებულ მუშაობაზე) მადგა. ნეორე პოეტი „პირობა“, თვედაპოველად ჩაიპაპა რეპორტაჟის სიღრმის სტრიქონის საიან, რომლის ედერადობაც თავისთავად განთიყვეთა. მიგრამ ეს პოეტი გულბამობდა რომელიდაც ფრანსის, რომელმაც შედგოდა, როგორც ნაწილი, ხაღლი ეს ფრანსი (რომ არსებულედაც), თავის მხრივ, ვუღისბამობდა პრავალ სხვა ფრანსის. ამნით პოეტილობა გადატრის თანხირობა გზა ახრებობს. მაგრამ პოეტიში მეტრადელი და რეპორტაჟის პირობითობებში მნიშველოვანწილად ჩღვლაყენ გაბეამბერელობის სდერის. იე, რა მოსდა: ჩემი ფრანგებნტი იყე განვიტარდა; როგორც ცოცხალი თრგანისში, მოქცეული გარეგნულ გარემოში (უღეულე პოეტიზისა და რეპორტაჟის გარემოში), რასაც მან უღმნადა ჩემი ახრის უღეოლესა და მინართულება; მან ამარტყვა და არსებობდათვია განთიყვია გველაფერი, რაც აუღლია რანდენამე პოეტი მის ზემოთ და პრავალი პოეტი — ქვემოთ.

გთხოვთ ნუ დამბრახავთ იმის გამო, რომ ჩემი მოტრძალეული ცდადამ შევანჩიე მავალითები; მაგრამ სხვა ვინ მომცემდა მათ?

ექნებ თქვენ აკვმაოლ უცნაური გრუნენებით პოეტისა და პოემის ჩემული კონტრუცია? მაგრამ ეცადეთ წარმოიდგინოთ, რას მოათხოვს ჩვენი კამელაზე ემნიშველო აქტივ კი. დაუღეკრდით, რა ხდება კაცში, რომელიც ერთ პატარა განიგრულ ფრანსა წარმოთქვამს, და გაბომეთ ყველაფერი, რაც საჭიროა იმისთვის, რომ პოეტის წინ გაშლილი სუჯთა ფურცელი ეტისისა თუ ბოღურას ლეცხით შეივსოს.

დაუცვირდით იმასაც, რომ ყველა ხელოვნებას შორის მხოლოდ ჩვენი ხელოვნება აკვშირებს ერთმანეთთან ამღენ დამოუკიდებელ ელემენტისა თუ ფაქტორის: ბერას, აზრს, რეილობის და წარწესახვის, ღოგეჯია, სინტაქსს და უღრმიანა და არსის უბოღრთულ ქმნილობას... და ყოველივე ამას ახორცაელებს ამ პირწმინდად პრაქტიკულად, გამუღმებით ცვლილი, დანაგვანენბული და ყოველგვარი საჭმიანობისადნი მისადგებული სიშველების მეოღებით, რასაც ეწოდება საყოველღოოფრო ენა, საიდანაც ჩვენ მოვალენი ვართ გამოვეყოთ წმინდა და იღეაღერად სრულწმინდი ხმა, რომელსაც უნარი შესწევს შეცდომებისა და ხიღული ძაღისსმევის გარეშე, სმენის შეუბღეაღეად და პოეტური სანყაროს ეჭემერტული სდერის შეეშვერაგვად გაღმოვეცეს იდეა რომელიდაც „მე“-სი, სასწეულეებრივად რომ აღემატება „მე“-ს.

წერილი მაღარმეს შესახებ

თქვენ მოიხტრეეთ, რომ ეტაუღს მაღარმეს შესახებ, და თანაც ისე ღრწისა და მოწიწებითა და სიყვარულით სავსეს, როგორც თქვენ ჩაიფიქრეთ და შემდეგ წარმატებითაც შეასხით ზორცი საკუთარ შთანაფიქრს. — მაინც წამოთვარებოდა თქვენი ეს არა, სხვისი ზელით დაწერილი რამდენიმე გვერდი, და სწორად მე მობოვეთ მათი დაწერა.

თუ იმ თავისებურების განკერძოებული განვითარება უკიდურესი ორიგინალობის წყაროდ არ ეცნობოდა.

ამრავალ, მალარმემ, თავის თავში რომ ავითარებდა რომანტიკოსი პოეტებისა და ბოლ-
ლერის ზოგიერთ თავიება, ეკვივალენტობა მათში იმას, რაზეც ვეძებოდა, დასაბუთებელი გა-
მოსატულება პოეზია, და თავის უოღვევ კანონად ახსენებდა ყველა სოციალურ მოქმედებას, რომელიც
იმ შედეგებისათვის, რომლებიც მათთვის იწვევებოდა, უჩვეულო და თითქოს პარადოქსულად შემ-
თხვევითი იყო, — ამ დაუინებოთ თანამედროველი ათევიკანის, ამ მკაცრი განზოგადების
შედეგად თავდათანობით განთიხმუშავდა ასევე თავისებურად მანერა, და ბოლოს — სრულ-
ლიად აბლებური მოძღვრება და ახალ პოეზიებში, რომლებიც განსაკუთრებულად უცხო
იყო თავით სიხა პოეზიისმიერა თანამომხმეებისა და წინაპრების გრძობებლობისა და აზროვნ-
ების მანერისათვის. თავისი წინამორბედების მიამიტურ სწრაფეს, ინსტანქტურსა თუ
ტრადიციულ (ანუ ნაკლებად ცნობიერ) ქაყდობობას მან შეეცნოდა გულდასმით გააზრე-
ბული და თავისებური ახალია შედეგად მიღწეული ზელოვნური კონცეფცია.

ერთ დღეს მე მას ვუთხარი, დიდი სწავლულის ბუნება გაგვა-შეგვი. არ ვიცი, მოეწო-
ნა თუ არა ეს კომპლიმენტი, რადგანაც მეცნიერებაზე მას არა ჰქონდა ისეთი წარმოდგენა,
რაც საშუალებას მისცემდა პოეზიისათვის შეედარებინა იგი. პირიქით, ეს ერთმანეთს უპირის-
პირობდა მათ. მაგრამ მე არ შეშფოდი, ხეში წარმოუგებოთ, ვაოდენ აუცილებელი პარალელ-
ლი არ განვიკლო, ერთის მხრე, ზუსტი მეცნიერების აონსტრუირებასა და, მეორეს მხრე,
მალარმეს შთანაფიქრს შორის, რაც ამჟამად ივლებდა მის განზრახვას, მოეხდინა პოეზიის
მოხელა სისტემის რეკონსტრუირება საკუთარი მსჯელობის სინატიუთა და სინუსტით მკეთ-
რად გამოყოფილი ნათელა, ცხადი და იმ ზუსტოვანი წარმოდგენებისაგან განმსხვავებული ცნე-
ბების მეორებით, რასაც მეცნიერების საშუალებათა ნრავალფეროვნება იწვევს ბოლმე
მწერლობის არსზე დაუიქრებულ კაცთა სულებში.

საკუთარი კონცეფცია აუცილებლობის ძალით მიძღვებდა მას, გულდასმით განეხილა და
ჩამოეყალიბებინა იმ კომბინაციებასაგან იორეულად განსხვავებული კონბინაციები, რომლებ-
საც საკოველთათი აღიარება მოჩვენებით სიცაადეს ანიჭებს, სოლო ჩვევა ასე ადვილად
აღსაქმელა ხდის, რომ თითქმის ვულარც კი ვიპარებთ მათ. სიბნელე, რომელსაც, ჩვეულებ-
რივ, მიაწერენ მალარმეს, მას მიერ რუდუნებით ნალოლიაეები რამდენავე პრინციპის
შედეგია; დაახლოებით ასევე, რაგორც მეცნიერების სფეროში ჩვენ უხედავო, რომ ლოგი-
კას, აბალოგისა და თანამედვერობისათვისა ზრუნვას ზშირად მივხვებით იმ წარმოდგენები-
საგან არსებითად განსხვავებულ წარმოდგენებამდე, რომლებსაც უშუალო შთაბეჭდილება
ესოდენ ჩვეულს ხდას ჩვენითვის, თვით იმ განთნათქვანითა ჩათვლით, რომლებიც ამჟამად
სცაოდებან წარმოსახვის ჩვენელი უნარის ფარგლებს.

ის, რომ მალარმემ, მეცნიერული კულტურისა და ჩვევების გარეშე, შექმნა შეჭრო-
ლიყო იმ პრობლემების სიღრმეში, რომლებიც შეიძლება შევადაროთ რიცხვისა და წესრიგის
ოატატთა ცდებს; რომ მან შეიძლება თავისი ენერჯია შეაღია ელლისა და მარტოსელის უებ-
რო ძალისბედას; რომ ის ნაღიანად დაინტა თავის აზრებში, მსგავსად იმისა, ვინც აღრმა-
ვებს და აწესრიგებს მეცნიერებას და საკეთარ თავში დანატქმული განეშორება კაცთა ფუჭ
ფუსფუსს, რათა განეშოროს ზერელობას და ბუნდოვანებას, — ყოველწე ვა მისი სულის
სიძაძაეცს და სიღრმეს მოწმობს, იმ შენარათებში რამ აღარაფერა ვაქვით, რომლითაც ის
მთელი სიცოცხლის მანძილზე ებრძოდა ბედს, სსოვიადობას და დაეინეება, მაშინ როდუ-
საც მასთვის საკლებით სცმარისი იქნებოდა ოდნავ მაინც მოედრიკა თავისი სიქველე და
თავისი ნება, რათა დაუყოვნებლივ წარმოჩენილიყო იმის, რაც იყო, — თავისი დროის პირ-
ველ პოეტად.

აქვე უნდა დავძინოთ, რომ მისა პირადი, ჩვეულებრივ, ესოდენ ზუსტი შეხედოლებებს
განვითარება შეაფერხა, დაამუხრტეა და გაართულა იმ ურაცებმა ბუნდოვანა იღვამ, რომ-
ლებიც დონინანტობდნენ იმდროინდელ ლიტერატურულ სინამდვილეში, და რომელთა გაე-
ლენას ვერც მან დაადწია თავი. მისმა სულმა, შეიძლება თავისი სიმარტოვისა და თვითმყოფობის მი-
უხედავად, მაინც განიცადა ვილიე დე ლილ-ადანის მომზიბლავი და დანტასტიური იმპროვიზაცი-
ების შემოქმედება და ის გერასოდეს განთავისუფლდა ერთგვარი მეტაფიზიკის, მეტიც, ძნელად
განსასაზღვრი მისტიციზმის ტყვეობისაგან. მაგრამ თავისი ჭეშმარიტი ბუნების ლირსშეა-
ნიშნავი რეაქციის შედეგად მას არ შეეძლო არ გარდაექმნა და თავისი პირადი ინტელექტუ-
ალური სისტემის ნაწილად არ ექცია ეს უცხო თემები; ასე დაუკავშირა მან ისინი თავის უზენაეს

აზრს, რომელიც, იმპერატორად, უძვირფასესად და უცნობურესად იყო მისთვის; ასე აღი-
ძრა მთა წება იმ მიზნის ხორცმცხასხმელად, რომ ყოველისკომცველი მნიშვნელობა უნივერ-
სალური ღირებულება მიენიჭებინა წერის ხელმოწერასათვის; ასე აღიარა მან, რომ სამყაროს
უზენაესი საგანი და მისი არსებობის გამართლება — რამდენადაც მას იმ არსებობა მოაწე-
რებს, — ეს არის წიგნი და მხოლოდ წიგნი.

ეროვნული
ნიშნით

ჩვერ კიდევ საკმაოდ ადრე, თუი წლის ასაკში, ღრმა და უცნაური სულიერი ფერისცვა-
ლებია კრიტიკულ მომენტში, მე აუღას საღრმეში შეხება და შემადრწუნა მალარმეს შე-
მოქმედებამ. ეს იყო გახვედრება, ინტელუი და ანახლებული გაოგნება, თვალისმომკრელი
სინათლე, ჩემს ინდროინდელ კვრებთან გამოთხოვება. ასე შეგონა, უახტიკოსა ეხლები-
მეთქი. მე ვიგარძენი, რა ელვისებურად შემოიჭრა ჩემში ძლევამთაილი სულიერი დამპყრო-
ბელი.

მშენებებების განსახდერა ადვილი საქმეა: მშენებერი არის ის, რაც სასოწარმვეთია.
მაგრამ უნდა ვაყურთხოთ ამნაირი საათწარმვეთა, რომელიც ილუზიებთან განათებისუფლებით
და ნათელს გვცხობ, ანუ, როგორც კორნელის ბებერი პორაციუსი იტყოდა, — მწელ ვიდვით
მხარში.

მე რამდენამე ლუქსას ავტორი ვიყავი და ნიყვარდა ის, რაც უნდა მყვარებოდა პოეზია-
ში 1889 წელს. „სრულქმნილების“ იდეას ჩვერ კიდევ კანონის ძალა ჰქონდა, თუქცა უფრო
დახვეწილი აზრით, ვიდრე პლასტიკურობის მეტისმეტად მოამიტერი თვალსაზრისია, რომლი-
თაც მას აღიქვამდნენ თუი წლის წინათ. ჩვერ კიდევ ვერავის გავბედა ღირებულება და თა-
ნაც უსასოული ღირებულება მიეწერა უშუალო, ანახლებული და გაუთვალისწინებელი, —
თუქცა რას ვამბობ? — დღევანდელი დღის ნებისმიერი ქმნილებისათვის; ჩვერ კიდევ არავის
წამოეყვებინა პრინციპი: მოგება ნებასმიერ შემთხვევაში: პირიქით, ბატოეს სცემდნენ
ხელსაყრელსა თუ ხელსაყრელად მიჩნეულ შემთხვევებს. ერთის სიტყვით, ინხანად პოეზიისა-
გან მოათხოვდნენ, რომ მას განესახებებინა იმ იდეის სრულიად საპირისპირო იდეა, რომ-
მელსაც ღროის დინებამ ცოტა მოგვიანებით ნიანიქა მომხიბვლელობა: რაც უნდა მომზადარი-
ყო კიდევ.

მაგრამ რა ინტელექტუალურ ეფექტს ახდენდა მშინ სევზზე მალარმეს ნებისმიერი,
თვით ყველაზე უმნიშვნელო ქმნილებებს ვაცნობა, და რა მორალურ ეფექტს. აუთ რა-
დაც რელიგიურა იმ ეპოქის ატმოსფეროში, როცა ზოგადრანთ თვითონვე ექმნიდნენ სითა-
ყვანებელ კერებს და იმის კულტს, რაც მათ იმდენად მშენებერი ეჩვენებოდათ, რომ ქეშმარი-
ტად ზეადამიანური უნდა გეგწოდებინა მასთვის.

„ბეროდაიდა“, „ნამუღაღვეი“, „სონეტები“, ეტრნალში მოკლედელი ფრთხმენტები.
რომლებიც ხელიდან ხელში გადადიოდნენ და ამრავალ აერთიანებდნენ მთელ საოცრანდში
მიმოტანტილ ადებტება, ძველი ღროის სიარებულთა მსგავსად, რომლებსაც შორეულ მან-
ძილზედაც აერთებდა იტრის ქედური ფერკლებსა თუ უპროტების გაყვლა-გამოყვლა. —
ყოველივე ეს სევზავის იყო წარუვალი ტაბობის საუნჯე, ბარბაროსობის და მკრებულობ-
ისგან თვითდაყუღლი და თვითდაზღვეული.

ეს უცნაური და თაქროს: აბსოლუტური შემოქმედება მავარო ძილმოსილების საკულო
გახლდათ. თვით თავისი არსებობის ფაქტით ის მოქმედებდა როგორც საბელი და როგორც
მაჩვილი. ის ერთი დავტრათ ვეუთლა შუაზე წერა კოხების მცოდნე აცოთ მთელ მოთქმას.
მასი მოხვედრებით ენიგმურობა მოაიერად აღიანიება მწერლობის ზიარებულა ყოველი
ინტელექტის სასიკოფხლო კვანძებს, ისეთი შთაბეჭდილება ვრჩებოდათ, რომ ეს უღვანებუ-
რად და აუცვანლოდ ვნირადე კულტივირებულ ცნობიერებათა ყველაზე მგრძნობი-
არე წერტილს და აღიზიანებდა თავად იმ ენტრს, რომელიც იმარჩავს და იწაბავს თე-
მოყვარუების ყრთვეარ ჯადოსნურ საგანსურს, სადაც სახლობს ის, რასაც არ შეუძლია შე-
ფრიცავს გაუგებრობას.

ავტორის მარტოთონს სახელიც ვი კვირთდა, რათა უცნაური ტექტიები გამოეწეია
ხელში: ვათანება, ირონია, ბმამთალი რასხვა; დროდადრო — გულწრფელი და კომპლური
უშუეობის გამოხატულება: ნოუხმობდნენ ჩვენს დიდ კლასიკოსებს, რომლებსაც არც ვი მო-
უღანდებოდათ, რანაირი პრთსითი და რანაირი შელოცვებით გამოისიზბდნენ თვითნე შათ.
სხვები სიკვალთა და დამიკანივი დამილით ითხებდნენ ვუღს და მყრადე აოწოვდნენ (შეენი
სახის კუნთების პედნიერი მოძრაობის წყალობით, რაც თვესათოთობის სრული განანტიისა
გეთიგამობს) უშუალო უპირატესობას, რომელიც ესოდენ აუტოლებულია თვითმკიარი და თავ-

მოყვარე ხალხის უშფოთავალი არსებობისათვის. იშვიათია მოკვდავი, რომელსაც არ აღი-
ზიანებდეს ის გარემოება, რომ რაღაცა ვერ გააგო. და რომელიც გულწრფელად აღიარებდეს
ამას, როგორც უცხო ენისა თუ ალგებრის არცოდნას აღიარებენ ხალხი. უმართლესი შეიძ-
ლება გაძლოს!

ამ მოყვარეების დამკვირვებელი ტიპებოდა უიღბლო კონტრაქტის შემთხვევაში. მათ
ოდესმე არსებულ შემოქმედებათა შორის ყველაზე ღრმად მოფიქრებულს, ყველაზე უფრო
ლობისმიერი და ყველაზე ცნობიერი შემოქმედება და, მეორეს მხრივ, მთავარი კანონიერი
რეფლექსების უსასრულო წყება.

ეს ამიტომ, რომ, როგორც კი მხერია ჩერდებოდა მასზე, ეს სწორუბოვარი შემოქმედება
უტევდა და მუხრავდა საყოველღაობით ენის ძირითად პირობას: შენ არ წამიციტხავდი,
უკვე რომ არ გესმოდა.

ახლა კი პატარა აღსარებას გეტყვი. მე არ უარყოფ, მე ვაღიარებ, რომ ყველა ეს
პატიოთაანი კაცი, რომლებიც პროტესტს აცხადებდნენ, დამკინავად აღიშნოდნენ და ვერ
ხელაუდნენ იმას, რასაც ვხუდავდიოთ ჩვენ. — შეიძლება საკსებით გაამართლო. მათი განცდა
კანონიერი იყო. არ უნდა შეგვეყრათ იმის მტკიცებაში, რომ მწერლობის სფერო გართობის
უკიდრფანო სამეფოს მხოლოდ ერთ-ერთი პრივილეგიაა. წრგნა ხელში იღებენ და სულიდან
აგდებენ; და მაშინაც კი, როცა ვერ სწყდებო მას, აშკარად გრძობ, რომ ეს ინტერესი
ტიპობის სიბოლითაა განპირობებული.

ეს კი ნიშნავს, რომ მშვენიერებისა და ფანტაზიის შემოქმედია მთელი ძალისხმევა, თვით
მისი რუღუნების ბუნებისამებრ, მხოლოდ იმას უნდა ცდილობდეს, რომ პუბლიკას მიაჩნოს
ისეთი სიბარული, რომელიც სრულიად არ მოითხოვს ძალისხმევას, ან თაქმის არ მოითხოვს
მას. სწორედ ასე, ამოსავალ წერტილად რომ დასახავს პუბლიკას, მან უნდა შექმნას ის,
რაც ამ პუბლიკის აღფრფობა, აღფრთოვანება, უაღრესებს, შთაფონებს, ხიბლავს, ახარებს.

მაგრამ არსებობს მრავალი პუბლიკა: მათ შორის შეუძლებელია როდია ისეთი აღმოჩე-
ნა, რომელსაც ვერ წარმოუდგენია უშრომლად ტიპობა, რომელსაც არ უყვარს მუქი სი-
ხარული, რომელიც ბედნიერად ვერ იგრძნობს თავს, თუკი, ნაწილობრივ მაინც, საკუთარი
ძალისხმევით არ მოიბოგა თავისი ბედნიერება, და რომელსაც სურს იცოდეს, თუ რა უკდება
ეს ძალისხმევა, ასეთნაირად ყალიბდება სრულიად თავისებური პუბლიკა.

ამრიგად, მაღარმეშ შექმნა საფრანგეთში ძნელი ავტორის ცნება. მან გარკვევით დანერგა
ხელოვნებაში ინტელექტუალური ძალისხმევის აუცილებლობა, რასაც აამაღლა მკითხველის
მღვთმარებობა, და, ჭეშმარიტი დიდების არსში განსაცვიფრებელი წვდომის წყალობით, მრავალრიცხოვან
მკითხველთა შორის ამოაჩნია პოეზიის სრულიად თავისებური მოყვარულთა
ვიწრო წრე. რომელსაც, რაკი ერთხელ გზიარებოდნენ მას, უკვე აღარ შეეძლოთ არაწმინდა,
არათვინებური და უმწუთ პოეზიის ატანა. მისი წაკითხვის შემდეგ მათ ყველაფერი მიაჩი-
ტობად და უხამსობად ეჩვენებოდათ.

ეს პატარა, გამოცხვებლად დასრულებული კომპოზიციება სრულქმნილების ნიშნებად
გვეხვედნენ თავს, იმდენად ურდევია იყო სიტყვის კავშირი სიტყვასთან. ბუკარისა — ბუკარ-
თან, მოძრაობისა — რიტმთან, და ისე აშკარად იწყვედა თვითნული ნათვანი რომელიც
აბსოლუტური, მანაგან ძალიან წინასწარობით განაზოზებულა საჯნის წარმოადგენას, საჯნისა,
რომელიც, თრმბრივ კომპინაციითა სისწოლუბრივი თანაფარდობის წყალობით, მთლიანად
გამორიცხავდა რისიმე შესწორებისა თუ შეცვლის სურვილს, რაც ჭეუცნობიერად ეფფლუბა
სულს რანსტობის დედა უმრავლესობის კითხვისას.

ჩემზე მომხსნავლად მოქმედებდა ამ კრიტიკული, ესოდენ წმინდა და თითქოს ყო-
ველი მხრიდან ნატალი წახნავებით შემოვარსებულ სისტემების ბრწყინვა, რასაკვირვებლია, მათ
არ გააჩნიათ მინის სინტვირეალე; მაგრამ თუ ჩვენი გონებრივი ჩვევები, ასე თუ ისე, მათ
წახნავებზე იმსხვრევა კიდევ, ეს რასაც წით სიბნელეს უწოდებენ, სხვა არა არის რა, თუ
არა გადატება.

მე გვიდალობდი წარმომადგენი მათი ავტორის აზრის ვხუბი და ძალისხმევა. მე ვიუბ-
ნებოდი ჩემს თავს, რომ ამ კაცს უთუოდ უნდა ვეფარებინა თვითნული სიტყვა, ვეცნო-
ბიერებანა და აღნუსხა ყოველი თარბა. თანდათანობით ვრწმუნდებოდი, რომ ეს სული,
ჩემი ბოლისაგან ასე რადედ განსხვავებული, შესაძლოა, თავისი ქმედითობით უფრო მეტი
მანტერესებოდა, ვიდრე ამ ქმედითობის ყველა თვალსაჩინო შედეგით. მე ხელახლა ვაგებდი
ჩემივე სულში ამნაირი ხელოვნების კონსტრუქტორს. ასე მეგონა, რომ ამ ხელოვნების,
უსასრულო მინაგანი განაგის გზით, უთუოდ უნდა გამოერღვია ვბთვეარა მენტალური და

საზღვრულა სავრცოა წილი, საიდანაც გამოხელს ეფლება არ ექლოდა არაფერს, რაც
ბანერძლივი რუღუნებით არ იქნებოდა ნომწიფებული წინათგარძობებია, მარტონული კონ-
ბინაციების, სრულქმნილა სახეებისა და მათი თანაფარდობების სამყაროში, ამ მოსახლეობელ
სამყაროში, სადაც ყველაფერი უპირისპირდება ყველაფერს და სადაც შემოსხვევილობა თვი-
თონვე იტრვებს საკუთარ თავა, თვითონვე წარმართება და ბოლოს კი კოლხელს
სახით კრისტალდება.

იწრით ესოდენ სავსე და რეზონანსებით ესოდენ მდიდარი სფეროდან ნაწარმოებია მხო-
ლოდ შემოსხვევის წყალობით თუ შეაძლებს გამოსვლა, შემოსხვევისა, რომელიც აზრობრივი
გარემოდან გამოსტყორცნის მას. ის „შეცვევითობიდან“ დროში ვარდება. აქედან ნე ვისცენა-
დი, რომ მაღარნეა უნდა პქონოდა ერთგვარი შინაგანი, როგორც ფილთათფოსის, ისე მის-
ტიკოსის სისტემებისგანაც განსხვავებული, მაგრამ, იმავდროელად, მათივე მაგაცხა სის-
ტემა.

მათელი ჩემი არსებით, ან, ეფრო ზუსტად, ჩემი არსების მიერ განცდილი სახეცვლილუ-
ბის წყალობით, მე საიძახოდ ვიყავი განწყობილი, რომ საკმაოდ უზვეჯლო გზით განმწვი-
თარებანა შთაბეჭდილება, რაც ჩემზე მოახდინა ორი ლენის წიკითხვამ, რომლებშიც იყ
ცხადად წარმომიჩინეს თავიანთი მშვენიერების კანონზომიერი და არაშენიშნევიანი ხასი-
ათი, რომ თვითონ ამჟამად იწრდებოდნენ იმის წინაშე, რასაც ჩემში იწყებდა მათზე და-
ხარჯული უჩინარი შრომის წარმოდგენა.

ამაზე ცოტა ეფრო ადრე, მე ჩამოვაყალიბე და მიაშიტურად ჩავინაშენე აღთქმის სახით
გამოთქმული შეძლება დებულება: მე რომ იძულებული ვყოფილიყავი მეწერა, ათასწილ
გამგობინებდი სრული შეგნებითა და გონების მთელი საცხადით დამეწერა რაიმე ხუსტი,
ვიდრე ტრანსის წყალობითა თუ ცნობამიხდილობას შედეგად შემექმნა თვით უკვთესთა შო-
რის უკვთესი შედეგრი.

რაც იმის ნიშნავს, რომ, ჩემი აზრით, უკვე მიტისმიტად ბევრი შედეგრი იყო შექმნილი;
დაც, გენიალური ქმნილებების რიცხვი სულაც არ გახლდათ ისეთი მცირე, რომ შესაძლე-
ბული ყოფილიყო მათი რაოდენობის გაზრდისკენ უტოლფა შეტანალებად პერიოზული ინ-
ტერესის საგნად დაგვესახა. ცოტა ეფრო ცხადად, მე იმასაც ვფიქრობდი, რომ თუცა ცნო-
ბილ, პულავრ შემოსხვევითობათა ხომლში შეგნებულად საძიებულსა და მისაცვლევ ნაწარ-
მოებს, როგორც უნდა ყოფილიყო მისი გარეგნული ფასეულობა მიველოცოდა და
გამოვლენის შემდეგ, უთუოდ უნდა გამოეწვია ცვლილება მისსაე საკუთარ შემოქმედში,
რომელიც იძულებული იქნებოდა შეეცნო და ერთგვარად კიდევ გარდაექმნა თავისი თავი-
გულში ვამბობდი, რომ უკვე შექმნილ ნაწარმოებსა და მის ხილულ ფორმებსა თუ გარეგ-
ნულ გამოკვანებებს კი არ შეუძლიათ ჩვენი დასრულება და დამკვიდრება არამედ მხო-
ლოდ მანერას, რომლითაც ჩვენ ის შეექმენით. ხელოვნება და შრომა ჩვენ ვკამდიდრებენ,
მაშინ როდესაც მუხა და კეთილმოწყალე შემთხვევითობა მხოლოდ რისამე შეკრებისა თუ
უარყოფის შესაძლებლობას გვაძლევენ.

ამრიგად, ნებელობასა და ჩვენი მამოძრავებელი ფენომენის აღკვეთალებს მე ვანი-
ჭებდი იმ მნიშვნელობას, რასაც ნაწარმოებს ვართმევდი. მარამ ეს სულაც არ ნიშნავს,
რომ მე უხად ვიყავი შევროგებოდი მის უხალუებელოფასს, — მერწმუნეთ, პირიქით.

ეს სასტიკი და მწერლობისათვის ძალზე საშიშა აზრი (რომელშიდაც, მიუხედავად ამისა,
არასოდეს მიიღვამს უარი) კურთხეულად რაწყობდა და, იმავდროელად, უპირისპირებოდა
კიდევ ჩემს აღურთოდანებას ამ კადის ნიშარით, რომელიც, თავისი იდვის აკადრადად, და-
ვინებიათ მიელტვოდა მხოლოდ და მხოლოდ იმას, რომ გადღწეობებანა წერის ხელოვნებით
შექმნილა ძველო. თუკი რაიმე მზაბლადდა მასში, უწინარეს ყოფლისა, მისი ხასიათი, მიოული
თავისი არსით პარწმინდად ვოლენტარული; მისი აბსოლუტური მიზანაწრაფულობა; შრომის
ზღვრული სრულქმნილებით გამოყოფილია. მწერლობაში შრომის სრულყოფილ უკვანებულ
მასალით ელანდება და განისაზღვრება. შეიძლება ითქვას, რომ ის უკუიღობათა რაოდენობით
იხომება კიდევ. მათი სისშირისა და ბუნების შესწავლა რომ შესაძლებელი იყოს, ეს გაბ-
დებოდა მწერლის ინტელური შემეცნების ძირითადი წყარო, ვინაიდან მოლიანად ვიყოშოქმე-
და იმ ფარულ ორთაპრძილას, რაც შემოქმედებით პროცესში იმართება, ერთის მხრივ, კა-
ცის ტემპერამენტს, პრეტენზიებს, წინასწარხედვებსა და მეორეს მხრივ, მოცემული მომენ-
ტის აღმზნებ დეტორებსა თუ ინტელექტუალურ საშუალებებს შორის.

უკუგდებათა ნაიერი თანმიმდევრობა, გადაწყვეტილებანი, რომელთაც თავად უარყოფ
შესაძლებლობანი, რომელთაც თვითონვე უარძალავ საკუთარ თავს, გვიშედავენებენ გამკრი-

ახობის ბუნებას, შეგნებულობის ხარისხს, სიამაყის თვისებას და თვით ყველა იმ სი-
ცხვილსა თუ ათასგვარ შიშს, რასაც შეიძლება განიცდიდეს პებლივის მომავალი მსჯავრის
წინაშე. სწორედ ამ წერტილში ეხება ლიტერატურა ეთიკის სფეროს: საკანთა წიროვალ ამნა-
ირი წესრიგისას შეიძლება იჩინოს თავი კონფლიქტმა ბუნებრივ მონაცემებსა და შემოქმე-
დებით ძალისხმევას შორის; სწორედ აქ, ყოველგვარი სიადვილისადმი ამ დაპირისპირებულო-
ბაში იქნენ მწერლობა თავის გმირებს თუ მარტვილებს; სწორედ აქ კლდობდა სიკეთე
და, შიგადაშვი, ბარძონეობაც.

მაგრამ ეს ნება, რომელიც უარყოფს და უაყვადებს ყველაფერს, რაც არ შეეძაბამება
კერპად დასახულ კანონს, როგორც ჩანს, ისეთნაირ ზემოქმედებას ახდენს კაცზე, რომ იმ
ნაწარმოებების რიცხვი, რომლებსაც, ძალ-ღონისა და ღრთის დაუზოგავად, გამოუდგებით
ასწორებენ, ხეკწებ და სრულყოფენ, უკიდურესად მცირეა, სოლო მთელი იმ სამეცრივის
მიუხედავად, რასაც ისინი იძენენ, მათ ავტორს, რომელიც მოსისხლე მტერივით ეპყრობა
საკუთარ თავს, ერთთავად უნაყოფობს აყვედრიან და უკაეინებენ გამოქვეყნებული ნაწარ-
მოებების უპროვლესობა ისე მიაპიტურად მყიდუა, იცე პირობითა და პირადი მონოლოგია
შედევად შექმნილი; ისე მარტავად შეიძლება არსებობისთვის გამოიწვიოს, ყველაზე ბანა-
ლურად გამოჩინებით, ისე ადვილია შეცვალო, გადააყეთო, სულაც უარყო და, თვვენ წარმო-
იდგინეთ, კადვე უფრო ფუჭა და უაბრო გახადო ისინი, და, ბოლოს, ისეთი რაოდენობით
იბეჭდებიან, რომ წარმოუდგენლად გუბეგება, ვინმეს უსაყვედურო, არასაკმარისად ამრავ-
ლებით წიგნების ისედაც უსასრულო გროვას, უსაყვედურო მხოლოდ იმიტომ, რომ ცდილობს
მათი ქეშმარიტი არსის რაგში აყვანოს თავისი ქმნილებები. მაგრამ, რაც უფრო მეტად
საგულისხმოა, საყვედურები ამ თვითშემოხლუდული შემოქმედების თავყანისმცემელთა მტრი-
დან კი არ გაიამის, რაც, აღბათ, ვასაგები იქნებოდა, ვინაიდან ისინი შეიძლება დრტვინდ-
დნენ იმის გამო, რომ ასე ეუნწად იმეტებენ სიხარულს მათთვის, — არამედ იმათი შირიდან,
რომლებიც აღშფოთებულნი არიან ამნაირი შემოქმედების არსებობისა და, იმავდროულად,
იშის გამო, რომ ასე მცარე დოზით ედღევათ იგი.

მაღარმე უნაყოფო; მაღარმე მანერული; მაღარმე ბნელზე ბნელი; მაგრამ, იმავდრო-
ულად, მაღარმე უკეთაღაინდიადირესი; მაღარმე უსრულქმნილესი; მაღარმე უფრო უსასტი-
კესი თავისი თავის მიმართ, ვიდრე რომელიც გნებავთ მათ შორის, ვინაც თლესმე სჭერის
ხელში კალამი; სწორედ ამ მაღარმემ, პირველი შეხედვისთანავე, რომლითაც მე აღვიქვი
სიტყვის ხელოვნება, მაზიარა უზენაეს იდეას, — სიტყვიერი ძალმოსილების, თუ შეიძლება
ასე ითქვას, — იდეა-ზღვარსა თუ იდეა-გამს.

კალიგულაზე უფრო მეტად რომ გამაბედნიერა, მან საშუალება მომცა დაემტკბარიყავი
იმ თავის ცვრეტით, რომელიც ითავსებდა და იტევდა ყველაფერს, რაც მე მამფოთებდა ლიტე-
რატურის სფეროში, ყველაფერს, რაც მე მხიბლავდა, და ყველაფერს, რასაც, ჩემის აზრით,
ერთადერთს შეეძლო მწერლობას ხსნა, ამ თავმა, ესოდენ იდუნაღმა, გაიანრა უნივერსალუ-
რი ხელოვნების ყველა საშუალება; მან შეიციო და თითქოს შეისისხლხორცა მთელი სიხა-
რული, მთელი სიმწარე და სასოწარკვეთა, რაც სულის უზენაესი სწრაფვანაგან იღებს და-
საბამს; მან პოეზიიდან განდევნა ყოველგვარი ტლანქი საცოური; თავიარ ხანგრძლივი და
ულრმესი დუმილის წიადში დანტმულმა შეაფაა და უკუაგლო განსაკუთრებული პრეტენ-
ზიები, რათა ამალლებულიყო აზრის ყოველგვარ ქმნილებათა პირველწაწყისის წგლომამდე
და კვრეტით შემეტენებამდე; თავისი არსების ყველაზე მაღალ საფეხურზე მან შეიძინა
სიტყვიერ სამყაროზე მბრძანებლობის ინსტანქტი, ყოველმხრავ მსგავსი უდიდესი მოაზროვ-
ნების ინსტანქტისა, რომლებსაც შეეძლოთ, ფორმათა ანალიზისა და კომბინაციების ურთუ-
ლესი ურთიერთშერწყმის გზით, თავზე მოქცეოდნენ იდეების, ანუ რიცხვებისა და სიდიდე-
ების **სამყაროს** ყველა შესაძლო თანაფარდობას.

აი, რა თვისებას ვანიჭებდი მაღარმეს: ასკეტოზმა, რაც, შესაძლოა, მეტასმეტად ჰგავდა
ჩემს მსჯელობას მწერლობის შესახებ, მწერლობისა, რომლის ქეშმარიტი ღირებულება ყო-
ველთვის დიდ ეჭვს იწვევდა ჩემში, რამდენადაც ხიბლი, რომელსაც ის თავს ახვევს მკო-
თხველს, თვით ენის საკუთარი ბუნებისამებრ, განპირობებულთა უბამაობებისა და გაუგებ-
რობების სიმრავლით, რაც იმდენად გარდუვალია, რომ ავტორის აზრის უშუალო და სრულ-
ყოფილი გამოცემა, თუკი შესაძლებლად მივიჩნევდით ამას, უთუოდ გამოიწვევდა ხელოვ-
ნების ყველაზე მშვენიერი ეფექტების განქარებას და გაქარწყლებას, — ამიტომ მას, ვინც
მთელი სიგრძე-სიგანით ვაიცნობიერა ეს აზრი, ერთგვარი ზიზღი ეუფლება იმის მიმართ,

რომ თავი შეაღოს უხუსტობასა თუ სხვების სულში განსაცვიფრებლად მიულოდნელი გრძნობებისა თუ აზრების გამოწვევას, რომელთა გათვალისწინება ჩვენ თვითონაც არ შეგვიძლია, როგორც უნდა იყოს კიდევ გაუცნობიერებელი მოქმედების ყველა შედეგი.

ამ უცნაური აზრების წყალობით, მე თანდათანობით მივედი იმეფიქვეყნულად, რომ არ უნდა მიმენიჭებინა წერის აქტისათვის სხვა რამ მნიშვნელობა, პირველადვე უფეთსტრინისა და თამაშის გარდა, რაც მთლიანად დაფუძნებულია ენის მეცნიერებად განსაზღვრელსა და ზუსტად განზოგადებულ საშუალებებზე, რომლებმაც, ენის გამოყენებისას, სრული თავაუფლება, სრული თვითრწმენა უნდა მოგვანიჭონ და დაგვიხსნან იმ ილუზიებისაგან, რამაც თვით ეს გამოყენება იწვევს და რითაც აუღმდეგობენ სიტყვადრი ქმნილებები და... ადამიანები.

ასე გამოიკვეთა და თანდათანობით გაცხადდა კონფლიქტი, ეკოდენ მბრძანებლურა სიცოცხლით რომ ცოცხლობდა ჩემს არსებაში, — კონფლიქტი პოეზიისაგან მისწრაფებასა და იმ უცნაურ მიდრეკილებას შორის, რომელიც ნაიძულდება დამეკმაყოფილებინა ჩემი გონების მოთხოვნები, მე ვცდილობდი შეხენარჩუნებინა ერთიცა და მეორეც.

წელან მოგახსენებდით, მალარმეზე ეგოიზმის გარეშე ვერ ვიფიქრებდა-მეთქი. მაშაადამე, დროა შეგწვივით ფიქრებისა და მოგონებებს ეს ნაზავი თუნცა ვინ იცის, იქნებ, გარკვეული თვალსაზრისით, საინტერესოც ყოფილიყო გამეგრებლებინა გავლენის ამ იშვიათი შემთხვევის გულმოდგინე და დეტალური ანალიზი და მეჩვენებინა, როგორია ერთი ეისანე ქმნილების შერის სულზე უშუალო და პირველ შემოქმედების ყველა შედეგი და როგორ შეესაბამებინ ერთი ტენდენცია ყველა ეკოდერფობას მეორეს უკიდურესობანი.

თარგმნა მირის ურცხიშვილმა

ტოხაბა

— ინგონაჟია —

ერთგულება

მე აქ დაუდივარ,
სადაც ლენინს
ერთ დროს უვლია,
და ვამბობ:
მართლაც სასწაულია,
კაცობრიობის დიდი ტკივილი
რთგორ აზიდა
საკუთარ მხრებით...

ვუყურებ. ვფიქრობ.
თანდათან ვხვდები.
ო, მასში დუღდა
მსოფლიო გზების
დიადი ლავა.
ეს მან შეცვალა
პლანეტის ჰავა.

მე თითქოს ვხედავ
მოჭუტულ თვალებს,
მზერას ალმასებრ მჭრელსა და
მახვილს.
მან გაიყოლა მშრომელი ხალხი
და გადავიდა ლეგუნდად ხალხში.

და შიიცვალა...
არ ყოფილა ლენინი ღმერთი.
მაგრამ რომელი დაუდგება
ღმერთთაგან გვერდით.
რომელმა ღმერთმა გადასწყვიტა
მსოფლიოს ბუდი?!
ლენინი იყო მარტოდუნ ერთი,
რომელიც
ქვეყნად
ცოცხლობდა ჩვენთვის, —
ჩემთვის და
შენთვის,
ჩემთვის და
შენთვის!

მისი გონება
რადარივით იჭერდა უცებ
ადაშიანთა განწყობილების
უმცირეს ტალღებს
და მისი სულის ფონენდოსკობით
ისინჯებოდა პლანეტის გული.

ხოლო ტვინი, ლენინის ტვინი,
ამუშავებდა

კოსმიური ძალის სიჩქარით
ყველა დროის და ყველა ეპოქის
თითქმის ყოველგვარ ინფორმაციას,
რათა აწმყოს და

წარსულის შერწყმით
შოეცა დასკვნა, რომლითაც მერე
იხელმძღვანელებს კაცობრიობა.

მე აქ დავდივარ,

სადაც ლენინს

ერთ დროს უვლია,

და ვამბობ:

მართლაც სასწაულია,
როგორ აზიდა საუკუნე
საკუთარ მშრებში...

სამარადქამოდ

მისი საქმის ერთგული ვრჩები.

რისტო ტოშოვიჩი

— იუგოსლავია —

„ა ვ რ ო რ ა“

ზღვა მწუსარების
ბორგავს მრისხანედ
და არის რადაც ახლის ლოდინი.
ხიშტები თითქოს
სხივებს ისხაშენ.
მწუსრში ეშვება
ნისლი ლოდინით.

„ავრორა“ ქუხს და
ქუჩებს ხალისად
უცუბ აფხიზლებს
ბათქი ხვალისა.

მატერიკებზე ექოდ გადადის
ეს ხმა ძლიერი
და საგანგაშო, —

იგრძნოს მსოფლიომ,
ხალხი მშრომელი
რომ მართლა იბრძვის
და არ თამაშობს!

ლენინის შუქი
თვალს ჭრის უკუნეთს,
დგება სიმართლის თქმის საუკუნე.

მზე თვალს უსწორებს
ცისკარს უნაზესს
და მიაქვს გრივალს
იჭვი ღრუბლებად...
ბარიკადაზე,
ვით ტრიბუნაზე,
ალაპარაკდა თავისუფლება!

ვლოდიმერ ოლოგოლნიკი

— კოლონეთი —

რევოლუციური სიმღერები

გეორგიის სახელმწიფო
არქიტექტურის ინსტიტუტი

შავი რასპუტინი შავი ზრახვებით,
მეფური სიმყუდრეთვის
წურბელა შავი,
ეს მაშინ, როცა
თეთრი არყის ხე
სტენკა რაზინის სევდაზე ბლავის,
და პუგაჩოვი, როგორც ყაჩაღი,
ქარის ფილტვებით უსტკენს.
მუშტებად ქცეულან მუშები.
იბრაგუნებენ გულმკერდზე მუშტებს.
ქარხნები აბოლებენ
კვამლივით ბოღმას,
კვამლი შავ დროშებად
ფარფატებს ცაზე.
დილა თენდება და
ცისკარი წითლად,
წითლად აფერადებს
კუპრისფერ აზრებს.

სასოწარკვეთილი,
მშიერი, მწირი, —
ილია მურომეცი
დილეგში ყვირის.

მაგრამ ყვირილი არ შეეღის საქმეს,
ძველი ლეგენდაც
მკრთალდება მალე. —
ბოგანო რუსეთი ეშვება თავქვე,
ბოგანო რუსეთს
არცა აქვს ხვალე.

მაგრამ ამქვეყნად
სულ სხვა რუსეთიც,
სულ სხვა რუსეთიც
არსებობს თურმე,
რომელიც იბრძვის, —
მზეს ამომავალს
რომ მოაშოროს ღრუბელი მრუმე.

ის მოდის, არა როგორც თრიაქი,
თხოვნა, მუდარა,

ვედრება სულის,
არამედ როგორც მძლე გოლიათი,
პირდაბრენილი შარბაზნის ლულით.

მოდის, ო, მოდის ოქტომბრის დილა,
ცხელი ხანძრების წითელი შალით,
მოდის ისე, ვით

რკინა და რვალი.
რკინა და რვალი.
რკინა და რვალი.

ის მოდის, როგორც
დიადი დელგმა.

შურისძიება,
განწმენდა,
წარღვნა, —
ბარიკადებზე სიმართლედ დგება
და რწმენის მახვილს
ტყვიებზე ჩარხავს.

მოდის ელვად და მოდის გრუხუნად,
მოაქვს „აურორას“ ჭურვი მზისხელა,
და იმპერია, როგორც ხუხულა,
როგორც ხუხულა,
ისე იმსხვრევა.

ობივატელი თრთის და ცახცახებს.
უკვე დაედოთ ბურჟუებს წუნი,
სტეპებში გაჭრილ მახნოს ტაჩანკებს
სდით არყისა და
კომბოსტოს სუნი.

დულს ანარქია, — შიმშილი, სისხლი,
ძველ რუსეთს პირზე ასკდება ქაფი...
და ებორკება ფეხებში რისხვით
რევოლუციის უმკაცრეს გრაფიკს.

ვეროპას, ერთ დროს
მითიურ ხარმა
რომ წარიტაცა ძველი მითებით,
რევოლუციის ხსენებაც ჰზარავს
და თითებს იფშვნეტს,
როგორც მლიქვნელი.

ერთიანდება ანტანტა ერთხმად,
 კემნიან არმიებს...
 ჩარხი ტრიალებს...

ახალი ომების აღსაწერად
 სავარძელში უწყობა
 შემატიანე.

გაეასქელ შაგნატს
 დრო — სიგარა
 დრძილებში სჩრია,
 ო, იკვეთება კაპიტალის
 ხარბი ნატურა,
 მაგრამ სხვა დროა და ასპარეზზე
 ისე სჩანს, როგორც კარიკატურა.

უკვე ქაშრები დაეცოთ მუცლებს,
 ისევ მსოფლიო წარღვნა ცხადდება, —
 და იძვრის ძველი სამყარო უცებ
 რევოლუციის გადასათელად...

ამ დროს ლენინი,
 როგორც უბადლო მათემატიკოსი,
 ზუსტად განსაზღვრავს დღეთა დინებას
 და ამოუხსნელ ამოცანას
 ამოხსნის დინჯად.

გოლიათური განზომილებით
 ეპოქალურ საპყრობილეს
 შეუნგრევს კარებს, —
 თავისუფლდება კაცობრიობა
 და დილეგიდან
 იღია მურომეცი
 სინათლესავით
 გამოდის გარეთ.

□

ტასოს ლივადიტისი

— საბარძნაო —

საზეიხო ალუმის პროგრამა

სულ წინ — ლენინი
 ალისფერ დროშად.
 ადამიანი, რომელიც დროთა
 მარადისობის სიმღერად იქცა.
 იქვე მზე,
 როგორც ვეტერანი,
 მილიარდი წლის მაშვრალი, ვისაც
 შრომის წიგნაკში
 მილიარდი შრომა დღე აქვს
 გა-მთ-მუ-შა-ვე-ბუ-ლი.

შემდეგ —
 ფერმკრთალი ისტორია.
 თავისუფლების მაღალი ძეგლი
 და მალხაზების ფერადი ბუშტები.

შემდეგ —
 მგზნებარე კოლონადა
 ტკივილებისა, —
 გარსია ლორკა,
 ცისკრის ვარსკვლავი —
 მაღართული კაცის ნათურა.

და იქვე —
 რეში სიყვარული,
 რომელმაც თითქოს
 აი, ამ წუთს
 გამოიღვიძა.
 სიყვარული, რომელიც მორბის,
 მორბის, ო, მორბის
 თავგამეტებით,
 ნაკადულივით მოიმტკრევს
 ფეხებს,
 რომ შეუერთდეს
 ხალხის მდინარეს.

ჰეი, შენ საით?
 არაფერი არ ესმის მაინც.

ხტის და ტკარცალებს,
 იცინის, მღერის,
 ისე თითქოსდა
 ერთი ვარსკვლავიდან
 მეორე ვარსკვლავზე
 გადადიოდეს.

საუკუნიდან საუკუნეში
 გადმოდიოდა სიცილი მისი.
 ახლაც ასეა,
 ერთი მწკრივიდან
 მეორე მწკრივს
 რომ უერთდება.

წუთიც და იგი
 უკვე შორს არის.

შეხედე,
 უკვე აფრიკამდევს კი მიაღწია.

აფრიკა —
 დახეთქილი დიდი ტურებით,
 რომელსაც მოაქვს,
 როგორც ტაძარი,
 უდიდესი მოვლენა —
 პატრის ლულუმბა.

ბოლოს კი — მე,
 კოლონადების
 სულ ბოლო მწკრივში
 პატარა რაკეტით ხელში.

მე ამ რაკეტას
 სალამურად დავუკრავ ახლა.
 მინდა
 სიმღერა გაზაფხულისა
 პლანეტებს გასწვდეს.

ფილიპე მახარაძე

ვ. ი. ლენინის ცენტრალური მუზეუმის
თბილისის ფილიალის დირექტორი

ლენინი — ახანაზი, მახარაძე

ყოველ გაზაფხულზე აღენიშნავთ დიდი ლენინის დაბადების
დღეს. ვფიქრობთ ცხოვრებაზე, ეოცნებობთ მონაგვალზე.

და ეს ბუნებრივიც არის. ცხოვრება, მონაგვალი, ლენინი! ეს განუყოფე-
ლი ცნებებია. ეს არის ის, რაც ძალებს გვმატებს ახალი სამყაროს მშენებლო-
ბაში.

წარსულის მრავალი დიდი ადამიანის ბიოგრაფიის ფურცლები გასათვა-
რი თავმდაბლობის, არჩეული იდეალისადმი ერთგულების მაგალითია; მათი
სული და გული ყოველთვის იყო ღია და ნათელი.

დიდი რევოლუციონერები, ხალხის ბედნიერებისათვის მებრძოლნი თა-
ობიდან თაობას მემკვიდრეობად გადასცემენ თავიანთ სიწმინდეს და ვაჟკა-
ცობას. გონების სიმახვილეს და მისწრაფებათა კეთილშობილებას, თავმდაბ-
ლობასა და გულითადაობას.

ბევრი მათგანი ჩვენთვის იყო და არის ადამიანურობის ნიმუში.

კარლ მარქსის ქალიშვილებმა ერთხელ მამას მიძარტეს თხოვნით პასუხი
გაეცა რამდენიმე კითხვაზე.

კითხვაზე: „ღირსება, რომელსაც თქვენ ყველაზე მეტად აფასებთ ადამი-
ანებში?“ — მარქსმა ერთი სიტყვით გასცა პასუხი: „უბრალოება“.

უბრალოება, ადამიანურობა — ამ შესანიშნავი თვისებებით უხვად იყვნენ
დაჯილდოებულნი უწინარეს ყოვლისა თვით კარლ მარქსი და მისი განუყრე-
ლი მეგობარი ფრიდრიხ ენგელსი.

მუშათა მოძრაობის დიდებულ ისტორიას არ ახსოვს უფრო მაღალი,
უფრო წმინდა, უფრო იდეური თანანეგობრობა, ვიდრე ეს ჰქონდა ამ ორ გე-
ნიალურ ადამიანს.

ერთ წერტილში მარქსი ენგელსს სწერდა: „მეუღლე ავადა მყავს, ეენი
ავად არის... ექიმი ვერ მოვიწვიე და ვერც მოვიწვევ, რადგან წამლების ფუ-
ლი არა მაქვს. 8-10 დღის განმავლობაში ჩემი ოჯახი ხმელა პურიითა და კარ-
ტოფილით იკვებებოდა, ხოლო დღეს ვეჭვობ, შევძლებ კი თუნდაც ამის შე-
ძენას... რამდენიმე შილინგსა და პენსს ზოგიერთ ჩემს თაყვანისმცემელს ვე-
სესზე, რაც ყველაზე სამწუხაროა ჩემთვის, მაგრამ ეს აუცილებელი იყო, რომ
შემშილით სული არ ამოგვხდომოდა.“

მეგონა, ძირაბდე დავცალე სიმწრის ფიალა, მაგრამ ამასთან ყველაზე
ცუდია ის, რომ ეს კრიზისი დროებითი არ არის. ვერ ვხედავ, როგორ დავალ-
წიო თავი ამ გაჭირვებას“.

ენგელსი მეგობარს დაუყოვნებლივ უგზავნის ფულსა და წერილით ატყობინებს, შეგიძლია იმედი იქონიო, რომ ყოველთვიურად ასეთ თანხას მიიღებ, და მალე კვლავ ეკითხება, რა თანხა გჭირდება იმისათვის, რომ ყველა შენი ვალი გაისტუმრო და ამგვარად თავი სავსებით თავისუფლად იგრძნო.

მარქსი ყოველთვის ღრმა მადლიერების გრძნობით უპასუხებდა მის მხარდებლებს. როცა ენგელსი ავად იყო, მარქსი მთელ ღამეებს უძინებდა, მძიმედ განიცდიდა მის ავადმყოფობას, ერთ-ერთ თავის წერილში ის წერდა: ჩემი მწუხარება შენი ჯანმრთელობის მდგომარეობის გამო ისე ძლიერია, თითქოს თვითონ მე ვიყო ავად, შეიძლება უფრო ძლიერაც.

ფრიდრიხ ენგელსს არ უხვარდა, როცა „თქვენობით“ მიმართავდნენ ამხანაგები და მეგობრები. ერთ-ერთი მეგობრისადმი გავზავნილ წერილში ის აღნიშნავს: ძვირფასო მეგობარო, იგლესიას შენი წერილი დროულად მივიღე და გწერ პასუხს გაფრთხილებით, რომ ეს წერილი იქნება უკანასკნელი, თუ ჭიუტობას განავრთობ და კვლავაც „თქვენობით“ მომმართავ.

1894 წლის 21 მაისს კი ვიორჯი პლენხანოვს გაუგზავნა მოკლე ბარათი: „ძვირფასო პლენხანოვ, უწინარეს ყოვლისა გთხოვ თავი დაანებო ჩემთვის „მასწავლებლის“ წოდებას. მე მხოლოდ ენგელსი მქვია.“

ან ავიღოთ მაგალითი: ფ. ენგელსს 70 წლის შესრულებასთან დაკავშირებით მილოცვები რომ მისდიოდა, ის მეგობრებს სწერდა: „მინდა რაც შეიძლება მალე დავადწიო თავი ყოველივე ამას, სრულიადაც არა ვარ სადღესასწაულოდ განწყობილი. ესეც რომ არ იყოს, მე ხომ მეტწილად მხოლოდ მარქსის დიდებას მომაწერენ.“

ჩემზე უკეთ არაგინ იცის, რომ ამ დიდების მეტი ნაწილი პირადად მე არ დამიმსახურებია. როგორც ჩანს, ასეთია ჩემი ბედი, მე მიხდება იმ დიდებისა და პატივისცემის მიღება, რომელთა თესლიც დათესა ჩემზე უფრო დიდმა ადამიანმა — კარლ მარქსმა.“

ასე წერდა ენგელსი. ასე შეეძლო დაეწერა მხოლოდ დიდ ადამიანს, ამასთან ფრიად უბრალო, გულითად და თავმდაბალ ადამიანს.

ყველასთან, ყოველთვის, ყველაფერში ნამდვილი ადამიანი — ასეთი იყვნენ კარლ მარქსი და ფრიდრიხ ენგელსი.

მაგრამ ერთ ადამიანს — ლენინს ყველა ჩვენგანის გულში განსაკუთრებული ადგილი უჭირავს.

მისი უკვდავი ბიოგრაფიის ყოველი შტრიხი უსაზღვროდ ავირფასია ჩვენთვის.

ლენინი არის განსახიერება პატიოსანი ადამიანისადმი, თავისი თანამებრძოლისადმი უსაზღვრო სიყვარულის, მამობრივი და მეგობრული ზრუნვისა. ისტორიამ შენოინახა ამ გულისხმიერების მრავალი დაუვიწყარი მაგალითი.

ადამიანურობის, უბრალოებისა და თავმდაბლობის საუკეთესო ნიმუში იყო ვ. ი. ლენინი. მისწრაფება — არ გამედიდურდეს თავისი მაღალი მდგომარეობით, ბევრი იმუშაოს და დიდი საქმეები აკეთოს უხმაუროდ, რუმად, იყოს უბრალო და თავმდაბალი ყველასთან — ასეთი იყო ჩვენი პარტიის გენიალური ბელადი.

1918 წელს მაქსიმ გორკიმ სორმოვოს მუშას დიმიტრი პავლოვს ჰკითხა:

„რა არის, შენი შეხედულებით, ლენინის ყველაზე მკვეთრად გამოსახული თვისება?“ მან უბასუხა: — „უბრალოება; უბრალოა, როგორც სიმართლე“.

ხალხთან საუბარი ვლადიმერ ილიას ძის ღრმა შინაგანი მოთხოვნა იყო. ამიტომ რეგულარულად გამოდიოდა სიტყვებითა და მოხსენებით, ვულწრფელად ესაუბრებოდა ადამიანებს. მას სურდა საკუთარი მოქმედებების უბრალო ადამიანების ნათქვამი, უკეთ გაეგო, რით ცხოვრობენ და როგორ შრომობენ ისინი. ხალხსათვის სიმართლის თქმა, თუნდაც ის უაღრესად მწარე ყოფილიყო, კანონი იყო ლენინისათვის. ის არ აღუთქვამდა იოლ გამარჯვებებს, არ აღაშაშებდა სინამდვილეს, არამედ მტკიცედ და მკვეთრად აყენებდა საკითხებს, მოუწოდებდა სიბნელების გადალახვისაკენ.

საზოგადოებრივ მოღვაწეობაში მნიშვნელოვანია ხელმძღვანელის ტაქტიკოვლად ხელმძღვანელს საქმე აქვს ადამიანებთან. რომ დარაზმოდ და შეამჭიდროთ ისინი, აუცილებელია სათანადო თეორიული მომზადება, ცოდნა და გამოცდილება. მაგრამ ამას გარდა საჭიროა გქონდეს უნარი, რომ სწორი ურთიერთობა დაამყარო მუშაკებთან, რომლებსაც სულ ერთი როდია ის, თუ როგორ ექცევიან, როგორ ელაპარაკებიან, პატივს სცემენ თუ უგულვოდ ეპყრობიან.

უტაქტობა ხშირად გამოწვეულია იმით, რომ ხელმძღვანელი მუშაკი უფურადღებოდ ტოვებს „წვრილმანს“. ეს კი მას აცალკევებს ადამიანებისაგან. ხელმძღვანელი ხომ ყოველთვის ყველას თვალწინ არის. მისკენ ყოველი მხრიდან არის მიმართული მხერა, მასების თვალი, თვითველ მის მოქმედებას ამჩნევენ და შეიძლება ითქვას ასე აფასებენ. თითქოს „წვრილმანია“ — ხელმძღვანელმა გვერდით ჩაგიარა და არ მოგესალმა. მას ამით იქნებ არავის წყენინება არ სურდა, — დაავიწყდა, ან ჩაფიქრებული იყო. მაგრამ ირგვლივ მყოფი ადამიანები ამას სხვანაირად იღებენ: გამედიდურდა, თავს აღარ გვიყადრებსო, ასევე ხდება მაშინაც, როცა ხელმძღვანელი მასთან კაბინეტში შესულ ადამიანს დაჯდომას არ შესთავაზებს, ან როცა მასთან შესულ ადამიანს ელაპარაკება, თვითონ კი თავი ქაღალდებში აქვს ჩარგული.

ავიღოთ თუნდაც ისეთი მაგალითი, როდესაც საკუთარ „მეს“ ვანადიდებენ სიტყვითაც და საქციელითაც. „მე ასე მსურს“. „მე გითხარით“, „მე უარყოფ“, „მე წინააღმდეგი ვარ“, „მე არ გეთანხმებით“, „მე გიცხადებთ“, „ჩემს ფაბრიკაში“, „ჩემს კოლმეურნეობაში“ და ასე დაუსრულებლივ.

თუ როგორ უნდა იმუშაო მასებთან, რიგით მუშაკებთან, ამის ნიმუშია დიდი ლენინის მოღვაწეობა. როცა კაბინეტში მჯწია, გლეხი ან წითელარმიელი შედიოდა და გაუბედობდა, მორცხვობა ემჩნეოდა, მაშინვე ვლადიმერ ილიას ძე მაგიდას სცილდებოდა, მასთან შესახვედრად ვაგმართებოდა, თავისებური სწრაფი ლაპარაკით მიიწვევდა: „ჩამოჯექით, ამხანაგო“, და თვითონაც ჯდებოდა, მაგრამ არა მაგიდასთან, არამედ სავარძელში. მოსულის პირდაპირ, აძლევდა კითხვებს, აკონკრეტებდა პასუხებს, ცდილობდა ნათქვამის სიღრმეში ჩაწვდომას, აძლევდა რჩევა-დარიგებას. მომსვლელს, რომელიც ცოტა ხნის წინათ იბნეოდა, ახლა ეჩვენებოდა, რომ იგი უკვე დიდი ხანია იცნობს ამ თავმდაბალ, უბრალო ადამიანს, და მას უფეროდ გული გაეხსნებოდა, დიდ ადამიანს ყველაზე სანუკვარ საიდუმლოს ანდობდა.

ყველა, ვინც კი ლენინს ხედავდა, მოხიბლული რჩებოდა მისი იშვიათი თვისებით — ადამიანებისადმი ყურადღებით. იყო ასეთი შემთხვევა: ლენინს ეწვია გლეხი ჩეკუნოვა. საუბრის დროს სტუმარი წამდაუწუმ ისწორებდა სათ-

ვალეს, ზოგჯერ კი იხსნიდა და შეწუხებული ათვლიერებდა. ეს არ გამოეპარა ლენინის განჭრიახ თვალს. და აი ჯახდაცვის პირველმა სახალხო კომისარმა ნ. ა. სენაშკოვმა მისგან წერილი მიიღო:

„ჩემთან არის ამხ. ივანე ათანასეს ძე ჩეკუნოვი. მეტად საინტერესო მწრომელი გლები, რომელიც თავისებურად ეწევა კომუნისტურად აღმშენებლის პროპაგანდას. მან დაკარგა სათვალე, სრულიად უვარგისი მანქანა გადართადა!.. ძალიან გთხოვთ დაეხმაროთ და სთხოვით თქვენს მდივანს, რომ შემატყობინოს, მოხერხდა თუ არა“.

ამ პატარა წერილში ყველაფერი ლენინურია: ადამიანებისადმი ყურადღებაც, მიმართვის სტილიც: „... სთხოვეთ თქვენს მდივანს“ და შესრულების შემოწმებაც... „მოხერხდა თუ არა“.

მძიმე იყო საბჭოთა ხელისუფლების პირველი წლები. ადამიანები ძალთა წარმოუდგენელი დაძაბვით მუშაობდნენ, ანგარიშს არ უწევდნენ სამუშაო დღის ხანგრძლივობას, შიმშილობდნენ, ცუდად ეცვათ. ბელადის მზრუნველი თვალის ანჩნევა ერთის ავადმყოფურ, გადაღლილ გამომეტყველებასაც და მეორის გაცვეთილ ტანსაცმელსაც: „... წინადადებას ვაძლევ ცენტრალურ კომიტეტს დაადგინოს: დაევალოს ამხ. ძერჟინსკის აიღოს შვებულება და დაისვენოს დაუყოვნებლივ მანამდე, სანამ ეჭიბები არ მისცემენ წერილობით ცნობას ჯანმრთელობის შესახებ“.

საპრობილემ და კატორღამ შეარყია ფ. ე. ძერჟინსკის ჯანმრთელობა. მაგრამ მიუხედავად ამისა, იგი დღედაღამ სამუშაოზე იყო, ზოგჯერ ძილი და დასვენებაც ავიწყდებოდა. „მთელი ჩემი დრო — ეს მხოლოდ განუწყვეტელი მოქმედებაა“, — ხშირად ამბობდა იგი. როცა ვლადიმერ ილიას ძემ შეიტყო, რომ ძერჟინსკის სისხლისღებინება დაეწყო და დასასვენებლად წასვლაზე კი უარს ამბობს, მან წამოაყენა წინადადება, რომ ცენტრალური კომიტეტის გადაწყვეტილებით დაევალებინა ფელიქს ედმუნდის ძისათვის წასულიყო შვებულებაში ორი კვირით ნაროფომინსკში. ძერჟინსკი იძულებული გახდა დაემორჩილებოდა.

ვლადიმერ ილიას ძემ გაითვალისწინა ყოველგვარი წვრილმანი; ისიც კი, რომ დასასვენებელ ადგილზე არ იყო ტელეფონი. ეს ხელს შეუწყობდა დასვენებას, რადგან ძერჟინსკი მოსკოვში ვერ დარეკავსო. შვებულებიდან დაბრუნების შემდეგ, როცა ძერჟინსკი სახკომსაბჭოს მორიგ სხდომას დაესწრო, ლენინმა მას შემდეგი ბარათი გადასცა: „მეტად მოხარული ვარ: გხედავთ ჩვეულებრივ თქვენს ადგილზე“.

აი, ასეთი იყო ლენინი!

ან კიდევ: ცოტა ხნის წინათ „პრავდა“ აღნიშნავდა საინტერესო ფაქტს: 1920 წლის ივნისში ირკუტსკის და ომსკის ტელეგრაფისტებმა მოსკოვიდან მიიღეს დეპეშა № 293. საბჭოთა მთავრობის მეთაური მიმართავდა თხოვნით ხელისუფლების ადგილობრივ ორგანოებს. აი ეს დეპეშაც:

„გთხოვთ ყოველგვარი დახმარება აღმოუჩინოთ ჩემს ამხანაგს გადასახლებიდან ციმბირში ივანე ლუკას ძე პრამისკის, ინოკენტოვის დეპოს ვაგონების მზეთავს. მისამართი: ინოკენტოვი, მეოთხე ტორგოვია, სახლი ლუკიანოვისა № 195. შემდეგ გთხოვთ გადასცეთ მას ტელეგრაფით ჩემი სალამი და, ბოლოს, გთხოვთ გადაიყვანოთ იგი ალტაის რკინიგზაზე უკეთეს ადგილზე. იგი უკვე მოხუცებულია. მიღებუშეთ, რომ გააკეთებთ. ლენინი“.

იმავს სალამოს რკინიგზელთა დაბაში გაჩნდა ირკუტსკის გუბერნიის რევკომის ავტომობილი. კომისარმა მონახა ვაგონების მზეთავი, რომელიც ახლახან დაბრუნებულიყო შორეული რეისიდან. მაგრად ჩამოართვა მას ხელი და გადასცა ლენინის სალამი. „მასაც გადაეცით სალამი, — უთხრა მღელვარე ხმით ძველმა მუშამ. — მისწერეთ, რომ ჩავალ, საჭიროა მისი მხარე“.

ირკუტსკის რევკომმა გაგზავნა დეპეშა კრემლში ლენინთან: „სოლომონისკი ჩანმრთელად არის, მიემგზავრება ალტაიში. შეიძლება პაბოვიდეს მოსკოვში“. ივანე ლუკას ძეს დაეხმარნენ გადასულიყო ახალ სამუშაოზე. ივლისის ბოლოს ვაგონების მზეთავი შორეული ციმბირის დებოდან ჩავიდა მოსკოვში.

გამგზავრების წინ იგი დიდხანს უცქეროდა ლენინის ფოტოსურათს, რომელიც უჩუქებია მისთვის ციმბირში წარწერით: „ამხანაგ ივ. პრომინსკის 1897-1900 წლებში ერთად ცხოვრების სამახსოვროდ“. სტუპარო გულთბილად მიიღო ბელადმა. გამომგზავრების წინ მან მიიღო საინტერესო მოწმობა № 162, რომელიც დაწერილა ლენინის მიერ სახკომსაბჭოს თავმჯდომარის ბლანკზე: „ამის წარმოდგენი ივანე ლუკას ძე პრომინსკი ჩემი ძველი ამხანაგია გადასახლებიდან. ყველა რკინიგზის და სხვა ხელისუფალთ გთხოვთ აღმოუჩინოთ მას ყოველგვარი დახმარება მოსკოვიდან სადგურ სუჯამდე მგზავრობის დროს. გთხოვთ აღმოუჩინოთ მას სრული ნდობა. სახკომსაბჭოს თავმჯდომარე ე. ულიანოვი (ლენინი)“.

აი, კიდევ სტრიქონები ლენინის წერილიდან, რომელიც აღსავსეა ალექსი მაქსინეს ძე გორკის ჩანმრთელობაზე ზრუნვით „...თქვენ სისხლს გახველებთ და მაინც არ მიღიხართ!! ეს... უსინდისობაა. უსინდისობაა და არარაციონალურობაც. ევროპაში, კარგ სანატორიუმში იმკურნალვდით და კიდევაც სამჭერ ნეტ საწმესაც გააკეთებდით... გაემგზავრეთ, განიკურნეთ, ნუ ჯიუტობთ. გთხოვთ. თქვენი ლენინი“.

ან კიდევ: 1921 წლის ივნისში იოსებ ბესარიონის ძე სტალინი სამკურნალოდ იმყოფებოდა ქალაქ ნალჩიკში. ივნისის დამლევს ის ნალჩიკიდან თბილისს წავიდა რკმ(ბ) ცენტრალური კომიტეტის კავბიუროს პლენუმის მუშაობაში მონაწილეობისათვის. ლენინმა ეს გაიგო 4 ივლისს. მან სერგო ორჯონიკიძეს უღებენა: „გაოცებული ვარ, რომ სტალინს დასვენებას არ აძლევთ. სტალინმა კიდევ სულ მცირე 4 ან 6 კვირა უნდა დაისვენოს. წერილობითი დასკვნა გამოართვით კარგ ექიმებს“.

მზრუნველობის კიდევ ერთი ფაქტი: 1921 წლის 15 ნოემბერს ვლადიმერ ილიას ძე წერს ბარათს: „ამხ. ბელენკი! სტალინს კრემლში ისეთი ბინა აქვს, რომ ძილს არ ანებებენ (იქვე სამზარეულოა — ადრე დილიდანვე ხმაური ისმის).

ამბობენ, თქვენ გიკასრიათ მისი გადაყვანა მყუდრო ბინაში. გთხოვთ გააკეთოთ ეს რაც შეიძლება ნალე და მომწერეთ, შეგიძლიათ თუ არა გააკეთოთ ეს და როდის“. მალე ბელადი სრულიად რუსეთის ცენტრალური აღმასრულებელი კომიტეტის პრეზიდიუმის მდივანს სწერს: „ხომ არ შეიძლება დაჩქარდეს სტალინისათვის გათვალისწინებული ბინის განთავისუფლება?“

ძალიან გთხოვთ გააკეთოთ ეს და დამირეკოთ... ხერხდება, თუ არის დაბრკოლებანი“.

აი ასეთი იყო ლენინი!

1919 წლის წაისია, მიმდინარეობა სახკომსაბჭოს სხდომა. უეცრად ცუდად გახდა სურსათის სახალხო კომისარი ა. დ. ციურუბა. ლენინმა მისწერა: „ამხ. ციურუბა! გამომეტყველება ავადმყოფური გაქვთ, ნუ დაკარგავთ დროს, წადით, თუ თვეს დაისვენეთ, თუ გადაწყვეტით პირობას არ მოძვედით, გიჩვენებთ ცენტრალურ კომიტეტში — ლენინი“.

გამოძახებულმა ექიმმა დაადგინა, რომ ეს გამოიწვია ორგანიზმის დაზარალება გამოფიტვამ. ვლადიმერ ილიას ძემ, რომელიც ხედავდა ციურუბას ცხოვრების მეტად მიიმე პირობებს, სრულიად რუსეთის ცენტრალურ აღმასრულებელ კომიტეტს შემდეგი შინაარსის ბარათი გაუგზავნა: „15. V. 1919 წ.“

ციურუბა იღებს 2.000 მან., ოჯახში 7 კაცია, სადილი თითოზე 12 მან. (და ვახშაში), დღეში 84 x 30 = 2520 მანეთი.

შომწილობენ! იღებენ 4 სადილს, ეს ცოტაა. პავშვები მოზარდნი არიან, სჭირდებათ მეტი, ვიდრე მოზარდილება.

გთხოვთ გაუდიდოთ მას ხელფასი 4.000 მანეთამდე და ერთდროულად მისცეთ დახმარება 5.000 მანეთი ოჯახს, რომელიც უტანსაცმელოდ ჩამოვიდა უფიდან.

გთხოვთ მიპასუხოთ. ლენინი“.

მაგრამ ცნობილია, რომ ერთი წლით ადრე ვლადიმერ ილიას ძემ უაღრესად მკაცრად დაგმო გადაწყვეტილება მისი ცხოვრების სიმძნელებების გამო მისთვის თვიური ხელფასის 500 მანეთიდან 800 მანეთამდე გადიდება შესახებ. უფრო მეტიც, მან დაწერა სპეციალური განკარგულება სახკომსაბჭოსადმი: „1918 წ. 23 მაისი.

სახალხო კომისართა საბჭოს საქმეთა მმართველს ვლადიმერ დიმიტრის ძე ბონჩ-ბრუევიჩს

ვინაიდან თქვენ არ შეასრულეთ ჩემი დაყენებითი მოთხოვნა — გეჩვენებინათ ჩემთვის, თუ რა საფუძველზე განიდიდეთ ჯამაგირი 1917 წლის მარტიდან თვეში 500-დან 800 მანეთამდე, და ვინაიდან ეს გადიდება, რაც თქვენ თვითნებურად მოახდინეთ, საბჭოს მდივან ნიკოლოზ პეტრეს ძე გორბუნოვთან შეთანხმებით, აშკარა უკანონოა და სახალხო კომისართა საბჭოს 1917 წლის 23 ნოემბრის დეკრეტის პირდაპირ დარღვევას წარმოადგენს, გიცხადებთ სასტიკ საყვედურს.

სახალხო კომისართა საბჭოს თავმჯდომარე ვ. ულიანოვა (ლენინი)“.

თანამშრომლებს ხშირად გაუგიათ ლენინის სიტყვები, რომელიმე მისი ახლობლებისადმი მიმართული:

აი რა, თქვენ პასუხისგებაში უნდა მიგცეთ სახელმწიფო დოვლათისადმი — საკუთარი თავისადმი დაუდევარი ნობურობისათვის. დიახ, დიახ, სწორედ პასუხისგებაში. ჩვენი ადამიანები — ეს უძვირფასესი სახელმწიფო ქონებაა.

და. მართლაც, ადამიანებზე ასეთი ყოველდღიური ზრუნვის ერთ-ერთი დამახასიათებელი შემთხვევა შემონახულია ნ. ს. სემაშკოს (იმ დროს ჯანდაცვის საბკომის) მოგონებაში. შეხვედრისას ვ. ი. ლენინმა შეაჩერა სემაშკო:

— ამბობენ, ჩიხერიანი სხდომებს მართავს ღამის თორმეტი საათის შემდეგ და აგრძელებს მათ ოთხ-ხუთ საათამდე, — უთხრა შეწუხებულმა, — მოვლავარაკეთ მას: რატომ იმახინჯებს თავს და სხვებსაც ამახინჯებს.

სემაშკოს მისია უშედეგო აღმოჩნდა. ჩიხერიანმა, რომელიც მაშინ საგარეო საქმეთა სახკომი იყო, შენიშვნა იწყინა და დაიწყო მტკიცება, რომ სწო-

რედ ლამით, როცა ხელს არავინ უშლის, უკეთ აზროვნებს, ხოლო გამოძინება დღისითაც შეიძლებაო. როგორც ყოველთვის, ლენინმა არ დაავიწყებია მიცენული დავალება და ერთხელ, სენაშკოს რომ შეხვდა, ჰკითხა, რა გეკითხება იმისათვის, რომ შეწყდეს დანისტევა საგარეო საქმეთა სახკომწნი. სენაშკომ მხოლოდ ხელები გაშალა...

რამდენიმე დღის შემდეგ სენაშკომ მიიღო ცენტრალური კომიტეტის დადგენილების ასლი. ცენტრალური კომიტეტი ჩიზერინს უკრძალავდა ლამის პირველი საათის შემდეგ სხდომების ჩატარებას.

გორკაში ვ. ი. ლენინის სახლ-მუზეუმში ინახება ვლადიმერ ილიას ძის წერილი, რომელშიც იგი სთხოვს ცენტრალური კომიტეტის წდივანს, თანახმად ექიმის დასკვნისა, გაუგრძელოს შვებულება ორა კვირის ვადით. აქვეა მეორე წერილი, რომლითაც ითხოვს გაათავისუფლონ იგი პლენუმში მონაწილეობისაგან ავადმყოფობის გამო.

რაოდენ მრავლისმეტყველია ეს წერილები! ლენინმა, როგორც არავინ, კარგად იცოდა, რომ პარტიული დისციპლინა ერთია ყველასათვის. ერთია როგორც ხელმძღვანელებისათვის, ისე რიგითი მუშაკისათვის.

დიდი ბელადი გვასწავლიდა, რომ პარტიული დისციპლინა პარტიის ცხოვრების კანონია. უდისციპლინოდ არც თვით პარტია იქნებოდა. არც მაღალი თანამდებობა, არც წარსული დამსახურება არ ათავისუფლებს კომუნისტს იმ მოვალეობისაგან, რომ დაემორჩილოს პარტიულ გადაწყვეტილებებს. სამწუხაროდ, არიან კომუნისტები, რომლებიც პარტიულ დისციპლინას პირადი ინტერესებით საზღვრავენ. ისინი ასე იქცევიან: როცა აწინაურებენ, ამბობენ, წავალ, მე პარტიის ჯარისკაცი ვარო. მაგრამ როცა გადაჰყავთ იაეთ თანამდებობაზე, რომელიც უფრო დაბალ თანამდებობად მიაჩნიათ, მაშინ ყოველ ღონეს ხმარობენ, რომ თავიდან აიცილონ ეს გადაყვანა.

სამოქალაქო ომის წლებში კრემლში ოთახები ცუდად თბებოდა. ვლადიმერ ილიას ძის კაბინეტში ხშირად ციოდა, ფეხები რომ არ მოჰყინოდა, მაგიდის ქვეშ ჭეჩა ეფინა. ერთხელ, თავის კაბინეტში რომ მივიდა, ნახა მაგიდის ქვეშ ჭეჩის ნაცვლად დათვის ტყავი დაეგოთ. იგი ბრაზით აენთო. ვინ მისცათ ნება, ეს რატომ გააკეთეს? საერთო საცხოვრებელში გათბობა არ არის, იქ მუშათა ოჯახები იყინებიან, სახკომსაბჭოს თავმჯდომარეებ კი ფეხები ტყავით უნდა გაითბოს: რა საჭიროა ასეთი ფუფუნება! — თქვა ვლადიმერ ილიას ძემ.

ეს იყო ნათელი დემონსტრაცია იმისა, რომ ახალი საზოგადოების ხელმძღვანელს ხალხთან ერთად უნდა გაენაწილებინა მისი სიხარულიც და მწუხარებაც, მისი ჭირიც და ლხინიც.

მეორე შტრიხი: ერთხელ სახკომსაბჭოს თანამშრომლებს თითო ფუთი კარტოფილი დაურთავდათ. სიაში პირველი ვ. ი. ლენინი იყო და მისი გვარის გასწვრივ ეწერა: 2 ფუთი, შემდეგ ნ. კ. კრუპსკაიას — 1 ფუთი და ა. შ. როგორც იგონებენ, ვლადიმერ ილიას ძემ 2 ფუთს ხაზი გადაუსვა და დაწერა ერთი ფუთი, ნ. კრუპსკაია კი სიიდან ამოშალა და განაცხადა, სახკომსაბჭოში არ მუშაობსო.

ასე იქცეოდა ლენინი.

1919 წლის დამდეგს ვლადიმერ ილიას ძე ინახულა მილინოვსკის თემიდან ვლადიმერის გუბერნიის გლეხთა მიერ წარგზავნილმა ივანოვმა. ბელადის კა-

ბინეტში ციოდა. ყინვას მოეხატა ფანჯრები. როცა საუბარი დაამთავრეს, ივანოვმა პკითხა: „რამია საქმე, ვლადიმერ ილიჩ, ასე რად ცივა?“ ლენინმა გაიღიმა. „პო, — უპასუხა, — შეშა ცოტა გვაქვს, უნდა ვავეუფროთხილდეთ“. ისინი გამოეთხოვნენ ერთმანეთს. სტუმარი წავიდა. რამდენიმე ხნის შემდეგ ვლადიმირის გუბერნიიდან ერთი ვაგონი შეშა მოვიდა ლენინის სახელზე. წერილში ეწერა: „გიგზავნით ერთ ვაგონ შეშას, ააშენეთ ღუმელი, თუ ვინ გყავთ მეღუმენლე, გამოგიგზავნით. ჩვენ გვყავს სოფელში მეღუმენლე“...

ასეთი შემთხვევაც მოხდა: კრემლში მოვიდა წითელარმიელი. ინახულა ლენინის მდივანი და გადასცა ნახევარი პუტი. „გადაეცით ილიჩს, ახლა შიმშილობაა და ღმერთმა წეარგოს“. იგი არ ჩაწერალა მიღებაზე, ნხოლოდ ათხოვა, როცა ჩაივლის, დამანახეთ, რომელია ლენინიო.

დიდი ოქტომბრის სოციალისტურ რევოლუციის შემდეგ, როცა ვ. ი. ლენინი სათავეში ჩაუდგა საბჭოთა მთავრობას, იგი ისეთვე გულისხმიერი, უბრალო ადამიანი დარბა. როგორც მისი ახლობლები იგონებენ, 1920 წელს ლენინს ისევ ეს საგულდიგულოდ გაწმენდილი პიჯაკი ეცვა, 1907 წელს რომ ატარებდა.

დიდი ბელადი არასოდეს არ ივიწყებდა თავის ძველ მეგობრებს. 1920 წელს პეტროგრადში კომუნისტური ინტერნაციონალის მეორე კონგრესი მიმდინარეობდა. კონგრესს საქართველოდან სხვებთან ერთად, როგორც საქართველოს კომუნისტური პარტიის დელეგატი, საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიისა და საერთაშორისო მუშათა მთავრობის გამოჩენილი მოღვაწე მიხეილ (მიხა) გრიგოლის ძე ცხაკაია ესწრებოდა. ამანავ მიხა ცხაკაიას 1917 წლის აპრილის შემდეგ პირადად აღარ ენახა ვლადიმერ ილიას ძე და მას პირველად ამ კონგრესზე შეხვდა. ამალეღვებელი იყო ეს შეხვედრა.

ამ შეხვედრას ააე აღწერს გამოჩენილი რევოლუციონერი ს. თოდრია: „ჩვენ, საქართველოს წარმომადგენლები, ერთად ვისხედით დარბაზის შუა ადგილზე და დაძაბული ყურადღებით ველოდით ლენინის გამოჩენას ტრიბუნაზე. ხალხით გაჰედულ სცენაზე ტაშის ცემა ატყდა, რომელსაც მთელ დარბაზში მოჰყვა მქუხარე ოვაცია. გამოჩნდა ლენინი, რომელიც ამ ტაშს ყურადღებასაც არ აქცევდა. მან სცენაზე წინ წამოიწია და დარბაზი დაათვალიერა. დარბაზის შუაგულში ვიღაცა შეამჩნია და საქაროდ ღიმილით გამოექანა. მარა მოდის კი პირდაპირ ჩვენკენ! მოვიდა, გადაეხვია მიხას, — როგორ ხარ, როგორ, კარგად? როგორ არის საქმეები? იმ წუთშივე გაბრუნდა უკან. ავიდა ტრიბუნაზე და ანიშნა ხალხს, რომელიც ამ ხნის განმავლობაში ფეხზე ამდგარი განუწყვეტლად ტაშს უკრავდა — დაწყნარებულყვნენ“.

თუ რამდენად თავმდაბალი იყო ვ. ი. ლენინი, ამას ნათლად ადასტურებს პარტიის X ყრილობის დელეგატის ანკეტა. ანკეტის ერთ-ერთ კითხვას: „რანები იცით და როგორ?“ ლენინი საოცარი თავმდაბლობით უპასუხებს: „ინგლისური, გერმანული, ფრანგული ცუდად, იტალიური ძალზე ცუდად“.

სინამდვილეში კი ასე როდი იყო: ცნობილია, რომ 1911 წლის 20 ნოემბერს პარიზში, პერ ლამეზის სასაფლაოზე, პოლ და ლაურა ლაფარგების დაკრძალვაზე ლენინი რსდმპ სახელით გამოვიდა და სიტყვა ფრანგულ ენაზე წარმოთქვა, ხოლო კომუნისტური ინტერნაციონალის IV კონგრესზე გერმანულ ენაზე წაიკითხა მოხსენება — „რუსეთის რევოლუციის ხუთი წელიწადი და მსოფლიო რევოლუციის პერსპექტივები“. უფრო ადრე, კომინტერნის II

კონგრესზე, როგორც ე. სტასოვა იგონებს, ვლადიმერ ილიას ძე გერმანიის კომუნისტური პარტიის ხელმძღვანელობას და იტალიელ სერატას ხაზს აკრიტიკებდა. სანამ საუბარი გერმანიის კომუნისტურ პარტიაზე იყო, გერმანულ ენაზე ლაპარაკობდა, ხოლო როდესაც სერატას შეცდომების კრიტიკაზე გადავიდა, ფრანგულად დაიწყო ლაპარაკი, კრემლის სასახლის ანდრეჟეს დარბაზი სავსე იყო უცხოელებით და მაგონდება ის გაკვირვების გუმბათი, რომელიც დარბაზს აღმოხდაო. უცხოელებს არ შეეძლოთ წარმოედგინათ, რომ რუსი, რომელიც ამ წუთს ლაპარაკობდა გერმანულად, ასევე თავისუფლად საუბრობდა ფრანგულად.

ვ. ი. ლენინი კომუნისტებს ასწავლიდა თავმდაბლობას, რომ მათ პირველ ადგილზე დაეყენებინათ პარტიისა და მუშათა კლასის ინტერესები. იგი თვითონ იყო თავმდაბლობის, პარტიისა და ხალხისადმი თავდადებული სამსახურის განსახიერება.

აი, ამის ერთი მკაფიო მაგალითი: პარტიის IX ყრილობის მუშაობის დროს (1920 წლის აპრილი) დელეგატებმა წინადადება შეიტანეს, რომ ლენინის დაბადების 50 წლისთავის აღსანიშნავად ზეიმი მოეწყობოთ. ამ ამბავს ლენინი უკმაყოფილოდ შეხვდა. ადგა და ასეთი წინადადება შეიტანა: „ამხანაგებო, სჯობს ვიმღეროთ „ინტერნაციონალი“ ყრილობამ ერთსულოვნად იმღერა „ინტერნაციონალი“, ხოლო შემდეგ მაინც მოასმინა მოხსენებები ბელადის ცხოვრებასა და მოღვაწეობაზე.

ყრილობის ამ სხდომის თავმჯდომარე ვ. პეტროვსკი იგონებს: ყრილობის დელეგატები ულოცავდნენ ვ. ი. ლენინს მისი დაბადების ორმოცდაათი წლისთავის მოახლოებას. ორი ორატორის განოსვლის შემდეგ ვლადიმერ ილიას ბუნ განაცხადა, რომ ეს სრულიად საკმარისია და წინადადება წანოაყენა, ელაპარაკათ მხოლოდ პარტიისა და საბჭოთა მშენებლობის საარსებო საკითხებზე; ყრილობის დელეგატები ამაზე არ დათანხმდნენ. მათ უნდოდათ გამოეთქვათ თავიანთი გრძნობები, მხურვალე სიყვარული ვ. ი. ლენინისადმი. მაშინ, მიუხედავად იმისა, რომ მას დარჩენას სთხოვდნენ, ვლადიმერ ილიას ძე ადგა და წავიდა და თავისი კაბინეტიდან შეუდგა ყრილობის პრეზიდიუმის განუწყვეტელ „ბონბარდირებას“, წერილებითა და ტელეფონით მოითხოვდა ჩქარა დაემთავრებინათ გამოსვლები. ემსჯელათ პარტიისა და სახელმწიფოს საჭირობოტო საკითხებზე.

პარტიის IX ყრილობის დახურვის დღის „მწარე გამოცდილება“ რომ ჰქონდათ, როგორც იგონებენ, მოსკოვის კომიტეტის ხელმძღვანელებმა მიმართეს ლენინს თხოვნით, რათა დათანხმებულიყო ვიწრო პარტიული წრის საღამოს მოწყობაზე მისი დაბადების ორმოცდაათი წლისთავის აღსანიშნავად. ლენინმა დააკმაყოფილა მოსკოველთა თხოვნა, ოღონდ ერთი აუცილებელი პირობით, რომ სატყვებს იტყოდნენ მის დაუხსრებლად.

და აი, 1920 წლის 23 აპრილს პარტიის მოსკოვის კომიტეტმა ლენინის დაბადების 50 წლისთავის აღსანიშნავად საღამო მოაწყო. საღამოზე სიტყვებით გამოვიდნენ ი. ბ. სტალინი, მაქსიმ გორაკი, ა. ვ. ლუნაჩარსკი, მ. ს. ოლმინსკი და სხვები.

შეკრებილნი გაოცებული იყვნენ, ვერ გაეგოთ, თუ რატომ არ იყო ლენინი კრების განხილვის. შესვენების შემდეგ ყველასათვის მოულოდნელად საერთო აღფრთოვანების ვითარებაში გამოჩნდა ვლადიმერ ილიას ძე, რომელსაც ტა-

შის გრილში მისცეს სიტყვა. მან თავისი სიტყვა ასე დაიწყო. „...მე უწინარეს ყოვლისა, ბუნებრივია, მადლობა უნდა მოგახსენოთ ორი რამისათვის: ჯერ ერთი, იმ მისაღმებებისათვის, რომლებიც დღეს ჩემი მისამართით გამოგზავნილი, მეორე კი, უფრო მეტად იმისათვის, რომ გამანთავისუფლეთ/საიუბილეო სიტყვების მოსმენისაგან“...

ერქმენული

ან კიდევ: კრემლის კომპუტატორის ტელეფონისტები ბეჭდონებჩენს/ჭკბხელ, მოულოდნელად რომ შევიდა თავის სამუშაო კაბინეტში დამის 2 საათზე, ვლადიმერ ილიას ძემ ნახა, რომ ორი ნორიგე ტელეფონისტი ქალიდან ერთი დივანზე ისვენებდა. „არა უშავს. რა, — უთხრა მან შეცბუნებულ ქალიშვილს, — ახლაცე წავალ, მხოლოდ წიგნს ავიღებ“. ორი დღის შემდეგ კი იმ ოთახში, სადაც ტელეფონისტი ქალები მუშაობდნენ, დადგეს დივანი დასასვენებლად.

ახლა სხვა შემთხვევა გავიხსენოთ: ბელადმა დღისით ნახა ტელეფონისტი ქალი ბავშვით ხელში. მან გაიგო, რომ ქალს შინ არავინ ჰყავდა. რომ ბავშვი დაეტოვებინა, ხოლო ბავაში არ იღებდნენ. ვლადიმერ ილიას ძემ ტელეფონისტი ქალი შინ გაუშვა, ხოლო მალე აცნობეს, რომ ბავშვი მიღებულია ბავაში.

ვლადიმერ ილიას ძის თავმდაბლობა ნაძალადევი, ხელთვნური კი არ იყო, არამედ ბუნებრივი, გულიდან მომდინარე. 1921 წელს კრემლში, — იგონებს ვ. ი. ლენინის პირადი მძღოლი ს. კ. გილი, — შემდეგი ეპიზოდის მოწმე გახდი, ამბავი მოხდა კრემლის სადღალაქოში. რამდენიმე კაცი რიგში იდგა. მოულოდნელად ლენინი შემოვიდა. იკითხა, ვინ არის ბოლო, და მოკრძალებით სკამზე ჩამოჯდა. მან ჯიბიდან ყურნალი ამოიღო და ღრმად ჩაეფლო კითხვაში. სავარძელი განთავისუფლდა და ილიას ძეს შესთავაზეს, ურიგოდ დაეკავებინა ადგილი.

— არა, არა, ამხანაგებო, გმადლობთ, — თქვა ვლადიმერ ილიას ძემ, — ჩვენ რიგი უნდა დავიცვათ. ეს წესი ხომ თვითონ დავადგინეთ. მე მოვიციდი.

ან კიდევ: როდესაც ავადმყოფი ლენინი ვორკაში ჩავიდა, დასახლდა არა სვეტებიან სახლში, არამედ პატარა ფლიგელში, სადაც ადრე მემამულის მოსამსახურე ცხოვრობდა. ვლადიმერ ილიას ძემ თქვა — ფლიგელის გათბობაზე ნაკლები შეშა დაიხარჯება, ვიდრე მთავარი შენობის გათბობაზეო. ქვეყანა მაშინ სათბობის მწვავე ნაკლებობას განიცდიდა და ბელადი სხვებთან ერთად ეწეოდა ეკონომიას.

სკკპ წევრი 1903 წლიდან, სახკომსაბჭოს საქმეთა მმართველი ვ. დ. ბონჩ-ბრუევიჩი იგონებს საყურადღებო საუბარს. რომელიც მოხდა 1918 წელს, ვ. ი. ლენინის დატრის წინა ხანებში. ვ. ი. ლენინმა იგი და კიდევ რამდენიმე ამხანაგი გამოიძახა და უთხრა: „მე ნიშნის გაზეთების კითხვა: ...სადაც უნდა გაიხედო, ყველგან ჩემზე წერენ. მე ვთვლი, რომ პიროვნების ეს სავსებით არამარქსისტული წინ წამოხრა უაღრესად მავნეა... ეს კარგი არ არის — ეს სავსებით დაუშვებელია და არავითარ საჭიროებას არ წარმოადგენს... თუ შეიძლება, გააკეთეთ ეს ჩემთვის, ვისივე განუწყენებლად. მოგლაპარაკეთ, ვისაც საჭიროა, რომ ყოველივე ეს შეწყდეს...“

უბრალოებასა და გულკეთილობასთან ერთად ლენინს ახასიათებდა სისასტიკე სპეკულანტების, მექრთამეებისა და კარიერისტების მიმართ, შეურიგებლობა პარტიისა და ხალხის მტრებისადმი. იგი გადატრით წყვეტდა ყოველგვარ ურთიერთობას ყველაზე მახლობელ ამხანაგებთანაც კი, როცა ეს უკა-

ნასკნელნი მცდარ პოზიციაზე დგებოდნენ და არ სურდათ სწორი გზით სი-
არული.

მას თავის დროზე ძალიან უყვარდა და დიდ პატივს სცემდა მარტოვს, იგი
იყო ერთი იმათგანი, ვისაც ბელადი „შენობით“ მიმართავდა, მაგრამ როდესაც
მარტოვმა უღალატა ბოლშევიკებს, ლენინმა გაუქვია მასთან ყველაფერი
ურთიერთობა.

ვლადიმერ ილიას ძე მკაცრად გამოხდა არა მარტო კონფლიქტების, კინკლა-
ობის, სამუშაოზე კადრების შეუწყობლობის გამოვლინებებს, არამედ ამავე
დროს გადაჭრით კაცხავდა იმათ, ვინც ინტრიგისა და კინკლაობის საბაბით
კარგ მუშაკებს დევნიდა.

საინტერესოა ვლადიმერ ილიას ძის წერილი ნოწათმოქმედების სახკომის
მოადგილის ოსინსკისადმი: „თქვენ დაუშვით შეცდომა, გადაჭრით რომ მო-
ითხოვეთ მურალოვის მოცილება, „ინტრიგას“ ხედავთ იქ, სადაც ის სულაც
არ იყო. იმეთ სახკომისარიატს, როგორც მიწსახკომისარიატია, ასეთ ჯოჯო-
ხეთურ, მძიმე პირობებში რომ გაუადგე, საჭიროა არა ის, რომ „ინტრიგას“ ან
„მოწინააღმდეგეს“ ხედავდე სხვანაირად მოაზროვნეში, ან იმაში, ვინც საქმეს
სხვანაირად უდგება, არამედ ის, რომ აფასებდე დამოუკიდებელ ადამიანებს“.

ვლადიმერ ილიას ძე ყოველთვის დიდი ყურადღებითა და სიმკაცრით
ადევნებდა თვალყურს საქმის მსვლელობას, დავალებათა პრაქტიკულ შესრუ-
ლებას. კადრებს ზრდიდა ოპტიმიზმისა და გამარჯვების რწმენის სულსკვე-
თებით. ზოგჯერ გამოჩნდებოდნენ ხოლმე მოწუწუნენი, ხან კი ვადალილი
ადამიანები. ვ. ი. ლენინს ჰქონდა იმის უნარი, რომ ფრთები შეესხა მათთვის,
ეჩვენებინა მუშაკის მნიშვნელობა, თანაც ისე, რომ არ შეეღაბა მათი ღირ-
სება.

... იდგა 1918 წლის 30 აგვისტო. მიხელსონის ქარხანაში მიტინგის დამ-
თავრების შემდეგ ვლადიმერ ილიას ძე მუშების თანხლებით გამოვიდა სა-
ამქროდან და გაემართა ავტომანქანისაკენ. გამოსვლისას გაისმა სროლა, შემ-
დეგ მეორე და მესამე. ლენინი მანქანასთან რამდენიმე ნაბიჯის დაშორებით
დაეცა. ლენინს ესროლა ტერორისტმა ესერმა ქალმა კაბლანმა, რომელიც მე-
მარჯვენე ესერების ცენტრალური კომიტეტის დირექტივით მოქმედებდა. მან
ლენინს ესროლა „ბრაუნინგის“ სისტემის რევოლვერი, ტყვიები მოწამლული
იყო. ფანი კაბლანი მიმალვას შეეცადა, მაგრამ იგი დაიჭირეს და წაიყვანეს
სრულიად რუსეთის საგანგებო კომისიაში.

ლენინისათვის მიაყენებული ტრილობები მძიმე აღმოჩნდა. დიდხანს იგი
უგრძობლად იყო, ბევრი მოითხოვდა თავისი სისხლი გადაესხათ ავადმყოფი
ლენინისათვის. მხოლოდ მესამე დღეს განაცხადეს ექიმებმა დაბეჯითებით,
ლენინი იცოცხლებსო. ილიჩის რკინისებურმა ორგანიზმმა გაიმარჯვა ტრი-
ლობებსა და საწამლაფზე.

მშრომლებმა მოითხოვეს ფანი კაბლანის სასტიკად დასჯა. 1918 წლის
4 სექტემბერს გაზეთ „იზვესტიაში“ გამოქვეყნდა ცნობა: „გუშინ სრულიად
რუსეთის საგანგებო კომისიის დადგენილებით დახვრეტილ იქნა მემარჯვენე
ესერი ქალი როიდი (იგივე ფანი კაბლანი), რომელმაც ესროლა ლენინს“.

განაჩენი სისრულეში მოიყვანა მოსკოვის კრემლის კომენდანტმა პავლე
დიმიტრის ძე მალკოვმა. ამის შესახებ იგი ასე გვიამბობს: „...ადამიანის, განსა-
კუთრებით ქალის დახვრეტა იოლი როდია, ეს მძიმე, ძალიან მძიმე საქმეა,

მაგრამ ამაზე უფრო სამართლიანი განაჩენი სისრულეში არასდროს მომიყვანია.

ბევრი ზღაპარი და ყოველგვარი სულელური ლაყბობა დაიდა, თითქოს კაპლანი ცოცხალი დარჩა, თითქოს ლენინმა უკანასკნელ წუთში გააუქმა განაჩენი. მოიძებნებიან „მნახველებიც“ კი, რომლებსაც თითქოს კაპლანის უნახავთ ზოგს ბუტირკაში, ზოგს სოლოვკაში, ზოგს ვორკუტაში და ა. შ. კიდევ სად. ეს ზღაპარი წარმოიშვა ობივატელური მისწრაფებებით — დასახონ ლენინი კეთილმწყობლად, რომელიც მტრებს ბოროტებას აპატიებს. არა! კაპლანი ლენინის პირადი მტერი რთლი იყო, იგი იყო საბჭოთა ხელისუფლების უბოროტესი მტერი, უსასიზღრესი მტერი, ჩვენი სამშობლოს ყველა მუწისა და გლეხის მტერი და არავის არ უცდია შეეშუბუქებინა მისთვის მკაცრი სასჯელი, არავინ არ ცდილა დაეცვა კაპლანი სამართლიანი განაჩენისაგან.

სიკვდილით დასჯა კაპლანისათვის არავის შეუცვლია. 3 სექტემბერს განაჩენი სისრულეში იქნა მოყვანილი და აღვასრულე იგი მე, ბალტიის ფლოტის მეზღვაურმა, მოსკოვის კრემლის კომენდანტმა — პავლე დიმიტრის ძე მალკოვმა, — საკუთარი ხელით“...

დიდ ბელადნი შეხაბებული იყო თავმდაბლობა, უბრალოება სიმკაცრესთან, როდესაც ეს საჭირო იყო. საბჭოთა ადამიანები დიდი ბელადისაგან სწავლობენ ამ შესანიშნავ თვისებებს, ებრძვიან ყოყონობას, კარიერიზმს, მლიქვნელობას.

ის მკაცრი იყო იმათ მიმართ, ვინც არღვევდა პარტიულ ან სახელმწიფო დისციპლინას. რთცა ერთხელ ლენინს უთხრეს სახბანკის მმართველის უღირს საქციელზე, მნახველებისადმი მას უხეშ მოპყრობაზე, მან, აღელვებულმა, ჰკითხა: „ვინ ხართ თქვენ? საიდან მოგდგამთ ეს ყოყონობა, ეს ბატონკაცური ჩვეულებანი? ხალხმა თქვენ სახელმწიფო სავარძელში ჩაგსვათ, მაგრამ თვითონ მას, ხალხს შეუძლია გაგაძანღუროს...“

სწორად წერენ, როდესაც ეცნობი მასალებს ლენინის ადამიანობაზე, ყოველთვის გეუფლება ერთი და იგივე გრძნობა: სიხარული, სიამაყე და მღელვარება.

სიხარული და სიამაყე იმიტომ, რომ იცი: ლენინი ჩვენთან არის!

მღელვარება იმიტომ, რომ იცი: ცხოვრებაში, დიდსა თუ მცირე საქმიანობაში, უნდა იყო ისეთივე, როგორც იყო ლენინი.

ვარ თუ არა ასეთი? ასევე თავდადებული, პატიოსანი, მართალი? ვარ თუ არა ისეთივე პრინციპული, უანგარო, უბრალო, ადამიანური?

ისევე მიყვარს თუ არა ჩემი ხალხი, ჩემი ქვეყანა, როგორც ლენინს უყვარდა? შემიძლია თუ არა, როგორც მას შეეძლო, ამხანაგს მივეფერო ადამიანური აღერსით, მტერს კი ფოლადზე მტკიცედ დავხვდე?

ჰკითხეთ თავის თავს ამის შესახებ ყოველთვის და ყველგან!

ულენინოდ და ულენინიზმოდ ჩვენი ცხოვრება და ჩვენი საქმიანობა წარმოუდგენელია ისევე, როგორც, ვთქვათ, მდინარე, სათავე რომ არა ჰქონდეს.

უცვლავი ლენინი დიდია იმით, რომ ახლობელია თვითიულისათვის და ყოველთვის ყველას სჭირდებოდა და სჭირდება.

ადამიანები გულწრფელად და სწორად ამბობენ:

ლ ე ნ ი ნ ი! ეს ძვირფასი სახელი, როგორც მზე, ისე ამოვიდა ამ საუკუ-

ნის გარიერაზე და ოქტომბრის რევოლუციით ქვეყნიერებას აუწყა კაცობრიობის დიადი გაზაფხულის დაწყება.

მის სახელთან განუყრელად დაკავშირებულია სოციალიზმის მსოფლიო სისტემის შექმნა, ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის აღმადგობა, მუშათა კლასის, მშრომელთა ყველა ძლევამოსილი ბრძოლა იმპერიალისტების წინააღმდეგ მშვიდობისათვის, დემოკრატიისა და სოციალიზმისათვის.

ლენინი ეს ძვირფასი სახელი მუდამ წინ უძღოდა კომუნისტურ პარტიასა და საბჭოთა ხალხს თავისი გმირული გზის ყველა ეტაპზე.

ლენინი მუდამ იყო, არის და იქნება ხალხის გონებასა და გულში.

იგი ჩვენთან იყო იმ ბოხოქარ დღეებში, როცა წყდებოდა ქვეყნის ინდუსტრიალიზაციის, კოლექტივიზაციის, კულტურული რევოლუციის ბედი.

იგი ჩვენთან იყო დიდი სამამულო ომის დროსაც და არის ახლაც, როცა გამოვედით კომუნისტის წმენებლობის ახალ ისტორიულ ნიჭნაზე.

ლენინი ეს ძვირფასი სახელი უსაზღვროდ მახლობელია ყველა ეროვნების ხალხებისათვის. ლენინის იდეები ეროვნულ საკითხში საფუძვლად უდევს მრავალეროვან საბჭოთა სახელმწიფოს წმენებლობას. საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკების კავშირი, რომელშიც ნებაყოფლობითა და თანასწორუფლებიან საწყისებზე გაერთიანდა ყველა საბჭოთა რესპუბლიკა, მძლავრ მრავალეროვან სოციალისტურ სახელმწიფოს ნიმუშს წარმოადგენს. დღეს საბჭოთა კავშირი არის ხალხთა მშვიდობის, დამოუკიდებლობისა და უშიშროების მტკიცე დასაყრდენი მთელ მსოფლიოში.

ლენინი დღეს ეს სახელი ყველაზე უფრო აშინებთ თანამედროვე ბურჟუაზიული იდეოლოგიის აბოლოგეტებს, რომლებიც ცდილობენ ჩრდილი მიაყენონ კომუნისტურ იდეოლოგიას, შეასუსტონ სოციალისტური თანამეგობრობის კლასობრივი შეგნებულობა, მათი იდეურ-პოლიტიკური ერთიანობა.

მაგრამ ამათა მათი ყოველი ცდა, კომუნისტებს წმიდათაწმიდა მოვალეობად მიაჩნიათ მაღლა ატარონ ლენინის დიადი დროშა, აწარმოონ შეტევითი ბრძოლა იმპერიალისტური ბურჟუაზიის იდეოლოგიურ დივერსიათა წინააღმდეგ.

ამ უკვდავი სახელით აღვნიშნეთ დიდი ოქტომბრის სოციალისტური რევოლუციის ისტორიული 80 წლისთავი. იგი იყო მისი ორგანიზატორი და ბელადი.

როცა ჩვენ გვჭირდება სისადავის მაგალითი, ლენინზე ვფიქრობთ.

როცა ჩვენ გვჭირდება პატიოსნების მაგალითი, ლენინზე ვფიქრობთ.

როცა ჩვენ გვმართებს საკუთარი შეცდომების აღიარება და გვიჭირს ამის გაკეთება, ვახსენებთ მისი სიმართლის პირდაპირობას.

როცა ჩვენ გვჭირდება პრინციპულობისა და შეურიგებლობის მაგალითი, ლენინზე ვფიქრობთ.

როცა ჩვენ გვჭირდება ჰუმანურობისა და ადამიანზე ზრუნვის მაგალითი, ჩვენ ისევ ლენინზე ვფიქრობთ და წარმოგვიდგება იგი ცოცხალი და განუმეორებელი, ყველაზე უბრალო და ყველაზე ადამიანური ადამიანი.

ჩვენთვის, საბჭოთა ადამიანებისათვის ლენინის ცხოვრება და მოღვაწეობა პარტიისა და ხალხისადმი უსაზღვრო თავდადებისა და ერთგულების მაგალითია.

ჩვენი ვაღია, ვასწავლოთ ლენინისაგან თავმდაბლობა და უბრალოება, პირდაპირობა და პრინციპულობა. ბრძოლა გამოვეუცხადოთ უღუკონობას, კარიერიზმს, მლიქვნელობასა და სხვა სიმახინჯეს, რის შესახებაც კარგად/ითქვა საქართველო კომუნისტთა XXV ყრილობაზე.

ქრქვენი

ლენინი ჩვენი დროშაა. მისი კეთილშობილური თეანებზე ~~მისი~~ მაგალითია, ლენინი მუდამ ჩვენთანაა.

შესანიშნავად თქვა ჩვენი ეპოქის დიდმა პოეტმა ვლადიმერ მაიაკოვსკიმ:

ლენინი —

ცოცხლოდა.

ლენინი —

ცოცხლოვს.

ლენინი —

იცოცხლებს მარად.

თარგმანი ანდრო რობაქიძემ

ალექსანდრა კოლონტაი — ორატორი, პუბლიცისტი, პოლიტიკური მოღვაწე, დიპლომატი, ქალთა საერთაშორისო მოძრაობის მონაწილე და მკვლევარე რევოლუციონერი... კოლონტაის კალამს ეკუთვნის სტატიები, მოვლენები, დღაურები, მოთხრობები... უაღრესად მგონიერია, სათუთი გულის და დაუცხრომელი ბუნების ქალმა თავისი ცხოვრების სამოცდაათი წელი საზოგადოებრივ მოღვაწეობას შეწირა.

პირველი მსოფლიო ომის წლებში ა. მ. კოლონტაის ძალზე მჭიდრო ურთიერთობა ჰქონდა ვ. ი. ლენინთან, ამას თვალნათლივ მოწმობს მისი დღიურები და წერილები. ეს ნაწერები ძირითადად შეერთებულ შტატებში ყოფნის პერიოდს განეკუთვნება.

1915 წელი, დეკემბრის მიწურული. ნიუ-იორკი.

მთელი დღე ხალხში ვტრიალებდი: ინტერვიუები, საუბრე ამერიკელ ჟურნალისტ ქალებთან, გახვირნება გერმანულ ამხანაგთან ერთად და წერილები, ბევრს იწერებთან ჩვენები: მიშა, სანია, ზოია, ლენინი და სხვები. ამ ამბებმა ამოფორიაქა და ამონაგლო კალამოტიდან. საღამო ხანს უკვე არაფრის თავი აღარ მქონდა.

ალექსანდრე რუსეთშია. როგორც იქნა, გააღწია! ყოილი! პატივს ვცემ ამის გამო. ლენინის წერილი კარგია. ზოიასი და მიშასი კი უწინდებური.

სამოცდაცამეტო დღის განმავლობაში სამოცდახუთჯერ გამოვედი სიტყვით. ვაგონში თითქმის ჩვიდმეტი დღე-ღამე გაეატარე. ახლა 5 იანვრამდე დაგვივინებ და მერე კვლავ — ტურის თითქოს ყველა ემაყოფილია ჩემი მოგზაურობის შედეგებით. კარგია, მართლა თუ ასეა.

ამ დღეებში კვლავ ვგრძნობ ომის შეუფერხებლობას. ახლა შობაა. მაგრამ, ცხადია, რომ ეს ევროპისთვის ყოველდღიური ტკივილების გამწვავებას ნიშნავს. წამდაუწუმ სისხლისღვრა და დანაშაული... ომია ყველას ბატონი. ის ფარულად განაგებს თვითმული ჩვენთაგანს ბედს, ომის წინაშე ინდივიდუალური ნება უძღურია. დიას, უმწიფობის სწორედ ეს გრძნობა, რომელიც ომის წინაშე — და ომიანობის დროს — ეუფლება ადამიანს, განოსატავს საერთო განწყობილებას, ერთიან სულიერ მდგომარეობას. ესაა რაღაც გარდაუვალი და მბრძანებლური, რაც პირველადვე დღეებში მსგრძნობინა ომმა, ჯერ კიდევ ბერლინში ყოფნისას...

ყოველივე ეს მსიძვე ღრუბელსვით აწვება ატმოსფეროს და თავისუფლად ამოსუნთქვის საშუალებას არ იძლევა. ომი რომ დამთავრებულყო, რომ ეთქვათ, მშვიდობა დგებათ, ალბათ სიხარულის ცრემლები წამოგვცვივდებოდა. ვინ აღარ დადგრიდა ბედნიერების ცრემლს! მაგრამ აღარც გჯერა, რომ ამ საშინელებას როდესმე, ბოლო მოეღება. მთავრობებს თავს გაევიდათ და დაღმა დაქანდნენ. დაე, რევოლუციური ბრძოლები და სამოქალაქო ომი მოპყროლოდეს ამ დაქანებას!

ჩვენ ვიპასუხებთ ჩვენი ომით. ვითარებას სამოქალაქო ომისათვის გამოვიყენებთ... მთელი ტაქტიკა ამ ხაზით უნდა წარმართოს, სოციალისტების მთელი შრომა-გაბრჯა იმას უნდა მოხმარდეს, რომ იმპერიალისტური ომი მუშათა კლასის განმათავისუფლებელ ომად, სამოქალაქო ომად გადაიქცეს.

25 იანვარი, 1916 წ. ნიუ-იორკი.

... ვცდილობ შევეგუოთ იმ აზრს, რომ ამერიკიდან გაშვებულ ვერ მოვხებრებ... ამას ხომ „წინასწარ ვგაჩნობდი“. არ მტონდა იმის წინაგანი რწმენა, რომ აქტურობას დაეტოვებდი. რა გაცნობდა ასეთ ადრესს საჭირო! ცხოვრება რაღაცას აშენებს, აკოკოლავებს! მზად ვარ ყველაფერი გადავიტანო, თღონდაც მგეროდეს, რომ ამოდ არ მიცხოვრებო. მწამებს, ჩემი განთავსება ვიღაცას გამოადგება. მაგრამ გამოადგება ეს ვინმეს? იმ ადამიანს, ვაშოცდილება, ვინც ასეთ გარდამავალ ისტორიულ ეპოქაში ცხოვრობს? მე მგონი, ჩვენი ვცხოვრობთ იმ ეპოქაში, რომელიც ჩამოშვებს რეჟიმარმაცას, რელიგიური იმების ეპოქა, ეპოქაში, რომელიც მსგავსია იმ დროსა, როცა გამოვლინდა ახალი წინასწარეტება და ყალიბდებოდა თანამედროვე კაპიტალიზმი. ამჟამად კაცობრიობა ავლავ გარდატეხის ხანაშია. რა ელის მას? იმპერიალიზმი? ურცხვი ხოცვა-ყლეტა? სამინელებათა საუკუნე, ერებს შორის სისხლისღვრა? დაბოლოს, როგორც ამ სამინელებას დასასრულა — კაპიტალიზტური სამყაროს ვაი-ვარამით კვდობა და დაშადება ახალი ეპოქა, — სოციალისტური წყობას პირველი ჩანასახებისა, სოციალისტური გადატრიალების პირველი ცდებისა...

ყოველ შემთხვევაში, რაღაც ახალი აზრდება, იქმნება და მტკიცდება. ირყევა კაპიტალისტური წყობას საყრდენები. იატორიკოსი უსაბულოდ დაძინა: აღამიანება დიადი თმის ეპოქაში ცხოვრობდნენ და არ ესმოდათ, რომ ეს ეპოქა მსოფლიო ისტორიული ძვრების კვირამადი იყო, რომ ეს იყო ახალი ერას დასაწყისი... ახლა უფრო ღრმად ვირწინუნე ისტორიული მატერიალიზმის მეცნიერული ღირებულება. რაოდენ დახმარებას გვიწევს ნეცნიერული კომუნიზმი, რათა სწორად გავიგოთ მოვლებათა მსვლელობა, დავინახოთ შორეული მომავალი და აწმყოსთან შერიგება მერმისში ვპოვოთ — შემდგომი ისტორიული ეპოქების უფროთ თვალსაწიერზე.

და მაინც! შეუძლებელია თავი დააღწიოს იმის სამინელებას. ცხოვრობ, ჭამ, ავან, მუშაობ, გულზე ეს მამნე ლოდი გაწევს. ხახდახან იმასაც ვვოქრობ, რომ ვეღარ ვაუძლება გული ყველასთვის ტანჯვას... დამლაშობით იმის სურათები მეღანდება, თითქოს ფრონტზე ვიყო ნამყარო. დღევანდელი სიზმარი ცხადივით იყო, დათოვლილი ველება ნესიზმრა: მკვდრებით და დაქრილებით მოჟენილი, ფუთფუთებდნენ, ვნიავდნენ და მიფორთხავდნენ. ვერეშჩაგინის ტილოები მოგაგონდებოდათ. დანით ამგვათი სახახობა შიშის წარს დაგცემს. მგერამ ეს ხომ ნამდვილად არსებობს, არის. როგორ შეიძლება გულში ყველაფრის დატევა?..

გულისტენამ გამომადგინა, სული მეტულებოდა. უნებურად გამიელვა: თუ შესძლო მიწამ ჩემთან ჩამთავლა, თუცა ამით მის თავი დააღწია, მაშინ ვიტყვი, რომ ცხოვრება ვერ კიდევ წყალობის თვალით მიცქერის. აწორედ მაშინ მოვისტრეებ თავგანწირვს ტანჯულ ღედათა გამო.

28 იანვარი.

ბოატონის მატარებელი. მუხელ მოულოდნელი სიხარული განვიცადე: სოციალისტ ქალთა კრებაზე ვიყავი. თავიდან ფეხს ვითრედი, გამეგონა, ხშირად კინკლაობნო. მაგრამ ეს სათნო, ახლობელი, ნატანგი და მაინც რაღაცისთვის მებრბოლი, მოფულდუსე მუშაბალები რომ ვნახე, გული შემიქანდა... თითქოს შეუვარებულს შევხვედროდი... მუშა ქალების წამდვილად უყეთ მესმის! ისინი ენერგოვლად იბრბვიან Preparedness-ის წინააღმდეგ, პარტია (ე. ი. ცენტრალური კომიტეტი) ეს მიიზნევა, რომ ეს არულოდაც არ არია ქალების საქმე, ქალთა სექცია არ უნდა ჩაერბოს ამ საქმეში, ცენტრალურმა ორგანომ თვითონ უნდა იბრბლოს მილიტარიზმის წინააღმდეგ, არ ეს იბრბვის, მუშა ქალებს რატომღა უნდა შეეშალოს ხელი?

მართო ოწიე არ მილაპარაკია, მუშა ქალთა ორგანიზაციაზეც ვისკებზე. ჩემი თვალსაზრისი გამოვთქვი. თითქოს ხედებიან რაღაცას, გუშინ რესესთიდან ჩემი წიგნი მომივიდა „საზოგადოება და დედობა“ 2. სქელი წიგნია, ცნობარს წააგავს.

დღეს ჩემთან მუშები იყვნენ „ნოვა ნორიდან“ 3. მოთავსობდნენ, იქნებ დარბეთ და გახეტის რედაქტორობა ითავოთო? ამყანად სოციალ-პატრიოტები არიან გახეთია ბატონ-პატრონ-

1 თავდაცვისათვის შაადყოფნა.
2 ა. მ. კოლონტაის წიგნი „საზოგადოება და დედობა“ გამოიცა 1915 წ. პეტროგრადში.
3 „Новый мир“ — სოციალ-დემოკრატიული გახეთი, გამოდიოდა 1911 წ. ნიუ-იორკში რუსი ენიგრანტების ინიციატივით.

21 თებერვალი, საღამოს 6 საათი.

ეს-ესაა მიუტოვებელი ნიუ-იორკის უკანასკნელი ფორტები. წინ ოკეანეა, უკან კი ამ ოთხთვე-
ნახევრის ამერიკაში გატარებული, ხმაურიანი და შრომა-გარჯილი საესე ტათულება.
აი, ისევ ის „Bergensfiord“. ჩემთვის უკვე ნაცნობი. აქა-იქ ის აღამიანებიც შევნიშნე,
რომლებთან ერთადვე ნიუ-იორკში მივემგზავრებოდი. მაგრამ განწყობა ახლა სულ სხვაგვარ-
ი მჯერს. ცხოვრებას კიდევ ერთი მიჯნა გადაიღება, გასრულდა პასუხისმგებელი მოვალეობა
ხანა...

ვტოვებ ამერიკას, თუმცა ამერიკიდან განგზავრება სულაც არ მწყინს, პირიქით, მახარია.
რა მელის ხეტავ? ვის შეეხვედები? იქაც ხომ მარტობაა. მაგრამ თითქოს იქ უფრო ახლოს
ვაქნები იმათთან, ვინც მიყვარს.

ახლა ჩემ ირგვლივ ისეთი სილაძაზვა! — ბინდი ჩამოწვა, ზღვა კი მშვიდია, თითქოს
ნახატი იყოს, ისე მშვიდია და საღამოს ცას ირეკლავს. უყურებ ზღვის მშვილდ ზედაპირს და
არც კი ვჯერა, რომ შეიძლება ერთხელ კიდევ მაგრად შეგვანჯღროს ძალუმო ზვირთების
სიბობოქრემ. უფრო ფიზიკურ დაღლილობას ვგრძნობ, ვიდრე მორალურს. ვმუშაობდი ბოლო
დღემდე. დღეს თითქმის თვალი არ მომიხუტავს — „ქალთა დღასათვის“ ვწერდი სტატიას.

გაცურავენ კაშკაშისინათლებიანი გემები და უანჯრებთან შეჭურვები ციმციმებენ... მა-
ლე დაგვიმარტოხელებს ნედიდური და მრისხანე ოკეანე.
მშვიდობით, ამერიკა!

ა. მ. კოლონტიანი — ვ. ი. ლენინს და ნ. კ. კრუსსკაიას

ქრისტიაწა, 1916 წ. 14 მარტი.

ძვირფასო ნადეჟდა კონსტანტინეს ასულს და ვლადიმერ ილიას ძვე!
მადლობას გწირავთ „სოციალ-დემოკრატისა“, „Gorter'-ისა“, და ჩემი ბროშურას ორი
ეგზემპლარისათვის².

აი, უკვე ერთი კვირაა, რაც კვლავ ევროპაში ვარ. ახლა იმედი მაქვს, ჩვენ შორის უფ-
რო რეგულარული ურთიერთობები დამყარდება. ამერიკიდან განოგზავნილი წერილები აღბათ
იკარგებოდა. უფლება თუ მოაღწია? ყოველთვის „სოფი მირის“ სახელით ვაგზავნიდი.

- 17 დოლარი გამოგზავნე ნიუ-იორკიდან
- 16 Hartford'-იდან
- 30 ნიუ-იორკიდან.

ანთავითვე, ვ. ი. მანამ, ვიდრე ამერიკაში არ გამჭრიალა ჩემი კვალი, ვაგზავნით ბროშურ-
ის „ვის სჭირდება ომი“ — იქ სწრაფად გასაღდება. გირჩევთ ვაგზავნოთ არა მხოლოდ ნიუ-
იორკის ბოლშევიკურ წგლებში, არამედ უნულოდ ამ მასამართთაც:

- 1) Mr. Nycolyef, Russian Library, 947 Webster str. San-Francisco (Call.)
- 2) Mr. Lisovsky, 123 Wilkins Street, Detroit (Mich.).

მე თვითონაც მიგწერ მათ ბროშურის შესახებ და ვთხოვ სასწრაფოდ გამოგიგზავნონ
ფული. ჩემი გამოგზავრების წინ შედგა ნიუ-იორკის ბოლშევიკური წგლის კრება. ეს წგლუფი
ათი თვის უკან შეიქმნა. ცუდი ხალხი როდია, მაგრამ ძალზე ინტელუენი არიან. მე ვცადე
მათთვის განმემატა — დიუ სამსახურს გასწვიენ, თუკი ამერიკაში დაქსაქსული ბოლშევიკურ-
ინტერნაციონალისტური ელემენტების გამაერთიანებელი ცენტრის ამოცანა იქისრეს.
ამერიკაში ცხოვრობს უამრავი რუსი მეშა, მაგრამ ისინი ძალზე გაუნათლებელია, უბარ-

¹ ლაპარაკია ალბათ გ. გორტერის ბროშურაზე: „Der imperialismus, der Weltkrieg und Sozialdemokratie“ (ამსტერდამი, 1915 წ.).

² ლაპარაკია ა. მ. კოლონტიანის ბროშურაზე „ვის სჭირდება ომი“, რომელიც 1916 წლის დასაწყისში გამოიცა. ვ. ი. ლენინი ბროშურის რედაქტორი იყო.

ნი და უფიცნი არიან. სექტანტიც ბევრია და მათთან თავისებური მიდგომაა საჭირო. ჩრდილოეთ და აღმოსავლეთ შტატებში არის რამდენიმე მოახროწე ადამიანი, მაგრამ მათ თითქმის არა აქვთ ერთმანეთთან კავშირი და ამიტომ ძალზე ძნელია საგანმანათლებლო-საზოგადოებრივი მუშაობის წარმოება. ხშირად რუს მუშათა მოახროწობაში მღვდლები უძლებობს საქმეს... „ნოვი მირის“ რედაქციის შენადგენლობა ძალზე კრებულია აქ მუშაობენ ინტელექტუალური-ლისტებიც, მაგრამ უმრავლესობა პლუჩანოველობისაავენ იბრება...

რედაქციის ერთი ნაწილი ებრძვის ინგერმანებს¹, ჯემსს და K²-ს. როცა ამერიკას ვტოვებდით, რედაქციის თანამშრომელთა გადარჩევას საკითხი იდგა. „მეზარცხენები“ მთავაზობდნენ მათთან დავრჩენილიყავი, იმედი ჰქონდათ, რომ „ნოვი მირის“ მდივად ამირჩევდნენ. მთხოვეს მებოვა ვინმე, ვინც ჩავიდოდა იქ, მუდმივად ითანამშრომლებდა და შესძლებდა მოეხდინა იდეური ზემოქმედება. ხომ არ გეგულებათ ასეთი პიროვნება? თუმცა ინგერმანებს და K²-ს დიდი გავლენა აქვთ რედაქციაში, მაგრამ უნერგოული ადამიანი, რომელსაც კალამი უნ-რის (ინგერმანი და ჯემსი „ნოვი მირის“ ძალიან მცირე დროს უთმობენ), ექსპლად შეძლებდა წამყვანი ადგილი დაეკავებინა „ნოვი მირში“ და ორგანიზაციის უფრო გარკვეული სახე მიეცა.

ალექსანდრე ჯერ არ მინახავს. ეს ჯერ კიდევ სტოკჰოლმშია. ამერიკელ სოციალისტებთან მჭიდრო კავშირის დაშვარება არ მოხერხდა. ზოგიერთი მათგანი შეიძლება გამოგვადგეს. ამერიკაში ჯერ კიდევ ცუდად ერკვევიან მოძრაობის წერილმანებში. ეს რაც შეეხება ამერიკელ სოციალისტებს. გერმანულმა ფედერაციამ უფრო კარგად იცის, რასტრს. „New York Volkszeitung“-ს თავის რედაქციის შენადგენლობაში ჰყავს ძალზე კარგი და თავისი შეხედულებებით ჩვენთან ახლოს მდგომი კაცი L. Lore², ფაქტიურად ის რედაქტორობს ვახეთს. მოხუცი შლუტერი³ კოუცკის მისჩერებია. მაგრამ ციმერვალდელთა ოპოზიციის მკაფიო ხაზმა მანვეც მოახდინა გარკვეული შთაბეჭდილება. ხალხი ფიქრს იწყება.

პილკვიტს გამოგზავრებინა წინ კვლავ ვეკამათე და მოხუცმა შლუტერმა მოულოდნელად მე დამიწირა მხარო.

„სამშობლოს დაცვაზე“ გვტონდა ლაპარაკი — ამერიკაში ეს ახლა მტკივნეული საკითხია. პარლამენტის ერთ-ერთმა დებუტატმა მეიერ ლონდონმა⁴ თავიდან იწით დაიწყო, რომ უარყო ამერიკის სანხედრო მზადყოფნის აუცილებლობა, დასასრულ კი შეგვბირდა, თუ შეერთებულ შტატებს თავს დაესხმებიან, მე და ჩემი „სოციალისტი-მეგობრები“ იარაღს ავიღებთ ხელში ამერიკელა კაპიტალისტების ინტერესების დასაცავად.

ახლა მე მორვეგიაში ვრჩები. ჩემი მისამართი არ შეცვალა. იტნებ აქაც გამომიგზავნოთ განაყოიდალ ასანდე ბროშურა?

ღვირფასო ნადეჟდა კონსტანტინეს ასულო, როცა წეროდა მომწერო, არ დაგვიწყდეთ შემატყობინოთ თქვენი ჯანმრთელობის ამბავი.

საერთოდ ამერიკაში ყოფნით კმაყოფილი ვარ. სასარგებლო საქმე ვაკეთდა, ხალხი მოვიწინაშის ბურაწიდან გამოურყვა. სიმართლე რომ თქვას კაცმა, დავიდალე ვი. თანხვეწიანად გარში ას ოცდასანი რეფერატი წადიკითხე ოთხ ენაზე. ხშირად ერთსა და იმავე საღამოს სამ ენაზე მახდებოდა ლაპარაკი. ახლა დასკუსია, ყოველდღიური მგზავრობა... ამერიკა მაინც დიდი მომავლის ქვეყანაა. ჩადიხარ ამერიკაში და ხედავ, როგორ იართოდება თვალწინ პორიზონტი. მთელი არსებით გრძნობ, რომ ევროპა მხოლოდ და მხოლოდ სამყაროს პაწაწინა კუთხეა... ახლა ვეებერთელა ამერიკას გამოვლიძებული, მღვლვარე, სწრაფი ნაბიჯით გარქარებელი ახია ადევნებს თვალს. ამერიკაში ნამყოფი კაცი უფრო თვალწითლივ ხედავს კაცობ-

1 ინგერმანი — რუსი სოციალ-დემოკრატი, „შრომის განთავისუფლება“ ჯგუფის წევრი, 1880-იანი წლების ბოლოს გადასახლდა ამერიკაში, 1903 წლის შემდეგ მენშევიკია. ომის წლებში სოციალ-შოეინისტური პოზიცია ეკავა.
2 ლ. ლორე — გერმანელი სოციალ-დემოკრატი, აშშ-ში იმყოფებოდა, როგორც ემიგრანტი, 1903 წლიდან იყო გერმანული ფედერაციის მდივანი და ამერიკის სოციალისტური პარტიის ეროვნულ-აღმასრულებელი კომიტეტის წევრი.
3 პ. შლუტერი — გერმანელი სოციალ-დემოკრატი, 1898 წლიდან ემიგრანტია ამერიკაში.
4 მეიერ ლონდონი — ამერიკის სოციალისტური პარტიის წევრი.

რობის ისტორიულ ბედს და უფრო ფხიზლად იყურება საუკუნეთა სიშორეში, მონაცლისა-
ენ. აბა, კარგად იყავით, ძალზე მახსრია, რომ ისევ ახლოს ვარ თქვენთან.

გულითად საუბარს ვაძლევით
ალექსანდრა კ.

არქივნიანი

ა. მ. კოლონათი — ვ. ი. ლენინსკის ქრისტიაანის

ქრისტიანიდან ციურისში გავზავნილი წერილებიდან

სვირფასო ვლადიმერ ილიას ძეგ, დღევანდელი ჩემი წერაღლი — მხოლოდ „წინასწარი“
პასუხია თქვენს შეკითხვებზე. აქამდე ამხზე არაფერს გწერდით, რადგან საბოლოო პასუხი
არ გამახსნდა არც „Internationale Flugblätter“-ის და არც თქვენი ბროშურის თაობაზე.

თქვენი ბროშურა გადაეცა Ch. Kerr-ს¹; და მათ გადაწვევით ნაწილი (ზოგადი და მანი-
ფესტი) „International Socialist Review“-ში დაბეჭდონ. ამასთანავე ცდილობენ გაარკვიონ:
მოხერხდება თუ არა მისი ცალკე წიგნად გამოცემა? მათგან ჯერაც არ მიმიღია პასუხი. მე
იმთავითვე, თქვენი წერილის მიღებისთანავე ნივთიერ მათ წერილს, სადაც კიდევ ერთხელ
გავუსვი ზახი ბროშურის ინგლისურ ენაზე გამოცემის დიდ მნიშვნელობას.

ამერიკელთა ახრათ, „Inter. Flug“-ის № 1 და თქვენი ბროშურა მკითხველთა ფართო წრე-
ებში არ გავრცელდება. ეს გარემოება აფერხებს მათ გამოცემას. ამერიკაში მცირე მოთხოვ-
ნილებაა ლიტერატურაზე. თეორიული ხასიათის ბროშურები კი ძალიან ძნელად ვრცელდება.
მხოლოდ და მხოლოდ პოპულარულ საფიქრაციო ლიტერატურას აქვს გასავალი. რაღა თქმა
უნდა, საკუთარ ნიტირებზე და კრებებზე არ არის ძნელი ისეთი ბროშურების გავრცელება,
როგორც თქვენია, ანდა „Inter. Flug“-ი — ესაა უფრო ნათქვამის დამატება. მაგრამ ნიტირებ-
ბის გარეშე გავრცელების იმედი ნაკლებია და ეს ქმნის ალბათ მთავარ დაბრკოლებას. რა-
საკვირველია, დაუკავშირდი Socialist Labour Party-ს, ვიცავი მათთან Office-ში. ვი-
ლაპარაკე, ვიცაბოდე. გადავეცი თქვენი ბროშურა და „Inter. Flug“-ი. მაგრამ უსახსრობის
გამო ვერ მოახერხებენ გამოცემას. Socialist Party, როგორც ოფიციალური ერთეული, რა
თქმა უნდა, არ დაბეჭდავს ციმერვალდის ოპოზიციის ფურცელს. Eugene Debs-ის და მისი
რამდენიმე მეგობრის ამედილა უნდა ვიქონიოთ. იანნი St. Louis-ში სცემენ არცთუ ისე
დიდ ყოველკვირეულ „მემარცხენე“ ორგანოს, მე მათ გადავეცი ბროშურა და „Int. Flug“-ი.
მაგრამ მათგან ჩანჩხუმი არ ისმის.

ღრთ უქმად რომ დაეყარვოს, გავიგებ „Int. Flug“-ის ინგლისურ ენაზე გამოცემის
პირობებს და დაუყოვნებლივ შეგატყობინებთ. „Int. Flug“-ის თარგმნას მე ვიცისრებ. მასა-
ჩუსტელო სოციალისტ-ინტერნაციონალისტების მისამართები გამოძიებდნენო. აქნებ მათ შო-
რას ნაცნობებიც არიან. ყოველ შემთხვევაში, იანნი კარგად მიცნობენ. მე მასაჩუსეტსშიც
ენუშაობდი, სჭირთა მათთან დაკავშირება.

„New Review“, რა თქმა უნდა, გამოაქვეყნებს ციმერვალდელთა წერილებს, ის და-
უკავშირდა „Vorbote“-ს. მაგრამ ეს ორგანო უანანსტრი თვალსაზრ-ით არასაიმედოა — საცაა
დაბეჭდება.

ამ ორგანოში სხვადასხვა ჯერის ხალხია, თუმცა კარგი ყნაწვილებიც არიან, ინტერნა-
ციონალისტები. სამწუხაროდ მათთანვეა თავზააბნეული Euge Walling-ი.

მათ პლენარის მანიფესტაც კი დაბეჭდეს, ასე რომ, კამათიც კი მომიხდა. რუსი სო-
ციალისტების საქმეებზე რომ მჭონდა, იმ კტატისავე მიუჩინეს ადგილი. მაგრამ ბოლო ხანს,
განაყოფიერებით მას აქვთ, რაც „Vorbote“-ს დაუკავშირდნენ, მგონი, უფრო მტკიცენი გაბდნენ.

ციმერვალდთან დაკავშირების თაობაზე ველაპარაკე Olausen-ს და მას ამ დღეებში უნდა
განეხილა ეს საკითხი ახლგაზრდათა ორგანიზაციაში (ქრისტიანიაში).

შვედუნდის დაბატირება, წაიკითხავდით ალბათ გაზეთში. მაგრამ ახლა მათი ბრწყინვალე
რევოლუციური ურბობას შემდეგ იანნი ალბათ ოფიციალურად შეუერთდებიან ციმერვალ-
დელს...

1 კერრი ჩ. — სოციალისტური ლიტერატურის გამომცემელი.
2 ამერიკის მუშათა სოციალისტური პარტია.
3 შვედუნდი ც. (1884—1956) — სოციალ-დემოკრატიული პარტიის მემარცხენეთა ლი-
დერი შვედიაში.

ოლაუსენი დაჟინებით მოითხოვს, რომ ნორვეგიის პარტიამ ინტერნაციონალისტების შემდგომ კონფერენციაზე გაავსაყნოს პარტიის ოფიციალური წარმომადგენელი. მოლაპარაკება გრძელდება.

რამდენხანა ეს სასურველი?

თუ ტრამპელს გაავსაყნოს („NY Tid“-ის რედაქტორს, შემარცხენე რევოლუციონერ და საქმიან კაცს) — გამარჯვება განადღებული იქნება. მაგრამ ვინმე ზომიერად შეეცადოს თუ გაავსაყნოს — „ობოზრეცია“ ვერ გაიმარჯვებს. შემატუობინეთ თქვენა აზრები **საქმიან საქმიან საქმიან** იქნება, საქმე მე მომანდეთ...

მივალე ჩემი ბროშურა — ასი ეგზემპლარი. „Vorbole“ არ მინდია. მოაღწია თუ არა თქვენამდე ფულმა, რომელიც მე ამერიკიდან გამოგიგზავნეთ? ვთხოვთ შემატუობინოთ... ამერიკაში „ლენინის აგენტი“ შემარცხებს (რა თქმა უნდა, რუსებში). ამერიკის სოციალისტური კომიტეტს „საჩივარი“ გამოუგზავნეს ჩემზე, მოერიდეთ, როგორც „ლენინის მიმდევარს“, „განხეთქილების ხახს“ ატარებს არა მხოლოდ რუსებში, არამედ ინტერნაციონალისტებს შორისაც.

ჯერჯერობით აქ დავსვამ წერტილს. როდესაც შემეძლება დიდებითად ვუბასუბო თქვენი წერილის ერთ-ერთ პუნქტს — უსათუოდ შეგატუობინებთ.

მხურვალე საღაოს გიგზავნით თქვენ და ძვირფას ნადეკდა კონსტანტინეს ასულს თქვენი ა. კოლონტაი.

მ. ი. ლენინი — ა. მ. კოლონტაის

9. XI. 1915.

მვირფასო ა. მ.! მხოლოდ გუშინ მივიღეთ თქვენი, 18 X-ის წერილი Milwaukee-დან*. წერილებს საშინლად აგვიანდება! თქვენ ჯერ კიდევ არ მიგიღიათ ჩემი წერილი (და სოციალ-დემოკრატისა — №№ 45—46 და 47) ციმერვალდის შესახებ და ყველა პასუხით თქვენს კითხვებზე; ეს წერილი კი ერთ თვეზე მეტი ხნის წინათ დავწერე. ეცადეთ ივარაუდოთ მაინც (დაახლოებით 1 1/2 თვის შემდეგ), სად იქნებით და მომეცით ისეთი მისამართები (თქვენთვის გამოსაგზავნი წერილებისათვის), რომ თქვენთან რაც შეიძლება ახლოს მოდიოდეს.

ნიუ-იორკის „Volkszeitung“-ის** შესახებ გრიმი დღეს მარწუნებდა, რომ ისინი თითქოს სავსებით კაუცკელები არიან! ვითომ ასეა? მე ვფიქრობ, ჩვენი გერმანული ბროშურა დაგეხმარებოდათ ინტერნაციონალიზმის სიმტკიცის განსაზღვრაში. გაქვთ ეს ბროშურა? (500 ცალი გამოგეგზავნათ.)

ჩვენ აქ ამ დღეებში გამოვცემთ (გერმანულად, ხოლო შემდეგ იმედია გავუშვებთ ფრანგულად და, ფულის საქმეს თუ მოვაგვარებთ, იტალიურად) პატარა ბროშურას ციმერვალდის შემარცხენე ჯგუფის სახელით. ამ სახელით ჩვენ გვინდა საერთაშორისო მიმოქცევაში რაც შეიძლება ფართოდ გავუშვათ ციმერვალდის ჩვენი შემარცხენე ჯგუფი (ცენტრალური კომიტეტი + P.S.D.***, + ლატვიელები + შვედები + ნორვეგიელები + 1 გერმანელი + 1 შვეიცარიელი) რევოლუციისა და მანიფესტის მისი პროექტით (დაბეჭდილია სოციალ-დემოკრატის № 45—46-ში). პატარა ბროშურაში (20-30-35 ათასი ასო) იქნება ეს 2 დოკუმენტი და პატარა შესავალი. თქვენი იმედი გვაქვს, რომ ამას ამერიკაში გამოსცემთ ინგლისურადაც (ვინაიდან ინგლისში ამის გაცემა უიმედო საქმეა; იქ

* მილუოკიდან.

** სახალხო გაზეთი.

*** მსდ (პოლინელი სოციალ-დემოკრატები).

ამერიკიდან უნდა წავიდეთ) და, თუ შესაძლებელია, სხვა ენებზეც. ეს უნდა იყოს პირველი გამოსვლა ყველა ქვეყნის მემარცხენე სოციალ-დემოკრატების ბირთვისა, რომლებსაც აქვთ ნათელი, ზუსტი, სრული პასუხი კითხვაზე, რა ვაქეთ და საით წავიდეთ. უაღრესად დიდი მნიშვნელობა ექნებოდა იმას, თუ მოხერხდებოდა გამოგვეცა ეს ამერიკაში, ფართოდ გავვერცხლებინა და მტკიცე საგამომცემლო კავშირი დაგვეშეყარებინა (Charles Kerr (NB) Chicago-ში; „Appeal to Regeneration“ (სხვ.), ვინაიდან საერთოდ ჩვენთვის უაღრესად დიდი მნიშვნელობა აქვს სხვადასხვა ქვეყნის გამოსვლას (ამ მხრივ თქვენ ბევრის გაკეთება შეგიძლიათ).

სცადეთ დაუკავშირდეთ მათ — თუნდაც წერილობით, თუ კანზასში არ იქნებით. მათი გაზეთი ზოგჯერ ცუდი როლია. უთუოდ სინჯეთ, როგორ მოეკიდებიან ისინი ციმერვალდის მემარცხენე ჯგუფის ჩვენს რეზოლუციას. რას წარმოადგენს Eugene Debs-ი? იგი ხანდაზან რევოლუციურად წერს. თუ ისიც ჩვარია, à la კაუცკი?

მომწერეთ, კიდევ როდის იქნებით ნიუ-იორკში და რამდენ დღეს. ეცადეთ ყველგან ინახულოთ ხოლმე (თუნდაც ნ წუთით) ადგილობრივი ბრუნველიები, გამოაცოცხლოთ და ჩვენ დაგვიკავშიროთ ისინი.

რაც შეეხება ფულს, მეწყინა, როცა თქვენი წერილიდან დავინახე, რომ ცენტრალური კომიტეტისათვის ჯერჯერობით ვერაფრის შეგროვება ვერ მოგიხერხებიათ. იქნებ ეს მემარცხენეთა მანიფესტი დაგეხმაროს...

მიღკვიტი კაუცკის რომ დაუქერდა მხარს და მასზე მემარჯვენეც რომ იქნებოდა, ამაში ეჭვი არ მეპარებოდა, ვინაიდან მინახავს იგი შტუტგარტში (1907) და გამიგონია, მას შემდეგ როგორ იცავდა იგი ამერიკაში უვითლების ჩაყვანის აკრძალვას (ინტერნაციონალისტი)...

თვით ციმერვალდის მანიფესტი საკმარისი არ არის: კაუცკი და კომპანია მზად არიან შეურიგდნენ მას პირობით: „არც ერთი ნაბიჯი შემდგომ“. ჩვენ ამას არ ვეთანხმებით, ვინაიდან ეს სრული ფარისეველობაა. ისე რომ, თუ ამერიკაში არიან ადამიანები, რომლებსაც ციმერვალდის მანიფესტისაც კი ეშინიათ, მიაფურთხეთ მათ, ხოლო შეარჩიეთ მხოლოდ ისინი, ვინც ციმერვალდის მანიფესტზე უფრო მემარცხენეა.

მაგრად გართმევთ ხელს და გისურვებთ ყოველგვარ წარმატებებს!
თქვენი ლმინი

(Ulianow. Seidenweg, 4-a III. Bern.)

გავზავნილია ნიუ-იორკში
პირველად დაიბეჭდა 1924 წელს
იბეჭდება ხელნაწერის ნიხედვით

ა. მ. კოლონტაი — ვ. ი. ლენინს და ნ. კ. კრუბსკაიას

ქრისტიანიიდან ბერძენი გაგზავნილი
წერილებიდან

ღვირფასო მეგობრებო, ნაღველა კონსტანტინეს ასულო და გლადიმერ ილიას ძევი!
სამი დღის წინ დაგბრუნდი ნორვეგიაში, შვილი ამერიკაში დავტოვე. ვზად თავვიდასავალი გადაგვხდა: აღყაშემოსრტყმულ ზონაში მოვხვდი. ახლა უფრო მწვავედ დადგა საკითხი-

ამერიკასთან ურთიერთობის მოგვარების თაობაზე. ეს საქმე უცვლელად უნდა მოგვარდეს. ამერიკაში ყოფნისას ერთხელაც არ მიმიღია თქვენი წერილი. იქ საერთოდ ყველა გარყვნილი და მოწყვეტილია ევროპას, არაფერს უწყის ევროპის ასავალ-დასავალი. აქვენი ხანგრძლივი ნორვეგიისა და ამერიკის ურთიერთობის მოგვარება საქმეს მაკვია ხელი, მაგრამ ასე გაენგზავრა, რომ არაფერი გაუკეთებია. ელოდნენ, რადიკოს მაინც გააწყობდა. მარტო ნორვეგიაზე რომ აღარა ვთქვათ, შეეცადონ ფოსტაც უხეიროდ მუშაობს. ნაშტრეჩს ნუ შეიძლება თუ არა ჩემი წერილები? საქმეებზე ვწერდი, ახალ-ახალი საკითხები შემსწავლავდი კი არ მიმიღია. ახლა ვეცდები ზოგადად მაინც აგიწეროთ ამერიკის მდგომარეობა...

ჩემს გამგზავრებამდე ერთი კვირით ადრე — ჩამოვიდა ტროცკი. ინტერნაციონალს და K⁰-ს გული მოუციათ, მაგრამ ტროცკი აშკარად ემიჯნება წით და ალბათ „თავის“ არცთუ ისე გამოკვეთილ ხაზს გაატარებს. შეაღებენ თუ არა „მემარცხენეები“ ტროცკის მგწველობით ჩვენებს „წივი შირი“ გამოგლიჯონ ხელიდან — ჯერ არაფერ იცის...

ახლა ჩვენები ამირებენ რუსულ ენაზე გამოსცენ ინტერნაციონალური კრებული. ეს კრებული თავს მოუყრის ამერიკაში მყოფ ინტერნაციონალისტურ ძალებს. აქ, რა თქმა უნდა, მარტო რუსებზე არ არის ლაპარაკი... მოითხოვენ თქვენს სტატიებს და ურადლებას ანაზღვილებენ იმაზე, რომ კრებული შეგნებულად აღვლის გვერდს ყველა საკამათო საკითხს და სავსებით არ შეეხება „თვითგამორაგვეს“.

ჩვენ ვეცადეთ ამერიკელ ინტერნაციონალისტთა ორგანიზება, რამდენიმე კრება ჩავატარეთ, დისკუსია პლატფორმის საკითხს ეხებოდა. ჰოლანდიელი აზ. Rutgers (ტრიბუნისტი), კათაიმა და ჩვენი კომპანია „მემარცხენე ციმერვალდის“ მხარდაჭერას ცდილობენ. ტროცკის ჩამოხლამ ძალა შემატა ჩვენი კრებებია მემარცხენე ფრთას და ჩემი გამოშვებების წინ პლატფორმა ჯერ კიდევ არ იყო მიღებული. გადაწყდა ყოველთგვარი კურონალია გამოცემა ინგლისურ ენაზე. უფრალი თავს მოუყრის შეერთებული შტატების ინტერნაციონალისტურ ელემენტებს და იმავდროულად ციმერვალდთან დაკავშირებულ და შაგის ბაუროსადმი დაპირისპირებული ცენტრი იქნება. ვწიშობ, რომ ეს წამოწყება ჩვენ ვერ დაგვაკმაყოფილებს, რადგან „მემარცხენე ციმერვალდთან“ შეერთებამ ტროცკის მძაფრი წინააღმდეგობა გამოიწვია. ჩვენები მარჩვენ Socialist Propaganda League-ში შესვლას და „ინტერნაციონალისტ“-ში თანამშრომლობას. Internationalist-ის პირველი ნომერი იანვრის თვეში გამოიცა. რედაქციაში ადგილობრივი ამერიკელებია გარდა მუშაობს Rutgers-ი და ლატვიელი Rosin-ი. „SPL“-მა განაცხადა (ნახავთ ალბათ მათ მანიფესტს), „მემარცხენე ციმერვალდის“ თვალსაზრისს ვიზიარებთ. ჩემი აზრით „SPL“-ის ბოზიცია სხვა საკითხებში ჯერ კიდევ არ არის ბოლომდე გარკვეული, ამიტომ თავი შევიკავე და აღარ შეგედი ამ ჯგუფში. უნდა ითქვას, რომ მას სათავეში დგანან „The Industrial Workers of the World“-ის ახლობელი ელემენტები, რომლებსაც ანარქიული სინდიკალიზმის ქაოსი შეაქვთ ყველაფერში. თუკი „მემარცხენე ციმერვალდი“ დამოუკიდებელი ცენტრია, მთლიანად უნდა დაშორდეს IWW-ის თავგზაბნეულ ხალხს.

ჩვენ ვეცადეთ ამერიკის პარტია ვილსონის ორქოფული პოლიტიკის წინააღმდეგ გაგველაშქრებინა. ამასთანავე პარტიას უნდა მოეხოვა ომის სასწრაფოდ შეწყვეტა. ჰოლანდარაკება მოგვიხდა პარტიის ოფიციალურ ცენტრებთან, რომლებმაც გამოსცეს ეს უფერული მანიფესტი და გულსელი დაეკრადეს. Sprachgruppe-სთან ერთად გადაწყვიტეთ გაგვიწია ავიატორი ეროვნულ ფედერაციათა სახელით. ვიგზავნით ჩემს შედგენილსა და გერმანულ, ფინურ, ლატვიურ, რუსულ ფედერაციათა მანიფესტს, რომელიც შემდეგ გაგზავნა ხელმოსაწერად დანარჩენ ეროვნულ ფედერაციებს და აოციალიტური პარტიების ცალკეულ წევრებს. მანიფესტის განხილვა დაემთხვა ვილსონის მიერ სენატში მშვიდობის მოთხოვნას. აქ მოხდა კურონალი და სამწუხარო ინციდენტი: გერმანიის ეროვნულმა ფედერაციამ ექვი გამოთქვა: იქნებ მიზანშეწონილი არ არის ვილსონის წინააღმდეგ ვალაშქრება მაშინ, როცა ის მშვიდობის მოთხოვნას. ამის გამო მანიფესტის მიღება დანარჩენი ეროვნული ჯგუფების მიერ გაჭიანურდა. ასე წამოვედი, რომ გერც კი ველიგი, ვინ მოაწერა ხელი მანიფესტს. არც ის ვიცი, ოფიციალურად თუ გამოქვეყნდება. ვერჯერობით მხოლოდ და მხოლოდ პარტიების სახითაა დაბეჭდილი. ეს ამბები სამზერზე გამოსატანი არ არის. შეგატყობანეთ, რომ გვიოღნოდეთ.

არსებობს იმის შესაძლებლობა, რომ შეერთებული შტატებიდან კავშირი დამყარდეს არხანგელსკთან. ამისათვის იეცილებულია: 1) არხანგელსკის სწორი მისამართები; 2) რწმუნებულება ს. კ.-გან, თუნდაც ანხანავ სენკოვის სახელზე.

შესაბამისი შეტყობინებები და განკარგულებები შევიძლიათ გამოვიგზავნოთ, ქრისტიანიაში დიდხანს ვიქნები. კოტლიარეხოს ფული უნდა გამოგვხავენა თქვენთვის (მოდებული ლიტერატურისა). ბევრი რამ ჩუენი გამოგზავნილა დაიკარგა, ალბათ ინგლისში ამოიღო კოტლიარეხოს მთხოვა თქვენთვის, ორთავესათვის, ვუღიბადა მოკითხვა შემონიშნა. სოციალ-დემოკრატის „კრებული“ ძალზე შესწავლილი რაოდენობით (მე ვნახე ვერცხვენი) მიიღეს წვერთებული შტატებიდან ჩენს გამოგზავრებამდე. თუ შეგიძლიათ გამოგვხავენ კრებული და სოციალ-დემოკრატის უკადასკნული ნომრები ამ ნომრება ამერიკაში ოგროს ფასადევა“.

რედაქტორ ვიდნესთან ვიპოვე ოცდაათი კრონი, ეს ფული მას დავუტოვე. გამგზავრებისა ალექსანდრეს ფული რატონდაც არ წაუღია, რა ვუთ ამ ფულს? უკეთესი იქნება, თუ მომწერთ არა „Turisthotel“-ია, არამედ „Socialdemokraten“-ის მისამართით. რადგან მე ალბათ ქრისტიანიაში დავრჩები. ალექსანდრეს წერილი ბომ არ მივიღიათ? რა ხდება საერთოდ ქვეყნად? გინდა ამერიკაში ყოფილხარ, გინდა მთვარეზე.

ძვირფასო ნადეჟდა კონსტანტინეს ასულს, ჯანმრთელობას ალბათ არ უჩივით, მთაში ყოფნა ექმად არ ჩაივლიდა, თქვენი მისამართი არ ვაცო. ამიტომ წერილს ამხანაგ შეკლოესკის ვეგზეგნი. მასუხს ალბათ მალე მივიღებ. ჟურჯერობით კი გულათად სურვილებს და სალამს გათვლით.

თქვენა ა. კ.

შტატურული რედაქტორი ლ. ცუცქირიძე. მხატვარი ა. ვართაგავა. ტექრედაქტორი რ. იმნაიშვილი

გადაეცა წარმოებას 25/11-80 წ. ხელმოწერილია დასაბუქდად 30/111-80 წ. ქალაქის ზომა 70X108/16. სააღრ. საგამომ. თაბახი 19,35. ნაბუქდა თაბახი 21. ტირაჟი 10.000. შეკვ. № 197.

ფასი 1 მან.

საქართველოს სსრ გამსახქომის მაგამომცემლო-პოლიგრაფიული გაერთიანება „განათლების“ კომბინატი. მარჯანიშვილის ქ. № 5.

Комбинат издательско-полиграфического объединения «Ганатлеба» Госкомиздата Грузинской ССР. Тбилиси, ул. Марджанишвили, 5.

სტუმრად ვ. ი. ლენინთან